بنەماڵەی زانیاران

مەلا عبدالکریمی مدرس
دایناوە

محەمەد عەلی قەرەداغی
ئامادەی کردوەو سەرپەرشتی چاپی کردوە

چاپی یەکەم

١٤٠٤ ـ ك   ١٩٨٤ ـ ز

چاپخانەی شەفیق ـ بەغدا

العوائـل العلميـة

تأليـف

الشيخ عبدالكريم المدرس

عني بنشره

محمدعلى القرمداغى

الطبعة الاولى

١٤٠٤ ـ هـ ١٩٨٤ ـ م

مطبعة شفيق ـ بغداد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه واتباعه اجمعين باحسان الى يوم الدين .

پێشەکی

پاش ستایشی پەروەردگارو ، درووود بۆ گیانی پاکی پێغەمەری نازدارو ، بۆ هەموو خزمو نەتەوەو یارانی ، لە سەرەوە تا خوار ••• عەرزتان ئەکەم :

ئەمەوێ دوا دەفتەری رشتەکتێبی (یادی مەردان) بنووسم ، ئەم بەشەیشم بۆ باسکردنی هەندێ لە بنەماڵە زانیاری‌یە ئاینی‌یەکانی نیشتمانم کوردستان تەرخان کردوە • ئەوانەی کە وەك ئەستێرەی ئاسمان درەوشاونەتەوەو ، بە رووی خاوەن ئابڕووەوە بەرەوڕووی گەلەکەمان بە جوانی گەشاونەتەوە • بە هیوای ئەوە کە لاوانی نیشتمان بە رووناکی تەماشای مێژووی ئەوان بکەنو ، رێگای خزمەتکردن وەربگرنو ، لەسەر یاسای پێشینان بگەن بە پیرۆزی ماوەی ژیان •

ئەوەی بزانێ حاڵی پێشینان
لە : شادیو ، ساغی ، لە نەخۆشینیان
ئەزانێ پایەی هیممەتی مەردی
بۆ خزمەتکاری گەلی یا فەردیی
کە بە زماری چەن بە هیممەت بوون
بۆ زانیاریی چەن بە هەڵمەت بوون
جا مەمنوون ئەبن بە دڵو بە گیان
بۆ کاری ئەوان لە ماوەی ژیان
ئەکەونە سەر رێ بە رێی ئەوانا
بە وێنەی مەردی زانای تەوانا
پەیڕەویی باوکی بەڕێزی زانیار
پێویستە لە بۆ نەتەوەی هۆشیار

نەخسووس لە ڕێگەی پیرۆزی ژینا
لە کاری دنیاو لە کاری دینا
ئادەمی ئەبێ زاناو زیرەك بێ
بۆ خانووی ژیان وێنەی تیرەك بێ
بڕوانێ بۆ ڕاست ، بڕوانی بۆ لار
بەراورد بکا وەزعی ڕۆژگار
لێك بداتەوە فەرقی ئەمو ئەو
لەم لێکدانەوە وەربگرێ پڕتەو
من وا ئەزانم فەرزە لەسەرمان
دەرزی ڕەوشتی گەلی پێشوومان
ئەوان بە زەحمەت گەیین بە پایە
بە ڕەنجو ئازار گەیین بە مایە
تۆ بۆچی وەها کەوتووی لە جێدا
ئەڵێی نەخۆشی لە سەرەڕێدا
بۆ بێن بەسەرتا ئەصنافی ئینسان
تۆ بۆ چاڵی ڕەش ، ئەوان بۆ کەیوان
سیرِی ئەم دەردە هەر نەزانینە
هەر بێئاگایی لە ژینو دینە
هەستە ، لەجێدا بە کزیی مەمرە
لە زانستی پاك دەرزێ وەربگرە
بەڵکوو بەو دەرزە لەگەڵ دڵسۆزیی
بگەی بە پایەو مایەی پیرۆزیی
قەت دامەمێنن لە ڕووی جیهانا
لە بەرەوڕوودا یا لە پەنهانا

تێکۆشن بە دڵ بۆ نـازو نیعمەت
ئێستەیش ئەبارێ (بارانی رەحمەت)
هەرکەس تێکۆشێ بەراستی بێ گـەڕ
وەرئەگرێ بـەشی بەختیـاری‌و فـەڕ
(نامی) ئومێـدی وایە بـە خـودا
رەحمەت ببـارێ دائیـم لـەسەردا

* * *

جا بزانن ! ئەم دەفتەرە دانراوە بۆ یادی بنەماڵەکانی زانیاری‌و ئایین ، مەبەستم ئەوەیە کە ناویان کوێر نەبێتەوەو ، نەتەوەکانیش بە بە شوێنی ئەوانا بڕۆن . وە ئەگـەر یەکـێ سەرزەنشتی من بکـاو بڵێ : ئیمڕۆ دنیا گۆڕاوەو خەڵکی خەریکی بیری دنیای خۆیانن ! وەڵامەکەی ئەوەیە : دنیا هەرچۆن بێ هۆشیارەکان بە شوێن رشتەی رەوشت‌و خووی بـەرزا ئەگەڕێن‌و ، بەردەوامی رەوشتی بەرزیان مەبەستە .

جـا لەبەر ئەوەی کە گەلێ لـەو بنەماڵانـە لێرەدا باسیان ئەکـەم ـ لەسەر نووسراوی خۆیان ـ ئەڕۆنەوە سەر حەزرەتی حەسەن یـا حەزرەتی حسەین ـ خودایان لێ رازی بێ ـ بەر لـە باسی بنەماڵەکـان نموونەیێ لە ژیان‌و بەسەرهاتی ئەو دوو زاتەو نەوە ناودارەکانی ئیمامی حسەین ئەنووسم ، ئەوسا دەست بـە نووسینی مەبەست ئەکەم .

وە سەرچاوەکانی ئەم باسەیش ئەمانەن :

١ ـ الرسالة المنجية في مناقب السادات البرزنجية .
دانراوی شێخ مارفی ریشەڵانی .

٢ ـ نور الانوار ، دانراوی سەید (عبدالصمد)ی توداری .

٣ ـ عنوان المجد ، دانراوی ئیبراهیم فەصیح حەیدەری .

٤ ـ ئەو نووسراوە کورتانەو ، ئەو شەجەرەی رشتەی نەسەبانە کـە لە هەندێ لە پیاوانی باوەڕپێکراوی خانەدانەکانەوە بە دەستم گەیشتوونو ، مۆری پیاوە گەورەکانو زانا ناودارەکانیشیان پێوەیە •

زیاد لەمانەیش هەندێ زانیاری کە خۆم لە تەمەنی خۆمدا لـە زانایانو پیاوانی چەرخی خۆم بیستوون •

وە لەبەر ئەوە زانیاری‌یەکانم پارچە پارچەو ، لە کانگەلی درێژەدارا بۆ هاتوون ئەگەر شتێکی پێچەوانەی تەرتیبی واقیعیتان پێش‌چاو کەوت•• چاوپۆشیمان لێ بکەن •

من لەم نووسینەدا مەبەستم هەر ئەوەیە ناوو نیشانەی پیاوانی ئەو خانەدانـە بەرزانـە ون نەبێو ، هـەندێ لـە ژیـانو بـەسەرهاتیان بـۆ هاونیشتمانەکانم روون بێتەوە •

جا بە یارمەتی خودای میهرەبان ئەڵێم :

یادی ئیمام (حسن المجتبى)

ئەم زاتە شیرین سیفاتە لە ساڵـی سێهەمـی کۆچیـدا لە دایکـی بەڕێـزی فاطیمـەی زەهـرا ـ خ ـ لـە شـاری مەدینـەی پـیرۆزدا لەدایك‌بوە •

کاتێ موژدەی پەیدابوونی گەیشت بـە حەزرەتی فەخـری عالـەم ـ درووودی خودای لەسەر بێ ـ تەشریفی برد بۆ لای کچـی خـۆی فاطیمەو ، فەرمووی : ئەو کوڕی فاطیمەم بۆ بهێنن • کە هێنایانە خزمەتی وەری‌گرتو ، بانگی دا بە گوێچکەی راستیداو ، قامەتـی خـوێند بـە گوێچکەی چەپیداو ، ناوی نا (حەسەن) •

وە فەرمانی دا سەریان تاشیو ، بە کێشانەی مووی سەری زیویان دا بە هەژارانو ، بە ناوی حەوتم ـ عقیقە ـ وە کاوڕێکیان بۆ سەربڕی •

لە باسی ڕێزو گەورەیی ئەم زاتە پیرۆزەدا گەلێ حەدیثی شەریف ڕیوایەت کراوە •

بوخاری و موسلیم لە بەراء دەگێڕنەوە ئەڵێ : چاوم بە حەزرەت کەوت حەسەن بەسەر شانیەوە بوو ئەیفەرموو : خودایە ! بە ڕاستی من ئەم کوڕەم خۆش ئەوێ ، دەی تۆیش خۆشت بوێ •

وە بوخاری لە ئەبوبەکری صەدیقەوە دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی : پێغەمەرم بینی لەسەر مینبەر بوو ، حەسەن لە تەنیشتیەوە بوو ، جارێك تەماشای حەسەنی ئەکردو ، جارێك تەماشای خەلکەکەی ئەکردو فەرمووی :ئەم کوڕەم گەورەیەو ، هیوامەوەهایە کە خودا بە هۆی ئەوەوە هێمنیو ئاشتی بخاتە ناو دوو کۆمەلی گەورە لە موسوڵمانان •

ئەم زاتە لە تەمەنی چل وحەوت سالیدا لە شاری مەدینەی مونەووەرەدا لە ساڵی پەنجای کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی (بەقیع)دا نێژراوە ـ خودای لێ ڕازی بێ ـ •

وە نەوەی نێرینەی ئەم زاتە بریتی‌یە لەم هەشت کەسە : زەید ، الحسن المثنی ، حسەین ، محەمەد ، جەعفەر ، یەعقووب ، طەلحە ، ئەبوبەکر •

یادی حەزرەتی حسەین

ئیمامی حسەین کوڕی حەزرەتی عەلی کوڕی ئەبی طالیب لە فاطیمەی زەهرایە ـ خ ـ لە ساڵی چواری کۆچیدا لە شاری مەدینەدا لە دایك بوە •

(ام الفضل) کچی حارثی کوڕی (عبدالمطلب) ئەڵێ : لە پێش ئەوەدا کە ئیمامی حسەین لە دایك ببێ لە خەودا چاوم پێکەوت پارچەیێ لە لەشی پیرۆزی حەزرەت جیا بوەوەو هات کەوتە باوەشم ، منیش لە ترس‌و سەرسامی ئەم خەوەوە خەبەرم بوەوە •

جا رۆیشتم بۆ خزمەتی پێغەمەرو خەوەکەم بۆ گێڕایەوە ، ئەویش فەرمووی : لەم رۆژانەدا فاطیمەی کچم کوڕێکی ئەبێ ئەیێتە باوەشی تۆ • جا پاش چەن رۆژێ فاطیمەی زەهرا – خ – کوڕێکی بوو من هەڵم گرت‌و لە باوەشی خۆمدا دامنا •

ئەهلی سیرەت ئەڵێن : حەزرەتی حسەین گەلێ جوان‌و شیرین شێوە بوەو ، هەرکەسێ چاوی پێی ئەکەوت دڵی شاد ئەبوو •

وە گەلێ حەدیث دەربارەی گێڕراوەتەوە • لەوانە : حەزرەت فەرموویەتی : حەسەن‌و حسەین گەورەی جوانەکانی بەهەشتن •

هەروەها لە ئوسامەی کوڕی زەیدەوە دەگێڕنەوە وتی : چاوم کەوت بە حەزرەت حەسەن‌و حسەینی لەسەر دوو ڕانی دانابوو ، واتە هەر یەکێکیان لەسەر رانێکی بوو فەرمووی : خودا ئەم دوانە کوڕی من‌و، کوڕی کچی منن ، من ئەوانم خۆش ئەوێ تۆیش خۆشت بوێن ، وە ئەو کەسانەیش ئەوانیان خۆش ئەوێ خۆشت بوێن •

ئەم دوانە دوو ئیمامن لە دوازدە ئیمامی ئالی بەیت‌و پایەی زانستیان دیارە •

وە حەزرەتی حسەین – خ – لە ساڵی شەستی کۆچیدا لە تەمەنی پەنجاو حەوت ساڵیدا لە خاکی (کەربەلا) دا بە پایەی شەهادەت گەیشت‌و ، لەو شوێنەدا بە خاك سپێرراوە ، خودا بەهەشت بکات بە جێگەی •

ئیمام (علی زین العابدین)

زانایانی مێژوو یەك ڕاو یەك قسەن لەسەر ئەوە کە ئەم ئیمامە تاقەکوڕی حەزرەتی حسەین بوەو ، لە پاش شەهادەتی ئەو لە شاری مەدینەدا لەدایك بوەو ، پلەی زانستو تەقوای دیاریو ناسراوە •

دەگێڕنەوە : کاتێ کە نوێژی ئەکرد رەنگی زەرد ئەبوو ، وە لە حاڵی تیرەتی خۆی دەرئەچوو ، کە عەرزیان ئەکرد : ئەم حاڵە چی‌یە ؟ لە وەڵاما ئەیفەرموو : نازانن من لە حوزووری کێدا راوەستاوم !

امامی کز ازل فضلش جلی بود
علی ابن الحسین ابن علی بود
جمالش آفتاب عالم افروز
دلش از نور ثاقب صیقلی بود
مقامش بود برتر ز آنچه کفتم
غم دل از کلامش منجلی بود
بفضل علمو زهد دینو تقوی
شبیهی مصطفی ، شبهی علی بود

ئەم زاتە لە مێژووی نەوەدو پێنجی کۆچیدا لە مەدینەی پیرۆزدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی بەقیع بەخاك سپێرراوە لە نزیکی ئیمام حەسەنی مامیەوە ـ خ ـ •

وە نەوەی نێرینەی ئیمام زەینەلعابیدین ، ئەوانەیان لەپاش خۆی ماونەتەوە ، حەوتن : محەمەدباقر ، عەبدوڵلا ، زەید ، عومەر ، حەسەن، حسەین ، عەلی • وە لە ناو ئەمانەدا محەمەدباقر جێگەداری ئەو بوە •

ئیمام محەممەدی باقر

ئەم زاتە لە ساڵی پەنجاو حەوتی کۆچیدا لە شاری مەدینەی پیرۆزدا لە دایکی بەڕێزی فاطیمەی کچی ئیمامی حەسەن ـ خ ـ لەدایك بوە •

مهی سپهر جلالت محمدی باقر
که بود نور امامة ز طلعتش ظاهر
به جودو علم بسان‌حسن عدیم المثل
بفضل‌و علم چو حیدر بعهد خود نادر

ئەم زاتە شیرین سیفاتە خۆش ڕەفتارە زاناو پارێزگارو لە خوداترس‌و دۆعاگیرا بوە •

ئەگێڕنەوە پیاوێکی (ابو بصیر) ناو کوێر بوە ، هاتوەتە خزمەتی ئیمام محەممەدی باقر تا دۆعای بۆ بکا بەڵکو خودا بینایی چاوەکانی پێ بداتەوە ، جا ئیمام محەممەد دەستی پیرۆزی دێنی بەسەر چاوەکانیاو هەردوو چاوی وەکوو جارانیان لێ دێتەوەو ، چاك ئەبنەوە •

ئەم ئیمامە لە ئامۆژگاریدا زۆر خاوەن بەلاغەت‌و قسەڕەوان بوەو ، گەلێ وتاری بەرزی لێ ئەگێڕنەوە•لەوانە : هیچ عیبادەتێ بەنرختر نیە لە پارازتنی سك لە تیکەی حەرام‌و ، پارازتنی عەورەت لە کردەوەی بەد •

وە هیچ عەیبێ لەوە ناشیرینتر نیە کە ئادەمیزاد عەیبی خەڵکی ببینێ‌و عەیبی خۆی نەبینێ‌و ، خەڵکی لەکەدار بکات بە عەیبێ کە لە خۆیدا بێ • وە بە خەڵکی بڵێ کە کاری چاك بکەن‌و خۆی نەیکات‌و ، بە وتاری ناپار ئازاری دڵی خەڵك بدات •

وە فەرموویەتی : پێویستە بۆ موسوڵمان هیچ کاتێ لە یادی مردن فەرامۆش نەبێ‌و ، هیچ کاتێ یادی خودای لەبیر نەچێتەوە •

وە فەرموویەتی : هەر دڵێ فیزو دەماری تێدا بێ بە قەی ئەو فیزە ئیمانی کەم ئەبێ •

وە فەرموویەتی : خۆشەویستی برای خۆت لە خۆشەویستی خۆتەوە بۆ ئەو تەماشا بکە •

وە فەرموویەتی : برادەرێکی خراپە ئەو کەسەی کە لە کاتی دەوڵەمەندیدا لەگەڵتا بێو لە کاتی گەداییدا لێت دوور بکەوێتەوە •

ئەم ئیمامە لە ساڵی صەدو چواردەی کۆچیدا لە تەمەنی پەنجاو هەشت ساڵیدا لە شاری مەدینەدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی (بەقیع)دا بە خاك سپێرراوە • خودا بەهەشتی بەرینی خۆی بکات بە جێگەی •

ئەم زاتە چوار کوڕی لێ بەجێماوە : ئیمام جەعفەری صادق ، ئیسماعیل ، عەبدوڵلا ، ئیبراهیم • وە لە ناو ئەم کوڕانەدا ئیمام جەعفەر جێگە نوشینی باوکی بوە •

ئیمام جەعفەری صادق

ئەم زاتە لە ساڵی هەشتای کۆچیدا لە شاری مەدینەی پیرۆزدا لە دایك بوەو ، پرتەوی قودوومی پیرۆزی ئەو جیهانی رووناك کردەوە • ئەم زاتە لە زانستو ئەدەبدا تاقانەی زەمان بوەو ، دلی بە نووری مەعریفەت رووناك بوەو ، نیشانەی بەرزیو خووڕەوشتی جوانی لێ باریوە ، باسی کەرامەتو رەوشتو خووی ئەو جیهانی داگیر کردوەو ، شوێنەواری چاکەو بەرزیی بە جیهاندا بلاو بوەتەوە •

محیط جمله کمالات امام جعفر صادق
که بهر کسب فضائل نموده سلب علایق

لوای مـرحمت او پناه اهـل سعـادت
ظلال مکـرمت او مـلاذ جمله خـلایق

ئەم ئیمامە یەکێ لە موجتەهیدینی چەرخی خۆی بـوەو ، زانـا گەورەکان ئەچوونە خزمەتی بۆ وەرگرتنی زانیـاریو ، دەسکـەوتنی مەعریفەتو ، کـردنەوەی گـرێو گـۆڵـەو ، دۆزینـەوەی چـاری رووداوی نابار • ئەم زاتە لە بابەتەکانی : فیقـەو ، حـەدیثو ، تـەفسیردا دەستێکی باڵای هەبوە •

ئەگێڕنەوە کە سوفیانی ئەوری چوە خزمەتیو عەرزیکرد : ئـەی رووناکی چاوی رەهبەری خۆشەویست - د - فەرموو ئامۆژگارییەکم بکە بەڵکو بەهۆی ئەوەوە بە پـایەیێ بگـەم • ئـەویش فـەرمووی : ئـەی سوفیان ! هەرکەسێ لە دەرگای تەواضوعو بەندەیی خوداوە بڕواتە دەرەوە خودا لە هەردوو دنیادا ناوی بەرزی بڵاو ئەکاتەوە •

وە بزانـە درۆزن پیاوەتی لـێ نـایێو ، حـەسوود ئـاسایشی نابێو ، ئینسانـی بەدخـوو گـەورەیی بـۆ ناکـرێو ، فەرمانـداران برایەتییان نییە •

جا وتم : قوربان زیاتر ئامۆژگاریم بکە • فەرمووی : خۆت لە کاری نابار بگێڕەرەوە ئەبی بـە عابید • وە رازی بـە بەوەی کە خـودا پێداوی دەوڵەمەند ئەبی • وە حەقی هاوڕێتی خەڵکی بەجێبێنە ئەبی بـە زینەتی ئیسلام • وە ئەگـەر بێسەلطەنەت هـەیبەت ئەوێو ، بـە بـێ عەشرەتو هۆز عیززەتت ئەوێ لە نافەرمانی خـوداو سەرشۆڕی گـوناه دوور بکەوەرەوە ، هاوڕێتی بەدڕەوشتان مەکە تا بە گوناه گیرۆدە نەبی • لەگەڵ هاوڕێی خراپدا مەبە گیانت سەلامەت ئەبێو ، زمانت بپارێزە بـا گیرۆدەی پەشیمانی نەبی •

ئیمام جەعفەری صادق - خ - زاتێکی خاوەن رۆحانی‌یەت‌و دۆعاگیرا بوەو • زۆر ئاگاداری کیتاب‌و سوننەت بوەو ، شارەزای مەعنای قورئان‌و حەدیث بوەو ، زانا بوە بەو حوکمە شەرعیانە کە جێگەی ئیجماع یا خیلاف بوون •

وە فەرموویەتی : هەرکەسێ رزق‌و رۆزیی کەم‌و کوورە ئەوە با زۆر لە خودا بپارێتەوەو ، بە دڵ‌و زمان (استغفر الله) بکا •

وە فەرموویەتی : هەرکەسێ هەر حاڵێ یا ماڵێکی خۆی لە لا جوان بێ‌و بە عەجایب بێتە بەرچاوی با بڵێ : (ما شاء الله لا قوة الا بالله) ئەو شتە ئەپارێزرێ •

وا باوە کە ئەم ویردە بۆ لابردنی ئازاری چاوی پیس زۆر بەسوودەو ، لە کاتی ترس لە چاوی پیسدا ئەخوێنرێتەوە •

بە کورتی ئیمام جەعفەر پلەو پایەی گەورەی زۆرن •

ئیمام جەعفەر تەمەنی شەست‌و هەشت ساڵ بوە ، لە ساڵی صەدو چل‌و هەشتی کۆچیدا لە شاری مەدینە کۆچی دوایی کردوەو لە گۆڕستانی (بەقیع)دا بە خاك سپێرراوە • ئەم زاتە حەوت کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : مووسای کاظم ، ئیسماعیل ، عەبدوڵلا ، ئیسحاق ، محەمەد ، عەباس ، عەلی • عەلی لە زەمانی باوکیدا لە جیهان دەرچوە • وە محەمەد (داعیە) بوەو ، ئیمام مووسا جێگەنشینی باوکی‌و مەرجەعی خەڵك بۆ لابردنی تەنگوچەڵەمەو حەللی موشکیلاتی ئایینیان بوە •

ئیمام مووسای کاظم

ئەم زاتە لە ساڵی صەدو بیستی کۆچیدا لە شاری مەدینەی پیرۆزدا لەدایك بوەو ، ئادەمیزادێکی خاوەن رەوشت‌و خووی بەرز بوەو ، لە زانست‌و لەخوداترسیدا لە پیاوە بەرزەکانی دنیا ژمێرراوەو ، موسوڵمانان

بە هۆی هاوڕێتی ئەوەوە دڵیان ڕووناك بوەتەوەو ڕوویان کردوەتە بەندەیی خودا •

وە نازناوی (کاظم) لەسەر ئەو بناغە بوە کە زۆر چاوپۆشی لە کارو وتاری ئادەمیزادی نابار کردوەو ، داخی دەروونی خۆی خواردوەتەوەو ، بە شوێن تۆڵەدا نەگەڕاوە •

ئیمامی اهل دین موسی بن جعفر
جهان از نکهت خلقش معطر
ز روی خلق او هادی الامم بود
بفرط علم او عالی علم بود
ز خویش فایح آثار سعادت
ز رویش لایح انوار سیادت
علو همتش برتر ز افلاك
ز علمش گشته حیران علم ادراك
امامترا وجودش بود لایق
درین معنی خبر میداد صادق

شەقیقی بەڵخی ئەڵێ : لە سەفەری حیجازا لە بیاباندا گەیشتم بە ئینسانێکی دیمەن و شێوە جوان ، لەسەر تەپۆلکەیێ دانیشتبوو هەندێ قوماشی بەدەستەوە بوو •

منیش لە دڵی خۆمدا گوتم : ئەم کوڕە گەنجە خۆی لە شێوەو بەرگی ئەهلی طاعەتا پیشان ئەدا ، ئەیەوێ ئەم قوماشە وا بە دەستییەوە بیدا بەسەر خەڵکدا • ئەچم بۆ لای کەمێ سەرزەنشتی ئەکەم ! کاتێ لێی نزیك بوومەوە فەرمووی : (یاشقیق ! اجتنبوا کثیرا من الظن ، ان بعض الظن اثم) ئەمەی فەرموو ، هەستاو ڕۆیشت و لە پێش چاوم ون

بوو • منیش لە دڵی خۆمدا وتم : سەرم سوڕئەمێنێ ! ئەم زاتە چۆن ناوی منی زانیو ؟ چۆن لە خەیاڵی دڵم ئاگادار بوو ؟ مەگەر ئەمە یەکێ بوو لـە ئەولیای خوداو ، لە پیاوە باشەکان بوو •

جا شەقیق ئەڵێ : لە شوێنێکی تریشدا هەمان جوانم بینی خەریکی نوێژکردن بوو ، فرمێسك بە هەردوو چاویدا ئەهاتـە خـوارەوە • منیش وتم : با بڕۆمە پێشەوە بەڵکو دەرزێ لـەم جـوانە وەربگـرم ، نزیکـی بوومەوە ، کاتێ نوێژەکەی تەواوکـرد فەرمووی : ئەی شەقیق خـودای تەعالا فەرموویەتی : (وانی لغفار لمن تاب) پاش ئەم فەرموودە ڕۆیشتو لـە پێش چاوما ونبوو •

دوای ئەمە باوەڕم هاتەسەر ئەوە کە ئەو زاتە یەکێکە لە پیاوچاکانی خوداو ، بە شوێنیا گەڕام هەتا لە شوێنێکی تـردا چـاوم پێی کەوتەوە ، کاتەکە کاتی نوێژ بوو ، موسوڵمانان بۆ ئاوی دەسنوێژ ماتڵ بوون ، جـا ئەو جوانە هاتە لای بیرێ کە لەو ناوەدا بوو ، لەسەر بیرەکە راوەستاو فەرمووی : خودایە ! هیچ شتێ نیە ئاوی لـەم بیرە پێ هەڵگۆزم ئـەم شەربە بێ پەتە نەبێ ، کە تەماشام کرد ئاوی بیرەکـە هاتەسەرەوەو ، ئەویش دانەوییەوەو ئاوی خواردەوەو دەسنوێژی گرت • جا ئـاوی بیرەکە وەکوو جاران چوەوە خوارەوەو ، ئەویش چوەوە بۆ شوێنـی خۆی • من کە ئەمەم دی شوێنی کەوتم ، لە رێگەدا دیم هەندێ لمـی کردە ناو ئەو شەربەوە کە بە دەستییەوە بووو هەڵی گرت ، کاتێ گەیشتە شوێنەکەی فەرمووی بە من : وەرە با پێکەوە ئـەم خواردەمەنییە کە خودا داویەتی بیخۆین • جـا شەربەکـەی هەڵڕژاندە سـەر سفرەکـە ، تەماشام کرد خۆراکێکی بەتامو خۆشەو ، هەندێکم لێ خـوارد • سێ رۆژ دوای ئەوە ئارەزووی خواردنم نەکرد • دوای ئەمانە پرسیم : ئەم

زاته کێ‌یه ؟ وتیان : ئه‌مه مووسای کوڕی جه‌عفه‌ری صادقه ـ خودای لێ رازی بێ ! ـ

ئه‌م زاته خووو ره‌وشت شیرینه له سالی صه‌دو هه‌شتاو دووی کۆچیدا له شاری به‌غدا له‌جیهان ده‌رچوه‌و ، له شوێنی دیاری‌و ناوداری ئیسته‌ی خۆیدا به خاك سپێرزاوه •

زانایانی مێژوو ده‌لێن : ئیمام مووسا نۆزده کوڕی لێ به‌جێ‌ماوه • ئه‌مه‌ش ناوی کوڕه‌کانی‌یه‌تی : ئیسماعیل (محدث) ، زید ، ئیبراهیم ، عه‌قیل ، هاروون ، حه‌سه‌ن ، حوسه‌ین ، عه‌بدوڵلا ، حه‌مزه ، عه‌لی ره‌ضا ، عوبه‌یدوڵلا ، جه‌عفه‌ر ، یه‌حیا ، ئیسحاق ، ئه‌حمه‌د ، محه‌مه‌د ، عه‌بباس ، قاسم ، سوله‌یمان •

(عه‌لی ره‌زا) له ناو ئه‌م کوڕانه‌دا جێگه نوشینی باوکی بوه •

وا باوه که ئیسماعیلی (محدث) چوه بۆ هه‌ورامانی ئێران‌و له دێی (ئه‌سپه‌رێز) نیشته‌جێ بوه ، تا له‌وێ له دنیا ده‌رچوه‌و ، قه‌بره‌که‌ی له‌وێ ناسراوه •

هه‌روه‌ها عوبه‌یدوڵلا چوه بۆ هه‌ورامانی ئێران‌و له دێیه‌ك له قه‌راخی سیرواندا له نزیکی ئه‌سپه‌رێزا دانیشتوه ، ئه‌و جێگه ئیسته به (هه‌جیج) ناسراوه • ئه‌مه‌یش له (حجیج) وه‌رگیراوه که صیفه‌تی عوبه‌یدوڵلا بوه ، واته حه‌جی زۆر کردوه • وه عوبه‌یدوڵلا کۆسه بوه ، بۆیه ئیسته ئه‌ڵێن (کۆسه‌ی هه‌جیج) •

وه حه‌مزه چوه بۆ قه‌ره‌داغ‌و ، له شوێنێکدا که ئیسته به (ته‌کیه)[1] نلوبانگی ده‌رکردوه دانیشتوه • وه هه‌ر له‌و شوێنه‌دا کۆچی دوایی کردوه •

---

(۱) له هه‌ندێك شوێنه‌واره‌وه ده‌رده‌که‌وێ که کاتی خۆی دێی ته‌کیه له شوێنی ئیسته‌ی خۆیدا نه‌بوه که پێی ده‌لێن (حانوان)و ، وا دیاره

ئەم زاتە گەلێ نەوەی زاناو پیاوی گەورەی لێ کەوتوەتەوە ، لەوانە : شێخ عەبدوڵلای خەربانی‌ی ماموستای زانایانی شارەزوورو ، شێخ جامی تەکیەی‌و ، یوسفی ئەصەم‌و ، شێخ‌عەلی مەلاو ، شێخ باباعەلی‌ی سلیمانی‌و ، شێخ نوری کوڕی شێخ باباعەلی‌و . .. گەلێ زانایانی بەرزی دیکە کە لەم کتێبە کورتەدا باسیان ناکرێ .

وە ئەحمەد ڕۆیشتوە لە گوندی (ئەحمەد بڕندە) لە قەزای دەربەندیخان نیشتەجێ بوەو ، هەر لەوێ کۆچی دوایی کردوەو ، قەبرەکەی لەوێدا دیارەو زیارەتگایە .

وە محەمەدو ئیمام قاسم ڕۆیشتوون بۆ کەرکووکو ، لەوێ دانیشتوون‌و ، هەر لەوێ کۆچی دوایی‌یان کردوە . ئیمام قاسم لە تەنیشتی مزگەوتی مەشهوور بە (ئیمام قاسم) ەوە نێژراوەو ، محەمەدیش لە گۆڕستانی گشتی موسوڵمانانا لەسەر تەپۆلکەیێ لە شیمالی کەرکووکەوە بە خاك سپێرراوە .

=

پێشتر لە نزیکی دێی (بەلەکجاڕ) ی ئێستەدا بوەو ، بە گوێرەی نووسینی ماموستا شێخ نووری لە کۆندا (چوارتاق) ی پێ گوتراوە . زۆر لەو شوێنەوارانە کە ماونەتەوە وان لە نزیکی ئەو گۆڕستانەوە کە (ئیمام هەمزە) (حمزە) ەی تێدا نێژراوەو ، ئەو کەلاوەو شوێنەوارانە ئێستە بە (تەکیە کۆن) ناسراوە . هەر لە نزیکی دیکەو گۆڕستانەکەوە ، بەسەر بەرزی‌یەکەوە ، شوێنێك هەیە پێی دەڵێن : (خەڵوەکە) کە دیارە جێگەی شەونخوونی‌و بەندەیی‌کردن بەتەنیا بۆ خودا بوە . بەڵام ئەوەیش نازانرێ ئەم خەڵوە هی ئیمام هەمزە بوە ، یا هی پیاوچاکانی دوای ئەو بوە ؟ یا هی هەردوو لایان . م،ع،ق .

ئیبراهیمیش : هەندێ ئەڵێن : ئەو زاتەیە کە لە گەرمیاندایە لە قەزای کفری‌و بە ئیبراهیم سەمین ناوبانگی دەرکردوە • وە هەندێ تر ئەڵێن : ئەم ئیبراهیم سەمینە ئەو ئیبراهیمی کوڕی ئیمام مووسا نیە •

وە ئیسماعیل : وەك وتمان وا لە هەوراماندا • بەڵام هەندێ کەس ئەڵێن : هەر لەو جێگەدا بە خاك سپێرراوە کە باوکی تێدایە لە شاری بەغدادا • بەڵام قسەی پێشوو ـ کە لە هەورامانە ـ راستە •

بە هەرحاڵ ئیسماعیل (محدث) باپیرەگەورەی ساداتی بەرزنجەیە ، وەك لەمەولا باسیان دێ •

ئیمام عەلی رەزا

ئەم زاتە لە ساڵی صەدو پەنجاو دووی کۆچیدا لە مەدینە لە دایك بوە •

امامی علی نام عالی نسب
پناه عجم مقتدای عرب
ازو بود راضی جیهان آفرین
ازان رو رضا گشت اورا لقب

هەموو زاناو شارەزایانی سەردەمی ئیمام عەلی رەزا شایەتی‌یان لەسەر زانست‌و لەخوداترسی‌و کردار جوانی ئەو داوە •

دران زمان که جهان شد بمقدمش انور
ندیده دیده کس چون رضای موسی جعفر
سپهر عزو جلالت ، محیط علم‌و کمال
امام مشرق‌و مغرب ، ملاذ آل پیمبر

وفور علم علو مکان اوست به حدی
که شرح آن نتواند نمود مرد سخن‌ور

ئـەم ذاتە لە خزمەت باوکیدا لە مەدینەوە هات بۆ بەغداو لەوێ مایەوە تا باوکی لە جیهان دەرچوو • دوای کۆچی دوایی باوکـی ئـەم لـە جێگەیدا دانیشت •

وە کاتێ (هارون الرشید) خەلیفەی عەباسی مەئموونی کـوڕی خۆی کرد بە والی خـۆراسان •• عـەلی رەزای لەگـەڵ مەئموونندا نـارد بۆ شاری نیسابوور ، کە مەرکەزی خـۆراسانەو لـەم سەردەمـەدا بـە خۆراسان ناسراوە •

دەگێرنەوە کاتێ ئیمام عەلی رەزا گەیشتە شاری (مـەرو) زانـاو ناسراوو گەورە پیاوانی شار هاتن بە پێشوازی مەئموونەوە بـە نـاوی ئەوەوە کە کوڕی خەلیفەو والی وڵاتەکەیە ، هـەروا بـە پێشوازی عـەلی رەزاوە بـەو ناوەوە کە یەکێکە لە ئیمامانی ئـالی بەیتو کـوڕی ئیمام مووسایـە •

کاتێ لێیان نزیك بوونەوە عەرزیان کرد : تکایە حەدیثێکی وامـان بۆ ریوایەت بکە کە لە باوكو باپیرتەوە ریوایەت کرابێ ، تا بۆ پیرۆزی لای خۆمان رای‌بگرین • جائیمام عەلی رەزا فەرمووی :

حدثني ابي موسى الكاظم ، عن ابيه جعفر الصادق ، عن أبيه محمد الباقر ، عن ابيه علي زين العابدين ، عن ابيه شهيد كربلاء، عن ابيه علي المرتضى • قال حدثني حبيبي وقرةعيني رسول الله ـ ص ـ قال : حدثني جبريل عليه السلام قال : حدثني رب العـزة سبحانه وتعالى قال : كلمة لا اله الا الله حصني ، فمن قالها دخل حصني، ومن دخل حصني امِنَ من عذابي •

گەلێ لەو زانایانە ئەم حەدیثەیان بە سەنەدەوە لەبەرکرد • وە ئیمام ئەحمەدی کوڕی حەنبەل ئەم حەدیثەی گێڕاوەتەوە • وە بەراورد کـراوە هەرکەسێ خاوەن ئیجازە بێ بـۆ ریوایەتی ئـەم حـەدیثەو ئەم حەدیثە بـە سەنەدەوە بخوێنێتەوە بەسەر کەسێکدا کە تووشی نەخۆشی (صرع) هاتبێ بە ئیزنی خودا شیفای بۆ دێ •

وە من خۆم لە بیرم دێ کە مامۆستای بەڕێزم عەللامەی رۆژ شێـخ عومەری قەرەداغی ئەم حەدیثەی بەو سەنەدەوە خوێند بەسەر فێدارێکداو شیفای بۆ هاتو ، دوای ئەو جارە نەمبیستوە ئـەو نەخۆشینە گەڕابێتەوە سەری •

ئیمام عەلی رەزا لـە رۆژی چوارەمی مانگی رەمەزانی پیرۆزا لـە سالّی دووصەدو سی‌ی کۆچیدا لە شاری خۆراسان کۆچی‌دوایی کردوە•

ئیمام عەلی رەزا چوار کوڕی لێ بەجێماوە : محەمەد تەقی کە بـە محەمەد جەواد ناوبانگی دەرکردوە • حەسەن ، حوسەین ، ئیبراهیم ، محەمەد جەواد جێگەداری باوکی بوە •

محەمەد جەواد

ئەم زاتە لە سالّی صـەدو نەوەدو پێنجـدا لە مـەدینەی پـیرۆزدا لە دایك بـوە • وە هەر لە منداڵی‌یەوە نیشانـەی رێـزو نەجـابەت لـە ناوچاوانیا دەرکەوتوەو ، گەلێ شوێنەواری چاکەو تاعەتو لەخوداترسی لێ‌دەرکەوتوە •

امـام تقی‌و نقـی جـواد
فطانت نهادو ، کـرامت نـژاد
ز صلب شریفی علی الرضا
ز اولاد دیـن پـروری مرتضی

گل سرخ بستان سرای رسول
نهال ثمربخش باغ بتول

× × ×

بفضل کرم آن چنان شهره گشت
که صیتش ز اوج فلك در گذشت

× × ×

ز حد بود بیرون کرامات او
ز حصراست أفزون مقامات او

* * *

ئەگێڕنەوە کە محەمەد جەواد لە تەمەنی دە ساڵیدا لە کۆڵانێکی شاری بەغدادا لەگەڵ هەندێ منداڵدا راوەستا بوو ، لەو کاتەدا مەئموونی عەبباسی بەو شوێنەدا رابوردو ، منداڵەکان هەموو بڵاوەیان کردو تەنیا محەمەد جەواد لە شوێنی خۆیدا مایەوە • مەئموون لێی‌پرسی : بۆچی هەر لە شوێنی خۆتا مایتەوە ؟ ئەویش فەرمووی : ئەی خەلیفە بۆچی رابکەم ؟ من تاوان لە خۆمدا شك نابەم هەتا لە شەرمدا یا لە ترسدا رابکەمو ، رێگەکەیش گوشادە بۆ هاتوچۆی هەموو جۆرە کەسێ ئەشێ‌و ، خەلیفەیش بە بێ تاوان ئازاری کەس نادا ، ئیتر بۆچی لە شوێنی خۆم دەرچم ؟

مەئموون زۆر لە قسەی ئەو منداڵە سەرسام بووو قسەکەی پێ‌خۆش بوو ، لێی‌پرسی : ناوت چی‌یەو کوڕی کێیت ؟ ئەویش وتی : ناوم محەمەد جەوادەو ، کوڕی عەلی رەزام • جا مەئموون وتی : ئەم جۆرە وەڵامە جوانە لە ئەهلی ئەو خانەدانەوە دوور نی‌یە •

ئیمام محەمەد جەواد لە تەمەنی بیست ساڵیدا لە ساڵی دووسەدو بیستی کۆچیدا لە شاری بەغدا کۆچی دوایی کردوەو ، لە نزیکی گومەزی ئیمام مووسادا بە خاك سپێرراوە •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێما : عەلی نەقی کە بە هادی ناسراوەو جێنوشینی باوکی بوە ، مووسا •

ئیمام عەلی نەقی کە مەشهوورە بە عەلی هادی

ئەم ذاتە لە مێژووی دووسەدو چواردەی کۆچیدا لە شاری مەدینەدا لەدایك بوە •

امام علی نام ، هادی لقب
که ظاهر ازو گشت فضلو أدب
ازو نور ایمان فروزنده شد
بأو سنت مصطفی زنده شد
سپهر شرفرا رخشی آفتاب
دلش واقف سر ام الکتاب

ئیمام عەلی نەقی وەکوو لە مەدینەی پیرۆزدا لەدایك بوو هەر لەوێدا بە کامەرانی رای ئەبواردو خەریکی بەندەیی کردن بۆ خودا بوو • هەتا لە رۆژانی (المتوکل علی الله)ی عەباسیدا هات بۆ بەغداو ، موتەوەکیل بە رێزەوە ناردی بۆ شاری سامەڕاو لەوێ دانیشتو بە بەندەیی کردنی خوداوە خەریك بوو ، هەتا لە مێژووی دووسەدو پەنجاو چواری کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لەو شوێنەدا ـ کە ئێستە ناسراوە ـ بە خاك سپێرراوە •

ئیمام عەلی نەقی چوار کوڕی لێ بەجێماوە : حەسەنی عەسکەری ، حسەین ، محەمەد ، جەعفەر • لە ناو ئەم چوارەدا حەسەنی عەسکەری بوو بــە جێنوشینی باوکی •

ئیمام حەسەنی عەسکەری

ئــەم ذاتە لە ساڵی دووصەدو سیو یەکی کۆچیدا لە شاری مەدینەدی پیرۆزدا لەدایك بوەو هەر لەو شوێنــەدا بوە بــە جێگەی خزمەتــی موسوڵمانان •

امــامی حسن خلق ، عالی مکان
حسینی نیشان ، کرامت فشان
گــل گلشن خــاتم انبیــا
چــراغ شبستــان آل عبــا
دری بود از بحر احسانو جود
منور مهــی بر سپهــر وجــود

ئــەم ذاتە شیرین ڕەفتارە پــاش ماوەیێ لــە مەدینەوە هاتەوە بــۆ عێراقو ڕۆیشتە سامەڕاو ، لە جێگەی باوکیدا دانیشتوە ، هەتا لە ساڵی دووصەدو شەستی کۆچیدا لــە شاری سامەڕە کــۆچی دوایی کردوەو ، لــەو شوێنەدا کە ئێستە دیارو ناسراوە بــە خاك سپێرراوە • وە تاقــە کوڕێکی لێ بەجێما ناوی مەهدی بوو • لە تەمەنی دە ساڵیدا لە سامەڕە لە جیهان دەرچوە •

بــە باوەڕی شیعەی ئیمامی‌یە ئەم کوڕە ئیمامی دوازدەهەمە ، لە پــاش کۆچی‌دوایی باوکی ڕۆژێ مەئموری خەلیفەی عەباسی هاتوە

بــه شوێنیا بیبا بــۆ بەغداو ، ئەویش لەو کاتەدا چوەتە سەردابی ماڵی خۆیان‌و خۆی لە مەئموورەکــان ون کــردوەو ، ئیتر نایەتە دەرەوە هــەتا ئاخر زەمان •

بەڵام لەسەر بیرو باوەڕی ئەهلی سوننەت‌و جەماعــەت مەهــدی کوڕی ئیمام حەسەنی عەسکەری کۆچی دوایی کردوەو لــە سامەڕەدا بــەخاك سپێرراوە •

بەڵام محەمەد مەهدی (منتظر) سەیدێکە لەنــەوەی فاطیمــەی زەهراو ، دایکی حوسەینی‌و باوکی حەسەنی‌یەو ، لە ئاخر زەمانا لەدایك ئەبێ‌و ، پاش ئەوە کە گەیشت بــە تەمەنی پیاوەتی‌و گەورەیی هەر لــە شاری مەکەدا موسوڵمانان بەیعەتی پێ‌ئەکەن‌و لەبەر ئەوە کە موسوڵمانان لەو چەرخەدا لە دەستی فیتنەی دنیــا زۆر عاجــزن موسوڵمانێکی زۆر شوێنی ئەکەون‌و ، سوپایەکی گەورە پێکەوە ئەنێ‌و ، غــەزا ئەکــاو بەسەر دوژمنەکانیانا زاڵ ئەبێ‌و ، دنیا دائەمەزرێنێ‌و ، هەر لــە چەرخــی ئەودا (دجال) ـ کە لە حەدیثی شەریفدا باسی هــەیە ـ لــە لایەنــی ئەصفەهانەوە دەرئەچێ‌و دێ بە دنیاداو ، لە سەرەتاوە خۆی بــە پیاوچاکێ پیشان ئەداو ، پاش ئەوە خۆی گرت‌و هێزی سەند ، داوای پێغەمەرایەتی ئەکاو ، گەلێ خەڵکی لێ دوورئەکەونەوەو ، گەلێ بێ دین ئەکەونە شوێنی‌و ، وڵات دائەگرێ تــا ئەگاتە خاکی شام‌و ، دێتە شاری دیمەشق •

لەو سەردەمەدا حەزرەتی عیسا لە ئاسمان دێتەخوارەوەو لەگــەڵ محەمەدی مەهدیدا یەك‌ئەکــەون‌و قسەئەکــەن بەیەك‌و ، عیسا لــەسەر شەریعەت‌و ئایینی ئیسلام ئەڕوا •

وە لە شاری (دیمەشق)دا ئەگەن بە دەجال‌و حەزرەتی عیسا لــە شاما دەجال ئەکوژێ • بەم جۆرە فیتنەی دەجالیش ئەبڕێتەوە •

وە لـە پاش ماوەیەك حەزرەتی محەمەدی مەهدی کـۆچی دوایـی ئـەکات ، هەروەها حەزرەتی عیسایش بۆ یەکجـاری جیهـان بەجـێ دێڵێ •

وە وەك زانایانی حـەدیث فەرموویانە ئـەم کارەساتانە روودەدەن و ، لە دوای ئەمانەیش ئەم جیهانە هەر ئەمێنێ و ، موسوڵمانان حەج ئەکەن و دێنەوە ، هەر کەسێ بـە پێی خۆی دینی خۆی رائەگرێ و ، لەسـەر زەمانی گوم نابێ •

وە بۆ ئەم بابەتانە کتێبی تایبەتی زۆر نووسراون ، ئەوەی مەبەستی لێکۆڵینەوە بێ ئەتوانێ تەماشای ئەو کتێبانە بکات •

جا پاش باسی ئەم ئیمامە موبارەکانە بگەڕێینەوە بـۆ سـەر باسـی مەبەستی خۆمان کە باسی بنەماڵەکانی زانیاری ئایینە ، وە لەبەر ئەوە کە حەزرەتی ئیمام حەسەن براگەورە بـوە لە پێشدا باسی نەتەوەی ئـەو ئـەکەین •

وە لەبەر ئەوە کە رشتەی بنەماڵەی (نهریە) لە نەتەوەی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانین و ، ئەو زاتەیش لە نەتەوەی ئیمامی حەسەنە •• هەروا رشتەی ساداتی (کاکۆ زەکەریایی) لە ئەولادی شێخ ئەبولحەسەنی شاذلین و ، ئەویش لە نەتەوەی ئیمام حەسەنە • • ئێمە باسی ئـەم دوو رشتە ئەکەین •

بەڵام لەبەر ئەوە کـە مێژووی هـاتنی حـەزرەتی عەبدولقـادری گەیلانی پێش هاتنی شێخ ئەبولحەسەنی شـاذلی بـوە بـاسی حـەزرەتی عەبدولقادرو نەتەوەکەی پێش ئەخەین •

وە لە بەر ئەوە کە حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیـلانی یەکێکە لـە مەردە گەورەکانی جیهانی ئیسلام •• لە پێشدا باسی ژیانی خـۆی دەکەم و • ئەم نامەیە بە ناوی ئەوەوە پیرۆز دەکەم •

حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی

ئەم زاتە لە رشتەی باوکەوە ئەگات بـە حەزرەتی ئیمام حەسەنـی کوڕی حەزرەتی عەلی • بەم شێوە : عەبدولقادر کـوڕی شێخ مووسا ، کوڕی شێخ عەبدوڵلا ، کوڕی شێخ یەحیا ، کوڕی شێخ محەمەد ، کوڕی شێخ داود ، کوڕی شێخ مووسا ، کـوڕی شێـخ عـەبدوڵلا ، کـوڕی شێخ مووسای ناسراو بە (موسی الجون) چونکە گەنمڕەنگ بوە ، کوڕی شێخ (عبدالله المحض) ، کوڕی ئیمام حەسەنی موثەننا ، کوڕی ئیمـام حەسەنی موجتەبا ، کوڕی حەزرەتی عـەلی ، کـوڕی ئەبو طالیب‌و لـە فاطیمەی زەهرا •

جا بزانن کە شێخ مووسای باوکی حەزرەتی عەبدولقادر بە (جنگی دوست) ناوبانگی دەرکردوە ، چونکە زۆر مەیلی لە غەزاکردن لە دژی کافرانی نزیکی دەریای خەزەر بوە • وە شێخ یەحیای باپیری بـە شێخ یەحیا زاهید ناسراوە ، لەبەر ئەوە کە وازی لە دنیا هێناوەو زۆر خەریکی بەندەیی‌کردن بوە • وە شێخ مووسای باپیرە گەورەی بە (جون) ناوبانگی دەرکردوە ، چونکە جون لە زمانی عەرەبا بە مانای رەش ئەسمەر هاتوەو ، ئەو زاتە وەك وتمان ئەسمەر بوە • وە عەبدوڵلای باوکی شێخ مووسا بـە (عبدالله المحض) ناسراوە ، چونکە خالص بوەو ، تان‌و پـۆی سەیید بوە ، وە وەکوو لە رشتەی باوکیا لە نەتەوەی ئیمام حەسەن بوە لە رشتەی دایکیشیا هەر سەیید بوە ، چونکە دایکی فاطیمەی کچـی ئیمام حسەینی کوڕی حەزرەتی عەلی بوە • وە باوکی بـە (الحسن المثنی) ناسراوە ، چونکە باوکیشی ناوی حەسەن بوە •

وە حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی وەکوو لە رشتەی باوکیدا ئەگات بە ئیمام حەسەن لە رشتەی دایکیشیا ئەگات بە ئیمام حسەین • بەم شێوە : دایکی ناوی فاطیمەو لەقەبی (امة الجبار)و کونیەی (أم الخیر)ەو ، کچی شێخ عەبدوڵلای صەومەعی زاهید ، کوڕی شێخ محەمەد ئەبوجەمالەدین ، کوڕی شێخ مەحموود ، کوڕی شێخ عەبدوڵلا ئەبولعەطا ، کوڕی شێخ عیسا کەمالەدین ، کوڕی ئیمام محەمەدی جەواد ، کوڕی ئیمام عەلی رەزا ، کوڕی ئیمام مووسای کاظمە •

هەروا رشتەی نەسەبی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی ئەگات بە خەلیفەی یەکەم ئەبوبەکری صدیق - خ - لەبەر ئەوە کە دایکی شێخ مووسای جەنگی دۆست ناوی (ام سلمە) کچی محەمەدی کوڕی طەلحەی کوڕی عەبدوڵلای کوڕی عەبدوڕەحمان کوڕی ئەبوبەکری صدیقە •

هەروا رشتەی نەسەبی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی ئەگات بە خەلیفەی دوەم حەزرەتی عومەری کوڕی خەطابو خەلیفەی سێهەمیش کە حەزرەتی عوثمانی کوڕی عەففانە ، وەکو لە کتێبە ئەنسابە گەورەکاندا بە درێژی باس کراوە •

لە دایکبوونی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر

روونو ئاشکرایە لای ئەوانەی مێژوو ئەزانن و ئاگاداری رووداوەکانی جیهانن کە ئادەمیزاد بە هۆی گەلێ ئەسبابەوە ولاتی خۆی بەجێ دێڵێو ، دووری و ئاوارەیی ئەچەژێ خوا لەبەر پەیداکردنی ژیوار ، وە یا لەبەر هێرشی دوژمنی نابار ، یا لەبەر گەڕانو مانەوە لە ولاتاندا ، یا لەبەر هەوڵو کۆشش بۆ فێربوونی زانیاری ، وە یا لەبەر

ئەوە کە فەرمانبەری حوکوومەتێکەو بە فەرمانی ئەو حوکوومەتە ئەچێ بۆ وڵاتێکی دوورو لەوێ دەمێنێتەوە •

لەسەر هەندێ لەم ئەسبابانە گەلێ لە سەیدەکان لە خاکی حیجاز دەرچوون بۆ وڵاتانی دوورو لە ئاوارەییدا ژیاون ، لە ڕزی ئەوانە دەرچوونی باوكو باپیرانی حەزرەتی عەبدولقادر لە مەدینەوە بۆ عیراقو ، لە عیراقەوە بۆ وڵاتی ئێرانو ، لە ئێرانا لە ناوچەی رەشتو گیلاندا بە ئارەزووی خۆیان دامەزراونو ، باوکی حەزرەتی عەبدولقادر کە شێخ مووسای جەنگی دۆست بوە لە شارۆچکەی (نیق) دا کە سەر بە گیلانە نیشتەجێ بوە ، جا حەزرەتی عەبدولقادر لە ٢٠ی مانگی (ربیع الثانی) یساڵی چوارصەدو حەفتای کۆچیدا لەدایك بوەو بە هاتنی خۆی وڵاتی رووناك کردوەتەوە •

ئەم زاتە هەر لە منداڵییەوە گەلێ شوێنەواری جوانی لێ پەیدا بوە • دەگێڕنەوە دایکی وتوویەتی : عەبدولقادر لە مانگی رەمەزاندا مەمکی نەگرتوەو شیری نەخواردوە ، هەتا بە هۆی ئەوەوە خەڵکی زانیویانە کە مانگی رەمەزان هاتوە •

ئەم ذاتە لە پاش ئەوە کە لە وڵاتی خۆیاندا بە یاسای خۆیان قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەکانی خوێندوە ، هەندێ فامی کردوەتەوەو ئەوانای سەفەرو هاتوچۆی پەیداکردوە •• لە تەمەنی هەژدە ساڵیدا لە وڵاتی گیلانەوە بە هیوای خوێندنەوە روو ئەکاتە وڵاتی عیراقو بەرەو شاری بەغدا ئەڕوا کە لەو رۆژەدا جێگاو کانگای زانیاریو پیرۆزی بوە •

ئەگێڕنەوە : کە دێ بۆ سەفەر دایکی ئامۆژگاری ئەکا بە چاودێری دینو ، خۆپاراستن ، دووربوون لە مرۆڤی بەدڕەوشتو ، پارێز لە

درۆکردن • که دێ بەڕێدا له نزیکی شاری (هەمەدان) دا جەردە ڕێگەیان پێ ئەگرن‌و ، ئەو کاروانە ئەوی تێدایە رووتی‌ئەکەنەوە ! یەکێ لە جەردەکان دێ بۆ لای شێخ عەبدولقادرو پرسیاری لێ ئەکا : تۆ چیت‌و ؟ چیت پێ‌یە ؟ ئەڵێ : سەفەرێم‌و بۆ خوێندن ئەڕۆم‌و ، ئەندازەی بیست ئاڵتوونم پێ‌یە • ئەویش ئەڵێ : نیشانم بدە بزانم راستە • کە نیشانی ئەدا ئەڵێ : کێ ئەزانێ تۆ ئەم پارەت پێ‌یەو ؟ بۆچی قسەت کرد ؟ فەرمووی : دایکم ئامۆژگاری کردووم کە درۆ نەکەم ! ئەگێڕنەوە ئەو کۆمەڵە چەتە گەلێ لەم کارو وتارە شەرمەسار بوون‌و ، تەوبەیان لەو کارو کردارە پەستەیان کردو ، ماڵی کاروانی‌یەکانیان دایەوە •

ئەگێڕنەوە : شێخ عەبدولقادر کاتێ بەرەو بەغدا بە کوردستانا تێپەڕیوە بە خەتی هەورامان‌و شارەزووردا هاتوەو ، لە دێی (نەرگسەجاڕ) لای داوەو لە ماڵی شێخ مستەفا ناوی نەرگسەجاڕی میوان بوەو ، چەن ڕۆژێ لەو دێدا ماوەتەوە • وەکوو خەبەری (متواتر) باسی ئەوە هەیە کە لە سێبەری دارپەڵکێك کە لەو ڕۆژەدا لە باخی شێخێك لەو شێخانەدا بوە دانیشتوەو خەریکی قورئان خوێندن‌و بەندەیی‌کردن بۆ خودا بوە • وە لەسەر بەردێکی پانی گەورە کە لەسەر حەوزو ئاوی مزگەوت‌و لە حەوشی مزگەوتدا بوە دانیشتوەو ، گەلێ جار نوێژی کردوە •

وە من خۆم ئەو بەردە گەورەم دیوەو نوێژم لەسەر کردوەو ، لە سێبەری ئەو دارپەڵکەدا دانیشتووم • وە لە خاوەنی ئەو باخە کە ناوی شێخ قادر بوو بیستم فەرمووی : حەزرەتی غەوثی گەیلانی لەم باخەداو لە سێبەری ئەم پەڵکەدا دانیشتوە •

وا باوە داری پەڵك زۆر ئەمێنێتەوە • جا یا هەر ئەو دارپەڵکە پێشوە بوە ، یا لەسەر ریشەو لقەوردەی ئەو گەورە بوەو ماوەتەوە •

وه وا باوه که (شیخ محمد تـاج العارفین ابـو الوفـای نەرجسی) دۆستی حەزرەتی شێخو بـرادەری بوەو ، بە هـۆی ئـەو دۆستایەتی‌و برادەری‌یەوه ئەم باسانه بلاو بوونەتەوه .

گەیشتنی حەزرەتی غەوث بە بەغدا

کاتێ که حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی گـەیشته شاری بەغداو ، چاوی کرایەوه له مزگەوتو خوێندنگاکانیدا دەستی بە خوێندن کردو ، بەر له هەموو شتێ بـه قورئانی پیرۆزەوه بـــه خـــوێندن‌و لەبەرکردنی‌یەوه خەریك بوو ، دوای ئەوه بـه یاسای ئەو رۆژه دەستی بـه خوێندنی زانیاری‌یە جۆراوجۆرەکان کرد .

زانیاری‌یەکانی نەحوو ، صەرف‌و ، ئەدەبی له خزمەت ئەبوزەکەریا یەحیای کوڕی عەلی تەبریزیدا خوێندو ، زانیاری حەدیثی پیرۆزی لـه گەلێ له مامۆستایانی حەدیث وەك : (محمد ابو الغنائم) کوڕی حسەین کوڕی ئەحمەد کوڕی حسەینی باقلانی‌و ، (ابو الغنائم) محمدی کوڕی محەمەدی کوڕی عەلی قورەیشی‌و ، (ابو البرکات) طەلحەی عاقوولی‌و... وەرگرت . وه زانیاری فیقهی له خزمەتی (ابو الوفا) عەلی کوڕی عەقیلی حەنەفی‌و ، (ابـو الخطـاب) مەحفووظی کـوڕی ئەحمەدی گـۆرانی حەنبەلیدا خوێند .

وه باقی زانیاری‌یەکـانی فورووع‌و ، ئوصوول‌و ، مەعقوولات‌و ، مەنقوولات‌و ، مەذهەب‌و ، عیلمی خیلافی له خزمەت ئەبو سەعیدی کوڕی موبارەکی کوڕی عەلی حەنبەلیدا وەرگرت‌و ، زانیاری (تصوف)ی لـه خزمەت (قدوة المحققین ابو الخیر) حـەمادی کوڕی موسلیمی دەباسدا خوێند . وه طەریقەتی له شێخ ئەبو سەعیدی کوڕی موبارەك وەرگـرت‌و

جبەی لەو وەرگـرت • ئـەویش جبـەی ئیرشادو تەصەوفی لـە شێـخ ئەبولحەسەن عەلی کـوڕی محەمەدی قورەیشی هەکـاری وەرگرتبوو ، ئەویش لە شێخ ئەبوفەرەجی طەرسووسی وەرگرتبـوو ، ئـەویش لـە ئەبولفەضل عـەبدولواحیدی تـەمیمی وەرگـرتبوو ، ئـەویش لـە شێـخ ئەبوبەکری شبلی ، ئەویش لە (سید الطائفتین) شێخ جونەیدی بەغدایی، ئەویش لە خاڵۆی خۆی شێخ سەری سەقەطی ، ئـەویش لـە شێـخ مەعرووفی کەرخی ، ئەویش لە داودی طـائی ، ئـەویش لـە حەبیبی عەجەمی ، ئەویش لە شێخ حەسەنی بەصری ، ئەویش لـە حـەزرەتی عەلی کوڕی ئەبوطالیب ، ئەویش لە حەزرەتی فەخری عالەم ـ دروودی خودای لەسەر بێ ـ •

جا حەزرەتی شێخ ئەبوسەعیدی مەخزوومی نەخۆش کـەوتو ، وەصیەتی کرد کە ئـەو خـوێندنگایە کـە وا لـە دەرەوەی شـوورای بەغداوەو ، لای محەللەی (باب الازج) دایـە ـ کـە بارەگـای ئێستەی شێخ عەبدولقادرە ـ بدرێ بە شێخ عەبدولقادری گەیلانی • دوای ئەوە ئەبوسەعید کۆچی دوایی کردو لە گۆڕستانی ئیمام ئەحمەدی کـوڕی حەنبەل لەوبەری رەصافەوە بە خاك سپێررا •

وە خوێندنگاکەی درا بـە شێخ عـەبدولقادر ، ئەویش دانیشتو دەستی کرد بـە وتنەوەی دەرسی فیقەو ، حەدیثو ، زانیاری یەکانـی دینو ، رێنومایی موسوڵمانان •

یاسای دەرزوتنەوەو رێنومایی ی

شێخ عەبدولقادر رێنومایی کردنی موسوڵمانانی لەسـەر فەرمانـی کیتابو سوننەتو ئیجماعی زانایانی ئوممەت دامەزراندو بـەم شێوەیـە لەسەری رۆیشت :

یەکەم : ئەیفەرموو : پێویستە لەسەر بەندەی خودا کە باوەڕی بێ کە خودا تاق‌و تەنیایەو پەنایە بۆ هەموو کەس لە هەموو کارێکدا • لە کەس نەبوەو کەسی لێ نابێ‌و ، کەس وێنەی نیەو ، ئەوە پەروەردگاری عالەم بە هەموو ئاسمان‌و ئەستێرەو زەوی‌و دەریاو ••• بە هەموو شتێکەوەو ، لە هیچ کارو کردارێکدا هاوڕێ‌و هاوبەشی نی‌یە •

دووهەم : پێویستە لەسەر هەموو کەسێ باوەڕی وابێ کە قورئان وتاری خودایەو ئەو ناردوویەتی بۆ حەزرەتی محەمەد بە جوبرەئیلدا • وە باوەڕی بێ بە باقی ئەو کتێبانە کە خودا ناردوونی بۆ پێغەمەرەکان‌و ، باوەڕی وابێ کە هەموو پێغەمەرەکان خودا هەڵی‌بژاردوون‌و ناردوونی بۆ ڕێنومایی خەڵك‌و ، ئەو پیغەمەرانە دوورن‌و پاکن لە تاوان‌و ڕاستن‌و ئەمینن‌و ، لە گەیاندنی پەیامی خودادا درێغی‌یان نەکردوە • وە باوەڕی وابێ کە ڕۆژی قیامەت دێتە پێشەوە ، بەم شێوە ئەم دنیا نامێنێ‌و دنیایەکی تر دێتە پێشەوەو ، هەرچی مردوون لە کافرو موسوڵمان خودا زیندوویان ئەکاتەوەو ، پرسیاری کردارو ڕەفتاریان لێ‌ئەکا • ئەوسا کافرەکان لە دۆزەخدا سزا ئەدرێن‌و ، ئەوەی موسوڵمانی بێ تاوانە ئەڕواتە بەهەشت‌و ، ئەوەی باوەڕی هەیەو تاوانبارە بە ئەندازەی تاوانەکەی سزا ئەدرێت ، وە یا خودا ئەیبەخشێ‌و لە ئەنجامدا ئەڕواتە بەهەشت • وە باوەڕی وابێ ئەهلی بەهەشت‌و دۆزەخ هەر یەکەو لە جێگەی خۆیدا ئەمێننەوە هەتا هەتایە •

وە باوەڕی وابێ کە خودا دروستکەری هەموو شتێکە لەم دنیادا گەورە یا بچووك‌و ، بە بێ ئیرادەو خواستی خودا هیچ نەبوەو نابێ •

پێویستە ئادەمیزادی موسوڵمان کاتێ گوناهێکی کرد لەو گوناهە

پەشیمان ببێتەوەو حەقی هەرکەسی بەسەرەوە بێ بیداتەوە ، یـا گەردنی خۆی بێ ئازاد بکا •

وە هەرگیز درۆ نـەکاو ، هـەر بەڵێنێکی بـە هەرکەسێ دا بـە گوێرەی دەستەڵاتو تەوانا جێ‌بەجێی بکات •

وە کەس لەوانە کە بـە رواڵەت موسوڵمانن‌و روویان لە قیبلەیە بە کافر دانەنێ ، کاتێ نەبـێ کـە باوەڕێکـی پێچەوانـەی یاسای ئیسـلامی لێ دەربکەوێ ، یا تا کاتێ کردارێ یا وتارێکی وای لێ دەردەکەوێ •

باوەڕی وەهـابێ هـەرکەسێ باوەڕێ یا کردەوەیەکی پێچەوانـەی ئیسلامی‌یەتی هەبێ ، وەکوو ئەوە : واجبێ تەرك بکا ، یا کردەوەیەکی حەرام بکا •• ئەوە یاخی‌و تاوانبارە • وە پێویستە لەسەر ئادەمیزاد کە نـە بـە ئاشکراو نە بە دڵ بیر لە کـردەوەی پێچەوانـەی یاسای ئیسـلام نەکاتەوە • وە ئەگەر شتێکی وای کرد ئەوە بە راستی تاوانبارەو پێویستە تۆبەی لێ بکا •

ئەبێ باوەڕی وابێ کە ئیمان بریتی‌یە لە نوطق بە دوو کـەلیمەی شایەتی بە زمان‌و ، باوەڕیشی پێی ببێ بە دڵ بە مەعنای (اشهد ان لا اله الا الله ، واشهد ان محمدا رسول الله) • وە باوەڕکردن بە دڵ بـە هەرچی کە حەزرەتی محەمەد لە لایەنی خوداوە هێناویەتی‌و ، رەفتاریش بکا بەو ئادابە کە لە ئاینی ئیسلامدا بڕیار دراوەو ، بـاوەڕی ببێ کـە ئیمان کەم‌و زیاد ئەکا •

پێویستە کە ئادەمیزادی موسوڵمان تەماعی خۆی لە غەیری خـودا ببڕێ ، بەم مەعنا کە دروستکەرو فاعیل بۆ هەموو شتێ خودایە ئەسبابی عادەتی نەبێ کەس پەیوەندی بەم جیهانەوە نی‌یە •

لەسەر ئەم ئەساسە (توکل) بکا بـە خـودای خـۆی • پێویستە ئادەمیزادی موسوڵمان ملکەچ بێ ، واتە فیز نەکاو خـۆی لە خەڵك بـە

باشتر نەزانیو ، ئەوەی کە بۆی بکرێ لە خزمەتی موسولمانان لـەبەر ڕەزای خودا بیکا •

جا لەسەر ئەم یاسایە شێخ عەبدولقادر دەستی کرد بە دەرس وتنەوەو ئامۆژگاریو ڕێنومایی قوتابیانی ڕێگەی دین بـە پاککردنەوەی نەفس لـە خووو ڕەوشتی پەستو ، دوورکـەوتنەوە لە بـیرو بـاوەڕی نابارو ، پارێزکردن لە کردەوەی پێچەوانە بۆ شەریعەت ، بە جۆرێ کـە لـە ماوەیەکی کەمدا عالەمێکی بـە نووری ئیسلام ڕووناك کردەوە •

لەسەر ئەوە کە ئیبراهم (دروبی) لە کتێبی (الباز الاشهب) دا نووسیویە : حەزرەتی ئەبوسەعیدی مەخزوومی لـە سالی پێنج‌صەدو سیازدەی کۆچیدا لە جیهان دەرچووەو ، لەو مێژووەوە حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی لەسەر ئەو خوێندنگای ئەبـو سەعیـدە لـەسەر ئامۆژگـاری ئەبوسەعیـد دانیشتو ، دەستـی کـرد بـە ڕێنـوماییو دەرس وتنەوە بـە قوتابیان • وە شێخ عەبدولقادر لەو مێژووەدا تەمەنـی چلو سێ سال بوە هەتا کاتی لە جیهان دەرچوونی کە سالی پێنج‌صەدو شەصتو یەك بوە ـ واتە چلو هەشت سال ـ لەو خـوێند نگادا دەرسی وتوەتەوەو ڕێنـومایی موسولمانانی کـردوە • شێـخ عـەبدولقادر نەوەدو یـەك سال ژیاوە • ئەم تاکە شیعرە بۆ ئەم مەبەستە گوتراوە :

ان باز الله سلطان الرجال

جاء فی (العشق) توفی في (الكمال)

کە پیتەکانی (عشق) چوارصەدو حەفتاو (کمال) نەوەدو یـەك دەردێنن‌و تێکڕاکەی پێنج‌صەدو شەصەو یەکە•

وە لە پاش کۆچی دوایی شێخ منداڵەکانی لە شوێنەکەیدا دەرسیان ئەگوتەوە وەکوو لەمەولا باسیان ئەکەین •

شێخ عەبدولقادر چەند کتێبێکی بەنرخی داناوە ، وەك :

١ ـ غنية الطالبين • ساڵی ١٢٨٨ی ك لە میصر چاپ کراوە •

٢ ـ الفتح الربانی • ساڵی ١٢٨١ لە بۆلاقی میصر چاپ کراوە •

٣ ـ فتوح الغیب • لە میصر چاپ کراوە •

٤ ـ حزب بشائر الخیرات • لە (اسکندریە)ی میصر چاپ کراوە •

٥ ـ المواهب الرحمانیة ، والفتوحات الربانیة •

٦ ـ یواقیت الحکم • حاجی خەلیفە لە (کشف الظنون) دا باسی کردوە •

٧ ـ جلاء الخاطر من کلام الشیخ عبدالقادر • ئەمەیش هەر حاجی خەلیفە لە (کشف الظنون)دا باسی کردوە •

٨ ـ سر الاسرار • لە تەصەووفدا ، نوسخەی دەسخەتی لە کتێبخانەی قادری یەدا لە بەغدا هەیە •

٩ ـ رد الرافضة • دەسخەتەو نوسخەی لە قادری یەدا هەیە •

١٠ ـ تفسیر القرآن الکریم •دوو بەرگی دەسخەتە ، لە کتێبخانەی شێخ رەشید (کرامە) لە طەرابلسی شامدا نوسخەی هەیە • بەڵام لە (دائرة المعارف) ی بەریطانی‌دا هەیە کە ئەو تەفسیرە شەش جەلدەو لە کتێبخانەی طەرابلسی لیبیادا هەیە •

وە گەلێ کتێبیش لە ژیان‌و بەسەرهات‌و کەراماتی حەزرەتی شێخ عەبدولقادردا دانراوە لەوانە :

١ ـ اسنی المفاخر • دانراوی شێخی یافیعی ، کە لە ٧٦٨ی‌ك دا لە جیهان دەرچوە •

٢ ـ مناقب الشیخ عبدالقادر • دانراوی شێخ قوطبەدین مووسای کوڕی محەمەدی بونینی حەنەفی • کە لە ٧٧٦ی ك‌دا • کۆچی دوایی کردوە •

٣ ـ تحفة الاكابر بمناقب الشيخ عبدالقادر • دانراوی شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی یوسفی مەغریبی • کۆچکردووی سالی ١٠٩٦ ی‌ك •

٤ ـ السيف الربانی • دانراوی (ابن عزوز) چاپی بۆمبای سالی ١٣١٣ك •

٥ ـ قلائد الجواهر • دانراوی تادفی چاپی (دار الكتب العربية)ی میصر ١٣٣١ك •

٦ ـ الفتح المبين • دانراوی عەبدوڕەحمانی نەقیب چاپی میصر سالی ١٣٠٦ •

گەلێ کتێبی دیکەیش جگە لەمانە دەربارەی دانراوە •

خوێندنگاو کتێبخانەی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی

ئیبراهیم دروبی لە کتێبی (الباز الاشهب) دا نووسیویە : قازی ئەبوسەعیدی مەخزوومی کە کاتی خۆی قازی شاری بەغدا بوە خوێندنگایەکی بەرزو بالای لە گەڕەکی (باب الازج) لە خۆرهەلاتی بەغدادا دروست‌کردو ، گەلێ قونابی زانیاری ئایینی دەرسیان تێدا خوێندوەو ، خوێندنیان تێدا تەواوکردوە •

وە حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی لە تەمەنی هەژدە سالیدا چوەتە ئەو خوێندنگاو زانیاری‌یەکانی عەقلی‌و نەقلی تێدا تەواو کردوەو ، لەسەر دەستی شێخ ئەبوسەعیدا دەرچوە •

وە شێخ ئەبوسەعید لە پێش کۆچی دوایی خۆیدا لە سالی پێنج‌صەدو سیازدەدا ئەو خوێندنگایە سپاردوە بە شێخ عەبدولقادرو ، ئەویش خەریکی خزمەتی زانیاری‌و دەرس‌وتنەوە بوە بە جۆرێ کە

وێنەی لە بەغدادا کەم بوەو ، گەلێ لە زانایانی ئیسلام لەسەر دەستی ئەودا خوێندنیان تەواوکردوە •

وە لەبەر ئەوە قەرەباڵغی زۆر بوو بە ناچاری تەکیەیەکی دروستکرد لە تەنیشت شوورای شاری بەغداوە لە (باب الازج) داو ، هەروا لە ساڵی پێنج سەدو بیست و یەکدا خوێندنگاکەیشی گەورەکرد بە جۆرێ کە بەشی قوتابییەکانی بکا • وە خودا دەستی دایێ وەکوو دەرسی ئەوتەوەو ڕێنومایی مەوسولمانانی ئەکرد وەهایش جێگەی نانخواردن و نانخانەی دامەزراندو ، ئەو نانخانە تا ئێستە کە نزیکی نۆصەد ساڵ ئەکا نەبڕاوەتەوە •

وە ئەم ذاتە خاوەن بەرەکاتە بە جۆرێ لە هەموو لایەکی جیهانی ئیسلامەوە قوتابی و موریدو مەنسووب و پەیڕەوانی ڕوویان تێکردو هاتن بۆ سوودوەرگرتن لە خزمەتیا عالەم لەو جۆرە تەوفیق و یارمەتی خودایییە سەراسیمەو سەرسام بوو • وە کاتێ کە بیستی هەندێ لە هاوچەرخانی خۆی فەرموو بوویان : عەبدولقادری گەیلانی بە ئەندازەی ئێمە کەسب و سولووکی نەبوو چلۆن ئاوا بەرەکاتی بەسەردا ڕژاو خەڵکی لێ گردبووەوە ؟ فەرمووی : (الاقران زادت مكاسبهم علي ، وانا زادت مواهب الله تعالى لنا عليهم) یانی : ئەگەر چی کەسبم کەم بوو بەڵام بەخششی خودام زۆر بوو •

بە کورتی : تەنها بە کەرەم و بەخششی خوداو بە هۆی دڵسۆزی خۆیەوە لە ماوەی ژیانی خۆیدا جیهانی ئیسلامی داگرت و ، پەیڕەوانی ڕێگەی زۆر بوون لە وڵاتی هیندو ، پاکستان و ، ئەفغان و تورکستان و ، (ماوراء النهر) و ، تورکیاو ، کوردستان و ، عێراق و ، حیجاز و ، سووریاو ، فەلەستین و ، میصر و ، سوودان و ، لیبیاو ، وڵاتی مەغریب و ، نەیجیریا لە ئەفەریقاداو ، جاوەو ، ئەندەنووسیاو چین لە خۆرهەڵاتدا ،

بە جۆرێ هەر وڵاتێ لە وڵاتانی ئیسلام ئەندازێکی زۆر موریدو بەیرەوی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری تێدا بوو •

وە هەموو بەیرەوانو موریدانی بە ئیستیقامەت لەسەر کیتابو سونەتو ئیجماعی موسوڵمانانو ئەمر بە مەعرووفو نەهی لە مونکەر رەفتاریان ئەکرد • وە لە واقیعدا (من كان لله فقد كان الله له) •

وە پاش ئەمە بناغەی مەکتەبەی داناو خەزانەی بۆ کتێبی ئاینی دروست کرد بە جۆرێ کەشیاوو موناسب بێ بە پلەو شوێنیو ، بە رەغمی ظورووفی جیاجیا ئەو مەکتەبە تا ئێستە ماوەتەوەو ، ئێستە نزیکەی شەصت هەزار بەرگ کتێبی تێدایەو ، لە لایەن موتەوەلی ئەوقافی قادری یە سەید یوسفو سەید ئەحمەد موظەفەری گەیلانی یەوە سەرپەرشتی دەکرێ •

وە ئەم خوێندنگاو بارەگاو کتێبخانە لە چەرخەکانی رابوردوودا گەلێ بەڵاو نەگبەتی بەسەردا هاتوە •

یەکەم : لە مێژووی شەشصەدو پەنجاو شەشی کۆچیدا بە هۆی هێرشی سوپای تاتارەوە کە بەغدا بە کوشتارو وێران کردن گیرۆدە بوو ئەو کتێبخانەو مزگەوتو تەکیە بە تاڵان رۆیشتو ، گەلێ لە ئەحفادو نەتەوەی شێخ عەبدولقادر شەهید کران لە پێناوی جیهادو بەرگری کردن لە دوژمنو تێکۆشان بۆ مانەوەی پایتەختی خەلیفەی عەباسی (المستعصم بالله) کە بە دەستی تاتار شەهید کراو لەناو چوو •

وە پاش ئەو رووداوەیش دەست کرایەوە بە ئاوەدان کردنەوەی ئەو مزگەوتو خوێندنگاو تەکیە ، هەتا لە مێژووی نۆصەدو چواردەی کۆچیدا بە دەستی سوپای (قزل باشی ئیسماعیلی صەفەوی) خوێن رێژەوە دووبارە ئەو بارەگایە تاڵان کراو وێران کرایەوەو ،

جۆرەها زیان‌و بەڵای بەسەردا هات تا ساڵی نۆصەدو چل‌و یەکی کۆچی بە یارمەتی خودا سولطان سولەیمانی قانوونی عوثمانی شاری بەغدای گرتەوەو لە چنگی صەفەوی‌یەکانی دەرهێنایەوەو ، مزگەوت‌و خوێندنگاو بارەگاکە ئاوەدان کرانەوەو ، سولطان سولەیمان فەرمانی دا گومەزێکی گەورەیان بەسەر مەرقەدی شێخەوە دروست کردو ، ئیش‌و کاری شوێنەکە چوەوە دۆخی جاران • ئەم وەزعە لە دەوری شێخ زەینەدینی گەورەی گەیلانی‌دا بوو ، کە لە ساڵی نۆصەدو هەشتاو یەکی کۆچیدا لە جیهان دەرچوو •

وە زۆری پێ نەچوو بۆ جاری سێهەم بەغدا بە دەستی سوپای شاە عەباسی صەفەوی داگیرکرایەوەو وێران کرایەوەو • سێبارە کتێبخانەو مزگەوت‌و بارەگایش بەشی خۆی لەم وێرانکاری‌یەدا هەبوو ، هەروەها مزگەوت‌و بارەگای ئەبوحەنیفەیش لە جاران خراپتر دەستی وێرانکاری پێ گەیشت •

هەتا بە میهرەبانی خودا لە مێژووی هەزارو چل‌و هەشتی کۆچیدا سوپای سولطان مورادی چوارەمی عوثمانی کوڕی سولطان ئەحمەد خان بەغدای لە دەستی سوپای عەجەم وەرگرتەوەو ، سوڵتان سەرلەنوێ ئەو کتێبخانەو خوێندنگاو بارەگاو مزگەوتەی تازەکردەوە •

بۆ جاری چوارەم لە چەرخی ویلایەتی داود پاشا لە ساڵی هەزارو دووصەدو چل‌و شەشی کۆچیدا شاری بەغدا کەوتە بەر هێرشی لافاوی دیجلەو وێران بووو ، کتێبخانەو مزگەوتی شێخ عەبدولقادریش جارێکی تر گیرۆدەی زیان بوونەوە • بەڵام لە پەنای خوداوەو ، بە هۆی زیرەکی‌و لێهاتوویی زانای بەرز سەیید عەبدوڕەحمانی نەقیبەوە زوو چاك کرایەوەو ئاوەدان کرایەوە • وە لە ماڵی خۆی حەوصەدو پەنجا کتێبی دا بە یارمەتی کتێبخانەکە • هەروا لە ماڵی خۆی‌و ماڵی

مەنسووبان ئەو کتێبخانە تەعمیر کرایەوەو ، کتێبەکانی گەیشت بە سێ هەزار بەرگ و لـە لایەنی باقی گەورەو زانایانەوە یارمەتی درا •

وە ئێستــە بــە شــەوڵ و کۆششی موتەوەلی سەیید یوسف عەبدوللا ــ وەك وتمان ــ ژمــارەی کتێبەکانــی نزیکی شەصت‌هەزار بەرگــە • هەروەها کتێبخانەی خاتو عائیکەی گەیلانی کچی سەیید عەلی گەورە ، لە نەتەوەی شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر خرایە سەر کتێبخانەی قادری‌یە • هەروا کتێبی گەلێ لـە زانایانی گــەورەی بەغدای خراوەتە ناو •

ئەوانەی لەو خوێندنگادا دەرسیان گوتوەتەوە

لەمەوبەر زانیمان کە ئەو خــوێندنگا تایبــەتی خوالێ‌خــۆش بــوو ئەبوسەعیدی مەخزوومی بــوەو ، لــە پاش کــۆچی دوایی ئــەو شێــخ عەبدولقادری گەیلانی دەرسی تێدا گــوتوەتەوەو ، دوای کــۆچی دوایی شێخ عەبدولقادریش کوڕەکانی‌و ، دوای ئەوانیش نەوەکانیان بــەرو دوا دەرسیان تێداگوتوەتەوە • ئیتر پاش چەرخی نەوەو نەوەزاکانی ئەوەی کە دیار بێ وەکوو ئیبراهیم (دروبی) لـە کتێبی (البـاز الاشهب) دا نووسیویەتی ئەوەیە کە : زانــای بەناوبانگی چــەرخی خــۆی شێخ عەبدوللا سوێدی کە لە زادەکانی ساڵی هەزارو صەدو چواری کۆچی بوەو لە ساڵی هەزارو صەدو حەفتای کۆچیدا لە جیهان دەرچوە • ئەم زانایە پاش ئەوە کە موناظەرەی کرد لە گەڵ زانایانی بارەگای (نادرشا)ی عەجەمدا لە ساڵی هەزارو صەدو پەنجاداو بۆڕی دان •• لە ئاستانەوە دەعوەت کراو چوە لای سوڵتان‌و ، لەوێ کرا بە مامۆستا لە خوێندنگای شێخ عەبدولقادردا •

وە پاش عەبدوڵڵای سوێدی شێخ عەلی عەلادینی موصلی کە لە ساڵی هەزارو صەدو حەفتای کۆچیدا لەدایک بووەو لە هەزارو دووصەدو چلدا لە جیهان دەرچووە ، کاتی خۆی مامۆستای خوێندنگای سەیدە عانیکەی گەیلانی بووەو دوای ئەوە بووە بە مامۆستای خوێندنگای شێخ عەبدو قادری گەیلانی •

هەروەها شێخ حسەین کە لە هەزارو صەدو نەوەددا لەدایك بووەو ، لە هەزارو دووصەدو چلو شەشی کۆچیدا بە تاعوون لە جیهان دەرچوە مامۆستای ئەم خوێندنگا بوە •

پاش ئەو سەید ئیبراهیمی بەرزنجی کە لە ساڵی هەزارو دووصەدو شەصتو سێدا کۆچی دوایی کردوە •

دوای ئەویش (عبدالفتاح) ی واعیظ ، کە لە ساڵی هەزارو دووصەدو چلو شەشدا کۆچی دوایی کردوە •

پاش ئەو (ابو الثناء) شەهابەدینی ئالووسی موفتی بەغداو خاوەنی تەفسیری قورئانی پیرۆز لەم خوێندنگادا مامۆستا بوە •

دوای ئەویش سەید محەمەد ئەمینی واعیظ کە بە یوسفی دوەم بەناوبانگ بوە تیادا مامۆستا بوە •

پاش ئەو سەید عەبدولفەتاحی مودەڕیس کوڕی سەید عەبدولحەمید کە لە هەزارو دووصەدو نەوەدو پێنجی کۆچیدا مامۆستا بوە •

دوای ئەویش شێخ عەبدوللەطیفی راویی ، کوڕی شێخ محەمەد ، کوڕی شێخ حسەین کە لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو دوودا لە جیهان دەرچوە •

پاش ئەو شێخ عەبدولحەقی هیندیی کە لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو نۆی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوە •

دوای ئەویش شێخ عەبدوسەلامی شەوواف کە سالی هەزارو سێصەدو هەژدە کۆچی دوایی کردوە لەو خوێندنگادا مامۆستا بوە •

دوای ئەمیش شێخ یوسفی عەطای موفتی بەغدا ، کوڕی سەید محەمەد نەجیب کە لە سالی هەزارو سێصەدو حەفتاو یەکی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوە ئەو زاتە سالی ١٣١٠ك بوە بە مامۆستای خوێندنگای حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیو ، لە مزگەوتی هەمان جێگەیشدا سالی ١٣٣٦ بوە بە خەطیب •

پاش ئەویش شێخ عەبدولمەلیکی شەوواف کراوە بە مامۆستای ئەم خوێندنگا لە سالی هەزارو سێصەدو نۆزدەدا •

دوای ئەویش شێخ قاسمی قەیسی موفتی بەغدا کراوە بە مامۆستاو حوتبەخوێنی مزگەوتی گەیلانی •

منیش ئەلێم : پاش ئەو شێخ محەمەدی قزلجی بوە بە مامۆستای ئەم خوێندنگاو لە مێژووی هەزارو سێصەدو هەشتای کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

وە پێش کۆچی دوایی ئەو شێخ کەمالەدینی طائی بوو بە مامۆستا • وە لەسەردەمی دەرسوتنەوەی ئەودا من خۆم لە سالی هەزارو سێصەدو هەشتای کۆچیدا لەبەر ئەوە کە شوێنی دەرسوتنەوەی شێخ محەمەدی قزلجی چۆڵ بووو ، ئەو جێگە خرایە موسابەقەوە ئیمتیحانمداو ، دەرچووم‌و ، کرام بە مامۆستا لەم شوێنەدا ، لەسەر میلاکی شوێنی دەرسوتنەوەی خوێندنگای سەیدە عاتیکەی گەیلانی ، کە گوێزرابوەوە مزگەوتی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر •

وە لە سەردەمی دەرسوتنەوەی مندا خوالێخۆش‌بوو شێخ عەبدولقادری خەتیبی مزگەوتی ئەعظەمی‌یە کرا بە مامۆستا ، پاش کۆچی دوایی ئەویش شێخ عەبدوڵلا صۆفی لە جێگەکەیدا دانرا •

بۆ ئاگاداری بزانن ! لە مزگەوتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا دوو شوێن بۆ دەرسوتنەوە هەیەو ، شوێنی دەرسوتنەوەی خوێندنگای سەیید عاتیکەی گەیلانیش گوێزراوەتەوە بۆ میلاکی شێخ عەبدولقادری گەیلانی • کە واتە سێ شوێنی دەرسوتنەوە لەم خوێندنگادا هەیە •

وە لەبەر ئەوەی چەند شوێنی دەرسوتنەوە هەیە لە مزگەوتی شێخ عەبدولقادردا مانیع نیە لەوەدا کە لە رابوردوودا ، یا لە داهاتوودا چەن مامۆستا بەیەکەوە لەناو خوێندنگای شێخ عەبدولقادردا بەیەکەوە دەرس بڵێنەوە •

تکام هەیە لە خودا کە تەوفیقی ئیمەیش بدا بۆ خزمەتی عیلمو دین •

باسی نەوەکانی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر

لە (فتح المبین) دا لە (ابن النجار) ەوە دەگێڕنەوەو ئەڵێ : لە شێخ عەبدوڕەزاقم بیست فەرمووی : باوکم چلو نۆ نەوەی نێرو مێی بوە ، بیستو حەوت لەوان نێرینە بوون • یازدە کەس لەوان ناسراوو ناودارن :

یەکەم : عەبدوڵلا ، ئەم زاتە لە خزمەتی باوکیو (ابن البنا) دا خوێندوویەو ، لە ساڵی پێنجصەدو هەشتی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە مانگی صەفەرا لە ساڵی پێنجصەدو هەشتاو نۆدا کۆچی دوایی کردوە •

دووهەم : عەبدوڕەزاق کە لە پێنجصەدو بیستو هەشتی کۆچیدا لە دایك بوەو ، لە خزمەتی باوکیا خوێندوویەتیو ، لە لای (ابو الحسنی ابن صرما) و غەیری ئەوانیش خوێندوویەتیو ، حەدیثی لێ ریوایەت کراوەو ، دەرسی گوتوەتەوەو ، ئیجازەی داوەو ، لە شەوی شەمەی شەشی شەوالی شەشصەدو سێی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوەو ، لە (باب الحرب) لە بەری کەرخدا بەخاك سپێرراوەو ، حەفتاو پێنج ساڵ تەمەنی بوە •

سێهەم : عەبدولعەزیز لە بیستو حەوتی شەوالی سالی پێنجصەدو سیو دووی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتیو ، لەلای ئەبومەنصوور عەبدوڕەحمانی کوڕی محەمەدی قەزازو غەیری ئەو خوێندنی تەواو کردوەو ، دوایی دەرسی گوتوەتەوەو گەلێ کەس لەسەر دەستی ئەودا خوێندنیان تەواوکردوەو ، پیاوێکی بەڕێزو دیمەن جوان بوەو ، زۆر خۆشخوو بوەو ، لە دەورو بەری سالی پێنجصەدو هەشتای کۆچیدا چوە بۆ جیهادو ، لەگەڵ کافرە صەلیبی‌یەکاندا جەنگی کردوەو ، عەسقەلانی گرتوەتەوە ، زیارەتی (بیت المقدس) ی کردوە ، جا گەڕاوەتەوە بۆ وڵاتی عێراقو ، لە شاری عەقرەدا نیشتەجێ بوە هەتا لە ڕۆژی چوارشەمەی هەزدەی (ربیع الاول) لە سالی شەشصەدو دووی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە نزیکی عەقرەدا بەخاك سپێرراوەو ، لە وڵاتی کوێستانا نەوەی زۆر هەیەو تەمەنی حەفتا سال بوە •

چوارەم : عیسا لە پێنجصەدو سیو نۆی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتیو لە لای (ابو الحسنی ابن صرما) و غەیری ئەوانیش خوێندوویەتیو ، دەرسی بە خەڵك گوتوەو ، وەعظی کردوەو ، فەتوای داوەو ، چەند کتێبی داناوە ، وەکوو : جواهر الاسرار و ، لطائف الانوار لە عیلمی تەصەووفدا •

پاش کۆچی دوایی باوکی ڕۆیشت بۆ شامو گوێی گرت بۆ حەدیث لە زانایانی ئەو عیلمە ، بە تایبەتی لە عەلی کوڕی مەهدی کوڕی فەرەجی هیلالی لە سالی پێنجصەدو شەصتو دوودا و ، لەوێ حەدیثی ڕیوایەتکردوە لە باوکی‌یەوە بۆ قوتابیان •

دوای ئەوە لە شامەوە چوە بۆ میصرو ، لەوێ دەرسی حەدیثی

گوتوەتەوە • جا هەندێ ئەڵێن هەر لە میصردا کۆچی دوایی کردوەو ، (ابن النجار) ئەڵێ : لەسەر گۆڕی عیسای کوڕی شێخ عەبدولقادری گەیلانی قورئانم خوێندوە لە قەرافەدا لە میصرو • ئەم ذاتە لە دوازدەی رەمەزانی ساڵی پێنج‌صەدو حەفتاو سێی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، تەمەنی سی‌و چوار ساڵ بوە •

پێنجەم : شێخ مووسا ، لە دوادوایی مانگی (ربیع الاول) ی ساڵی پێنج‌صەدوسی‌و نۆی کۆچیدا لەدایك بوە • ئەم ذاتە دەرسی فیقهی لە خزمەت باوکی‌و (ابن البنا) و غەیری ئەوانیشدا خوێندوە • جا چوە بۆ دیمەشقی شام‌و تێیدا نیشتەجێ بوەو ، دەرسی حەدیث‌و زانیاری‌یەکانی دیکەی گوتوەتەوەو ، موسوڵمانان زۆریان کەڵك لێ‌وەرگرتوە • پاش ماوەیەك لەوێوە چوە بۆ میصرو ، دوایی جارێکی دیکە گەڕاوەتەوە بۆ میصرو لەوێ دانیشتوە تا لە سەرەتای مانگی (جمادی الثانی) ی ساڵی شەشصەدو هەژدەی کۆچیدا لە گەڕەکی (عقبە) لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی (قاسیون) دا نێژراوە • ئەم ذاتە پاش هەموو کوڕەکانی شێخ عەبدولقادر کۆچی دوایی کردوە •

شەشەم[1] لە کوڕانی شێخ عەبدولقادر •• شێخ عەبدولوەهاب بوە ، ئەم ذاتە لە سەرەتای ساڵی پێنج‌صەدو بیست‌و دووی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە تەمەنی بیست ساڵیدا لە جێگەی باوکیدا دەرزی گوتوەتەوە • پاش کۆچی دوایی باوکیشی ماوەیەك خەریکی ئامۆژگاری‌و ڕێنومایی‌و دەرسوتنەوەوەو فەتوادان بوە ، گەلێ لە زانایان لە خزمەتیدا وەکوو : شەریفی حسەینی بەغدایی‌و ، ئەحمەدی کوڕی (عبدالواسع) و ••• غەیری ئەوانیش خوێندنیان تەواو کردوە •

---

(١) دەبوو ئەم ناوە دوەمی کوڕەکانی شێخ بوایە ، بە هەڵە کەوتوەتە تێرە •

وە لە نەوەی شێخ عەبدولقادردا لەمەیان وریاترو هۆشیارتر نەبوەو ، لـە واقیعدا زانایەکی گەورەو شەرعزانو ، خاوەن بیروڕا لە گەلێ لـە مەسەلەکانی ئوصوولدا بوەو ، پیاوێکی قسەخۆشو نوکتەزان بوە •

ئەم ذاتە لە شەوی بیستو پێنجی شەووالی سالی پێنجصەدو نەوەدو سێی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو لە گۆڕستانی (حەلەبە) لە خۆرهەلاتی خوێندنگاکەی باوکیدا بـە خاك سپێرراوە •

حەوتەم : شێخ عەبدولجەببار ، ئەم ذاتە لە خزمەتی باوکیدا دەرزی خوێندوەو ، حەدیثی شەریفی لـە باوکـیو ئەبومەنصوورو غـەیری ئەوانیش بیستوە • خۆشنووسێکی بالادەستو لێهاتـوو بـوە ، لـەسەر رێبازی ئەهلی تەصەووف رۆیشتوەو ، هاوڕێی ئەهلی دڵ بوە •

سالی لەدایکبوونی بە تەواوی نەزانراوە • بەلام زانراوە کە لە نۆزدەی مانگی (ذی الحجە)ی سالی پێنجصەدو حەفتاو پێنجدا کـۆچی دوایی کردوەو ، لە هۆدەیەك لە هۆدەکانی مزگەوتی حەزرەتی شێـخ عەبدولقادردا لە نزیکی مەرقەدی باوکیەوە نێژراوە •

هەشتەم : شێخ ئیبراهیم ئەم ذاتە لە خزمەتی باوکیدا خویندوویەتی ، هەروا دەرزی لای (ابن البناء) و غەیری ئەوانیش وەرگـرتوەو لـە بەغداوە چوە بۆ شاری (واسیط ـ کووت) و لەوێ نیشتەجێ بوە • هەتا لە سالی پێنجصەدو نەوەدو دووی کۆچیـدا بـۆ یەکجاری سـەری ناوەتەوە •

نۆهەم : شێخ محەممەد ، ئەمیش لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویە ، هەروەها لە خزمەتی (ابن البنا) و (ابو الوقت) و غەیری ئـەوانیشدا خوێندوویەو ، لە شاری بەغدادا دەرزی حەدیثی وتوەتەوەو ، لـە بیستو پێنجـی (ذی القعـدە) ی سالـی شـەشصـەدی کـۆچیـدا لە

بەغدا کۆچی دوایی کردوەو ، لـە لای قـەبری شێخ عـەبدولوەهابی برایدا لە گۆڕستانی حەلەبە نێژراوە •

ئەم گۆڕستانە ئێستە وا لـە نێوان (محطه) ی قەطاری بەغداو ئەو گۆڕستانەدا کە بـە گۆڕستانی غەزالی ناسراوە • ئەم گۆڕستانەیش بۆیە پێی دەگوترێ گۆڕستانی غەزالی ، چونکە (ابو الفتوح) ی برای ئیمامی غەزالی لەوێدا نێژراوە •

دەهەم : شێخ عەبدوڕەحمان کە لـە سالـی پێنج‌صەدو هەشتاو حەوتدا کۆچی دوایی کردوە ، لەمە زیاتـر تا ئێستە هیچی دەربـارە نەزانراوە •

یازدەهەم : شێخ صالح ئەم ذاتەیش ژیانو بەسەرهاتی نەزانراوە ، ئەوەندە هەیە سەیید عەبدوڕڕەحمانی نەقیب لە کتێبی (الفتح المبین) دا نووسیویەتی کە شێخ عەبدولهادی سودیی یەمەنی لـە ستایشی شێـخ عەبدولقادردا نووسیویەتی :

ابا صالح ! لله ثـم رسوله

اغثنی فانی صرت کالحوت فی البر

لەمەوە دەردەکەوێ کە کوڕێکی بە ناوی (صالح) ەوە بوە •

دوازدەهەم : شێخ یەحیا ئەم ذاتە لە سالـی پێنج‌صەدو پـەنجای کۆچیدا بـە یازدە ساڵ لە پێش کۆچی دوایی باوکیدا لەدایك بـوە • ئەم ذاتە لە خزمەت باوکیداو ، لە خزمەت محەمەدی کوڕی عەبدولباقیو غەیری ئەوانیشدا خوێندوویەو ، خوێندنی تەواوکردوەو ، گەلێ دەرزی حەدیثی گوتوەتەوەو ، موسوڵمانان سوودیان زۆر لێ وەرگرتوە • ئەم ذاتە بچووکترین نەوەی شێخ عەبدولقادرە •

شێخ یەحیا لە بەغداوە چوە بۆ میصرو ، لەوێ کوڕێکی بوە ناوی ناوە عەبدولقادر ، لە خۆشەویستی باوکی یەوە • دوایی لە میصرەوە گەڕاوەتەوە بۆ بەغداو کوڕەکەیشی لە کاتی گەورەییدا هێناوەتەوە بۆ بەغدا •

شێخ یەحیا لە مانگی شەعبانی سالی شەشصەدی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، خەلکێکی زۆر کاتی نوێژلەسەرکردنی گردبوونەتەوەو ، هەر لە خوێندنگاکەی باوکیدا نوێژیان لەسەرکردوەو ، لە گۆڕستانی حەلەبەدا بە خاك سپێرراوە •

دەربارەی کچەکانیشی شێخ عەبدوڕەحمان لە فەتحولموبیندا ئەفەرموێت : ناوداریان ئەمانەن :

خەدیجە : خێزانی کوڕی شێخ عەبدوڕەحمانی طەفسوونجی •
فاطمة السمینة : کە خێزانی کوڕی (قضیب البان) ی مەوصیلی بوە •
وە عائیشە • کچێکی تریشی بوە شووی کردوە بە کوڕی شێخ موسلیمی صەممادی •

باسی کوڕەزاکانی حەزرەتی شێخ

کوڕەکانی شێخ عەبدولوەهاب :

شێخ سولەیمان کوڕی شێخ عەبدولوەهاب لە سالی پێنجصەدو پەنجاو سێی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ڕۆژی چوارشەممەی نۆی (جمادی الاخرە) ی سالی شەشصەدو یازدەی کۆچیدا لە پێش شێخ عەبدوسەلامی برایا بە بیست ڕۆژێك لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی حەلەبە لە لای گۆڕی باوکیدا نێژراوە •

داوودی کوڕی سولەیمان

شێخ داوود ، کوڕی شێخ سولەیمان ، کوڕی شێخ عەبدولوەهاب ، کوڕی شێخ عەبدولقادرە • حەدیثی لە خزمەتی شێخ عەبدولوەهابی باپیری‌و غەیری ئەویشدا وەرگرتوە • حافیظی دومیاطیش لە بەغدا حەدیثی لەم وەرگرتوە •

مێژووی لەدایکبوونی نەزانراوە ، بەڵام لە شەوی شەمەی هەژدەی (ربیع الاول) ی ساڵی شەشصەدو چل‌و هەشتی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە ڕۆژی یەکشەمەدا لە گۆڕستانی حەلەبە لە نزیکی قەبری باوک‌و باپیریدا نێژراوە •

وە شەریف عیززەدین کە پیاوێکی باوەڕپێکراو بوە ئەڵێ : لە شاری (معرة النعمان) ی سەر بە بارێزگای (حەما) ی سووریادا کۆمەڵێ هەن لە نەتەوەی ئەم شێخ داودی کوڕی شێخ سولەیمانەن‌و ، بە داودی‌یە بە ناوبانگن •

عەبدوسەلامی کوڕی عەبدولوەهاب

ئەم ذاتە لە شەوی هەشتەمی (ذی الحجـه) ی ساڵی پێنج‌صەدو چل‌و هەشتدا لەدایك بوەو ، لە ڕۆژی سێهەمی ڕەجەب لە ساڵی شەشصەدو یازدەی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی حەلەبە لە لای باوکیدا بە خاك سپێرراوە •

ئەم پیاوە لە خزمەت باوك‌و باپیریدا خوێندوویەتی‌و لە لای ئەوان خوێندنی تەواوکردوەو ، فەتوای داوەو ، لە دەوری خەلیفەی عەبباسیدا گەلێ سەرۆکایەتی ئایینی وەرگرت •

جارێك چوو بۆ سەفەری حەجو کرا بە سەرۆکی لێژنەی هەڵگرتنی پەردەی کەعبەی پیرۆزو ، سەرپەرشتی مەعاشی کاردارانی هەردوو حەرەمی درایە دەستو ، ئەویش بە رێكو پێکی کارەکانی برد بەڕێوە .

باسی کوڕەکانی شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی شێخ عەبدولقادری گەیلانی

عەبدوڕەحیمی کوڕی عەبدوڕەزاق :

ئەم ذاتە رۆژی چوارشەمەی چواردەی (ذی القعدة) لە سالی پێنجصەدو شەستی کۆچیدا لەدایك بوەو ، رۆژی پێنجشەمەی حەوتی (ربیع الاول) لە سالی شەشصەدو شەشا کۆچی دوایی کردوەو لە لای باوکی لە (باب الحرب) دا بە خاك سپێرراوە .

ئیسماعیل کوڕی عەبدوڕەزاق

ئیسماعیل زانایەکی گەورەی خاوەن رێز بوەو ، موسولمانان گەلێ سوودیان لێ وەرگرتوە . لە بەغدادا کۆچی دوایی کردوەو ، لە گۆڕستانی (باب الحرب) لە نزیکی باوکیدا بە خاك سپێرراوە . مێژووی لەدایکبوونو کۆچی دوایی نەزانراوە .

نەصری کوڕی عەبدوڕەزاق کوڕی شێخ

ئەبوصالح نەصری کوڕی شێخ عەبدوڕەزاق لە شەوی چواردەهەمی (ربیع الثانی) ی سالی پێنجصەدو شەصتو چواری کۆچیدا لە شاری بەغدا لەدایك بوە . وە لە شەوی یەکشەمەی دوازدەی شەوالی سالی شەشصەدو پەنجاو شەشی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی (باب الحرب) نێژراوە .

ئەم ذاتە لە خزمەتی باوکیو شێخ عەبدولوەهابی مامیدا دەرزی خوێندوە • هەروا عیلمی لە ئەبوهاشمی روشانیو غەیری ئەویش وەرگرتو ، بوو بە زانایەکی بەزری بەناوبانگو ، گەلێ دەرسی وتوەتەوەو ، حەدیثی فێری خەڵك کردوەو ، ئامۆژگاریو رێنومایی موسوڵمانانی کردوەو ، سوودێکی زۆری گەیاندوە بە موسوڵمانانو ، ئەنجام بوە بە یەکێ لە گەورە پیاوانی سەردەمی خەلیفەی عەباسی (الظاهر بأمر الله) کە ئەوەندە خەلیفەیەکی چاکو کارامە بوە باسی تەواو نابێ • جا خەلیفەی ناوبراو هات شێخ نەصری کرد بە (قاضی القضاة) لە بەغداداو ، قاضییەکان هەموو بە فەرمانی ئەو دائەنرانو ، پرسیارو گەڕانیان بە دوای ئەحکامدا لای ئەو بوو • شێخ نەصر خۆی لەسەر مەذهەبی ئیمام ئەحمەدی کوڕی حەنبەل بوو •

کاتێ شێخ نەصر کرا بە (قاضی القضاة) سێ مزگەوت لە بەغدادا هەبوو جومعەیان تێدا دەکرا • فەرمانی قازیێتی شێخ نەصر لە هەر سێ مزگەوتەکەدا خوێندرایەوە • بۆ ئەوە هەموو موسوڵمانان لەو پایەی ئەو شێخە ئاگادار بین •

وە شێخ نەصر لە سەردەمی خۆیدا لە خوو و رەوشتی جوانو ، دادگەریو ، لەخوداترسیدا وێنەی نەبوە : لەگەڵ ئەو پایەیشدا هەموو رۆژێکی جومعە بە پێ ئە ڕۆیشت بۆ نوێژی جومعە • قازیێتی ئەو لە چوارشەممەی (ذی القعدة) ی ساڵی شەشصەدو بیستو دووی کۆچییەوە دەستی پێکرد هەتا (الظاهر بأمر الله) لە جیهان دەرچوو ، پاش ئەو (المستنصر بالله) بوو بە خەلیفەو لە سەردەمی ئەویشدا چوار مانگ شێخ نەصر لەسەر قازیێتی مایەوەو ، لە بیستو سێی (ذی القعده) ی ساڵی شەشصەدو بیستو سێی کۆچیدا لابرا • وە دوای ئەوە خەلیفە تەکیەو

بارەگای دروست کردو شێخ نەصری لەسەر داناو ، ئەویش بە خزمەتکردنی ئاینو موسوڵمانانەوە خەریك بوو • وە لەگەڵ ئەوەدا کـە خەلیفـە پلەی (قاضی القضاة) ی لێ سەندبوەوە زۆر ڕێزی ئەگرت ، چونکە لە واقیعدا ڕێزی مەقامی ئەگرت هەتا کۆچی دوایی کرد •

ئەم ذاتە گەلێ نەوەی لـێ بەجـێماوە ، نـاودارەکانیان دوو کـوڕو کچێکن : یەحیاو ، محەمەدو ، زەینەب کـە بە (أمـة الالـه) ناوبانگـی دەرکردوە •

زەینەب (أمة الاله)

کچی شێخ نەصر ئافرەتێکی زاناو ، بەڕێزو ، لەخوداتـرس بـوە ، هەروەها زاناو مامۆستای حەدیث بوەو گەلێ کەس ، لە ژنانو پیـاوان ، سوودیان لێوەرگرتوە •

لەوانەی کە ئیجازەی ریوایەتی حەدیثی شەریفی پێداون لـە شاری (خەلیل) دا لە فەلەستین : شێخ بورهانەدین ئیبراهیم کـوڕی عـومەری جەعبەری بوە ، وەکوو دانەری (الروض الزاهر) لە کتێبەکەیدا نووسیویەتی مێژووی لەدایکبوونو کۆچی دوایی زانراو نیە •

یەحیای کوڕی شێخ نەصر

ئەم پیاوە بە یەکێ لە گەورەو زانایانی سەردەمی خـۆی ناسراوە • دەرزی شەرعو حەدیثی لە باوکیو غەیری ئەویش وەرگرتوە • واعیظێکی زۆر چاکو قسەڕەوان بوەو ، لە تەصەووفدا خاوەن مەقام بوەو ، شیعـری ناسکی داناوە • مێژووی لەدایکبوونو لەجیهان دەرچوونی دیار نیە •

محەمەد کوڕی شێخ نەصر

ئەبو نەصر محەمەدی ، کوڕی نەصری ، کوڕی عەبدوڕەزاق ، کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر – خ – • ئەم پیاوە شەرعو حەدیثی لە خزمەت باوکیو زانایانی دیکەدا خوێندوە تا پێگەیشتوە •

(حافظ زین الدین) عەبدوڕەحمانی کوڕی ئەحمەدی کوڕی وەجەب لە طەبەقاتەکەیدا ئەڵێ : ئەبو نەصر محەمەدی کوڕی نەصر حەدیثی لە باوکی بیستوە،وە لە حەسەنی کوڕی عەلی عەلەوی،وەئەبو ئیسحاق یوسفی کوڕی محەمەدی کوڕی فەضلی ئەرمەویو ، لە عەبدولعەظیمی ئەصفەهانیو (ابن المشتری)و غەیری ئەوانیشی بیستوە • وە زانایەکی بەرزی بەڕێزو پارێزگارو لەخوداترس بوەو ، لە زۆر ڕەوشتیدا لە شێخ عەبدولقادری گەیلانی چوە • وە لە خوێندنگاکەی ئەودا خوێندوویە تا لە جیهان دەرچوە •

ئەگێڕنەوە : کاتێ کە باوکی کرا بە (قاضی القضاة) فەرمانی قازیێتی بۆ محەمەدی کوڕی وەرگرت ، بەڵام محەمەد پاش ڕۆژێ کە لە دادگادا دانیشت دەستی لە کارەکەی هەڵگرتو ، گەڕایەوە بۆ سەر خوێندنگاکەی خۆیانو خەریکی دەرس‌وتنەوە بوو ، ئیتر بە هیچ جۆرێ وەزیفەی قازیێتی وەرنەگرت – خ – •

ئەم زاتە لە شەوی دووشەمەی دوازدەی شەوالی ساڵی شەشصەدو پەنجاو شەشدا لە بەغدادا کۆچی دوایی کردوەو لە نزیکی حەزرەتی عەبدولقادری باپیرەیدا بەخاك سپێرراوەو ، کۆچکردنەکەیشی دوای هاتنی تاتار بوە •

جا ئەم شێخ محەمەدە سێ کوڕی لە پاش بەجێما : ئەحمەد ، عەبدولقادر ، عەبدوڵلا • وا باسیان ئەکەین •

ئەحمەدی کوڕی محەمەد

ئەحمەد کوڕی محەمەد ، کوڕی نەصر ، کوڕی عەبدوڕەزاق کوڕی عەبدولقادر • ناسراو بـە (ابو السعود) •

شەریف عیزەدینی حسەینی ئەڵێ : ئەم ذاتە پیاوێکی گەورەو زاناو تەواو بوە • لە ڕۆژی سێشەمەی بیست‌و حەوتی (ربیع الاول) لە ساڵی شەشصەدو هەشتاو یەکدا لە بەغدادا ونبوە • لە ئەنجاما دەرکەوت کە وا لە ناو بیرێکدا کوژراوە •

وە مێژوونووس خاوەنی (قلائد الجواهر) ئەڵێ : عەبدولقادرو عەبدوڵلای برای ئەم ئەحمەدە هیچ شوێنەوارو هەواڵێکیان دیار نی‌یە ، بەڵام عەبدولقادر کوڕێکی بوە ناوی عەبدوسەلام بوە ، کـە ئێستە باسی ئەکەین •

عەبدوسەلام کوڕی عەبدولقادر کوڕی محەمەد

ئەم ذاتە لای عەبدوڵلای مامی دەرسی خوێندوە •

بەرزالی ئەڵێ : ئەم ذاتە پیاوێکی پیرۆزو ، شێوەجوان‌و ، خاوەن بەخشش بوەو ، هیممەتێکی بەرزی بوەو ، هاتوچۆی میصری کردوەو ، لە شامدا لە بیست‌و حەوتی (جمادی الاولی)ی ساڵی حەوصەدو سی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لـە ڕۆژی دووشەمەدا لـە مزگەوتی موظەفەری‌یەدا نوێژی جەنازەی لەسەر کراوەو ، لـە گۆڕستانی شێخ ئیبراهیمی ئورمەوی لە کێوی (قاسیون) دا بـە خاك سپێرراوە •

سەیفەدین یەحیا کوڕی ئەبو سوعوود

سەیفەدین یەحیا کوڕی ئەبوسوعوود ئەحمەد ظەهیرەدین ، کوڕی

محەمەد سەیفەدین ، کوڕی نەصر ، کوڕی عەبدوڕەزاق کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر ـ خ ـ •

ئەم ذاتە پیاوێکی چاكو لەخوداترس‌و بەڕێز بوە ، لە شاری حەمادا دامەزراو کردی بە جێگەی خۆی ، هەتا لە ساڵی حەوصەدو چواری کۆچیدا لە جیهان دەرچوو • ئەم ذاتەیش کوڕێکی لێ‌بەجێ‌ما ناوی شەمسەدین محەمەد بوو •

شەمسەدین محەمەد کوڕی سەیفەدین یەحیا

ئەم ذاتە شێخێکی داناو زانا بوەو ، لە لای کۆمەڵێ لە زانایانی (بيت المقدس) خوێندوویەتی‌و ، ریوایەتی حەدیثی شەریفی لە ئەبو زەکەریای یەحیاوە کردوە • ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ‌بەجێ ماوە : ئەبو محەمەد محێدین عەبدولقادرو ، شێخ عەلائەدین عەلی •

عەبدولقادر کوڕی شەمسەدین محەمەد

ئەم ذاتە هەر لە تەمەنی جوانیدا چوە بۆ حەج‌و لەسەر نووسراوی مێژوونووس مەقریزی لە کتێبی (درر العقود) دا ئەڵێ : محێدین ئەبو محەمەد عەبدولقادر پاش گەڕانەوەی لە سەفەری حەجەکەی لە تەمەنی بیست‌و ئەوەندەدا لەجیهان دەرچوو • وا دەرئەکەوێ ئەم ذاتە منداڵی لێ‌بەجێ نەمابێ •

عەلائەدین عەلی کوڕی شەمسەدین

ئەم ذاتە لە شاری (حەما) • ، چوە بۆ میصرو لە رۆژی سێ‌شەممەی بیست‌و چواری (جمادى الاخرة)ی ساڵی حەوصەدو نەوەدو سێی کۆچیدا لە قاهیرە کۆچی دوایی کردوە •

ئەمیش سێ کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شەمسەدین ئەبوعەبدوڵلا محەمەد ، شێخ بەدرەدین حەسەن ، شێخ بەدرەدین حسەین •

شەمسەدین محەمەد کوڕی عەلائەدین عەلی

ئەم ذاتە پیرۆزە لە شاری حەمادا ژیاوەو ، خەریکی خوداپەرستی بوە تا کۆچی دوایی کردوەو لە گۆڕستانی (مخلصیە) لە خۆرهەلاتی شاری حەمادا بە خاك سپێرراوە .

بەدرەدین حەسەن کوڕی عەلادین عەلی

ئەم ذاتە پیرۆزە لە شاری حەمادا ماوەتەوەو هەر لەوێدا کۆچی دوایی کردوەو ، لە گۆڕستانی سەیفەدین یەحیای باپیرە گەورەیدا لە دەرەوەی (باب الناعورة) ی بەرانبەری تەکیەی قادرییەدا بە خاك سپێرراوە .

بەدرەدین حسەین کوڕی عەلادین عەلی

ئەم پیاوە پیرۆزەیش هەر لە شاری حەمادا ماوەتەوە هەتا لەوێ کۆچی دوایی کردوەو لە گۆڕستانی ناوبراودا نێژراوە .

بزانن ! لە (قلائد الجواهر) دا باسی مێژووی لە دایکبوونو لەجیهان دەرچوونی ئەم سێ برایە ناکات . وا ئێمە لەمەولا بە ریز باسی نەوەی ئەم سێ برایە دەکەین :

محیّدین عەبدولقادری کوڕی شەمسەدین

ئەم ذاتە لە ئەهلی چاکەو دینو لەخوداترس بوەو ، لە شاری حەمادا لەجیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی خۆیاندا بە خاك سپێرزاوە .

شەمسەدین محەمەد

کوڕی محیّدین عەبدولقادر ، کوڕی شەمسەدین محەمەد ، کوڕی عەلادین عەلی ...

ئەم ذاتە لە شاری حەما لەدایك بوەو ، خۆیو بـاوكو باپیرەی (حەمەوی) - واتە خەڵكی حـەما - بوونو ، لە حـەمادا لەجیهـان دەرچوونو ، پیاوێكی باشو خاوەن چاكە بوە • مێژووی لەدایكبوونو كۆچی دوایی دیار نی‌یە • ئەم شەمسەدینە كوڕێكی بوە ناوی محێدیـن بوە •

محێدینی كوڕی محەمەد

ئەم ذاتە پیاوێكی چاكو بەدینو خاوەن خوو و رەوشتی جـوانو خاوەن رێزو پلە بوە لە ناو خاصو عامدا •

خاوەنی (قلائد الجواهر) محەمەدی كوڕی یەحیای تادفی ئەڵێ: قازیێتی لە رشتەی نەسەبیاندا هاتوەتە خوارەوە • هەروا دەڵێ : ئـەم ذاتە لە شاری حەماوە تەشریفی هات بۆ شاری حەڵەبو لەوێ نیشتەجێ بوو و خوشكی منی مارەكردو ، خودا لەو خوشكی منە چەن نەوەیەكی پێدا • وە پاش ماوەیێ لە شاری حەڵەبەوە گەڕایەوە بۆ حەما كە نیشتمانی خۆی بوو •

وە ئەڵێ : لە شاری حەڵەبو حەمادا گەلێ وەظیفەو ئیشو كاری بوەو ، ئێستەیش وان بـە دەستی نەوەكانی‌یەوەو ، برایەكی باوكی‌ی بوو ناوی شێخ یەحیا بوو پێش كۆچی دوایی ئەم شێخ محێدینە ئەو نـە جیهان دەرچوە • وە شێخ محێدین لە مانگی (ربیـع الاول)ی ساڵی نۆصەدو سی‌و سێی كۆچیدا لە شاری حەما لە جیهان دەرچـوەو ، لـە گۆڕستانی خۆیاندا لە دەرەوەی (باب الناعورە) نێژراوە • كاتێ مـرد تەمەنی لە شەست ساڵ تێپەڕی بوو • ئـەم ذاتـە چـەن كـوڕی لـێ بەجـێ‌ماون وەك : دەروێش محەمەدو ، شەرەفـەدین عـەبدوڵلاو ، عەفیفەدین حسەین • جا وا بەرودوا باسیان ئەكەن •

دەروێش محەممەدی کوڕی محێدین عەبدولقادر

ئەم ذاتە لە شاری حەمادا لەدایك بوەو ، لەوێ زیاوەو ، لەوێ کۆچی دوایی کردوە • ذاتێکی (نەسابە) و پاکو بێ گەردو لەخوداترس بوەو ، ساڵێك پێش کۆچی دوایی باوکی لە جیهان دەرچوە لە گۆڕستانی باپیرەی باوکیدا - لە لایەنی دایکی‌یەوە - بە خاك سپێرراوە ، لە بەرانبەری زاوی‌یەی قادری‌یەوە •

شەرەفەدین عەبدوڵلای کوڕی محێدین عەبدولقادر

شەرەفەدین عەبدوڵلا ، کوڕی محێدین عەبدولقادر ، کوڕی محەمەد ، کوڕی محێدین عەبدولقادر ، کوڕی شەمسەدین محەمەد ، کوڕی عەلادین عەلی ، کوڕی شەمسەدین محەمەد ، کوڕی سەیفەدین یەحیا ، کوڕی ظەهیرەدین ئەحمەد ، کوڕی محەمەد ئەبو نەصر ، کوڕی نەصر ، کوڕی عەبدوڕەزاق ، کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر •

ئەم ذاتە لە بنەڕەتدا خەڵکی حەمایە ، بەڵام لە شاری حەلەب لەدایك بوە ، جوانێکی دیمەن جوانو ، خوشیرینو رەوشت بەرزو ، خۆبەکەمگرو ، بەخشندە بوە • قورئانی پیرۆزی خوێندوە ، هەروا هەندێ نەحوو صەرفی خوێندوە ، دوای ئەوە چوە بۆ حەلەبو ، شامو ، میصرو ، پاش ئەوە گەڕاوەتەوە بۆ شاری (حەما) •

خاوەنی (قلائد الجواهر) ئەڵێ : خوشکی منی مارەکرد • ئیتر باسی کۆچی دوایی نەکردوە ، چونکە لە کاتی نووسینی کتێبەکەیدا ئەم لە ژیاندا بوەو دۆعای تەمەن درێژی بۆ کردوە •

عەفیفەدین حسەین کوڕی محێدین عەبدولقادر

ئەم ذاتەیش وەکوو شەرەفە دینی برای خەڵکی حەما بوەو ، لە حەلەب لەدایك بوەو خوشکەزای محەممەدی کوڕی یەحیای تاذفی‌ی

حەڵەبی (بیت القضاوه)یە • ئەڵێ : ئەم کوڕە جوانێکی لەخوداترس‌و بەپارێزو ، دنیانەویست بوە • شافیعی مەذهەب بوە • ئەڵێ : دەرزی حەدیثی لای من خوێندوە ، وەکوو من خۆم خوێندبووم لە خزمەتی زانای چەرخ مەولانا شێخ شەهابەدین ئەحمەدی بارزی حسەینی شافیعیدا • لە ماڵی شەرەفەدینی برایا لە شاری حەمادا دەرزم پێ ئەوت ، لەو ساڵەدا کە من ئەم کتێبەم تێدا دانا ، کە ساڵی نۆصەدو پەنجای کۆچی بوو • وە ئەم ذاتە دەستەو بەستەو کۆمەڵی زۆر بوو • لە لای فەرمانڕەواو گەورەو ناودارانو خاص‌و عامی شاردا قسەڕەوا بوو ، بە سام‌و شەرم‌و شکۆ بوو ، بەرگ‌و پۆشاك‌و خۆراکی هەموو جوان‌و چاك بوون • ئەم ذاتە یەکێکە لە پیاوە گەورەکانی شێخانی قادری لە شاری حەمادا •

ئاگام لێیە جارێ هات بۆ دیمەشقی شام من لەو کاتەدا لە شامدا بووم‌و ، شێخان‌و پیاوە گەورەو بەناوبانگەکانی شار هەموو رێزیان لێ ئەگرت‌و دیدەنیان ئەکرد • جارێك لەگەڵ (نائب السلطنة)ی شام (امیر الامراء) عیسا پاشای کوڕی ئیبراهیم پاشادا کەوتنە یەك ، عیسا پاشا گەلێ رێزی گرت ، لەو قسانەی کە لەگەڵ خۆی‌و شەرەفەدین عەبدوڵلای برایدا کردی‌ئەوەبوو : ـ خودا وێنەتان زۆر بکات ـ وە خەڵکێکی زۆر تەریقەتیان لە سەردەستیدا وەرگرت •

وە هەموو رۆژێکی جومعە لە پاش نوێژی جومعە کۆڕی ذیکری لە مزگەوتی ئەمەویدا لە خۆرهەڵاتی مەقصوورەکەوە هەبوو • خەڵکێکی زۆر لە پیاوچاکانو زانایان‌و موفتی‌یەکان لە کۆڕەکەدا دادەنیشتن • وە هاتنی بۆ شام لە رۆژی پێنج‌شەمەی بیست‌و شەشی شەعبانی ساڵی نۆصەدو چل‌و هەشتی کۆچیدا بوو • وە برای بەوەفایشی شەرەفەدین عەبدوڵلای لەگەڵدا بوو ، هەردوکیان بەیەکەوە لە شامدا مانەوە ، هەتا لە

رۆژی یەکشەممەی پێنجەمی شەوالی هەمان ساڵدا پێکەوە سەفەریان کرد ، وە خەڵکی شار بۆ خودا حافیزی لەگەڵیان رۆیشتن لە شامەوە هەتا (قابون) ، رۆژی دەرچوونیان رۆژێکی دیاریی بوو .

ئەم ذاتە لە مانگی رەجەبی ساڵی نۆصەدو بیستو شەشدا لە حەڵەب لەدایك بوە خودا دەوامی بداو ، بە هۆی ئەمەوە سوود بە خەڵك بگەیەنێ .

جا کاتێ باسی نەتەوەی شێخ شەمسەدین محەمەد کوڕی عەلادین عەلی بە کورتی تەواو بوو ، ئێستە باسی نەتەوەی شێخ بەدرەدین حەسەنو شێخ بەدرەدین حسەین ئەکەین ، کە برای شەمسەدین محەمەد کوڕی عەلادین عەلین .

شەمسەدین محەمەد کوڕی بەدرەدین حەسەن

ئەم ذاتە لە حەمادا لەدایك بوەو ، هەر لەوێ ژیاوەو لەوێیش لەجیهان دەرچوەو ، پیاوێکی چاكو لەخوداترسو ، دنیانەویست بوە . دوای کۆچی دوایی هەر لە حەما لە گۆڕستانی باوكو باپیریدا بە خاك سپێرراوە .

شێخ ئەحمەد کوڕی شێخ بەدرەدین

ئەم ذاتە لە شاری حەما لەدایك بوەو لە حەمادا ژیاوەو ، پیاوێکی چاكو ، لەخوداترسو ، بەتاعەت بوە . لە شاری حەمادا لە جیهان دەرچودو ، لە گۆڕستانی باوكو باپیرەیدا لە دەرەوەی (باب الناعورە)دا نێژراوە .

جا لێرەدا بە تەرتیب باسی نەتەوەی ئەم دوو ذاتە ئەکەین . لە پێشدا ئەڵێین :

عەبدوڕەزاق کوڕی شێخ محەمەد

ئەم ذاتە لە شاری حەمادا لەدایك بوەو ، لە حەمادا ژیاوەو هەر لەوێش کۆچی دوایی کردوە • ئەم ذاتە شێخو مورشیدی سەیدەکانی قادری بوەو ، (شیخ المشایخ) ی شاری حەماو شارەکانی دیکەی شام بوە • پیاوێکی چاك بوە ، لای فەرمانڕەواو زاناو ناودارانی ولاتدا قسەڕەوا بوە • خۆش خووو خۆش ڕوو بوە • بەشەرمو حەیاو ویقار بوە • هەرچەند ماڵی دنیای بۆ بهاتایێ لای نەدەمایەوەو خەرجی دەکرد لە ڕێگەی خوداداو ، هەرگیز داواکەری شتێ نەدەدایە دواوە بێ ئەوەی شتی بداتێ •

سەفەرو هاتوچۆی بۆ حەلەبو دیمەشقو طەرابلس زۆر بوە • هەرکاتێ دیارییەکی بۆ هاتبێ بەشی کردوەتەوە بەسەر دانیشتوانی مەجلیسەکەیداو پاداشی باشیشی ئەدا بە خاوەن دیارییەکە • سوفرەو خووانی بەردەوامی بوەو هەرگیز بێ میوان نەبوە مەگەر بە دەگمەن هەڵکەوتایە • وە زانایان لە ولاتانی دەرەوە ئەهاتن بۆ دیدەنیو ، خەڵك زۆر باوەڕیان پێی بوەو ، قسەخۆشو خۆبەکەمگر بوە •

وە گەلێ کەس خەرقەی ئیرادەتیان بە دەستی ئەو لەبەرکردوە • خاوەنی (قلائد الجواهر) ئەڵێ : (من جملة قاضي القضاة نظام الدين ابو المكارم) یەحیای تاذفی حەلەبی ، قازی حەلەب ، کوڕی قازی حەلەب ، کوڕی کچی قازی حەلەب لەگەڵ دوو برایدا : کەمالەدین محەمەدینی تاذفی شافیعی لە حەلەبداو ، عەللامە بورهانی ئەبو ئیسحاق ئیبراهیمی تاذفی حەلەبی ، هەروا باپیرم لە لایەنی باوکمەوە (قاضي القضاة) جەمالەدین یوسفی تاذفی حەلەبی - خ - •

وە شێخ عەبدوڕەزاق لە شاری حەمادا لە ساڵی نۆصەدو یەکی کۆچیدا لە شەشی مانگی شەوالدا کۆچی دوایی کردوەو کەسی لێ بەجێ نەماوە •

شێخ عەبدولباسیط کوڕی ئەحمەد

ئەم ذاتە لە شاری حەمادا لەدایك بوەو ، هەر لەوێ ژیانی بەسەربردوەو لەوێیش لە جیهان دەرچوە • بەڵام پاش ماوەیێ لە ژیانی چوو بۆ قاهیرەو ، پاش ماوەیێ گەڕایەوە بۆ شاری حەما هەتا کۆچی دوایی کرد ، دوای کۆچی دوایی عـەبدوڕەزاقی ئامـۆزای بە نزیکی دوو ساڵ • وە لە گۆڕستانی (باب الناعورة) دا بـە خاك سپێررا • وە دوو کچ نەبێ مندالی لێ بەجێ نەما ، ئەوانیش دوای کۆچی دوایی باوکیان مردن •

ئەم ذاتـە پیاوێکی چاك‌و خۆشنووسێکی باش بوە •

وە (ابو النجا) کوڕی ئەحمەد ، کوڕی حەسەن ، کوڕی عەلادین عەلی لە شاری حەمادا لە جیهان دەرچوو بـە هۆی ئەوەوە لە ئاوی جۆگەی (عاصی) دا خنکا ، ئەمەیش لە ساڵی نۆصەدو دەی کۆچی لە پێش کۆچی دوایی شێخ قاسمدا بوو ، کە لەمەولا باسی ئەکەین •

جا باسی کوڕەکانی بەدرەدین حسەین ئەکەین :

محیێدین یەحیا کوڕی بەدرەدین حسەین

ئەم ذاتە لە شاری حەمادا لەدایك بوەو ، هەر لەوێ ژیاوەو ، لەوێیش کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە عەینی ئەعیانی ساداتی شێخەکانی قادری بوە لە شاری حەماو شارەکانی دیکەی شامدا • لە لای خاص‌و عام خاوەن رێزو پـایە بـوە ، ماڵ‌و دارایی زۆر بوە ، لەگەڵ ئەمەیشدا زۆر خۆی بەکەم گرتوەو ، خۆش‌خوو و خۆش ڕووو زیرەك بوە • زاناو زانیاری زۆر خۆش‌ویستوە • خزمەتی موسوڵمانانی زۆر کردوە ، تا لە تەمەنی هەشتا ساڵیدا لـە شاری حەما لە جیهان دەرچوەو لە گۆڕستانی دەرەوەی (باب الناعورە) دا لەگەڵ باوك‌و باپیریدا بە خاك سپێرراوە • ئەم ذاتە کوڕێکی لێ بەجێ ماوە نـاوی شەرەفەدین قاسم بوە •

شەرەفەدین قاسم کوڕی محێدین یەحیا

ئەم ذاتە شێخی شێخانو عەینی ئەعیانی قادری‌یە بوە ، تەمێو تەربی‌یەی موریدەکان لە زەمانی خۆیدا هەر بە دەست ئەوەوە بوە • پیاوێکی خووو رەوشت جوان بوەو ، خێرو چاکەی زۆر بوەو ، گەلێ جار بە پەنامەکی چاکەی کردوەو شتی داوە بە خەڵك ، لە قورئان خوێندن مانوو نەبوە ، خاوەن هەیبەتو ویقار بوەو ، لە ناو فەرمانڕەوایانو حەڵکی ولاتەکەیدا قسەڕەوا بوە • من چاوم پێکەوت لە ساڵی نۆصەدو دەدا پێگەیشتم کاتێ لە خزمەتی باوکمدا چووین بۆ شاری حەماو میواندارێکی باشی کردینو ، لە شوێنەکەی خۆیدا داینایڕو ، مەسرەفێکی زۆری بۆ کردینو ، لە پیرۆزیی ئەوەوە خێرو بەرەکەتمان پێگەیشت •

لە شەوی دووشەممەی شەشەمی (ربیع الاخر) دا لە ساڵی نۆصەدو شازدەی کۆچیدا لە جیهان دەرچوو و ، تەمەنی لە پەنجا ساڵ تێپەڕی بوو • لە گۆڕستانی باوكو باپیرەیدا بە خاك سپێررا •

جا لەمەولا باسی کوڕەکانیو کوڕەزاکانی ئەکەین :

شەمسەدین محەمەد کوڕی قاسم

ئەم ذاتە لە شاری حەما لەدایك بوەو ، هەر لەوێ ژیانی بەسەر بردوەو ، دوایش لەوێ کۆچی دوایی کردوە •

تاذفی ئەڵێ : شێخمانو کوڕی شێخمانو پێشەوامان بۆ لای خوداو لەخوداترس ، شێخی قادری لە شاری حەماو شوێنەکانی دیکە دیمەنجوانو ، خوو و رەوشت بەرزو ، بەشەرمو ، خاوەن بەخششو چاکە بوە • کەس زیارەتی نەکردوە کە بە نائومێدی بگەڕێتەوە ، بە گوێرەی توانا نانی داوە بە خەڵكو ، کاری پێویستی خۆی بە دەستی خۆی کردوە ، دیاری لە خەڵك وەرئەگرت ، بەڵام بە قەد خۆی پاداشی

ئەدایەوە • لە موریدو شوێنکەوتووانی خۆی دەپرسی‌و بەسەری ئەکردنەوەو چۆن بۆی بگونجایە دەسگرۆیی ئەکردن •

لە دایکبوونی ـ تاذفی ئەڵێ ـ خودا تەمەنی درێژ بکات لە ساڵی هەشت‌صەدو هەشتاو پێنجی کۆچیدا بوەو گەورەترینی براکانی‌یەتی • کوڕەکانیشی :

شێخ عەبدوڵلا کوڕی شەمسەدین محەمەد

ئەم کوڕە براگەورەی کوڕانی شەمسەدین بوە ، خۆش خوڵك‌و ، رەوشت‌جوان‌و هیمەت بڵند بوە • لە ساڵی نۆصەدو بیست‌و شەشی کۆچیدا لەدایك بوە •

وە براکانی شەمسەدین محەمەد لەسەر ئەم تەرتیبەن کە دێ :

شێخ تاجولعاریفین

کوڕی قاسم ، کوڕی یەحیا ، کوڕی حسەین ••• ئەم ذاتە جوانێکی خوو و رەوشت شیرینە ، خودا بە میهرەبانی خۆی پەروەردەیان بکاو بیانپارێزێ •

شێخ شەهابەدین ئەحمەد

کوڕی قاسم ، کوڕی یەحیا ، کوڕی حسەین ••• ئەم ذاتە لە شاری حەمادا لەدایك بوەو هەر لەوێیش ژیانی بەسەر بردوەو لە جیهانیش دەرچوە •

ئەم ذاتە شێوە جوان‌و ، باڵاهیمەت‌و ، خاوەن پلە بوە لە لای گەورەو زاناو شێخەکان‌و فەرماندارەکاندا •

خاوەنی (قلائد الجواهر) ئەڵێ : من چەندجار لە شاری حەماو

حەڵەبدا بە خزمەتی گەیشتم ، کاتێ هات بۆ تەفتیشی ئەوقافی حەلەب باوکم لە ماڵی خۆمان دایبەزاندو ، خزمەتی خۆیو هەموو هاوڕێکانی کرد هەتا تەشریفی گەڕایەوە •

هەروا لە قاهیرە بە خزمەتی گەیشتم کاتێ کە لە سەفەری حیجازا بوو لەگەڵ عەبدولقادرو ئەبوەلوەفای برایدا لە لایەنی فەرماندارانی میصرەوە زۆر ڕێزی لێ گیراو ، لەگەڵ قافڵەی میصردا ڕۆیشت بۆ حیجازو بە ساغو سەلامەتی گەڕایەوە بۆ شاری حەما •

ئەم ذاتە لە ڕۆژی پێنجشەمەی شازدەهەمی مانگی ڕەمەزانی ساڵی هەشتصەدو هەشتاو شەشی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی نۆصەدو سیو شەشی کۆچیدا لە شاری حەما لە جیهان دەرچوەو لە گوڕستانی(جنینە) لە بەرابەری گۆڕستانی خۆیاندا نێژراوە •

شێخ عەبدولقادر

کوڕی قاسم ، کوڕی یەحیا ، کوڕی حسەین ••• ئەم ذاتە پیاوێکی دارای خوو و ڕەوشتی جوانو ، تەبیعەتی ناسك بوە • ئەهلی عیلمی خۆش ویستوەو زۆر هۆگری بەندەیی بۆ خودا بوە •

لە شەوی پێنجشەمەی چوارەمی موحەڕەمی ساڵی هەشتصەدو نەوەدو سێی کۆچیدا لەدایك بوە •

ئەم ذاتە کوڕێکی هەیە ناوی شەمسەدین محەمەدە ، قورئانی پیرۆزو چەن کتێبی شەرعی شافیعیو حەدیثی لە من [دیارە ئەمە قسەی خاوەنی قلائد الجواهرە • م،ع،ق] بیستوەو بە لای منەوە خوێندوونێ ، بە پێی خوێندنم لە خزمەتی شێخ شەهابەدین ئەحمەدی بارزیی جوەەنیی شافیعدا • لە دایکبوونی لە مانگی موحەڕەمی ساڵی نۆصەدو سیو چواری کۆچیدا لە شاری حەما بوە •

شێخ بەرەکات

کوڕی قاسم ، کـوڕی یەحیا ، کـوڕی حسەین ••• لـە براکانی شەمسەدینی محەمەدی کوڕی قاسمە •••

ئەم شێخ بەرەکات ناوە لە شاری حەما لەدایك بوەو لەوێیش ژیاوە • پیاوێکی لەخوداترس‌و ناسك‌و خۆبەنزم‌گر بوە ، تێتەلیی خەلکی نەدەکرد ، هەمیشە خەریکی بەندەیی بـۆ خودا بوو • لە شێخ عەبدولقادری بـرایم پرسی : بەرەکات لە چ ساڵێکدا لەدایك بوە ؟ فەرمووی : نازانم ، بـەڵام من پێنج ساڵ لەو بچووکترم •

محەمەد ئەبولوەفای کوڕی قاسم

یەکێ ترە لە براکانی شەمسەدین محەمەدی کوڕی قاسم •

ئەم ذاتە لە شاری حەمادا لەدایك بوەو ، لەوێیش ژیاوە • زانایەکی باش‌و لەخوداترس‌و دنیانەویست‌و (محدث) و شێخی سەیدەکانی قادری بوە • قورئان‌و شەرع‌و حەدیثی پیرۆزی خوێند ، جا چوو بۆ حەلەب‌و ، شام‌و ، میصرو حیجازو سوودێکی باشی لە زانایانی ئەو وڵاتانە وەرگرت •

گەلێ موریدو ئەتباعی هەیەو ، لە لای خـاص‌و عـام‌و فـەرمانداران‌و زاناو ناودارانی وڵاتدا خاوەن رێزە • زۆر دڵقایم‌و خاوەن هیمەتەو ، لـە هیچ شتێ ناترسێ‌و ، لەگەڵ ئەوەدا کە بچووکترینی کوڕەکانی باوکـی خۆیەتی بـە تەمەن بەڵام لـە رێزدا لە هەموویان گەورەترە •

جا خاوەنی (قلائد الجواهر) ئەفەرموێت : ئەم سەیدانە لە نـەوەی عەلادین عەلی‌یە کە باسمان‌کردن ، لە کۆنەوە تا ئێستە لە شاری حـەمادا نیشتەجێ بوون ، خودا وێنەیان زۆر بکات • وە ئەڵێ : ئاگـادار بـووم بەسەر ئیجازەنامەکانی ئەواندا کە داویانن بـە قوتابی‌یەکانیان ، بە خـەتی خۆیان ، کەچی لە زنجیرەی باپیری خۆیاندا ناوی ئەبو نەصر محەمەدی

کوڕی نەصری کوڕی عەبدوڕەزاق نابەن ، لەگەڵ ئەوەدا کە مێژوونووسان بە ڕێزەوە باسیان کردوە ، تەنانەت هەندێکیان نووسیویانە لە هەموو نەوەکانی حەزرەتی عەبدولقادرا کەس بە قەی ئەبونەصر محەمەد لە حەزرەتی شێخ عەبدولقادر نەدەچوو •

وە لە واقیعدا پیاوێکی پایەبەرز بوە • من باوەڕم بۆ ئەوە ئەچێ کە ئەو شێخانەی باسیان نەکردوە ئاگاداری نەبوونو ، تەماشای کتێبی مێژوونووسانیشیان نەکردوە ، ئەنا بە ڕێزەوە ناویان دەنووسی •

کوڕەکانی شێخ عەبدولعەزیزی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر

ئێمە لەم باسەدا پشت بە کتێبی (فتح المبين) ی نووسراوی شێخ ظەهیرەدین عەبدوڕەحمانی حەسەنیو (قلائد الجواهر) ی دانراوی تاذفی ئەبەستین •

محەمەد (هتاك)

کوڕی عەبدولعەزیز ، کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر • ئەم ذاتە یەکێ بوە لە زاناو پیاوە گەورەکان ، دەرزی حەدیثی پیرۆزی لە گەلێ لە زانا گەورەکانی دەوری خۆی وەرگرتوەو ، دەرزی حەدیثو ئەدەبیان لێ وەرگرتوە • بە (هتاك) ناوبانگی دەرکردوە ، چونکە ئەسرارو نهێنی زانیاری دەرخستوە •

لە (قلائد الجواهر) ا ئەڵێ : لە نەوەی شێخ عەبدولعەزیزە شێخ محەمەد ، هەروەها (زهرە) ی خوشکی کە خوێندەوارو زانا بوەو ، جێگەی دانیشتنیان (حیال) بوەو ، شێخ محەمەد هەر لە (حیال) کۆچی دوایی کردوەو گۆڕیشی لەوێیە ، بەڵام سەیدە (زهرە) ی خوشکی لە بەغدا کۆچی دوایی کردوەو هەر لەوێ بەخاك سپێرراوە •

شەرشیقی کوڕی شێخ محەمەدی هەتتاك

لە (فتح المبین) دا ئەڵێ : حافیظ ئەبوعەبدوڵلا ذەهەبی فەرموویەتی : شەرشیق لە ساڵی شەشصەدو پەنجاو دوودا بە جوانی لە تەمەنی بیستو چوار ساڵیدا لە جیهان دەرچوە ٠

بزانن ! دیارە کە شێخ عەبدولعەزیز تەشریفی ڕۆیشت بۆ جەنگ لەگەڵ کافرە صەلیبی یەکانداو جیهادێکی چاکی کرد لە عەسقەلانو عەسقەلانی گرتەوە ، پاش ئەوە هات بۆ کوردستانو ، لە نزیکی ئەو شوێنی مەرقەدەی ئێستەیە لە لای شاری (عەقرە) دا دانیشتو ئەو وڵاتەی کرد بە نیشتمانی خۆی ٠

شەمسەدین محەمەد (الاکحل)

کوڕی شێخ حیسامەدین شرشیق ، کوڕی محەمەدی هەتتاك ٠٠٠ ئەم ذاتە لە مانگی ڕەمەزانی پیرۆزی ساڵی شەشصەدو پەنجاو یەکی کۆچیدا لە جێگەو نیشتمانی خۆیدا لە (حیال) لەدایك بوە ٠

ئەم ذاتە حەدیثی پیرۆزی لە فەخری نەججار وەرگرتوە ، هەروەها لە مەکەیموکەڕەمەدا لە عەبدوڕەحیمی کوڕیزەجاجو لەمەدینەیمونەوەرەدا لە عەفیفی وەرگرتوە ٠ وە لە بەغداو شاما حەدیثی پیرۆزی بۆ موسوڵمانان گێڕاوەتەوە ٠ چەن جار چوە بۆ حیجاز بۆ حەجو زیارەتی پێغەمبەر ـ د ـ ٠ وە نەوەکانی دەرزیان لێوەرگرتو حەدیثیان لێوە ریوایەت کرد ، وەکوو حیسامەدین عەبدولعەزیزو ، بەدرەدین حەسەنو ، عیزەدین حسەینو ٠٠٠ غەیری ئەوانیش ٠

ئەم ذاتە پیاوێکی چاکو لەخوداترسو خاوەن پلەو پایە بوەو ، شوێنکەوتووی زۆری بوەو ، لە هەموو لایەکەوە دیدەنیان کردوە لەبەر ڕێزو زانیاریی ٠

له (قلائد الجواهر) دا ئه‌ڵێ : كـه شێخی مێژوونووس شه‌مسه‌دین كوڕی ئه‌ثیری جه‌زه‌ری له مێژووه‌كه‌یدا نووسیویه‌تی : له ڕۆژی شه‌مه‌ی هه‌شتی ڕه‌مه‌زانی ساڵی حه‌وصه‌دو بیست‌و دووی كۆچیدا شه‌مسه‌دین محه‌مه‌د كوڕی حیسامه‌دین شه‌رشیق ... هاته دیمه‌شق‌و له زاوی‌یـه‌ی سالاری‌یه‌دا دابه‌زی به هیوای سه‌فه‌ری حـه‌ج . وه بـۆی گێڕاینه‌وه كه له شه‌وی جومعه‌ی نیوه‌ی ڕه‌مه‌زانی ساڵی شه‌شصه‌دو په‌نجاو یه‌كدا له نیشتمانی خۆیدا له‌دایك بوه . وه فه‌رمووی : گـۆڕی باوكـی وا لـه (جبال) دا لای خۆیان ، هـه‌روا باپیره‌ی‌و باپـیره گـه‌وره‌ی ئه‌بوبه‌كـر عه‌بدونعه‌زیز ، وه جارێكی تـر لـه ساڵی شه‌شصه‌دو هـه‌شتاو چواردا حه‌جی كردوه‌و وه فه‌رمووی : باوكـم له‌سـه‌ر ئـه‌وه ناونـراوه بـه (شه‌رشیق)[1] كه پیاوچاكێك له‌و سه‌رده‌مه‌دا خه‌وێكی بینیوه‌و ناوی شه‌رشیق بوه .

وه باسی ئه‌وه‌ی كردوه پاش ئه‌وه‌ی خه‌ڵك پێیان زانی ــ گه‌وره‌و بچووك‌و ناودارو پیاوانی شار ــ زۆر ڕێزیان گرت‌و گه‌لێ له پیاوانـی دیاریی چوونه سه‌ر ڕێبازه‌كه‌ی . هـه‌روا لـه ڕۆژێكی تایبه‌تیـدا هـاته مزگه‌وتی ئه‌مه‌وی، كه ڕۆژی ته‌واوكردنی ده‌رزی حه‌دیثی بوخاری بوو به موسوڵمانان له لایه‌نی (محدث) ی ناسراو (ابن البرزالی) یه‌وه كه به‌به‌ر حاجیانیدا ده‌خوێنده‌وه‌و خه‌ڵكێكی زۆر بیستیان .

وه ئه‌فه‌رموێت : (ابن الحجر) ی عه‌سقه‌لانی لـه كتێبی مێژووی (الدرر المنتثرة) دا ئه‌ڵێ : ئه‌و ذاته قورئانی له‌به‌ر بوه‌و ، شه‌رعزان بوه‌و ، له دیمه‌شقدا حه‌دیثی پیرۆزی له (ابـن النجـار) و غـه‌یری ئـه‌ویش

---

(١) وا ئه‌زانم ئه‌م ناوه له (شیرشیك) واته (الاسـد الشاطـر فـی الصولة) وه‌رگیراوه .

بیستوەو ، هەر لە دیمەشقداو لە بەغداو (جبال) یشدا ، کە وڵاتی خۆیان بوە ، حـەدیثی بۆ طەلەبـە ریـوایەت کـردوە • وە بـە پیاوچاکـیو لەخوداترسیو سەخاوەت بەناوبانگ بوە • وە ئەو زاتە خۆیو خێزانەکەی بـە خزمەتی ئیسلامو موسوڵمانان ناسراون •

خاوەنی (قلائد الجواهر) ئەڵێ : ئەم باسانەم لە کتێبی (الـروض الزاهر) وەرگرتوە •

بەدرەدین حەسەن کوڕی محەمەد ئەکحەل

حافیظ محەمەدی کوڕی رافیع ئەڵێ : بەدرەدین حەسەن حەدیثی لە باوکی یەوە گێڕاوەتەوەو ، ڕۆیشتوە بۆ بەغداو ، هات بۆ شام لە سەفەری حەجدا لە ساڵی حەوصەدو چلو یەکـداو ، لە زاوی یـەی سالاری یـەدا دابەزی ، پاش چەن ڕۆژێ ڕۆیشت بۆ حـەج • کاتێ کـە لـە حـەج گەڕایەوە هەم هاتـەوە شوێنەکـەی پێشووی خـۆیو ، من چـووم بـۆ لایو چاوم پێیکەوت لە ڕاستیدا پیاوێکی بە ویقارو خاوەن سەخـاوەت بوو ، لە هەموو (مرویات) ی خۆیدا ئیجازەی پێدام •

وە ئیبنو حەجەری عەسقەلانی لـە (انباء الغمـر بانباء العمـر) دا ئەڵێ : بەدرەدین حەسەن پیاوێکی بەڕێز بوو لە شارانی وڵاتی خۆیانا • لە ساڵی حەوصەدو حەفتاو پێنجدا کۆچی دوایی کـرد ، پاش ئـەوەی تەمەنێکی زۆری لە خزمەتی ئیسلامدا ڕابوارد •

عەلادین عەلی کوڕی شەمسەدین محەمەد

ئەم زاتە لە وڵاتی خۆیەوە دەرچوە بۆ میصرو لەوێ نیشتەجێ بوەو ، خۆیو نەوەکانی لە میصردا دامەزران ، پاش ئەوە کـە (ملك ئەشرەف برسای) لە (ئامەد) ەوە هات بۆ قاهیرە •

جا خاوەنی (الروض الزاهر) ئەڵێ : شێخمان شێخ عەلادین پیاوێکی بەهەیبەت‌و هەیبەت‌و ویقار بوە ، کەم هەڵکەوتوە کەسێ بۆ کاری رۆیشتبێ بۆ لای‌و بە نائومێدی گەڕابێتەوە • لە چەرخی خۆیدا لە میصردا لە گەورەو پیاوە ناودارەکانی میصر ناسراوە • دووجار حەجی کردوە ، بە گوێرەی وتەی ئاگاداران لە ساڵی حەوصەدو هەشتاو چوار یا پێنجی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەشتصەدو پەنجاو سێدا بە طاعوون لە جیهان دەرچوەو ، لە شوێنێکدا کە بە (سیدی عدی بن مسافر) ناسراوە لە (قرافە) ی میصردا نێژراوە •

پاش خۆیشی خێزان‌و پەیوەندانی لەوێدا نێژراون • هەروا شێخ عەلادین کە شەمسەدین محەمەدی ئامۆزایەتی لەو شوێنەدا بە خاك سپێرراوە لەگەڵ کوڕەکانیا : شێخ شەرەفەدین مووساو ، شێخ بەدرەدین •

وە کۆچی دوایی شێخ شەمسەدین محەمەد لە چواری صەفەری ساڵی هەشتصەدو چلدا بوەو ، کوڕەکانیشی ساڵێ پاش ئەو ساڵە بە هۆی طاعوونەوە بە شەهیدی لە جیهان دەرچوون •

وە شێخ عەلادینی خاوەن تەرجەمە کوڕێکی لە طاعوونی ساڵی هەشتصەدو چل‌و یەك رزگار بووبوو لەگەڵ خۆیدا بردی بۆ حیجاز کەچی بە خواستی خودا ، لە رێگەدا لە پێش ئەوەدا بگەن بە طوور نووشی طاعوون بوو ، پێش ئەوە بگەن بە طوور کۆچی دوایی کردو ، دوایی لە ژوورێکی مزگەوتی طووردا بە خاك سپێررا • ئەو کوڕە تەمەنی لە بیست ساڵ کەمتر بوو •

وە پاش ئەو رووداوە خودا چەن کوڕی دا بە شێخ عەلادین ، هەندێکیان لەجیهان دەرچوون‌و هەندێکیان ماون • کاتێ شێخ عەلادین

کۆچی دوایی کرد دوو کوڕو دوو کچی لێ بەجێ ما ، یەکێ لە کوڕەکان پاش کۆچی دوایی باوکی مرد ، ئەوانی دیکە ماون •

وە شێخ عەبدولقادری برای شێخ عەلادینیش ساڵی حەوصەدو چلو یەك بە طاعوون لە شاری دیمەشقدا کۆچی دوایی کردو ، لە گۆڕستانی (صوفیە) دا بە خاك سپێرراو ، کەسی لە شوێن بەجێ نەماوە •

وە چوونی شێخ عەبدولقادر بۆ شام پاش گەڕانەوەی (ملك اشرف برسای) بوو لە شاری (ئامد) لە نۆزدەی موحەڕەمی سەرەتای ساڵی هەشتصەدو سیو شەشی کۆچیدا •

وە لە (قلائد الجواهر) دا ئەڵێ : شێخ عەبدولعەزیزی کوڕی شێخ عەبدولقادر نەوەی لێ بەجێماوەو لە شوێنی خۆیاناو لەسەر جێگەو ڕێگەی خۆیان بە ڕێزەوە ماونەتەوە • لەوانە : شێخ حیسامەدین کە پیاوێکی خووو رەوشت جوانو ، خاوەنی سوفرەو خوانو ڕێزە •

هەروا لە (قلائد) ا ئەڵێ : لە وڵاتی حەڵەبدا لە دێی (باعو) سەر بە (عزاز) کۆمەڵێ لە نەوەی شێخ عەبدولقادر هەن پێیان ئەڵێن : (اولاد الشیخ) لەوێدا تەکیەیان هەیەو ، زۆر بەڕێزنو ، بە قسەی خۆیان لە نەوەی شێخ عیسای کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادرن •

لەو شێخانی دێی (باعو) یە شێخ عەبدولعەزیز کە پیاوێکی خاوەن پایەو ڕێزو نانو خوان بوەو ، هەر لەو گوندەدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی باوكو باپیرەیدا بەخاك سپێرراوە •

وە شێخ ئەحمەدی برای عەبدولعەزیز کە ئینسانێکی خووو رەوشت جوانو نەفس بەرز بوەو ، شێخ عوثمان کوڕی شێخ عەبدولعەزیز کە پیاوێکی بەرز بوەو ، شێخ مووسای برای عەبدولعەزیزو ، عەبدوڕەزاق کوڕی شێخ مووساو ، شێخ زەینەدین عومەر کە لە ئەهلی زانیاریو

ئەضل بوەو ، گەلێ نەوەی لە دیمەشقدا هەیە • لەوانە سەید عەبدولقادرو سەید ئەحمەد کە لەو شوێنەدا نەقیبی ئەشراف بوون •

هەم لە (قلائد الجواهر) ا ئەڵێ : لە قاهیرەدا نـە گـۆنەوە تا ئێستە کۆمەڵێ هەن هەر زۆر ئەبن و جێگەیان زاوی یەی (قرافە) یە کـە بـە (سیدی عدی بن مسافر) ناسراوە • نازانم ئەوانە لە نەوەی شێخ عیسای کوڕی شێخ عەبدولقادرن ، کە لە قاهیرەدا کوچی دوایی کردوە ـ وەکوو حافیظ ئیبن و نەججاڕ لە مێژووەکەیدا ئەڵێ ـ ، یاخود لە نـەوەی شێـخ عەلادینی نەتەوەی شێخ عەبدولعەزیزن کە لە (جبال) ەوە هـاتن بـۆ میصر وەکوو باسمان کردن •

هەر لە (قلائد) ا ئەڵێ : لە شاری بەغدادا کۆمەڵێ هەن لە مەقامی شێخ عەبدولقادردا داوای ئەوە ئەکەن کە لە نەوەی حەزرەتی عەبدولقادرن ئەوانەی ڕێزیان هەیە لە لای خاص و عام •

وە من نووسەری ئەم کتێبە لەسەر ئەوەی بۆم روون بوەتەوە ئەڵێم : نەوەکانی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی لە نەتەوەی شێخ ئەبوبەکـر عەبدولعەزیزی کوڕی شێخ لە ئەوەڵەوە تا ئەمڕۆ خاوەن تەولیە بـوون لەسەر بارەگای حەزرەتی عەبدولقادرو ، لەسەر مزگەوت و خـوێندنگاو کتێبخانەو ، ئەوقافی سەر بەو مەقامەو ، تەنانەت بەشێ لە ماڵی خۆیان لە ڕێگەی خودادا وەقف کردوە •

وە نەقیبەکانی بەغدا لە نەتەوەی شێخ عـەبدوولعەزیز لەسـەر ئـەم ڕیـزەن :

یەکەم : شێخ زەینەدین ، کوڕی شێخ محەممەد شەرەفەدین ، کـوڕی شەمسەدین محەممەدی هەتاك کوڕی شێخ عەبدولعەزیز • ئەم پیاوە ئەملاکی خۆی وەقف کردوە بۆ خەرجی کاروباری مزگەوت و خوێندنگای گەیلانی •

ئەم پیاوە لە ساڵی هەزارو هەشتاو پێنجی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو لە نزیکی مزگەوتی گەیلانیدا بە خاك سپێرراوە •

دوەم : شێخ نوورەدین ، کوڕی شێخ وەلیەدین ، کوڕی زەینەدین کە یەکێ بوە لە پیاوچاکانو ئیمام بوە لە مزگەوتی گەیلا نیداو لە ساڵی هەزارو حەفتاو پێنجدا کۆچی دوایی کردوە •

سێهەم : شێخ حیسامەدین ، کوڕی شێخ نوورەدین کە نموونەیێ بوە لە تاعەتو لەخوداترسیو ، لە ساڵی هەزارو صەدو شەصتو سێی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

چوارەم : شێخ محەمەد دەروێش کوڕی شێخ حیسامەدین کە پیاوێکی رەوشت جوان بوە ، لە ساڵی هەزارو صەدو حەفتاو پێنجی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

پێنجەم : شێخ زەینەدینی بچووك کە شەرعزانو (محدث) بوە ، لە ساڵی هەزارو صەدو نەوەدو دووی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

شەشەم : شێخ مستەفای کوڕی شێخ زەینەدین کە خاوەنی خێرو چاکە بوە ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو یەکی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

حەوتەم : سەید سلێمان کوڕی سەید مستەفا کە پیاوێکی شەرعزان بوە ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو سیو پێنجی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوە •

هەشتەم : سەید موڕادی کوڕی سەید عوثمان ، لە ساڵی هەزارو دوصەدو شەصتو هەشتی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

نۆهەم : سەید عەلی کوڕی سەید سولەیمان ، کە لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو نۆی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە • ئەم ذاتە بە فەرمانی

سوڵطانی سەرپەرشتی تەوقافی قادری یەی کردوە ، ئەم فەرمانەی لە ساڵی هەزارو دووصەدو شەصتو یەکی کۆچیدا وەرگرتوە •

دەهەم : سەیید سولەیمان کوڕی سەیید عەلی نەقیب ، ئەم ذاتە زۆر بەڕێز بوە ، لە مانگی (ذی الحجة) ی ساڵی هەزارو سێصەدو پازدەی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

یازدەهەم : سەیید عەبدوڕەحمان کوڕی سەیید عەلی کە ذاتێکی زاناو خانەدانو خێرۆمەندو خاوەن پلەو پایە بوە ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو چلو پێنجی کۆچیدا جیهانی بەجێ هێشتوە •

دوازدەهەم : سەیید مەحموود حیسامەدین کوڕی سەیید عەبدوڕەحمان کە لە ساڵی هەزارو نۆصەدو شەشی زاینیدا کۆچی دوایی کردوە •

سیازدەهەم : سەیید ئەحمەد عاصیمی گەیلانی کوڕی سەیید عەبدوڕەحمان کە لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو یەکی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

چواردەهەم : سەیید ئیبراهیم سەیفەدینی گەیلانی کوڕی سەیید مستەفا ، کوڕی سەیید سولەیمان کە لە ساڵی هەزارو سێصەدو هەشتای کۆچیدا لە جیهان دەرچوە • وە لە پێش کۆچی دوایی ئەم ذاتەدا سەیید بورهانەدینی کوڕی سەیید عەبدوڕەحمانو ، سەیید یوسفی کوڕی سەیید عەبدوڵڵای برای سەیید عەبدوڕەحمان سەرپەرشتی کردنی ئەوقافی قادری یەیان گرتە دەست • وە سەیید بورهانەدین لە ساڵی هەزارو سێصەدو نەوەدو سێی کۆچیدا لەجیهان دەرچوو •

لە پاش کۆچیدوایی ئەم سەیید سالمی کوڕی سەیید عەبدوڕەحمان لە جێگەیدا دانیشت ، وە لە پاش کۆچی دوایی ئەو لە ساڵی هەزارو چوارصەدو یەکی کۆچیدا سەیید ئەحمەد موظەففەری ، کوری سەیید مەحموودی ، کوڕی سەیید عەبدوڕەحمان لە جێگەیدا دانیشت •

ئێستە کە مێژووی هەزارو چوارصەدو سێی کـۆچیو هـەزارو نۆصەدو هەشتاو سێی زایینی‌یە سەیید یوسفو سەیید ئەحمەد موظەففەر بەیەکەوە سەرپەرشتی ئەوقافی قادری‌یە ئەکەن .

ئەم سەیید یوسفە پیاوێکی وریاو لێهاتووو بە ئیـدارەو شارەزایە ، لـە ماوەی بیست ساڵی سەرپەرشتی خۆیدا ئەم بارەگایە بە تـەواوی لـە بناغەوە تازەکردەوە بە بێ ئەوە (منارە) و گومەزو شوێنەواری کـۆنی بگۆڕێ . خودا یارمەتی‌یان بداو سەرکەوتوویان کات .

هەروەها چەن کەسێ لە سەییدەکانی نەتەوەی شێـخ عـەبدوڕەزاق کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر نەقابەتی ئەشرافیان لە بەغدادا بـوە ، وەکوو ئەمانە :

یەکەم : سەیید عەبدوڕەحمان فەیضوڵلا نەقیب بوە لەسەر ئەو شوێنە پیرۆزەو خزمەتی کردوە ، تا لە ساڵی هەزارو دووصەدو دوازدەدا کۆچی دوایی کردوە .

دووهەم : سەیید عەلی‌ی گەورە باوکی خاتوون عاتیکەی گەیلانی ، کە خاوەنی ئەوقافو خوێندنگاو کتێبخانە بوە لـە نزیکی مزگەوتی شێـخ عەبدولقادری باپیرەگەورەیەوە . وە عەلی عـەلادینی موصڵی مامۆستـای خوێندنگاکەی بوەو ، چەن زانای گەورە لـەو خـوێندنگا دەرچـوونو پێگەیشتوون ، لەوانە : ئەبوئەناء شەهابەدین سەیید مەحموودی ئالووسی دانەری تەفسیری (روح المعانی) . ئەم خاتوون عاتیکە بڕیاری ئەوەی داوە کە هەرکەسێ (متولی) ئەوقافی حەزرەتی شێخ عـەبدولقادر بێ (متـولی) خوێندنگاو کتێبخانەکەی ئەویش بێو ، خۆی لە گەڕانەوەی سەفـەری حەجدا لە شام کۆچی دوایی کردوە . وە سەیید عەلی باوکی لە ساڵـی هەزارو دووصەدو هەشتاو یەکی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە .

سێهەم : سەید عەبدولعەزیزی کوڕی سەید عەبدولقادر ، ئەمیش نەقابەتی ئەشرافی بوەو ساڵی هەزارو دووصەدو چلو شەشی کۆچی بە تاعوون لە جیهان دەرچوە •

چوارەم : سەید مەحموودی کوڕی سەید زەکەریا ، ئەمیش نەقابەتی ئەشرافی بوە لەگەڵ تەولی‌یەی ئەوقافی قادری‌یەداو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو هەشتی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە • ئەم ذاتانە لە نەتەوەی شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی حەزرەتی عەبدولقادر بوون •

وە لەسەر زانیاریی راستەقینەی خۆم ئێستە گەلێ لە نەتەوەی شێخ عەبدولقادر لە وڵاتی ئەفغانندا هەن • وە سەید ئەحمەد ناو کە یەکێکە لەوان لە سەردەمی خۆمدا دوو جار هاتوە بۆ بەغدا بۆ زیارەت •

وە شێخ عەبدولقادر گەلێ نەتەوەی لە وڵاتی (حضرموت) دا هەیەو ، سەید عەبدوڕەحمان کە ذاتێکی چاکو لەخوداترسو بەڕێزە یەکێکە لەوانەو ، لەوێوە چوە بۆ (سعودیە) و ، ئێستە لە شاری (جدە) دا دانیشتوەو ، لە سەردەمی مندا دووسێ جار هاتوە بۆ بەغدا بۆ زیارەتو ، پاش چەند رۆژێ گەڕاوەتەوە بۆ شوێنی خۆی •

جا بۆ یادگار ناوی (متولی) و نەقیبەکانی نەتەوەی شێخ‌عەبدولعەزیزی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادرم بە هۆنراوەیی نووسیوە هەتا شێخ زەینەدینی گەورە کە لە ساڵی نووصەدو چلو شەشی کۆچیدا فەرمانی نەقابەتی لە ئەستەمبووڵ لە سەردەمی سوڵطان سلێمانی قانوونیدا وەرگرتوە • وە لە شێخ زەینەدین بەرەوژووریش ناوی رشتەکەم تا حەزرەتی فەخری عالەم نووسیوەو ، بەم شێوە دەڵێم :

خاوەن تەولی‌یەو نەقابەی نادر
لەسەر مەقامی شێخ عەبدولقادر

یوسف سەلیلی عەبدوڵلای مەسعوود
ئەحمەد موظەففەر وەنەدی مەحموود
بورهانو سالم لە عەبدوڕەحمان
عەبدوڕەحمانی عەللامەی زەمان
عەلی سەلمانو سەیید مستەفا
ئەمجار زەینەدین مەعدەنی وەفا
محەمەد دەروێش جا حیسامەدین
(ابن نورالدین) (ابن ولی الدین)
ئەمجار زەینەدین خاوەنی فەرمان
لە عەهدی عالی سوڵطان سولەیمان
جا شەرەفەدین ئەمجا شەمسەدین
محەمەد ئەکحەل عالمی ئەمین
جا حیسامەدین مەشهوور بە شەرشیق
محەمەد هەتتاك مورشیدی طەریق
جا عەبدولعەزیز غازیی بە ئیمان
لەگەڵ صەلیبیی شاری عەسقەلان
شێخ عەبدولقادر پیری خودادۆست
کوڕی شێخ مووساشێریجەنگی دۆست
عەبدوڵلاو یەحیاو محەمەد داود
مووساو عەبدوڵلا هەم مووسای مەسعوود
جا عەبدوڵلای مەحض ، حەسەن(مثنی)
جا ئیمام حەسەن پاکی دڵ مینا
نەسلی حەیدەرو فاطیمەی زەهرا
بەضعەی رەفیعەی (سید الوری)

صەلاتو سەلام تـا ساتـی قییام
لەسەر خۆی بێتو ئوممەتی کیرام

رشتەی طەریقەیان

رشتەی طەریقەی ئـەم بوزورگانە
ئەڕواو ئەگاتە ئـەو پیرە جـوانە
(قطب العارفین) ، (غوث السالکین)
عەبدولقـادری مەنبـەعی تەمکین
لە ئەبو سەعید مەعدەنی ئـەدەب
ئەویش لە عەلی هەکاری نەسەب
لە (ابو الفرج) طەرسووسی ماجید
ئەویش وەری گرت لە عەبدولواحید
ئەویش لە شیبلی ، شیبلی لە جونەید
جونەید لە (سری)ی لە دنیا بێ قەید
سەریی لە مەعرووف،مەعرووف لە داود
داود لە حەبیب عەجەمی مـەسعوود
ئەو لە حەسەنی بەصری پڕ ئەنوار
حەسەن لە عـەلی حەیدەری کـەڕار
حەیدەر لە ذاتی سەییدی سـەروەر
(علیه السلام کقطـر المطـر)
(وعـلی الآل مـع الاصحاب)
(الی زمـان عـرض الحساب)
ئێمەیش نیسبەتمان هەیە بەوانە
نیسبەتیان هەیە بەو شاهە جوانە

طەبعەن ئەوشاهەیش بەچکەی بابایە
یانی مەنسووبی رەسولولڵایە
رەسوولێکی وا رەئووفەو رەحیم
هات لا خوداوە بە فەیضی عەمیم
فەیضی خۆی باراند بەسەر جیهانا
چ لە ئاشکراو چ لە پەنهانا
بارانێکی وا نمێکی بەسە
بۆ ئیحیای رۆحی ئەو کەسەی کەسە
خودا بۆ خاطر رەهبەری ئەقدەس
ئەگەر ناکەسم بمگۆرە بە کەس
نمێ لەو فەیضە بنێرە بۆمان
بۆ (نامی) بەسە بۆ دین و ئیمان

× × ×

وە لە نەتەوەی شێخ عەبدولعەزیزی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادرە ـ خ ـ رشتەی سەیدەکانی نەهری یە کە ئەگەن بە شێخ محەمەدی هەتاك حەزرەتی شێخ عەبدولعەزیز ، وەکوو شەجەرەکەمان بەم جۆرەی خوارەو بەرچاوکەوتوە :

لە حەزرەتی شێخ عەبدولعەزیز شێخ محەمەدی هەتاك ، وە لە شێخ محەمەدەوە سەید حاج ، وە لە سەید حاجەوە سەید عەبدوڵلاو ، لە سەید عەبدوڵلاوە سەید ئیبراهیمو ، لەم ذاتە سەید محەمەدو ، لەم ذاتەوە سەید حاجی دوەمو ، لەم ذاتەوە سەید ئیبراهیمی دوەمو ، لەم ذاتەوە سەید صاڵحو ، لەم ذاتەوە سەید ئەحمەدو ، لەم ذاتەوە سەید طاهاو ، لەم ذاتەوە سەید عوبەیدیللاو ، لەم ذاتەوە سەید عەبدولقادرو ، لە سەید عەبدولقادرەوە سەید عەبدوڵلا •

ئەم ذاتانە لە شێخ سەیدحاج کوڕی سەید محەمەد هەتتاکەوە تا ئەگاتە حاجی سەید عەبدوڵلا هەر یەکەیان پێویستی بە هەندێ تەرجومەی ژیان هەیە •

بە تایبەتی حەزرەتی شێخ طاها کە خەلیفەی حەزرەتی مەولانا خالیدی نەقشبەندی بوەو ، مورشیدێ بوە کە جیهانێ بە هۆی ئەنواری قەلب‌و صەفای دەروونی پاکی ئەوەوە پاك‌و رووناك بوەوە • وە گەلێ خولەفای خاوەن پایەو مایەی بوون لە زانای بەرزو شێخ‌و سەیدی بەڕێز • وە گەلێ ناودارو پیاوچاك لە ناوچەی نەهری‌یەو دەورو بەری‌و ، لە سابلاغ‌و ، شنۆو ، لاجان‌و ، ناوچەی تەرگەوەرو مەرگەوەرو ، بگرە لە ناوچە دوورەکانی دیکەشەوە هاتوون بۆ خزمەتی •

وە یەکێ لەو خەلیفە خاوەن پلانە شێخ عوبەیدیللای کوڕی بوە کە پیاوێکی داگری زانیاری‌و ئەدەب‌و حەسەب‌و نەسەب‌و رێبازی نەقشبەندی‌و قادری بوەو ، رووناکی‌و فەیضەکانی بە کوردستاندا بلاوبوەتەوە •

ئەمە بێجگە لە خزمەتە مالی‌یەکانیان کە پێشکەش بە گەل‌و موسوڵمانان‌و زانایانی ولاتیان کرد کە بە راستی ئێمە ناتوانین بەیانی بکەین • وە ئەو خانەدانە چەن خانەدانی لێ‌بوەتەوە ، وەکوو خانەدانی شێخ کەمال کە ئەو خانەدانەیش خانەدانی شێخ رەشیدی لۆلانی لێ‌بوتەوە •

جا ئەگەر خودا یارمەتی دایەن تەرجومەی ئەو ذاتە بەڕێزانە دەنووسم ، وە ئەگەر دەستم نەڕۆیشت با هەر هیچ نەبێ ناویان لەم کتێبەدا بنووسین •

وە بێجگە لە ساداتی نەهری‌یە نەمان‌بیستوە ، لە نەوەکانی شێخ عەبدولقادر ، بنەماڵەیێ لە کوردستانی عێراقدا بێ • بەڵێ شێخەکانی چۆرنسەو ، مێرگەدرێژ لە قەزای پێنجوێندا داوای ئەوە ئەکەن ، کە لە

نەتەوەی حەزرەتی شێخ عەبدولقادرن‌و ، شێخ قادری چونسە هات بۆ زیارەتی حەزرەتی شێخ عەبدولقادرو ، هاتە خوێندنگای گەیلانی‌و قسەی بۆ کردم‌و وتی :

یەکەم کەسێ لە نەتەوەی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر هاتوە بۆ ئەزای پێنجوێن شێخێك بوە ناوی شێخ مصطفا بوە ، وتوویەتی : کوڕی شێخ صاڵح[1] کوڕی شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادرە •

ئەم شێخ مصطفا یەکەم ژنی کە مارەی کردوە بێوەژن بوەو دوو کوڕی بوە : محەمەدو ، ئەحمەد •

محەمەد باپیرەو سەرڕشتەی شێخانی (کۆنەپۆشی) یەو ، ئەحمەد باپیرەی شێخانی (عازەبانی) یە ـ کە دێیەکە سەر بە ئەزای دەربەندیخان‌و لە نزیکی چنارەی ئەحمەد برندەدایە ـ لەگەڵ ئەوەیشدا کە شێخانی عازەبانی خۆیان داوای ئەوە ئەکەن کە لە نەتەوەی حەزرەتی عەبدولقادرن، هەروا شێخانی کۆنەپۆشی دارای سیادەت ئەکەن ، وە من شەجەرەی ئەوانەم نەدیوە تا بزانم چۆنە •

وە شێخ قادر ئەڵێ : پاش مردنی ئەو ژنە بێوەژنە شێخ مصطفا کچێکی لە نەتەوەی (پیریونسی) هەنجیران مارەکردوە ، وە لەو ژنە دوو کوڕی بوە : سەعدی‌و ، جونەید •

جا شێخ مصطفا لە دێی (خونیانە) لە جیهان دەرچوەو ، گۆڕی

---

(١) نەمدیوە کە عەبدوڕەزاق کوڕی صاڵح ناوی بێ ، بەڵام نەصری کوڕی عەبدورەزاق (ئەبوصاڵح) کونیەی بوە ، یانی کە صاڵح کوڕی نەصری کوڕی عەبدوڕەزاقە •

لەوێیە • وە پاش مردنی شێخ مصطفا شێخ سەعدیی کوڕی دەوامی لەسەر خوێندن کردوە تا بوە بە زانایەکی موناسب دوای ئەوە چوە لە دێی چوێسە نیشتەجێ بوەو ، خەریکی خزمەتی دینو زانیاری بوەو ، ئەم زاتە باپیرەی شێخانی چوێسەیە وەکوو لە شەجەرەکەدا نووسراوە •

وە شێخ جونەید چوە بۆ دێی (مێرگەدرێژ) و لـەوێ دانیشتوەو نەتەوەی لێکەوتوەتەوەو ، شێخەکانی مێرگەدرێژ لە نەتەوەی ئەون •

وە حاجی شێخ قادر شەجەرەی نەسەبی خۆیانی بۆ ناردم کە بـەم شێوەیە :

السید عبدالقادر ، ابن السید طاها ، ابن السید شمس الدین ، ابن السید محمود ، ابن السید طاها ، ابن السید شمس الدین ، ابن السید سعدی ، ابن السید قلندر ، ابن السید مصطفی ، ابن السید صالـح ، ابـن السید عبدالـرزاق ، ابـن حضـرة السید الشیـخ عبدالقادر •

شێخانی دێی نزارە لە قەزای پێنجوێن

شێخ جەمال ناوی ، کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ مەحمودی نزارە شەجەرەی شێخانی نزارەی بۆ هێنام ، لەو شەجـەرەدا لـە شێـخ محەمەدی کوڕی شێخ عومەری نزارەیی‌یەوە نەسەبەکەیان تا حـەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی نووسرا بوو بەم شێوە :

الشیخ محمد ، ابن الشیخ عمر ، ابن الشیخ وسیم ، ابـن الشیخ عبدالعزیز ، ابن الشیخ محمد ، ابن الشیخ طاها ، ابن الشیخ شمس‌الدین ، ابن الشیخ سعدی ، ابن الشیخ قلندر ، ابن الشیخ مصطفی الملقب بـ (کۆنەپۆشی) ابن الشیخ صالح ، ابن الشیـخ عبدالرزاق ، ابن الشیخ عبدالقادر •

وە ئەو شەجەرەیە مۆری گەلێ پیاوی گەورەو دیاریی وەکوو شێخ مەحموودی موفتیو ، شێخ حسەینی قازیو ، سەید عەلی غالبی بەرزنجیو، سەید ەحمەدی تیماری بەرزنجیو ، شێخ مەعرووفی کوڕی سەید ئەحمەدی ئیمامی گڵەزەردەیی بەرزنجیو ، سەید ئەحمەدی نەقیبو ، شێخ مصطفای بەرزنجیو ، سەید حەسەنی سوورێنی ... پیوەیە . ئەم سەید حەسەنە نووسیویەتی : خۆم لە مورشیدی خۆم حەزرەتی کاك ئەحمەدی شێخم بیستوە کە ئەو شەجەرە راستە . هەروەها مۆری سەید حەسەنی زەنگنەو ، شێخ مەعرووفی قەرەداغی مودەڕیس لە سلێمانیو ، شێخ عەبدوسەلامی مودەڕیس لە مزگەوتی شێخ سەلامی پێوە بوو .

وە ئاشکراو زانراوە لە لای ئەهلی ئەو ناحیەی نزارە کە شێخ مەحموودی نزارە ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی شێخ عومەری کوڕی شێخ وەسیمە .

ئەم شێخ مەحموودە شەش کوڕو کچێکی لێ بەجێماوە :

یەکەم : شێخ ئەحمەد ، لەم شێخ ئەحمەدە شەش کوڕ بەجێ ماوە : عەبدوڵلا ، حسەین ، رەئووف ، جەمال ، عومەر ، عوثمان .

دوەم : شێخ صادق . لە شێخ صادقیش چوار کوڕ بەجێماوە : قادر ، رەشید ، خالید ، هادی .

سێهەم : شێخ محەمەد ، کە دوو کوڕی هەیە : عەطا ، محەمەد .

چوارەم : شێخ حمەصاڵح ، کە کوڕێکی بوە ناوی شێخ فەرەج بوەو ، لە شێخ فەرەج طاهیرو ، ئەنوەر بەجێماون .

پێنجەم : شێخ محەمەد ئەمین ، کە کوڕێکی لێبەجێ ماوە ناوی جەلالە .

شەشەم : شێخ حەمەسەعید ، کوڕێکی بوە ناوی عەلی بوەو ، لەعەلی حسەینو ، مصطەفاو ، مەحموود بەجێ‌ماون • وە کچەکەی شێخ مەحموود ناوی مەنیجە بوەو شووی کردوە بە برای حەمەڕەشید خانی (وێنە) •

وە لەسەر ئەم شەجەرە شێخانی چوێسە لە شێخ سەعدی کوڕی شێخ قەلەندەردا لەگەڵ شێخانی نزارەدا ئەگەنەوە بە یەك •

بنەماڵەی شێخانی کاکۆ زەکەریا

وەکوو لە پێشەوە باسمان کرد ، دوو بنەماڵە لە نەتەوەی ئیمام حەسەنی کوڕی ئیمامی عەلی ـ خ ـ بێگومان لە وڵاتی کوردستاندا هەن •

یەکەم : بنەماڵەی شێخەکانی نەهری‌یە کە ئەڕۆنەوە سەر شێخ عەبدولعەزیزی کوڕی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی •

دوەم : بنەماڵەی شێخەکانی کاکۆ زەکەریا کە ئەچنەوە سەر شێخ ئەبولحەسەن عەلی تەقی‌یەدینی شاذلی • وە ئەویش دیارە کە لە نەتەوەی ئیمام حەسەنی موجتەبایە •

جا لەبەر ئەوە کە من ئەم باسەم لەسەر رووناکی ئەوە نووسیوە کە سەیید عەبدوصەمەدی توودارى لە کتێبی (نور الانوار) دا نووسیویەتی‌و ، ئەو ذاتەیش موریدی شێخ شەهابەدینی کاکۆ زەکەریا بوە ، کە لە مێژووی هەزارو سی‌وە تا نزیکی هەزارو صەد خەریکی ئیرشادو رێنومایی بوە •• لەم کتێبەدا رشتەی نەسەبی شێخەکانی کاکۆ زەکەریا لە شێخ شەهابەدینەوە ئەنووسم تا ئەگاتە پێغەمەر ـ د ـ •

جا ئەنووسم :

شیخ شهاب الدین ، ابن الشیخ رضی الدین ، ابن الشیخ رضا معین‌الدین ، ابن الشیخ موسی ، ابن الشیخ محمود الملقب بشجاع الدین ، ابن الشیخ عبدالرحمن الملقب برکن الدین ، ابن الشیخ احمد شیخ الاسلام ، ابن الشیخ عبدالله الملقب بالصامت ، ابن الشیخ محمد صادق المشهور بالفاضل ابن الشیخ نعمة الله الولی ، ابن الشیخ

زكريا الملقب بكمال الدين ، ابن الشيخ عبدالرحمن الملقب بالاهدل ، ابن الشيخ حسن المشهور بالزاهد ، ابن الشيخ سليمان المنزوى ، ابن الشيخ خالد ، ابن الشيخ حسن الملقب باللبيد ، لزيادة معرفته وادبه ، وبالوليد لكثرة اولاده • ابن الشيخ تقي الدين على ابن الحسن الشاذلى ، ابن الشيخ عبدالله ، ابن الشيخ عبدالجبار ، ابن الشيخ تميم ، واسمه الشيخ محمد واشتهر بالتميم ، ابن الشيخ هرمز واسمه محمد باقر ، ابن الشيخ حاتم ، واسمه احمد ، ابن الشيخ قصى ، ابن الشيخ يونس ، ابن الشيخ يوسف ، ابن الشيخ يوشع ، ابن الشيخ ورد ، واسمه عبداللطيف ، ابن الشيخ بطال ، واسمه محمد جعفر ، ابن السلطان احمد ، ابن السلطان محمد ، ابن السلطان الامام حسين ، واسمه عيسى ، وسمى بالحسين لشبهه بالامام حسين ، وكان يقال فى حقه : عيسى اشبه بالحسين من البنفسج بالبنفسج • ابن الامام محمد المكنى بابى على وابى عيسى ، والملقب بالحسن المثلث ابن الامام الحسن المثنى ، ابن الامام حسن السبط ابن الامام على ابن ابى طالب وفاطمة الزهراء بنت الرسول ـ ص ـ •

كرام لهم عين السيادة منبع
شموس لهم برج الكرامة مطلع
فيا نسبا كالشمس ابيض واضحا
ويا شرفا من هامة النجم ارفع

شێخ عەلى تەقى‌یەدین ئەبوحەسەنى شاذلى

ئەم ذاتە قوطبى زەمان‌و تاقانەى چەرخى خۆى بوە •

لە شەرحى (البنانى على الحزب) دا ئەڵێ : شاطبى پێویستى‌یەكانى خۆى بە هۆى ئەمەوە لەخودا داوا ئەكرد • جا پێغەمەرى لە خەودا بینى‌و لەم روەوە لێى‌پرسى پێغەمەر ـ د ـ پێى فەرموو :

هو ولدى ، والولد جزء من الوالد ، من تمسك بالجزء فقد تمسك بالكل ، سالت الله تعالى بابى الحسن سالته بى •

ئادابی طەریقەی شاذلی‌یە

لە پاش ئـەو ڕیاضەتە کـە مەشهوورە بـە (الفیە) •• بریتی‌یە لـە ذیکری کەلیمەی تەوحیدو ، ذیکـری کەلیمەی جـەلالەو ، مولازەمەی سوننەتو ، بەجێهێنانی ئەورادی صۆفی‌یەو ، ذیکری ئاشکرا بە زمان •

وە فەرموویەتی : لە خودا بێ‌ئاگابوون لە هەموو گوناهێ گەورەترە ، چونکی هەرچی گوناهو تاوانە هەموو لەوەوە پەیدادەبن کە ئادەمیزاد لە خودا بێ‌ئاگا بێ •

وە فەرموویەتی : گەیشتن بە گوناە لە خۆشەویستی دنیاوەیە ، چونکی هەتا دڵ لە خۆشەویستی دنیا خاڵی نەبێ خۆشەویستی خودای تێ ناچێ •
وە تەئثیری‌خوێندنەوەی(احزاب)ەکانی‌زۆر ڕوونو ئاشکران•وەدانراوەکانی لە تەفسیری قورئانو حەدیثی پێغەمەرو ، ڕەوشتی پیاوچاکاندا مەشهوورن •

حەزرەتی شێخ عەلی تەقی‌یەدین ئەبولحەسەنی شاذلی – خ – کوڕی شێخ عەبدولجەببار ، وەکوو نووسیمان ، ئەم ذاتە لە وڵاتـی مەغـریبدا لەدایك بوە • کاتێ گەورە بوو کەوتە هاتوچۆ بەشوێن یەکێ لە پیاوچاکاندا تا ئیرشادی بکا ، بۆ ئەم مەبەستە لە مەغریبەوە هات بۆ شاری بەغدا •

لە بەغدا گەیشت بـە یەکـێ لـە پیاوچاکانو پێی فـەرموو : کـە بگەڕێتەوە بۆ وڵاتی خۆی‌و لەوێ مەبەستی دەست ئەکـەوێ • ئـەویش لەسەر ئەم قسە گەڕایەوە بۆ مەغریب هەتا گەیی بـە خزمەتی قوطبی‌زەمان (ابن مشیش) و ، بە هۆی ئەوەوە گەیشت بـە مەبەستی خۆی •

ئەو ذاتە فەرمانی دا بە عەلی ئەبولحەسەن کە بچێ بۆ ئەفریقاو لـە (شاذل) دا نیشتەجێ ببێ ، وە پاش ماوەیێ لەوێـوە بـڕوا بـۆ وڵاتـی توونس • ئەویش فەرمانـی مورشیدەکـەی بەجـێ‌هێنا • بـە کـورتی

ئەبولحەسەن بوو بە مەرکەزی ئیرشاد لە هەموو ولاتی مەغریبداو ، گەلێ خەڵك بە نووری دڵی پیرۆزی ئەو نوورانی بوون •

وە لە سالی شەشصەدو پەنجاو شەشدا لە توونسەوە کەوتە رێ بۆ حیجاز هەتا گەیشتە ولاتی میصرو ، لە ولاتی میصردا مایەوە • جا لە میصرەوە ڕێ کەوتەوە بۆ حیجاز هەتا گەیشتە سارای (عیناب) لە خاکی میصرا ، لە مانگی رەمەزانی پیرۆزدا کۆچی دوایی کردو هەر لەو شوێنەدا بەخاك سپێرراو ، ئارامگای لەوێدایە •

لە مێژووی شەشصەدو پەنجاو شەشدا پاش کۆچی دوایی حەزرەتی ئەبولحەسەن •• شێخ حەسەنی کوڕی لە جێگەیدا دانیشتو ئیرشادی ئەکرد ، بەڵام زۆربەی کاتی خۆی لە دەرسوتنەوەدا بەسەرئەبرد •

ئەم ذاتە گەلێ ئەولادی بوو ، بە هۆی طاعوونەوە مردنو تەنها سێ کوڕیان دەرچوون • طاهاو ، عەبدوڵلاو ، خالید • جا طاها لە ولاتی میصردا دانیشتو ، عەبدوڵلا چوو بۆ دیمەشقی شامو لەوێ مایەوە • خالیدیش چوو بۆ کوردستان • ماوەیێ بە گوێرەی توانا لەگەڵ (مغول)ەکاندا لەگەڵ چەند کەسێکدا شەڕی کرد ، پاش ئەوە لە ناحیەی مەریوان دانیشتو ، خەریکی بەندەییو طاعەت کردن بۆ خودا بوو و ، بوو بە جێگەی باوەڕی موسوڵمانان •

وە لەو سەردەمەدا کە لە مەریواندا دەنگی چاکیو دۆعا گیرابوونی ئەم ذاتە بلاو بووبووەوە بە هەموو شوێنێکدا لەو کاتەدا بە ڕێکەوت میرزا ئەحمەدی کوڕی میرزا محەمەد ناوی هەمەدانی دووچاری نەخۆشی گولی ئەبێو ، پزیشکەکان بۆیان چار ناکرێ • ئەویش پشتبەخوا کوڕەکەی دێنێ بۆ خزمەتی شێخ خالید بەڵکو بە دۆعای ئەو خودا شیفای بۆ بنێرێت • بە میهرەبانی خودا پاش چەن ڕۆژێ کوڕە لەو ناساغییە رزگار ئەبێت •

جا میرزا محەمەد لە سوپاسی خوداداو بەرابەر بەم نیعمەتە کـە کوڕەکەی لە خزمەتی شێخ خالیدا شیفای بۆ هـات •• ڕۆیشت گونـدی (هەزار کوورە) ی لە ناحیەی کەلآتەرزان بە پارە کڕی‌و ، بەخشی بە جەنابی شێخ خالید • جا شێخ خالید لە مەریوانەوە چوو بۆ هەزارکوورەو ناوی گۆڕی بە خالدی‌یەو ، لەوێدا خەریك بوو بـە بەندەیی‌کردن بـۆ خوداو ڕێنومایی موسوڵمانان • وە ناوی خالدی‌یە بۆ ئەو گـوندە مایەوە هەتا سەردەمی شێخ زەکەریا ، ئەو ـ ئەو نـاوەی گۆڕی‌و کـردی بـە کاکۆزەکەریا • وە ئەمەی خوارەوە دەقی قەباڵەی فرۆشتنی ئەم گوندە یە بە میرزا محەمەدو ، بەخشینی لە لایەنی ئەوەوە بە شێخ خالید :

لە یەکەمدا نووسراوە :

بسم الله اشرف الاسماء ، بعد الحمد والصلاة : فـان عبدالله ابن المرحوم عبدالرحيم باع ملكه الصحيح الشرعي الموروثي ، اعني قرية (هەزاركووره) كلها بجميع مايسند اليها بمقابل سبعة مثاقيل من الذهب بميرزا محمد الهمداني فقبله فورا ، ثـم تسلمه الثمن فتسلمه البائع • والصلاة والسلام على الشارع •

لە دووهەمدا ـ واتە لە بەخشینەکەدا بـە شێخ خالید ـ هـەر نـە سووچی کاغەزی ئەم قەباڵەدا جەنابی میرزا محەمەدی هەمەدانی بە خەتی خۆی چەن دێڕێکی نووسیوە کە ئەمە مەعناکەیانە :

من کە موخلیص‌و دڵبەستەی خانەدانی پێغەمەرم مـیرزا محەمەدی هەمەدانیم پاش ئەوە کە دێی هەزارکوورەم کـڕی‌و بـوو بـە موڵکم‌و تەسەڕوفم تێداکرد •• لە ڕێگەی خوداداو لەبەر ڕەزای خـودا ئـەم دێی هەزارکوورەمە بەخشی بە شێخ خالیدو کردم بە ماڵ‌و دارایی ئەو •

ئیتر شێخ خالید لەم گوندەدا مایەوە تا کۆچی دوایی کـرد ، پـاش خۆی سێ کوڕی لێ بەجێما : عەبدوڵلاو ، سەلمـان‌و ، سولـەیمان • وە شێخ سولەیمان لە جێگەی باوکیدا دانیشت •

شێخ سولەیمان کوڕی شێخ خالید

شێخ سولەیمان لە بەندەیی کردن بۆ خوداو ، ڕێنومایی موسوڵمانانو، ئامۆژگاریکردنیانو ، سەرپەرشتی کارو باری کومەڵایەتیدا جێگەی باوکی گرتەوە ، بەڵام مەلاچاك نەبوە • تەنها کوڕێکی بوو ناوی حەسەنو نازناوی زاهید بوو • ئەم شێخ حەسەنەیش کوڕێکی بوە ناوی عەبدوڕەحمانو نازناوی (اهدل) بوە •

شێخ حەسەن بە دەستی (بوداق) ناوی ستەمکار کە لە نەتەوەی (موزدەك) بوە بە پلەی شەهادەت گەیشتوەو کوژراوە گۆڕەکەی لەگەڵ گۆڕی شێخ سولەیمانی باوکیدا وا لە دامێنی قەبری خوالێخۆشبوو شێخ خالیدەوە ، وە گۆڕی شێخ لەو شیوەوە نزیکترە کە لە (دەرەڕیان) ەوە دێت •

شێخ عەبدوڕەحمانی ئەهدەل

شێخ عەبدوڕەحمان ، کوڕی شێخ حەسەنی ، کوڕی شێخ سولەیمانی، کوڕی شێخ خالید • ئەم عەبدوڕەحمان ناوە کاتێ کە باوکی شەهید کراوە تەمەنی یازدەساڵ بوە ، لە جێگەی خۆیانا قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەی پیروباوەڕو حیکمەتو ئەدەبی خوێندوە • دوای باڵغبوونی چوە بۆ وڵاتی میصرو لەوێ خوێندنی تەواو کردوە ، پاش ئەوە چوە بۆ مەکەو حەجی کردوەو ، دوایی چوە بۆ مەدینە زیارەتی پێغەمبەری — د — کردوە ، لە پاشان لەوێوە ڕۆیشتوە بۆ شاری (بوخارا) و لەوێ طەریقەتی (طیفوریە) — کە ئێستە پێی ئەڵێن (نقشبندی) یە — ی وەرگرتوە • جا گەڕاوەتەوە بۆ وڵاتی خۆی و لە جێگەی باوکو باپیرەیدا دانیشتوە •

ئەم شێخ عەبدوڕەحمانە لە عـوولوومی ظـاهیرەدا زۆر شـارەزاو بەناوبانگ بوە ، هەروەها لە عیلمی تەصەووفدا یەکێ بوە لە موتەصەویفە بەرزەکانو ، ئیرشادێکی باشی کردوەو ، گەلێ کەرامەتی لێدەرکەوتوە ، تەمەنی خۆی لە خزمەتی عیلمو دیندا بەسەر بردوە ، تا لە وڵاتی خۆیاندا بۆ یەکجاری سەری ناوەتەوە ، تەنها کوڕێکی لێ بەجێماوە کە نـاوی زەکەریا بوە •

شێخ زەکەریا کوڕی شێخ عەبدوڕەحمانی ئەهدەل

ئەم شێخ زەکەریا ، وەکوو باوکی ، کاتێ کە شێخ عەبدوڕەحمانی باوکی لە جیهان دەرچوە تەمەنی یازدە ساڵ بوە ، هەر لە وڵاتی خۆیاندا قورئانو کتێبەوردەکانی خوێندوە ، جا لەسەر رەوشتی باوکی چوە بـۆ وڵاتی میصرو لە (جامع الازهر)دا خوێندنە باوەکانی ئیسلامی وەرگرتوەو ، ئیجازەی وەرگرتوە •

ئەوسا لەوێوە چوە بۆ مەکەی موکەڕەمەو حەجی کردوەو ، چوەتە مەدینەو سێ ساڵ لە مەدینەدا ماوەتەوە ، دوای ئەوە لە مەدینەوە چوە بۆ بەغداو ، طەریقەی طەیفووری یەی وەرگرتوەو ، سولووکی تێداکردوە • هەروا طەریقەتی قادری یەشی وەرگرتوە • پاش ئەوە لە هەردوو طەریقەتەکەدا شارەزا بوەو پێگەیشتوە ، ناوبانگی بە (کمال الدین) دەرکردوە •

جا لەوێوە بەرەو وڵاتی بەڵخو بوخارا کەوتە رێ ، کاتێ گـەیشتە شاری بەڵخ ماوەیێ لـەوێ دانیشتو نیشانەی کـەرامەتو پیرۆزیی لـە ناو خەڵکدا دەرکەوت • بە تەقدیری خودا کچی میری بەڵخ کە نـاوی (بیبی اراك) بوە تووشی نەخۆشی مێشك ئەبێ • جا لەبەر شـۆرەتو ناوبانگی شێخ زەکەریا •• چوونە خزمەتیو داوای دۆعایان لێ کـرد • ئەویش دۆعای بۆ کردو بـە میهرەبانی خودا شیفای بۆ هات • مـیری

بەڵخ کە ئەمەی لە شێخ زەکەریا دی ئەو کچەی خۆی لێ مارەکرد • پاش ماوەیێ لەگەڵ خێزانەکەیدا لە شاری بەڵخەوە گەڕانەوە بۆ وڵاتی کوردستان • کاتێ گەیشتنە شاری کرمان خێزانەکەی کوڕێکی بوو ناویان نا (نعمة الله) بە هۆی منداڵبوونو ناساغی خێزانیەوە ماوەی ساڵێك لە کرمان مانەوە •

پاش ئەوە گەڕانەوە بۆ لای خۆیانو لە خالیدی‌یە دانیشتنو ، لەسەر رەوشتی باوكو باپیرەی خۆی خەریکی رێنومایی موسوڵمانانو خزمەتی زانیاری‌و ئایین بوو • وە پاش گەڕانەوەی بۆ نیشتمان خواستی لەسەر ئەوە بوو نانی رەنجەشانی خۆی بخوات • لەسەر ئەم خواستە دەستی‌کرد بە کشتوکاڵو سوودێکی باشی وەرگرت •

جارێ لەجاران خەرمانێکی گەورەی ئەبێ مانگێ لەبەر ئەوە بای شەماڵ نەبوو بۆیان ناکرێ خەرمانەکە شەن بکەنو تارمەکە هەروا دەمێنێتەوە •

ئەڵێن : رۆژێ شێخ زەکەریا ئەڕوا بۆ سەر خەرمانەکەو رووی دڵ ئەکاتە ئەو خەرمانە ، بە خواستی خودا وەکوو چۆن شەماڵ هەڵبکا وەها ئەو خەرمانەی پاك کردو دانەکەی لە کایەکەی جیاکردەوە • لەو رۆژەدا خێزانەکەی ئەچێ بۆ لای بۆ سەر خەرمانەکە ، کاتێ ئەگاتە سەر خەرمانو تەماشا دەکات خەرمان سوور بوەو ، سووری خەرمانەکە بێ کا دیارەو ، کا هیچ لەو ناوەدا نی‌یە •• بە شێوەی گفتوگۆی ئەو رۆژە دەڵێ : (کا کوو زەکەریا ؟) واتە ئەی زەکەریا کای ئەم خەرمانە لەکوێ‌یە ؟ ئەویش ئەڵێ : کایەکەی بە شنەی بای رەحمەتی خودا دوورکەوتوەتەوە • لەو رۆژەوە بۆ یادی ئەو کەرامەتە ئەو دێ کە جێگەو نیشتمانیان بوە لە خالیدی‌یەوە ناوەکەی گۆڕراوە بۆ کاکۆ زەکەریا •

جا شێخ زەکەریا رۆژبەڕۆژ ناوبانگی بە وڵاتەکەدا بڵاوئەبێتەوەو ، لە هەموو لایەکەوە موسوڵمانان دێن بۆ خزمەتی بۆ کەڵکوەرگرتن لە زانیاریو تەصەووفو بەرەکاتیو ، داراییو سامانی شێخ زۆر ئەبێو ، لە دەورو بەری کەلاتەرزاندا چەند دێ لە میرزا عەبدولکەریمی کوڕی میر خالیدی کوڕی میر ئەحمەدی بابان بە پارە ئەکڕیو ، وەقفیان ئەکات لەسەر نەوەی نێرینەی خۆی پشتاوپشت ، بۆ ئەوە مایەی خانەدانی ناندان بۆ خۆیانو داخوازانی زانیاریو موریدان بمێنێتەوە . ئەمانە ناوی دێکانە : (عەلی هەمەدان) لەگەڵ قشلاخەکانیا ، واتە وردەی دەوریو ، (ئەسفەرەنگین) و (بن) و (گاوران) کە ئێستە بە (شێخ عەطار) بەناوبانگەو (وەنینە)و (گوڵان)و قشلاخەکانیو ، هەنگەزاڵەو (لاویسان)و (بلچە سوور) و (مامۆڵە)و (سوورکەزڵ)و قشلاخەکانی کە بریتین لە (نێزڵ)و (گلبە) و (بێدەرە) و (شایەدەر)و (چۆوین) . ئەم گوندانە هەموو لە دەستی میرزا عەبدولکەریمدا بوونو ، شێخ زەکەریا بە پارەو بە بەیعی شەرعی زەوی گرتنو ، میرزا عەبدولکەریم بە یاسای ئەو رۆژە قەباڵەی بۆ کردوەو تەسلیمی شێخ زەکەریای کرد . ئەمەی خوارەوە دەقی قەباڵەی کڕینو فرۆشتنەکەیە :

بسم الله الذی احل البیع وحرم الربا ، الحمد لله الذی علم نبیه احکام کل محتاج الیه فی الآخرة والاولی ، والصلاة والسلام علی سیدنا محمد المصطفی وعلی کل من آل الیه بالایمان ، سیما آلـه وأصحابه أصحاب الصفا .

اما بعد : فقد باع میرزا عبدالکریم ، ابن میر خالد ، بن میر احمد البابانی ـ راغبا ـ أملاکـه الواقعات فـی (پشت ڕێ) و (کورەوز) اعنی بها (علی همدان) وقشلاقاتها و (ئەسفەرەنگین) و (گاوران) و (ونینه) و (گولان) بقشلاقاتها : (هەنگەزاڵه) و (لاویسان) ، و (بلچـه سـوور) و (مامـۆڵه) وقـریه (سرخ کەول) بقشلاقاتها : (نیزل) ، و (گلبه) ، و (بیدەرە) ،

و (چوێین) بمقابلة احد ومائتی (٢٠١) مثقال من الذهب بالشیخ زکریا ، ابن الشیخ عبدالرحمن الخالـدي الشاذلی الحسني ، فقبله فورا علی هذا الثمن ثم سلمه جمیع الثمن فتسلمه منه البائع • فله ان یتصرف فیها کیف یشاء • ووقعت المبایعة المذکـورة فی ضحـوة الخمیس الخامس من ربیـع الاول سنة خمس وسبعین وستمائة مـن هجرة سید الانام ، علیه الصلاة والسلام •

هەر لە لای ئەو قەباڵەدا وەقف نامەکەیش بەم شێوەی خوارەوە نوسراوە •

بسم الله اولا وآخرا ، والحمد لله باطنا وظاهـرا ، والصـلاة والسلام علی سیدنا محمد سید الوری ، الذی بعث للدین ناصرا ، وعلی آله وصحبه وعترته وحزبه •

اما بعد : فان القری المشتریات المسفورات فی هذه الورقة مع قریة (کاکو زکریا) التی اصابتني بالوراثة ، وکان اسمها قبـل (خالدیة) •• جعلتها موقوفة علی اولادي الذکور ، فذکور أولادهم أبدا ، وعلی الفقراء ، وجعلت تولیتها فی یـد أرشد الاولاد علما وصلاحا وزهدا ، وذلك لیس بقصد حرمان الاناث ، بل رغبة فی بقاء هذا الاحسان •

وانا الواقف الضعیف زکریا الشاذلی
الحسنی

وە میرزا عەبدوڕەحیمی هەوشاریش ، کە یەکێ بوە لە موخلیصانی شێخ زەکەریا ، دێهاتی (دۆڵی تەنوورە) ی مەریوانی هەموو کڕیوەو وەقفی کردوون لە سەر شێخو نەوەکانی شێخ •

وە دێی (هەجمنە) لەگەڵ قشلاخەکانیا کـە (هـەزارخانی) و (نیاوا) یە موڵکی محەمەد سەعید بەگی پایگەڵانی بوونو محەمەد سەعید بەگ وەقفی کردوون لەسەر شێخو وەچەکانی وەکـوو یـەك • وە دێی هەنجیرانیش پیریوونس ئاوەدانی کردوەتەوە ، وە دێی بێسارانیش بابا شێخ کڕیویەتیو ، سوپاس بۆ خودا هەتا ئێستە بە دەستی نەتەوەی پاکی خۆیەوە ماوەتەوە • وە ئەم دێهاتانە کە وتمان ، (هەنجیران) نەبێ ، هەموویان بە

دەستی شێخەکانی کاکۆ زەکەریاوەن کە لە نەتەوەی شێخ نیعمەتوڵڵای وەلیی کوڕی شێخ زەکەریان •

وە هەنجیرانیش بە دەستی شێخەکانی هەنجیرانەوەیە کە لە نەتەوەی پیریوونسن •

ئەم ئەندازەم لە ترسی تاڵو گۆڕی زەمانە نووسی بۆ یادگار هەتا ئەم راستی‌یانە ون‌نەبن‌و لەیاد نەچن •

وە وەقف نامەکانی میرزا عەبدورەحیم‌و محەممەد سەعید بەگی پایکەڵانیش ئەنووسمەوە بۆ ئەوەی بۆ یادگار بمێنن :

وەقف‌نامەی میرزا عەبدوڕەحیم لەسەر تەرجومەی بە کوردی ئەمەیە کە دەڵێ :

بەندەی موخلیص بە خانەدانی نەبەوی ئەملاکی بەتەڵاکڕیوی خۆم کە لە دێهاتی دۆڵی تەنوورەی مەریوانا هەن هەمووم وەقف‌کردن لەسەر مورشیدی خۆم شێخ زەکەریای خالیدی‌و ئەولادەکانی •

وە من واقیفی تاوانبار عەبدوڕەحیم •

وە ئەمەیش تەرجومەی وەقف‌نامەی محەممەد سەعید بەگە :

ماڵی بەمیرات بۆهاتووی خۆم کە دێی (هەجمنە) لەگەڵ قشلاخەکانیا (هەزارخانی)و دێی (نیاوا) یە وەقفم کردن لە حەزرەتی شێخ زەکەریاو نەوەکانی‌و نەوەزادەکانی هەتا هەتایە بە موساوات تا رۆژی قیامەت •

جا سەید عەبدوصەمەد دانەری (نور الانوار) ئەڵێ ئیتر هیچ ئاگادار نیم کە پیریوونس چۆن دێی هەنجیرانی ئاوەدان کردوەتەوە •

ئەوەندە ئەزانم لە کۆتایی قورئانێکی دەسخەتی خۆیدا نووسیویەتی :

(وقفت قرية انجيران على اولادى واحفادى لا مرتبا ولا مشوشا ، وقفا لايباع ، ولا يؤجر ، ولا يوهب ، ولا ينذر ، وهم يصرفون المنافع على انفسهم ، وورادهم وطلبتهم ، وفقرائهم •

الواقف الاثيم يونس ابن زكريا الخالدى الشاذلى الحسنى •
وبنا تقبل منا انك انت السميع العليم) •

من كه تەرجومەی (نور الانوار) ئەنووسم ئەڵێم : مەبەست لە (وەقفی مورەتتەب) ئەوەیە تا چینی پێشوو تەواو نەبێ ئەو مەوقووفاتە نەگات بە چینی دوایی • وە مەبەست لە (وەقفی موشەوەش) پێچەوانەی ئەمەیە ، واتە لە پێشدا چینی دوایی تەماشا ئەکاو تا ئەوان پێویستیان پێی بێ نەدرێ بە چینی پێشوو • وە مەبەست لە (لامرتب ولا مشوش) ئەوەیە بە تێکڕایی بەش بکرێتەوە بەسەر تاکەکانی هەموو چینەکانا • واتە ئەگەر چینی یەکەم دە کەس و ، چینی دووەم دە کەس و ، چینی سێهەم دەکەس بوون •• ئەو واریداتە وەکوو یەك بەسەر ئەو سی کەسەدا بەش ئەکرێتەوە •

نەوەکانی شێخ زەکەریا

شێخ زەکەریا دوازدە کوڕی بوە :

١ ـ شێخ نیعمەتوڵڵای وەلی •
٢ ـ بابا عەلی کە لە کاکۆ زەکەریایە •
٣ ـ شێخ حەسەنی سوورکەوڵ •
٤ ـ شێخ محەمەد شەریف ، کە بە شێخ شەربەتی بە ناوبانگە •
٥ ـ پیریوونس ، کە لە هەنجیران نێژراوە •
٦ ـ ئەمیر طاهیری کەلان •
٧ ـ بابا شێخی پێساران •
٨ ـ ئەمیر (متوكل) ، كە بە پیرتەوەکەڵی گماران ناوبانگی دەرکردوە •

٩ - شێخ عەطار ، کە کونیەی (بابا ذا النون) ە‌و لـە دێی (وەنیـە)دا
بە خاك سپێرراوە •

١٠ - شێخ یوسف ، کـە بـە سەوزەپۆش نـاسـراوەو وا لـە دۆڵـی
(سوورکەوڵ) دا •

١١ - پیرمحەمەد ئەمین ، کە ئەویش لـەو نزیکانەدایەو ، ئێستـە
شوێنەکەی بـە (تێزڵ) بە ناوبانگە •

١٢ - پیرمحەمەد کە وا لە کاکۆزەکەریاداو هەر بە منداڵی لە کۆڕی
ذیکردا ئاگری تێچوەو سووتاوە •

جا شێخ نیعمەتوڵڵای وەلی سێ کوڕی لێ بەجێماوە : محەمەد صادق‌و ، عەبدورڕئووف‌و ، شێخ عەبدولحافیظ •

وە خێزانەکەی پیریوونس کچی ئەمیرێ لـە ئەمیرەکانی ئیسلام بوە سێ کوڕی لێی بوە : شێخ ئیسماعیل‌و ، شێـخ عیساو ، شێـخ مووسا • شێخ مووسا نەوەی نەبوە • شێخ ئیسماعیل دوو کوڕی بوە : شێخ ئیبراهیم‌و ، شێخ ئیسحاق • جا شێخ ئیسحاق بـەر لە ژن‌هێنانی کـۆچی دوایی کردوەو ، شێخ ئیبراهیم ماوەتەوەو ژنی هێناوەو ، شێخەکانی هەنجیران لە نەتەوەی ئەون •

وە باو وایە کە شێـخ عیسا باپیـری شێخەکانـی سۆڵەیە ، یانـی سۆڵەیی - وەکوو هەنجیرانی - لە نەتەوەی پیریوونس‌و لە سەیدەکانـی شاذلین‌و ، حەسەنی نەسەبن •

وە شێخ حەسەن کوڕی حەزرەتی شێخ زەکەریا کوڕێکی بوە ناوی (بابا موراد) بوەو ، بابا موراد دوو کوڕی بوە : شێخ ئەبوبەکرو ، شێخ ئیبراهیم ، ئیتر ئەولادەکانی شێخ زەکەریا - بێجگە لەمانە باسمان کردن - ...ەوەیان لەپاش بەجێ نەماوە •

خەلیفەکانی شێخ زەکەریا

ئەم ذاتە گەلێ خەلیفەو برادەری ئاینی خاوەن پایەی پێگەیاندوە • لەوانـە :

یەکەم : شێـخ عەبدولخالقی شارەزووری کـە عـەلامەی باطین و ظاهیر بوە •

دووەم : شێخ عەبدولغەفاری مەردۆخی هەورامی لە هەموو زانیاری یەکدا تاقانەی دەوری خۆی بوە • بنەچەی ئەم زانا گەورە لە ولاتی شامـەوە هاتوون بۆ سەبزەوارو ، پاش ماوەیێ هاتوونەتە هەورامانو ، ماوەیێ لـە هەوراماندا بوون ، دوای ئـەو مـاوە هەندێکیان رۆیشتوون بـۆ (دەگـا شێخان) • وە هەندێکیان رۆیشتوون بـۆ خـاکی ئـەردەلان ، وەکـوو لەمەولا باسیان ئەکەین ، وە هەندێکیشیان هەر لە هەوراماندا ماونەتەوە •

سێهەم : عەبدوصەمەد ، کە بە عەبدالصەمەد ناوبانگی دەرکردوە ، کە گەلێ بە دنیادا گەڕاوە ، لە پاشان هاتوە لەسەر دەستی شێخ زەکەریادا طەریقەتی وەرگرتوە • لەمەولا باسی ئەم ذاتە دەکەین •

چوارەم : مەلا مەحموودی مەراغـەیی ، کـە لـە نەتەوەی سەید عەلی یەو ئەڕواتەوە سەر ئیمام مووسای کاظم •

پێنجەم : پیر ئیبراهیمی (سەولاوا) کە لە پێشدا پیاوێکی خراپەکار بوە ، لە پاشان لەسەر دەستی شێخ زەکەریادا تەوبەی کردوەو بـوە بـە پیاوێکی گەورە •

شەشەم : مەلا یەعقووب جانی یەکەم کە لە نەتەوەی پـیر خضری شاهۆیەو باپیرەگەورەی سەیدەکانی چۆڕە ، وەکـوو مەلا ئەبوبەکـری (مصنف) و لق و پۆپەکانی •

حەوتەم : بابا یەحیای بەرزنجی •

شێخ زەکەریا لە ساڵی حەوسەدو حەفتاو پێنجی کۆچیدا شەهید کراوەو ئارامگاکەی لەسەر تەپۆڵکەیەکە لە دێی کاکۆ زەکەریادا لە ژوور گۆڕی شێخ خالیدی بابیریانەوە •

شێخ نیعمەتوڵلای وەلی

ئەم ذاتە کوڕی شێخ زەکەریاو لە (بیبی اراك) خانی خێزانی بەتیو لـە کرماندا لەدایك بوەو ، لە هەژدەساڵیدا خوێندنی تەواو کـردوە • لە پاشان لە خزمەتی باوکیدا خەریکی طەریقەت بـوە هـەتا تەمەنـی گەیشتوەتە چل ساڵی لە ناو بەردەڵانەکانی لاژووروویی (کـەندەدا) خەریکی خەڵوەتو ریاضەتکێشان بوە ، ئێستە ئەو شوێنە مەشهوورە بـە (چلەخانە) •

وە لە پاش کۆچی دوایی باوکی لـەبەر ئـەوە کـە براکـانی لـە شوێنی خۆیاندا بژین ، ئەو رۆیشت بۆ بەغداو ، ماوەیێ لە بەغدا مایەوەو ، کچی شێخ شەرەفەدینی کوڕی شەمسەدینی کوڕی عەبدولعەزیزی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی مارەکردوە • لـەو ژنـە محەمەد صادقی بوە ، پاش ماوەیێ چوە بۆ شامو لە شامەوە بۆ میصرو ، لە میصرەوە هاتەوە بۆ حیجازو ، سەفەری یەمەنی کـردو ، لە یەمەنـەوە رۆیشت بـۆ هیندستان ، وە لەوێوە چوو بۆ (ماهان) و لە ماهانا خودا عەبدوڕەئووفی پێبەخشی • جا رۆیشت بۆ کرمانو لە کرماندا مایەوەو ، لە کرماندا لە دایکی محەمەد صادق شێخ عەبدولحافیظی بوو •

وە لەو کاتەدا کە شێخ نیعمەتوڵلای وەلی لە شاری کرماندا بوو شێخ زەکەریای موهاجیر چوو بۆ خزمەتی طەریقەتی لێوەرگرتو سلووکی کرد هەتا بوو بـە خەلیفەو ، ویستی بگەڕێتەوە بۆ کوردستان • لەوێدا شێخ

نیعمەتوڵڵا داوای لە ئەمیری کرمان کرد کارێ بکا دێی (بست) لە ناحیەی خورخورەی سەر بە (سنە) بدەن بە شێخ نیعمەتوڵڵاو ئەو دێیان پێداو ، ئەویش بەخشی بە شێخ زەکەریای موهاجیرو ، شێخ زەکەریا گەڕایەوە بۆ کوردستانو ، لەسەر ئەو دێ دانیشت تا کۆچی دوایی کردو ، ئێستە نەتەوەی لەو دێدا ماون •

وە شێخ نیعمەتوڵڵا لە کرماندا مایەوە خەریکی ئیرشاد بوو ، پێش کۆچی دوایی خۆی شێخ عەبدوڕەئووفی کوڕی ناردەوە بۆ بەغداو ، شێخ محەمەد صادقی ناردەوە بۆ کاکۆزەکەریا • تەنیا شێخ عەبدولحافیظی لە لا مایەوە ، ئەویش لە پاش کۆچی دوایی باوکی لە کرماندا ڕۆیشت بۆ شیرازو لەوێ دانیشت هەتا لە جیهان دەرچوو • ئەم ذاتە گەلێ نەتەوەی لێ‌بەجێ ماو ، تا ماوەیێ وەظیفەی خەطابەتی شیراز بە دەست ئەوانەوە بوو •

شێخ محەمەد صادقی کوڕی شێخ نیعمەتوڵڵا

وەك وتمان شێخ محەمەد صادق گەڕایەوە بۆ کوردستانو لە کاکۆ زەکەریادا دانیشتو خەریکی خزمەتی دینو زانیاریو موسوڵمانان بوو • موسوڵمانان گەلێ سوودیان لێ وەرگرتو ، لە بەر بەرزی پایەی زانیاریو فەضلی بە (شێخ محەمەد صادقی فاضل) ناوبانگی دەرکرد •

ئەم ذاتە کتێبێکی لە (انساب) دا داناوەو ناوی ناوە (قاموس الانساب) •

شێخ محەمەد صادق دوو کوڕی لێ بەجێ ماوە : شێخ عەبدوڵڵاو شێخ ئیسماعیل • شێخ عەبدوڵڵا لەبەر ئەوە قسەی نەدەکرد بە (صامت) ناوبانگی دەرکرد • شێخ ئیسماعیل قسەی ئەکردو خەریکی ئیرشاد بوو ، لە دێی (ئەسفەرەنگین) دا کۆچی دوایی کردوەو گۆڕی لەوێیە • بەڵام

شێخ عەبدوڵلای صامیت لە کاکۆ زەکەریادا کۆچی دوایی کردو ، گۆڕی وا لە پشتی گۆڕی شێخ زەکەریای باپیریەوە ، بە ئەندازەی پێنج گەز • ئەم شێخ عەبدوڵلا تاقە کوڕێکی لێ بەجێما ناوی ئەحمەد بوو ، لە جێگەیدا دانیشت •

شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەبدوڵلا

ئەم ذاتە پیاوێکی چاکو لەخوداترس بوە ، پاش ماوەیێ رۆیشت بۆ سەفەری حەجو خاتوو رەحمەی خێزانی لەگەڵ خۆیدا برد بۆ حەجو ، پاش حەجکردن چوون بۆ زیارەتی مەدینەی مونەوەرە ، جا بە رێگەی دەریاداو لە خەتی ئەصفەهانەوە هاتن هەتا گەیشتن بە شاری جامو ، لەوێدا خێزانەکەی کوڕێکی بوو ناویان نا عەبدوڕحمانو ، لە شاری جامدا مایەوە ، پلەی (شیخ الاسلام) ی وەرگرت • پاش ئەوە رۆیشتەوە بۆ مەدینەی مونەوەرەو ، عەبدوڕەحمانی لەگەڵ خۆیا بردو لەوێ مایەوە هەتا عەبدوڕەحمان ئیجازەی عیلمی وەرگرتو شێخ ئەحمەد لە مەدینەدا لە جیهان دەرچوو ، عەبدوڕەحمان هاتەوە بۆ کوردستان لە کاکۆ زەکەریادا دانیشت •

شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ ئەحمەد

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو بەڕێز بوەو لەقەبی (رکن الدین) و نازناوی شیعریی (سید) بوە ، گەلێ کتێبی داناوە ، کتێبێکی بە فارسی بە شیعر داناوە ، ئەمە یەکەم شیعری یەتی :

حمد بی‌حد خدای یکتارا
آنکه جان دادو عقل دین مارا

ئەم شێخ عەبدوڕەحمانە پێنج کوڕی بوە : شێخ ئەحمەد کە مەشهوورە بە (بابا شێخ) ، شێخ رەحمەتوڵلا ، شێخ یاسین ، شێخ یوسف ، شێخ شەمسەدین •

وە سلێمان بەگی بانە حەفیدی ئەم شێخ رەحمەتوڵلای دوەمەیە ، کە لەقەبی (اختیار الدین) بوە ، هەروەها باوکیشی ئەم لەقەبەی بوە •

لە (نور الانوار) دا ئەڵێ : مەلا حەمزەی دونیزی حەفیدی سلێمان بەگەو ، سلێمان بەگ لە ئەحفادی شێخ عەبدوڕەحمان (رکن الدین) ە کە وابێ سلێمان بەگ لە سەیدە حەسەنی یەکانە لە شێخانی کاکۆ زەکەریایەو ، مەلا مووسای باپیری سلێمان بەگ چوە بۆ بانە • وە درێژەکەی ئەمەیە : مەلا حەمزەی دۆنیزی کوڕی عەباس بەگەو ، عەباس بەگ ، کوڕی سلێمان بەگی کوڕی داود بەگی ، کوڕی مەلا مووسای ، کوڕی شێخ رەحمەتوڵلای کوڕی شێخ عەبدوڕەحمان (رکن الدین) ە •

شێخ یوسفی کوڕی شێخ عەبدوڕەحمان

ئەم شێخ یوسفە ذاتێکی زاناو بەرزو بەڕێز بوە ، گەلێ بەرهەڵستی تیرەی (باطنیە) ی کردوەو بەزاندوونی • وە لە سەردەمێکدا رووس لە سنووری شیمالەوە هاتوونەتە ناو وڵات ، شێخ یوسف دوو هەزار کەسی ئازای ئامادە کردوەو جەنگی لەگەڵدا کردوون و شکاندوونی و گەڕاونەتەوە •

ئەم شێخ یوسفە گەلێ عاقڵ و زاناو خاوەن ماریفەت بوەو ، گەلێ واتەی جوانی لێ ئەگێڕنەوە •

ئەڵێ : هەر گەلێ و هەر کۆمەڵێ لە هەر شوێنێکدا بێن بەر لە هەموو شتێ پێویستیان بە زانست هەیەو ، زانست دوو جۆرە : یەکەم زانستی

دینیو ، دووهەم زانستی دنیایی • ئەم دوو زانستە بەسراون بەیەکەوە •
کە وابێ پێویستە پادشای وڵات بەر لە هەموو شتێ تێکۆشێ بۆ دامەزراندنی زانست ، وە هەر بە پادشاو کاربەدەست دەکرێ کە زانست بە ناو خەڵکدا بڵاو بکاتەوە •

وە پێویستە پادشا دادگەر بێو ، دەستو دەهەندەدار بێ تا خەڵك لە بەر جەورو ستەمدا هاوار نەکەنو ، سەردار سەربازی ئەوێ بۆ پارێزی وڵات • وە پێویستە هەموو خەڵکی نیشتمان بپارێزێ وەکوو چۆن دایکی منداڵ منداڵەکەی ئەپارێزێ •

وە پێویستی خەڵکی نیشتمانەکەیشە فەرمانی ئەو گەورە بەجێبێنن• وە هەمیشە کارو کاسبی بکەن هەتا لاتو داماو نەکەون • وە هەر وڵاتێ کارو کۆششی تێدا نەبێ سووكو رسواو دواکەوتوو ئەبێ • وە پێویستە گەل بەکارو پیشەسازیی بێ جا ئەگەر ئەو پیشەسازی‌یە دروستکردنی بەرگئو پۆشاك بێ ئەوە ئەبێ بە هۆی شانازی ئەو وڵاتە بەسەر وڵاتانی دیکەدا • وە ئەگەر ئەو پیشە بازرگانی بێ ئەوە ئەبێ بە هۆی دارایی‌و دەسەڵات بۆ ئەو گەلە • وە ئەگەر باخەوانی بێ ئەوە ئەبێ بە هۆی کامەرانی ئەو گەلە •

بە تێکڕایی گەل پێویستی بە کارو زانستو پیشەسازی هەیەو ، ئەمانەیش هەموو لەسەر راوێژی گەلو ئیدارەی کاربەدەستو گەورەی وڵاتـــە •

بە کورتی شێخ یوسف پیاوێکی ژیرو خوێندەوار بوەو ، گەلێ خزمەتی وڵاتی کردوە •

لە پاش کۆچی دوایی دوو کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ رەشیدو ، شێخ مەحموود کە لە جێگەی خۆیدا دانیشتوە •

شێخ مەحموودی کوڕی شێخ یوسف

ئەم شێخ مەحمووده لەقەبی (شجاع الدين) بوه ، ئەم ذاته پیاوێکی لەخوداترس بوه ، طەریقەتی نەقشبەندی بۆ سلووکی موریدەکانی بەکار هێناوه ، پیاوێکی قارەمانو پاڵەوان بوه • کاتێ کە تورکەکانی شیمال چوون ناوچەی رەشتو گیلانیان گرت ، ئەم شێخ مەحمووده به دووصەد کەسەوه چوه ناوچەی رەشتو جەنگێکی بە ناوبانگی کردو تورکەکانی له وڵات دەرکرد ، بەڵام کاتێ گەڕایەوه له ڕێگەدا بە فێڵ دەرمانخواردیان کردو کۆچی دوایی کرد •

ئەم ذاتەپێنج کوڕی لێ بەجێما : شێخ محەمەدو ، شێخ حەیدەرو ، شێخ لوطفوڵلاو ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ مووسا • شێخ مووسا کوڕێکی چاکی بوه ناوی شێخ رەزا بوه کراوه بە جێنوشینی باوکی •

شێخ رەزای کوڕی شێخ مووسا

ئەم شێخ رەزا لەقەبی (معين الدين) بوەو پیاوێکی بەتواناو خاوەن دەستەڵات بوەو ، لێهاتوویەکی باشی بوه • له وڵاتی خۆی دەرچوه بۆ خوێندنو ، له خزمەتی ئیبنو حەجەری هەیتەمیدا زۆری خوێندووه ، هەتا ئیجازەی داوەتێ • ئەمە شێوەی ئیجازەکەیەتی :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، رب اذا أراد بعبد خيرا فقّهه في الدين والهمه رشده ، والصلاة والسلام على سيدنا محمد الذي لا نبي بعده ، وعلى آله وصحبه وأتباعه وحزبه •

أما بعد : فيقول راجي عفو ربه الاكبر احمد بن حجر : لما تدرس عندنا افضل السادة الحَسَنيين الشيخ رضا الكردي الشاذلي الكاكو زكريائي تجاه المسجد الحرام مدة مديدة ، وقرأ كتبا عديدة ،

حتى بلغ بفضل الله حد النهاية •• ساغ لـه ان يتمكن عـلى سجادة التدريس للهداية ، فأجزته ان يدرس • والله المعين وبه نستعين •
وصلى الله على سيد المرسلين وعلى اله واصحابه اجمعين •
وآخر دعوانا : ان الحمد لله رب العالمين •

ئەم شێخ ڕەزایـە کتێبێکی گرانبـەهای لـە ڕەوشتی طـەریقەی : نەقشبەندی‌یەو ، قادری‌یەو ، شاذلی‌یـەو ، ڕەفاعی‌یەو ، کـەبرەوی‌یەو ، خەلوەتی‌یەو ، مەولەوی‌یەو ، چەشتی‌یەدا •• داناوەو ، ناوی ناوە (مسلك المسالك) • ئەم ذاتە تەنیا شێخ ڕەضی‌یەدینی لێ بەجێماوە •

شێخ ڕەضی‌یەدینی کوڕی شێخ ڕەزا

ئەم ذاتە لە خزمەتی باوکیدا خوێندنی تـەواو کـردوەو سلووکـی طەریقەتشینی کردوەو سەرامەد بوە بـە جۆرێ بوە بـە مورشیدێکی تەواو بۆ داخوازانو سالیکان پـاش ئەمانە بـە گوێرەی توانای خۆیو تەوفیقی خودا خەریکی ئیرشادو خزمەتی دین بوە •

وە کاتێ گەیشتە تەمەنی پیری ، واتە لە چلو پێنج تێپەڕی ، عادەتی وابوو لـە بەرەبەیانەوە تا هەتاو کەوتن خەریکی ذیکرو ویرد ئەبوو ، پاش ئەوە نانێکی ئەخواردو دەستی ئەکرد بەدەرسوتنەوە تا نیوەڕۆ ، وە لە پاش نوێژی نیوەڕۆ ئیسراحەتێکی ئەکـرد ، جا دەستی ئەکـرد بـە وەعـزو ئامۆژگاری تا نوێژی عەسر ، وە لە نێـوان عـەسرو مـەغریبدا لـە نـاو موریدەکانیدا ڕای‌ئەبوارد ، وە ئەگەر بەڕۆژوو بوایێ پاش بانگی مەغریب بەربانگی ئەکردەوەو نوێژی مەغریبی ئەکرد • ئەگەرنا هەر نوێژەکـەی ئەکرد ، دوای مەغریب خەریکی بەندەیی‌کردن بۆ خـودا ئەبوو هـەتا نوێژی عیشا • بە کورتی هەموو کاتەکانی خۆی بـە بەندەیی‌کـردنەوە

صەرف ئەکرد مەگەر کاتی نوستن‌و ئیسراحەت • بەم شێوە دەوامی کرد هەتا کۆچی دوایی کردو ، تەنها شێخ شەهابەدینی لێ بەجێما کە لە جێکەکەیدا دانیشت •

شێخ شەهابەدینی کوڕی شێخ ڕەضی‌یەدین

ئەم ذاتە لە تەمەنی حەقدە ساڵیدا لە سەردەستی باوکیدا خوێندنی تەواو کردوەو ، لە بیست‌و دوو ساڵیدا دەستی کردوە بە ئیرشاد لەسەر ڕێبازی نەقشبەندی‌و ڕەوشتی بەرزی ئەم ذاتە لە لای خەڵکی وڵاتدا دیار بوە •

وە مەولانا عەبدوڕەحمانی بانەیی کۆمەڵە شیعرێکی جوان‌و تەڕو پاراوی لە ستایشی شێخ شەهابدا داناوە •

جا کاتێ سوپای عەجەم هاتە سەر مەریوان‌و کاکۆ زەکەریا تالان کرا هەموو دارایی دێکەیان برد • تەنانەت پێنج دانە پەموو لە قۆزاخەکانیا کە کاتی خۆی بە دۆعای جەنابی شێخ زەکەریا خودا کردبوونی بە ئاڵتوون •• ئەوانەیشیان بەتاڵان برد •

جا شێخ شەهاب بۆ دۆعای شەڕ لەو لەشکرە ئەم چەن شیعرەی داناوە کە دەڵێ :

پیریوونس هانا ! پیریوونس هانا •
مەظلومان دایم لا تۆشەن هانا
نەبیرەی ئەکرەم شاهی مەردانی
فەرزەند دڵبەند شێخ زەکەریانی
پەی وایەمەندان عەجەب دەریانی
چون شێر کەمین حاضر مەیدانی

ئینتیقام سوککان بابای ئەکرەمت
بە شەپۆل کین قەلب (قولزم) ت
بستان جە لەشکر عەجەم بێ ئەندێش
نەمازی یەکێ بشۆ وە جای وێش
شەهاب هەرچی هەن نەسل رەسوولەن
ذورِییەی طاهیر عەلیو (بەتوول)ەن

درۆی تێدانیە تا ئەو لەشکرە گەیشتە هەنجیران دوو هەزار کەسیان لێ مردن ، هەزار کەسیان مابوو کە گەڕانەوە ، ئەوانیش لەگەڕانەوەدا مـــردن •

شێخ شەهاب چوە بۆ حەجو زیارەتی ئارامگای حەزرەتی فەخـری عالەمی کردوەو لە لای ئارامگاکەدا ئەم شیعرانەی خوێندوەتەوە :

جەمالیۆم دییەن یاران تەعالا صونع رەببانی !
مەلایك یا پەریزادەن موشەککەل شکل ئینسانی
یەدەینش چون یەد بەیضا ، دوو ئەبرۆ نەقش
(بسم الله)
دوو دیدە نەرگس شەهلاو (مازاغ البصر) خوانی
بە عاریض مەشعەل نوورەن، بە بالا شەمع کافوورەن
جەبینش مەطلەع نوورەن ، پەرێ (افواج نوورانی)
بە گۆنا یوسفیچاهەن، بە خەط خضرو، بە روو ماهەن
بە لەب عیسای مەسیحاهەن،مبەخشۆ ئابی حەیوانی
بە دندانشەککەرو قەندەن، بە بالا شۆخو دلبەندەن
هەزار دڵ پێش ئەرامەندەن ، یەکێ چون پیر کەنعانی

جه دەفتەرخانەی شاهیش هەژاران صەد هەزارانەند
نیەن مەیلش جه کەس پەرسۆ عێراقی یا خۆراسانی
دوو موشکین قەوس ئەبرۆشەن ، ریدائی دڵبەریش دۆشەن
(شەهاب)ش پەی‌سیاپۆشەن‌خودا وینۆش بە ئاسانی

باسی ئەوانەی بە دەستی موبارەکی خۆی خەرقەی لەبەر کردوون

ئەوانە نەوەدو نۆ کەسن ، ئەم چەن کەسانەیان کە وا ناویان ئەھێنین لە عیلمی ظاهیرو باطیندا تەواو بوون‌و ، لە زۆربەی عیلمەکاندا کتێبیان هەیە :

سەید ئیبراهیم ، شێخ محەمەدی شیردار ، شێخ کەریمی بەرزنجی ، سەید عەبدوڵڵای هەورامی ، سەید فەتحوڵڵای موصڵی ، سەید عەبدوصەمەدی توو‌داری ، سەید مصطەفای نەهری‌یەیی ، شێخ عەبدورەحمانی بەردۆجی ، شێخ ئەبوولی قەرەداغی ، سەید شەمامەی باینجۆیی ، شێخ محەمەدی ئەباریقی بەغدایی ، خەلیفە رۆستەمی حەوتاشی ، شێخ ئیبراهیمی خورخورەیی ، شێخ مصطەفای تەختەیی ، سەید محەمەد مەولانی ئامۆزای شێخ شەهاب ، سەید بایەزیدی سابلاغی ، سەید ئەحمەدی کوڕی مەلا مووسای تەوەکەلی ، سەید مەلا حەمزەی دۆنیزی ، شێخ حسەینی ئەبولمەعالی موصڵی ، شێخ ئەبو یوسف عەطای میصری ، شێخ محەمەدی زاهیدی زەهاوی ، شێخ محەمەدی دیوانی ، سەید هەیبەتوڵڵای طالشی ، شێخ عەبدولمەجیدی داغستانی ، شێخ مووسای گەیلانی ، سەید مەولانا رەجەبەدینی تاوگۆزی ، شێخ ئیمامی ملەیی ، شێخ

محەمەدی خانەگایی ، شێخ مەحموودی خانەقینی ، شێخ عەبدوڕەحیمی حافیظی دیاربەکری ، شێخ سەنەدی سەنووسی ، شێخ عەبدوللای قماطی ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی شێخ ئەحمەد شەهابی (الرملی) ، سەید ئەحمەدی زەینی مەکی ، سەید عەبدوللا (الجلیل المدنی) ، سەید صەلاحی حەمایی ۰۰۰ئەمانەلایەنی مەلایەتی‌یان زیاد بوە ، ئەوانە کە نە نووسراون دەستێکی وایان لە مەلایەتیدا نەبوە ۰

بۆ ئاگاداری

ئەم زنجیرەی ساداتی کاکۆزەکەریایەم لە کتێبی دەسخەتی دانراوی سەید عەبدوصەمەدی تووداری وەرگرتوە ، ئەو ذاتە لە کتێبەکەیدا نووسیویە کە : لە سالی هەزارو چلو شەشی کۆچیدا سەید صالحی باوکی و سەید عەبدولمەجیدی برای لە لایەنی سوپای قزلباشی صەفەوی‌یەوە شەهید کراون وە خۆیشی بریندارکراوەو بە برینداری پەنای بردوەتە بەر جەنابی مورشیدی خۆی شێخ شەهابەدینی کاکۆ زەکەریایی ، وە پاش مازەیێ لە خزمەتی شێخ شەهابدا رۆیشتوە بۆ حەجو ، بە هۆی پەرێشانی ولاتەوە ماوەی بیستو دوو سال لە گەڕانی ولاتا بوون ۰ جا هاتوونەتەوە بۆ کاکۆ زەکەریاو پاش ئەوەی لە تەمەنی شەصتو سێ سالیدا ژنی هێناوەو کوڕێکی بوە ناوی ناوە (صابر الدین) و ، لە سالی هەزارو نەوەدو نۆی کۆچیدا کتێبی (نور الانوار) ی لە مێژووی ساداتی ولاتی کوردستاندا داناوە ، بەلکو بە پیرۆزی ناوی ئەو پیاوە چاکانەوە صابیرەدینی کوڕی بەهرەیەکی دەست بکەوێ ۰

لەم باسانەوە دەرئەکەوێ کە سەید عەبدوصەمەد لە مەوالیدی هەزارو سی‌ی کۆچی بووبێ‌و لە سالی هەزارو چلو شەشا ــ کە ئەو شازدە سال بوە ــ گیرۆدەی بەلای سوپای قزلباش بوە ۰ وە لە سالی هەزارو

نەوەدو سێی کۆچیدا کە تەمەنی شەصتو سێ ساڵ بوە ژنی هێناوەو،لە هەزارو نەوەدو چواری کۆچیدا محەمەد صابیرەدینی کوڕی لەدایك بووبێو ، لە ساڵی هەزارو نەوەدو نۆدا کە محەمەد صابیر شەش حەوت ساڵە بوە کتێبی (نور الانوار) ی داناوەو ، لەو کاتەدا سەیید عەبدوصەمەد تەمەنی شەصتو نۆ ساڵ بوە • ئیتر مانەوەی خۆیو جەنابی شێخ شەهابەدینی مورشیدی بە روونی بۆ ئێمە دیار نی یە •

وە ئەم خێزانە بەڕێزە کە بە هەموو جۆرێ خزمەتی موسوڵمانانیان کردوە لە دەوروبەری شەشصەدو حەفتاو پێنجی کۆچی یەوە لە کوردستاندا لە دێی (خاڵدیە) کاکۆ زەکەریادا نیشتەجێ بوون تا ئەم مێژووە کە سەیید عەبدوصەمەد نووسیویەتی ئەکاتە چوارصەدو سی ساڵ ، بەرودواو یەك لە دوای یەك دەوامیان کردوەو لە دوای ئەو مێژووەیش هەرچەندی تر زیاد بووبێ هەر لەسەر رێبازی پێشوو ئازانجیان بە وڵات گەیاندوەو ، خزمەتی دینو زانیاری یان کردوەو ، خواردنیان داوە بە داماوانو ، بە گەلێ شێوەی دیکە جۆرەها خزمەتیان کردوە •

بۆیە زۆر پێویستە کە ناویان لە دەفتەری مێژوودا بنووسرێ بۆ ئەوە دڵی دڵدارانو چاوی هۆشیاران بە تەماشاکردنی ناوەکانیان رووناك ببێتەوە •

بە داخەوە ئەو کتێبانە کە هەندێ لەو زاتانە دایان ناونو کردوویانن بە دیاری بۆ وڵات وەکوو (قاموس الانساب) دانراوی شێخ رەزا (معین الدین) موجازی شێخ ئینو حەجەری هەیتەمیو ، وەکوو (مسلك المسالك) ی هەمان شێخ رەزا ••• و ئەوەندە نەبێ کە لە (نور الانوار) دا ناویان هەیە هیچی دیکەیان لێ نازانینو مەگەر هەر خودا بزانێ چیان بەسەر هاتوە •

وه بۆ زیادەئاگاداریو دەرخستنی راستـی سەیـد عـەبدوصـەمەد نووسیویەتی : له (قاموس الانساب) ی شێخ رەزادا نووسراوه : فـەقێ ئەحمەدێکی کورته بالآی بەناوبانگ بـه (گرده) هاته مەدرەسەی ئێمەو ، بـه زمانی عەرەبی قسەی ئەکردو ، ئەیوت : من له سەیدەکانی بەغداو له نەتەوەی شێخ عەبدوڕەئووفی کـوڕی شێخ نیعمەتوللآی وەلیم • مـاوەیێ لای ئێمه دانیشت جا رۆیشت بۆ هەورامانو له تەوێڵەدا نیشتەجێ بوو به (غەزائی) ناوبانگی دەرکرد • نازانم ژنی هێناوه یا نه !

جا سەید عەبدوصەمەد ئەڵێ : من عەرزتان ئەکەم : بۆم روون بوەتەوه که ئەو فەقێ ئەحمەده ژنی هێناوەو ، نەتەوەی لێکەوتوەتەوەو ، هـەر له دێی تەوێڵەیشدا کۆچی دوایی کردوه •

وه له سەفەری حیجازا له شاری بەغدا چوومه بنجو بنەوانی قسەکەی ئەو فەقێ ئەحمەدەو ، بۆم دەرکەوت ئەو فەقـێ ئەحمەده کـوڕی شێـخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولئەحەدی ، کوڕی شێـخ عەبدولواحیـدی ، کوڕی شێخ مەحموودی ، کوڕی شێخ عەبدوصەمەدی ، کوڕی شێخ عەلی ، کوڕی شێخ عەبدوڕەئووفی ، کوڕی شێخ نیعمەتوللآی وەلی ، کـوڕی شێخ زەکەریایه •

جا منیش که دانەری ئەم کتێبەم ئەڵێم : له لای ئەهلی ماریفەتی دێی تەوێڵەی هەورامان روونو زانراوه که دایکی شێخ عوثمان سیراجـەدینی خەلیفەی مەولانا خالید ـ خ ـ نـاوی حەلیمەو کچـی مـەلا ئەبوبەکـری ناسراو بـه مەلا هەیبەکر بوەو ، ئەو مەلا ئەبوبەکره له نەتەوەی فەقێ ئەحمەدی غەزائی بوه • بەم پێیه شێخ عوثمان سیراجەدین لـه لایـەنی دایکیەوه له نەتەوەی ئیمام حەسەنی موجتەبایه •

جا لەبەر ئەوه که سەید عەبدوصەمەد له (نور الانوار) ا لەم شوێنەدا

رشتەی نەسەبی خۆی نووسیوە منیش بۆ وەفا بە حەقی خزمەتی ئەو شەجەرە - رشتە - کە لەم کتێبی خۆمەدا ئەنووسم ، نووسیویە :

اعلم ان هذا الحقير الفقير ، أقل السادات ، بل أقل خلق الله السيد عبدالصمد ، ابن السيد الشيخ صالح ، ابن السيد مراد المشهور بالعلامة النيسابوری ، ابن الشيخ ابی صالح محمد الملقب بصلاح الدين ابن السيد الشيخ احمد ، ابن السيد الشيخ محمد ، ابن الشيخ امير شريف ، ابن الشيخ امير كامل ، ابن الشيخ السيد عبدالله ، ابن السيد الشيخ امير علي ، ابن امير محمد ، ابن السيد امير شريف العلامة ، ابن السيد الشيخ امير محمد بن امير حمزة ، ابن قطب الطريق الشيخ السيد امير كلال ، ابن امير حمزة ، ابن السيد خواجه شاه احمد ، ابن امير داود ، ابن السيد ولی الدين ، ابن السيد عبدالحق ، ابن السيد عبدالله ، ابن السلطان رضا ، ابن السلطان حيدر ، ابن السلطان جعفر ، ابن الامام علی النقی ، ابن الامام محمد تقی ، ابن الامام علی رضا ، ابن الامام موسی الكاظم ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام علی زين العابدين ، ابن الامام حسين السبط ، ابن أمير المؤمنين علی ، كرم الله وجهه ، وفاطمة الزهراء ، رضی الله عنها ، بنت سيدنا رسول العالمين حضرة محمد المصطفی - صلی الله عليه وسلم - .

وە من خۆم دانەری ئەم کتێبە ئەڵێم : سەیدەکانی دێی (هۆیە) کە دانیشتووی هەورامانی ئەودیون ، کە نزیکی سێصەد ساڵە وان لەو شوێنەداو ، گەلێ زانای ئایینیو پیاوی بەندەی راستی خودایان بوە ، وەکوو سەید عینایەتوڵلا ، کە خۆم لە بیارەدا دیومەو ، کوڕی سەید هیدایەتوڵلایە کە لای حاجی سەید حەسەنی چۆڕی ئیجازەی وەرگرتومو کتێبێکی بەنرخی لە مەنطیقدا بە ناوی (گەلەنبەوی بورهان) ەوە هەیە ، وە وەکوو سەید عەبدولحەکیم کە ئیمامو مودەڕیس بوە لە شاری خانەقیندا ... ئەم ذاتانە لەسەر شەجەرەی خۆیان لە نەوەی سەید

عەبدوصەمەدی تووداریں کە پێشتر شەجەرەکەیانم نووسی • وە ئەمەی خوارەوە شەجەرەی ساداتی (هۆیە) یە :

بسم الله الرحمن الرحيم

السيد برهان الدين ، ابـن السيد حسن ، ابـن السيد احمـد المشهور بالسلطان سيد احمد ، ابن السيد محمد ابن السيد عبدالرحمن ابن السيد عبدالقادر ابن السيد صالح ، ابن السيد كاظم ، ابن السيد احمد ، ابن السيد حمزة ، ابن السيد رسول ، ابن السيد نصرالدين ابن السيد حسين ، ابن السيد صابر ، ابن السيد عبدالصمد ، ابـن السيد صالح ، ابن السيد مراد المشهور بالعلامة النيسابوری ، ابن السيد صلاح الدين ، ابن السيد الشيخ احمد ، ابـن السيد الشيـخ محمد ، ابن السيد الشيخ امير شريف ، ابن السيد الشيخ أمير كامل ، ابن السيد الشيخ عبدالله ، ابن الشيخ امير على محمد ، ابن السيد شريف العلامة ، ابن السيد الشيخ امير محمد ، ابن السيد امير حمزة ، ابن السيد امير كلال ، ابن السيد امير حمزة ، ابن السيد شاه احمد ، ابن السيد امير داود ، ابن السيد ولى الدين ، ابن السيد عبدالحق ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد سلطان رضا ، ابن السيد سلطـان حيدر ، ابن السيد السلطان جعفر ابن الامام على النقى ، ابن الامام محمد التقى ، ابن الامام على الرضا ، ابن الامام موسى الكاظم ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام على زين العابدين ، ابن الامام حسين ، ابن الامام على الى آخره •

باسی بنەماڵەی شێخانی مەردۆخی

ئەوەی لە ناو زانایانی کوردەواریدا باوو بڵاوە ئەوەیە : کە باپیرە گەورەی ئەو بنەماڵە لەم وڵاتەدا شێخ محەمەدی مەردۆخی‌یە ، بـەڵێ لـە مێژووی هاتنی ئەم ذاتەدا بۆ ئەم وڵاتە گـەڵێ قسە هەیە ، ئـەوەی کـە

جێگەی باوەڕ بێ ئەمەیە کە ئەم شێخ محەمـەدە لە ئەسڵـدا لە شامـەوە دەرچوونو ، شوێنەکەیان دێیەکە ناوی (مـەردۆخ) ەو ، سـەر بـە موحافەظەی (سویدا) یە لە وڵاتی شامـدا کـە ئێستـە بـە (سوریـە) ناسراوە .

وە ئەوەیش کە بچێ بە دڵەوە ئەوەیە کە : باپیرە گـەورەی ئـەم خێزانە کاتی خۆی لەبەر ستەمی ستەمکار ، یا هەر لەسەر ئارەزوو لـەو وڵاتەوە هاتوون بۆ شیمالی ئێران ، وەکوو چۆن هەندێ تر لە سەیدەکان وایان کردوە . وە لە چەرخـی ئاشووبی تاتاردا گـەڕاونەتەوە بـەرەو عێراق . وە ئەم شێخ محەمەد ناوە شاری هەورامانی پەسەند کردوە بـۆ ئەوەی تیا نیشتەجێ بێو خۆیو نەتەوەی تیا دابنیشن .

وە بە گوێرەی تەماشاکردنی رشتەی ئەو نەتەوەیە کە لـەو ذاتەوە پەیدا بوون ظاهیر وایە کە لە دوروبەری مێژووی هەشتصەدی کۆچیدا لە هەوراماناا دامەزرابێو ژنـی هێنابێ ، چـونکی یەکـەم نەتەوەی کـە ناوی مەلا گوشایش بوە لە مێژووی هەشتصەدو چلو چواری کۆچیدا دەستی کردوە بە خزمەتی دینو زانستو ، ئەوەی کە سەید عەبدوصەمەد لە (نور الانوار) دا ئەڵێ : ئەو شێخ محەمەدە موریدی پیرشەهـریاری بەناوبانگ بوە .. راست نییە ، چونکی پیرشەهریار ــ لەسەر نووسراوی ئایەتوڵلا ــ لە مێژووی پێنجصەدو شـەستو حـەوتدا کـۆچی دوایـی کردوە .

هەروا ئەوەیش کە ئایەتوڵلا بـە وەگرتن لە کتێبی مێژووی هەورامانەوە ئەڵێ بابا محەمەد مەردۆخ لە مێژووی شەشصەدو هەشتای کۆچیدا لەدایک بوەو ، لە پاش نەوەدو هەشت ساڵ کچی شێخ شەهابی دزاوەری مارەکردوە بـە ئەمری پیرشەهریارو ، دوازدە ساڵ دوای ئـەوە نەچـوەتە لایو ،

پاش ئەوە لە شەوی زاوایدا لە مێژووی حەوتسەدو نەوەدا مردومو ، پاش مردنی ئەو گوشایش لەدایك بوە •• سەراسەر هەڵەیەو پێچەوانەی واقیعە •

چونکی لەسەر نووسینی خۆی پیرشەهریار لە پێنج صەدو شەستو حەوتدا کۆچی دوایی کردوەو پەیوەندی بە چەرخی شێخ محەمەدەوە نی‌یە ، هەروا مانەوەی ئینسانێ تا تەمەنی نەوەدو هەشت ساڵ جا زن بێنێ ئەویش دووره لە یاساوە •

وە پینەکردنی ئەوەیش بەو قسە کە وتوویەتی : دوو ئینسانی پیرشەهریارناو لە هەورامانا بوون‌و ، بابا شێخ محەمەد مەردۆخ لە چەرخی پیرشەهریاری دوەمدا بوە •• ئەمەیش پێچەوانەی واقیعە ، چونکە بە (اتفاق) ی خەڵکی هەورامان پیرشەهریاری خاوەن دین‌و خاوەن پایەی ئیرشاد تەنیا یەکێ بوە کە مەشهوورە موریدی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی بوەو حەزرەتی شێخ تاریفی کردوەو فەرموویەتی (اخی مصطفی رجل صالح) هەر ئەو سەیید مصطەفا کە سەییدەو نیسبەتی بۆ (علی عریض) بوەو لەقەبی لە هەورامانا پیرشەهریارە ئیتر کەسێکی دیکە بەو ناوە نەبوە •

بەڵێ کابرایێ لە هەورامانا فەرمانڕەوا بوە لە ناو هەورامی‌یەکانا کە ناوی (شالیارە سیاو) بوە ، بەڵام ئەم کابرا پەیوەندی بە دینەوە نەبوە •

وە بۆ پشتیوانی ئەم باسە حیکایەتێکی باو هەیە : گۆیا پیرشەهریار دیوانێکی شیعری بوە مەشهوور بوە بە ناوی (ماریفەت) واتە مەعریفەت‌و ، لە ناو خەڵکی هەورامانا خۆشەویست‌و بەبایەخ بوەو ، گەلێ کەس لەبەریان کردوە ، جا لە سەردەمی مەلا گوشایشدا کە خوێندنی دەرزی قورئان‌و تەجوید کەوتوەتە ناوەوە یەکێ لە پیرەژنێکی پرسیوەو

وتوویەتی : داپیرە قورئان قەدیمە • یا ماریفەت‌و پیری ؟ ئەویش لە وەڵامدا ئەڵێ : تانەم ماریفەت‌و پیری قەدیما قـرووونە هیزی گـوشایشە کـووری ئاردەن ! واتە بابە • ماریفەتی پیرشەهریار کۆنە ، قورئان دوێنێ گوشایشە کوێر هێناویەتی •

ئەمەیش هەر تەئییدی ئەوە ئەکا کە تەنیا پـیرشەهریارێ بـوە لـە هەوراماناو گەلێ لە پێش چەرخی شێخ محەمـەدی مـەردۆخی‌و مـەلا گوشایشدا بوە •

جا با بڕۆینەوە سەر مەبەستی خۆمان • وتمان مەلا گوشایش یەکەم نەتەوەی شێخ محەمەد بوە ، شێخ محەمەد لە هەورامانا لەجیهان دەرچوە • وە پاش ئەو مەلا گوشایشی کوڕی خوێندوویەتی‌و بوە بە زانایەکی باش‌و ، دەستی کردوە بە ئیرشادو دەرس‌وتنەوە لە هەوراماندا •

مەلا گوشایش

مەلا گوشایش کوڕی بابا محەمەدی مەردۆخ ، پاش ماوەیێ لە مردنی باوکی ، لە هەورامانا ناو دەرئەکاو بـە مـەولانا گـوشایش ناوبانگـی دەرئەچێ • وە ئەبێ بـە خاوەن جێگـەو ژن دێنـێ • وە لـە مێژووی هەشت‌صەدو چل‌و دووی کۆچیدا زۆر ناوبانگ دەرئەکاو ، لەسەر ئـەو خزمەتی عیلم‌و دینە دەوام ئەکا هەتا لە ساڵی هەشت‌صەدو حەفتاو سێ‌ی کۆچیدا لە هەورامانا لە جیهان دەرئەچێ‌و ، دوو کـوڕی لـێ بەجـێ ئەمێنێ : مەلا عەباس‌و ، مەلا عەبدولغەفار •

مەلا عەباس لە هەورامانا ماوەتەوە باپیرەی قازی‌یەکانی هەورامانە بەم ریزە : لە مەلا عەباس مەلا ئیسماعیلی قازیی هەورامان‌و ، لە مـەلا ئیسماعیل مەلا سەعدی قازیی‌و ، لە مەلا سەعدی مەلا یەعقووبی قازیی‌و ،

له مەلا یەعقووب مەلا سەعدی دوەمو ، لە مەلا سەعدی‌یەوە مەلا شەریفی قازیی‌و ، لە مەلا شەریف مەلا محەمەدی قازیی‌و ، لـە مـەلا محەمەد مەلا حسەینی قازیی‌و ، لە مەلا حسەین مەلا عەبدولعەزیزی قازیی‌و ، لە مەلا عەبدولعەزیز مەلا عەبدوڵلای قازیی ، کـە دانـەری کتێبی مێژووی وڵاتی هەورامانە •• پەیدا بوە •

ئەم کتێبەم نەدیوە ، بیستوومە هۆنراوەیە وەکوو (شانامە) بەڵام بە شێوەی هەورامی‌یەو ، لە سەردەمی (دارا) و بەهمەنی کوڕی‌یەوە هێناویەتی تا سەردەمی خۆی کە هەزارو سێصەدو شتێکی کۆچی‌یە •

ئەم کتێبە لە لای (مەحموود خانی دزڵی) بوو ، کاتـێ کـە ئەمیر محەمەدخانی شابەختی لە چەرخی رەزاشادا هاتوە بۆ هەوراماںو چوەتە دزڵی‌و ، ئەو کتێبەی بەرچاو کەوتوەو ، بە بەهانەی ئەوەوە چاپی بـکات بردوویەتی‌و ، لە دەستی دەرچوە • وە من بە هەندێ بەڵگەدا وا ئەزانم کە نوسخەی لە شاری سنەدا لە کتێبخانەی ئایەتوڵلای مەردۆخیدا بێ •

وە مەلا عەبدولکەریمی سنەیی باوکی مەلا عـەلی مودەڕیس‌و ، مـەلا حەسەنی (شەکیبا) لە رشتەی قازی‌یەکانی نەتەوەی مەلا عەباسن ، هەروا مەلا قاسمی سنەیی باوکی مـەلا عـەبدوڵلای (فخـر الاسـلام) و مـەلا عەبدوڵلای (فخر الشریعة) ی باوکی مەلا حەسەنی فەخرزادەو ، مەلا محەمەدی (یمین العلماء) لەم رشتەن •

شێخ عەبدولغەفار

شێخ عەبدولغەفاری کوڕی مەلا گوشایش کە لە مێژووی هەشت‌صەدو چل‌و حەوتی کۆچیدا لە هەوراماندا لەدایك بوە • ئەم ذاتە پیاوێکی زانـاو

بەڕێز بوەو دەرسی گوتوەتەوەو ئیرشادی کردوەو ، لـە هـەورامانەوە گواستوویەتی‌یەوە بۆ دێی (دەگاشێخان) و لە سنووری نێوان هەورامان‌و مەریوانا نیشتەجێ بوەو ، ئینسانێکی زۆر خاوەن بەهرە بوە ٠

من نازانم لای چ مورشیدێك طەریقەتی وەرگرتوە ، ئایا لە لای مەلا گوشایشی باوکی یا لای غەیری ئەو بوە ؟ بـە عەقڵی خۆم‌و بە پێی وەزعی زەمانە ئەبێ موریدی یەکێ لە شێخەکانی کاکۆ زەکەریا بێ لـە نەتەوەی شێخ زەکەریا ، نەك شێخ زەکەریا خۆی ، چونکی شێخ زەکەریا لە مێژووی حەوصەدو حەفتاو پێنجدا کۆچی دوایی کردوەو (وصال رحمت) مادەی ئەبجەدی مێژووی کۆچی دوایی‌یەتی ٠

وە ئەوەی سەید عەبدوصەمەد نووسیویە کـە : شێخ عەبدولغەفاری مەردۆخی لە برادەران‌و خەلیفەکانی شێخ زەکەریا بوە ٠٠ بە گوێرەی تەماشاکردنی مێژووی هەردوولایان دەرئەکەوێ گومانەو راستی‌یەکـەی ئەوەیە ئەبێ خەلیفەی یەکێ لە کوڕەکانی بێ ٠

بە هەرحاڵ شێخ عەبدولغەفار ، کە بە شێخ عەبدولغەفاری یـەکـەم ناسراوە ، باپیرەی شێخەکانی دەگاشێخانی مەریوان‌و باقلاواو (تەختە) و (قزلْبلاخ) و (هەزارکانیان) و (مێرگەسار) و (دەزن) و (تەنگی‌سەر)و (کاشتەر)و (قەرەداخ) ٠٠٠ بوە ٠

وە بە هۆی دانیشتنی ئەوەوە دێی (دەگاشێخان) ئەو ناوەی وەرگرتوە ، واتە دێی شێخەکان ، وە ئەو دۆڵی بەینی دەگاشێخان‌و هەورامانە ناوبراوە بە چەمی شامی‌یان ، واتە وادی شامی‌یەکان ، چونکی ئەو باسی ئـەوەی کردوە کە ئەصڵەکەیان لە وڵاتی شامەوە هاتوون ٠

وە ئەمەیش هەم پاڵپشتی ئەوە ئەکا کە شێخ محەمەدی مەردۆخ لـە بەرەی شیمالی ئێرانەوە داپەڕی بێ بۆ هەورامان ، چونکی کەس نەیبیستوە

که له پێش زەمانی شێخ عەبدولغەفاری یەکەمدا لەو بنەماڵە لە دەگاشێخانا کەس دانیشتبێ •

وە ئەم شێخ عەبدولغەفارە لە دێی دەگاشێخانا لە مێژووی نۆصەدو سیو چواری کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، گۆڕی لە دەگاشێخانەو ، کوڕێکی بوە شەمسەدینی ناو بوە •

شەمسەدینی کوڕی عەبدولغەفاری یەکەم

ئەم ذاتە لە ساڵی نۆصەدو دوازدەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی نۆصەدو هەشتاو پێنجدا لە دێی (دەرەهەرد) لە ناحیەی کەلاتەرزانا کۆچی دوایی کردوەو ، بە شەمسەدینی یەکەم ناسراوە •

ئەم شێخ شەمسەدینە پیاوێکی زاناو بەڕێزو هەڵکەوتووی ڕۆژگار بوەو ، لە زانیاری‌یەکانی : ریاضیاتو ، زیجو ، تەقاویمو ، حورووفدا دەستی باڵای هەبوە •

ئەم شێخ شەمسەدینی یەکەمە سێ کوڕی لە پاش بیجێماوە :

١ - شێخ مصطەفا کە چوە بۆ دێی تەختە لە نزیکی شاری حەسەنئاوادا ، کە لەو ڕۆژگارەدا جێگەی ئەمیرە ئەردەلانی‌یەکان بوەو ، نزیکی شاری سنەی ئێستەیە • وە ئەو شوێنەی کردوە بە نیشتمان بو خۆیو نەتەوەکانی •

٢ - شێخ حەسەن کە باپیرەی شێخ مەعروفی (دەرەقوونە) ی باپیرەی شێخە زاناکانی قەرەداغە ، وە شێخ حەسەن هەر وەکوو باپیرەی قەرەداغی‌یەکانە باپیرەی شێخەکانی (هەزارکانیان) یشە •

٣ - شێخ عەبدولغەفاری دوەم کوڕی شەمسەدینی یەکەم •

شێخ عەبدولغەفاری دوەم

ئەم پیاوە عەللامەی چەرخو ، هەڵکەوتووی جیهان بوە ، لە زانیاری یەکانی : ئەستێرەناسی و ، پزیشکی و ، ریاضیاتا زۆر شارەزاو باڵادەست بوە •

بۆ وەرگرتنی طەریقەت چوە بۆ خزمەتی مورشیدی گەورە شێخ شەمسەدین لە دێی (شوش) لە نزیکی عەقرەو عیمادی یەداو ، لای ئەم شێخە طەریقەتی وەرگرتوەو ، بوە بە خەلیفەیی و ، گەڕواتەوە بۆ هەورامان و ، بە ئیجازەی میرەکانی هەورامان لە (دەگاشێخان) دا ، کە جێگەی خۆیان بوە ، دانیشتوەو خەریکی دەرسوتنەوەو ئیرشادی موسوڵمانان بوە •

ئەم ذاتە لە ساڵی نۆصەدو نۆی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو بیست و شەشا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە خودا کوڕێکی پێ بەخشیوە ئەویش لەبەر پیرۆزی ناوی مورشیدەکەیی و بۆ یادی ناوی باوکی خۆیشی ناوی ناوە شەمسەدین •

شەمسەدینی دوەم کوڕی عەبدولغەفاری دوەم

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو خۆشنووس بوەو ، لە عیلمی تەجویدا زۆر شارەزا بوە • زۆربەی مەتنی عیلمەکانی بە خەتی خۆی نووسیوەتەوەو ، ئەو کتێبانە هەموو لە کتێبخانەی ئایەتوڵڵای مەردۆخدا لە شاری سنە هەن •

ئەم زانا بەرزە لە ساڵی هەزارو بیست و سێی کۆچیدا لەدایك بوەو ،

له ساڵی هەزارو صەدو چواردەدا له شاری حەسەنئاوا کۆچی دوایی کــردوه •

جا با له پێشدا باسی نەتەوەی ئەم شەمسەدینی دوەمە بکـەین جـا ئەوسا ئەگەڕێینەوە بۆ لای باسی نەتەوەی براکانی عەبدولغەفاری دوەم ، کە شێخ مصطفەفای تەختەو شێخ حەسەنە ، وەك باسمان کردن •

شەمسەدینی دوەم

کوڕی عەبدولغەفاری دووهەم • ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێ ماوه :

یەکەم : شێخ حەسەن باوکی شێخ ئیبراهیم ، باوکی شێخ شەهابەدین باوکی شێخ نیعمەتوڵڵای وەلی ، باوکی شێخ عەبدوڕەحمان ، هەموو شێخانی دێی (باقلاوا) لە نزیکی ناوچەی کەلاتەرزانا لـه نەتەوەی ئەم شێـخ حەسەنەن •

دوەم : شێخ عەبدولمۆئمین ، کە ئیمامی جومعەی شاری (حەسەن ئاوا)ی پایتەختی میرانی ئەردەلانی بوە •

ئەم ذاتە زاناو خۆشنووس بوە ، هەر کتێبێکی خوێندوە بە خەتی خۆی بـە پارچەی بچووکی وەها نووسیویەتی‌یەوە کە بـۆ باخەڵ بشێ ، ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو شەصتو شەشا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو صەدو بیستو هەشتدا کۆچی دوایی کردوەو ، کوڕێکی لێ بەجێ مـاوه ناوی (جمال الدین) بوه •

جەمالەدین کوڕی شێخ عەبدولمۆئمین

ئـــەم ذاتـــه زانـــا بوه بـــه شەرعو حەدیثو نەحـوو صەرفو ، ئیمامی جومعەی شاری حەسەنئاوا بوه ، لە ساڵی هەزارو صەدو هەشتی

کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو صەدو شەصتو نۆی کۆچیدا لـە هەمان شاردا کۆچی دوایی کردوەو ، چوار کوڕی لێ بەجێ ماوە : عەبدولموئمین ، شەمسەدین ، عەبدوڵلا ، محەمەد صاڵح •

جا لە شەمسەدین شێخ عەلیو ، لە شێخ عـەلی ئەبولفەضلو ، لـە ئەبولفەضل شێخ محەمەدکەریم (اعتماد المشايخ) و عەبدوصەمەدو ، لە شێخ محەمەد کەریم شێخ عەلی بەجێماوە •

وە لە شێخ عەبدوڵلا شێخ مەحموودو شێخ محەمەدی نیمامی مزگەوتی (هاجەرە خانوون) و ، لە شێخ محەمەد شێـخ عـەبدوڵلاو ، لە شێـخ عەبدوڵلا شێخ لوطفوڵلا کە لەقەبی (مؤيد العلماء) بوە •• بەجێ ماوە •

وە لە شێخ محەمەد صالح شێخ عەبدوڵلاو شێخ عەلیو ، لە شێخ عەلی شێخ عەبدولعەزیزو ، لە عەبدولعەزیز شێخ عەبدولعەلی بەجێماوە •

وە لە شێخ عەبدوڵلا شێخ جەلالەدینو ، لە شێخ جەلالەدین دوو کوڕ بەجێماوە : یەکەم شێخ عەبدوڵلاو ، لە شێخ عەبدوڵلا شێخ نەجمەدین • دوەم شێخ عەبدولحەمیدو ، لە شێخ عەبدولحەمید شێخ یەحیای مولەقەب بە (اعتضاد الاسلام) و ، لە شێخ یەحیا عەبدولحەمید باوکی (داریوش) ئەحمەدخان مەعریفەت بەجێ ماوە •

شێخ عەبدولموئمینی دوەم

ئەم پیاوە ذاتێکی بەڕێزو لەخوداترس بوە ، لـە هەموو زانیـاریيە باوەکاندا خاوەن پایە بوە ، کتێبی (در النظیم) دانراوی ئەوە • لە ساڵی هەزارو صەدو پەنجاو دووی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو یازدەدا کۆچیدوایی کردوەو ، لە پشتی کتێبی (در النظیـم) دوە ئەم شیعرانە نووسراون :

شێخ موئمین کەرد خەتم این کیتاب

خەتم عومرش (نیز شد پس بالصواب)

دەر صەفەر کەردش سەفەر سووی بەهەشت

مەزرەعەی دنیای فانیرا بی هیشت

چەند رۆژێ مانەد بـا دەردو ئەلەم

کەرد ریحلەت زیـن جیهانی پڕزغەم

چون بەخود میزەد نیدای (اخرتی)

(اخرتی) تەئریخ فەوتش ئەی فەتی

١٢١١

کەلیمەی (اخرتی) بە هەمزەی بێ مەد (اخرتی) واتـە قیامەتـی طالیبی دین ئەکاتە (١٢١١) ی کۆچی •

ئەم شێخ عەبدولموئمینە دوو کوڕی لێبەجێ ماوە : شێخ حەسەن ، کە لە زانیارییە باوەکاندا خاوەن پایە بوەو ، ریاضیاتی باش زانیـوەو ، خۆشنووس بوەو ، کتێبـە دەسخەتەکانی (دار الاحسان) ی مزگـەوتی جومعەی شاری سنە بـە خەتی ئەو نووسراون •

وە ئەم شێخ حەسەنە دوو کوڕی لـێ بەجێماوە : عیصامەدین کـە کەسی لێبەجـێ نەماوەو • عـەلادین کـە لـە نەققاشیو حـەککاکیو دروستکردنی لاپـەڕەی (اسطـرلاب) دا دەستی بـالآی بـوە • لـەم عەلادینەیش کوڕێ بەجێ ماوە ناوی بەهادین بوە کە ئەویش لە حەککاکیو (اسطرلاب) سازیدا هونەرمەند بوە •

دوەم لە کوڕەکانی شێخ عەبدولموئمینی دوەم ناوی جەمالەدین بوە کە بە جەمالەدینی دوەم ناسراوە •

جەمالەدینی دوەم

ئەم ذاتە لە دوور لە دنیایی و لەخوداترسیدا بەناوبانگ بوەو ، لە شەرع و ئوصوول و عولوومی عەرەبیدا بالآ بوە • لە سالی هەزارو صەدو حەفتاو یەکا لەدایك بوەو ، لە سالی هەزارو دووصەدو پەنجاو شەشدا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم شێخ جەمالەدینی دوەمە چوار کـوڕی لێ بەجێ مـاوە : شێـخ عەبدولموئمین و ، شێـخ عەبدولوەهاب و ، شێـخ عەبدولمەجیدو ، شێـخ عەبدوڕەحمان • شێخ عەبدبدوڕەحمان پیاوێکی بەڕێزو زاناو فەصیح و بەلیغ بوەو ، دەستی شاعیری بوەو ، دیوانی شیعری هەیەو چاپ نەکراوە •ئەم ذاتە لە سالی هەزارو دووصەدو چل و حەوتا لەدایك بوەو ، لە سالـی هەزارو سێصەدو دوازدەدا کۆچی دوایی کردوە •

وە شێخ عەبدولمەجید لە تەفسیرو حەدیثدا زۆر ئاگادار بوەو ، لـە سالی هەزارو دووصەدو چل و پێنجدا لەدایك بوەو ، لـە سالی هـەزارو سێصەدو بیست و دوودا کۆچی دوایی کردوەو کەسی لێ بەجێ نەماوە •

وە شێخ عەبدولوەهاب پیاوێکی لەخوداترس بوەو ، لە سالی هەزارو دووصەدو چل و چواردا لە دایـك بـوەو ، لە سالـی هـەزارو سێصەدو شازدەدا کۆچی دوایی کردوە •

لەم شێخ عەبدولوەهابە شێـخ شوکرولـلای ئیمام پەیـدا بوە کـە ئینسانێکی بە پارێزو لەخوداترس بوە • ئەم ذاتە لە سالی هەزارو دووصەدو هەشتاو چواردا لەدایك بوەو ، لە بیست و یەکـی مانگی شەعبانی سالـی هەزارو سێصەدو پەنجاو یەکدا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە چوار کوڕی لێ بەجێ ماوە : شێـخ حـەبیبوللای ئیمامی

جومعەی (دار الاحسان) و شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ شەمسەدین‌و ، شێخ فەخرەدین •

شێخ عەبدولموئمینیش ، کە بە عەبدولموئمینی سێهەم ناسراوە ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو چل‌و یەکدا لەدایك‌بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو چواردەدا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە ئیمامی نوێژی جومعەی (دار الاحسان) بوە ، لە ماوەی پەنجاو دووساڵدا بێ‌کرێ‌و بۆخوداو بێ ئەوە شتێ لە کەس وەربگرێ ئیمامی ئەم مزگەوتە بوە • ئەم زانا بەرزە باوکی شێخ محەمەد مەردۆخ ئایەتوڵلایە •

جا کە باسی شێخ عەبدولغەفارو نەتەوەکەیمان تەواوکرد ، ئێستە باسی شێخ مصطەفاو شێخ حەسەن ئەکەین •

شێخ مصطەفای کوڕی شەمسەدینی یەکەم

ئەم شێخ مصطەفا پیاوێکی هەڵکەوتووو بلیمەت‌و تاکەپیاوی سەردەمی خۆی بوە ، ئەدیب‌و شاعیرو بەڕێزو لەخودا ترس بوە ، لە وڵاتی خۆیانا زۆری خوێندوە ، لە هەموو زانیاری‌یەکانا خاوەن پلەی بەرزو توانا بوە ، کاتێ تێگەیشتنی تەواو بوەو سەردەمی پێگەیشتنی بوە چوە بۆ خزمەتی شێخ ئەحمەدی ئیبن‌و حەجەر لە مەککەداو ، لای ئەو خوێندنی تەواو کردوەو ئیجازەی وەرگرتوەو هاتوەتەوە بۆ کوردستان‌و لە تەختەدا دەرسی گوتوەتەوە •

دیوانێکی شیعری بەرزی تەصەووفی‌و غەرامی غەیبی‌و مەعنەوی هەیە ، زۆربەی ئەو دیوانە لای ئێمە هەیە ، لەبەر کەشکۆڵەکەی خوالێ‌خۆش‌بوو مەحموود پاشای جاف رونووسمان کردوە •

وه لەسەر نووسراوی شێخ عەبدوصەمەدی توودار ی خەلیفەی شێخ شەهابەدینی کاکۆزەکەریایی بوە ، بەڵام بە باوەڕی من ئەبێ خەلیفەی باوکی شێخ شەهابەدین بووبێ ، چونکە ئەم حاجی شێخ مصطەفا لە ساڵی نۆصەدو پەنجاو یەکی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە هەزارو چلو حەوتدا کۆچی دوایی کردوە ، بەڵام شێخ شەهاب ، هەرچەن مێژووی لەدایکبوونی نەزانراوە ، ئەوە زانراوە کە لە ساڵی هەزارو چلو شەشی کۆچیدا مورشید بوەو ، لە هەزارو نەوەدو نۆدا لە ژیاندا بوە •

ئەم شێخ مصطەفا لە دێی تەختەدا لەجیهان دەرچوەو ئارامگای یەکجاریی لەوێیە • دوای خۆی دوو کوڕی لێ بەجێ ماوە : یەکەم شێخ ئەحمەدی بەناوبانگ بە شێخ ئەحمەدی عەللامە • دوەم شێخ ئەبوبەکر •

شێخ ئەبوبەکر

ئەم ذاتە پیاوێکی چاكو زانایەکی باش بوە • ئەم زانا باپیرەی شێخ مەجدەدینو ، باوکی شێخ موعینەدینی ، باوکی شێخ عەبدولغەفوورە ، کە گوێزراوی‌یەتیەوە بۆ ناحیەی (بیلەوار) لە نێوان کرماشانو سنەداو ، لە دێی (کاشتەر)دا نیشتەجێ بوە •

ئەم شێخ عەبدولغەفوورە دوو کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ محەمەدو شێخ ئەحمەد ، جا لە شێخ ئەحمەد شێخ محەمەد وەسیم پەیدا بوەو • لە شێخ محەمەدیش دوو کوڕ بەجێ ماوە :

یەکەم شێخ ئیسماعیل کە باوکی شێخ حەبیبوڵڵای مودەڕیس بوەو ، شێخ حەبیبوڵڵا باوکی شێخ ئیسماعیلی دوەمی بە بابا شێخ ناسراوو ، باوکی شێخ محەمەد موسلیمە •

دوەم : لە کوڕەکانی شێخ محەمەد شێخ ئیبراهیم باوکی شێخ ئەحمەدی بە (رۆحانی) ناسراو بەجێ ماوە •

شێخ ئەحمەدی عەللامە

ئەم شێخ ئەحمەدە لە ساڵی هەزارو شازدەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو چواردەدا لە تەختە کۆچی دوایی کردوە •

ئەم شێخ ئەحمەدی عەللامە کتێبێکی تایبەتی ئەوێ کە دەربارەی زیانو بەسەرهاتو دەرسوتنەوەو خزمەتی زانیاریو سوودگەیاندن بە موسوڵمانان بنووسرێ • ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ محەمەد وەسیمو ، شێخ مەحموود •

شێخ محەمەد وەسیم

لە دەورو بەری هەزارو چلی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە خانەدانی خۆیاناو لەو نزیکانەدا زانیاری‌یە باوە ئیسلامی‌یەکانی تەواو کردوە ، پاش ئەوە لە وڵاتی خۆیانەوە چوە بۆ وڵاتی (بابان) و لە قەڵاچوالانی پایتەختی بابانەکاندا بوە بە مودەڕیسو ، بە وێنەی خۆر کە لە ئاسۆوە هەڵبێو لە دەمی نیوەڕۆدا نووربەخشانی بکا •• وەها رووناکی بە خاکی باباندا بڵاوکردوەتەوەو بوە بە یەکە زانای ئەو چەرخەو ، گەلێ لە قوتابیو داخوازانی زانیاری لە وڵاتانەوە هاتوون بۆ خزمەتی • لەوانە زاناو شاعیری ناودار (مەلا خدری رووداری) ئە دانەری نامیلکەی (دەوڵەت نامە) کە من خۆم بە ناوی (ئیقباڵ نامە) وە لە هەورامی‌یەوە کردوومە بە سۆرانی •• یەکێ بوە لەو شاگردانە کە سوودیان لێوەرگرتوە •

مەلا خدر لە نامیلکەی عەقیدەی هەورامی‌یانەدا ئەڵێ :

پێسەش فەرماوان یاگەو گرد کەسیم

ئوستادی شێخی محەمەد وەسیم

واتە : وەهای فەرمووە ئەوەی کەوا لە جێگەی هەموو کەسێکدا بۆم : مامۆستام و شێخم شێخ محەمەد وەسیم .

ئەم شێخ محەمەد وەسیمە گەلێ کتێبی داناوە ، بەڵام بەداخەوە لەناوچوون . لەوانە نامیلکەی (سنن الصلاة) کە سوننەتەکانی نوێژی چوار ڕکاتی گەیاندوە بە هەزارو شەشصەدو هەشتاو شەش سوننەت !

ئەم ذاتە لە عیلمی ریاضیاتاو لە عیلمی حورووفدا زۆر خاوەن دەست بوە ، وا باوە (کوشووفات) ی هەبوە .

لە خوالێ‌خۆش‌بوو مامۆستا شێخ عومەری مامۆستای تاقانەی خۆمم بیست فەرمووی : شەش ڕۆژ لە پێش کۆچی دواییدا چوەتە ناو طەلەبەکانی و فەرموویەتی : ئەگەر کەسێ شەش ڕۆژی بەدنیاوە مابێ چی بکا باشە ؟ ئەوانیش هەر یەکە قسەیەکی کردوە ... بەڵام خۆی فەرموویەتی : نە ، نە ، هەر ئیشێکی کردبێ ئەگەر خێر بێ هەر ئەوە بکا . بەم شێوە هەموو ڕۆژێ ئەم پرسیارەی کردوە ، تا ڕۆژێ کە صبەینێی ئەو ڕۆژە کۆچی دوایی کردوە . ئەڵێ : ئەگەر تاقەڕۆژێکی مابێ چی بکا ؟ ئەوانیش وەکوو پێشوو وەڵامی ئەدەنەوەو خۆیشی هەر وەك پێشوو قسە ئەکا . بە کورتی ئەو ڕۆژەیش ـ کە ڕۆژی کۆچی دوایی ئەبێ ـ دەرسی خۆی ئەڵێتەوەو نوێژی عەسر ئەکاو ئەڕواتەوە بۆ ماڵی خۆی . پاش چەن دەقیقەیێ لە ماڵەوە گیان بە پەروەردگاری خۆی ئەسپێرێ‌و جیهان بەجێ دێڵێ .

بە داخەوە وەکوو مێژووی لەدایکبوونی بە تەواوی نازانرێ مێژووی کۆچی داویشی نازانرێ . گۆڕی پیرۆزی لە گۆڕستانی قەڵاچوالانە .

شێخ مەحموودی کوڕی شێخ ئەحمەدی عەللامە

ئەم ذاتــە سێ کــوڕی بــوە : شێــخ محەمەدکەریمو ، شێــخ محەمەدجەسیمو ، شێخ ئەحمەد ، کە بە شێخ ئەحمەدی دوەم بەناوبانگ بــوە •

جا لە شێخ محەمەدکەریم عەبدولغەفارو ، لە شێخ عەبدولغەفار چوار کوڕ بەجێ‌ماون : شێــخ عەبدولکەریمو ، شێــخ عەبدوڕەحیمو ، شێــخ محەمەد ئەمینو ، شێــخ ئیبراهیم • وە لــە شێــخ محەمەد ئەمین شێــخ شەهابەدینو ، لــە شەهابیش حــاجی شێــخ ئیسماعیلی (مەجــذووب) بەجێ‌ماوە •

وە شێخ عەبدوڕەحیـم تەنها شێــخ ضیــای (مــەجنوون) ی لــێ بەجێ‌ماوە •

وە شێخ عەبدولکەریم پێنج کوڕی لێ بەجێ‌ماوە :

یەکەم : شێخ مەحموود باوکی شێخ عەبدولغەفاری ، باوکی شێــخ محەمەد صالح ، باوکی شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ عەلادینو ، شێخ قیوامەدینو شێخ صەلاحەدینو ، شێخ نیظامەدین •

دووەم : شێخ محیّدین باوکی شێخ کەمالەدینو شێخ جەمالەدین •

وە لە شێخ جەسیمی کوڕی شێخ ئەحمەدی دوەم شێخ محەمەدو ، لە شێخ محەمەد شێخ ئیمامەدینو ، لە شێخ ئیمامەدین شێخ محەمەدی (فخر العلما)و شێخ ئیسماعیلو شێخ ئیبراهیم بەجێ‌ماون •

جا شێخ محەمەدی فەخرولعولەما لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو نۆدا بە بێ نەتەوە لە جیهان دەرچوە •

وە لە شێخ ئیسماعیل : شێخ مەسعوودو ، شێخ مەحموودو شێــخ

ئەحمەدو ، شێخ حەبیبوڵڵاو ، لە شێخ حەبیبوڵڵا شێخ محەمەدجەمیلو ، شێخ محەمەد نەظیر بەجێماون • وە لە شێخ ئیبراهیم : شێخ محەمەدسەعیدو ، شێخ محیّدینو ، شێخ سەلامو ، شێخ نیظام بەجێماون • وە لە شێخ نیظام شێخ ئیبراهیم نیظام زادەو ، ئەسعەدی باوکی شێخ موعینەدین بەجێماون •

شێخ ئەحمەدی دووەم

کوڕی شێخ مەحموودی ، کوڕی شێخ ئەحمەدی عەللامە • ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو صەدو شەشی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو صەدو هەشتاو یەکا کۆچی دوایی کردوە • ئەم ذاتە پیاوێکی بەڕێزو لەخوداترسو پارێزکەر بوەو ، خۆی لە کاروباری دنیایی کەنارگرتوە هەتا جیهانی بەجێهێشتوە •

ئەم زانا دوو کوڕی لە پاش بەجێماوە : یەکەم عەللامەی چەرخی خۆی شێخ محەمەد قەسیم • دووەم عەللامەی زەمان حاجی شێخ محەمەد سەعیدی مزگەوتی (دار الاحسان) لە شاری سنەدا •

شێخ محەمەد قەسیم

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو صەدو چلو سێی کۆچیدا لە شاری سنەدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو سیو شەشی کۆچیدا لە هەمان شاردا کۆچی دوایی کردوە • ئەم پیاوە یەکە هەڵکەوتووی رۆژگاری خۆی بوە •

لەسەر نووسراوی کوڕەزاکانی ئەم ذاتە لە تەمەنی منداڵیدا لای شێخ محەمەد وەسیمی مامی باوکی هەندێ شەرعی خوێندوە ، پاش ئەوە زانیاری‌یە

عەقلی‌و نەقلی‌یەکانی لە خزمەت زانای گەورە مەلا عەبدولقادری گۆرانیدا خوێندوە • ئەویش لە خزمەتی زانای پایەبەرز شێخ محەمەد وەسیمدا خوێندوویە ، ئەویش لە خزمەتی حاجی شێخ زەکەریای گۆرانی کوڕی پوورکی‌دا بوە ، ئەویش لە خزمەتی شێخ محەمەدی مەدەنیدا بوە ، کە زۆر تەمەن درێژ بوە ، ئەویش لە خزمەتی شێخ ئیبن‌و حەجەری هەیتەمیدا ، ئەویش لە خزمەتی شێخی ئیمام زەکەریای ئەنصاریدا ، ئەویش لە خزمەتی ئیبن‌وحەجەری عەسقەلانیدا ، ئەویش لە خزمەتی زەینی عیراقیدا ، ئەویش لە خزمەتی ئیبن‌ولعەطاردا ، ئەویش لە خزمەتی قوطبی رەببانی یەحیای نەوەویدا ، ئەویش لە لای ریسلانی (اردملي) ، ئەویش لە خزمەتی خاوەنی شامیلی صەغیردا ، ئەویش لە لای خاوەنی حاوی ، ئەویش لە خزمەتی قوطبی رەببانی ئەبولقاسمی رافیعیدا ، ئەویش لە خزمەتی ئەبولفەضل ، ئەویش لە خزمەتی شێخ محەمەدی ئیبن‌و یەحیادا ، ئەویش لە خزمەتی (حجه الاسلام) غەزالیدا ، ئەویش لە خزمەتی (امام الحرمين) دا ، ئەویش لە خزمەتی (أبو محمد الجويني) باوکیدا ئەویش لە خزمەتی قەفالی مرووزیدا ، ئەویش لە خزمەتی ئەبو سورەیجدا ، ئەویش لە خزمەتی ئەنماطیدا ، ئەویش لە خزمەتی ئیبراهیمی موزەنیدا ، ئەویش لە خزمەتی پێشەوای موسوڵمانان محەمەد ئیدریسی شافیعیدا ، ئەویش لە خزمەتی موسلیمی کوڕی خالیدی زنجیدا ، ئەویش لە خزمەتی عەبدولمەلیکی کوڕی عەبدولعەزیزدا ، ئەویش لە خزمەتی عەطای کوڕی رەباحدا ، ئەویش لە خزمەتی عەبدوڵلای کوڕی عومەردا ، ئەویش لە خزمەتی حەزرەتی پێغەمەردا ـ د ـ ، ئەویش لە جوبرەئیلی ئەمینەوە ، ئەویش لە حەزرەتی ذاتی (واجب الوجود) ەوە •

خوالێخۆش بوو شێخ محەمەد قەسیم لە تەعلیقاتی ئیجازەنامەکەیدا کە داویەتی بە زانای گەورە مەلا عەلی کوڕی خوالێخۆش‌بوو مەلا

نەصروڵلای زنباری شەرحی ناوی مامۆستا مەلا عەبدولقادری گۆرانی ئەکا ئەڵێ : مامۆستای بەڕێزو تەواو مەولانا عەبدولقادری سیسیی ئەردەڵانیی شارەزووریی •

یانی مەلا عەبدولقادر خەڵکی دێی (سیس) بوە کە وا لە ناحیەی (لەیلاخ)دا ، وە ئەو ذاتە لەو کاتەدا لە ناو ئەردەڵانیدا بوەو لە ئەصلا شارەزووری بوە •

هەروا ئەفەرموێت : بە منداڵی لە خزمەتی زاناترو گەورەترین کەسی چەرخی خۆی مامی باوکم شێخ محەدوەسیمی تەختەیدا نامیلکەی (منطق الطیر) ی شێخ عەطارم بە فارسی خوێندو ، مەتنی مەنهەجی قازی زەکەریای ئەنصاریشم تا باسی (تیمم) خوێند •

وە نووسیویەتی لە شێخەکانی منە لە دوادوایی تەواوکردنی (علوم الهیه) دا •

هەروا لە داوێنی ئیجازەنامەکەی مەلا عەلیدا نووسیویەتی : لە مامۆستاکانی منە کە لە خزمەتیاندا خوێندوومە : مەولانا مصطەفای سۆرانی (بالیسانی) کە لە خزمەتی ئەم ذاتەدا هەندێکم لە (مطول) خوێند ، هەروەها شەرحی موختەصەری مونتەها لە عیلمی ئوصوولی فیقهدا کە دانراوی قاضی (عضدی ایجی) یە ، لەگەڵ دوو حاشیەی دوو زانای گەورە سەعدی تەفتازانیو سەید شەریفدا هەتا تەواو بوون وە تەواوی شەرحی عەقائیدی (عضدیە) ی دانراوی جەلالەدینی دەووانی لەگەڵ حاشیەی موحاکەماتی زانای پایەبەرز مەولانا ئەحمەدی ماوەرانیداو ، (اثبات الواجب) ی جەلالەدینی دەووانیو ، حاشیەی حەنەفیەو ، حاشیە لەسەر حاشیەی میرزاجانی شیرازیو ، حەدیثی (انما الاعمال بالنیات) لە سەرەتای کتێبی (فتح المبین) لە شەرحی ئەربەعینی ئیمامی

ئەوەویداو هەندێ لە تەفسیری قاضی بەیضاوی •••م لەلا خوێند •

وە ئەم مەولانا مصطفای بالیسانی یە ئیجازەی لە مەولانا صیبغەتوڵڵای حەیدەری وەرگرتوە ، ئەویش لە باوکی ئیبراهیمی حەیدەری ، ئەویش لە ئەحمەدی دوەمی حەیدەری باوکی ، هەروا صیبغەتوڵڵای دوودەرزیی •

لە سەرەتای فاتیحەوە لە تەفسیری قازی بەیضاوی لـە لای باپیری خوێندوە ـ بۆ کەم کردنەوەی ژمارەی رشتەی ئیجازەو ئیسناد ـ ئەویش لە باوکی یەوە مەولانا حەیدەر خاوەنی موحاکەمات ، ئەویش لـە خـزمەتی باوکیدا مەولانا ئەحمەدی یەکەم خاوەنی موحاکەمات ••• تا دوا رشتەی ئیجازەی ماوەرانی یەکان ـ خ ـ •

وە لە شێخەکانی منە لە کاتی رابوردنم بە دیمەشقی شامدا لە سەفەری حەجی خۆمدا لە دیمەشقی یەکان و لـە موسافیرین : شێـخ محەمـەدی چەلەبی ی کوڕی شێخ ئیبراهیمی عەلیجی داغستانی کە ئیجازەم لێ وەرگرت، بۆ وتنەوەی دەرسی زانیاری یە عەقلی و نەقلی یەکان ، ئەویش ئیجازەی لە شێـخ محەمەدی کـوڕی سولەیمانی کـوردیی مەدەنی وەرگرتوە ، ئەویش لە شێخ سەعیدی سونبولی مەککی ، ئەویش لە شێخ مەنصووری میصری ، ئەویش لە سولطانی (مزاحي) ، ئەویش لـە عـەلی زیـاری ، ئەویش لە شێخ ئەحمەدی (ابن الحجر الهيتمي) ••• تا دوایی رشتـەی پێشوو کە لە خوالی خۆش بوو مامی باوکمـەوە شێـخ محەمەد وەسیم بەیانم کرد •

وە لە شێخەکانمە شێخی گەورەو بـەڕێز ، شەرعـزان ، جێگـەی شانازی زانایانی شافیعی : ئەحمەد کوڕی شێخ (عبيد العطار) ، ئـەویش ئیجازەی لە گەلێ زانای خاوەن پایە وەرگرتبوو تا گـەیشتوون بـە حەزرەتی فەخری عالەم •

وسمعت منه الحديث الاولى ، حديث الرحمة • وسمعت منه سورة الصف ، وسمعت منه اربعين حديثا مسلسلة بالسادة الاشراف بسند واحد ، وقد ذكرها شيخه الجنينى فى ثبته • وهو ايضا ذكرها فى ثبته التى كتبها للحقير وأمر بكتابتها لى • انتهى المقصود منها •

وە لە کۆتایی ئیجازەنامەکەوە نووسیویەتی :

كتبت هذه فى غرة جمادى الاولى سنة مائتين وثمانى عشرة بعد الالف من هجرة من له العز والمجد والشرف •

وە ئەم ذاتە وەکوو مامۆستاو ئیجازەپێدەری مەلا عەلی زێباری بوە مامۆستای دەیان زانای بەرزی دیکە بوە ، لەوانە : مەولانا خالیدی کوردیی شارەزووریی میکایەلی ، ئەم ذاتە کاتێ گەیوەتە دواپلەی خوێندنی لە ولاتی بابانەوە چوە بۆ ولاتی ئەردەلان بۆ خزمەتی هەلکەوتووی سەردەمی خۆی شێخ محەمەد قەسیمی سنەیی ، وەکوو شێخ محەمەد عەبدوللای خانی لە کتێبی (البهجة السنية فى آداب الطريقة العلمية) دا ئەفەرموێت :

فرحل ـ اى مولانا خالد فى ايام تحصيل العلوم ـ بعدها الى سنندج ونواحيها ، وقرأ فيها العلوم : الحسابية والهندسية ، والاسطرلابية ، والفلكية على العالم المدقق چغمينى عصره ، وقوشجى مصره ، من فى اشارته شفاء كل داء ، ونجاة كل عليل بالجهل سقيم : الشيخ محمد قسيم السنندجى ، وكمل عليه المادة على العادة • فرجع الى وطنه قاضى الاوطار •

وە شێخ محەمەد قەسیم حەجی ماڵی خودای کردوە وەکوو لە ئیجازەنامەی مەلا عەلی زێباریدا نووسراوە ، بەلام ساڵەکەی دیاری نەکراوە •

ئەم ذاتە لە شەوی پێنجشەممەی چواری (جمادی الثانية)ی ساڵی هەزارو دووصەدو سیو چواری کۆچیدا لەشاری سنەدا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم زانا مەزنە سێ کوڕی لێ بەجێماوە : محەممەد حەسەنو ، محەممەد حسەینو ، ئەحمەد ، کە بە ئەحمەدی سێهەم ناوی دەرکردوە • جا لە محەممەد حەسەن شێخ عەلیو ، شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ یوسف بەجێماوە • وە شێخ محەممەد حەسەن نەتەوەی نەبوە •

وە شێخ ئەحمەد پیاوێکی زاناو بەنرخ بوە ، بە هۆی پەرێشانی شاری سنەوە لەگەڵ کوڕەکانیدا کۆچی کردوە بۆ بەغداو ، لەوێ دامەزراوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو چواری کۆچیدا لە بەغدا کۆچی دوایی کردوەو ، لە گۆڕستانی شێخ مەعرووفی کەرخیدا بەخاك سپێرراوە •

ئەم شێخ ئەحمەدی سێهەمە سێ کوڕی لێبەجێ ماوە :

یەکەم : عەبدولفەتاح کە لە شەوی یەكشەممەی مانگی شەوالی ساڵی هەزارو دووصەدو سیو پێنجدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو دەدا کۆچی دوایی کردوە •

دوەم : شێخ جەعفەر کە لە پازدەی رەجەبی ساڵی هەزارو دووصەدو سیو حەوتدا لە دایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو سێدا لە جیهان دەرچوە •

سێهەم : شێخ طاها ، ئەم ذاتە زانایەکی بەرزو بەرێزو تاقانەی دەوری خۆی بوە ، خۆشنووسێکی بێوێنەو ، زانایەکی هەڵکەوتو بوە ، چەن دانراوێکی بەنرخی هەیە •

یەکێ لەوانە : شەرحی (تهذيب المنطق) ە لە عیلمی مەنطیقدا ، کە بە بڕوای من دانراوێکی زۆر نایابە •

یەکێ تریان : شەرحی (تهذیب الکلام) ە ، کە ئەم دوو تەهـذیبە دانراوی سەعدی تەفتازانین •

شەرحی (تهذیب الکلام) ە کەی کتێبێکی بێ وێنەیە ، نوسخەی ئەم دوو شەرحە بە خەتی دانەرەکەی ـ کە لە جوانیدا دەڵێی خەتی (ابن مقلە) یە ـ نووسراونەتەوەو ، لە کتێبخانەی شێخ عەبدوڵلای سنەییدان ، کـە لە نەتەوەی شێخ طاهای (مؤلف) ە ، وە ئەو کتێبانە لە لایـەنی زانـا بەرزەکانی بەغداوە بە عیبارەتی ستایش‌و پیاهەڵدان (تقریظ) کراون •

جا لە شێخ محەمەد حسەین کوڕی حاجی شێخ قەسیمی عـەلامە شێخ مەحموودو ، شێخ عیساو ، شێخ مووسا بەجێ‌ماوە • وە لە شێخ مووسا شێخ یەحیا بەجێ‌ماوە •

وە لە شێخ محەمەد حەسەن کوڕی حاجی شێخ قەسیم شێخ یوسفی مودەڕیس‌و ، شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ عەلی بەجێ‌ماوە •

وە لە شێخ یوسفی مودەڕیس پێنـج کـوڕ بەجـێ‌ماون : شێـخ ئەبولحەسەن‌و ، شێـخ محەمەدکاظـم‌و ، شێـخ عەبدولخالیق‌و ، شێـخ عەبدوڕەحیم‌و ، شێخ عەبدولحەمید •

وە لە شێخ ئەبولحەسەن شێخ عەبدولعەلی (یمین الاسلام) و شێـخ محەمەد ئەمین بوە • وە لە شێخ عەبدولخالق شێخ جەلالەدین بەجێ‌ماوەو ، لە شێخ عەبدوڕەحیم شێـخ محەمـەد قـەسیم بەجـێ‌ماوەو ، لـە شێـخ عەبدولحەمید شێخ ئیسماعیل بوە •

وە شێخ عەبدولعەلی سێ کوڕی لە پاش بەجێ‌ماوە : شێخ ئەحمەدو ، شێخ حەسەن‌و ، شێخ یەحیا •

وە لە شێخ عەبدوڵلای برای شێخ یوسفی مـودەڕیس سێ کـوڕ

بی جێ ماوه : شێخ عەبدولحەکیم (مجد الاسلام)و ، شێخ عەبدولغەفارو، شێخ عەبدولغەفوور .

جا لە شێخ عەبدولحەکیم عەبدولوەهاب بەجێماوەو ، لە شێخ عەبدولغەفووریش شێخ محەمەد بەجێماوە کە دانیشتووی دێی (سەرپێز) ..

شێخ محەمەد سەعید

کوڕی شێخ ئەحمەدی دوەم ، کوڕی شێخ مەحمود ، کوڕی شێخ ئەحمەدی عەللامە ، کوڕی حاجی شێخ مصطفا ...

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو صەدو پەنجاو دوودا لەدایك بوەو ، لە هەزارو دووصەدو سیو شەشدا کۆچی دوایی کردوه . ئەم ذاتە هەڵکەوتوویەکی بێ وێنەی چەرخی خۆی بوەو ، لە رەوشتو خووی بەرزدا تاقانە بوەو ، لە خوداترسو دنیانەویست بوەو ، لە زانیاری یە باوە ئیسلامی یەکاندا ئاگادارو باڵادەست بوە .

بە هۆی ئەوەوە کە ئەم صیفەتە بەرزانەی تێدا کۆبوەتەوە لەو رۆژەدا والی ئەردەڵان (أمان الله خان) ی گەورە بەوپەڕی پێخۆشحاڵیو دڵسۆزی یەوە کردوویە بە موددەڕیسی مزگەوتی (دار الاحسان) کە یەکە مزگەوت بوە لە هەموو شارەکانی کوردستاندا کە (ئەمانوڵلاخان) دروستی کردوه . هەروەها بڕیاری داوە کە تەدریسی ئەو مزگەوتە بدرێ بە خوێندەوارترین نەوەی شێخ محەمەدسەعید لە پاش خۆی . شێخ محەمەد سەعیدیش بەوپەڕی دڵگەرمی یەوە دەرسی گوتوەتەوەو ، لە هەموو ناوچەیەکی وڵاتەوە قوتابیو شاگردان داباریون بەسەریدا .

وە یەکێ لە قوتابی یانی وڵاتی بابان کە چوە خذمەتی بۆ خوێندن

مەلا محەمەدی بەناوبانگ بە موفتی زەهاوی بوەو ، یەکێکی تریان سەیید عەبدوڕەحیمی مەولەوی بوەو ، یەکێکی دیکەیان مەلا خضری نالی بوەو ..
جگە لەمانەیش کۆمەڵێکی دیکە کە دەفتەرێکیان دەوێ بۆ نووسینی ناوو نیشانی پیرۆزیان .

وە کوڕەکانی خۆیشی لە ریزی قوتابییانی خوێندنگاکەدا خەریکی خوێندن بوون . وە هەر یەکێکیان بوو بە زانایەکی بەرزو نـاودار لـە کوردستانداو ، لە ئەنجامدا گەلێ کتێبی بایەخداریان دانا . وەکوو لەمەولا باسیان ئەکەین .

وە ئەمانە کوڕەکانی حاجی شێخ محەمەد سەعیدن : شێخ عەبدولقادر شێخ محەمەد وەسیم شێخ محەمەد جەسیم ، شێخ محەمەد نەسیم .

شێخ عەبدولقادر

ئەم ذاتە کوڕی گەورەی شێخ محەمەد سەعیدەو ، لە سالی هەزارو دووصەدو ، یازدەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە سالی هـەزارو سێصەدو چوارا لە تەمەنی نەوەد ساڵیدا لە شاری سلێمانیدا کۆچی دوایی کردوە .

ئەم ذاتە پاش کۆچی دوایی باوکی لە مزگەوتی (دار الاحسان) لە شوێنەکەی باوکیدا دانیشتوەو ، لە سەر رێبازی باوکی بـە جـوانترین شێوە دەرسی گوتوەتەوەو ، لە هەموو لایەکەوە قوتابییان بۆ خوێنـدن هاتوونەتە خـزمەتی . وە براکانیشی لـە خـزمەتیدا خـویندوویانەو ، دەرسیشیان گوتوەتەوەو ، سفرەی زانیارییان راخستوە ، بە تایبەتـی زانیارییە عەقلییە ئیسلامییەکان .

ئەم ذاتە سێ شەرحی لە (تهذیب الكلام) کردوە : (قدیم) ، (جدید) ، (اجد) . هەرچەند (اجد) ەکەیان زۆر بەسوودتـرە ..

(جدید) ەکەیان زیاتر لەناو خەلکدا بلاو بوەتـەوە • حەزرەتی کـاك ئەحمەدی شێخ لە بارەی ئەم دیاردەوە لە شێخ عەبدولقـادری پـرسیوە ، ئەویش لە وەلامیدا فەرموویەتی : قوربان وا ئەزانم کە ئیخلاصم لە دانانی ئەم جەدیدەدا زۆرتر بووبێ •

وە گەلێ لە زانایانی کوردستان حاشیەیان لەسەر (تقریب المرام)ی شەرحی تەهذیب نووسیوە ، وەکوو : مەلا ئەحمەدی نۆدشیو ، مەلا عەلی قزلجیو ، مەلا عـەبدوڕەحمانی پێنجـوێنیو ، باباشێخی کـوڕی شێـخ مەعرووفی قەرەداغـیو ، شێـخ محەمەدی بەرزنجـی ••• بە تایبەتـی ماموستای بەرزم شێخ عومەری قەرەداغی حاشیەیەکی (مدونە)ی لەسەر تەهذیب نووسیوە ، کە نزیکی بیستو دوو مەلزەمەیەو ، من خۆم ئـەو (تقریب المرام)ی حاشیەم بۆ ماموستا نووسیوەتەوەو ، بۆ خۆیشم لەسەر (تقریب المرام)ی خۆم نووسیوەتەوە •

هەروا خوالێخۆشبوو شێخ عەبدولقادر دانراوێکی نایابی لە (عیلمی خودای تەعالا) دا هەیەو بە (ریسالەی عیلمی‌یە) ناوبانگی دەرکردوە • وە نامیلکەیەکی لە عـەقائیددا هـەیەو ، حاشیەیەکـی مودەووەنەی لەسەر حاشیەی لاری هەیەو بـە خەتی خـۆم لـە سـەر کتێبی خـۆم نووسیومەتەوە •

بە کورتی ئەم ذاتە خودا کردبووی بە یارمەتیدەری دینو بلاوکەرەوەی زانیاری ، هەتا بـە قەزاو قەدەری خودا لە رووداوی (کاروان سەرا)ی شاری سنەدا ناحەزانو دوژمنان کارێکی وایان لە بارەگای والی کوردستاندا ئەنجام دا کە شێخ عەبدولقادر بـە ناچاری شاری سنەی بەجێهێشتو ، رووی کردە ولاتی عێراقو ، چەند رۆژێ لە شاری هەوراماندا مایـەوە تـا بزانێ خودا چی ئەکا • لەو رۆژانەدا کتێبی خواجە حافظ ئەگرێتەوە ، کە کتێبەکە ئەکاتەوە ئەلێ :

دلم از وحشت زندان سکندر بگرفت
رخت بربندم تا ملك سليمان بروم

لەم تەفائولەوە هەڵدەستێ خۆیو خێزانو خانەوادەو هەر چوار کوڕەکەی روو دەکەنە شاری سلێمانی • کە نزیك ئەبێتەوە خەڵکی سلێمانی پیاوانەو مەردانە پێشوازی ئەکەنو لە سلێمانیدا بە خۆشی دای ئەمەزرێنن •

دوای ئەوە لە سەر زمانی ئەو عەریضەیەك پێشکەشی سولطان عەبدولمەجیدی عوثمانی ئەکەن لەگەڵ نوسخەیەك لە شەرحی تەهذیبەکەیداو ، باسی کۆچکردنەکەی شێخی لە سنەوە بۆ سلێمانی بۆ ئەنووسن • کە عەریضەکە ئەگاتە ئەوێ سولطان عەبدولمەجید وەڵامێکی جوانی بۆ ئەنووسێتەوەو ، مانگانەیەکی رەسای بۆ دیاری ئەکاو ، خۆشحاڵی خۆی بە هاتنی ئەو دەردەبڕێ • ئەمە دەقی وەڵامەکەی سولطانە :

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد السلام عليكم ، قد ظهر فضلكم من اثركم ، ونحن تفاءلنا بيوم قدومكم المصادف ليوم دخول عساكرنا المنصورة بلدة (سيواس تەپۆڵ) ، فما خصصنا لكم شهرية تكفي معيشتكم فان لم يكف فاكتبوا لنا بعد فراغنا من غوائل الحرب • ولا تنسونا من الدعاء • والسلام •

ئیتر ئەم ذاتە لە سلێمانیدا مایەوەو دەستی کرد بە : دەرسوتنەوەو ، کتێبدانانو ، خزمەتی دین ، هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو چواری کۆچیدا لە جیهان دەرچووە ، لە گۆڕستانی تایبەتیدا لە رۆژئاوای گردی

سەیواندا بە خاك سپێرراوە • وە یەکێ لە نەتەوەکانی نووسیوییە کە لە تەمەنی نەوەدو سێ ساڵیدا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ عەبدولقادر چوار کوڕی پایەبەرزو زانای لێ بەجێماوە : شێخ عەبدولکەریمو ، شێخ محەمەد سەعیدو ، شێخ مەحموودو ، شێخ ئەحمەد • ئەم کوڕانە پاش کۆچی دوایی شێخ گەڕانەوە بۆ شاری سنە بۆ سەر جێگەو نیشتمانی خۆیان ، تەنها شێخ عەبدولکەریم نەبێ کە لە سلێمانی مایەوەو بە دەرسوتنەوەوە خەریك بوو تا کۆچی دوایی کرد •

وە پاش کۆچی دوایی شێخ عەبدولکەریم شێخ عەبدولەطیفی کوڕی لە جێگەکەیدا دانیشت • ئەم شێخ عەبدولەطیفە پیاوێکی کۆمەڵایەتیو بەکەڵك بوە ، لەگەڵ ئەوەیشدا زانایەکی زۆر بە تواناو پایەبڵند بوە ، ئەگەر بارو دۆخی بۆ بگونجایە پیاوێکی زۆر بەرزو دیاری دەبوو •

وە لە شێخ عەبدولەطیف شێخ عەبدوڵلاو ، باباعەلیو ، محەمەد سەعید بەجێ ماون •

وە لە شێخ مەحموودی کوڕی شێخ عەبدولقادری موهاجیر چوار کوڕ بەجێماوە : شێخ موحسینو ، شێخ محەمەد صادقو ، شێخ مەسعوود ـ کە چوە بۆ میصرو لەوێ ماوەتەوە ـ وە شێخ عەبدولغەنی •

وە لە شێخ ئەحمەدی (حجة العلما) کوڕی شێخ عەبدولقادر دوو کوڕ بەجێ ماوە : شێخ محەمەدی قازیو ، شێخ عەبدولمەجیدی (معتمد الشریعة) •

جا با بڕۆینەوە سەر باسی ئەوانەی ماونەتەوە لە کوڕەکانی شێخ محەمەد سەعیدی مودەڕیس کە سێ کەسن : شێخ محەمەد وەسیم ، شێخ محەمەد جەسیم ، شێخ محەمەد نەسیم •

شێخ محەمەد وەسیم

لە پاش کۆچی کوڕی گەورەی شێخ محەمەد سەعید کە شێخ عەبدولقادر بوو بۆ شاری سلێمانی •• شێخ محەدوەسیم لە خوێندنگای (دار الاحسان)دا دانیشتو خەریکی دەرسوتنەوە بوو و ، (مدونه) یەکی لەسەر (تقریب المرام) ی شەرحی (تهذیب الکلام) نووسی • ئەم (مدونه) چاپ کراوە •

وە لە کاتی دەرسوتنەوەی ئەمدا شێخ محەمەد جەسیمی برای یارمەتی دا لە دەرسوتنەوەدا • ئەم شێخ محەمەد وەسیمە لە ساڵی هەزارو دووصەدو نۆزدەدا لەدایك بوەو لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو پێنجدا کۆچی دوایی کردوە • واتە چوار ساڵ پاش هیجرەتی شێخ عەبدولقادر ژیاوە • وە دوو کوڕی لێ بەجێ ماوە :

یەکەم : شێخ رەزای (حجة الاسلام) کە لە ساڵی هەزا و دووصەدو چلو هەشتدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستو شەشدا لە جیهان دەرچوە •

دوەم : شێخ جەلالەدین کە لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو یەکا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو پێنجدا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ محەمەد جەسیم

ئەم ذاتە کوڕی سێهەمی شێخ محەمەد سەعیدەو ، لە پاش کۆچی دوایی شێخ محەمەد وەسیم ماوەیێ لەسەر مەدرەسەی (دار الاحسان) دانیشتوەو ، دەرسی گوتوەتەوەو ، نامیلکەی (کشف الغطا) ی لە عیلمی

کەلامدا داناوەو ، شێخ محەمەد نەسیمی برای لە دەرسوتنەوەدا یارمەتی داوە • بەڵام زۆری پێنەچوە کە لەسەر ئەو مەدرەسە نەماوەو ، لە مێژووی هەزارو سێصەدو شەشدا لە شاری سنەدا کۆچی دوایی کردوە • ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێماوە :

یەکەم شێخ عەبدوڵلا کە بە (صدر الشریعة) ناوبانگی دەرکردوە ، باوکی شێخ عەبدولەطیف‌و ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ محەمەد •

دووهەم : شێخ ئەبولخەیر باوکی شێخ عەلادین •

سێهەم : شێخ ئەبولحەسەن (صدر العلماء) باوکی شێخ (ابو ابها)ی (صدر العلما)ی باوکی قوطبەدین‌و فەخرەدین‌و طاها •

شێخ محەمەد نەسیم

کوڕی چوارەم لە کوڕەکانی شێخ محەمەد سەعید • ئەم ذاتە لە شاری سنەوە چوە بۆ عێراق‌و لە سەر خوێندنگای مزگەوتی خورماڵ بە رەسمی دامەزراوەو ، لە پاش ماوەیەك لە خورماڵ کۆچی دوایی کردوە ، مێژووی چوونی بۆ عێراق‌و ، ساڵی لە دایکبوون‌و کۆچی دوایی نازانم • بەڵام بە گوێرەی هەندێ بەڵگە وا ئەزانم کە لە مێژووی هەزارو سێصەدو دەدا لە جیهان دەرچووبێ •

ئەڵێن : ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەبدولەطیف‌و ، شێخ یەحیا کە لە هەڵەبجەدا ژیاون •

شێخ حەسەن

کوڕی شێخ شەمسەدین ، کوڕی شێخ عەبدولغەفاری یەکەم • ئەم ذاتە لە دێی دەگاشێخانی مەریوانەوە گەڕاوەتەوە بۆ شاری هەورامانی

تەخت هەتا کۆچی دوایی کردوە • یەك کوڕی لێ بەجێماوە ناوی شێخ عەبدولەطیف بوە ، ئەم شێخ عەبدولەطیفە زانایەکی ناونجی بوەو ، لە هەورامانەوە گوێزاویەتی‌یەوەو هاتوە بۆ عێراقو لە دێی (خادگیلان)[1] لە خواری دێی بیارەوە بە مەلایەتی دانیشتوەو ، خزمەتی دینی کردوە تا لە جیهان دەرچوەو ، کوڕێکی لێ بەجێماوە ناوی شێخ مەعرووف بوە ، ئەم شێخ مەعرووفە زانایەکی گەورەو پایەبەرز بوەو ، لە جێگەی باوکیدا دانیشتوەو خزمەتی موسوڵمانانی کردوە هەتا کۆچی دوایی کردوەو ، لە قەراخی چەمی بیارەدا کە دێتەخوارەوە بۆ شارەزوورو لەو شوێنەدا کە بەناوبانگە بە (دەرەقووڵە) لە بەری هەڵەبجەوە بە خاك سپێرراوەو ، گۆڕەکەی دیاری‌و ناسراوەو خەڵك زیارەتی دەکەن •

شێخ مەعرووف کوڕێکی لێ بەجێماوە ناوی شێخ عەبدولەطیف بوە•

شێخ عەبدولەطیفی کوڕی شێخ مەعرووف

هەرچەند بە روونی ساڵی لەدایکبوونی نازانرێ بەڵام بە هەندێ بەڵگەدا وا دیارە کە لە ساڵی هەزارو صەدو سی‌و هەشتی کۆچیدا لەدایك بوو بێ •

ئەم ذاتە لە خزمەتی شێخ مەعرووفی باوکی‌و لە لای هەندێ لە زانایانی خاکی باباندا خوێندوویە هەتا ئیجازەی وەرگرتوە • وا دەردەکەوێ لە شاری قەڵاچوالان ئیجازەی وەرگرتبێ •

---

(١) هەندێ کەس ئەڵێن : خاد بە مەعنا (خاتوون)ەو (گیلان) (گەیلانی‌یە) بوە ، ناوی کچێکی مەلا ئەبوبەکری موصەنیف بوە کە شووی کردوە بە زانایەكو ، ئەو دێیە بە ناوی(خادگەیلانی‌یە)وە دروست کردوە •

وه لەبەر ناوبانگیو لەبەر زانیاریو پلەبەرزی پاشای بابان فەرمانی بۆ دەردەکا بۆ ئەوە ببێ بە مامۆستای خوێندنگای (زەردیاوا) کە مەرکەزی ناحیەی قەرەداغ بوەو ، جێگەی (ولی عهدی میری بابان) بوەو ، نزیکەی ئەمش هەزار خانووی تێدا بوە •

جا لەو مێژووەدا کە ساڵی هەزارو صەدو شەصتو سێی کۆچی بوە شێخ عەبدولەطیف بە ماڵەوە چوە بۆ زەردیاواو بوە بە مامۆستای ئەوێو بوە بە هۆی بووژاندنەوەی زانیاریە ئیسلامی‌یەکان لەو ناوچـەداو ، رۆژ بە ڕۆژ لەسەر بناغـەی زانیـاریو رەوشتی بـەرزو شەخصی‌یەتی هەلکەوتووی خزمەتی زۆرتر ئەبووو زیاتر پایەی بەرز ئەبوەوەو ، بـوو بە یەکە زانای قەرەداغو سەنگاوو ، بوو بە مەرجەعی فەتواو ڕێکخەرەوەی نێوانی خەڵك • لەگەڵ ئەمانەیشدا دیوەخانێکی پیاوانەی بۆ نانـدان بـە موسڵمانان لە میوانو قوتابیوناموشۆکەری ئەو رۆژە ••• بوە کە ئەم خووە بەرزانە لە لای میری بابان دەرکەوت ، ئەویش مەردانە چـوو دەرامەتی شەرعی دێهاتی ئەو ناحیەیە ـ کـام دێی باش بوو ـ بەرەوڕووی شێـخ عەبدولەطیفی کردەوە بۆ ئەوە بتوانێ خزمەتی زانیاریو دینو موسوڵمانان بکـــا •

لە قەرەداغا واریداتی دێهاتی : باخچەو ، نەوتیو ، شیوی قازیو ، دووکەرۆو ، بلکانو ، دەلووجەو ، قەڵاقایمەزو ••• لـە سەنگاویشدا واریداتی : گۆپتەپەو ، دەرەوارو ، تۆغلیجەو ، دەربەندسووتاو •• ئـەم دێهاتانەی بە فەرمانی تایبەتی دا بە شێخ عەبدولەطیفو ، نوێنەری شێـخ عەبدولەطیف واریداتی شەرعی ئەو دێهاتەی کۆدەکردەوەو ، ئەیناردەوە بۆ صەرفکردن لە خوێندنگاو دیوەخانو ماڵو منداڵی شێخ عەبدولەطیفدا ، ئەویش بە سەرگەرمیی مەشغوولی خزمەتی دین ئەبوو • ئەم داتە بەو شێوەیە تەمەنی خۆی صەرف کرد ، هەتا بە فەرمانی خودا لە ساڵی هەزارو

دووصەدو دوازدەی کۆچیدا کۆچی دوایی کردو لە (گردی گومەزی)دا بە خاك سپێرراوە .

خوالێخۆشبوو شێخ عەبدولەطیف چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عومەر ، کە بـە شێخ هۆمەر بەناوبانگ بوەو ، شێخ عونمانو ، شێـخ ئەحمەدو ، شێخ محەمەد .

شێخ عومەر

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو رەوشت جوانو پایە بەرز بـوە . خەڵکـی ناوچەکە بـە هەموو بەشەکانـی‌یانەوە سوودیان لە ژیانی وەرگـرتوە : قوتابی‌یان لە زانیاری‌یەکەیـی‌و ، موسوڵمانانی دێهـاتو شارستانـی لـە ئامۆژگاری‌و رێنومایی‌و ، میری لە نیازو رەفتاری باش‌و رێکخستنەوەی نێوانی خەڵك‌و کووژاندنەوەی ئاگری ناکۆکی‌و ئاژاوە .

کاتێ کە مەولانا خالیدی نەقشبەندی منداڵ بوەو ، باوکی مردوە بـە ئامۆژگاری شێخ عومەر رۆیشتوە بۆ خوێندن‌و خەریکی خوێندن بوە تا بوە بەو پیاوە هەڵکەوتوە . وە پاش ئەوە مەولانا خالید چوو بۆ هیندستانو لە خزمەتی شێخ عەبدوڵلای دەلهیدا رێبازی نەقشبەندی وەرگرت‌و ، هاتەوە بۆ کوردستان .. ئەم شێخ عومەری مامۆستایە تەریقەتی لێ وەرگرت‌و ، لە خزمەتیدا سلوکی کرد ، تا ئەنجام بوو بە خەلیفەی مەولانا . مامۆستاشێخ عومەر لە مەلایەتی‌یەوە بوو بە مەلاو مورشید بە مەعنای کەلیمەو،بە ظاهیروو باطین تەعلیم‌و تەربی‌یەی موسوڵمانانی ئەکرد . تا لە قەرەداغدا لە جیهـان دەرچوو وە لە گردی گومەزی نێژرا .

شێخ عومەر پێنج کوڕی لێ بەجـێ‌ماوە : شێـخ حسەین‌و ، شێـخ عەلی‌و ، شێخ سولەیمان‌و ، شێخ‌عەزیزو ، شێخ‌مەعرووف . جا لە شێخ‌حسەین شێخ مەحموود بوەو ، لە شێخ مەحموود دوو کوڕ بەجێ‌ماوە : شێخ قادر

که کەسی لە پاش بەجێ نەماوەو ، شێخ عارف کە شێخ حسەین و شێخ رەئووفی لێ بەجێماون •

وە لە شێخ عەلی شێخ کەریم و لە شێخ کەریم کوڕێ بوە بەڵام بە وەجاخ کوێریی مردوە • شێخ سلێمانیش نێرینەی لە پاش بەجێ نەماوە •

وە لە شێخ عەزیز شێخ طاهاو ، شێخ ئەحمەدو ، لە شێخ ئەحمەد شێخ محەمەد بەجێماوە •

وە شێخ مەعرووفی کوڕی شێخ عومەر لە قەرەداغەوە هاتوە بۆ شاری سلێمانیو ، بوە بە ئیمام و مودەڕیسی ئەو مزگەوتە کە ئێستە پێی دەوترێ : مزگەوتی شێخ مارف • واتە شێخ مارفی کوڕی شێخ هومەری قەرەداغی •

ئەم شێخ مارفە لە شاری سلێمانیدا دەرسی گوتوەتەوە هەتا کۆچی دوایی کردوە • سێ کوڕی لێ بەجێماوە :

یەکەم : شێخ عەبدوڕەحمان کە زانایەکی ناونجی بوەو ، لای شێخ بەهادین دەستی کردوە بە سلووکی تەریقەتی نەقشبەندیو ، بوە بە خەلیفەی ئەوو ، لەسەر گێڕانەوەی خەڵکی شارەکەو هەندێ کەسی باوەڕپێکراو پیاوێکی زۆر چاکو لەخوداترس بوە • پاش ئەوەی بوە بە خەلیفەی شێخ بەهادین جارجار لە خزمەتیدا رایبواردوەو ، لە سەر فەرمانی ئەو ماوەی ساڵێ چوە بۆ شاری بەصرە بۆ ئیرشادو رێنومایی موسوڵمانان ، پاش ئەوە گەڕاوەتەوە بۆ سلێمانیو ، بە بێ پەیوەندی لەگەڵ براکانیدا رایبواردوە ، تا کۆچی دوایی کردوە • ئەم ذاتە نەوەی نێرینەی نەبوەو ، تەنیا کچێکی بوە کە ناوی (ئامینەخان) بوە زۆر خوداپەرستو لە خوداترس بوە •

دوەم لە کوڕەکانی شێخ مارف : بابا شێخ بوە ، کە خوێندوویە تا

بوه بە زانایەکی بەرزو بەڕێزو گەلێ حاشیەی جوانی لەسەر تەهذیبو شەرحی شێخی موهاجیر هەیەو ، خۆی تەهذیبەکەی لە خزمەتی شێخی موهاجیردا خوێندوه •

ئەم باباشێخە پێش ئەوەی ژن بێنێ کۆچی دوایی کردوەو گۆڕەکەی وا لە گردی سەیواندا لە تەپە گەورەکەیانا •

سێهەم لە کوڕەکانی شێخ مارفی کوڕی شێخ هۆمەری قەرەداغی : شێخ محەمەد ئەمین بوە ، کە ئەویش زانایەکی بەرز بوەو لە خزمەتی شێخ عەبدولقادری موهاجیردا تەهذیبی خوێندوەو ، ئەویش حاشیەی لەسەر تەهذیب هەیە • مامۆستای تاقانەم ـ خ ـ لە تەعلیقاتیدا بەسەر تەهذیبەوە گەلێ جار قسە لە باوکیو بابا شێخی مامیەوە نەقڵ دەکا •

ئەم شێخ محەمەد ئەمینە لە سلێمانیدا کۆچی دوایی کردوەو ، گۆڕی لە گردی سەیوانە لە لای گۆڕی باوکو براکانیدا • ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ مەعرووفو ، شێخ عومەر وەکوو باسیان ئەکەین •

شێخ مەعرووف باوکی شێخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ محەمەد ئەمینو ، بابا شێخە • دوو کچی بوە ، یەکەم ناوی حەبیبە خان بوەو ، شووی کردوە بە شێخ طاهای چنارەیی باوکی شێخ جەلالو ، شێخ ئەحمەدی چنارە • وە شێخ جەلال لە سەردەمی عوثمانییەکاندا بوو بە قازیو لە (سیتەك) دائەنیشت • وە لە دوایدا گوێزرایەوە بۆ سلێمانی لەوێ کۆچی دوایی کردو ، چەن کوڕی لێبەجێ ما ، وەکوو نیظامەدینو ، ئەبوبەکرو ، نووریو •••

کچی دوەم ناوی فاتمەخان بوەو ، شووی کردوە بە حاجی شێخ ئەمینی خاڵو شێخ عەلی لێ بوە ، کە باوکی حاجی شێخ محەمەدی خاڵو شێخ مصطەفاو ، شێخ ئەحمەدو ، حسەین بوە •

شێخ مەعرووفی کوڕی شێخ ئەمین

ئەم شێخ مەعرووفە لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتی‌و ، بوە بە مەلاو لە سەر مزگەوت‌و قوتابخانەی خۆیان دانیشتوە • ئەم ذاتە پیاوێ بوو لە عەقڵ‌و هۆشیاری‌و کۆمەڵایەتی‌و ڕەوشتی پیاوانەدا لە ژیانی خۆمدا وێنەیم نەدیوە • بە تایبەتی لە خزم‌دۆستیدا • لە گەڵ ئەم ڕەوشتانەدا لەسەر دەرسوتنەوە دەوامی کرد هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو ••• ی کۆچیدا لە جیهان دەرچووو ، لە گۆڕستانی سەیوان لە لای باوك‌و برای خۆیدا بە خاك سپێررا •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێما : شێخ مصطەفاو ، شێخ محەمەد • شێخ مصطەفا لە مزگەوتا دانیشت تا کۆچی دوایی کرد •

شێخ عومەری کوڕی شێخ ئەمین

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو سێصەدو سێی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەتی •

لە مامۆستای ڕەحمەتیم بیست ـ کاتێ ویستم دەست بکەم بە تەصریفی زنجانی ـ فەرمووی : حاجی شێخ عەبدوڕەحمانی مامم بە باوکمی فەرموو : ئەمین ! مارفت دایە دەستی حەول‌و قووەتی خۆت تا سەرکوێرت کرد • پیاوەتی بکە بێ عومەر بدەرە دەستی حەول‌و قووەتی خودا بەڵکو بەهرەیەکی دەست‌بکەوێ ! باوکیشم فەرمووی : کاکە ! شەرت بێ وازی لێ‌بێنم بۆ خۆی ، چۆن ئەخوێنێ با بخوێنێ • جا فەرمووی : لە مادەی (اظهار)دا کەوتمە پێش کاکمەوە •

بە کورتی ئەم ذاتە لە پاش تێگەیشتن‌و خۆگرتنی لە خوێندندا هەتا باوکی ماوە لە خزمەتی ئەودا خوێندوویەتی ، دوای ئەو لە لای مامۆستا

مەلا حسەینی پیسکەندی خوێندوویەتی‌و ، هاوینان چوە بـۆ زەردیاواو ، لەوێ لە خزمەتی مامە شێخ نەجیبدا خوێندوویە •

مامۆستام لە رووی ئامۆژگاری قوتابی‌یەکانی‌یەوە لـەسەر وردی لـە دەرزخوێندندا فەرمووی : لە خزمەتی مامە شێخ نەجیبدا دەستم کرد بـە (جمع الجوامع) ، ئەویش لەبەر زانیاری‌و شارەزایی خۆی گوێی بـە هەندێ پرسیاری قوتابی نەدەدا • بەو شێوە پێشەکی (جمع الجـوامع)م لە خزمەتیدا تەواو کـــرد ، کـــە هاتمەوە بۆ سلێمانی‌و ، بـــە دەرزە خوێندراوەکانا چوومەوە دەبینم لە گەلێ باسدا هـەروا بێ وردەکاری‌و لێکۆڵینەوە بەسەریا رۆیشتووم ، هەتا بە ناچاریی دووبارە دەستم کردەوە بە (جمع الجوامع)و لـە خزمەتی مامۆستا مـەلا حسەینی پیسکەندیدا لـە سەرەتاوە پێشەکی‌یەکەم خوێندەوەو ، لەسەری رۆیشتم هەتا تەواوم کردە
جا لە مامۆستام پرسی : شێخ نەجیبی مامت زانایەکی چۆنە ؟ فەرمووی : بە قەناعەتی خۆم لە مەلا سەعدی تەفتازانی کەمتر نی‌یە ، بەڵام شان‌و شوێن ئەوی بەرزکردەوەو مامم وەها مایەوە •

مامۆستای گەورەم تا کۆتایی جەنگی جیهانی یەکەم هەر لە مزگەوتی خۆیدا دەرسی وتەوەو چەن قوتابی پێگەیاند ، تا بوون بـە زانـای بەرزو بەرێز ، وەکوو : مەلا محەمەدی کوڕی مەلا مەحموودی کوڕی حاجـی مەلا سەلامی بانەیی‌و ، مەلا عەبدولقادری بانەیی (سماقانی)و ، سەیـد عەبدولکەریمی ئالانـی کـە لە موکـری‌یاندا بوە بـە مودەڕیسی دێـی (باغلوجە)و ، سەید حسەینی موکری‌یانی (طائر بوغەی) کە بوو بـە مەلای خوالێخۆشبوو شێخ عەلادین لـە دێـی (دووڕوە) داو ، پـاش ماوەیێ رۆیشت بۆ شاری بۆکان‌و ، بوو بە مودەڕیسی ئەوێ تا کـۆچی دوایی کرد •

وه پاش ئەوەی کە چەرخ گۆڕا ، لە مێژووی هەزارو سێصەدو سیو حەوتی کۆچیدا دەوڵەمەندانو ناودارانی شاری سلێمانی مزگەوتی خانەقای مەولانا خالیدیان چاککردەوە • زۆربەی ئەم کارە بە کۆششی حاجی عەبدوڵلای سالیو ، حاجی فەقی محەمەدی برایی‌و ، حاجی سەید ئاغاو ، حاجی مەلا محێدینی برای بوو • ئەم پیاوانە بڕیاریان دا کە مامۆستا شێخ عومەر بکەن بە مامۆستای ئەم مزگەوتە ، چونکە ئەو مزگەوتە گەورە شیاوی ئەو پیاوە زاناو بەڕێزەیە • بەم شێوە مامۆستایان هێناو کردیان بە مودەڕیس‌و قوتابی لە هەموو ولاتێکەوە وەکوو بولبول بۆ گوڵ لە دەوری گرد بوونەوەو ، دەرگای دەرسوتنەوەو بلاوکردنەوەی زانیاری ئیسلامی کرایەوە •

وه مامۆستای گەورەم لە هەموو جۆرێ‌و هەموو چینێ قوتابی بۆ هات ، ئەویش لە هەموو جۆرە عیلمێکدا لە : نەحوو ، صەرف‌و ، مەنطیق‌و ، (آداب البحث)و ، بەلاغەو ئوصوولی فیقهو ، ئوصوولی دین‌و ، فیقهو ، ریاضیات ، بە هەموو بابەکانی‌یەوە لە فەلەکی‌یات‌و ، حیساب‌و ، هەندەسەو ، جەبرو ، موقابەلەو ، (اسطرلاب) و ، روبعی موجەیبەب‌و ، روبعی موقەنطەرات ••• ئەمانەی بە دەرس ئەگوتەوەو ، لە ماوەی هەژدە ساڵدا کە لە خانەقادا لە ژیاندا بوو گەلێ کتێبی بەنرخی داناو ، گەلێ قوتابی بە تواناو لێهاتووی پێگەیاندا وەکوو : مەلا حسەینی گوڵپی‌و ، مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیسی بیارەو ، مەلا سەید عەبدولحەکیم‌و ، مەلا عینایەت‌و ، مەلا عەبدوڵلای چورستانی‌و ، مەلا صالحی هەڵەبجەو ، شێخ محەمەدی خاڵ‌و ، مەلا محەمەدی رەئیس‌و ، مەلا محەمەدئەمینی مەولاناوایی‌و ، شێخ عەبدولوەهابی نەرگسەجاڕی‌و ، مەلا سەید عارف‌و ، مەلا محەمەد سەعیدی صاحیبی‌و ، مەلا مصطەفای صەفوەت‌و ، مەلا ئەحمەدی برایی‌و ، مەلا عەبدوڕەحیمی بەرخی‌و ، مەلا مەعرووفی

خاوی‌یەیی‌و ••• چەندینی دیکە لە دەریای زانیـــاری ئەو دڵتـــەڕو دەم‌بەفەڕ بوون •

ئەمانە بێجگە لەوانەی کە ماوەیێ لە خزمەتیدا خوێندوویانەو لەپێش تەواوکردنی‌خوێندن‌و ئیجازەوەرگرتندا لەوێ‌نەماون‌و چوون بۆ خوێندنگای ترو ، لای مەلای دیکە خوێندوویانە ، وەکوو : مەلا یەحیای بانەیی کـە بلیمەتی ڕۆزگار بوەو ، مەلا عارفی بانەیی کە هەڵکەوتووو تاقانەی سەردەمی خۆی بوەو ، مەلا محەمەد ئەمینی هەورامی کە ئینسانێکی زاناو بەتوانا بوە •

وە ئەو کتێبانەی کە مامۆستام دایناون ـ وەکوو ئێستە لە بیرم بێ ـ ئەمانەن :

١ ـ حاشیەی مودەووەنە لەسەر تەصریفی مەلا عەلی •

٢ ـ حاشیەی لەسەر گەلەنبەوی ئاداب •

٣ ـ مودەووەنەی لەسەر گەلەنبەوی بورهان •

٤ ـ شەرحی مەقوولاتی مەلا عەلی‌قزڵجی •

٥ ـ نامیلکەکەی لە عیلمی فەرائیضدا •• ئەمانە چاپ کراون •

وە حاشیەی مودەووەنەی لەسەر فەریدەی جەلالەدینی سیووطی‌و ، لەسەر گەلەنبەوی شەرح‌و ، لەسەر عەبدوڵلا یەزدی‌و ، لەسەر (أقصى الاماني) لە عیلمی بەلاغـەداو ، لەسەر (جمـع الجوامـع) لە ئوصوولی فیقهداو ، لەسەر (تقريب المرام) شەرحی (تهذيب الكلام)و ، شەرحی لەسەر فەرائیضی مەلا عەلی قزڵجی‌و ، کتێبی (المنهل النضاخ في اختلاف الاشياخ) لە مەسائیلی خیلافی‌یەی فیقهی شافیعیداو ، مودەووەنەی لەسەر ریسالەی حیساب‌و ، (تشريح الافلاك)و ، ئوسطورلابی عامیلی‌و ••• چـــەند کتێبی دیـکە • ئەمانـەیش بێجگە لە فەتاواکانی لە وەڵامـی

موسولمانانا • ئەم کتێبانە تا ئێستە چاپ نەکراون ، هیوامان وایە رۆژێ لەبار بێ بۆ چاپکردنیان •

گێڕانەوەی باسێکی ناسك

هەموو کاتێ مامۆستام پاش نوێژەکان خەریکی خوێندنی نیوەی دوایی جوزئی (عم) ئەبوو • لەبەر دەرگای حوجرەکەیدا لێمپرسی : قوربان ! ئەم جۆرە قورئان خوێندنەت چی‌یە ؟ فەرمووی : باوکم لەکاتی سەرەمەرگدا لای شێخ عەبدولقادری موهاجیر بوە ، گیانی سپاردوە ، نیو سەعاتێ خەریکی ئاوگەرمکردنو رێکخستنی پێویستی کفنو دفنی بوون ، لە ناکاوا شێخ عەبدولقادر چاو ئەکاتەوە ! جا ئەوانەی کە لە خزمەتیدا دەبن عەرزی ئەکەن : قوربان تۆ مردبوویت ئێستە چۆن وا چاوت کردەوە ؟ ! ئەویش ئەڵێ : نەخەیر من نەمردوومو لەم ماوەدا لە حوضووری خودادا بووم ، ئامۆژگاری ئەکردین ئەیفەرموو : هەرکەسێ رۆژێ دووصەد ئایەت لە قورئان بخوێنێتەوە ئیمانی پارێزراو ئەبێ • کاتێ ئەم قسەی گێڕایەوە ئیتر بۆ یەکجاری چاوی نایەوە بەیەکدا •

جا مامۆستام فەرمووی : لەو کاتەوە ئەم رووداوەم لە باوکمەوە بیستوە تا ئێستە رۆژی دووصەد ئایەت لەم سوورەتە وردانە ئەخوێنمەوە ، چونکی لە بەر دەرسوتنەوەو پرسیارو ئیشو کاری موسوڵمانان ماوەی دانیشتنو دەورکردنەوەی قورئانم نی‌یە •

ئەم ذاتە لە مێژووی هەزارو سێصەدو پەنجاو پێنجی کۆچیدا لە تەمەنی پەنجاو دوو ساڵیدا کۆچی دوایی کردوەو ، لە گردی سەیوان لەگەڵ براو باوکو باپیرەیدا بە خاك سپێرراوە •

مامۆستام چوار کوڕی لێ بەجی‌ماوە ، شێخ ئەنوەر ، کە ئەویش کۆچی دوایی کردو ، شێخ عەبدوڕەحمانو ، کەمالەدینو ، بابا عەلی •

شێخ عوثمانی کوڕی شێخ عەبدولەطیف

ئەم ذاتە پێنج کوڕی بوە : شێخ عـەبدوللاو ، شێخ قادرو ، شێـخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ عەبدوصەمەدو ، شێخ سەمیع • ئەم کوڕانە هـەموو خوێندەوار بوون •

وە شێخ عەبدوللا سێ کوڕی بـوە : شێخ عـەبدولەطیفو ، شێـخ حەسەنو ، شێخ محەمەد ئەمین • ئەم سێ کوڕە هەموو خوێندەوارو زانـا بوون ، بە تایبەتی شێخ عەبدولەطیفو ، شێخ حەسەن ، وەکـوو بـاسیان ئەکەین •

شێخ عەبدولەطیفی کوڕی شێخ عەبدوللا

ئەم ذاتە لە زانیاری و کارامەیی و لێهاتوویدا تاقانەی دەوری خۆی بوە • لەسەر خوێندنگای زەردیاوا دانیشتوەو دەرسی گوتوەتەوەو ، زانیـاری بـە کوردستاندا بڵاوکردوەتەوەو ، لەسەر ئەم ڕێگـە پـیرۆزە ڕۆیشتوە هـەتا لە زەردیاوادا کۆچی دوایی کردوە • ئەم شێخ عەبدولەطیفە دوازدە کوڕی بـوە :

یەکەم : شێخ عەبدوللا کە یەکە زانا بوە لە قەرەداغداو ، تەریقەتـی نەقشبەندی وەرگرتوەو تەمەسوکی بە شێخ عوثمان سیراجەدینی خەلیفـەی مەولانا خالید کردوە • وە ئەوەندە بـە تواناو پێگەیشتوو بوە بوە بە خەلیفەی شێخ عوثمانو بوە بە ئینسانێکی خاوەن (توجهات)و موریدو مەنسووب •

لەسەر فەرموودەی شێخ عوثمان ئەم شێخ عەبدوللا گەیشتۆتە پایەی (قطبیة)و پێش ئەوە هەواڵ بە وڵاتدا بڵاو بێتەوە شێخ عوثمان خـۆی لە (تەوێڵە) دا هەواڵی کۆچی دوایی شێخ عەبدوڵـلای ڕاگـەیاندوەو ، نوێژی جەنازەیان بە یاسای نوێژ لەسەر غائیب بـۆ کردوە • وە کـۆچی دوایی لە زەردیاوادا بوەو ، ئەوەی لێ بەجێ نەماوە •

دووهەم لە کوڕەکانی شێخ عەبدولەطیف : شێخ مەحموود بوە ، ئەویش موزیدی شێخ عوثمانی سیراجەدین بوەو ، لە شاری هەڵەبجەدا دانیشتوەو ، شێخ عوثمان زوبەیدەی کچی خۆی لێ مارەکردوە • لەو کچە شێخ مەحموود کوڕێکی بوە ناوی شێخ صاحیب بوەو ، خوێندوویەو بوە بە زاناو ، بە گەنجی لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستدا کۆچی دوایی کردوە •

سێهەم تا هەشتەم لە دوازدە کوڕەکەی شێخ عەبدولەطیف شێخ ئەحمەدو ، شێخ کەریمو ، شێخ عەلیو ، شێخ عەبدوڵلای دوەمو ، شێخ صالح • ئەمانە کۆچیان کردوەو ئەوەی نێرینەیان لێ بەجێ نەماوە •

هەشتەم : شێخ عەبدوڕەحمان ، ئەم ذاتە کوڕێکی بوە ناوی شێخ عەلی بوە ، شێخ عەلی خوێندنی تەواو کردوەو ، بوە بە مەلا ماوەیێ لە قەرەداغداو ، ماوەیێ لە دێی سۆڵەدا مەلا بوە ، پیاوێکی عاقڵو فاضل بوو • ئەم ذاتە کۆچی دوایی کردو دوو کوڕی لێ بەجێما •

نۆهەم : شێخ قادر ، لەم شێخ قادرە شێخ عەبدوڕەحیمو ، لە شێخ عەبدوڕەحیم شێخ لەطیفو ، محەمەدو ، حسەین ، بەجێ ماون •

دەهەم : شێخ جەلال کە ذاتێکی زاناو لەخوداترس بوە • لە شاری سلیمانیدا لە مزگەوتی خەفافەکان ئیمامو مودەڕیس بوە • تەمەنێکی بە کەرامەتو دینو قەناعەت لەگەڵ دەرسوتنەوەو خزمەتی دیندا بەسەر برد تا کۆچی دوایی کرد • لەم ذاتە شێخ محەمەد بەجێماوە •

یازدەهەم : شێخ محەمەد ، ئەم شێخ محەمەدەیش زانایەکی بەرزو بەڕێزو ، لەخوداترسو ، نەفس بەرز بوە • ئەمیش لەگەڵ شێخ عەبدوڵلای قوطبدا خەلیفەی شێخی سیراجەدین بوەو ، ئیمامو مودەڕیسی مزگەوتی محەمەد پاشای جاف بوە لە هەڵەبجەو ، بە ڕاستیو دڵسۆزی خزمەتی زانیاریو دینی کردوە •

ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێ ماوە : شێخ محیدین و ، شێخ عەبدولەطیف و . شێخ عومەر • وە لە پاش کۆچی دوایی شێخ محەمەد جەنابی شێخ محیدین لە جێگەیدا دانیشتوەو ، پاش ماوەیەکی کەم شێخ محیدینیش کۆچی دوایی کردوە • جا شێخ عەبدولەطیف لەسەر خوێندنگاو مزگەوتەکە دانیشت و ، بە باشی خەریکی ئیمامەت و دەرسوتنەوەو ڕێنومایی و خزمەتکردنی موسوڵمانان بوو بە جۆرێ کە لەوە باشتر بۆ ئینسانی وا لە تواناداناداا نەبێ •

وە ماوەی چەن ساڵێ کرا بە قازی مەحکەمەی شەرعی هەڵەبجەو ، لە فەزازەتا لەسەر ڕێبازی (سەلەفی صالیحین) بوو ، چەن ساڵێ پێش کۆچی دوایی لەسەر قەضاوەت نەما ، هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو چل و شەشی کۆچیدا لە جیهان دەرچوو •

پاش کۆچی دوایی شێخ عەبدولەطیف شێخ عومەر لەسەر مزگەوت و خوێندنگاکەی دانیشت ، ئەمیش لەسەر هەمان ڕێگا خزمەتی زانیاری و موسوڵمانانی کرد تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو سێدا کۆچی دوایی کرد •

ئەم ذاتە حەوت کوڕی لێ بەجێ ما : شێخ محەمەدو ، شێخ ڕەئووف و ، ئەنوەرو ، نووری و ، زاهیدو ، ئەحمەدو ، ئەسعەد •

دوازدەهەم لە کوڕەکانی شێخ عەبدولەطیفی کوڕی شێخ عەبدولڵای کوڕی شێخ عوثمان :

شێخ نەجیب

ئەم ذاتە لە لای باوکی لە خوێندنگای خۆیاندا خویندوویەتی جا لە لای شێخ حەسەن هەتا ئیجازەی وەرگرتوەو ، لە ڕاستیدا تاقانەی زەمان و عەللامەی کوردستان بوە • کتێبی زانیاری لە هەر زانیاری و لەهەر بابەتێکدا بووبێ بە بێ موطالەعە بەدەرس گوتوویەتی یەوە بە جۆرێ پیاوی زیرەک و زانای ویستوە خۆی ئامادە بکاو لە تەقریرو شەرحی بکات •

وه لەگەڵ ئەوەدا چەند کۆسپو رووداوی ناباز داوێنیان گرت ئـەو هەر لەسەر دەرسوتنەوەو رێنومایی‌و ناندان بە موسوڵمانان دەوامی کردو ، چەنها قوتابی لەسەر دەستی ئەودا پێگەیشتن‌و ئیجازەیان لێ وەرگرتو ، چەنها هەتیوی بێ‌کەس لە خوێندنگای ئەوداو لەسەر زیواری خانەدانی ئـەو پێگەیی‌و ، تەمەنێکی بەنرخی لە رێگەی دین‌و زانیاری‌و خزمەتی موسوڵمانانا بەسەر برد ، تا لە ساڵی ۱۹۳۲ ی زایینیدا کۆچی دوایی‌کردو لە گۆڕستانی زەردیاوادا بەخاك سپێررا •

ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێ ما : شێخ مصطەفاو ، شێـخ مەجیدو ، شێخ حەمید •

شێخ مصطەفا تاقانە زانای قەرەداغ بوو ، لـە هـەموو زانیاری‌یەکاندا بێ وێنە بوو ، لە دەرسوتنەوەدا بە کۆشش‌و دڵسۆزو دامەزراو بوو • گەلێ کەس لە دەرچووان لە خوێندنگاکە ئیجازەیان لە خزمەتدا وەرگرت • لـە ماوەی ژیانیدا گەلێ هەڵوێستی مەردانەی بوو ، زۆر کۆمەڵایەتی‌و ، ردوشت بەرزو ، خزم دۆستو ، بەوەفا بوو • لە کۆڕو کۆمەڵی گەورەدا سەربەستو بەڕێز بوو • خانەدانی بەڕێزو نرخەوە بۆ موسوڵمانان راگرت •

گەلێ فەتاوای جوانی داوە لەسەر مەسەلە شەرعی‌یەکان بۆ ئەو کەسانە کە داوای فەتوایان لێ کردوە •

کتێبێکی لە حیساب‌و ریاضیاتدا بە زمانی کوردی داناوە • یاسای کۆن‌و نویی تێدا کۆکردوەتەوە ، بە خەتی درێژ یاسای کۆنی لـە یاسای تـازە جیاکردوەتەوە • ئەو کتێبە چاپ نەکراوەو ، ئەگـەر چاپ بکـرێ گـەلێ سوودی ئەبێ •

ئەم ذاتە لە دوا دوایی ژیانیدا لە زەردیاواوە گواستی‌یەوە بۆ سلێمانی‌و، پاش ماوەیێ لە ساڵی هەزارو نۆصەدو حەفتاو یەکی زایینیدا کۆچی دوایـی کردو ، دوو کوڕی لێ بەجێ ماوە : جەمال‌و ، بەهادین •

شێخ حەسەنی کوڕی شێخ عەبدوڵلا

ئەم پیاوە تاقانەی زەمانو عەلامەی کوردستان بوو • لە خوێندنگاکەی خۆیاندا خوێندوویەتی هەتا نزیکی خوێندن تەواوکردن ، پاش ئەوە چوە بۆ بەغداو لە خوێندنگای محەمەد فەیضی - موفتی زەهاوی - و لای ئەو خوێندوویە تا ئیجازەی وەرگرتوە • پاش ئیجازەوەرگرتن گەڕاوەتەوە بۆ قەرەداغو ، لە پاش ماوەیێ گەڕاوەتەوە بۆ بەغداو ، بە هۆی موفتی زەهاوییەوە کراوە بە مودەڕیسی رەسمی بۆ شاری کفری (صلاحیە) و ، لەو مزگەوتەدا کە ئێستە پێی ئەڵێن : مزگەوتی (کرماج) دائەنیشێو دەست ئەکا بە دەرسوتنەوەو قوتابی لە هەموو لایەکەوە لێی گردئەبنەوە بە جۆرێ ئەو مزگەوتە بە ناوی (مزگەوتی مەدرەسە) وە ناو دەرئەکات • وە بە دەرسوتنەوەو رێنومایی‌و ئامۆژگاری هەموو ئەو ولاتی گەرمی‌یانە ئاوەدان ئەکاتەوەو ، لەسەر ئەو رێبازە رۆیشت تا کۆچی دوایی کرد •

شێخ حەسەن دوو کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە : شێخ محەمەدو ، شێخ عەبدوڵلا• شێخ محەمەد زانایەکی بەرزو بەڕێز بوەو ، کراوە بە مامۆستای خوێندنگای (طووز خورماتوو) بە رووناکی زانیاری‌و رەوشت‌و خووی بەرزو ، بەخشندەیی ••• ئەو ولاتەی رووناك کردوەتەوەو ، گەلێ خزمەتی ئاینی ئیسلامی کردوەو کاتی خۆی مەشهوور بوە لە ولاتدا کە پیاوی وەها خاوەن عەقڵ‌و بەدین‌و رەوشت نایاب بوەو ، تەمەنی بەم یاسا بەسەر بردوە تا کۆچی دوایی کردوە •

وە شێخ عەبدوڵلای کوڕی شێخ حەسەن چوەتە ناو ریزی سوپاوەو بوە بە (موفتی ئالا) و لەو شارەدا ماوەتەوە تا کۆچی دوایی کردوە •

وە شێخ محەمەدی کوڕی شێخ حەسەن نەوەی نێرینەی نەبوە • بەلام شێخ عەبدوڵلا کوڕێکی لێ بەجێ‌ماوە ناوی عەلی بودو ، لە خوێندنگاکانی

عوثمانیدا خوێندوویەتی‌و (حوقووق) ی تەواو کردوەو ، بوە بە مودیری ناحیەو ، لەسەر کارو باری وەزیفە ڕۆیشتوە تا کۆچی دوایی کردوە ۰ یەك کوڕی لێ بەجێ‌ماوە ناوی عەبدوڵلایەو ، ئێستە نشتەجێی بەغدایە ۰

شێخ محەمەد ئەمینی کوڕی شێخ عەبدوڵلا

کوڕی شێخ عوثمان ، کوڕی شێخ عەبدولەطیف ۰

ئەم ذاتە لە (دەلووجە) دا دانیشتوەو ، خاوەن نان‌و قۆناغ بوەو ، شەش کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : کاکە حەمە ، عەبدوڕەحمان ، ئیسماعیل ، ئەحمەد ، قادر ، عەبدوڵلا ۰

قادرو عەبدوڵلا نەوەیان نەبوەو ، لە کاکە حەمە عەبدوصەمەدو ، لە عەبدوصەمەد ڕەشیدو ، لە ڕەشید ڕەئووف بەجێ‌ماوە ۰

وە شێخ ئیسماعیل چوار کوڕی بوە : عەبدوڕەحیم‌و ، عەلی‌و ، عوثمان‌و ، محەمەد ۰

عەبدوڕەحیم خوێندوویەتی تا پێگەیشتوەو ، بوە بە زانایەکی بەرزی بەڕێزو ، دوای ئیجازەوەرگرتن شێخ عومەری ضیائەدین کردوویەتی بە مامۆستای خوێندنگای خانەقای بیاوێڵە لە نزیکی هەڵەبجەداو ، ماوەیێ لەوێ تەدریسێکی چاکی کردوە ، جا لە پێش ئەوەدا ژنێنێ کۆچی دوایی کردوە ۰ هەروا شێخ عوثمان‌و شێخ عەلی برایشی بە بێ نەوە سەریان ناوەتەوە ۰

وە شێخ محەمەدی کوڕی شێخ ئیسماعیل شێخ مصطەفای لێ‌بوەو ، لە شێخ مصطەفا : ئەحمەدو ، محەمەدو ، مەحموودو ، ماجیدو ، ئەمجەدو ، بەختیارو هۆشیار بەجێ‌ماون ۰

وە لە شێخ ئەحمەد : شێخ مەعرووف‌و ، شێخ کەریم‌و ، شێخ عارف بەجێ ماوە ۰ ئەم کوڕانە ڕۆیشتوون بۆ شاری خانەقین ۰ شێخ مەعرووف

ئیمام بوەو ، شێخ کەریم‌بازرگان بوەو ، عەبدولقادرو ، کەمال‌و ، جەمال‌و ، باهیری لێ بەجێ‌ماوە •

وە لە شێخ عارف : عـەلی بوەو ، لە عەلی : عـارف‌و ، ئەحمـەدو ، مەحموودو ، حامید بوون •

شێخ قادری کوڕی شێخ عوثمان

لە دێی شێوی قازیدا دانیشتوە • لەم ذاتە شێخ ئەحمەد بوە ، کە بوە بە خەلیفەی شێخی بەهادینی کوڕی شێخ عـوثمانی تەوێڵە • ئەم شـێخ ئەحمەدە پێنج کوڕی بوە : شێخ صالح‌و ، کاکەحەمـەو ، شـێخ قادرو ، شێخ مەحموودو ، شێخ سەمیع •

شێخ‌صالح گەلێ کوڕی بوە ، کۆچی دوایان کردوە • یەکێ لەوانە ناوی بابا شێخ بوە ، کە زانایەکی ناونجی بوە • پاش ئەوە کە لە (شێوی قازی)وە گواسـتوویانەتەوە بۆ (بێسەلّمێن) لە شـارەزووردا •• پێش ئەوە ژن بێنێ کۆچی دوایی کردوە •

لە هەموو نەوەکانی شێخ صالح تەنها شێخ عارف ماوەتەوە • لە شێخ عارف : شێخ نووری‌و ، شێخ عەبدولکەریم‌و ، شێخ لەطیف ماونەتەوە • ئێستە لە شاری سلێمانیدان •

وە لە شێخ کاکە حەمە چوار کوڕ بەجـێ‌ماوە : شـێخ حەسەن‌و ، شێخ حسەین‌و ، شێخ عەزیزو ، شێخ رەشید • شێخ‌عەزیز لەسەردەمی عوثمانی‌یەکانـدا بوە بـە قـازی‌و ، لـە شاری بەصـرەدا دانیشتوەو ، لەوێ ژنی هێناوەو ، کـوڕێکی لێ بەجێ‌ماوە ناوی ئەسعەدە ، زانکـۆی شەریعەی تەواوکردوە ئێستە لەشاری بەغدادا مامۆستایە •

وە لە شێخ قادر سێ‌کوڕ بەجێ‌ماون : شێخ مـەعرووف‌و ، شـێخ سەعیدو ، شـێخ عەلی • جـا لـە شـێخ سـەعید شـێخ عـەزیز بـوە کە ئێستە لە شاری سلێمانیدایە •

وە لە شێخ عەلی : شێخ ئەحـمەدو ، شـێخ محەمەدو ، کچێـکی ئامینەناو بوە • جا شێخ ئەحمەد بە منداڵی مردوەو ، شـێخ محـەمەد ژنی هێناوەو کچێکی لێ بەجێماوە ناوی (عاصمە)یەو شووی کردوە بە (خیرالدین عبدالرزاق)و ئێستە لە شاری سلێمانیدایە •

(ئامینە) یش خێزانی من بوو ، دوو کوڕو ، دوو کچی بـوە • کوڕەکان : محەمەدو ، صەلاحەدینو ، کچەکان عـالی‌یەو ، عەطی‌یە • ئامینە لـە شەوی چـوارشەمەی چـواردەی صەفەری ساڵـی هـەزارو چوارصەدو سێی کۆچیدا ، ڕێکـەوتی یەکـی کانـوونی یەکـەمی ساڵی هەزارو نۆصەدو هەشتاو دووی زایینی کۆچی دوایی کردو ، تەرمەکەی برایەوە بۆ چنارە لە لای گۆڕی شێخ عەلی باوکی‌و (رضیە) خانی دایکیدا بە خاك سپێررا •

وە لە شێخ مەحموودی کوڕی شێخ ئەحمەدی شیوی قازی کـوڕی بەجێماوە ناوی شێخ محیّدین بوە •

وە لە شێخ سەمیعی کوڕی شێخ ئەحمەد سێ کوڕ بەجێماوە : شێخ عومەرو ، شێخ عوثمانو ، شێخ عەلی • ئەمانە نەوەیان هەیە •

شێخ عەبدوسەمیع

کوڕی شێخ عوثمانی کوڕی شێخ عەبدولەطیف ، ئەم پیاوە بە بێ نەوە جیهانی بەجێهێشتوە •

شێخ عەبدوصەمەد

کوڕی شێخ عوثمان کوڕی شێخ عەبدولەطیف ، کوڕێکی بوە ناوی شێخ عوثمان بوە • شێخ عوثمان کوڕێکی بوە ناوی شێخ فەرەج بوە • وە شێخ فەرەج کوڕێکی هەیە لە (کەلار)ە ناوی عەلی‌یە •

شێخ عەبدوڕەحمان

کوڕی شێخ عوثمان ، کوڕی شێخ عەبدولەطیف باپیرەی شێخەکان ، ئەم ذاتە وەکوو شێخ قادری برای هەر ڕۆیشتوە بۆ دێی (شیوی قازی)و لەوێدا نیشتەجێ بوە •

ئەم شێخ عەبدوڕەحمانە دوو کوڕی بوە : شێخ کەریمو ، شێخ مصطەفا • شێخ کەریم نەوەی نێرینەی زۆر بوون هەموو مردوون ، تەنیا شێخ صالح ناوێکیان ماوە • بەڵام شێخ مصطەفا چوار کوڕی بوە : شێخ عەبدوصەمەدو،شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ عەبدوڕەحیم • پێنج کچیشی بوە : ئامینەو ، عاصیمەو ، صەفی یەو ، فاطیمەو ، ڕەضی یە •

لە شێخ عەبدوصەمەد دوو کوڕ بەجێ ماوە : شێخ ئەمینو ، شێخ عوثمان • شێخ ئەمین بە بێ نەوە مردوە • شێخ عوثمانیش یەك کوڕی لێ بەجێماوە ناوی شێخ فەرەج بوە •

وە لە شێخ عەبدوڕەحمان سێ کوڕ بەجێماوە : شێخ محەمەدو ، شێخ حسەینو ، شێخ عارف • شێخ حسەینو شێخ محەمەد نەوەیان نەماوە • شێخ عارف کوڕێکی بوە ناوی شێخ مەعرووف بوە ، لە شێخ مەعرووف : طاهیرو ، کاوەو ، کامەرانو ، ئەهرۆو ، ئەحمەد بەجێماوە •

وە لە شێخ عەبدوڕەحیمی کوڕی شێخ مصطەفا شەش کوڕ بەجێماوە : شێخ مەعرووفو ، شێخ سەعیدو ، شێخ عەلیو ، شێخ نەجیبو ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ ظاهیر •

شێخ مەعرووف نەوەی نی یە ، وە لە شێخ سەعید ـ کە لە حەلاوەخانی خوشکی شێخ حەسەنی قەرەچیوار بوە ـ چەن کوڕ بەجێماون : شێخ عەلی کە لە ئەوقافدا فەرمانبەر بووو ئێستە خانەنشینەو لە هەولێردایەو ، شێخ محەمەدو ، شێخ حسەین • وە لە شێخ عەلی شێخ مصطەفا

بەجیٚماوەو ، لە شیٚخ مصطەفا حەسەنو ، حسەینو ، جەعفەرو ، فەرەیدوونو ، دلێر بەجیٚماون .

وە لە شیٚخ ئەحمەد شیٚخ ئیسماعیلو ، لە شیٚخ نەجیب شیٚخ حسەینو شیٚخ لەطیف بەجیٚماون .

وە شیٚخ عەبدوللا چوە بۆ شاری ئەستەموولو چوەتە ریزی سەربازیو بوە بە سەرۆکی مەحکەمەی تەمییزو نەگەڕاوەتەوە بۆ کوردستان تا لە ئەستەموول کۆچی دوایی کردوە . سێ کوڕی لێ بەجێ ماوە : خالیدو ، جەلالو ، مصطەفا . کە لە تورکیادا ماونەتەوە .

وە کچەکانی شیٚخ مصطەفای کوڕی شیٚخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شیٚخ عوثمانی کوڕی شیٚخ عەبدولەطیف بەسەرهاتیان بەم شێوەیە :

ئامینەخان شووی کردوە بە شیٚخ حسەینی کوڕی شیٚخ عەبدولکەریم ، برای شیٚخ حەسەنی قەرەچیوارو ، کوڕێکی بوە ناوی شیٚخ عەبدولکەریم بودو ، شیٚخ عەبدولکەریم : شیٚخ محەمەدو ، شیٚخ ئیسماعیلو ، مەعرووفو ، جەعفەرو ، عەبدولوەهابو ، سەعیدو ، رەئووفو ، موعتەصەمو ، حسەینی بوە .

وە عاصیمەخان شووی کردوە بە شیٚخ سەمیعو ، شیٚخ عوثمانی شیوی قازی لێ بوە .

وە صەفیەخان شووی کردوە بە شیٚخ قادری کوڕی شیٚخ ئەحمەدی شیوی قازیو ، شیٚخ عەلیو ، شیٚخ سەعیدو ، شیٚخ مەعرووفو ، شیٚخ ئیسماعیلو شیٚخ محێدینی لێ بوە .

وە فاتمەخان شووی کردوە بە کاکە حەمە .

رەضیەخانیش شووی کردوە بە شیٚخ عەبدوڕەحمانی چنارەیی .

با بگەڕێینەوە بۆ باسی کوڕەکانی دیکەی شیٚخ لەطیفی گەورەی باپیرەی شیٚخەکانی قەرەداغ .

شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولەطیف

ئەم ذاتە هەر لە زەردیاوادا بە بێ نەوە مردوە •

شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەبدولەطیف

ئەم ذاتە لە دێی (دووکەرۆ) دا دانیشتوەو دوو کوڕی لێ بەجێماوە: شێخ مەحموودو ، شێخ سەلام • شێخ مەحموود سێ کوڕی بوە : شێخ محەمەد ئەمین و ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ محەمەد •

لە شێخ محەمەد ئەمین سێ کوڕ بەجێماوە : شێخ قادرو ، شێخ عەبدوڕەحمان و ، شێخ لەطیف ، شێخ لەطیف نەوەی نەبوە • شێخ قادر کوڕێکی بوە ناوی حەکیم بوە • شێخ عەبدوڕەحمانیش کوڕێکی بوە ناوی شێخ قادر بوە •

وە لە شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ مەحموودی کوڕی شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەبدولەطیف دوو کوڕ بەجێماون : شێخ عەبدوللا • بە بێ نەتەوە مردوە • شێخ محەمەد ، ئەم شێخ محەمەدە کوڕێکی بوە لە سلێمانیدا بە بێ تاوان تووش بوەو کوژراوە •

وە شێخ محەمەدی کوڕی شێخ مەحموودی کوڕی شێخ ئەحمەد تەنیا کوڕێکی بوە ناوی شێخ مەحموود بوە • ئەم شێخ مەحموودە کوڕی زۆر بوون ، بەڵام تەنیا دوانیان ماون : شێخ عەلی و ، نووری • وە شێخ سەلامی کوڕی شێخ ئەحمەد نەوەی نەبوە •

وردبوونەوەیێ لە رشتەی شێخانی مەردۆخی

ئەم شێخانی مەردۆخی یە لەو مێژووەوە هاتوونەتە وڵاتی کوردستان تا ئەم مێژوە کە هەزارو چوارصەدو سێی کۆچی یە لە هەموو بەشێ لە بەشەکانی رشتەکاندا زانای بە تواناو خزمەتگوزاری دین و زانیاریان بوە •

وە لە هەموو رۆژێکیشدا داوای ئەوەیان کردوە کە نە نەوەی ئیمامی حەسەنی کوڕی ئیمامی عەلین • وە بە گوێرەی شەرع هەرکەسێ ئەمینە لەسەر نەسەبی خۆیو ، هەرکەسێ داوای نیسبەتدانی خۆی بۆ لای هەرکەسێ بکا کەس مافی ئەوەی نی‌یە بەرگری لە داواکەی بکات ، مادام بەڵگەیەکی رێكو راستی وای بە دەستەوە نەبێ کە داواکەی ئەو بداتە دواوە •

وە من بەش بە حاڵی خۆم باوەڕم وایە ئەم شێخانە لە نەوەی حەزرەتی حەسەنی کوڕی عەلین بە سێ بەڵگە :

یەکەم : کە باوو بڵاوە : (الناس مؤتمنون علی انسابهم) • وە هەرکەسێ داوای هەر نەسەبێ بکات بە بێ بەڵگەی بەهێز بەرگری لێ ناکرێ •

دووهەم : ئەم ذاتانە شەجەرەی نەسەبیان هەیە تا ئەگاتە لای حەزرەتی ئیمام حەسەن کوڕی ئیمامی عەلی ـ خ ـ ، وە گەلێ لە ساداتو زانای باوەڕپێکراو وەکوو : حەزرەتی کاك ئەحمەدی شێخو ، شێخ عومەری بیارە ـ ضیائەدین ـ و ، موفتی زەهاویو ، شێخ عەلی حیسامەدینو ، گەلێ زانای دیکە مۆریان کردوە •

وە دیارە ئەم ذاتانە بە بێ ئاگاداریو بەڵگەو باوەڕی پتەو شەجەرەی نەسەب بۆ ئەو زاتانە مۆر ناکەن •

وە ئەم دوو بەڵگە باوەڕی ئینسان بەهێز ئەکەن لەسەر ئەوە کە نەسەبو نیسبەتدانەکەیان راستە •

بەڵگەی سێهەم : قەناعەتێکی ویجدانی بۆ ئینسان پەیدا ئەبێ لەسەر ئەم بەردەوامبوونی زانیاریو رێزو خزمەتی جیهانی ئیسلامە لە لایەنی ئەم زنجیرە شێخانەوە ، واتە لە مێژووی هەشتصەدی کۆچی‌یەوە تا ئێستە کە شەشصەد ساڵ ئەکا ئەم رشتە بە دەرسوتنەوەو دانانی کتێبی بەنرخ لە جۆرەها زانیاری ئیسلامیدا لە : نەحوو ، صەرفو ، مەنطیقو ، ئادابو ،

بەلاغەو ، حیکمەت و ، ئوصوولی فیقەو ، ئوصوولی دین و ... زانیاری یەکانی دیکەوە خەریك بوون و ، بەردەوامی ئەم جۆرە پیرۆزی یە پالپشتی ئەو نەسەب و نیسبەتە دەکا .

زیاد لە مەسەلەی زانیاری ئایینی ئیسلام زانیاری بۆ کردەوەی باش ئەوێ و ، بە مێژوو بۆ ئێمە دەرکەوتوە ئەم زنجیرەیاوە لە خوداترس و پیاوی چاك بوون و ، گەلێ پیاوی وەلی و چاکیان تێدا بوە ، وەکوو شێخ عەبدولغەفاری خەلیفەی شێخ شەمسەدینی (شووشی) کە لەگەڵ شێخ بابا رەسووڵی بەرزنجیدا هەردووکیان هاو ئیرادەت بوون و خەلیفەی ئەو ذاتەن .

وە شێخ مصطەفای تەختەیی و شێخ وەسیم کوڕەگەورەی شێخ ئەحمەدی عەللامە کە ویلایەت و کەشف و کەرامەتیان لەناو جیهاندا دیار بوەو ، شێخ عومەری کوڕی شێخ عەبدولەطیف خەلیفەی مەولانا خالید بوەو ، لە قەڵاچوالاندا لە ناو بابانەکانا دانیان بە پیاوچاکیدا ناوە . وە شێخ عەبدوڵلای قوطب و ، شێخ محەمەدی برای کە ئەم دوو ذاتە کوڕی شێخ عەبدولەطیف و خەلیفەی حەزرەتی شێخ عوثمانی سیراجەدین بوون .

وە شێخ ئەحمەدی شیوی قازی ، کوڕی شێخ قادری ، کوڕی شێخ عوثمانی کوڕی شێخ عەبدولەطیفی گەورە ئەم ذاتە خەلیفەی شێخ محەمەد بەهادین بوە . هەروەها شێخ عەبدوڕەحمانی قەرەداغی ، کوڕی شێخ مەعرووفی ، کوڕی شێخ عومەری کوڕی شێخ عەبدولەطیف .

وە شێخ سەلیمی سنەیی خەلیفەی شێخی ضیائەدین بوەو ، شوێنەواری تەقواو لەخوداترسی و خۆشەویستی بۆ حەزرەتی فەخری عالەم لە ئەدەب و شیعرەکانیدا دیارو ئاشکرایە .

وە شێوەی ئەو شەجەرەیە کە بە من گەیشتوە لە شێخ عەبدولەطیفی قەرەداغی یەوە بەم شێوەیە .

الشيخ عبداللطيف ، ابن الشيخ محمد معروف ، ابن الشيخ عبداللطيف ، ابن الشيخ محمد حسن ، ابن الشيخ شمس الدين ، ابن الشيخ عبدالغفار ، ابن الشيخ ملاگوشايش ، ابن الشيخ محمد امردوخي ، ابن الشيخ يوسف ، ابن الشيخ سليمان ، ابن الشيخ محمد قسيم ، ابن الشيخ عبدالكريم ، ابن الشيخ احمد شهاب الدين ، ابن الشيخ عبدالله ، ابن الشيخ قاسم ، ابن الشيخ اسماعيل ، ابن الشيخ ابراهيم ابن الشيخ عبدالله ، ابن الشيخ عيسى ، ابن الشيخ حسين ، ابن الشيخ محمد على ، ابن السيد حسن الطبرستانى ، ابن الشيخ زيد ، ابن الشيخ محمد القائم بالحق ، ابن الشيخ زيد ، ابن الشيخ محمد ، ابن الشيخ ابى محمد اسماعيل ، ابن الشيخ ابى محمد حسن ، ابن الشيخ ابى حسن ، ابن الامام الحسن المجتبى ، ابن على المرتضى وفاطمة الزهراء بنت سيد الانام فخر الكائنات محمد -ص-.

جا بەم بۆنەوە من نەسەبی مامۆستای گەورەم خوالێ خۆش بوو شێخ عومەری بەناوبانگ بە (ابن القرەداغی) م گەیاند بە شێخ عەبدولەطیفی گەورەی قەرەداغیو لەوەوزووریش بە هۆنراوە هەمووم نووسی :

عومەر نەجیبی کوڕی نەجیبە
عەللامەی نافیع بەرزو نەسیبە
باوکی ئەمینەو ، باپیرەی مەعرووف
ئیبنی عومەری بە تەقوا مەوصووف
لە عەبدولەطیف شێخی قەرەداغ
قەرەداغی کرد بە میثالی باغ
(ابن الشيخ حسين، ابن شمس الدين)
لە دنیادا بوون بە مورشید بۆ دین

له عه‌بدولغه‌فار کوڕی گوشایش
خادیمی قورئان به بێ ئالایش
له محه‌مه‌ده‌وه یـوسف سلێمان
محه‌مه‌د قه‌سیم فاضیلی زه‌مان
له عه‌بدولکه‌ریم ، له ئه‌حمه‌د شه‌هاب
عه‌بدوڵلاو قاسم به یاسای حیساب
له ئیسماعیلو ئیبراهیمی پاك
عه‌بدوڵلاو عیساو حوسه‌ین رووناك
محه‌مه‌د عه‌لی ، جا سه‌یید حه‌سه‌ن
طه‌به‌رستانی (مهجر) نه‌ك وه‌ته‌ن
زه‌یدو ، محه‌مه‌د (قائـم بالحق)
زه‌یدو محه‌مه‌د هه‌م بزانه حه‌ق
ئه‌بو محه‌مه‌د ئیسماعیل عـه‌له‌م
ئه‌بو محه‌مه‌د حـه‌سه‌ن خاتر جه‌م
شێخ ئه‌بولحه‌سه‌ن له صولبی ئیمام
حه‌سه‌ن موجته‌با (فی علم العلام)
(من فاطمة الزهـراء البتول)
(وردة بيت حضرة الرسول)
(ومن علی حیـدر الكرار)
(حبّ النبی الرسول المختـار)
هه‌زار دروودو سه‌لامی مومتـاز
بۆ رۆحی به‌رزی خاوه‌نی ئیعجاز

هەم بۆ ئالو صەحب باقی تابیعین
(رضی الله عنهـم آجمعین)
پەروەردگارا بە لوطفی سامـی
ببەخشە جورمی عەبدی خۆت (نامی)

ئەو شەجەرەی کە نووسیمان بە مۆری گـەلێ لە مامۆستا گـەورەو ناودارەکانی کوردستان مۆر کراوە ، وەکوو :

یەکەم : شێخ عەبدوڕەحیمی بـەرزنجی زانای بەناوبانگ ، بـرای شێخ عەبدولکەریمی مامۆستای مەولانا خالیدی نەقشبەندی •

دوەم : شێخ حسەینی قازی ، کوڕەزای شێخ حەسەنی گڵەزەردە •

سێهەم : کاك ئەحمەدی شێخ کوڕی شێخ مەعرووفی نۆدێیی ، وە نووسیویەتی :

(هذه شجرة صحیحة ، نطقت بها نقول صریحة ، ولـذا مهرتها علی یقین • وانا الملهوف الحزین احمد النودهی البرزنجی •

چوارەم : خالید پاشای بابان •

پێنجەم : شێخ عەبدولقادری موهاجیر ، دانەری (تقریب المـرام) شەرحی (تهذیب الکلام) •

شەشەم : سەید ئیبراهیم کوڕی خوالێخۆش بوو شێخ سەعیـدی حەفید •

بنەماڵەی سەیدەکانی خانەگا لە هەورامانا

ئەم سەیدانی خانەگاو پاوە لەسەر شەرجەرەی خۆیان لە نەتەوەی ئیمام عەلی عەریضی کوڕی ئیمام جەعفەری صادقن • ئەم کوڕە لەبەر ئەوە لە شوێنێکدا بوە لە حیجازا ناوی (عریض) بوە بە عەلی عەریضی ناوبانگی دەرکردوە •

ئەمەیش شێوەی شەجەرەکەیانە :

السيد محمد ، والسيد احمد ، والسيد مصطفى ، والسيد بابا شيخ ابناء السيد عبدالرحمن ، ابن السيد احمد ، ابن السيد عبدالكريم ، ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد سليمان ، ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد عمر ، ابن السيد الحاج قانون ، ابن السيد ناصر ، ابن السيد حسن ، ابن السيد احمد الملقب بالجنيد ، ابن السيد حسن تاج الدين ابى احمد ، ابن السيد حسين ، ابن السيد عثمان الغازى المكى ، ابن السيد مسعود ، ابن السيد سليمان ، ابن السيد فضل الله ، ابن السيد محمد ، ابن السيد فضل الله ، ابن السيدعلى ، ابن السيد فضل الله ، ابن السيد حسين ، ابن السيد حسين، ابن السيد احمد ، ابن السيد حسين ، ابن السيد احمد ، ابن السيد على العريضى ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام على زين العابدين ، ابن الامام حسين ، ابن الامام على ابن ابى طالب من فاطمة الزهراء البتول بنت سيد المرسلين محمد - ص - •

وە لە پەراوێزی شەجەرەکەدا نووسراوە :

السيد عبدالكريم ، ابن السيد عبدالحكيم ، ابن السيد عبدالكريم ، ابن السيد محمود ، ابن السيد احمد ، ابن السيد اسماعيل ، ابن الحاج السيد يوسف ، ابن الحاج السيد **قانون** •

ئەم (قانون) ە یەکێکە لەوانەی لە ناو دەقی شەجەرەکەدا نووسیمان•

وە وا باوو زانراوە کە سەیدەکانی (هانەسوورە) ئەم سەیدانی (خانەگا)ن • واتە : سەید نەجیبی ، کوڕی سەید عەبدوڕەحیمی ، کوڕی سەیدعەبدوڕەحمانی ، کوڕی سەید نەصروڵلا • ئەم ذاتـە لـە سەیدەکانی خانەگایەو ، هاتوەتە خاکی هەڵەبجە •

وە ئەوانەی شەجەرەکەیان مۆرکردوە ئەمانـەن : سەید حسەینی بەرزنجی ، سەید مەحموودی خەطیبی سلێمانی ، سەید عەلی کـوڕی سـەید بابا رەسووڵی بەرزنجـیو ، شێـخ مەحموودی موفتیو ، شێـخ عەبدوسەلامی جێگری قازیو ، شێخ مەعرووفی قەرەداغیی مودەڕیس لە سلێمانیو ، سەید حەسەنی بەرزنجی مودەڕیس لە سلێمانیو ، مەلا ئەحمەدی چاوماری مـوفتی سلێمانـیو ، سەید عـەبدوصەمەدی قاضی سلێمانیو ، سەیـد ئەحمەدی نـەقیبی بەرزنجیو ، سەید نەصروڵـلای هانەسوورەیی خالصیو ، سەید ئەحمەد • ـ خ ـ •

وە سەیدەکانی (دشە) و (پـاوە) و (شمشێر) یش لە نەوەی عەلی (عریضی)ن •

رشتەو بنەماڵەی سەییدەکانی (کەلجی)

سەیدەکانی کەلجی ئەڕۆنەوە سەر سەیید مصطەفای بەناوبانگ بە پیرشەهریار کە لە هەورامانی تەختدا دانیشتوەو ، وایش باوە کە لە خەلیفەکانی شێخ عەبدولقادری گەیلانییەو ، شێخ عەبدولقادر دەربارەی فەرمووویەتی : (ان اخی مصطفی رجل صالح) •

وە ئەم شێخ مصطەفا ئیرشادی موسوڵمانانی کردوەو ، نەوەدو نۆ پیر لە سەردەستی ئەمدا پێگەیشتوون • وە ئەم پیرشەهریارە لە نەوەی سەیید عەلی (عریضی) کوڕی ئیمام جەعفەری صادقە ـ خ ـ • وە شەجەرەی یەکێ لە خانەدانە سەییدەکانی کەلجی بەم شێوەیە :

السید فتح المبین ، ابن السید محمد امین الکلجیني ، ابن السید قطب الدین ، ابن السید احمد ، ابن السید محمود ، ابن السید علي ، ابن السید قاسم ، ابن السید پلیاسا ، ابن السید ولیاس ، ابن السید یائیل ، ابن اسید طاهر ، ابن السید صالح ، ابن السید نبیج ، ابن السید آقه ، ابن السید رستم ابن السید مصطفی ، ابن السید معروف ، ابن السید بابیل ، ابن السید مسعود ، ابن سلیمان ، ابن السید فضل الله ، ابن السید محمد ، ابن السید محمد ، ابن السید حسین ، ابن السید احمد ، ابن السید علي العریضی ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام علي زین العابدین ، ابن الامام حسین ، ابن الامام الهمام علي بن ابی طالب وفاطمة الزهراء وردة الرسول المختار سیدنا محمد ـ ص ـ •

بۆ زانیاری : سێ ناوم لەم شەجەرەدا چاوپێکەوت : پلیاسا ، ولیاس ، یاپیل • وە ئەم ناوانە دوورن لە ناوی عەرەبی‌یەوە ، یا ئەم ناوانە بۆ کەسانێکن لە وڵاتی عەجەمدا لەدایك بوون ، وە یاخود تێکدراون‌و شێوەکەیان گۆڕاوە ، وەك بڵێین : پلیاسا نە ئە ئەسڵدا(ابو الیاس)بووبێ‌و، ولیاس (ابو الیاس) و (یاپیل) (بابل) بووبێ • بەهەرحاڵ نووسەری شەجەرەکە وای نووسیوە • هەروەها دووجار ناوی (محمد) بەرو دوا بەیەکەوە نووسراون‌و بە یەکەم‌و دوەم جیاکراونەتەوە •

وە بزانن ! ناوی (مەلا جان الله)و نەتەوەی مەلا جانوڵلاهی لە هەوراماندا هەن‌و ، وا باوە ئەو مەلا جانوڵلا لە نەتەوەی مەلا مصطەفای پیرشەهریارە ، وە هەندێ ئەڵێن : مەلا (جاروڵلا) ، لە باتی (جانوڵلا)

وە دێیەك لە هەورامانی ئەودیو هەیە بە ناوی (فەقێ‌کان) واتە خوێندەوارەکان ناسراوە • ئەڵێن : خەڵکی ئەو دێ لە نەتەوەی مەلا جانوڵلان • وە مەلا جانوڵلا یەکەمجار لە گوندی (دی‌وەزناو) لە کوێچەمی سیروواندا نیشتەجێ بوەو ، لە ناساغیدا کۆچی دوایی کردووە ، وەصیەتی کردوە : کە پاش مردن بیدەن بە سەرپشتی ئاتری سواریی خۆیانداو باش دایبەستن‌و بکەونە شوێنی تا لە هەر شوێنێکدا خۆی دا بە زەویدا لەو شوێنەدا گۆڕی بۆ هەڵکەنن • ئەوانیش وا ئەکەن‌و ، قاترەکەی بەرەوهەورامان ئەڕوا هەتا ئەگاتە هەورامانی تەخت‌و ، لە نزیکی گۆڕی پیرشەهریاردا خۆی ئەدا بە زەویدا ! ئەوانیش تەرمەکەی لێ دائەگرن‌و لە نزیکی پیرشەهریاردا گۆڕی بۆ هەڵئەکەنن‌و لەوێدا بە خاکی ئەسپێرن •

جا ئەم مەلا جانوڵلا کوڕێکی بوە ناوی مەلا محەمەد بوەو ، لە مەلا محەمەد مەلا عومەر بوەو ، لە مەلا عومەر سێ کوڕ بوون : مەلا محەمەدو ، مەلا عەلی‌و ، مەلا یوسف •

مەلا محەمەدیش دوو کوڕی بوە : مەلا وەهاب و ، مەلا عەبدوڵلا •
لە مەلا وەهاب : مەلا عەبدولعەزیزو ، مەلا محەمەدو ، لە مەلا عەبدوڵلا : مەلا عەبدوڕەحمان و ، مەلا محەمەد بەجێماون •

وە لە مەلا عەلی کوڕی مەلا عومەر سێ کوڕ بەجێماون : مەلا ئەحمەدو ، مەلا محەمەدو ، مەلا مەحموود • وە لە مەلا ئەحمەد مەلا عەبدولکەریم بوەو ، لە مەلا محەمەد مەلا سەلیم بوەو ، لە مەلا مەحموود مەلا نیعمەت بوە •

وە لە مەلا یوسفی کوڕی مەلا عومەر مەلا قادر بوەو ، لە مەلا قادر مەلا رەحیم بوە • بەم شێوە کە نووسرا •

شەجەرەی بنەماڵەی سەیدەکانی (کاژاو) لە نزیکی بەرزنجەدا لە پارێزگای سلێمانی

ئەم خانەدانە ئەچنەوە سەر بەڕێز : حاجی شێخ خالیدی کاژاوی ، ئەویش لە نەتەوەی سەید محەمەد تاجولعاریفین ئەبولوەفایە ، کە لە دوازدەی مانگی رەجەبی ساڵی چوارصەدو حەفدەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە مانگی (ربیع الاول)ی ساڵی پێنج‌صەدو یەکدا لەو شوێنەدا کە ئێستە پێی‌دەوترێ (بووشێن) لە جەنووبی دێی بەرزنجەوە کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە یەکێکە لە پیاوچاکە گەورەکانی وڵاتی ئێمەو ، گەلێ لە پیاوچاکان ستایشیان کردوەو ، بە (تاج العارفین ابو الوفا) ی (نەرجسی) واتە (نەرگسەجاڕی) ناسراوە •

وە بە بیری من و بە بەڵگەی بوونی ئەم شێخانی نەرگسەجاڕە لە مێژووی پێش چوارصەدی کۆچیدا لەو شوێنی خۆیانەدا ، کە هیچ تیرەیێ

له سادات له وڵاتی کوردستاندا ـ سەیدەکانی نەوەی ئیمام حەمزەی کوڕی ئیمام مووسای کاظم نەبێ ، کە ئیمام حەمزە خۆی هاتوەتە ناوچەی قەرەداغو لە دێی تەکیەی ئێستەدا نیشتەجێ بوە تا کۆچی دوایی کردوەو نەتەوەکانی لەوێدا ماونەتەوە ـ پێش ئەمان نەبوون ، ئەمانە دوای سەیدەکانی تەکیەی قەرەداغ هاتوون بۆ کوردستانو ، لە گوندی (ئەوسای) نەرگسەجاڕی خۆرئاوای قەزای هەڵەبجەدا نیشتەجێ بوون •

وە بە گێڕانەوەو دەماودەم بەڵکو بە شێوەیەك کە گەیوەتە پلەی (تەواتور) ئەڵێن : شێخ عەبدولقادری گەیلانی ـ خ ـ کاتێ کە لە مێژووی چوارصەدو نەوەدو هەشتی کۆچیدا لە وڵاتی گیلانەوە هاتوە بە هیوای خوێندن بەرەو بەغدا بە خەتی هەوراماندا هاتوەو ، ڕێگەی کەوتوەتە دێی نەرگسەجاڕو ، لە ماڵی شێخ مصطەفای نەرگسەجاڕیدا ماوەتەوە • ماوەیەك لەوێ ماوەتەوە تا ماندوێتی دەرچوەو ، گەلێ لەو باخەدا کە وا لە شانی دێکەوە بوە دانیشتوەو ڕایبواردوەو ، پاڵی داوە بەو داریەڵکەوە کە بەسەر ئاوی ئەو باخەوەیە • هەروا گەلێ جار لەسەر ئەو بەردە پانە کە لەسەر حەوزی مزگەوتەکە بوو نوێژی کردوە ••• لەمەوە دەردەکەوێ پەیوەندی شێخ عەبدولقادری گەیلانی لەگەڵ ئەبولوەفای نەرگسەجاڕیدا گەرم بوە •

ئەم شتانە هەموو بەڵگەن لەسەر ئەوە کە شێخ محەممەد تاجولعاریفین لە شێخانی نەرگسەجاڕەو ، ئەم شێخانە لە پێش مێژووی چوارصەدی کۆچیدا هاتوونەتە ئەو شوێنە • بەڵام لەبەر ئەوە کە ئەو شوێنە ئاوو زەوی یەکی باشی نی یە گەلێ لە وەچەکانیان بە ناوچەکانی دیکەدا بڵاوەیان کردوە •

وە ئەم شێخانی نەرگسەجاڕە لەگەڵ شێخانی (مێرگە درێژ) ی قەزای، پێنجوێندا ، کە خۆیان بە نەتەوەی شێخ مصطەفای کوڕی شێخ صالحی کوڕی شێخ نەصری ، کوڕی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی

ئەزانن‌و لە گـەڵ شێخانی چـوێسەدا بن‌ئامۆزان ‎..‎ زن‌و زنخـوازی‌و خزمایەتی‌یان بوە ‎•‎ ئەمەیش پاڵپشتی ئەو پەیوەندی‌یە کۆنە ئەکا کـە لـە نێوان شێخ‌ئەبو‌وەفاو شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا بوە ، تەنانەت ستایشێکی وای کردوە کە بۆ کەس نەکراوە ‎•‎ فەرموویەتی :

(لیس علی باب الحق رجل کردی مثل الشیـخ ابی الوفا ، وهـو القائل : امسیت عجمیا واصبحت عربیا ‎•‎ ونقل عنه ـ رض ـ : انه کرجسی الاصل ، قبیلة من الاکراد) ‎•‎

وە ئەم شێخانی نەرگسەجاڕە زیاد لەوە کە پیاوی زاناو چاک‌و خاوەن تەصەووفیان بوە ، وەکوو خوالێ‌خۆش‌بوو شێخ مارفی خەلیفەی شێـخ عومەری بیارەو ، شێخ مارفی یەکەم کە باپیرە گەورەی ئەم شێخ مارفەیە‎..‎ گەلێ پیاوی خانەدان‌و چاک‌و خاوەن پلەیان بوە ‎•‎

ئەمە شێوەی شەجەرەی کازاوی‌یەکانە :

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین ، والصلاة والسلام علی سیدنا محمد وآله وصحبه اجمعین ‎•‎

لە پاش هەندێ پێشەکی کە نووسینیان بە پێویست نازانم نووسراوە ‎•‎

السید محمد خالد ، ابن السید محمد ، ابن السید خالد ، ابن السید محمد ، ابن السید احمد ، ابن السید رسول ، ابن السید زاهد ، ابن السید سلیمان ، ابن السید یحیی ، ابن السید سلیمان ، ابن السید احمد ، ابن السید خالـد(۱) ابن السید احمد ، ابن السید حسین ، ابـن السید

---

(۱) ئەم ذاتە حاجی شێخ خالیدی کازاوی‌یە ، باوکی فاطیمەیە کە شووی کردوە بە شێخ مووسای بەرزنجی‌و ، پاش کۆچی دوایی ئەو شووی کردوە بە شێخ عیساو دوازدە کوڕی لێ‌بوە ‎•‎

محمد[٢] ابن السيد سليمان ، ابن السيد احمد ، ابن السيد داود ، ابن السيد محمد المختفى ، ابن السيد محمد المجتبى ، ابن السيد محمود المظفر ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام زين العابدين ، ابن الامام حسين الشهيد ، ابن الامام الهمام على ابن ابى طالب وفاطمة الزهراءالبتّول بنت حضرة الرسول ـ ص ـ •

بزانن ! ئەو شەجەرە کە لە پێشەوە نووسیم شەجەرەی هەندێ لەو سەیدانە بوو کە لە نەتەوەی سەید یوسفی کوڕی سەید ئەحمەد ناون •

وە ئەمەیش شەجەرەی نەوەکانی شێخ محەممەدی کاژاوی‌یە کە زانایەکی گەورە بوەو ، لە کاتی مودەڕیسیدا لە شاری سولەیمانی‌یەوە بەرەو عەجەم گوێزاوی‌یەتی‌یەوەو ، ئەم شێخ محەممەدە لە نەتەوەی سەید یوسفی کوڕی سەید ئەحمەدن‌و لەگەڵ شەجەرەی پێشوودا لە سەید ئەحمەددا گرد ئەبنەوە •

وە سەرەتاکەی لە سەید عەلی مودەڕیسەوە بەم جۆرە دەست پێدەکات :

السيد على ابن السيد بابا شيخ ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد محمد الكاژاوى ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد محمد ، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن السيد محمد ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد احمد ، ابن السيد رسول ، ابن السيد زاهد ، ابن السيد سليمان •••

تا دوایی وەکوو شەجەرەکەی پێشوو •

بو ئاگاداری بزانن ! شەجەرەی سەیدەکانی کاژاوی بە مۆری گەلێ لە ساداتی بەرزنجەو ، گەلێ لە زانایانی باوەڕپێکراو مۆرکراوە

(٢) ئەمە شێخ محەممەد تاجولعاریفینە کە بە ئەبولوەفا ناوبانگی دەرکردوەو ، گۆڕی لە گوندی بووشێندایە •

به تایبەتی مۆری حەزرەتی کاك ئەحمەدی شێخی کوڕی شێخ مەعرووفی نۆدێیی کە بە عەرەبی نووسیویەتی :

هذه شجرة صحيحة استفاضته ، منذ ايام عديدة كانوا بيت مجد واهل بيت فی شهرزور اكثر من سبعمائة سنين ، كانوا مشهورين ، معتقدا فيهم ، واهل نفوس ، ومن طعن فيهم فليس طعنهم الا الزور • وانا الفقير الحقير مطلع علی ماحرر • السيد احمد النودهی •

وە پێویستە ئاگادار بن کە دێی (پووشێن) یا (کاژاو) بە لای خەڵکی سلێمانی‌یەوە بە شارەزوور ناونابرێن • ئەمەیش بەڵگەیەکی ترە لەسەر ئەوە کە خانەدانی شێخ محەمەد تاجولعاریفین کاتی خۆی لە شارەزووردا بوەو ، لە شارەزوورەوە کشاونەتەوە بۆ پووشێنەوە بۆ کاژاو • کە وابێ راستە کە شێخ محەمەد کاتی خۆی لە شێخانی نەرگسەجاڕ بوەو لەوێوە هاتوە بۆ پووشێن تا کۆچی دوایی کردوە •

هەروا بزانن ! کەلیمەی (فوسان) کە لە (قلائد الجواهر) دا نووسراوە پیتی (ف) • کەی (پ) ی فارسی بوەو (سین) (شین)و (ئەلف) (یا) بوە ، واتە ئەکاتە (پووشێن) کە جێگەی ئەبولوەفا بوە•

بزانن ! ئێمە لەبەر ئەمانەت چی لە نوسخەی شەجەرەکاندا نووسرابوو تا دوایی وەك خۆی نووسیمان • بەڵام هەرچەند بە کتێبی ئەنسابی ئیمامەکاندا گەڕام لە نەوەی ئیمام حسەیندا ناوی مەحموودم نەدی ، واتە مەحموود موظەفەر کە بە کوڕی ئیمام محەمەد باقر نووسراوە من دەستم نەکەوتوە •

وە زۆربەی باوەڕم لەسەر ئەوەیە کە ئەو ناوە مەحموود نی‌یە بەڵکو محەمەدە ، وە ئەم محەمەدە کوڕی ئیمام جەعفەری صادقەو لەقەبی

موظەفەرە ، واتە ئەو شەجەرە بە محەمەد موظەفەر ئەبڕێتەوە کە کوڕی ئیمام جەعفەرە نەك ئیمام محەمەدی باقر •

بەڵێ ئیمـام محەمەدباقر کـوڕێکی بـوە نـاوی عەلی بوە ، پێی ئەڵێن (علی سجاد) ، وە گەلێ سادات نیسبەتی خۆیان لە عـەلی کـوڕی ئیمام جەعفەر ئەدەنو ، لەبەر ئەوە کە لە (عریض) دا بوە کە شوێنێکە لـە حیجازدا پێی ئەڵێن عەلی عەریضیو ، گەلێ لە سادات نەتەوەی ئەم عەلی عەریضی ناوەن •

بە کورتی کتێبی مێژوو لـەم ناوانـەو لـە رشتەیانداو لـە جێگـەی دانیشتنیانا گەلێ گۆڕانو شێواندنیان تێدایە،بۆیە پێویستە نووسەر ورد بێو گەلێ ئاگادار بێو ، بە گوێرەی توانا نەکەوێتە هەڵەوە •

لە وڵاتی ئێمەدا وا باوە کە سەییدی کەڵجین لە نەتەوەی عەلیسەجادی کوڕی ئیمام محەمەدی باقرن ، کەچی کە ئەوە بزانین کە ئەچنەوە سەر سەیید مصطفەای پیرشەهریار ، وەکوو لە شەجەرەی (سید فتح المبین)ەوە دەرئەکەوێ •• ئەمانە عەلی عەریضینو لـە نـەوەی ئیمام جـەعفەری صادقن !

جا با لەم شوێنەدا لەسەر زانیاری خـۆم باسی هەندێ لـە پیاوانـی شەجەرەی دووم بکەین :

یەکەم : سەیید عەلی ، ئەم ذاتە لە هـەزارو سێصەدو سی کۆچیـدا لەدایك بوەو ، لە هەزارو سێصەدو سیو نۆدا دەستی کردوە بە خوێندن لە خزمەتی سەیید بابا شێخی باوکیداو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجادا ئیجازەی لە لای باوکی وەرگرتوەو لـەو رۆژەوە تا ئێستە کـە هـەزارو چوارصەدو سێی کۆچیدا بە خزمەتی زانیاریو دین ئەکا •

دوەم : سەید بابا شێخ • ئەم ذاتە لە سنووری هەزارو سێصەدو دوودا لە شاری بانەدا لەدایك بوەو ، لە لای سەید عەبدوڵڵای باوکی خوێندوویەتی • پاش مردنی باوکی چوە بۆ بیارەو لـە خـزمەتی مـەولانا عەبدولقـادری کانی کـەوەیی مامۆستـای خانەقـای بیارەدا خـوێندوویەتی تا ئیجـازەی وەرگرتوە ، پاش ئەوە گەڕاوەتەوە بۆ شاری بانەو ، لەگەڵ شێخ یەحیای مامیدا بەیەکەوە دەرسیان گوتوەتەوە • هەتا ساڵی هەزارو سێصەدو سی‌و پێنجی کۆچی کە گرانی داکەوتوە ، ئەو کاتە لە ترسی هێرشی سوپـای رووسی قەیصەری لە شاری بانە دەرچوون بۆ دێی چوێسەو حاجی شێـخ یەحیا لەوێ کۆچی دوایی کردوە • دوای هەوو خێزانەکە کە بیست کەس ئەبوون هێنایی بۆ هەورامان‌و لە دێی بارام‌ئاوادا نیشتەجێ بوون ، تا ئـەو گرانی‌یە لاچـوو • دوای ئەوە چـوو بـۆ دێی (ئەڵمانە) وە بوو بـە مودەڕیسی فەرەجوڵڵا بەگ •

وە لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجای کۆچیدا لەگـەڵ فەرەجـوڵڵا بەگدا بەیەکەوە چوون بۆ حیجازو حەجیان‌کردو گەڕانەوە • لـەو مـاوە بەولاوە رۆژبەڕۆژ دارایی زیادی دەکردو ، هەروا لە خزمەتی دیـن‌و جێبەجێکردنی پێویستی نەداراو داماواندا لە پێشکەوتندا بوو ••• هـەتا ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو شەشی کۆچی • لەو ساڵەدا لە سەفەرێکدا کۆچی دوایی کردو تەرمەکەیان هێناوە بۆ ئەڵمانەو ، لەوێ بـە خـاکیان سپارد •

ئەم ذاتە لە رێزو بەرزی‌و پیاوەتی‌و حەقپەرستی‌و سەربەستی‌وراگرتنی هەستی خەڵکیدا بێوێنە بوە • وە لە پێش کۆچی دوایی بابا شێخدا سەید عەلی کوڕی لە مەریواندا مودەڕیس بوەو ، لەبەر ئەوە شوێنەکەی چۆڵ نەبێت شێخ حسەینی برای بابا شێخ لە جێگەکەیدا دانیشت •

سێهەم : سەید عەبدوڵلای کوڕی شێخ محەمەدی کازاوی • ئەم ذاتە لە سنووری ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو پێنجی کۆچیدا لە شاری سلێمانیدا لەدایك بوەو ، پاش خۆگرتنو هەستکردن لە خوێندنگای باوکیدا دەستی کردوە بە خوێندنو ، لە پاش ئەوە باوکی لە سلێمانی دەرچوە بۆ دەوری سابلاغ ئەویش لە خزمەتیا بوەو ، خەریکی خوێندن بوە ، وە کاتێ باوکی لە سابلاغەوە چوە بۆ بانە ئەویش هاتوەتەوەو ، لە شاری بانەدا ئیجازەی وەرگرتوە •

پاش ماوەیێ لە شاری بانەوە بە سەفەر هاتوەتەوە بۆ شاری‌سلێمانی‌و، ساڵی هەزارو سێصەدو بیست لە سلێمانی کۆچی دوایی کردوە •

چوارەم : شێخ محەمەدی کازاوی کوڕی شێخ عەبدوڵلای کازاوی• ئەم ذاتە لە کازاو لە عیراقدا لەدایك بوەو ، کە کاتی خوێندنی هاتوە دەستی‌کردوە بە خوێندنو ، چوە بۆ (ڕەوان‌دز)و لە خزمەتی مەلا عومەری خێلانیدا خوێندوویەتی‌و ، لەوێوە چوە بۆ تورجان لە وڵاتی موکریانو ، لە خزمەتی مەلا عەلی قزڵجیدا خوێندوویەتی • جا گەڕاوەتەوە بۆ شاری سلێمانی‌و ، لە خزمەتی شێخ عەبدولقادری موهاجیردا (تهذیب الکلام) ی خوێندوەو ، دوایی ئیجازەی لێ‌وەرگرتوەو ، بو بە مودەڕیس لە مزگەوتی بارچاوەشداو ، خەریکی دەرسوتنەوە بوەو ، بە شێوەیەکی چاك دەرسی گوتوەتەوە ، جا چوە بۆ خزمەت شێخ محەمەدبەهادین لە تەوێڵەو تەریقەتی لێ وەرگرتوەو ، گەڕاوەتەوە بۆ سلێمانی •

جا پاش ماوەیێ بۆ یەکجاری شاری سلێمانی بەجێ دێڵێ‌و ، لەگەڵ شێخ یەحیای برایدا ـ کە ئەویش زانایەکی باش بوە ـ پێکەوە دەچن بۆ شاری سابلاغ‌و ، ماوەیێ لەوێ دەمێننەوە • پاش ماوەیەك لەوێشەوە بەرەو بانە کۆچ دەکاتو ، لە بانەدا یونس‌خانی بانە ئەیکا بە مودەڕیسی خۆی‌و بە تەواوی لەوێ دادەمەزرێ‌و ، تەدریسێکی باش ئەکات • تا شێخ

محەمەد کۆچی دوایی ئەکات • پاش کۆچی دوایی ئەو شێخ یەحیای برای لە شوێنەکەیدا دائەنیشێ هەتا شێخ عەبدوڵلای کوری شێخ محەمەد ئیجازە وەرئەگرێ •

دوای ئیجازەوەرگرتنی شێخ عەبدوڵلا بەیەکەوە دەرس دەڵێنەوە تا شێخ عەبدوڵلا کۆچی دوایی دەکات ، دیسان جارێکی دیکە شێخ یەحیا بە تەنیا لە جێگەکەدا دەمێنێتەوە هەتا باباشێخی کوڕی شێخ عەبدوڵلا ئیجازە وەرئەگرێ ، جا وەکوو یاسای پێشوو لەگەڵ شێخ یەحیای مامی باوکیدا بەیەکەوە دەرس دەڵێنەوە • هەتا ساڵی سیوشەش کە سوپای رووس ئەگاتە دەوروبەری بانە، ئەوانیش بەرەو عێراق کۆچ ئەکەن‌و ، شێخ یەحیا لەوێ کۆچی دوایی ئەکات‌و بابا شێخ خێزانەکەی ئەبا بۆ هەورامان ، وەکوو باسمان‌کرد •

یەکێکی دیکە لە پیاوانی ناو شەجەرەکە شێخ خالیدە • ئەم ذاتە حاجی خالیدی کاژاوە ، لە نەتەوەی شێخ ئەبولوەفایە ، پیاوێکی زاناو لەخوداترس‌و خاوەن پلەو پایە بوە • پاش ئەوە کە شێخ عیساو شێخ مووسا لە بەرزنجەدا دائەنیشن فاتمەی کچی خۆی لە شێخ مووسا مارە دەکاو ، دوای کۆچی دوایی شێخ مووسا مارەی ئەکا بۆ شێخ عیسای برایی‌و ، گەلێ نەوەی لێی ئەبێ ، وەکوو باسیان ئەکەین •

وە حاجی شێخ خالید گەلێ نەتەوەی زانای لێ‌کەوتوەتەوە ، وەکوو شێخ نووروڵلای خالیدی‌و ، شێخ شوکروڵلای خالیدی‌و ، شێخ عیزەدینی خالیدی •• وە ئەم ذاتانە ژن‌و ژنخوازی‌یان لەگەڵ نەتەوەی شێخ عیسای بەرزنجیدا هەبوە • بە تایبەتی لەگەڵ شێخ بابارەسووڵی گەورەدا ، وەکوو لەمەولا باسی ئەکەین •

بنەماڵەی سەییدەکانی تەکیەی قەرەداغ کە نەتەوەی ئیمام حەمزەن ـ خ ـ

سەیدەکانی وڵاتی کوردستان ـ وەکوو ولاتانی دیکەی ئیسلام ـ یا لە نەتەوەی ئیمام حەسەن یا لە نەتەوەی ئیمام حسەینی کوڕانی ئیمامی عەلی‌و فاطیمەی زەهران • جا کاتێ باسی سەیدەکانی نەتەوەی ئیمام حەسەن ـ ئەوەی لە کوردستاندایە ـ کرا •• دێینە سەر باسی نەتەوەی ئیمام حسەین •

وە نەتەوەی سەیدەکانی کاژاوی کە ئەچنەوە سەر مەحموود موظەفەرو ، سەیدەکانی (کەڵجین) کە ئەڕۆنەوە سەر عەلی عەریضی کوڕی ئیمام جەعفەر ـ خ ـ وان لە پێش نەتەوەی ئیمام مووسای کاظمەوە بۆیە باسی ئەوانیشم پێش‌خست •

جا ئێستە باسی نەتەوەی ئیمام مووسا ئەکەم ، وە لەبەر ئەوە کە ئیمام حەمزەی کوڕی ئیمام مووسا خۆی‌هاتوە بۆ قەرەداغ‌و،شوێنی زانراوو دیارە لە پێشدا باسی نەتەوەی ئەم ئەکەم کە بریتین لە سەیدەکانی‌تەکیەو، سەیدەکانی حەیدەری‌یە • دوای ئەمانە باسی نەتەوەکانی دیکەی ئیمام مووسا ئەکەم ، وەکوو : سەیدەکانی بەرزنجە کە لە نەتەوەی ئیسماعیلی موحەددیثی کوڕی ئیمام مووسایەو ، مەلا جەلالی خورماڵی کە لە نەتەوەی سەید عەبدوڵڵای کوڕی ئیسماعیلی موحەددیثە ، جا دوای ئەمانە سەیدەکانی بریفکانی‌و ، پیرخدریی ئەنووسم کە لە نەتەوەی ئیمام عەلی رەزای کوڕی ئیمام مووسای کاظمن ـ خ ـ •

وە لە پێش باسی سەیدەکانی تەکیەدا دەقـی دوو شەجەرەیانم لـە لایە ئەیان نووسم ، جا لەبەر رووناکی ئەوانەدا قسە ئەکەم •

شەجەرەی یەکەم شەجەرەی خوالێخۆشبوو مامۆستای گـەورەو بەرێز شێخ عەبدوڵڵای خەربانی یە ، کە بەم شێوەیە :

السيد عبدالله ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السيد محمد ، ابن السيد على ، ابن السيد خضر ، ابن السيد اويس ، ابن السيد نور الدين ، ابن السيد مصطفى ، ابن السيد صلاح الدين ، ابن السيد عوض ، ابن السيد علاءالدين ، ابن السيد عوض ، ابن السيد نورالدين ، ابن السيد الياس ، ابن السيد سيف الدين ، ابن السيد احمد ، ابن السيد شمس الدين ، ابن السيد علاء الدين ، ابن السيد خضر ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد على ، ابن السيد محمود ، ابن السيد محمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد حمزة، ابن السيد الامام موسى الكاظم ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام على زين العابدين ، ابن الامام حسين السبط الشهيد ، ابن الامام الهمام على ابن ابى طالب وفاطمة الزهراء بنت الرسولالمصطفى المختار سيدنا محمد ـ عليه الصلاة والسلام ـ •

ئەم شەجەرە بە مۆری گەلێ لە زاناو گەورەو بەرزەکانی کوردستان مۆرکراوە ، وەکوو : شێخ مەعرووفی نۆدێیی‌و ، کاك ئەحمەدی شێخی کوڕی‌و ، سەید عەبدوڕەحیمی بەرزەنجـی‌و ، سەید عەبدولکەریمی بەرزنجی‌و ، سەید عەبدوڵـڵای خـەطیبی سلێمانی‌و ، زانایانی قـەزای هەڵەبجەو ، خەڵکی دیکە •••

شەجەرەی دووهەمیش شەجەرەی بنەماڵەی حاجی شێخ ئیسماعیلی کوڕی حاجی شێخ ئەمینە • بەم شێوە :

امين ابن السيد محمد ، ابن السيد عمر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد

الیاس ، ابن السید سیف‌الدین ، ابن السید عوض ، ابن السید نورالدین ، ابن السید مصطفی ...

تا کۆتایی دێت وەکوو شەجەرەکەی پێشوو .

جا لەبەر ئەوە لە وڵاتی کوردستاندا چاپخانە نەبوە بۆ چاپکردن‌و زیندوکردنەوەو بووژاندنەوەی دانراوو بەرهەم‌و ، بشێوەی بێ سامان‌و بێ‌ئەندازەیش لە وڵاتەکەدا بوە ، گەلێ دانراوو نووسراو لە هاتووچۆو ئەمبەرەو بەردا لەناوچوون‌و ، گەلێ لەو نووسراوانە لەبەر بێ‌دەستی دەفرۆشران‌و ، بایەخ بە باسی زانایان‌و گەورەو پیاوان نەدراوەو ، بەسەرهاتیان تۆمار نەکراوە .. بە داخەوە لە صەد کەسدا بەسەرهاتی یەکێکمان بە رێکیی دەست ناکەوێت . بەڵام لەم خانەدانەدا ناوی چەن کەسێ هەیە .

ئەوەیشتان لەبیر بێ کە ئیمام هەمزە - حەمزە - بۆیە ئەو شوێنەی هەڵبژاردوە ، چونکە کەنارو پەناو دوور لە قەرەباڵغەو ، شوێنی ژیوارێکی وای نی‌یە مەگەر کەسێ زۆر قنیاتی بێ‌و دوور لەدنیا بێ . ئەم صیفەتانەیش هەمیشە لە نەتەوەدا نامێنێتەوە ، جا لەسەر ئەساسی بێ‌دەرەتانی شوێنەکە گەلێ لە سەیدەکانی تەکیە شوێنی باوك‌و باپیری خۆیان بەجێ‌هێشوەو ، روویان کردوەتە شوێنێکی تر - دوور یا نزیك - وەکوو سەیدەکانی جەباری کە چوون بۆ لای کەرکووك‌و لەوێ دانیشتوون ، لەو شوێنەدا کە ئێستە بە ناوی جەباری‌یەوە ناسراوە . وە سەیدەکانی دێی (بەڵخە)و (زەیدۆمەر) لە ناحیەی قەرەداغدا ، وە ئەو بنەماڵە کە کۆچیان کردوە بۆ شاری هەولێرو لەوێدا ماونەتەوە . وە وەکوو شێخ محەمەدە کۆسەی باپیری شێخ عەبدوڵلای خەرپانی کە لە تەکیە دەرچوەو لە دەوری ئەحمەدئاوای نزیکی مەرکەزی ناحیەی گوڵعەنبەر

ـ خورماڵ ـ دا نیشتەجێ بوەو ، پاش ماوەیێ نەتەوەی ڕۆیشتوون بـۆ خەرپانیو هەڵەبجەو تیسنە وان لـە هـەڵەبجەدا • وە وەکوو گـەلێ لـەو سەیدانی دیکەی تەکیە کە لەم صەدەی چواردە هەمەدا لە شاری سلێمانیدا دامەزراون ، وە لەسەر هەمان شێوە گەلێ کەس لەو بنەماڵە پیرۆزە کە لە وڵات دەرچوونو ، بە شوێن خوێندندا گەڕاون ڕێیان لە وڵاتوشوێنی باش کەوتوەو تیادا دامەزراونو ، نەگەڕاونەتەوە بۆ جێگەی خۆیانو ، پاش ماوەیێ ناوی تەکیەی قەرەداغو خزمانیان لەبیر چوەتەوە •

ئێمە گەلێ داخ ئەخۆین بۆ ئەوە کە دەسمان بە تەرجومەی حاڵو بەسەرهاتو ژیانی زانایانو خاوەن بارەکانی ئەو ڕشتە زێڕە بەڕێزە نەگەیشتوە کە بەدەیان زاناو پیاوی هەڵکەوتوویان بوە • تەنیا ئاگام لە چەن کەسێکیان هەیە لێرەدا ئەیاننوسین ، بەڵکو لە پاش ماوەیێ لەملاو لەولا بگەین بە هەندێ لەوانەی مەبەستمانەو بە شوێنیاندا دەگەڕێین •

دەبێ ئەوە بزانین ئەوەی کە ئێمە خۆمان چاومان پێکەوتوە یاخود لە پیاوی باوەڕپێکراومان بیستوە ئەمەیە کە هەموو سەیدەکانی نیشتەجێی دێی تەکیە ئەوانەیش لەوان جیابوونەتەوە هەموویان دارای ڕەوشتی بەرزو قنیاتو ، لەخوداترسیو ، دنیانەویستی بوونو،لە دەهندەییو میوانداریو قسەخۆشیو ، نوکتەپەردازیدا ••• پیاوگەلێکی وابوون نرخیان تەواو نابێ •

بەهەرحاڵ باسی کەسێ ئەکەین کە تەرجومەی زانراو بێو شتێکیمان لە بارەیەوە دەستکەوتبێ •

جا لەو کەسانەیە کە زانایەکی بەرزو بـەڕێز بوە (مەلا جامی) یا (مەلا شێخ جامی) ئەم ذاتە شێخ جامی ، کوڕی سەید حسەینی ، کوڕی سەید ئەحمەدی ، کوڕی سەید ئوەیسی ، کوڕی سـەید سەیفەدینی ، کوڕی سەید عەوەضە دەبێ ئەوە بزانین ئەم سەید عەوەض ناوە باپیرەی

رشتەی شێخ عەبدوڵلای خەرپانی یە کە لە زانیاری و ڕێزدا تاقانەی وڵات بوە.
هەروەهائەم شێخ عەوەضە خۆیشی زانایەکی بەرز بوەو ، حاشیەی لەسەر ئیظهارو شەرحی جامی لەسەر (کافیة) هەیە . وە گەلێ زانا لە نەتەوەی ئەم شێخ عەوەضە بوون و ، حاشیەیان لەسەر کتێبی (انـوار)و (وضوح)ی مەلا ئەبوبەکری موصەننیف هەیە .

مێژووی لەدایکبوونی خوالێخۆشبوو مەلا جامی نەزانراوە ، بەڵام بە گوێرەی هەندێ بەڵگەو ئەو دەسنووسانە کە لێی بەجێماون و لە کاتی خوێندنیدا لە دەوروبەری هەزارو صەدو چل و سێدا نووسیونی .. دەبێ لە نزیکی هەزارو صەدو بیستی کۆچیدا لەدایك بووبێ .

ئەم ذاتە بۆ خوێندن گەلێ لە شارو شوێنە ناودارەکانی کوردستان گەڕاوەو لە : موصڵ و هەولێرو دەورو بەریاندا خوێندوویە ، دوایی گەڕاوەتەوە بۆخۆشناوو لە دێی (تەلە) کە سەر بە ناوچەی (سۆران)ە خوێندوویە .

وە ئەم ذاتە وەکوو زاناو خاوەن بارەو هەلکەوتوو بوە .. خەتێکی جوانیشی بوەو دەسخەتێکی نایابی بە خەتی خۆی لەپاش بەجێماوە .

بە هەرحاڵ پاش تەواوکردنی خوێندن هاتوەتەوە بۆ تەکیەو ، لەوێ خەریکی دەرسوتنەوە بـوەو ، مزگـەوتی تەکیـەی کردوەتەوە کە لـە ناوچەی قەرەداغدا بێ وێنەیەو ، تەمـەنی خۆشەویستی خۆی لە ڕێگەی خوێندن و خزمەتی زانیاری و ئاییندا بەسەر بردوە .(۱)

---

(۱) خوالێخۆشبووی باوکم گەلێ جار. کـە هـەڵی ئەنام بـۆ خوێندن ئەیوت : کوڕم باوك و باپیرمان هەر بە خوێندەواری هاتوونەتە خوارەوە تا یەك دوو پشت پێش ئێمە . ئەیوت : شێخ یوسفی باپـیرمان ـ کە کـوڕی شێخ جامی بوە ـ خوێندەوار بوەو ، دوو کوڕی بوون تا (مستعد)ی و

لە دوایی دەسخەتی (موصل الطلاب)ەوە ئەم شیعرەی نووسیوە :

جـــامی از بنـــدگی خویـــش ملـــول
دارد از خواجگیـــــت چشـــم قبـــول

ئەم شێخ جامی‌یە باپیرەی یەکێ لە دوو تیرەی گەورەی شێخانی تەکیەیەو ، بە شێخ جامی‌ی گەورە ناسراوە . ئەم ذاتە باپیرەی پێنجەمی محەمەدعەلی قەرەداغی‌یە ، کە ئێستە لە ژیاندایەو ، ئیمامو خەطیبە لە بەغدا .

شێخ عەبدوڵڵای خەرپانی

ئەم ذاتە کوڕی شێخ ئیسماعیلی ، کوڕی شێخ محەمەدە کۆسەیە . شێخ محەمەدە کۆسە لە تەکیەدا لەدایك بوەو ، لە سالی هەزارو صەدو دەدا لە تەکیە ژنی هێناوە ، جاگوێزاوی‌یەتی‌یەوە بۆ دەوروبەری گوڵعەنبەرو لەوێ نیشتەجێ بوە تا کۆچی دوایی کردوەو گۆڕی لە نزیکی ئەحمەدئاوای ئێستەدایە .

لە شێخ محەمەدە کۆسە شێخ ئیسماعیل بەجێماوە ، ئەویش هاتوە لە دێی خەرپانیدا دانیشتوەو لەوێ ماوەتەوە تا خودا شێخ عەبدوڵڵای پێ بەخشیوە .

نزیکی ئیجازەوەرگرتن خوێندوویانە ، لەو کاتەدا بەرودوا هەردووکیان مردوون . جا باوکم ئەیفەرموو : ئەڵێن : شێخ یوسف دوای ئەو کارەساتە جەرگ‌بڕە وای لێ‌هاتوە چەندساڵ فەرقی ترش‌و شیرینی نەکردوە !
م،ع،ق .

ئەم شێخ عەبدوڵڵا هەرچەند مێژووی لەدایکبوونی دیار نی یە بەڵام بە پێی ئەوە کە وا باوو زانراوە نزیکەی صەد ساڵ تەمەنی بەسەر بردوەو لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو چواری کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •• ئەبێ لە دەوری ساڵی هەزارو صەدو پەنجاو پێنجدا لەدایك بووبێ •

بەهەرحاڵ • ئەم ذاتە پاش فام کردنەوە دەستی کردوە بە خوێندنو، بۆ خوێندن لە خوێندنگاکانی نزیکی خۆیاندا گەڕاوەو خەریك بوە ، تا گەیشتوەتە پلەی تێگەیشتنو پێگەیشتن ئەوسا چوە بۆ هەڵەبجەو لەوێشەوە بەرەوخوار بوەتەوە بۆ : کەرکوكو ، هەولێرو ، خۆشناوو ، بۆ خزمەتی (حەیدەری)یەکان لە (ماوەران)دا ، لە پاش تەواو کردنی خوێندن لە خزمەت سەید خضری حەیدەریی مامی صیبغەتوڵڵای حەیدەریی بەناوبانگدا ئیجازەی وەرگرتوەو گەڕاوەتەوە بۆ لای خۆیانو لە خەرپانیدا خەریکی دەرسوتنەوە بوە •

وە لەبەر ئەوە کەزانایەکی گەورەو بەڕێز بوەو ، تەدریسێکی باشی کردوەو ، قوتابی لە هەموو لایەکەوە لێی گردبوونەتەوە ••• میری بابان زۆر چاودێری کردوەو ، دێی خەرپانیو ئاوی کۆلێژی پێداوەو ، لە چەمی دەرەقوولە هەندێ باخو ئاشی بوەو ، هەروەها لە دێی تەوێڵەیشدا هەندێ باخی دراوەتێ • ئەویش لەبەر ئەوە کە لە بارەی ژیواری ماڵی خۆیو میوانو قوتابیو ئاموشۆکەرەوە دڵی ئاسوودە بوەو ، دڵی لای نەبوونیو بێژیواریی نەبوە •• بە شێوەیەکی وەها دەرسی گوتوەتەوە شایاوی ستایشو ڕێز بێ •

بە کورتی ماوەی حەفتا ساڵ دەرسی وتوەتەوە ، لە زستانا لە ناو دێی خەرپانیدا بوەو ، هاوینان چوەتە (هۆبە) کە لە لاژووروی خەرپانییەوەیەو کانیو باخە ، لەوێ دەرسی وتوەتەوەو • وا دیارە ناوبەناو زستانان لە هەڵەبجەیش دانیشتوەو لەوێیش دەرسی وتوەتەوە •

وە لە پاش کۆچی مەولانا خالید بۆ بەغدا شێخ عەبدوڵڵا لە خانەقای مەولانا خالیددا دەرسی وتوەتەوە ، بەڵام ئەمە هەر ماوەی چوار پێنج ساڵێ بوەو ئیتر گەڕاوەتەوە بۆ شوێنەکەی پێشووی خۆی‌و وەکوو جاری جاران دەرسی وتوەتەوە •

لە پیاوی باوەڕپێکراوم بیستوە کە سێ پشت لە خزمەتی شێخ عەبدوڵڵادا (مطول)ی مەلا سەعدیان خوێندوەو ئیجازەیان وەرگرتوە • وەك بڵێین : یەکێ هاتوە (مطول)ی لە خزمەتیدا خوێندوەو ، ئیجازەی وەرگرتوەو دوای ئەوە ژنی هێناوەو ، کوڕی بوەو ، کوڕەکەی خوێندوویەتی تا گەیوەتە (مطول) هاتوە لای شێخ عەبدوڵڵا (مطول)ی خوێندوەو ، ئیجازەی وەرگرتوەو ، دانیشتوەو ژنی هێناوەو ، کوڕی بوەو کوڕەکەی خوێندوویەتی تا کاتی (مطول)و ، ئەمیش هاتوە ـ وەکوو باوك‌و باپیری ! ـ لای شێخ عەبدوڵڵا (مطول)ی خوێندوە •

مەگەر هەر خودا بزانێ کە لە ماوەی حەفتا ساڵ دەرسوتنەوەدا چەند کەس لە خزمەتی شێخ عەبدوڵڵادا خوێندبێتیان ! بەڵام ئەوە نەزانین هەرکەسێ لە هەر لایەکەوە ویستبێتی خوێندنێکی شایاوی باش بخوێنێ ڕۆیشتوە بۆ خزمەتی شێخ عەبدوڵڵای خەرپانی،یا مەلا جەلالی خورماڵی، یا مەلا ئیبراهیمی بیارە • ئەم سیانە لە نزیکی یەکدا بوون‌و ، ماوەی نێوان خوێندنگاکانیان ماوەی دوو سەعات‌و نیو ڕێگە زیاتر نەبوە • ئەم پیاوانە هەرسێکیان لە زانا گەورەکانی چەرخی خۆیان بوون بە تایبەتی لەزانیاری‌یەکانی : بەلاغەو ، فیقەو،ئوصوولی فیقەو ، ئوصوولی کەلامدا•

لە خوالێ‌خۆشبوو مامۆستا شێخ بابارەسووڵی مودەڕیسی عەبابەیلێم بیستوە ئەیفەرموو : بە ڕێکەوت چوار موستەعید لە خزمەتی شێخ عەبدوڵڵادا بوون : مەلا یوسفی تەشاری‌و ، مەلا یاسینی تەوێڵەیی‌و ، مەلا

محەمەدی زەهاوی ـ کە بوە بە موفتی عێراق و بە موفتی زەهاوی ناسراوەوە، مەلا خدری (نالی)ی شاعیری بەرزو ناسراو • وە پایەی زانیاری ئەمانە وەها بوەو ئەوەندە جیاوازی یان بوە تا مەلا یوسفی تەشاری حازربووبێ مەلا یاسین دەرزی بەفەقێی خۆی نەوتوەو ، تا مەلا یاسینیش حازربووبێ مەلا محەمەدی زەهاوی دەرزی بە فەقێی خۆی نەوتوەو ، هەتا مەلا محەمەدیش دیاربووبێ مەلا خدری نالی دەرزی نەوتوەتەوە •

وە بیستوومە کە مەولانا خالید لە کاتی خوێندنی خۆیدا لای هەرسێ زاناکە ـ شێخ عەبدوڵلاو ، مەلا جەلال و ، مەلا برایمی بیارە خوێندوویەتی • تەنانەت بیستوومە کاتێ مەولانا خالید بوە بە شێخی ئیرشاد داوای لە شێخ عەبدوڵلای مامۆستای خۆی کردوە کە (تمسك)ی پێ بکات و تەریقەتی لێ وەربگرێ ئەویش پێی فەرموە : من ئێستە کاتی ئەوەم نەماوە تەریقەت وەربگرم و پیر بووم • بەڵام حەز ئەکەم مەعنای فلان جێگەی حاشیەی عەبدولغەفووری جامیم بۆ تەقریر بکەی • ئەویش کاتێ مەعنای جێگەکەی بۆ ئەکات شێخ عەبدوڵلا ئەفەرموێ : باوەڕم هەیە کە تۆ بە صەفاو رووناکی دڵ تەوانای لێکدانەوەی مانای ئەم جێگەت پەیداکردوەو تۆ خاوەنی حاڵ و مەقامی •

سەردەمی ژیان و دەرسوتنەوەی شێخ عەبدوڵلای خەرپانی سەردەمی زێرینی وڵاتی بابان بوەو ، شێخ عەبدوڵلا هاوچەرخی مەلا برایم و ، مەلا جەلال و ، مەلاصالحی تەڕەماری و ، ئیبن و ئادەمی باڵەکی و ، مەلا محەمەدی ئیبن ولحاجی جێشانەیی و ، شێخ عەبدولەطیفی گەورەی قەرەداغی و ، شێخ حەسەنی گڵەزەردە ••• بوە کە زۆر زانا بوە • هەروا هاوچەرخی مەلاکانی قەڵاچوالان بوە کە بە هۆزی (غەزایی) بەناوبانگن، وەکوو مەلا مەحموودی غەزایی و غەیری ئەویش ••• ئەوانە هەموو تاقانەی رۆزگار بوون •

بە تایبەتی لەگەڵ مەلا جەلالی خورماڵدا میانەیان زۆر خۆش بوەو لە کاتێکدا شێخ عەبدوڵلا لە لایەنی بابانەکانەوە خەرپانیو هەندێ باخی دێی تەوێڵـەی دراوەتێو بـە دەسـتـیـیەوە بوونو خەڵکی ئـەو نـاوچە ویستوویانە بە بەهانەی ئیجارەوە لە دەستی وەربگرن مـەلا جەلال لـە ژێر پەردەی نوکتەیەکی ناسکدا بۆ شێخ عەبدوڵلا دەنووسێ :

از بهر تست مخصوص (خرپانی)و (تەویلە)

هشیارباش نسـتـانندت بـه مکـرو حیـلە

بە (تەوری یە) نیسبەتی تەوێڵەی لێ ئـەدات • ئەویش بە یاسای ناسکیی میانەی خۆیان وەڵامی ئەداتەوەو ئەم شیعرەیشی بۆ دەنووسێ :

(جیم) جهلو ، (الف) احمقیو ، (لام) لجاج

همه درنـام تـو جمعنـد جـلالا ! چ عـلاج ؟

کاتێ نامەکە ئەگات کوڕەکەی مەلا جـەلال وەریدەگرێو ، ئەو کاتەدا خەڵك لە دەوری باوکیدا دانیشتوون ، نامەکە ناخوێنێتەوە ، دوایی باوکی داوای لێ دەکات بیخوێنێتەوە ، ئەویش گورج شیعرەکە دەگۆڕێو ئاوای دەخوێنێتەوە :

(جیم)جودو ، (الف) آگهـیو ، (لام) لبیـب

همه در نام تـو جمعنـد جـلالا ! چه عجیـب ؟

باوکی ئەڵێ : رۆڵە بە خودا شێخ عەبدوڵلا شیعری وا بۆ من نانوسێ• شیعرەکەیشی بێتام مەکە ! بیدەرە دەستم بزانم چۆنە ئەیداتە دەستیو ئەیخوێنێتەوە ، ئەڵێ : ئەمەیە شـیعری خۆشی شـێخ عەبدوڵلا ، ئیتر تۆ بۆ خرابی ئەکەی ؟!

بۆ زانین ! لەو کاتەدا کە شێخ عەبدوڵلا لە سلێمانیدا مودەڕیس بوە بۆ پیرۆزی ئیجازەی ـ هاوڕێ لەهـاوڕێی ـ لە هاوچەرخ و هاوماموستای خۆی شێخ مارفی نۆدێیی وەرگرتوە • ئەمەیش دەقی ئیجازەکەیە :

سلام اشرق سناه ، وعبق شذاه ، اتحفه للعـلامة الفهامة ، المحـقق المدقق ، عالى الجناب ، اخى : الشيخ عبدالله اولاه مولاه فى اولاه واخراه، ومنع مايهواه ، ووقاه جميع مايخشاه !

وبعد : فان السيد زين العابدين المدنى ـ عليه الرحـمة ـ لما جاء الى سليمانية اخبرنى بانه اجيز فى المدينة المنورة بقراءة جميع ما يقرأ على وجه الارض ، وان يجيز بها من رآه اهلا لها ، وقد اجازنى ، واجـاز السيـد عبدالصمد السعدانى ، واجاز السيد محمد الديليژەیی بقراءة جميع مايقرأ على وجه الارض، واجازنا ـ ايضا ـ بان نجيز من شئنا من السادة العلماء وغيرهـم •

فيا اخي الشيخ عبدالله ! اجزتك بقـراءة جميـع ما يقـرأ على وجه الارض ، واجزتك ـ ايضا ـ ان تجيز بها من شئت من المسلمين ، ومازلتم سالمين • والسلام عليكم •

محـمد الملهوف

محمد الشهير بالمعروف

شێخ عەبدوڵلا لە تەندروستی هەستەکان ـ حواس ـ یا بێ وێنە بوەو ، لە دوادوایی ژیانیا قوتابی لـە دوورەوە کتێبیـان بۆ کـردوەتەوەو ئەو کتێبەکەی خوێندوەتەوە •

له پێش کۆچی دوایی شێخ عەبدوڵلادا بزیشك و دوکتۆری ئەو سەردەمە پێیان وتوە : خوێندنەوە زیان لە چاوت دەدات و دەبێ دەست لە خوێندنەوە هەڵبگری ، بەڵام لەبەر ئارەزووی زۆری لەسەر خوێندنەوەو لێکۆڵینەوەو ، هۆگریی بە کتێبخانە گەورە پڕ زێڕەکەیەوە نەیتوانیوە گوێ بۆ ئامۆژگاری بزیشکان بگرێ و ، تا دوا هەناسەی لەگەڵ کتێبەکانیدا ژیاوە •

بە کورتی شێخ عەبدوڵلا تەمەنی لەگەڵ کتێب و دەرسوتنەوەدا هێناوەو بەو شێوەیش تەواوی کردوە •

شێخ عەبدوڵلا لەگەڵ ئەوەدا زانایەکی وا بەرزو دیاریی بوە ، پیاوێکی کۆمەڵایەتی و ، دەروون پاك و ، دڵساف بوە • لەگەڵ شێخ عوثمانی سیراجەدینیدا ــ کە لە دوایی تەمەنی شێخ عەبدوڵلادا لە بیارەدا بوە ــ دۆستایەتی یەکی گەرمیان بوەو ، شێخ عوثمان دوو کچی خۆی داوە بە دوو کوڕی شێخ عەبدوڵلا ، کچێکیان بە شێخ محەمەدو ــ وا بزانم ــ ئەوی دیکەیان بە شێخ عەبدوڕەحمان •

تا بە یاسای پادشای بێ باك خودای تەنیاو تاك لە ڕۆژی بیستی مانگی ڕەجەبی ساڵی هەزارو دوصەدو پەنجاو چواری کۆچیدا لە دێی خەرپانی گیانی پیرۆزی بە پەروەردگاری خۆی سپاردوەو ، لە بەهەشتی بەرزدا شادمان بوەو ، لە گۆڕستانی خەرپانیدا بە خاك سپێرراوە •

ئەم ذاتە بەڕێزە پێنج کوڕی زانای سەربەرزی بوە : شێخ عەبدولکەریم و ، شێخ عەبدوڕەحمان و ، شێخ مەعرووف و ، شێخ محەمەدو ، شێخ مەحموود •

جا شێخ عەبدولکەریم ، کە کوڕی گەورەی بوە ، لە سەردەمی ژیانی باوکیدا کۆچی دوایی کردوەو ، کوڕەکانی دیکەی کەوتوونەتە دوای خۆی وەکوو باسیان دێ :

شێخ عەبدولکەریم

ئەم ذاتە کوڕی گەورەی شێخ عەبدوڵلا بوەو ، پاش تێگەیشتن‌و ، خۆناسین ، دەستی کردوە بە خوێندن‌و ماوەیەك لە خوێندنگاکەی خۆیانا بوە ، پاش ئەوە لەوێ دەرچوەو ، بۆ خوێندن بە زۆر لە شارەکانی عێراقدا گەڕاوەو لە شاری کەرکوکدا زۆر ماوەتەوەو ، ئەنجام هاتوەتەوە بۆ (خەرپانی)و ، لە خزمەتی باوکیدا ماوەتەوە تا خوێندنی تەواو کردوەو ژنی هێناوە ، جا لە ساڵی هەزارو دووصەدو سی‌و سێدا لە ژیانی باوکیدا لە خەرپانی کۆچی دوایی کردوە •

شێخ عەبدوڕەحمان

ئەم ذاتەیش خوێندەوارو زانا بوە ، بەڵام نووسراوێ نیە ئەندازەی زانیاری‌و ڕێزی روون بکاتەوە • هەر لە دێی خەرپانیدا ماوەتەوەو کچی حەزرەتی شێخ عوثمانی هێناوە ، بەڵام منداڵی نەبوە •

ئەم ذاتە لە بەهاری ساڵی هەزارو دووصەدو شەست‌و شەشدا رۆژی سێشەممەی مانگی (جمادی الاخرة) کۆچی دوایی کردوە •

شێخ مەعرووف

ئەم کوڕەی شێخ عەبدوڵلا زانا بوەو لە خوێندنگای خۆیانا لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتی‌و ، دوایی بۆ خوێندن بە شارانا گەڕاوەو ، لە شاری سلێمانیدا لە خزمەتی خواڵێخۆشبوو شێخ مەعرووفی نۆدێهیدا خوێندوویەتی‌و ، بە خەتی خۆی نووسیویەتی ئەم کتێبەم لە خزمەتی دانەرەکەیدا ــ کە شێخ مەعرووفی نۆدیی‌یە ــ خوێندوە •

وە وەکوو لە دەریای بێ کەرانەی زانیاری مامۆستای سوودی وەرگرتوە ، لە هونەرو بەهرەی شیعریشی بێبەش نەبوەو ، مامۆستای هەستی شیعری لە ناخیدا بزواندوەو ، هانی داوە بۆ ئەم بارەیشەو[1] شیعری وتوە • زیاد لەوانەیش هەر لە مامۆستایەوە ـ کە خۆشنووسێکی بالادەست بوە ـ هونەری خەتخۆشیشی دەست کەوتوەو خەتێکی جوانی هەبوە •

پاش ماوەیەك لەوێوە چوە بۆ کەرکوكو لە خزمەت زانایانی ئەوێشدا خوێندوویە • جا هاتوەتەوە بۆ هەورامانو ، خەرپانیو لەوێ ماوەتەوە هەتا لە سالی هەزارو دووصەدو هەشتاو دووی کۆچیدا جیهانی بەجێ هێشتوە •

شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدوللا

ئەم ذاتەیش پاش خۆناسین لە خوێندنگای خۆیانا دەستی کردوە بە خوێندنو،پاش خۆگرتنو توانایەیداکردن لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویە، دوایی بەوە تینوێتی نەشکاوەو بۆ زیادەئاگاداریو سوودوەرگرتنی زۆرتر شوێنەکانی دیکە بۆ خوێندن گەڕاوەو ، لە زیانی باوکیدا زانیارییە باوەکانی بۆ تەواو نەکراوە ، بۆیە پاش کۆچی دوایی باوکی چوە بۆ کەرکوكو بەغداو ، پاش ماوەیێ گەڕاوەتەوە بۆ سنەو سابلاغو ، لە ئەنجامدا لە خزمەتی زانای بەرزی بەڕێز (مەلا محەمەدی بانەیی)دا ئیجازەی وەرگرتوەو ، من خۆم ئیجازەنامەکەیم دیوەو خوێندوومەتەوە•

(١) لە ناو دەسخەتەکانی کتێبخانەی شێخ عەبدوللادا شیعری یەکێ لە کوڕەکانی شێخ عەبدوللام دیوە بە نازناوی (عاصی)یەوە نووسراوە، دەبێ شیعری ئەم شێخ مەعرووفە بێت •م ع ، ق •

پاش ئیجازەوەرگرتن هاتوەتەوە بۆ خەرپانیو ، لەسەر ماڵو موڵکی خۆیدا ــ وەکوو براکانی دیکەی ــ دانیشتوەو خەریکی دەرسوتنەوە بوەو لەبەر ئەوەی زانایەکی بەرز بوە قوتابی یەکی زۆری لێ کۆبوەتەوە • وە کچی حەزرەتی شێخ عوثمانی سیراجەدینی مارەکردوەو ، لەو کچە کوڕێکی بوە ، کەناوی ناوە شێخ قادر بو • لە شێخ قادر شێخ محەمەدو شێخ ئەحمەدو کچێ بوە • شێخ محەمەد نەتەوەی نی یە • شێخ ئەحمەد سێ کوڕی لێ بەجێ ماوە : ئەنوەرو عەبدولقادرو ، عەلی •

شێخ محەمەد لە ساڵێ هەزارو دووصەدو هەشتاو سێی کۆچیدا لە خەرپانی کۆچی دوایی کردوەو ، لە مێژووی کۆچەکەیدا نووسراوە

توفی الشیخ محمد ابن الشیخ عبدالله الخرپانی فی یوم الخمیس من سادس او سابع شعبان من العشر السابع ، من المائة الثالثة من الالف الثانی من الهجرة • غفرالله له ولابویه ، ولنا ولسائر المسلمین اجمعین • آمین والحمد لله رب العالمین •

شێخ محەمەد زۆر کۆششی کردوەو ، گەلێ کتێبێ دەنووسی بوەو ، لە پاش نووسینەوەیان وەقفی کردوون لەسەر خۆیو نەوەکانی • لەوانە : (تقریب المرام) شەرحی (تهذیب الکلام) دانراوی شێخ عەبدولقادری موهاجیر ، کە خۆی نووسیوی یەتی یەوەو لە کۆتاییدا نووسیوە :

تمت کتابته یوم السبت التاسع عشر من شهر شعبان ، فی سنة خمسین ومائتین والف بقریة (البجة) علی ید اقل الانام محمد المحتاج الی شفاعة الانبیاء والرسل الکرام ، یوم حشر الارواح والاجسام • وهو ابن الشیخ عبدالله ، ابن الشیخ اسماعیل ، ابن الشیخ محمد الکوسج الخرپانی •

وەئەم کتێبەی چوار ساڵ پێش کۆچی دوایی باوکی نووسیوەتەوە، بەڵام نازانین چۆن‌و بە چ شێوەیێ لە ئەڵەبجەدا نووسیویەتی‌یەوە؟ئایا لە لای یەکێ لە زانایانی هەڵەبجە بوە ؟ یا لە خانووی خۆیدا بوە ؟ یا لە خانووی باوکیدا ؟ دەبێ ئەوەیش بزانین پاش ئەوە کە باوکی کۆچی دوایی کردوە ، واتە چوار ساڵ پاش کۆچی دوایی باوکی هێشتا پێویستی بە خوێندن بوە ، بۆیە چوە بۆ کەرکووك‌و ، سلێمانی‌و ، بەغداو ، سنەو ... شوێنانی دیکە . ئێمە چاوەڕوانی زانیارین لە داهاتوودا.

شێخ محەممەد بە چەن شیعرێ بە شێوەی هەورامی باوکی لاواندوەتەوەو شینی بۆ کردوە . بۆ یادگار لێرەدا تۆماریان دەکەم:

بێ‌شەریك‌و ذات ، واحیدی موطڵەق
نی‌یەن کەسێ تر مەعبوود بۆ بە حەق
حەیوان‌و نەبات چەنی جەمادات
(تحت الامر)تەن تا هەفت طەبەقات
بەڵ ئەرض‌و ، سەما ، مەلایك‌و ، جین
گرد مەخلووقتەن مەعلوومەن یەقین
وەلێ واجبەن گرد ببان تەمام
بە وێش فەرماوان خودای (لاینام)
جە هەنگام چاشت جە رۆژ بیستەم
ماه رەجەب بی شێخ (معظم)
عیزرائیل تەشریف ئاوەرد بە باڵین
قەبض رۆحش کەرد بە ئەمر موبین
تەئریخ جە هەزار دووصەدو پەنجا
هەم چار ساڵ وی‌یەرد شێخ کەردش وەفا

جه (دار المحنة) به (دار الرحمة)
رۆحش کیانـا به ماوای (جنـة)
عیلمو ، عەمـەڵو ، سـیادەتش گرد
نەدەرۆ ضـایع ، هەر سـەعیۆش کرد
چەن جه راگـەی دین مەسـئەلەی تەحقیق
چەن وەجه عیلمان کـەردەنش تەحقیق
بە شوغڵ تەدریس چل ساڵ ، بەل فێشتر
رۆبەڕۆ شەوقش مبی زیاتـر
خەیاڵ مکەردن عومرش بـە هەفتـاد
چەنی دوو سـاڵ بی بێ کـەمو زیاد
یا شێخ جەو ساوه تەشـریفت بەردەن
جه سـنەو بەغداد تەحصـیلم کەردەن
هەم جه سابلاغ،جه شەهر کەرکووك ...
پەرێ کەسـب عیلم بییـەنان مەهتووك
هیچ کەسم نەدیەن چـون تۆ موفـید بۆ
وێنەی تۆ شەوقش جه سـەر تەدریس بۆ
هەرچـەن مگێلـوو پێسـەو تۆ کەسێ
بگنۆ بە دەسـتم نییەن هیچ کەسـێ !
تۆ خۆ ئیمـانو عەمـەل لازم بی
پەرێ قیامەت هەرچـەن کافی بی
عیللەتش چێش بی عیلمەکەت هـەم بەرد ؟
پەی حاڵ ئێمـە تۆ خاصـت نەکەرد
کوتوبخانەکەت هـا چاگە کەوتەن
یە شوومی منـەن بەدبەخـتی بەختەن

پەی وێشـــان جارێ کەڵەکشان بەستەن
پەرێ تۆ دایـم دڵشا شـکستەن (!)
تو خودا قەدرێ با راحەت بوســـان
بی‌یەن جە داخـــان رۆحـم هەراسان
لوطفت بۆ پەرێم عیلمـت کیـانە
تا کوتوبخانەت نەگنـۆ جە یانە
تا چەندێ بە بـەحر عیلمـەکەی تۆوە
شێونۆ کەڵەکشـــان دیسان جـە نۆوە
هەرچەن جەی سەردەم ئارامشان گەرتەن
بەروون رەنجشـــان من داخـم بەردەن
خودا شادکـەرۆ رۆحـت بە جەننەت
ئێمەیش سا کەمێ هـەم مبۆ قسـمەت
خاسە تـا ئەو ڕۆ ئیزرائیـل میۆ
قافڵەی دۆعـای خـەیرت پەی بەیۆ
بەڵکە تا ئەو رۆ رۆحت میۆ دەر
وانی (فاتیحە) پـەی رۆح (پـدەر)

لەم هۆنراوانەی شێخ محەمەدەوە دەردەکەوێ کە شێخ محـەمەد لە سەردەمی ژیانی باوکیدا ئیجازەی وەرنەگرتوە ، بەڵکو خوێنـدنی ماوەو پێویستی بەوە بوە کە شـارەوشار بـکاو لای زانـای باش بـچێ بۆ ئەوە سوودێکی باش وەربگرێو چاك بخوێنێ •

هەروا ئەوەیش دەردەکەوێ کە لە نزیکی کـۆچی دوایی باوکیدا خاوەن فام بوەو جیاوازی نێوانی زاناکانو تواناى دەرسوتنەوەیانی زانیوە، بۆیە ئەڵێ : کەسی وەك تۆم دەستنەکەوتوەو ، کەس نیە وەك تۆ دەرس بڵێتەوەو سوود بگەیەنێ •

بەڵام لەوەدا کە فەرموویەتی : شێخ عەبدوڵلا تەمەنی حەفتاو دوو ساڵ بوە بە هەڵەدا چوە ، چونکە لەسەر دەسنووسەکانی شێخ عەبدوڵلا دەردەکەوێ کە لە ساڵی هەزارو صەدو هەشتاو چواردا شێخ عەبدوڵلا خەریکی لێکۆڵینەوە بوەو بەراوردی کتێبی کردوە • وە یەکێ ئاوابێ ئەبێ زاناو بەتوانا بێ‌و ئەوەیش لە بیست‌و دوو تا بیست‌و پێنج ساڵ کەمتر نابێ •

زیاد لەمەیش شێخ عەبدوڵلا لە خزمەتی شێخ خضری حەیدەریی ئامۆزای (صبغة‌الله) ی حەیدەریدا ئیجازەی وەرگرتوە کە لە نزیکی هەزارو صەدو هەشتادا مودەڕیس بوەو لە ژیاندا بوە ، ئەگەر بۆ مەلایەك کە ئیجازە وەربگرێ (٢٤) بیست‌وچوار ساڵ دابنێی‌و ئەمە لەگەڵ مێژووی کۆچی دوایی شێخ عەبدوڵلادا کە هەزارو دووصەدو پەنجاو چواری کۆچی‌یە بدرێتە دەم یەك نزیکی نەوەدو نۆ ئەکا ، کە وابێ هەر قسە باوەکە راستە کە شێخ عەبدوڵلا لە سنووری هەزارو صەدو پەنجاو پێنجدا لەدایك بوەو تەمەنی نەوەدو یەك ساڵ بوە [1]•

---

(١) دەبێ ئەوە بڵێم : کاتێ وتارەکەی (الشیخ عبدالله الخرپانی من خلال مخطوطات مکتبتە)م نووسی‌و ـ ئەوەیش یەکەم بابەتی نووسینم بوو ـ هەمان گومانم لەم پارچە شیعرە کردو لەوێدا تەنها بەشی دیاریکردنی ساڵی کۆچی دوایی شێخ عەبدوڵلام لێ‌گواستەوەو وتم : لەبەر ئەوەی قەڵەمێکی تر ، بێجگە لە قەڵەمی پێشوو ، لە شیعرەکان وەردراوە لێرەدا هەموو شیعرەکان نانووسم •

بێ‌گومان شێخ محەمەد دوای کۆچی دوایی باوکی خوێندنی زۆر ماوەو ، بە دووری ناگرم کە باوکی مردوە منداڵ بووبێ‌و سەرەتای خوێندنی بووبێ ، چونکە دەبینین بە دەمی خۆی چەن شاری دوورو

شێخ مەحموودی کوڕی شێخ عەبدوڵلا

ئەم ذاتە بچووکترینی کوڕەکانی شێخ عەبدوڵلا بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجای کۆچیدا لەدایك بوە •

باوکی بە خەتی خۆی نووسیویەتی :

من منه علی الفقیر الراجی الی رحمةالله عبدالله الخریانی ولادة ابنی المسمی بمحمود ، اصلح الله سیرته ، واطال عمره ! سنة الف ومائتین وخمسین فی عشر من شوال یوم الجمعة •

وا دەرکەوت کە ئەم کوڕە چوارساڵان بوە کاتێ باوکی کۆچی دوایی کردوە ، چونکە باوکی هەزارو دووصەدو پەنجاو چوار لە جیهان دەرچوە •

جا پاش خۆناسین لە خوێندنگای خۆیانا لە لای براکانی خوێندوویەتی ، وە کاتێ گەورە بوە بۆ خوێندن گەلێ شوێن گەڕاوە ، بە تایبەتی لە شاری کەرکوودا ، بەڵام دیار نی‌یە کە لە خزمەتی کام زانادا بوە •

نزیکمان بۆ هەڵدەدا ، کە بۆ خوێندن بۆیان چوە • هەروەها بە نزیکی دەزانم کە هێشتا خوێندنی زۆر مابێ کاتێ ئەم شینەی بۆ باوکی کردوە ، چونکە پلەی شیعرەکان لە پلەی شیعری مەلایەکی بە توانای وەك شێخ‌محەمەد ـ لە کاتی مەلایەتیدا ـ ناکات • دەمێنێتەوە ئەوەی کە چۆن زانیویەتی باوکی ئەو مەلا چاکە بوە ، ئەمەیش لە کاتی هۆشکردنەوەو گەورەییشدا دەزانرێ ، چونکە شێخ محەمەد هەر شوێنێك چووبێ لە پێش خۆیەوە ناوو شۆرەتی خوێندەواری باوکی ئەو ناوەی پڕ کردوە •

م،ع،ق •

وە پاش ئەوە کە خوێندنی تەواو کردوە ماوەیێ لە شاری کەرکووکدا بە مودەڕیسی دانیشتوەو ، زۆر چاك دەرسی گوتوەتەوە ، بەلاّم کەڵکەڵەی نیشتمانو ، دووریی براو خزمانو ، بیری هەوای خۆشی چەمی بیارەو ، هاوینەهەواری هۆبە ئاسایشیان لە دڵی بڕیوەو ، هەرچۆن بوە ماوەیێ بەو شێوە لە کەرکووکدا هەڵی کردوە ، بەلاّم ئەنجام ئۆقرەی لەبەر بڕاوەو ، خۆی پێ نەگیراوەو هاتوەتەوە لە خوێندنگای مزگەوتی جامیعەی هەڵەبجەدا دامەزراوەو ، لەبەر ئەوە کە زانایەکی بەرز بوە لە هەموو شوێنێکەوە قوتابی لێی گردبوونەتەوەو ، تەدریسێکی چاکی کردوەو ، لەگەڵ ئەوەیشدا پێشنوێژیو خوتبەخوێندنەوەی مزگەوتەکەی لە ئەستۆی خۆی گرتوە •

لە هەمان کاتدا خانە دانێکی زۆر بەسوود بوەو ، خەڵك لە نانو ئاوی تێریان خواردوەو ، لە سێبەری دیوەخانیدا حەساونەتەوەو ، بوە بە داڵدەو بارەگا بۆ پرسیاری موسوڵمانانو کۆڕی کۆبوونەوەو ، دانیشتنی زانایانو ، لە لای حوکومەتیشەوە زۆر بەڕێز بوەو ، فەرمانی (افتا)ی لە (آستانە)وە بۆ هاتوەو ، زیاد لە کارەکانی پێشووی بوویشە بە موفتی ناوچەکە •

لە خوالێ خۆشبووان : شێخ عەلادینی بیارەو ، مەلا قادری صۆفیم بیستوە : کە ماڵی شێخ مەحموودی موفتی لە تەنیشتی مزگەوتی جامیعەوە بوەو ، لە شانی مزگەوتەکەوە ـ لە مولکی خۆیدا ـ باخچەیەکی دروست کردوە ، گەلێ داری : قەیسیو ، قۆخو هەنجیرو، ترێی تێدا بوە ، هەروەها وردە سەوزەی تێدا کردوە • لەو ذاتانەم بیستوە گەلێ کات کە بەمیوانی لەوێ بوون میوەی ئەو باخچەیانە بۆ هێناون خواردوویانە•

وە بە تایبەتی سەید عەبدوڕەحیمی مەولەوی کە کاتی خۆی فەقێی مەلا ئەحمەدی نۆدشەیی بوەو ، ئەویش لە خزمەتی شێخ عەبدوڵلاّدا

خوێندوویەتی لەگەڵ شێخ مەحموودا برادەری یان بوەو، ئەو دۆسایەتی و برادەری یە ماوەتەوە تا کاتی پلەی تەدریس و (افتا)ی شێخ مەحموودو، هەر کاتێ مەولەوی ویستوویەتی بچێ بۆ تەوێلە بۆ لای شێخی سیراجەدین، یا پاش ئەو بۆ لای شێخی بەهائەدین ـ لە ئەمسەرەوسەرداـ هەر لە ماڵی شێخ مەحموود میوان بوە •

بیستوومە : جارێ کە لە رێگەوە هاتوە چوە بۆ ماڵی شێخ مەحموودی موفتی و هەر لە دوورەوە بانگی لە شێخ مەحموود کردوە : خولە ! بێ گوێ بگرە بزانە ئەم قوڕم ساقە چی وتوەو، چ بیرێکی وردی بەکاربردوە کە ئەڵێ ؟ :

نازك تەدارەك فەصل بەهارەن
شیرین ئارایش هەردەو کۆسارەن
گوڵ چون رووی ئازیز نەزاکەت پۆشان
وەفراوان چون سەیل دیدەی من جۆشان

مەبەستی لەو تەشبیهە مەقلووبەیە کە لە بەیتی دووهەمدا کردوویەتی •

من خۆم ئەم رووداوەم لە (کەریم زیرۆنی) بیست، کە زۆر ئاشنای شێخ مصطەفای موفتی بوو، بە زۆری لە ماڵی ئەوانا بوو •

شێخ مەحموودی موفتی بەم شێوە تەمەنی رابوارد هەتا گەیشتە ساڵی هەزارو سێصەدو نۆزدەی کۆچی لەو ساڵەدا لە تەمەنی (٦٩) ساڵیدا کۆچی دوایی کردو بۆ یەکجاری چاوی لێك نا •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێ ما : کاك ئەمین و، شێخ مصطەفا • شێخ مصطەفا لە جێگەکەیدا دانیشت •

شێخ مصطەفای شێخ مەحموود

ساڵی لەدایکبوونیم بۆ روون نەبوەتەوە ، پاش فام کردنەوە لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەتی ، بەڵام کاتێ کە شێخ مەحموودی باوکی کۆچی دوایی کردوە ئەم هێشتا لە خوێندندا بوەو ، پاش کۆچی دوایی باوکی لە خزمەتی مامۆستا مەلا عەبدولقادری کانی کەوەیدا خەریکی خوێندن بوە ، ئەنجام بە ناچاریی دەستی لە خوێندن هەڵگرتوەو بەو ئەندازە کە خوێندوویەتی - دیارە کە فەقێی مامۆستا مەلا عەبدولقادر بووبێ ئەندازەیەکی کەم نەبوە - دەسبەردار ئەبێو ئەگەڕێتەوە هەڵەبجەو، لە شوێنەکەی باوکیدا دائەنیشێو کارەکانی ئەو بەڕێوەدەبات .

بیستوومە : لەو کاتەدا دەیانەوێ فەرمانی فەتوادانی بۆ دەربکەن داوای ئیجازەی عیلمی لێ دەکەنو ئیشەکەی لەسەر ئەوە ئەوەستێ ، جا پیاویان ناردوە بۆ بیارە بۆ خزمەتی مەولانا عەبدولقادری کانی کەوەیی و ، ئەویش بە شێخ حەیدەری کوڕی شێخ عەلی تەوێڵەیی خەلیفەی شێخی سیراجەدین - کە خۆشنووسێکی چاك بوەی فەرمووە ئیجازەنامەیەکی بۆ نووسیوەو ، جەنابی مودەڕیس مۆری کردوەو ناردوویانە بۆ (ئاستانە) تا فەرمانی فەتوادانەکە بۆ شێخ مصطەفا دەربچێ [1] .

---

(١) دەقی ئیجازەنامەکەی مامۆستای کانی کەوەیی کە داویەیە بە شێخ مصطەفای موفتی لە کتێبخانەکەیاندایەو ، وێنەی لای من هەیە کە مێژووی (جمادی الاخرة)ی ١٣٢٠ی کۆچیو مۆری شێخ عومەری بیارەو ئیمزای مامۆستا مەلا عەبدولقادری پێوەیە .

هەروەها دەقی فەرمانی (افتا)کەم ، لە لایەنەمسەیان بە زمانی تورکیو خەتێکی دیوانی نایاب نووسراوەتەوەو ، مێژووی دووی موحەڕەمی ساڵی ١٣٣٦ی کۆچی پێوەیە .

جا شێخ مصطەفا لەو شوێنەدا دانیشتوەو زاناکانی ئەو ناوچە خەڵکەکەی لەسەر یاسای پێشووو، لەسەر بناغەی ڕێزی ئەو خانەوادە زۆر خزمەتیان کردوەو دامەزراوەو ، وەکوو سەردەمی باوکو باپیرەی ئەو مزگەوتو حوجرەو ئەو هۆدەی دیوەخانە بە زۆری پڕ بوە لە زاناو ، پیاوی گەورەو ، پرسیارکەو ، هاموشۆکەری جۆراوجۆر •

وە من خۆم کە لەساڵی هەزارو سێصەدو چلو سێی کۆچیدا لە سلێمانی ئیجازەم لە خزمەت مامۆستا شێخ عومەری قەرەداغیدا وەرگرتو ، لە نەرگسەجاڕا بووم بە مودەڕیس •• هەرچی ئەچووم بۆ بیارە بۆ خزمەتی شێخ ـ میوانی ماڵی موفتی یا ماڵی شێخ عەبدولەطیف ئەبووم ، وە ئەو دیمەنو شێوە کۆمەڵایەتی یە کە لە هەڵەبجەو دەوروبەریدا دەمدی لە تەمەنی خۆمدا لە هیچ شوێنێکدا نەمدیوە •

کاتێ ئەڕۆیشتی بۆ مزگەوتی جامیعە ئەتوت : لەم شوێنە خۆشتر نەیە! وە کاتێ ئەچووی بۆ مزگەوتی پاشا دەتگوت : لەم مزگەوتو شوێنە بەرزتر نی یە ! پیاوی بێ زانیاری ـ زانیاری لێ وەردەگرتنو ، پیاوی بێ ڕەوشت ڕەوشتو خووی بەرزیان لێ فێر دەبوو ••• لام وایە هۆی ئەمانە هەمووی ئەم شتانە بوو :

یەکەم : هەموو لە ژێر پەروەردەکردنی مامۆستایەکی وەهادا گەورە بووبوون کە وەکوو لە زانیاریدا بەرز بوو وەها لە ڕەوشتیشدا بەرز بوو ، بە زمان زانیاریو ، بە کردەوە ڕەوشت پیشانی خەڵك دەدرا •

بەڵام کاتێ ئەم دوو مێژووە دەبینینو دەزانین ١٦ساڵیان لە نێواندایە دەزانین کە ئەو باسەی مامۆستا بیستویە بێ گومان نابێ ، چونکی بڕوا ناکرێ موعامەلەیەك شازدە ساڵی پێ بچێ • م،ع،ق •

دوەم : کێ‌بەرکێ بۆ دەستهێنانی دنیاو ، شەڕە شوێن‌و وەزیفە لە گۆڕێدا نەبوو ، هەر یەکە بە جۆرێ لەگەڵ ژین‌و ژیواری خۆیدا ساچابوو •

سێهەم : پەیوەندی بە پیاوچاکان‌و شێخانی گەورەوە لە تەوێڵەو بیارەداو هاوڕێتی ئەوان‌و ئەو زانایانە کە ئەهاتن بۆ دیدەنی ئەو شوێنانەو یا هەر لەو شوێنانەدا بوون‌و بە خوداپەرستی‌یەوە ژیانیان بەسەردەبرد •

چوارەم : ئەمەبوو هەرچەن خانەدانی دین‌و زانیاری لەو قەزادا بوو لە زوورو خواری‌یەوە جگە لە باسی ئایین‌و دووری لەدنیا باسێکی دیکەیان لە لا نەبوو ، جا ئینسان کە گوێی بە دنیا نەدا تووشی‌هەڵەوتاوان نابێ ، چونکە خۆشەویستی دنیا سەری هەموو گوناهێکە •

وە هەرکەسێ ماوەیێ لە لای ئەو زانایانە بمایەتەوە حالی وای لێ ئەهات وەکوو یەکێ چەنێ خەریکی تەریقەت‌و سلووك‌کردن بێ •

شێخ مصطەفای موفتی لە کۆتایی ژیانیدا تووشی گەلێ ئازارو مەینەتی بوو ، ئەمەیش لەسەر ئەوە بوو کە بە ئاشکرا راستی ئەووت‌و شتی نەدەشاردەوە • جگە لەوەی کە بە ئاشکرا لە دژی داگیرکەرانی ئینگلیز دەدواو سەری بۆ دانەدەنەواندن•بەڵام لەم ئازارو مەینەتەدا چەن شتێ پشتی شێخ مصطەفایان گرت :

یەکەم : قنیات‌و خۆگرتن کە پشتاوپشت بۆی مابووەوە •

دوەم : خزمەتکردنی دۆستانی هەڵەبجە کە بە راستی خۆشیان دەویست •

سێهەم : بوونی شێخ رەسووڵی تەکیەیی کە خاڵۆی منداڵەکانی بووو لە دوایشدا بوو بە زاوای موفتی ، بەوەی کچێکی بوو نە ژنی پێشووی بۆی مارەکرد • ئەم شێخ رەسووڵە ژیانی خۆی لە رێگەی خزمەتی ماڵی موفتیدا بەسەر برد •

وە من تا ئەمرم داخ ئەخۆم بۆ جیابوونەوەی ئەو دۆستانە کە مردن ئە یەکی جیاکردینەوە ، سا بەڵکو لە پاشەڕۆژدا یەك بکەوینەوە •

داخی داخانم ئـەم چـاڵی عەرزە
چۆن بوو بە مـاوای ئـەو گەلە بەرزە !
نازانم چلۆن بوە سـەرپۆشیان
بۆ سینەو سەری پڕ عەقڵ و هۆشیان
کێ بێ بزانێ خاکی نیشـتمان
چەندێکی تیا بوو زانـای بە ئیمان !
چۆن ئـەبێ ناوی ئەوانە گـوم بێ
مەگەر لای دڵێ وەك کووپەی خـوم بێ
ئەنا لای دڵپـاك ئـەونە دیارن
ئەڵێی ئەستێرەی بەرزی سەییارن
لە ئاسـمانا ئەدرەوشـێنەوە
بە وێنەی زوهـرە ئەشـنێنەوە
بە وێنەی هـەتاو دەرئەکـەن پڕتەو
بە دەوری دائیم هەر سـاتێ لە نەو
(نامی) ژیـواری یادی ئەوانـە
هەتاکوو ماوە لـەم رووی جیهـانە

شێخ مصطفای موفتی لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو حەوتی کۆچیدا لەجیهان دەرچوە • پێنج کوڕی لێ بەجێما : شێخ ئەحمەدو ، شێخ جەمیل و ، شێخ خالیدو ، شێخ نوورەدین و ، شێخ سەعید •

لە خودامان ئەوێ ئەم رشتەیە بپارێزێ و بە رووناکی زانستی و رەوشت بەهرەمەندیان بکات •

شێخ ڕەسووڵی تەکیەیی

ئەم ذاتە لە دەوری ساڵی هەزارو سێصەدو یەکی کۆچیدا لە دێی تەکیە لەدایك بوەو ، هەر لەوێ قورئانو کتێبە وردەکانی خوێندوە،دوای ئەوە چوە بۆ سلێمانیو ، لە مەدرەسەی شێخ باباعەلی تەکیەیی دامەزراوەو خەریکی خوێندن بوە ، تا بوە بە موستەعیدێکی باش ، دوای ئەوە چوە بۆ هەڵەبجەو لەوێوە چوە بۆ بیارەو ماوەیێ لای مامۆستا مەلا عەبدولقادری کانیکەوەیی ماوەتەوە ، پاش ئەوە هاتوەتەوە بۆ هەڵەبجەو لەبەر ئەوە کە خێزانی شێخ مصطەفای موفتی خوشکەزای شێخ ڕەسووڵ بوە لە ماڵی موفتیدا ماوەتەوە •

جا موفتی کچی خۆی ـ لە ژنێ تری ـ لە شێخ ڕەسووڵ مارەدەکاو ئەیکا بە وەکیلی خۆی لە مزگەوتی جامیعەدا بۆ جێبەجێکردنی ئیشو کاری مزگەوت • شێخ ڕەسووڵ بەم شێوە مایەوە تا موفتی کۆچی دوایی کرد • پاش ئەوە لە هەڵەبجەدا مزگەوتی خانمی چاككردەوەو بە ئیمامەتو مودەڕیسی لە سەری دانیشت ، تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو هەشتاو •••• کۆچی دوایی کرد • دوو کوڕی لێ بەجێما : شێخ محەمەدو ، شێخ ئەحمەد •

شێخ ئیمام لە سەییدەکانی تەکیە

ئەم ذاتە یەکێکە لە سەییدەکانی تەکیەو نەتەوەی ئیمام هەمزەیە ، لە تەمەنی گەورەییدا لە ماڵی خۆی دەرچوەو ، لە دەرەوە خوێندوویەتی تا خوێندنی تەواوکردوە ، ئەوسا گەڕاوەتەوە بۆ تەکیە [١] •

---

(١) لێرەدا بەسەرهاتێك هەیە گێڕانەوەی لە ناسکیو سوود بەدەر نییە : دەڵێن : ئەم شێخ ئیمامە بە منداڵی دایکی مردوەو باوەژنی هەبوە ، =

شێخ عەلی مەلا

ئەم ذاتە باپیری شێخ باباعەلی بەناوبانگە ، مەلایەکی زۆر چاکو زانا بە هەموو زانیاری یەکانی ئەو سەردەمە بوە • لەتەکیەدا دەرسی گوتوەتەوەو ، فەقێی زۆری هەبوە •

بیستوومە کاتێ قوتابی لەو ناوچەوە چووبێ بۆ لای شێخ

باوەژنەکەی لەگەڵی خراپ بوەو چەرمەسەرێی داوە ، بۆیە شێخ ئیمام سەری خۆی‌هەڵگرتوەو ، رۆیشتوە !

ماوەیەکی باش لەسەر یاسای فەقێتی ئەوسا گەڕاوەو خوێندوویە ، تا خوێندنی‌تەواوکردوەو ئیجازەی وەرگرتوە•پاش ئیجازەوەرگرتن بۆ یەکەم جار ـ دوای رۆیشتنەکەی ـ گەڕاوەتەوە بۆ تەکیەو ، ئەو ماوە دوورو درێژە نە کەس هەواڵی لەوەوە بوەو نە ئەویش هەواڵی بە کەس داوە ! دەڵێن : کە هاتوەتەوە خەڵکی دێ بەسەربانەوە بە کۆمەڵ وەستاون سەیری رێگەی خواری ناوایان کردوە ، کە دەبینن وا مەلایەکی مێزەر سپی بەرەو ئاوایی دێت • ئەو کۆمەڵە ئەیانەوێ بزانن ئەم مەلا کێیە ، هەرکەس قسەیەك ئەکاتو ••• نایناسن • بەڵام یەکێکیان دەڵێ : بە خوا ئەگەر شێخ ئیمام لە دنیادا بوایە ئەموت ئەمە شێخ ئیمامە !

ئەمە لە لایەکی دیکەوە ئەوە دەگەیەنێ کە چەندێ خەڵکی تەکیە هۆگری خوێندن بوونو ، خوێندن چەند باوبوە لە ناویانا ، چونکە ـبە زۆری ـ کە یەکێك لە کەسو کاری تووڕە دەبێت چی لە لایان باو بێت پەنا بۆ ئەوە ئەبات • هەیە چەك هەڵدەگرێ ، هەیە دەست بە دزی دەکات ••• هەیشە وەك شێخ ئیمام • م،ع،ق •

عەبدوڵلای خەرپانی ، شێخ عەبدوڵلا سەرزەنشتی کردوەو فەرموویەتی : کە لای خۆتان زانای وەکوو شێخ عەلی مەلا هەیە بۆچی لەوێ ناخوێنیو هاتووی بۆ ئێرە ؟! ئەم ذاتە هاوچەرخی شێخ عەبدوڵلا بوە ، لەوە بەولاوە شتێکی روونی دەربارە نازانم •

شێخ عەبدوڕحمانی شێخ ئەبوبەکر

ئەم ذاتەیش لە سەییدەکانی تەکیەیەو هاوچەرخی شێخ عەبدوڵلای خەرپانی بوە ، پاش تەواوکردنی خوێندن چوەتە شاری سلێمانیو ، بوە بە مودەڕیسی مزگەوتی عەبدوڕەحمان پاشا • ئەو مزگەوتە کە ئێستە بە مزگەوتی باباعەلی ناسراوە • ئەم ذاتە تا کۆچی دوایی کردوە لەو شوێنەدا خەریکی دەرسوتنەوەو خزمەتی دینو موسوڵمانان بوە •

گەلێ باسی لە خوداترسیو دنیانەویستی ئەم شێخ عەبدوڕەحمانە دەگێڕنەوە بە جۆرێك ئەوەندە خۆی لە دنیا گرتوەتەوەو دەستی لە خۆشی دنیا هەڵگرتوە گێڕانەوەی ئەو باسانە مانەمی دەبەخشن •

هەروەها گەلێ کەرامەتو کاری لەعادەت بەدەری لێدەگێڕنەوە • دەگێڕنەوە : پاش مردنی لەو کاتەدا خەریکی شۆردنی بوون لەسەر تەختەیەك دایاننابوو چوارپێچکەی هەبوو لەو کاتەدا پێچکەیەکیان دەشکێو لاردەبێتەوە بەڵام شێخ عەبدوڕەحمان خۆی دەست دەباو پێچکە شکاوەکە دەگرێ تا چاکی ئەکەن !

شێخ باباعەلی تەکیەیی

ئەم ذاتە کوڕی شێخ عەبدوڵلای کوڕی شێخ عەلیمەلایەوە،لە سنووریساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدی کۆچیدا لەدایك بوەو،پاش خۆناسینەوە دەستی کردوە بە خوێندنی قورئانو ، پاش تەواوکردنی قورئانو کتێبە وردەکان

دەستی کردوە بە خوێندنی نەحووصەرفو تیایاندا سەرکەوتوە ، پاش ئەوەی نەختێ خۆی گرتوەو گزر بوە چوە بۆ قەرەداغو ، لەوێوە بۆ سلێمانیو ، ماوەیێ لە سلێمانی لە خزمەتی شێخ محەمەدی کازاویدا لە مزگەوتی بارچاوەش خوێندوویەتی • ئەو مزگەوتە بەرجادە کەوتو لە بری ئەو لای گردی سەیوان مزگەوتێکی دیکەیان دروست کرد •

شێخ باباعەلی لەگەڵ ئەوەدا زۆر پیاوچاکو لەخوداترس بوە زۆر قسەخۆشو نوکتەزانیش بوە • جارێك لە پشتی مامۆستا شێخ محەمەدی کازاوی یەوە خەریکی نوێژکردن دەبن • شێخ محەمەد ئەڵێ : (نویت سنة الوتر)بە ژێر ـ کەسرەـی واوەکە ، باباعەلیش ئەڵێ : (نویت سنة الوتر)بە سەری واوەکە • شێخ محەمەد لائەکاتەوەو ئەڵێ : باباعەلی ئەوە بۆ وا بە سەری واو ئەیڵێیت ؟ ئەویش ئەڵێ : ئەی قوربان تۆ بۆ بە ژێری واو ئەیڵێیت ؟ شێخ محەمەد ئەڵێ : وەڵلا ! تۆ هەر لە عەکسی مندا وا ئەڵێیت • ئەویش ئەڵێ : یا شێخ تۆیش لە عەکسی مندا وا ئەڵێیت ! بەو شێوە بە خۆشی کات بەسەر دەبەن •

جارێکی دیکە لە پشتی شێخ محەمەدەوە نوێژی کردوە ، شێخ محەمەد نی یەتی بۆ نایێتو ، ناوبەناو لائەکاتەوەو ، هەندێ تف ئەکا • باباعەلیش وەکوو ئەو لائەکاتەوەو تف ئەکا • شێخ محەمەد ئەڵێ : ئەرێ باباعەلی تۆ بۆ وا ئەکەی ؟ ئەویش ئەڵێ : ئەی یا شێخ تۆ بۆ وا ئەکەی ؟ ئەڵێ : من تف لە شەیتان ئەکەم • ئەویش ئەڵێ منیش تف لە شەیتان ئەکەم • شێخ محەمەد ئەڵێ : نە ، تۆ هەر لە رقی من وا ئەکەی • باباعەلیش دەڵێ : دەی تۆیش لە رقی من وا ئەکەیت •

بە کورتی باباعەلی پیاوێکی زۆر قۆشمەو ، نوکتەزانو ، قسەتەڕو ، حازردەست بوە ••• باسی نوکتەو قسەی ناسکی ئەو کتێبێکی گەورەی ئەوێ •

جارێك ئەچێ نامەیەك لە جەنابی كاك ئەحمەدی شێخ وەرئەگرێ بۆ لای حاجی مەلا عومەر ئەفەندیی هەولێر كە باباعەلی وەربگرێو دەرزی پێ بڵێ • لە نامەكەیدا بۆی دەنووسێ : ئەو كەسەی كە دوژمنی ئێوەو تۆ لە دەستی زەرسی ، ئەبێ بە دۆستو زیانی بۆت نابێ • بە تەقدیری خودا لەو كاتەدا كە باباعەلی نامەكەی پێشكەش ئەكا ئەو كابرا كە ناحەزی مەلا عومەر ئەفەندی ئەبێ دێتە خزمەتی بۆ دۆستی نواندنو بەشیمانی دەربڕینی لە رابوردوو • جا حاجی مەلا عومەر لەم نامەو كەرامەتە ئەوەندە شادمان ئەبێ لەوانە ئەبێ لە خۆشیدا ئاگای لە خۆی نەمێنێ • وە زۆر بە میهرەبانیو خۆشییەوە جێگەی ئەكاتەوەو ئەڵێ: مەدرەسەی خۆتانەو چیتان بوێ بۆتان ئەكەم •

ئەم سەفەری شێخ باباعەلییە لەگەڵ مەلا عەبدوڵلای خەڵكی (پەسوێ)دا دەبێ ، كە لە دوایدا بوە بە یەكەم زانا لە وڵاتداو ، حەجی كردوە • جا ئەم حاجی مەلا عەبدوڵلایە بە هۆی ئەوەوە كە كاتی خۆی موریدی شێخ عومەری بیارە بوو لە سەردەمی دەرسوتنەوەی مندا لە بیارە ئەو ئاموشۆی بیارەی ئەكردو ئەو بۆی گێرامەوە فەرمووی :

من لەگەڵ باباعەلیدا بەیەكەوە لە شاری سلێمانییەوە چووین بۆ لای حاجی مەلا عومەر بۆ شاری هەولێرو دامەزراینو دەستمان كرد بە خوێندنی (ڕسالەی حسابی بەهادینی عاملی) • فەرمووی : كاتێ كە ئەچووین بۆ دەرزخوێندن لە خزمەتی ئەفەندیدا •• باباعەلی ئەیوت : مەلا عەبدوڵلا • من تاقەتی بەڵێ بەڵێی حاجی مەلا عومەرم نییە ، ئەبێ تۆ زۆر چاك گوێی لێبگریو دەرزەكەت ڕەوان بكەی ، بۆ ئەوە لە پاشان بۆ منی شەرح بكەیت ، ئەگەرنا باوەڕم پێ بكە بە عاسا هەرچی گیانت هەیە هەمووی ئەشكێنم ! منیش ئەموت : بەڵێ باشە باباگیان ئەمر ئەكەیت •

فەرمووی : پاش ماوەیێ لە هەولێرەوە گەڕاینـەوە بۆ سـلێمانی بە مەبەستی بیـارەو چـووین بۆ بیـارە • فەرمووی : لە ڕێـگەدا بیستمـان فەقێیەکی باڵەکی هەیە لە مەدرەسـەی بیارەدا هەر کەسـێ بچێ بۆ ئەوێ سوئالێکی پێچو پلووچی لێ ئـەکا • منیـش وتم : باباعـەلی ! ئێمـە چی بکەین ؟ ئەترسم ئەو فەقێ پرسیارێکمان لێ‌بکـاو وەڵامـەکەی نەزانین • باباعەلی وتی : ئەوە بۆ من چاری ئەکەم •

فەرمووی : کاتێ گەیشتینە بیارەو ، گەیشتینە مەدرەسەکە کە لەو ڕۆژەدا هەر لە مزگەوتی ناو دێدا بوو و خانەقای بیارە دروست‌نەکرابوو•• تەماشامان کرد فەقێیەك بەرەوئێمە هات • باباعەلی نەیهێشت ئەو قسە بکـا وتی : مەلا ! پرسیارێکی فەرائیض لەو گەرمیانەدا بە دەمی خەڵکەوەیەو کەس نازانێ حەلی بکا ! ئـەویش وتی : دە بڵێ « دەبڵێ » باباعەلی وتی : کابرایەك مردوە ژنێك‌و کچـێك‌و (کـەر !)ێکی بەجێ‌هێشتوە ، ئێستە نازانن ماڵەکە چۆن لەناو میراتبەرەکاندا بەش بکەن •

فەقێکە وتی : ئەوا ژنەکە هەشتیەك ئەباو ، کچەکە نیوە ئەبات بەڵام نازانم ئەو کەرە قەحبەبابە چی بەرئەکەوێ ؟! کاتێ فەقێ ئەم قسەیە کرد فەقێکان هەموو دەستیان‌کرد بە پێکەنین‌و هەرا لەو ناوەداو ، ئیتر لە شەڕی فەقێ ڕزگار بووین •

فەرمووی : ماوەیـەك لە بیارەدا ماینەوە • جـا باباعـەلی هاتەوە بۆ شاری سلێمانی‌و لەیەك بڕاین •

باباعەلی پاش ئیجازەوەرگرتن لەسەر ئەو مزگەوتە کە ئێستە بە ناوی خۆیەوەیە بە مـودەڕیس‌و ئیمام دائەمەزرێ‌و دەسـت ئەکات بە خزمەتی زانیاری‌و ئایین‌و ، لە ماوەی ژیانیـا خزمەتێکی زۆری جـیهانی ئیسلامی کـرد •

باباعەلی لە ژیانیا گەلێ قوتابی پێگەیاندو ، بە هۆی ئەوەوە بوون بە مەلای چاکو ، قوتابی‌یەکانی ئەوەندە زۆرن نازمێررێن • بۆ نموونە لەوانەیە : شێخ باباڕەسوولی بێدەنی سۆلەیی‌و ، شێخ عەبدولکەریمی ئەحمەدبرەندەیی‌و ، شێخ رەسوولی تەکیەیی‌و ، شێخ نووری کوڕی خۆی‌و ••• ئەم ذاتانە ئەوەندە باوەڕی پیاوچاکی‌یان بە باباعەلی هەبوو بە یەکێ لە ئەولیاکانیان ئەژمارد •

وەکوو پێشتر باسم کرد ، باباعەلی زۆر نوکتەزان‌و قسەخۆش بوەو ، ئەگەر بتەوێ قسەو کردەوەکانی کۆبکەیتەوە دەفتەرێکی گەورەی ئەوێ‌و ، با لێرەدا لە مەبەست لانەدەین‌و بچینەوە سەر باسەکەمان •

باباعەلی تا لە جیهان دەرچوو هەر لەسەر مزگەوتەکەی خۆی بوو تا لە ساڵی هەزارو سێصەدوپەنجاو نۆدا لە جیهان دەرچوو شێخ نووری لێ بەجێ‌ما •

شێخ نووری شێخ باباعەلی

ئەم ذاتە تاقانەی باوکو دایکی بوەو زۆریان خۆش ویستوە ، لە دەوروبەری هەزارو سێصەدو پێنجی کۆچیدا لەدایك بوەو ، هەر لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەنی تا ئیجازەی وەرگرتوەو ، زانایەکی بەرزو بەڕێز بوەو ، لە هەموو زانیاری‌یەکاندا دەستی باڵای هەبوو • خوێندنگاکەی باوکی چالاکانەو مەردانە بەڕێوەبرد بە شێوەیەك کە شیاوی خانەدانەکان بێ • بەڵام بە داخەوە ئەو کەسانە کە وا دەروونیان فراوانەو تەبیعەتیان بەرزو باڵایە بە زۆری گیرۆدەی دەردو بەڵان • ئەو ذاتە ئەگەر لە وڵاتێکی دیکە ، یا لە چەرخێکی دیکەدا بوایە پلەو پایەیەکی دیکەی دەبوو •

بەهەرحاڵ ئەم ذاتە لە دوازدەی مارتی ساڵی ١٩٥٦ی زاینیسدا لە جیهان دەرچوەو ، لە سلێمانیدا بە خاك سپێرراوە •

ئەم کەسە کە نووسیمان لە پیاوانی سەیدی تەکیەیە کە ئەهلی زانیاریو رێز بوون لە پاش مێژووی هەزاری کۆچیدا بوون • بێ گومان لەو مێژوەوە تا سەردەمی ئیمام هەمزە هیچ چەرخو صەدەیەك لە چەن کەسی زاناو بەرێزو هەڵکەوتوو خاڵی نەبوە ، چونکی هەتا بەرەوژوور بینەوە بەرەو زەمانی برەوی زانیاریو رێزو خوو و رەوشتی جوان ئەرۆین • بەڵام باسی ئەو زانایانە لێکۆڵینەوەو پشکنینی سەرچاوەی زۆری ئەوێو ، گەلێکیان هەر باسو شوێنەواریشیان کوێربوەتەوە • بەڵام کە بمانەوێ بۆ پیاوچاكو ئەهلی قەناعەتو خانەدان بگەڕێین بە بێ باسی زانیاری ئەوە هەر زۆرزۆر بوون •

شێخ عەبدوڵلای مەلا

رشتەی نەسەبی ئەم ذاتە بەم شێوەیە : شێخ عەبدوڵلای ، کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی شێخ سلێمانی ، کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ عەلی ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی شێخ حەسەن ، کوڕی شێخ نوورەدین ، کوڕی شێخ مصطەفا ، کوڕی شێخ صەلاحەدین ، کوڕی شێخ عەوەض ••• تا دوایی شەجەرەی تەکیە •••

لە دەوروبەری ساڵی هەزارو سێصەدو سێی کۆچیدا لە دێی تەکیە لەدایك بوە • پاش فامکردنەوە هەر لە تەکیەداو لە لای باوکی خۆی ــ کە مەلای دێی تەکیە بوە ــ دەستی کردوە بە خوێندنو ، قورئانو کتێبە سەرەتاییەکانی خوێندوە • دوای ئەوە دێکانی (ئەحمەد برندەو ، زەردەلیکاوو ، عەبابەیلێو ، سلێمانیو ، بیارە ••• و) بۆ خوێندن

گـەڕاوەو ، لای مامۆستا بەرزەکانی ئـەو سەردەمە وەکـوو : مامۆستا شێـخ باباعـەلیو ، مامۆستا مەلا قـادری بیـارەو چـەند مـەلای دیکـە خوێندوویەتی ، تا لە دوایىدا لای مامۆستا مەلا قادری بیارە لە ساڵی هەزارو سێصەدو سیی کۆچیدا ئیجازەی وەرگرتوەو ، دوایی گەڕاوەتەوە بـۆ تەکیەو ، لەوێ دەستیکردوە بە دەرسوتنەوەو خـزمەتی موسوڵمانان ، ماوەیەك دوای ئەوە چوە بۆ سێوسێنانو ، ماوەیەکیش لەوێ مەلا بوەو فەقێی زۆری بوەو ، دوای چـەند ساڵێك گـەڕاوەتەوە بۆ تەکیەو بـە مەلایەتیو مودەڕیسی دانیشتوە •

لە ماوەی دەرزوتنەوەیدا دەرزی بە گـەلێ کـەس وتوەو ، زۆر کەسی پێگەیاندوە ، لە هەمان کاتدا خەریکی نوسینو حاشیە کـردنو کتێبدانان بوەو ، ئەم بەرهەمانەی بوە :

١ ـ شەرحی تەصریفی مەلا عەلی •

٢ ـ وە مەنظومەی (ابن الشحنه)ی لە بەلاغەدا بە ناوی (زبدة المعانی فی البیان والبدیع والمعانی) وە شەرح کردوە •

٣ ـ هەروەها گەلێ حاشیەی بە سەر (جمع الجوامع)ەوە هەیە • ئەم پیاوە لەگەڵ ئەمخزمەتە بەنرخەدا لەولایشەوەپیاوێکی لەخوداترسو دەستلەدنیاشۆردوو بـوەو ، زۆر شتـی وای لێ دەگێڕنەوە کـە بەلگەی ئەوپەڕی لەخوداترسین •

گەلێ جار لە خـەودا بـە خـزمەت پێغەمەر ـ د ـ گـەیشتوەو ، چارەسەی تەنگوچەڵەمەی بۆ کردوە • جارێك لـە خـەودا کتێبی گەلەنبەوی ئادابی لە خزمەتیدا خوێندوە • خۆی لـەم بارەوە لـە کۆتایی گەلەنبەوییەکەیەوە نووسیویەتی :

« انی قد قرأت هذا الکتاب المسمی بگلنبوی فی الآداب فی المنام عنـد سیدنا محمد ـص ـ بلدرس واحـد بـأن أخـذ رؤوس أوراق

الكتاب باصبعيه الكريمتين ، وأراني اوله ، وقلب الاوراق ، وأراني آخره ، وكأني قرأت عليه ــ ص ــ تمام ما فيه ، ولا يعلم كيفية ذلك الا الله ، فلله الحمد على ذلك ، وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم » .

وەك وتمان گەلێ کارو بەسەرهاتی وای لێدەگێڕنەوە کە بەڵگەی لەخوداترسیو دنیانەویستین بۆ نموونە :

ــ دەڵێن : باخێکی گەورەی مێوی داناوە ، هەر چەوتەکێکی ناشتوە پێش ئەوە بیخاتە چاڵەکە سوورەتێ یاسینی بەسەردا خوێندوە .

ــ هەروەها هەندێك زەوی بەراوی هەبوە لە دێی بەردێ کە نیوسەعاتێك ڕێگە لە تەکیەوە دوورە ، کاتێك لە تەکیەوە چوە بۆ لای زەویو زارەکەی جووتێك کەوشی بوە ــ کە لە پارەی وەقفی مزگەوت بۆیان کڕیوە ــ کەوشەکانی دادەکەند . لێیان پرسیوە : مامۆستا بۆچی کەوشەکان ناکەیتەپێت ؟ ئەویش فەرموویەتی : برا ئەم کەوشەیان لە پارەی مزگەوت بۆ کڕیومو ، بۆ ئەوەیان بۆ کڕیوم بۆ ڕێگەی نوێژو مزگەوت لەپێی بکەم نەك بۆ ئیشو کارو تووتنکاریی خۆم !

ئەم پیاوە لە سەر ئەم ڕێبازە پیرۆزە ژیاوە تا لە ڕۆژی پێنجی (ربیع الاول)ی ساڵی هەزارو سێصەدو شەصتو حەوتی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە نزیکی ئارامگای ئیمام هەمزەوە بە خاك سپێرراوە .

شێخ ئیسماعیلی تەکیەیی

یەکێك لەوانەی کە شوێنەواریان نەماوەو بە هەندێك بەڵگەدا وا دیارە زاناو بلیمەتی چەرخی خۆی بوە ئیسماعیل ناوێکە .

ئەم ئیسماعیلە کوڕی شێخ مەحموودی ، کوڕی شێخ خضری ، کوڕی شێخ وەیسە ، لە خوێندنگای شێخ عەبدوصەمەددا لە دێی

قەلاچوالان لای مەولانا مەلا مصطفای کوڕەدێمی خوێندوویە • کتێبێکی حیسابکانیی دەسنووسی لێ بەجێماوە کە لەو شوێنەدا نووسیویەتی یەوە •

دەڵێ لە هەزارو سەدو چلو یەکدا لەو شوێنەدا خوێندوویە • چەند تاکە شیعرێك لەسەر ئەو کتێبە نووسراون ، وەك :

ئەوەند نەمەردام وەرتەر جە مەردەن
حەلقەی زولف تۆم شیا نەگەردەن

دیارە ئەم ئیسماعیلە هاوچەرخی شێخ جامی بوەو لـە یـەك کـاتدا هەردوکیان خەریکی خوێندن بوون ،دیارە زەلامێك ئەو هەموو مزگەوتو خوێندنگا بەجێ بێڵێتو خۆی بگەیەنێتە قەلاچوالانی پایتەختی بابانی یەکان شتێکی کەم نەبوەو ئەگەر لە شێخ جامی خوێندەوارتر نەبووبێ لەو کەمتر نەبوە ، بەڵام نازانین دوای ئەم شوێنە چی کردوەو چی بەسەر هاتوە ؟

ئێمە لە باسی ئەم بنەماڵەی سەیدانی تەکیەدا بەم ئەندازە دەسبەردار دەبینو ، با شـارەزایانو زانایانی ئێستـەو داهاتوومـان هـەوڵ بـدەنو دەسەبارەی خۆیان بخەنە سەر ئەم باسە •

جا لەبەر ئەوە کە زانایانی (حـەیدەری) لە رشـتەی باوكو باپیردا دێنەوە سەر ئیمام حـەمزە ، چونکی ئـەوانە ئەڕۆنەوە سەر ئەحمـەدی ئەعرابیی کوڕی محەمەدی کوڕی ئیمام قاسمی کـوڕی ئیمام هەمزەی کوڕی ئیمام مووسای کاظم •• ئێمە لەگەڵ باسی سەیدەکانی تەکیەدا باسی ئەوانیش ئەکەین ، بەڵام ئەوانەیان کە لە کوردستاندا خزمەتی زانیاریو ئاینیان کردوە •

بنەماڵەی حـەیدەری یەکان

بە گوێرەی مێژوو کاتی خۆی باپیرەی ئەم کۆمەڵە لە بەغداو بەصرەدا ژیاون و بەشێکیان لە (خمس الخمس) وەرگرتوە • وە پاش ماوەیێ لـە بەر هەندێ هۆی ئـابووری یا شـتێکی دیکە کۆچیان کـردوە بۆ وڵاتی (ماوراء النهر)و ، لەوێ ماونەتەوە تا دەوری ساڵی نۆصەدو شتێ • لەو کاتەدا بە گوێرەی پێویستی رۆژگارو بە هۆی هـەندێ باری سیاسی یەوە کـە لـە نێـوان ئیسماعیلی صەفەوی و نەوەکانیدا بـوە •• باپیرەی ئـەم حەیدەری یانە لە دەست ئەوانە هەڵهاتوون و کۆچیان کردوە بۆ وڵاتـی عوثمانی و لە هەولێردا دانیشتوون وەکوو ـپشت بەخودا ـباسیان ئەکەین •

جا یەکەم کەسێ لەو بنەماڵە کە لە وڵاتی (ماوراء النهر)ەوە هاتوە بۆ عێراق و لە هەولێر دانیشتوە شێخ محەمەدی کوڕی حـەیدەر پیرەدین بـــوە •

محەمەدی کوڕی حەیدەر پیرەدین

ئەم ذاتە پاش ئەوە کە دامەزراوە ژنێکی لە گـوندی (باشووری) هێناوە ، کە دەنگ وایە لە نەوەی عەبـدوڵڵای کوڕی عـومەرن • واتە عەبدوڵڵای کوڕی عـومەر لەگەڵ خێزان و مـنداڵەکانیدا هـاتوە بۆ ئەو شوێنەو هەندێ لە نەتەوەی لەوێ بەجێماوە • یاخـود لەو شوێنەدا ژنی هێناوەو نەتەوەی لێ کەوتوەتەوە •

جا با پێش هەموو شتێ یەکە یەکە رشتەی نەسەبی ئەم حەیدەری یانە لە ئیبراهیم فەصـیحی حەیـدەری یەوە بنووسین کـە لـە رشـتەی حەیدەری یەکانەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشـتاو شەشەوە باوك و باپیرەکانی خۆی نووسیوە •

الشيخ ابراهيم فصيح ، ابن الشيخ صبغةالله ، ابن الشيخ اسعد ، ابن الشيخ عبدالله ، ابن الشيخ صبغةالله العلامة الكبير مرجع اجازات العلماء، ابن الشيخ ابراهيم ، ابن الشيخ حيدر ، ابن الشيخ احمد ، ابن الشيخ حيدر ، ابن الشيخ محمد ، ابن الشيخ حيدر پيرالدين ، ابن الشيخ ابراهيم برهانالدين ، ابن الشيخ علي علاءالدين ، ابنالشيخ صدرالدين ، ابن الشيخ صفيالدين ، ابن الشيخ امينالدين ، ابن الشيخ صالح ، ابن الشيخ قطبالدين ، ابن الشيخ صلاحالدين ، ابن الشيخ محمد الحافظ ، ابن الشيخ عوض ، ابن فيروز شاه ، ابن شرف شاه ، ابن الشيخ محمد ، ابن الشيخ حسن ، ابن الشيخ محمد ، ابن الشيخ ابراهيم الملقب بالادهم ، ابن الشيخ جعفر ، ابن الشيخ محمد ، ابن الشيخ اسماعيل ، ابن الشيخ احمد الاعرابى المحدث الحافظ ، ابن الشيخ محمد المحدث الحافظ ، ابن الشيخ الامام ابى محمد القاسم ، ابن الامام ابى القاسم حمزه ، ابن الامام موسى الكاظم ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام علي زين العابدين ، ابن الامام الحسين السبط ، ابن الامام علي ابن ابي طالب وفاطمة الزهراء ، بنت حضرة الرسول المختار سيدنا محمد ـص ـ •

ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : هەموو یەکەیەکەی ئەم رشتەیە زانیاری لە باوکی خۆیەوە وەرگرتووەو زانیاری لای ئەو تەواوکردوە ئەحمەدی کوڕی حەیدەری خاوەنی کتێبی (محاکمات) نەبێ ، ئەو هەندێ زانیاری عەقڵیو نەقلی لە باوکی‌یەوە وەرگرتوەو ، هەندێکیشی لە زانایانی دیکە وەرگرتوە • حەدیثی لە عەبدولمەلیکی عیصامی وەرگرتوە ، ئەویش لە (ابن الحجری مکی) وەکوو لە ئیجازەنامەکەیانا نووسراوە • وە لە شێخ صەفی‌یەدین ئەویش وەکوو زانیاری لە باوکی وەرگرتوە لە قوطبی

سەردەمو زانای گەورە شێخ ئەحمەدی برای (حجة الاسلام) ئیمام محەمەدی غەزالیشی وەرگرتوە •

وە ئیسماعیلی صەفەوی کە لە مێـژووی نۆصەدو شـەشی کۆچیدا شۆڕشی لە ئێرانا بەرپاکردو ، فەرمانداری وەرگـرتو بە ناوی دەوڵەتی (صفوی)یەوە ناوبانگی دەرکرد •• لەگەڵ ئەم رشتەی حەیدەرییانەدا لە عەلی عەلائەدیندا ئەبن بە یەك ، چونکی ئیسماعیلی کوڕی حەیدەری ، کوڕی جونەیدی ، کوڕی ئیبراهیم ، کوڕی سـولطان خـواجە ، کوڕی شێخ عەلیعەلادین ، کوڕی صەدرەدین ، کوڕی صەفییەدینە •

وە لە رشتەی حەیدەرییەکانیشا محەمەدی کوڕی حەیدەر پیرەدین، کوڕی ئیبراهیم بورهـانەدین ، کـوڕی شێخ عـەلی عـەلادین ، کوڕی صەدرەدین ، کوڕی صەفییەدین • وەك دەبینی بەم شێوە صەفەوییەکان لەگەڵ حەیدەرییەکاندا ئاوا یەكدەگرنەوە •

جا محەمەدی کوڕی حەیدەر پیرەدین لەو ژنە باشوورییە کوڕێکی بوو ناوی نا حەیدەر •

حەیدەری کوڕی محەمەد

کوڕی حەیدەر پیرەدین • ئەم ذاتە کـە خۆی نامـیوە لە خزمەتی باوکیدا دەستی کردوە بە خوێندنو لە پاش ئەوە کە لە خوێندنگای خۆیانا پێگەیشت چوو بۆ خزمەتی زەینەدینی (بەڵات)ی[1] کـە لە بەڵاتا بوە لە نزیکی ناوچەی پشدەردا ، ماوەیێ لـەوێ خوێنـدوویە تا ئیجـازەی لێوەرگرت • پاش ئەوە گەڕایەوە بۆ شوێنی خۆی ، لەوێدا دەستیکرد بە دەرسوتنەوەو خزمەتی دینو ، لەبەر زۆری زانیارییەکەی قوتابی زۆر لە هەموو لایەکەوە هاتن بۆ خزمەتیو سوودیان لێوەرگرت •

(١) (بلات) کۆمەڵە دێهاتێکە لە رۆژاوای پشدەرایە •

وە لەسەر نووسینی ئیبراهیم فەصیح حەیدەری ئەم حەیدەری کوڕی محەمـەدە پیاوێتی دەروون‌پاکو دڵڕوونـاکو بـەئەدەب بوەو ، زۆر خاوەن بارەو کەرامـەت بوەو ، زۆر لەخـوداترس بـوەو ، لە شـەرعدا دەستێکی باڵای بوەو ، بە (محرر)ی مەذهەبی ئیمامی شافیعی دانراوە • هاوچەرخی شێخ ئەحمـەدی (ابن حـجر) بوەو حاشـیەیەکی لەسـەر توحفەی ئیبن‌وحـەجەر هـەیەو ، لە کـۆتایی تەمەنـیـدا هاتوەتە شـاری (هەولێر)و لە ساڵی هەزارو حەفتـای کۆچیـدا لـەوێ کـۆچی دوایی کردوەو ، گۆڕەکەی لە نزیکی گۆڕی مـیری موسوڵمـانی هێژا (مظفر کوکە بوری)ی ـ داهێنەری مەولوودکردن لە کوردستاندا ـ یە •

ئەحمەدی کوڕی حـەیدەری یەکەم

ئەم ئەحمەدە لە خوێندنگای خۆیانـدا خوێنـدوویەتی‌و ، ئیجازەی لە بابی وەرگرتوە • زانایەکی بەرزو خاوەن پایە بوە • تەدریسێکی باشی کردوە ، گەلێ کتێبی داناوە ، وەکوو :

١ ـ حاشیەی لەسەر شەرحی عەقائیدی مەلا جەلالی دەووانی ، کە ناوی (محاکمـات)ە ، چونکە ئەحمـەد موحاکەمەی هەمـوو خـاوەن حاشیەکـانی سەر شـەرحی عەقائیـدی دەووانی کـردوە ، واتـە هەندێکیانی داوەتە دواوەو ، هەندێکیشیانی پەسەند کردوە •

ئەم موحاکەماتە کتێبێکی ئـەوەنـدە بە بایەخ بـوە کاتی خـۆی لە قوتابخانەکانی عێراقـدا خوێنـراوەو ، زانایان کە لـە هینـدەوە هاتـوون وتوویانە : موحاکەمات لە هیندستانیشدا باوەو قوتابی‌یان دەیخوێنن •

وە لە دانروەکانی ئەم ئەحمەدەیە کتێبی •

٢ ـ (رد الروافض) •

٣ ـ نامیلکەی (اثبات غسل الرجلین وابطال المسح) •

٤ ـ نامیلکەی تەفسیری (الله نور السماوات والارض) •

٥ ـ حاشیەیەکی گەورەی لەسەر (شفا)ی ئیبن‌و سینا هەیە •

ئیبراهیم فەصیح حەیدەری ئەڵێ : باپیرەگەورەمان ئەحمەدی کوڕی حەیدەر لە سەفەری حەجدا لە ناو کەشتیدا لەسەر دەریا ەگەڵ عەبدولحەکیمی هیندیدا بەیەك دەگەن‌و ، لەو ڕێگەدا ناسراوی‌و دۆستایەتی لە نێوان ئەواندا پەیدا بوە • پاش ئەوە باوکم هاتوەتەوە بۆ وڵاتی کوردستان‌و نوسخەیەکی لە موحاکەماتەکەی خۆی بە دیاری ناردوە بۆ عەبدولحەکیم ،ئەویش نوسخەی(مطول)ی بە خەتی دانەر مەلاسەعدی تەفتازانی‌و بە حاشیەی عەبدولحەکیم خۆیەوە بۆ باپیرم ناردوە • ئەو (مطول)ە لە لای هەندێ لە ئامۆزاکانمەو ، ئەو حاشیەی عەبدولحەکیمە لەسەر (مطول) یەکەم نوسخەیە کە گەیشتوەتە عێراق •

بە کورتی ئەم ئەحمەدی کوڕی حەیدەرە یەکێ بوە لە تاقانەو بێ‌وێنەکانی سەردەمی خۆی‌و ، جیهان سوودی لە دانراوە بەنرخەکانی‌و ، دەرسوتنەوە وەستایانەکەی وەرگرتوە • ئەم ذاتە بەم شێوە تەمەنی بەسەربردوە تا کۆچی دوایی کردوە •

حەیدەری دوەمی کوڕی ئەحمەدی کوڕی حەیدەری یەکەم

لەسەر نووسینی ئیبراهیم فەصیح حەیدەری ئەحمەدی کوڕی حەیدەر شەش‌کوڕی لێ‌بەجێ ماوە : حەیدەرو ، حەسەین‌و ، خالیدو ، عەباس‌و ، عومەرو ، محەمەد •

جا حەیدەر، کە بە حەیدەری دوەم ناسراوە ، لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەتیو ، ئیجازەی وەرگرتوەو ، بوە بە زانایەکی بەرزی بەڕێزو تەدریسێکی چاکی کردوەو ، گەلێ کتێبی داناوە :

یەکەم : حاشیەی مودەووەنەی لەسەر شەرحی موختەصەری موتتەها لە ئوصوولی فیقهدا •

دوەم : حاشیەی لەسەر شەرحی تەجرید لە عیلمی کەلامدا •

سێهەم : حاشیەی لەسەر شەرحی (حكمة العين) لە حیکمەتدا •

چوارەم : حاشیەی لەسەر عەقائیدی (عضدية)ی مەلا جەلالی دەووانی •

پێنجەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی خەیالی لەسەر شەرحی عەقائیدی نەسەفیی مەلا سەعدی تەفتازانی •

شەشەم : حاشیەی لەسەر (اشكال التأسيس) لە عیلمی هەندەسەدا •

حەوتەم : حاشیەی لەسەر شەرحی عیصامەدین لەسەر ریسالەی (عضدية) •

هەشتەم : حاشیەی لەسەر ریسالەی (اثبات الواجب)و لەسەر حاشیەکانیشی •

بێجگە لەمانە نووسراوی تریشی زۆر هەیە •

ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : لە راستیدا ئەو کتێبانە بە بێ ئەم حاشیانە بە تەواوی نازانرێنو ، ئەم حاشیانە لە ناو زاناو قوتابییانی عێراقدا باون •

هەروەها ئیبراهیم فەصیح لە کتێبی (عنوان المجد) ل:١٢٨دا دەڵێ :

وللعلامة الفهامة ، الولى الشريف خالد الحيدرى ، والعلامة الشريف عمر الحيدرى ، والعلامة الشريف محمد الحيدرى ، والعلامة عباس الحيدرى ، والعلامة الشريف حسين الحيدرى ، اخوة جدنا حيدر بن احمد

صاحب المحاكمات •• حواش دقيقة على كتب علم المنقول • ولحسين المذكور ايضا حواش دقيقة على حاشية مير ابى الفتح فى آداب البحث •

جا حەیدەری دوەم بەم کردەوە جوانە تەمەنی خۆی بەسەربردوە تا کۆچی دوایی کردوە • وە چەن کوڕی لێبەجێ ماوە ، ئیبراهیمو ، ئەحمەدو ، عەبدوڵلا • ئێستە باسی ئیبراهیم ئەکەین •

ئیبراهیمی کوڕی حەیدەری کوڕی ئەحمەد

کوڕی حەیدەری کوڕی محەمەد ـ یەکەم کەسیان کە هاتوەتەوە عێراق ـ •

ئیبراهیم زانایەکی بەرزو بەڕێز بوە ، لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەو، ئیجازەی وەرگرتوەو خەریکی دەرسوتنەوەو خزمەتی دینو موسوڵمانان بوە • هەر وەکوو دەرسی گوتوەتەوە خەریکی کتێبدانانیش بوەو ، چەن دانراوی هەیە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر توحفەی ئیبنو حەجەر لە شەرعدا •

دوەم : شەرحی (زوراء) دانراوی جەلالی دەووانی •

سێهەم : (الالهامات الربانية في كل فن) ئەم کتێبە گەلێ نایابو بەسوودە بۆ ئەو کەسەی بیەوێ سوودی لێوەربگرێ •

چوارەم : تەفسیری قورئانی پیرۆز بە تەفسیرێکی وەها داگری (ئەحکامی ظاهیرەو ئەسراری باطینە) یە • ئەم تەفسیرە دوو بەرگە ، هێشتا چاپ نەکراوە •

پێنجەم : شەرحی (تشريح الافلاك) لە عیلمی هەیئەتا •

شەشەم : حاشیەیەکی جوان لەسەر حاشیەی (قول احمد) لەسەر فەنناری لە زانیاری مەنطیقدا •

حەوتەم : حاشیەیەکی وردە لەسەر حاشیەی (ئولغ‌بیگ) لەسەر شەرحی مەسعوودی لە (آداب البحث) دا .

هەشتەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی (میرزاجان) لەسەر حاشیەی سەیید شەریف لەسەر شەرحی مەطالیع لە مەنطیقدا .

نۆهەم : حاشیەی لەسەر (جمع الجوامع) لە ئوصوولی فیقهدا .

دەهەم : حاشیەی لەسەر شەرحی (عصام الدین) لەسەر ریسالەی بەیان .

یازدەهەم : حاشیەی لەسەر (الکواکب الدریة فی القواعد الجفریة) ... وە کتێبی دیکەیش .

ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : لە زانای بەرز مەلا ئیسماعیلی (گەلاڵەیی)م بیستوە کە : ئیبراهیم حاشیەی لەسەر عەبدولحەکیمی شەرح‌شەمسی هەیە .

بە کورتی ئەم زانا بەرزەیش تاقانەی چەرخی خۆیو بێوێنەی ئەو رۆژگارە بوەو ، تەمەنی خۆی لە رێگەی خزمەتی زانیاریو ئاینی ئیسلامدا بەخت‌کردوە .

ئەم ئیبراهیمە پێنج کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە : صیبغەتوڵلاو ، عاصیمو . فەتحوڵلاو ، فەضلوڵلاو ، ئیسماعیل . بەڵام لە پێش ئەم ذاتانەدا باسی براکانی ئیبراهیم ئەکەین کە ئەحمەدو ، عەبدوڵلان .

ئەحمەدی کوڕی حەیدەری کوڕی ئەحمەدی کوڕی حەیدەری کوڕی محەمەد

ئەم ئەحمەدە پیاوێکی زانای تەواناو خاوەن بەش‌و بارە بوە . دوای ئەوەی خوێندنی تەواوکردوە خەریکی دەرسوتنەوەو سوودگەیاندن بە

قوتابی‌یان بوه‌وه گه‌لێ حاشیه‌ی به‌نرخی له‌سه‌ر کتێبه زانیاری‌یه عه‌قلی‌و نه‌قلی‌یه‌کان وه‌کوو حاشیه‌ی موده‌ووه‌نه‌ی له‌سه‌ر (عصام الدینی استعاره)•• هه‌یه •

ئه‌م ذاته سێ کوڕی زاناو به‌ڕێزی بوه : عه‌بدوڵلاو ، عه‌بدوله‌زیزو، خضر • هه‌رسێکیان حاشیه‌یان له‌سه‌ر کتێبی زانیاری‌یه عه‌قلی‌یه‌کان هه‌یه• به تایبه‌تی عه‌بدوله‌زیز زۆر زیره‌ك بوه‌و به (الـمعی) ناوبانگی ده‌رکردوه‌و ، حاشیه‌یه‌کی وردی له‌سه‌ر (قول احمد)ی فه‌ناری هه‌یه وه‌کوو باسمان کرد ـ وه شێخ خضری برای حاشیه‌ی له‌سه‌ر توحفه‌ی ئیبن‌و حه‌جه‌ر هه‌یه •

وه ئه‌م شێخ خضره کوڕێکی بوه ناوی سه‌ید محه‌مه‌د (اخرس) بوه‌و پیاوێکی زانا بوه ، وه حاشیه‌یه‌کی له‌سه‌ر کتێبی (خلاصة الحساب)ی به‌هادینی عاملی هه‌یه • وه ئه‌م محه‌مه‌ده کوڕێکی بوه ناوی خضر بوه ـ له‌سه‌ر ناوی باپیری‌و زانایه‌کی زۆر به‌رز بوه‌و ، کتێبێکی گه‌وره‌ی له ته‌فسیری (الله نور السماوات والارض)دا داناوه‌و ، کتێبێکی زۆر به‌نرخ‌و نایابه •

عه‌بدوڵلای کوڕی حه‌یده‌ر

ئه‌م ذاته زانایه‌کی به‌رزو به‌ڕێزو خاوه‌ن بیر بوه‌و ، مامۆستایه‌کی خاوه‌ن‌باره بوه‌و ، گه‌لێ کتێبی نایاب‌و به‌سوودی داناوه :

یه‌که‌م : حاشیه‌ی له‌سه‌ر حاشیه‌ی لاریی له‌سه‌ر هیدایه‌و شه‌رحی هیدایه له عیلمی حیکمه‌تدا • ئه‌م حاشیه زۆر به‌سووده‌و خوێندنی پێویسته •

دوه‌م : حاشیه‌ی له‌سه‌ر حاشیه‌ی (قول احمد) له‌سه‌ر فه‌ناری •

سێهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی (میر ابو الفتح) لە عیلمی (آداب البحث)دا •

چوارەم : حاشیەی لەسەر شەرحی (عصام‌الدین) لەسەر ریسالەی (سمرقندی) کە بە (عصام‌الدینی استعارە) ناسراوە •

پێنجەم : حاشیەی لەسەر ریسالەی (وضع) •

شەشەم : حاشیەی لەسەر شەرحی ریسالەی (اداب البحث)ی (عصام الدین)

حەوتەم : حاشیەی لەسەر کیتابی فەرائیض لە توحفەی ئیبن‌و حەجەردا •

هەشتەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولغەفووری لاری لەسەر شەرحی مەولانای جامی بۆ کافیەی ئیبن‌ولحاجیب •

نۆهەم : شەرحی ریسالەی (زوراء)ی جەلالی دەووانی •

بێجگە لە وردە حاشیەو تەعلیقات لەسەر گەلێ کتێب • ئەم ذاتە تەمەنی خۆی لە رێگەی خزمەتی زانیاری‌و ئایندا بەسەر بردوە ، تا کۆچی دوایی کردوەو کوڕێکی لێ‌بەجێ ماوە ناوی صالح بوە کە شوێنەواری کرداری چاک‌و رەفتاری جوانی زۆری لێ بەجێ‌ماوە •

صیبغەتوڵڵای حەیدەریی

ئەم ذاتە تاقانەی خانەدان‌و هەڵکەوتووی چەرخی خۆی بوە • زانایانی ئیسلام دانیان بە زانیاری‌و رێزو خزمەتیدا بۆ دین‌و زانیاری ناوە • وە زۆر کۆششی کردوە لە دەرسوتنەوەو قوتابی پێگەیاندندا • وە گەلێ کتێبی داناوە ، بەڵام کتێبەکانی وردو گران‌و بیری هەموو کەسیان پێ‌ناگا ، وەکوو (الکتاب)ی (سیبویە) لە عیلمی نەحودا •

وە هۆی گرانیی عیبارەتی کتێب گەلێ شتە :

یەکەم : حاڵو تەبیعەتی ئینسان ، گەلێ کەس وتاری ڕەوانو گەوارایەو بە ئاسانی خەڵك لێی تێدەگا ، وە هەندێ کەس وتاریان گرانو وردەو بیری هەموو کەسێ پەیی پێ نابات .

دوەم : بەرزی پایەی زانیاری خاوەن وتارو عیبارەتەکەیە ، ئینسان کە پایەی زانیاری بەرز بوو وەکوو ئینسانێکی خاوەن دەستەڵات وایە لەسەر یاساو کێشو پێوانەی خۆی قسە ئەکات بەڵام هەموو کەس لە قسەکانی ناگات .

سێهەم : گێڕاندنەوەی خەڵکە لە وتاری سووكو بێبایەخ ، وە یا لە قسەی سادەی بێوردەکاری بۆ لای قسەی بەکێشو بایەخدار .

بەهەرحاڵ هەرچەن کە عیبارەتی ئاسان بۆ تێگەیشتنی خەڵك لەبارە بەڵام ئەم جۆرە عیبارەتە گرانانەیش لەناو کتێبەکانا زۆرن ، وەکوو : توحفەی ئیبنوحەجەرو ، مەنهەجی قازی زەکەریای ئەنصاریو ، زانایانی دیکە .

دانراوەکانی صیبغەتوڵڵا

یەکەم : حاشیەیەکی گەورەیە لەسەر تەفسیری بەیضاوی .

دوەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی (عصام الدين) لەسەر جامی .

سێهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی موحاکەمات ، کە دانراوی باپیریەتی لەسەر عەقائیدی دەووانی .

هەروا گەلێ حاشیەی هەیە لەسەر کتێبە عیلمیـیە مەعقوولەکانو گەلێ (نظريات)ی بەرزی هەیە ، وەکوو ئیبنو سینا ، لەحیکمەتدا .

ئەم ذاتە کاتێ خۆی لە پارێزگای هەولێردا پێگەیی ، پاش تەواوکردنی خوێندنو ماوەیێ دەرسوتنەوە ڕۆیشت بۆ بەغداو ، زۆری پێنەچوو

گەڕایەوە بۆ (ماوەران)و ، دوای ماوەیێ بۆ جاری دوەم چوەوە بۆ بەغداو ، ئیتر لەوێ دامەزراو بوو بە یەکێ لە زانا بەرزە ناسراوەکانی ئیسلام لە دەرسوتنەوەو ، فەتوادانو سوودگەیاندن بـە موسولمانانو ، ئیجازەداندا بە زانایان پاش فێرکردنو پێگەیاندنیان ، بە جۆرێ ئەگـەر یەکێ بە وردی تەماشا بکاو زنجیرەی ئیجازەکان بخوێنێتەوە ئەبینێ کەم ئیجازە هەیە لە سەردەمی ئەوداو پاش ئەو درابێ لە عێراقدا نەچێتەوە سەر صیبغەتوڵلای حەیدەری • ئەم ذا تە لە ژیانی خۆیدا وەکوو گوڵی هەمیشەبەهارو داری بەردار وابوو ••• تا لە بەغدادا لە ساڵی هەزارو صەدو هەشتاو •• کۆچیدا کۆچی دوایی کرد •

ئەم ذاتە پێنـج کـوڕی بەجێهێشتوە : عەبدوڵلاو ، عوبەیدیللاو ، غیائەدینو ، حەیدەرو ، محەمەدئەمین •

جا ئێمە لە پێش باسی ئـەم کـوڕانەدا باسی براکانی صیبغەتوڵلا خۆی ئەکەین •

یەکەم : سەییەد عاصیمی برای صیبغەتوڵلا

ئـەم ذاتـە زانایەکـی هەڵکەوتووو سەرکـەوتووی پایەدار بوەو ماموستایەکی بـەرزو بەسوود بـوە • حاشیەیەکـی لەسـەر تەفسـیری بەیضاویو ، حاشیەیەکی لەسـەر حاشیەی خـەیاڵی لەسـەر شەرحـی عەقائیدی نەسەفی هەیە •

دوەم لە براکانـی صیبغەتوڵـلا ئیسماعیلی حەیـدەری • سێهـەم فەضلوڵلای حەیدەری • چوارەم فەتحوڵلای حـەیدەری • ئـەم ذاتـە بەڕێزانە هەموو ماموستای چاکو خاوەن خوێندنگاو دانەری کتێب بوون• هەموویشیان حاشیەیان لەسەر تەفسیری بەیضاوی هەیە •

به تایبەتی ئیسماعیل حاشیەی لەسەر وەضعی قەوشەجیو لەسەر قەرەباغی لە مەنطیقدا هەیە • شەرحێکی ناسکی جوانیشی لەسەر ریسالەی (اسطرلاب) هەیە • هەروەها حاشیەی لەسەر جەفری جامیعی شێخ محێدینی عەرەبی هەیە •

وە سەیید عاصیمی برای صیبغەتوڵلاّ چوار کوڕی بوە : صیبغەتوڵلای دوەمو ، ئیبراهیمی دوەمو ، عوثمانو ، نیعمەتوڵلاّ •

ئیبراهیمی کوڕی سەیید عاصیم

زانایەکی بەرز بوەو کتێبی زۆرە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولحەکیمی، هیندی لەسەر خەیاڵی •

دوەم : شەرحێکی نایاب لە ریسالەی (خلق الاعمال)ی جەلالەدیبی دەووانی •

نیعمەتوڵلای حەیدەریو عوثمانی حەیدەری

کوڕانی عاصیمی حەیدەری • ئەمانە شوێنەواری جوانیان زۆرە لە دەرسوتنەوەو خزمەتکردنی موسوڵمانان‌دا •

وە صیبغەتوڵلای کوڕی سەیید عاصیم کوڕێکی بوە ناوی ئیبراهیم بوە مامۆستایەکی چاکو زانایەکی بەرز بوە • حاشیەیەکی لەسەر عەبدولحەکیم لەسەر حاشیەی خەیاڵی هەیە •

وە ئیسماعیلی حەیدەریی برای صیبغەتوڵلای گەورە کوڕێکی بوە ناوی صالح بوە ، ئەم صاڵحی حەیدەرییە زانایەکی زۆر بەرزو بەهیممەت بوەو ، بوە بە پەناو داڵدە بۆ زانایانی عێراقو گەلێ لە ئیجازەی

زاناکانی عێراق ئەچنەوە سەر ئەوو حاشیەیەکی بەسوودی هەیە لەسەر (خلاصة الحساب) ی بەهادینی عاملی - خ - •

جا باسی کورەکانی صیبغەتوڵڵای گەورە ئەکەین •

عەبدوڵڵای کوڕی صیبغەتوڵڵا

ئەم ذاتە زانایەکی بەرزبوەو نموونە بوە لە بلیمەتیو بەرزی رەوشتداو ، مامۆستایەکی بەسوود بوە بۆ قوتابی‌یانو ، گەلێ دانراوی بەسوودی بۆ ئەهلی زانیاری بەجێ‌هێشتوە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر چەغمینی لە زانیاری هەیئەتا •

دوەم : حاشیەی لەسەر ریسالەی (اثبات الواجب) •

سێهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی سەیدی موحەقیق لەسەر شەرحی شەمسی‌یە •

چوارەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی (داود خوافی) لە مەنطیقدا •

پێنجەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی (عصام الدین)ی جامی •

شەشەم : شەرحی بۆ (مسائل هندیة) ، گەلێ سوودی تێدا گردکردوەتەوە •

غیاثەدینی کوڕی صیبغەتوڵڵا

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو بەتوانا بوەو گەلێ دانراوی هەیە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر توحفەی ئیبن‌وحەجەر •

دوەم : حاشیەی لەسەر (جمع الجوامع) •

سێهەم : حاشیەی لەسەر شەرحی موختەصەری مونتەها لە عیلمی ئوصوولی فیقهدا •

چوارەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی (لاری) لە حیکمەتا •

پێنجەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولحەکیمی هینـدی لەسەر حاشیەی عەبدولغەفووری لاری لەسەر شەرحی مەولانای جامی •

شەشەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عیصامەدینی جامی •

حەوتەم : حاشیەی لەسەر (قول احمد) لەسەر فەناری •

هەشتەم : حاشیەی لەسەر (محمد امین) لە جیهەتی وەحدەتا •

ئەم غیاثەدینە کوڕێکی بوە نـاوی عەبدوڵڵا بوە ، زانایەکی گـەلێ بەرزو بەڕێز بوەو ، حاشیەی لەسەر گەلێ لە کتێبە عەقلی‌یەکان هەیە •

حەیدەری کوڕی صیبغەتوڵڵا

ئەم ذاتە بە حـەیدەری مـوفتی‌ی ناسراوە ، زانایەکی بـاڵا بـوەو حاشیەی لەسەر تەفسیری بەیضاوی‌و ، محەممەد ئەمینی جیهەتی وەحدەت هەیە •

محەممەدئەمینی کوڕی صیبغەتوڵڵا

ئەم ذاتە لەگەڵ ئەوەدا کـە خەریکی تەصەووف بوە زانایەکـی بەرزو بەڕێزو بەسوود بوەو ، گەلێ کەرامەتی لێ دەگێڕنەوە •

عوبەیدوڵڵای کوڕی صیبغەتوڵڵا

ئەم ذاتە زانایەکی بەرزو خـاوەن پایەی بـاڵا بـوە لە زانیاریدا ، لەگەڵ ئەوەدا کە لە بەغدادا موفتی (حنفیة) بوەو ئیش‌و کاری زۆر بوە لە زانیاری‌یە عەقلی‌و نەقلی‌یەکاندا دەرسی گوتوەتەوەو ، گەلێ قوتابی پێگەیاندوە • ذەوقی ئەدەبی‌یات ـ بەخشان‌و هـۆنراوە ـ ی زۆر بوە •

خەلیفەی مەولانا خالیدی نەقشبەندی بوە لە شاری بەغدادا تەمەنی خۆی لە خزمەتکردنی دیندا بەسەربردوە •

ئەم ذاتە دوو کوڕی بوە : عەبدولحەکیمو ، عەبدولحەلیم ، هەردوکیان زۆر بە تواناو شارەزا بوون لە زانیاری‌یەکاندا • عەبدولحەلیم ریسالەی سەمەرقەندی کردوە بە شیعر • بە داخەوە ئەم دوو کوڕە لە تاعوونی بەغدادا کۆچی دوایی‌یان کردوە •

ئەسعەدی کوڕی عەبدوڵلای کوڕی صیبغەتوڵلا

عەبدوڵلای کوڕی صیبغەتوڵلا دوو کوڕی بوە : یەکەم ئەسعەدو ، دوەم عەبدوسسەلام •

ئەسعەد زانایەکی بەرزو بەڕێز بوەو مامۆستایەکی زاناو بەتوانا بوەو ، گەلێ دانراوی هەیە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر توحفەی ئیبن‌و حەجەر • لەم حاشیەدا موحاکەمەی باقی حاشیەنووسەکانی سەر توحفەی کردوەو ، بە راستی ئەم حاشیە زۆر نایابە •

دوەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولحەکیم لەسەر خەیالی •

سێهەم : حاشیەی لەسەر (لقانی مصری) لەسەر حاشیەی سەعدی تەفتازانی لەسەر (عزی) کە بە (سعدینی) ناسراوە ، لە (صرف)دا •

چوارەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی قەرەباغی لە مەنطیقدا •

پێنجەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی طەحاوی •

شەشەم : کتێبە جوانەکەیەتی کە شەرحی (الغاز) ەو گەلێ زانستی جۆراو جۆری تێدایە ••• چەند نووسراوی دیکەیشی •

عەبدوسسەلامی کوڕی عەبدوڵلا

کوڕی صیبغەتوڵلای گەورە کە برابچووکی ئەسعەد بوە ، زۆر زاناو بەڕێز بوەو ، گەلێ شارەزای مێژوو و رشتەی نەسەبو هەواڵی پێشینان بوەو ، خزمان زۆریان خۆشویستوە لەگەڵ صیبغەتوڵلای بچووکدا کە برازای بوە •

وە ئەم ذاتانە : سەعدوڵلای حەیدەریو شەهابەدینی حەیدەریو ، عەبدولوەهابی حەیدەریو ، ئەحمەدی حەیدەریو ، کە بە (الملا الکبیر) ناسراوە •• دەستێکی باڵایان لە زانیاری‌یە عەقلی‌یەکاندا بوە •

وە ئەسعەدی کوڕی عەبدوڵلای کوڕی صیبغەتوڵلای گەورە سێ کوڕی بوە : عەبدولقادرو ، عەبدولغەفوورو ، صیبغەتوڵلا •

عەبدولقادری کوڕی ئەسعەد

ئەم ذاتە زانایەکی گەورەو ، خەتخۆشێکی کەم وێنە بوەو ، لەنووسینی نامەو چەكو فەرماندا ، چ بە عەرەبی ، یا تورکیی ، یا فارسیی •• دەستێکی باڵای بوەو ، کتێبێکی بەنرخی لە باسی (مکفرات) دا هەیە وەکوو (قواطع)ی ئیبنو حەجەری هەیتەمی •

ئەم ذاتە بە عەبدولقادر صیدقی حەیدەریی ناسراوە • بە تاعوون لە شاری بەصرەدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گلۆڕستانی یاری پێغەمبەر زوبەیری کوڕی عەوامدا بەخاك سپێرراوە •

عەبدولغەفووری حەیدەریی

کوڕی ئەسعەدی ، کوڕی عەبدوڵڵای ، کوڕی صیبغەتوڵڵا • ئـەم ذاتە پیاوێکی زاناو بە تواناو پایەبەرز بوە • کوڕێکی لێبەجێ‌ماوە ناوی محەمەد ئەمین بوە •

محەمەدئەمینی حەیدەری

ئەم محەمەد ئەمینە پیاوێکی زاناو ئـەدیب بـوە ، موفتی مـەذهەبی شافیعی بوە لە بەغدادا • تەعلیقاتێکی ناسکی جوانی هەیە لەسەر حاشیەی (ناصرالدینی لقانی) لە سەر شەرحی تەفتازانـی لەسـەر (عیززی) • هەروا لەسەر قەرەباغی لە مەنطیقدا • وە گەلێ هۆنراوەی ناسکی هەیە ، بەداخەوە لە گەنجیدا کۆچی دوایی کردوە •

صیبغەتوڵڵای کوڕی ئەسعەدی کوڕی عەبدوڵڵا

ئەم ذاتە زانایەکی باڵاو بەرزو بەڕێز بوەو ، گەلێ دانراوی هەیە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر شەرحی شەمسی‌یە •

دوەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی داود •

سێهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی قەرەباغی • ئەمانە هەموویان لـە مەنطیقدان •

چوارەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولحەکیمی هیندی لەسەر موطەووەل لە بەلاغەدا •

پێنجەم : حاشیەی لەسـەر شەرحـی عیصامەدینـی ئیستیعارە لـە بەیاندا •

ئەم صیبغەتوڵڵای دوەمە چەند کـوڕی بوە ، زانـای بەناوبانگیان ئیبراهیم فەصیحی حەیدەری‌یە کە باسی دەکەین •

ئیبراهیم فەصیحی حەیدەری

ئەم زاتە زانایەکی بەرزو بەرێز بوە ، گەلێ دانراوی هەیە :

یەکەم : تەفسیرێکی قورئان بە ناوی (فصیح البیان فی تفسیر القرآن) لەم تەفسیرەدا گەلێ موحاکەمەی خاوەن تەفسیرەکانی دیکەی کردوە •

دوەم : حاشیەی لەسەر عەبدولحەکیمی شەرحشەمسی‌یە لە مەنطیقدا •

سێهەم : (اعلی الرتبة فی شرح نظم النخبة) لە ئوصوولی حەدیثدا •

چوارەم : حاشیەی لەسەر (اشباه نظائر) ی سیووطی •

پێنجەم : حاشیەی لەسەر جوزئی یەکەم لە توحفەی ئیبن‌و حەجەر •

شەشەم : حاشیەی لەسەر (الدر المنتقی فی شرح الملتقی) لە فیقی حەنەفیدا •

حەوتەم : شەرحی مەقاماتی حەریری •

هەشتەم : حاشیەی لەسەر (الکتاب) ی (سیبویە) •

نۆهەم : شەرحی لەسەر (المقامة اللطیفة) ی سیوطی •

دەهەم : شەرحی دیوانی (ابو العلای معری) •

یازدەهەم : شەرحی دیوانی (ابو تمام) •

دوازدەهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولحەکیمی هیندی لەسەر حاشیەی عەبدولغەفووری جامی •

سیازدەهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی عەبدولحەکیمی هیندی لەسەر (مطول) •

چواردەهەم : حاشیەی لەسەر حاشیەی بابیرەی لەسەر (مطول) •

پازدەهەم : حاشیەی لەسەر موحاکەمات لە سەر شەرحی عەقائید •

شازدەهەم : (فك الاشتباك) شەرحی (تشریح الافلاك) لە هەیئەتا .

حەڤدە : (راحة الارواح شرح الاقتراح) لە ئوصوولی علمی نەحودا ، کە (الاقتراح) ەکە دانراوی سیوطی‌یە .

هەژدە : شەرحی مەنظوومەی (آداب البحث) .

نۆزدە : (سنوحات) لە تەصەووفدا .

بیست : شەرحی ریسالەی (خلق الاعمال) دانراوی مەولانا خالیدی نەقشبەندی لە عەقائیددا .

بیست‌ویەك : حاشیەی لەسەر حاشیەی محەممەدی کوڕی حسەینی کچەزای ئەحمەدی کوڕی حەیدەر لەسەر حاشیەی (میر ابو الفتح) لەسەر شەرحی ریسالەی حەنەفی‌یە لە (اداب البحث) دا .

بیست‌و دوو : حاشیەی لەسەر حاشیەی قەرەباغی لەسەر شەرحی ئیساغۆجی لە مەنطیقدا .

بیست‌وسێ : کیتابی (الحسب فی النسب) ، ئەم کتێبە داگری شوێنەوارو رشتەو شانازی‌یەکانی عەرەبە ، هەروەها باسی رەسەنی‌و نارەسەنی ماین‌و ئەسپ‌و وشتری بە چاکی‌و خراپی تێدایە .

بیست‌وچوار : کتێبی (الصراط المستقیم) لە بەربەرچی ئەصارادا .

بیست‌وپێنج : (کامل التوقیع فی فن البدیع) .

بیست‌و شەش : (امعان الالباب فی الاسطرلاب) .

بیست‌وحەوت : حاشیەی لەسەر شەرحی (شافیة) ی چارەپەردی لە صەرفدا .

بیست‌وهەشت : حاشیەی لەسەر شەرحی جەلالەدینی سیوطی لە (الفیەی ابن مالك) .

بیست‌ونۆ : تەعلیقاتی لەسەر (مغنی اللبیب) •

سیهەم : تەعلیقاتی لەسەر (حکمة العین) •

سی‌ویەك : تەعلیقاتی لەسەر حاشیەی لاری لەسەر شەرحی هیدایە لە عیلمی حیکمەتدا •

سی‌و دوو : تەعلیقاتی لەسەر موختەصەری موتەها لە ئوصوولی فیقهدا •

سی‌وسێ : تەعلیقاتی لەسەر حاشیەی (الخبیگ) لەسەر شەرحی مەسعوودی لە ئادابی بەحثدا •

سی‌وچوار : تەعلیقاتی لەسەر حاشیەی میصری لەسەر شەرحی تەصریف •

سی‌وپێنج : تەعلیقاتی لەسەر حاشیەی (میر ابو الفتح) لەسەر شەرحی جەلالی دەووانی لە (تهذیب المنطق) •

سی‌و شەش : حاشیەی لەسەر (فاکهی) •

سی‌وحەوت : حاشیەی لەسەر (قول احمد) •

سی‌وهەشت : حاشیەی لەسەر شەرحی سیراجی‌یەی سەید شەریف لە فەرائیضدا •

هەروەها تەعلیقاتی لەسەر زۆربەی کتێبە وردەکان هەیە • زیاد لەمانەیش گەلێ دانراوی لە (رسائل)و (الغاز)و (انشاءات)دا هەیە •

ئەم هەموو دانراوو حاشیەو تەعلیقانەی بۆ خزمەتی ئیسلام‌و پەرەسەندنی ئایینی ئیسلامە •

ناسی هەندێ لەو زانا خاوەن پایانەی کە ئیبراهیم فەصیحی حەیدەری بە خزمەتیان گەیشتوە یا زانستی لێ وەرگرتوون :

لەبەر پیرۆزی ئەم کتێبی (بنەماڵەی زانیاران) ، هەندێکیان لـەبەر ئەو وەرئەگرم و نایان گۆڕم ، ئەڵێ :

وقد اخذت العلوم عن عدة اعلام ، سيأتي ان شاء الله تعالى بيانهـم ، وارجع الى ما نحن بصدده من بيان علماء العراق الذين ادركت عصرهـم ، واخذت عنهم .

فأجلُ من ادركت عصره وانا صغير : شيخنا ومقتدانا ، قطب دائـرة الارشاد ، المرشد العارف بالله ، الكامل الاسناد ، مجدد العصـر والاوان ، شمس الحقيقة والعرفان ، علامة الدنيا على الاطلاق ، المشهور في جميع الآفاق ، صاحب الولاية الكبرى ، والانفاس القدسية والالهامـات الذوقيـة الربانية ، قدوة العارفين ، وسند الواصلين ، جامع المنقول والمعقول ، حاوى الفروع والاصول ، حجة الاسلام ، وشيخ الخاص والعام ، الراكع الساجد ، ضياء الدين ، مولانا خالد النقشبندى المجددي العثماني الشافعي ـ قدس سره ـ واعاد علينا بره . فاني قد ادركت عصره ، وجلست في ختمة الخواجگان بجنبه ، ودعا لى ، ولله الحمد . فان خليفته عمى العلامة الشريف عبدالله الحيدرى المفتى هو الذى اجلسنى بجنبه حين قـراءة الختم الشـريف وانا مريض . وكان شفائي ببركة جلوسي بجنبه وبدعائه .

ثم اخذت الطريقة العلية النقشبندية الخالدية من خليفته ولي الله بلا نزاع ، والمستغرق فى فكر مولاه ، قدوة العارفين ، ومرشد الكاملين ، الولي النبوي ، والسيد الشريف العلوي ، فقيه عصره ، مولانا ومقتـدانا السيـد عبدالغفور المشاهدى الشافعى ـ قدس سره ! ـ وكـان محبوبا لحضـرة مولانا خالد قدس سره ! ومن اعظم خلفائه العارفين الكاملين المرشدين .

ولهذا السيد شيخنا المشار اليه كرامات ظاهرة ، شاهدت منها كثيرا ، وكان محبوبا مقبولا معظما لدى الخواص والعوام وله من مكارم الاخـلاق مايتحير منه الناظر ، وهو قد سلك اولا على يدي عمنا العلامة الشريـف

عبدالله الحيدري المشار اليه ، ثم خلفه حضرة مولانا خالد قدس سره ! وافاض علينا بركاته وبره .

ومن جملة خلفاء حضرة مولانا خالد ، العالم الولى الكامل ، العارف المرشد الذى اُجْمِعَ على حبه والاعتقاد به : مولانا الشيخ موسى الجبورى الشافعي ، والولى العارف الكامل المرشد الشيخ محمد الجديد الحنفي البغدادي ، وقد ادركتهما وفزت بدعائهما ونظرهما الاكسيرى ، وهما ايضا قد سلكا اولا على يدي عمنا الشريف عبيد الله الحيدرى المشار اليه ، ثم خلفهما حضرة مولانا خالد ، وصار كشيخنا السيد المشاهدي ومن اعظم خلفاء حضرة مولانا خالد . وكان هؤلاء المشايخ الثلاثة العظام مع عمنا المشار اليه كأنهم روح واحدة ، وعليهم مدار الارشاد فى بغداد بعد توجه حضرة مولانا خالد الى الشام .

وعمي المشار اليه توجه بخدمته الى الشام ، ثم امر بالعود الى بغداد ، وخلفاء حضرة مولانا كلهم علماء اعلام ، ولا يحصى عددهم لكثرتهم فى البلاد .

ثم ان علوم حضرة مولانا خالد وخوارقه وكراماته وكرمه ، ومكارم اخلاقه ، واتباعه للسنة ، وجلالة قدره ، وعلو شانه ، وانقياد الفحول العلماء له ، ومناقبه ... لايسعه هذا المقام ، بل يحتاج الى مجلد ضخم .

فانه لما كمل العلوم ودرسها مدة .. ترك اهله ومدرسته وذهب الى (دلهى) من بلاد الهند ، وسلك على يدي قطب العارفين ، الولي الاكبر ، مولانا شاه عبدالله ، فخلفه مع العارف الولي الشيخ ابي سعيد الهندي فى يوم واحد .

فأمر حضرة مولانا خالد بالتوجه الى بغداد للارشاد ، فعاد وصار له من الشأن ما صار كالشمس فى رابعة النهار ، وانتفع به من الامم ما لايحصى عددهم الا الله تعالى .

وكان ـ قدس سره ! كثير المحبة لجدي (اسعد الحيدري) وجدي من اعظم المخلصين له ، ونحن ـ معاشر الحيدرية ـ الذين روجنا امر حضرة مولانا خالد في بغداد ، وخدمناه ابتغاء لمرضاة الله تعالى • وقد اخذ حضرة مولانا العلم عن عدة علماء منهم العلامة صالح (الترەماري) ، عن العلامة الشريف الولي عمنا صالح الحيدري ـ رحمه الله ـ •

قلت : ومنهم الشيخ قسيم السنندجي ، وقد اخذ الاجازة العلمية عنه ، وكذلك عند الملا صبغة الله الزياري ، وكان في هذه الدراسة عبدالرحمن الروزبهاني زميلا له • وكذلك عند السيد عبدالكريم البرزنجي المدرس بالسليمانية ، لكن اجازته العلمية كانت عند المرحوم الشيخ قسيم السنندجي، في ما علمنا والله اعلم •

پاش ئەوە کە بە عیبارەتی عەرەبی دەقی قسەکانی ئیبراهیم فەصیحمان بۆ نووسین ، ئەمجار لەسەر تەرجومەی عیبارەت باسی ئەو کەسانە ئەکەم کە ئیبراهیم فەصیح لە مێژووی هەزارو دووصەدو شتێکدا بە خزمەتیان گەیشتوە • بۆ پیرۆزی وەرگرتن لە یادکردنەوەیاندا •

جا ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : لەو بەڕێزانەی کە هاوچەرخیان بووم مەولانا شێخ مەلا یەحیای مزووریی عیمادیی بو ، کە چەند کتێبم لە کتێبە بەبایەخەکان لە خزمەتیا خوێندوە ، وەکوو : صەحیحی بوخاریو ، شەرحی نوخبە لە ئوصوولی حەدیثداو ، (اشباه ونظائر) ی سیووطيو ، ئیجازەی پێدام بۆ ریوایەتی بوخاریو کتێبە صەحیحەکانی ترو ، زانیاریيە ئیسلامیيەکان • ئەم مەولانا یەحیای مزووریيە لای گەلێ زانای بەرزی وەکوو عەللامەی شەریف (عاصم الحیدری) ی برای (صبغة الله) ی کوڕی ئیبراهیمی حەیدەریی خوێندوویە •

ئەم مەولانا یەحیا گەلێ دانراوی بەنرخی هەیە :

یەکەم : حاشیەی لەسەر توحفەی ئیبنو حەجەر ، لەم حاشیەدا

بەرپەرچی رەخنەکانی ئیبن‌و قاسمی عوبادی لە ئیبن‌و حەجەر داوەتەوە •

دوەم : حاشیەی لەسەر شەرحی عیصامەدین لەسەر ریسالەی وەضعی‌یە •

سێهەم : شەرحی لەسەر (مسائل حسابیه) لە کۆتایی (خلاصة الحساب)ی (بهاء الدین عاملی) یەوە کە گەلێ کەس تیایا سەرکەردان بـوە •

وە بێجگە لەمانەیش گەلێ نووسراوی بەسوودی هەیەو ، ئەم ذاتە بە شێخی شێخەکانی عێراق لە سەردەمی خۆیدا ناوبراوەو ، وەك ئیبن‌و حەجەر تەماشای کراوە •

وا باوە ئەم ذاتە لە سی جار پتر توحفەی ئیبن‌وحەجەری بە دەرس گوتوەتەوەو ، تەفسیری بەیضاویی‌و حاشیەکانی بەدەرس وتوەتەوەو ، ئەش کتێبە حەدیثە صەحیحەکە (صحاح ستة)ی بە دەرس وتوەتەوەو • تەریقەتی لە مەولانا خالید وەرگرتوەو ، نزیکەی صەد ساڵ ژیاوە •

من ئەڵێم : ئەم ذاتە لە بەغدادا کۆچی دوایی کردوەو ، لە گۆڕستانی شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا بەخاك سپێرراوە •

وە ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : لەو پیاوە بەرزانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم : عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی • ئەم ذاتە لای گەلێ لە مامۆستا گەورەکان خوێندوویە ، لەوانە : عەللامەی ناسراو صیبغەتوڵڵای زیاریی گەڕاوی ، کە ئەویش ئیجازەی لە صالح حەیدەریی کوڕی ئیسماعیل حەیدەریی برای صیبغەتوڵڵا وەرگرتوە •

من ئەڵێم : ئەم ذاتە لە کاتی خوێندندا هاوڕێی مەولانا خالید بوە لەو رۆژەدا کە لە خزمەتی صیبغەتوڵڵای زیارەتیدا خوێندوویانە • وە پاش ئەوە کە مەولانا بوە بە مورشیدو هاتوەتە شاری بەغدا تەمەسسوکی بە مەولانا خالید کردوە ، وە لە پاش رۆیشتنی مەولانا بۆ شام لە تەکیەی خالیدی‌یەدا

ماوەیێ ماوەتەوەو ، جا بوە بە مامۆستای مزگـەوتی ئەحمەدیی لـە لای وەزارەتی دیفاعداز ، چەن ساڵ دەرسی وتوەتەوە •

وە ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : حەزرەتی مەولانا خالیدو باپیرم ئەسعەدی حـەیدەریی‌و ، عەللامە شێـخ یەحیـای مـزووریی‌و ، عـەللامە شێـخ عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی وەکوو برای باوك‌و دایکی بەیەکەوە رایـان ئەبوارد ، ئەوەندە بوو کە ئەمانە موریدی مەولانا خالید بوون •

وە ئەڵێ : گەلێ پرسیارم لە شوێنە گرانەکانی توحفەی ئیبن‌وحەجەر لە مەولانا عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی ئەکـرد ئەویش بە ئاسانی وەڵامـی ئەدامەوەو شوێنەکانی بۆ لێك‌ئەدامەوە • وە لەگەڵ مەلا ئەحمەدی کـوڕی مەولانا عەبدوڕەحماندا زۆرمان پێکـەوە خوێنـدو ، باوکی لە عیلمـی ئوصوول‌و ، کەلام‌و ، حیکمەت‌و ، مەنطیق‌و ریاضیاتدا زۆر باڵادەست بوو ، وە مەلا ئەحمەدیش لە ریاضیاتدا خاوەن پایە بوو •

وە مەولانا عەبدوڕەحمان لەگەڵ مەولانا یەحیای مزووریدا لە پاش رۆیشتنی مەولانا خالید بۆ شام پێکەوە ئەژیان ، جا مزووریی کۆچی دوایی کردو ، ماوەیەکیش دوای ئەو مەولانا عەبدوڕەحمان لە جیهان دەرچوو •

ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : لـەو زانا بەرزانەیە کـە بـە خـزمەتیان گەیشتووم مەولانا مەلا ئەحمەدی گەلاڵەیی کوڕی عەلی باڵەکی • ئـەم ذاتە لە خزمەت مەلا محەممەدی خەطێ‌و ، مەلا ئەبوبەکری میرڕۆستەمی‌و ، مەلا عەلی رۆستی‌و ••• خوێندوویەو ، لـە لای مـەلا عـەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی ئیجازەی وەرگرتوە •

ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : من لە خزمەتی ئەم مامۆستا بەرزەدا چەند ساڵ مامەوەو ئەم کتێبانەم لە خزمەتدا خوێند :

(مغنی اللبیب) • (الکتاب)ی سیبەوەیهی ، (خلاصة الحساب) ی عامیلی ، توحفەی ئیبن‌و حەجەر • دوادوایی ئەشباهو نەظائیری سیووطی‌و ،

(حكمة امين) لەگەڵ حاشیەی سەیدیدا ، هەندێ لە فەننی مەعانیو هەموو بەیان لە (مطول) لە گەڵ حاشیەی عەبدولحەکیمی هیندیدا • (اشکال التأسیس)و (جمع الجوامع) لەگـەڵ حاشیەی ئیبنو ئەبی شەریـفـو (شیخ الاسلام) زەکەریای ئەنصارییو ، شەرحی موختەصەری مونتەها لەگەڵ حاشیەی سەیدیداو ، خەیاڵی لەگـەل حـاشیەی عەبدولحەکیمدا سەرەتاکەی نەبێو ، (اثبات الواجب)و ، تەفسیری بەیضاویو ، شەرحی عەقائیدی عەضودی‌یەی دەووانی لەگەڵ حاشیەکەی ئەحمەدی کـوڕی حەیدەری بابیرەمدا کە بە (محاکمات) ناسراوەو ، شەرحـی مەطالیـع لەگەڵ حاشیەی سەیدیدا ـ هەندێ لە سەرەتاکەی نەبێو ـ شەرحـی دەووانی لەسەر (تهذیب المنطق) لەگەڵ حاشیەی میر ئەبولفەتحدا هەندێ لە سەرەتاکەی نەبێ • وە شەرحی (اندلسیه) لە عەرووضاو ، شەرحی ئیساغۆجی لەگەڵ حاشیەی محێدینو ، شەرحی (الفیه) ی سیووطیو ، هەندێ لە جامی شەرحی کافیەو ، شەرحی تەصریفی زنجانیو ، غـەیری ئەمانەیش لەو کتێبە وردانە کە لە سەرەتای خوێندنو رۆژانی لاویدا بە دەرس لـــە خزمەتیـدا خوێنـدم • وە لـە پـاش نوێـژی بەیانـی تا نوێژی مەغریب لە خزمەتیدا ئەبووم •

ئەم ذاتە بە درێژایی سـاڵ بەرۆژوو ئەبوو و ، تەمەنی خـۆی لـە خوداناسیدا بەسەر ئەبرد •

وە ئیبراهیم فەصیح ئەڵێ : لەو زانا بەرزانـە کـە بـە خـزمەتیان گەیشتم مەولانا ئیبراهیمی کوڕی حسەینی رەمەکی‌یە ، ئەم ذاتە خـۆی لە دنیا کەنار گرتبوو و ، قسەی دنیایی نەدەکـردو ، هەمیشە خـەریکی زانیاریو خوداپەرستی بوو • وە ئەم ذاتە لای مەولانا مەلا محەمەدی خەطێو ، مەلا عـەلی رۆستـی خوێنـدوویەتیو ، ئیجـازەی لـە مـەلا عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی وەرگرتوە • چەند ساڵ لە خزمەتی ئەم مـەلا

ئیبراهیمەدا خوێندوومەو ، گەلێ کتێبم لە خزمەتیا خوێند ، وەکوو فەناریو ، قەول ئەحمەد لەگەڵ حاشیەکانی عەبدوڵڵای کوڕی حەیدەرو ، (برهان الدین)و ریسالەی جیهەتی وەحدەت لەگەڵ حاشیەکانی شەریف غیاثەدینی حەیدەری ، هەروا شەرحی (تهذیب المنطق)ی عەبدوڵڵا یەزدی لەگەڵ حاشیەی عەبدوللەطیفو شەرحی ریسالەی بەیانی عیصامەدین لەگەڵ حاشیەکانی ئەحمەدی کوڕی حەیدەرو ، عەبدوڵڵای کوڕی حەیدەرو ، حەسەنی زێبارییو شەرانشیو ، شەرحی ریسالەی وەضعی دانراوی عیصامەدین لەگەڵ حاشیەکانی حەیدەری باپیرەمو خوشکەزای محەمەدی کوڕی حسەینو ، شەرانشی . هەروەها حاشیەی میر (ابو الفتح) لە (آداب البحث) دام لەگەڵ حاشیەکانی عەبدوڵڵای کوڕی حەیدەرو محەمەدی کوڕی حسەین لە خزمەتدا خوێند .

وە شەرحی مەسعوودی لەگەڵ حاشیەی (ابن الوغ بیگ)و حاشیەی عەبدوللەطیف لە (آداب البحث) داو ، شەرحی شەمسی یە لەگەڵ حاشیەی سەییدو داودی خەوافیو هەندێ لە (مطول) لەگەڵ حاشیەی عەبدولحەکیمی هیندیو ، هەندێ لە (جمع الجوامع)و ، حاشیەکانیو ، هەندێ لە (اشباه)ی (فقهیه)ی سیووطیو ، هەندێ لە شەرحی مەنهەجی دانراوی قازی زەکەریای ئەنصارییو ، شەرحی (مقدمه)ی (حضرمیه)ی دانراوی ئیبنوحەجەرو ، هەندێ لە توحفەی ئیبنو حەجەرو ، هەندێ لە (فوائد مدنیه)ی دانراوی محەمەدی کوڕی سولەیمانی مەدەنیو ، حاشیەی میصری لقانی لەسەر شەرحی تەصریفی زنجانی ، لەگەڵ حاشیەکانی **ئیبنو قاسمی عوبادیو** ، ئەحمەدی کوردیو ، حسەینی ئەلمەعی بەرزنجی . هەروا حاشیەکانی عەبدولغەفوورو

عەبدولحەکیم لەسەر جامیو ، حاشیەی عیصامەدینی جامیو ، شەرحی حاشیەی نیبو جەماعەدام لە خزمەتیا خوێند • شافیە (چاربەردی) لەگەڵ

ئەم ذاتە چوە بۆ ماڵی خوداو بۆ مەدینەی مونەووەرە ، جا چوە بۆ میصرو ، هاتوەتەوە بۆ شامو ، لە شاری حەڵەبدا لە جیهان دەرچوە •

وە لەو زاتە بەرزانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتم عەللامە مەلا ئەحمەدی کوڕی رەسووڵی گەڕاویی بە واعیظ ناسراو • ئەم ذاتە یاسای وابوو لە خوێندنگاکەی خۆیدا لەسەر زەوی دەنوستو ، شەوانی جومعە نەبێ نەدەچووەوە بۆ ماڵی خۆی • ئەم ذاتە زۆر لە خوداترس بوو و ، ماڵی دنیای لە میرانو پیاوانی دنیایی وەرنەدەگرت • وە نیوەی شەرحی مەطالیع لەگەڵ حاشیەکانی سەیداو ، حاشیەی میرزاجانو ، نیوەی شەرحی (تهذيب المنطق) ی دەووانی لەگەڵ حاشیەی میر (ابو الفتح) دام لە خزمەتیا خوێند •

ئەم ذاتە لە خزمەتی گەلێ لە زانا بەرزەکاندا خوێندوویەتی بە تایبەتی لە خزمەتی باوکی خۆییو ، مەلا عەبدوڵڵای کوردییو ، شەریف صیبغەتوڵڵای کوڕی ئیبراهیمی کوڕی عاصیمی حەیدەرییدا •

وە لەو پیاوە بەرزانە کە بە خزمەتیان گەیشتم جەنابی مەولانا ئەبوبەکری ناسراو بە (گچك) مەلای ئەربیلیە • ئەم ذاتە لە زانا بەرزە بەکردەوەکان بوو • ئەم ذاتە لای گەلێ لە زانا بەرزەکان خوێندبووی ، بە تایبەتی لای زانای باڵادەست مەلا عوثمانی باوکی خۆی ، کە ئەویش لای مامۆستای بەڕێز صاڵحی حەیدەرییو ، مەلا عەبدوڕەحیمی زیارەتیو ، زانای گەورە داودپاشای موشیری بەغدادییوالی بەغدای پێشوو خوێندبووی، وە لە ئەنجاما ئیجازەی لای مەلا عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی وەرگرت •

وە لە خزمەتی ئەم مەلا ئەبوبەکرەدا حاشیەی قەرەباغی لەسەر شەرحی

ئيساغۆجی لە مەنطیقداو هەندێ لە حاشیەی داود لەسەر شەرحی شەمسی‌یەم خوێنـد •

هەروا لەو گەورە پیاوانەن کە چاوم پێیان کەوتوە زانای بەرزو خاوەن دەست لە زانیاری عەقلی‌و نەقلیدا جەنابی محەمەد فەیضی سلمانەیی کوردی، ئەم ذاتە ئیجازەی لە زانای گەورە محەمەدی کوڕی رەسوولی سابلاغی وەرگرتوە ، ئەویش لە عەللامەی چەرخ مەلا یەحیای مزووریی ، ئەویش لە زانایان عاصمی حەیدەریی‌و ، صالحی حەیدەریی •

وە لەو پیاوە گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای پایە بەرز مەلا مەحموودی عومەرگونبەدیی ، ئەم ذاتە لە زانیاری ریاضیاتدا دەستی بالآی بوو و ، ریاضی چاك ئەزانی ، من (تشریح الافلاك)م لە خزمەتیدا خوێند • هەروەها سەرەتای خەیالی لەگەڵ عەبدولحەکیمدا • ئەم ذاتە ئیجازەی لە (محمد عرب) ی باوکی خۆی وەرگرتبوو ، ئـەویش لـە ئەحمەدی طەبەقچەلی ئەویش لە عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی •

وە لەو پیاوە زانا بەرزانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتم زانای بەڕێـز مەلا محەمەدی خەطێ • ئەم ذاتە لە زانا گەورەکانی عێراق بوو ، گەلێ زانای گەورە لە سەردەستیدا پێگەیشتوون ، وەکوو مەولانا مەلا ئەحمەدی گەلآلەیی‌و ، مەولانا ئیبراهیمی رەمەکی‌و ، چەند زانای دیکە •

مەلای خەطێ لای گەلێ زانای بەرز خـوێندوویە لەوانە : مـەولانا ئەبوبەکری میررۆستەمی‌و ، مەولانا محەمەدی ئیبن‌و ئادەم ••• تا دوایی لای مەلا عەبدوڕەحمانی رۆژبەیانی ئیجازەی وەرگرت •

ئەم ذاتە گەلێ شوێنەوارو حاشیەی وردی لەسەر هەندێ کتێبی عەقلی هەیەو ، نامیلکەیەکی نایابی لە مەسئەلەی (علم)ی عیلمی کەلامدا هەیە •

وە لەو زانا بەرزانەیە کـە بە خـزمەتیان گەیشتبووم زانـای بەرزو تاقانەی عێراق‌و خاوەنی دەیان دانراوی نایاب مـەولانا محەمەدی ئیبن‌و

ئادەم • ئەم ذاتە پتر لە صەد کتێبی لە زانیاری‌یە عـەقڵی‌و نەقلی‌یـەکاندا هەیەو ، لە پلەی ئیمام فەخری رازیدا بوەو ، شەرحی لە (اثبات لواجب) کردوە کە ناسکترین مەسەلەی عیلمی کەلامە •

وە لەو زانا بەرزانەیە کە بەخزمەتیان گەیشتووم مـەلا ئەحمەدی میرەکی کوردیی ، کە دەستێکی باڵای لە زانیاری ئادابی بەحث‌و موناظەرەدا بوە • گەلێ زانای ناودار لای ئەم ذاتە ئیجازەیان وەرگـرتوە • ئەمیش خۆی ئیجازەی لە مەولانا صاڵحی حەیدەریی‌و ئیبراهیمی کوڕی عاصمی حەیدەریی وەرگرتوە •

وە لەو پیاوە بەرزانەیە کە بە خزمەتیان گـەیشتووم مەولانا مـەلا عەبدوڵڵای گەلاڵەیی ، وەگەلێ زانای گەورەی وەکوو مـەلا ئەحمەدی گەلاڵەیی‌و ، مەلا ئیبراهیمی رەمەکی‌و •• لای خوێندوویانە • ئەم ئیجازەی لە تاقانەی چەرخی خۆی ئیبن‌و ئادەم وەرگـرتوە ، ئەویش لـە عـەللامە محەمەدی کوڕی عەبدوڵڵای بایەزیدیی وەرگـرتوە ، ئەویش لە مەولانا صیبغەتوڵڵای حەیدەری •

وە لەو پیاوە بەرزانەیە کە من بە خزمەتیان گەیشتووم مەولانا مەلا عەلی وەسانی کوردیی ، کە ئەویش ئیجازەی لە ئیبن‌وئادەم وەرگرتوە • وە ئەم مەلا عەلی‌یە لە خەلیفەکانی حەزرەتی مەولانا خالید بوەو حاشیەیەکی جوانی لەسەر حاشیەی قەرەباغی لە مەنطیقدا هەیە •

وە لەو پیاوە بەرزانەیە کـە بـە خـزمەتیان گـەیشتووم عەلـلامە عەبدولقادری صیدقی حەیدەریی بەغدادی • (تەرجەمەی ژیانی رابورد) ئەم ذاتە ئیجازەی لە ئەسعەدی حەیدەری وەرگرتوە ، ئەمیش لە زانـای بەرز رەسووڵی شەوەکی ، ئەمیش لە عوبەیدوڵڵای حەیدەریی •

وە لەو زانایانەیە کە بە خزمەتیان گـەیشتووم زانـای پایەبەرزو باڵادەست لە مەعقوول‌و مەنقوولدا مامم شێخ عەبدوڵڵای حەیدەریی بەغدادیی

نەقشبەندیی موفتی لە بەغدادا • ئەم ذاتە لای ئەسعەد حەیدەریی باپیرم‌و، شێخ عەبدوڕەحمانی ڕۆژبەیانی‌و ، سەیید ئیبراهیمی بەرزنجی ••• خوێندوویە ، ئەویش لای عوبەیدیللای حەیدەریی باپیرە گەورەم خوێندوویە، هەروەها لای گەلێ زانای دیکەی وەکوو حسەینی کوڕی سەللوومی چەلەبی‌و ، عیسای بەندەنیجی‌و ••• خوێندوویانە •

وە لە گەورەی ئەوانەی بە خزمەتیان گەیشتووم‌و من منداڵ بووم عەللامەی بەناوبانگ بە ئەحمەدی گەورەی کوڕی عەبدوڵڵای حەیدەریی ماوەرانی ، ئەمیش لای عوبەیدیللای حەیدەریی ئامۆزای خۆی‌و باپیری من خوێندوویە • وە باوکم‌و گەلێ زانایش لای ئەم خوێندوویانە •

وە لەو پیاوە گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای پایەبەرز صیبغەتوڵڵای کوڕی ئیبراهیمی کوڕی عاصیمی حەیدەریی ماوەرانی ، کە لای عەللامە صاڵحی حەیدەریی خوێندوویە ، بەڵام لای عەللامە ئەسعەدی حەیدەریی باپیرم تەواوی کردوە •

وە لەو زانا گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای بەڕێز محەمەدئەمینی کوڕی عەبدوڵڵای حەیدەریی موفتی شافیعی لە بەغدا •

هەروەها لەو زانا گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم سەیید ئیبراهیمی ، کوڕی صیبغەتوڵڵای ، کوڕی ئیبراهیمی کوڕی عاصیمی حەیدەریی ماوەرانی •

وە لەوانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای پایەبەرز محەمەدی کوڕی خضری حەیدەریی ماوەرانی • هەروەها عەبدولعەزیزی حەیدەریی ماوەرانی‌و عەبدوسسەلامی حەیدەریی بەغدادیی •

وە لەو زانا گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای گەورە عەبدولغەفووری حەیدەریی بەغدادیی موفتی شافیعی لە بەغدا ، هەروەها کوڕە بەڕێزەکەی سەیید محەمەدئەمین کە بە گەنجی لە جیهان دەرچوو •

وە لەو قوتابی‌یانەی کە من چاوم پێیان کەوتوە لە نەوەی حەیدەری‌یەکان پەنجا کەس زیاتر ئەبن ، وە لە غەیری ئەوانیش چەند کەسی دیکە وەکوو محەممەدی شەوەکی کوردیی‌و ، حسەینی ئاکۆیی کوردیی‌و ، محەممەدی قاضی ماوەرانی‌و ، محەممەدی ئەربیلی‌و ، محەممەدی کەرکووکی‌و ، عومەری عەسکەریی کوردیی‌و ، عومەری خەیالی کوردیی‌و داودی کوردیی •

وە لەو زانا گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم شێخ هیدایەتی ئەربیلی نەقشبەندیی خەلیفەی مەولانا خالید ، ئەم ذاتە لە زانا گەورەکانی سەردەمی خۆی بوو و ، گەلێ قوتابی لە خزمەتیدا خوێندوویانەو ، خۆیشی لای مەولانا خالید خوێندوویە •

هەروەها لەو زانا بەرزانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم شێخ عەبدوللەطیفی بەرزنجی‌و ، شێخ ئیسماعیلی بەرزنجی ئامۆزای ، ئەمانە لای حەیدەری‌یەکان خوێندوویانە •

وە لەو زانا بەرێزانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای پایەبەرز عەلی[١] عەلائەدینی موصلّی کە لای زانای گەورە شێخ یوسفی باوکی خوێندوویەتی‌و ، ئەمیش لای عەللامە مەلا جەرجیسی ئەربیلی خوێندوویە ، ئەمیش لای صیبغەتوڵڵای گەورەی باپیرمان خوێندوویە •

وە لەو پیاوانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم دەروێش بەگ کە لای عەبدوڵڵای حەیدەریی موفتی شافیعی کوڕی غەیاثەدینی حەیدەریی خوێندوویە •

---

(١) مامۆستای خوێندنگای سەیدە عاتیکەی گەیلانی‌و ، مامۆستای مەحموود شەهابەدینی ئالووسی •

وه لەو زانا گەورانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم زانای بەڕێز مەلا حسەینی پشدەریی کوردیی کە لای مەلای خەطیّو موفتی زەهاویی خوێندوویە .

هەروەها لەوانەیە کە بە خزمەتیان گەیشتووم مەلا مەحموودی (دیملانی) کوردی کە لای ئەبوبەکری ئەربیلی باپیری مەلا ئەفەندی خوێندوویە .

هەروەها مەلا ئەحمەدی عومەر گونبەدی لەو زانایانەیە .

هەروەها لەوانەیە زانای مەزنی پێنواتی کوردی کە لە لای مەلای خەطیّو غەیری ئەویش خوێندوویە .

هەروەها مەلا محەمەد ئەمینی شێخانیو ، شێخ طاهای سوورسووریو ، مەلا محەمەدی هەرشەمیو ، شێخ ئەسعەدی جەلی کوردییو ، شێخ عەبدوڵلای کوڕی شێخ مەحموودی کوردییو ، شێخ محەمەدی باڵەکیو ... لەو زانا بەرزانەن کە بە خزمەتیان گەیشتووم .

وه ئیجازەی ئەم زانا بەرزانە هەموویان ، لە خۆیانەوە یا لە مامۆستاکانیانەوە ، ئەگاتەوە بە باپیرەکانی ئێمە لە سەیدەکانی بنەماڵەی حەیدەرەیی .

سەییدەکانی بەرزنجە لە نەتەوەی سەیید ئیسماعیلی (محدث)ی کوڕی ئیمام مووسای کاظم

لەمەوبەر باسی سەیدەکانی تەکیەو سەیدەکانی حەیدەریمان کرد کە ئەڕۆنەوە سەر ئیمام حەمزەی کوڕی ئیمام مووسای کاظم • ئێستەیش باسی سەیدەکانی بەرزنجە ئەکەین کە ئەڕۆنەوە سەر سەید ئیسماعیلی (محدث)ی کوڕی ئیمام مووسای کاظم •

وا باوە کە ئیمام مووسا نزیکەی سیو حەوت کوڕو کچی بوەو ، کوڕەکانی لە دەوری بیست کەسدانو ، ناسراوو ناوداری ناو کوڕەکانی : ئیمام حەمزەو ، ئیسماعیلی (محدث)و ، ئیمام عەلی رەزای خۆراسانو... چەن کەسی ترن •

جا ئێستە باسی نەتەوەی ئیسماعیلو ئیسماعیل خۆی ئەکەین •

ئیسماعیل کوڕی مووسای ، کوڕی جەعفەری ، کوڕی محەمەد باقری ، کوڕی زەینەلعابیدینی ، کوڕی ئیمام حسەینی ، کوڕی ئیمام عەلی ، کوڕی ئەبی طالیبە •

ئەم ئیسماعیلە ساڵی صەدو شەصتو دووی کۆچی لە بەغدا لەدایك بوەو ، لە خزمەتی ئیمام مووسای باوکیدا بە ریوایەتو دیرایەت خوێندوویەو ، لە عیلمی حەدیسدا شارەزا بوەو ، گەلێ جار کاتی خۆی لە خزمەتی شێخ مەعرووفی کەرخیدا رابواردوەو ، پاش ئەوەی ماوەیێ لە بەغدادا تەمەنی بەسەر بردوە بە تەمای زیارەتو دیدەنی رۆیشتوە بۆ خۆراسان بۆ لای (امام علی رەضا)ی براییو ، دوای ماوەیێ لە خۆراسانەوە گەڕاوەتەوە بۆ بەغداو ، لەوێ خەریکی خوداپەرستی بوە تا لە ساڵی دووصەدو سی کۆچیدا لە تەمەنی شەصتو هەشت ساڵیدا کۆچی دوایی کردوە •

جا هەندێ لە مێژوونووسەکان ئەڵێن هــەر لە بەغدادا لــە جیهـان دەرچوەو ، لە لای ئیمام مووسای باوکیدا بە خاك سپێرراوە • وە هەندێ ئەڵێن : گەڕاوەتەوە بەرەو خۆراسانو کاتێ گەیشتوەتە دێی (ئەسپەریز) لە هەورامانی عەجەم لەوێ کۆچی دوایی کردوە و ، ئێستەیش لای ئەو دێدا نەزرگەو گۆڕستانێ بە ناوی ئەم ئیسماعیلەوە هەیە •

بە هەرحاڵ ئەم ذاتە کوڕێکی بــوە نــاوی عەبدوڵڵا بوەو ، لەســەر وەصیەتی باوکی جێگەنوشینی باوکی بوە •

عەبدوڵلای کوڕی ئیسماعیلی کوڕی ئیمام مووسا

ئەم سەید عەبدوڵلایە لە گەورەی ســادات‌و شێخی زەمـان بــوەو خوێندەوار بوەو ، لەسەر خوو و رەوشتی بــاوك‌و باپیرەی بوە ، واتــە پیاوێکی زاناو لەخوادارس‌و بەڕێز بوەو ، لە سەرەتای گەنجیدا لە خزمەتی باوکیدا ئادابی ذیکرو فیکری بەجێ‌هێناوەو گەلــێ کاتــی لــە خــزمەتی (سید الطائفتین) جونەیدی بەغدادیدا بەسەربردوەو ، لەسەر رێبازی ئەو خەریکی خوداناسی‌و ذیکری خودا بوە •

گەلێ کەرامەت‌و کاری لەیاسابەدەری لێ دەگێڕنەوەو ، زۆر دۆعا گیرا بوەو ، بەم جۆرە تەمەنی بەسەربردوە تا لــە ساڵــی سێصەدو دووی کۆچیدا لە بەغدا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە کوڕێکی بەتواناو لێهاتووی لێ بەجێ‌ماوە ناوی عەبدولعەزیز بوە لە جێگەکەیدا دانیشتوە •

عەبدولعەزیزی کوڕی عەبدوڵلای کوڕی ئیسماعیل

ئەم ذاتە لە پاش کۆچی باوکی چوە بۆ خۆراسان و لەوێ خەریکی خزمەتی ئایینی ئیسلام بوەو ، ئەوەندە خوداپەرستو لەخوداترس بوە لەناو خەڵکدا ناوبانگی دەرکردوەو ، بەم شێوە ماوەتەوە هەتا لە ساڵی چوارصەدو دەی کۆچیدا لە خۆراسان لە جیهان دەرچوەو ، پاش خۆی محەمەد مەنصووری کوڕی ، کە پیاوێکی چاك بوە ، لە جێگەیدا دانیشتوە •

محەممەد مەنصوور

کوڕی سەید عەبدولعەزیزی ، کوڕی ئیسماعیلی کوڕی ئیمام مووسا •

ئەم ذاتە هەر لە منداڵی‌یەوە لە بەغدادا خەریکی خوێندن بوەو ، گەلێ کۆششی کردوە هەتا لە زانیاری‌یە ئیسلامی‌یەکاندا شارەزا بوەو ، بوە بە زانای شەرعو حەدیثو تەفسیری قورئانی پیرۆزو ، بوە بە زانایەك لە زانا بەناوبانگەکانی جیهان‌وبێجگە لە باوکی لە خزمەتی گەلێ لە زانایانی بەغدادا خوێندوویەو هەر لای ئەوان خەریکی تەصەووفیش بوە •

ئەم ذاتەشەوی کردوە بە سێ بەشەوە : بەشێ بۆ نوستن‌و ، بەشێ بۆ نوێژو ، بەشێ بۆ قورئان خوێندن‌و ، بە ناچاری نەبووبێ هاتوچۆی بارەگای نەبوە • فەرموویەتی : باپیرم فەرموویە : (بئس الفقير على باب الامير) ، وە پێویستە مرۆڤ لە گەڵ گەداو هەژاراندا بێ‌و هۆگریان بێ ، چونکە هەژارانی خوداناس لە پایەی سەیدەکاندان •

بە گەرمی پەیڕەویی رەفتاری حەزرەتی پێغەمەری کردوە ، قسەی کەم بوە ، ئەوەندە هەناسەی بەکوڵو داخاویی هەڵکیشاوە پێیان وتوە : (منصور اواه) واتە زۆر هەناسەهەڵکێش •

پاش ئەوەی ماوەیێ لە بەغدادا دانیشتوە ڕووی کردوەتە وڵاتی عەجەمو چوە لە شاری (مرو) دانیشتوە ، دوای ماوەیێ لەوێوە چوە بۆ هەمەدانو ، لەوێ نیشتەجێ بوەو خەریکی خزمەتی ئایینو فێرکردنی موسوڵمانان بوەو ، گەلێ کەس بە هۆی هاوڕێتی ئەوەوە دڵو دەروونیان ڕووناك بوەتەوە • لەسەر ئەم شێوە ژیاوە تا کۆچی دوایی کردوە • دوو کوڕی لێ بەجێماوە : سەید یوسفو ، سەید عەبدوڵڵا •

جا سەید عەبدوڵڵا لە هەمەدانەوە گەڕاوەتەوە بۆ بەغداو ، لە بەغدادا خەریکی خوێندنی شەرعو حەدیثو تەفسیری قورئانی پیرۆز بوەو ، لە هەمان کاتدا لای پیاوچاکەکانی ئەوێ خەریکی تەصەووف بوە هەتا پایەیەکی بەرزی دەستکەوتوە • جا لە بەغداوە چوە بۆ (جبل حمرين)و ، خەریکی ئیرشاد بوە هەتا کۆچی دوایی کردوەو ، نەوەکانی لەو ڕشتەکێوەدا بڵاوەیان کردوەو ، تا ئێستە بە (بنی منصور) ناسراونو ، ئەم بەنی مەنصوورانە جگە لە ساداتی نەعیمن •

سەیید یوسف

کوڕی سەید مەنصووری کوڕی سەید عەبدولعەزیز •

ئەم ذاتە لە خزمەتی باوکیدا پێگەیشتوەو ، پاش کۆچی دوایی باوکی خەریکی ئیرشادو ڕێنومایی خەڵك بوەو ، بە (شهاب الدين) ناوبانگی دەرکردوە •

وەکوو لە کتێبی باوەڕپێکراوی (الحدائق الندیه)دا ئەڵێ ئەم ذاتە لە ساڵی چوارصەدو چلی کۆچیدا لەدایك بوەو ، هەر بە منداڵی نیشانەو شوێنەواری ڕێزو گەورەیی لەناوچاویدا دیار بوەو ، پیاوێکی چاكو لەخوداترس بوەو ، پەیڕەوو شوێنکەوتووی زۆر بوەو ، گەلێ خزمەتی

ئاینی کردوەو ، زۆر کەرامەتی لێ دەگێڕنەوە • وە لە هەمەدانەوە هاتوە بۆ شاری بەغداو لە خزمەتی عەللامەی دنیا ئەبوئیسحاقی شیرازیی‌دا زانیاری تەفسیرو شەرعو حەدیثی خوێندوەو ، لە زانیاری‌یەکانی دیکەدا پایەی بەرز بوەو ، ناوبانگی دەرکردوەو ، لە ناو هاوچەرخەکانی خۆیدا شوێنی دیاریی هەبوە •

وە پاش تەواوکردنی خوێندن لە بەغداوە چوە بۆ ئەصفەهان‌و ، لەوێ لە خزمەتی شێخ ئەبوعەلی (فارمدی) نەقشبەندیدا تەریقەتی وەرگرتوەو ، سلووکی کردوەو ئیجازەی وەرگرتوەو ، بوە بە یەکێ لە پیاوچاکەکانی جیهانی ئیسلام‌و ، خۆی بۆ ئیرشادو خزمەتی ئاینی ئیسلام تەرخان کردوەو ، هاوڕێتی شێخ حەسەنی سەمنانی‌و ، شێخ عەبدوڵلای (جوینی) هەڵبژارد •

پاش ماوەیێ گەڕایەوە بۆ شاری هەمەدان‌و لەوێ دامەزراو ، لە هەموو لایەکەوە موسوڵمانان بۆ سلووك لە تەصەووفدا روویان تێ‌کردو پیرۆزیان لێ وەرگرت •

دەڵێن : لەو کاتەدا کە لە هەمەداندا ئیرشادی دەکرد رۆژێ چوو بۆ دەرەوەی شارو لە کەناری جۆگەیەکدا دانیشتبوو ، لەوێدا فەرمووی : فەرمانم پێدراوە بڕۆم بۆ میصر بۆ ئیرشاد • جاکەوتەڕێ‌و چوو بۆ میصرو لەوێ دامەزراو ، حەوت ساڵ لە میصردا ئیرشادی کردو ، گەلێ کەس لە هاوڕێتی ئەوەوە بەهرەمەند بوون • جا لە میصرەوە چوو بۆ (حرمین)و حەجی کردو زیارەتی پێغەمەری کردو ، ماوەی سێ ساڵ لە مەککەدا مایەوەو گەلێ خزمەتی موسوڵمانانی کرد •

دوای ئەوە گەڕایەوە بۆ شاری بەغداو ماوەیەکیش لەوێ مایەوەو ئیرشادی کرد •

ئەگێڕنەوە لەو کاتەدا کە سەیید یوسف (ابو یعقوب) تەشریفی لە بەغدادا بوو شێخ عەبدولقادری گەیلانی خەریکی خوێندن بوو و ، زانای بەناوبانگ (ابن السقاء)و (ابو سعیدی تمیمی) هەم لە بەغدادا بوون ، ئەم سێ کەسە کەوتنە یەك بۆ زیارەتی سەیید یوسف ، (ابن السقاء) وتی : من پرسیارێ لەم سەیید یوسفە ئەکەم کە وەڵامەکەی پێ نەدرێتەوە .
ئەبوسەعید وتی : من زۆر دڵم لەسەر دارایی‌و ماڵی دنیایە ، داوای دۆعای لێ ئەکەم بۆ ئەوە کە دەوڵەمەند بم . وە شێخ عەبدولقادر فەرمووی : من مەبەستم لە زیارەتەکەی تەنیا دۆعای خێرە کە بۆم بکا .

کاتێ ئەم ذاتانە گەیشتنە خزمەتی سەیید یوسف بە (ابن السقاء)ی فەرموو : ئەو پرسیارە کە لە دڵتایە ئەوەیەو ، وەڵامەکەیشی وایە ، بەڵام من وا تێدەگەم کە تۆ بە کافریی دەمری !

وە بە ئەبوسەعیدیشی فەرموو : تۆیش بە ئارەزووی خۆت دنیات دەست دەکەوێ .

وە بە شێخ عەبدولقادریشی فەرموو : تۆ بێ بۆ نزیکم . کاتێ لێی نزیك بوەوە ناوچاوانی ماچ کردو فەرمووی : موژدەت لێ بێ کە تۆ ئەبی بە (صاحیب)ی زەمانی خۆت‌و پایەت بەسەر ئەولیای نچەرخی خۆتدا بەرزدەبێتەوەو ، گەلێ لە موسوڵمانان سوودت لێوەردەگرن .

جا لە ئەنجامدا (ابن السقاء) لە لایەنی خەلیفەی عەباسی‌یەوە بۆ مەبەستێك نێررا بۆ ئەستەموول ، کاتێ گەیشتە لای قەراڵی گاورەکان لە ئەستەموول‌و چاوی کەوت بە کچی قەراڵ دڵی لێی‌چوو و ، داوای کردو کچەکەیش قایل بوو بە مەرجێ (ابن السقا) بێ بە گاور . ئەویش مەرجەکەی بەجێ‌هێناو کچەکەیان دایێ‌و ، ماوەیەك لەگەڵیدا بوو ، لە پاش ماوەیەك تووشی نەخۆشی گولیی بوو ! لە شوێنێکی بێ‌نرخدا دایان‌نا تا لەسەر ئەو شێوە نابارە مرد !

وە ئەبوسەعیدی تەمیمی بوو بە ئەمینداری ئەوقافی شامو تا بینەقاقای لە ماڵی دنیادا چەقی •

وە حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیش لە زانستی ظاهیرو باطیندا پێگەیشتو ، جیهانی بە رووناکیی ئیرشادو ڕێنومایی دین رووناك کردەوە •

پاش ئەوە کە سەید یوسف ماوەیەك لە شاری بەغدادا مایەوە رووی کردە وڵاتی عەجەمو گەیشتە (مەرو) کە شوێنی پێشووی خۆی بوو • دوای ماوەیەکیش لەوێوە چوو بۆ شاری (هەرات)و لەوێ خەریکی ئیرشاد بوو • دوای ماوەیەکیش لە هەراتەوە گەڕایەوە بۆ مەروو ، لە پێش ئەوەدا بگاتە مەرو لە ڕێگەدا لە ساڵی پێنجصەدو پەنجاو دووی کۆچیدا کۆچی دوایی کرد[1] •

هەرکەس دەیەوێت بە درێژی بەسەرهاتی سەید یوسف بزانێ با تەماشای کتێبی (رشحات)و (نفحات)ی (جامی) بکات •

سەید یوسف چوار خەلیفەی بوە : یەکەم : خواجە عەبدولخالیقی غەجدەوانیی ، دوەم : خواجە ئەحمەدی فەسەویی • سێهەم : خواجە عەبدوڵلای بەرقیی • چوارەم : خواجە حەسەن •

هەروەها سێ کوڕیشی لێ بەجێما : یەکەم : بابا عەلی هەمەدانیی کە لە جێگەی باوکیدا دانیشتوە •

---

(١) بە گوێرەی ئەوەی کە لە چوارصەدو چلی کۆچیدا لەدایك بووبێ دەبێ تەمەنی صەدو دوازدە ساڵ بووبێت • بەڵام لە(الحدائق الندیة)دا ئەڵێ : لە پێنجصەدو سیو پێنجدا کۆچی دوایی کردوە ، بەم پێیە تەمەنی نەوەدو پێنج ساڵ بوە •

بابا عەلی هەمەدانیی

کوڕی سەید یوسف ، کوڕی سەید مەنصوور ... تاد سەید محەمەد نووربەخش لە نامیلکەی (سیروسلوك)دا ئەڵێ : کاتێ خۆی حەزرەتی سەید یوسف باباعەلی‌ی کوڕی خۆی داوەتە دەستی شێخ مەحموودی (بەرزەقانی) بۆ ئەوە کە سولووکی پێ بکات ، ئەویش ماوەیەك سولووکی پێ کردوە ، پاش ئەوە داویەتی‌یە دەستی شێخ (تقی الدین) عەلی دۆستی‌و ، لە لای ئەو سولووکی کردوە . بەڵام لەو کاتەدا شێخ تەقی یەدین لەجیهان دەرچوەو ، باباعەلی گەڕاوەتەوە بۆ لای شێخ مەحموودی بەرزەقانی‌و ، لای ئەو سولووکی کردوە هەتا گەیبوەتە پلەی ئیرشادو ، ئیجازەی ئیرشادی وەرگرت .

ئەم ذاتە وەکوو لە تەصەووفدا شارەزاو سەرامەدبوەو ئیجازەی هەبوە .. هەروەها لە عیلمی ظاهیریشدا سەرامەدو بەدەستەڵات بوەو ، گەلێ دانراوی بەنرخی هەیە وەکوو : (ذخیرة الملوك) . نامیلکەی (اسرار النقطة)و ، شەرحی (اسماء الله الحسنی)و ، شەرحی (فصوص الحکم)و شەرحی قەصیدەی هومەزی‌یەو،ویردی فەتحی‌یەو، قەصیدەی (کنارمیان) وە چەن شیعرێ لەم قەصیدە بۆ نموونەو یادگار دەنووسم ، تا لە لای دۆستان بمێنێتەوە :

از کنار یار می‌یابم دما دم بوی‌یار
زان همی‌گیرم دمادم خویشتن را در کنار
چون میانش‌را کناری نیست ، زان در حیرتم
کان چنان بار یك‌میان اینست دائم در کنار
نه میانش را کناری ، نه کنارش را میان
در میان آتش عشقش نمی‌یابم کنار

از کنارش گر (علی) بوی میانش یا (فتی)
در میان این خیال از خویشتن گشتی کنار

وە ئەمەی خوارەوەیش لە ئەدەبیاتی بابا عەلی‌یە :

قرنها باید که از تقدیر حق پیدا شود
بایزیدی در خوراسان ، یا اویس در قرن
عمرها باید که تا یك سنگک اصلی ز آفتاب
لعل گردد در (بدخشان) ، یا عقیقی در (یمن)
سالها باید که تا یك کودکی از درس علم
عالمی گردد نیکو ، یا شاعری شیرین سخن
ماهها باید که تا یك پمبەدانه ز آب گل
حورییرا حله گردد ، یا شهیدیرا کفن
روزها باید که تا یك مشت پشم از پشت میش
صوفی را خرقه گردد ، یاحماری را رسن !

بابا عەلی لە پاش تەواوکردنی عیلمی ظاهیرو باطین بە فەرمانی مووشیدەکەی گەشتێکی چاکی بە جیهانی ئیسلامدا کردوە • پێی فەرموو :

ئاو هەتا بە روبارا رەوان نەبێ ساف نابێ •

در سفرها (شاه) (کیخسرو) شود
بی سفرها (شاه) کەی (خسرو) شود ؟

وە لەو گەشتەیدا بۆ یەکەم جار تەشریفی برد بۆ زیارەتی (حرمین)و، دوای ماوەیەك لەوێوە چوو بۆ میصرو ماوەیێ لەوێ هاوڕێتی شێخ عەلی کوڕی شێخ محەمەد وەفای شاذلیی کرد •

وە لەم گەشتەیدا بە خزمەتی گەلێ لە پیاوچاکە خاوەن پایەو پلەکانی (مەغریب)و ، (میصر)و ، (یەمەن)و ، (عیراق) ••• گەیشتو ، لە وڵاتی عەجەمیشدا دیدەنی پیاوچاکانی (خۆراسان)و (بوخارا) ی کردو ، سوودی لە دیدەنی‌یان وەرگرت

جا بابا عەلی پاش ئەو گەشتو گەردو گێلی جیهانە گەڕایەوە بۆ شاری هەمەدانو لەوێ دانیشتو خەریکی خزمەتو دین بوو و ، گەلێ لە موریدان بە هۆی پیرۆزیی هاوڕێتی ئەوەوە پێگەیشتن ، لەوانە : خواجە ئیسحاقی خەتلانی‌و ، شێخ مەحموودی شەبەستەریی شەرحکەری کتێبی (گوڵشەنی راز) •••

جا رۆژێ لە رۆژان بە هیوای دیدەنی برادەرانی کەوتە رێ بۆ خەتلانو لە رێگەدا نەخۆش کەوتو کۆچی دوایی کرد • موریدەکانی تەرمەکەیان بردووە بۆ خەتلانو لەوێ بە خاکیان سپارد •

بابا عەلی لە ساڵی شەشصەدو حەفتاو سێی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە • دوای خۆی سێ کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە : سەید مووساو ، سەید عیساو ، سەید محەمەدی نووربەخشی • ئەم کوڕانە هەرسێکیان لە خزمەتی خواجە ئیسحاقی خەتلانیی خەلیفەی باوکیاندا سلووکیان کردوە هەتا ئیجازەیان وەرگرتوەو گەیونەتە پایەی ئیرشادکردنی موسوڵمانان •

سەید محەمەدی نووربەخشی لە هەمەدانەوە چوو بۆ هەراتو لەوێ خەریکی ئیرشاد بوو ، تا کۆچی دوایی کرد • دوای خۆی سێ کوڕی لێ بەجێ‌ما : سەید جەعفەرو ، سەید محەمەدو ، شاە قاسم •

لە قاسم بەهائەدین‌و ، شەمسەدین بەجێ‌ماوەو ، لە جەعفەر قیوامەدین بەجێ‌ماوەو ، لەو رۆژەوە نەتەوەیان لە شاری هەراتو وڵاتی ئەفغانداا لە زیادەدان •

سەید مووساو سەید عیسایش پاش کۆچی بابا عەلی بە هیوای حەج و زیارەتی پێغەمبەر ـ د ـ ڕێگەی حیجازیان گرتەبەرو ، بە یارمەتی خـودا گەیشتنە ئەوێ و ، مەناسیکی حەجیان بەجێهێناو ، زیارەتی پێغەمبەریان کردو ،پاش ماوەیەك گەڕانەوە بۆ وڵاتـی خـۆیان و لە گەڕانـەوەدا بە کوردستاندا گەڕانەوە ، کاتێك گەیشتنە ناحیـەی بەرزنجەی ئێستە کـە جێگایەکی فێنك و کوێستانی یـە ماوەیەك لەوێ بۆ وچاندان دادەنیشن ، ئەمەیش لە ڕێکەوتی شەشصەدو هەشتاو شەشی کۆچیدا بوە کـە حسابی ئەبجەدەکەی پیتەکانی (خوف) ..

وا دەگێڕنەوە شێخ مووسا کە براگەورە بوە لە خەودا بە خزمەتی پێغەمبەر گەیشتوە، فەرمانی پێداوە کە لەو شوێنەدا بمێننەوەو نەگەڕێنەوە بۆ هەمەدان ، دەڵێن : هەر لە خەودا جێگەی مزگەوتیان بۆ دیاری دەکات و ، کانی و ئاوێکی کوێراو لەو شوێنەدا دەبێت و پێغەمبەر ـدـ پێی موبارەکی دەخاتە ناو ئاوەکە بۆ زۆربوونی ئاوەکەی • جا لە بەیانیی ئەو شەوەدا بـە ناونیشان شوێنی مزگەوتەکە ئەدۆزنەوەو ، بڕیار ئەدەن لەو شوێنەدا مزگەوت بکەنەوەو لەوێدا بمێننەوەو ، لەبەر ئەوەی پیاوچاك و دوعاگیراو دڵڕووناك ئەبن .. ڕۆژبەڕۆژ موسوڵمانان لێیان گردئەبنەوەو ، مزگەوتەکە دروست دەکەن و خەریکی خزمەتی موسوڵمانان دەبن •

شێخ مارفی ڕێشەڵانی ئەم شیعرانەی خـوارەوەی نووسیوە لێرەدا بـۆ یادگار تۆماریان دەکەین :

شەو کەردەن غورووب خورشیدو قەمەر
یاوان وە حوضوور ذات پەیەمبەر
وە لەفظ شیرین ئەمرش فەرماوا :
بکەردێ ئینە وە زێدو ماوا

بکەردێ بینای مزگی و جــەماعەت
پاسەش ئەمر کەرد صاحیب شەفاعەت
خەط کێشا یاگە مزگی وە عەصا
سەیید بۆسە کەرد پێشانی عیسا
چون هەردوو برا حەزرەت (شیخین)
کەرد بەی طەورە ئەمر شاە حەرەمەین
تەشریفش ئاوەرد قەدەم کەرد رەنجە
کەردشان پەی دین چەن یانە (زنجە)
یەك روێ نەبی ئەو هەردوو حالزان
گێران راحەتێ تا مەغریب بە ئان(١)

وە لەو سەردەمەدا حاجی شێخ خالیدی کازاوی کە لە نەتەوەی شێخ محەمەد (تاج العارفین) بوە ئاموشۆی زۆر ئەکردن و ڕێزی ئەگرتن بەو یاسای کە لە وڵاتی کوردستاندا باوە بەرابەر بە غەریبان و دڵنەوایی کردنیان • وە هەر لەم ڕووەوە بوە کە فاتمەی کچی خۆی لە شێخ مووسا مارەبڕیوە ، کە براگەورە بوەو ، تا لەم ڕێگەوە زیاتر دڵنەواییان بکات •

سەید محەمەدی مەدەنیی موفتی مەدینەی مونەووەرە ، کوڕی شێخ باباڕەسووڵی بەرزنجی ئەگێڕێتەوەو ئەڵێ : لە کاتی دروستکردنی مزگەوتی بەرزنجەدا یەکێ لە ڕایەڵەکان کورت بوو ، جا شێخ عیساو شێخ مووسا یەکی سەرێکی ئەو ڕایەڵەیان گرتوەو ڕایانکێشاوەو بە میهرەبانی خودا ڕایەڵەکە ئەوەندە درێژ بوە لە هەردوو سەرەوە لە ئەندازەی خۆی

(١) ئەم شاعیرە نازناوی (سزائی) یەو ، مەبەستی لە دواشیعر ئەوەیە کە ئەم دوانە هەموو کاتی خۆیان لە خزمەتی دیندا بەسەر بردوەو • کاتیان بە خۆڕایی ڕانەبواردوە •

زیادی کردوه • جا سەیید محەمەدی مەدەنی بە شیعر نووسیویە :

جذعان فخري يشهدان بمجدي :
جذع هنا قد كان قبل لجدّي ،
ثان ب (برزنجة) بمسجدها الّذي
موسى وعيسى اسساه بجدّ
جدّي وعمي امتد في ايديهما
اعظم بخارق جذعنا الممتد
من لم يصدقنا ليسأل من هنا
من اهل بلدتنا ليكسب ودّي

وە مەبەستی لە (جذع هنا قد كان) ئەو کۆڵەکە بوە کە لە مزگەوتی حەزرەتدا بوە لە مەدینەو ، لە کاتی خوتبەداندا پاڵی پێوەداوەو ، پاش ئەوەی کە مینبەر دروست کراوەو ئیتر حەزرەت پاڵی پێوەنەداوە ئەو دارە دوو سێ جار بە ئاگاداری هەموو دانیشتوانی ئەو جێگە دەنگی لێوە هاتوە ! جا حەزرەت لە مینبەرەکە هاتوەتە خوارەوەو باوەشی کردوە بەو دارەداو ئەویش بێدەنگ بوە •

دیارە ئەمە موعجیزەیەکی گەورەیە ئەگەر لە موعجیزەدا (تحدى) مەرج نەبێ ، وە ئەگەر مەرج بێ ئەوە کەرامەتێکی گەورەیە هەروەها درێژبوونی ئەو دارەیش کە کردوویانە بە رایەڵو بە کەرامەتی ئەو دوو ذاتە درێژ بوە •

وە هۆی ناوبردنی ئەو دێ بە بەرزنجە ئەمەیە کە لە کاتی دروستکردنی مزگەوتەکەدا لەو شوێنەدا چەن هۆدەو نیشتمانێ لە پشتی مزگەوتەکەوە بوە کە بە قامیش دروست کراون خانووی لەقامیش دروستکراویش بە

(زنج) ناوئەبرێت • وە ئەو مزگەوت‌و ئاوایی‌یە کەوتوونەتە بەردەمی زنجەکان ، واتە خانوەکانی بەردەمی زنجەکان •

ئەبوسعوودی موفتیی ئەستەموول لە نامیلکەی (روضة الجنان)دا نووسیویەتی : کاتێ شۆرەتی پیرۆزیی‌و هیمەتی شێخ مووساو شێخ عیسا لە وڵاتەکەدا بڵاو بوەوە گەلێ لە موسوڵمانان هاتن تەریقەتیان لە خزمەتدا وەرگرتن ، هەروەها گەلێ لە شیعەنەصیری‌یەکانیش هاتنەخزمەتیان‌و رێبازی سوننەتیان وەرگرت ، چونکە لەو سەردەمەدا نەصیری ، یانی شیعەی (علی الله)ی ، لە شارەزووردا زۆر بوون •

هەروا لەو سەردەمەدا مصطفەفاخانی نەصیری بە فەرمانی دەوڵەت فەرمانداری ناوچەی شارەزوور بوەو ، ئاژاوەچییان‌و ئەوانەی پیشەیان دووزمانی بوە هەواڵیان داوە بە خان کە دوو نەفەر لە سادات هاتوون وان لە ناوچەی شارباژێراو خەڵکێکی زۆریان لێ گردبوەتەوەو ، لەوانەیە ئەگەر بەم جۆرە برۆن پەرە بستێنن‌و ناوچەکە بگرنە دەستی خۆیان • جا ئەویش کەوتە مەترسی‌یەوەو چوار پیاوی نارد کە لە بەنامەکیدا ئەو سەییدە بکوژن • وە لەو شەوانەیشدا سەیید مووسا لە خەودا بە خزمەت پێغەمبەر گەیشتوەو پێی فەرموە : کورم نزیکە شەهیدت بکەن‌و بێیت بۆ لام • وە لە سبەینێدا ئەم خەوەی بۆ سەیید عیسای برای گێراوەتەوە •

جا سەیید موۆسا لەسەر پیشەی خۆی شوێنێکی تایبەتی بوە چوە لەوێدا بەندەیی خودای کردوە • رۆژێك ئەچێ بۆ ئەو شوێنەو ئەو پیاوە ناپیاوانە هەلیان چنگ دەکەوێت‌و ، لەوێدا سەیید مووسا شەهید ئەکەن[1] •

---

(١) لە کتێبی (ترجمة الاشراف)دا ئەڵێ : سەیید مووسا بە دەستی تیرەی (نیل خاص) کە لە ناوچەی (ئاغجەلەر)دا بوون شەهیدکراوەو ، سەیید عیسای برای هاتوە تەرمەکەی بردوەتەوە لە بەرزنجە بە خاکی سپاردوە •

کاتێ خەڵکی بەرزنجە ئەمەیان بیست چوون تەرمەکەیان هێنایەوەو ، لەو گۆڕستانەدا کە ئێستە هەیە بە خاکیان سپارد • ئـەم رووداوە لـە ساڵـی شەشصەدو نەوەدو شەشی کۆچیدا بوە •

وە بە ماوەی مانگێ دوای ئەم رووداوە سوپای دوژمن هـات بەسەر مصطەفاخانی نەصیریداو تەفرو توونایان کردن •

جا لە پاش ئەم رووداوە سەید عیسا بە تـەنیا مایەوەو ، خـەریکی خزمەتی دیـنو ئیرشـادی موسوڵمانان بـوو • وە تەریقەتەکـەی بـە (نوربخشیە) ناوبانگی دەرکرد ، چونکە وەك تەریقەتی لە خواجە ئیسحاقی خەتلانی وەرگرتبوو •• لە سەید محەمەدی نووربەخشی براگـەورەی خۆیشی وەرگرتبوو •

دوای ماوەیەك سەید عیسا فاتمەخانی برازنی خۆی مارەکردو ، بە میهرەبانی خودا چەند کوڕی خاوەن بارەی لێ بوو ، وەکـوو لەمـەولا باسیان ئەکەین •

جا دەور بوو بە دەوری شێخ عیساو گەلێ پیاوی بە تواناو خـاوەن پایە هاتنە خزمەتیو تەمەسوکیان پێ‌کرد • ئەڵێن : ئەمانەی ناویان دەبەین لە موریدەکانی شێخ عیسا بوون : شێخ ئەبوو سوعوودی بەغدادیو ، شێخ مەحموودی شەبەستەریی شەرحکەری (گوڵشەنی راز)و ، شێخ داودی دانەری نامیلکەی هۆنراوەی (بیاداود) کە تیایدا دەڵێ :

بیا داود بە گورستان گذر کـن
مقامی خود ببین عـزم سفر کن

ئەم شێخ داودە گێڕاویەتییەوە ئەڵێ : حەوت ساڵ لە خزمەتی شێخ عیسادا بووم ، گەلێ جار ئەمبینی کە شێخ عیسا پاش نوێژی عیشا هـەتا بەرەبەیان خەریکی خوداپەرستی دەبوو و نوێژی سبەینێی بە دەسنوێژی

عیشاوه کردوەو ، زۆر لەخوداترس‌و دنیانەویست بوەو ، هەموو کاتـێ هانی داون بۆ داوای لێخۆشبوون لە خوداو ئەیفەرموو : لەگەڵ ئەوەدا کە خودا بە پێغەمەری فەرموە : (لیغفر لك الله ما تقدم من ذنبك وما تأخر) پێغەمەر رۆژی حەفتا جار داوای لێخۆشبوونی لە خودا کردوە •

وە ئەیفەرموو : هەموو گوناهێ بە گەورە بزانن هەرچەن بچووك دیار بێ • وە چاکەتان بـە کەم بزانن هەرچـەن زۆر بێت • وە ئەیفەروو : ساڵێکی تەواو لەسەر کێوی (کوڕەکاژاو) مامەوە بۆ بەندەیی‌کردن بـۆ خوداو ، دوورکەوتنەوە لە قەرەباڵغی‌و ، لەوێدا بە خزمەتی حەزرەتـی خدر گەیشتم فەرمووی :

(یا ابا عبدالکریم ! احبك الله وعاملك باللطف الجمیل ، وکان لك صاحبا فی المقام والرحیل) •

وە ئەیفەرموو رۆژێ بانگکەرێ دای بە گوێچکەما : ئەگەر ئارەزووی ئێمەت هەیە ئەبێ هەموو تەمەنت بە بەندەیی بۆ ئێمە تەواو بکەیت‌و ، واز لەغەیری ئێمە بێنی • وە ئەیفەرموو ئیمام ئەو کـەسە نـی‌یە لـە سنووری خودا لابدا هەرچەن شوێنکەوتووی زۆر بن ، بەڵکـو ئـەوە ستەمگەرەو ستەمگەر نابێ بە ئیمام‌و پێشەوا • وە هەرکەسـێ خۆی لـە تاوان لابداو ، لە نافەرمانی خودا دووربکەوێتەوە و ، خۆی بگرێت لەسەر ئەو دەردو بەڵایەی کە دووچاریان دەبێت ••• ئەوە پێشڕەوە هەرچەند شوێنکەوتوویشی کەم بێت •

وە ئەیفەرموو : ئەو کەسەی هەمیشە خەریکی داواکردنی دنیـا بێت گیرۆدەی کزی‌و داماوی‌و بێ‌ڕێزی دەبێت،وە کەسێ خۆی بە شتی پووچ جوان بکات ئەوە بایی دەبێت • وە ئەیفەرموو : بەسوودترینی زانست زانیاری بەندەیی خوداو خوداپەرستی‌یە • وە ئەیفەرموو : یەکەم

شتێ ئادەمیزاد پێی بەرز بێتەوە زانیاری یەو دەسکەوتەکەی کردەوەی باشە •

ئەبو سعوودی خەلیفەی رۆژێ لێی ئەپرسێت : هۆی جوانی ناوچاوانی تۆ چی یە ؟ ئەویش ئەفەرموێت : بە خزمەتی حەزرەت گەیشتم و ناوچاوی ماچ کردم و ئەو رووناکی یە نیشانەی پیرۆزی لێوی ئەوە •

مەلا داودی خەلیفەی ئەڵێ : رۆژێك لە خزمەتیدا بووم بەسەفەر چووین بۆ شارەزوور ، چووینە دێیەك لەو کاتەدا خەڵکەکە خەریکی زەماوند بوون و بە (رەش بەڵەك) هەڵدەپەڕین عەرزم کرد دۆعایەك بکە لەم کۆمەڵە بەستە هەواپەرستە تا خودا لەناویان بەرێ • فەرمووی : نە ، بەڵکو خودا باشیان بکاوت و رەفتاریان بگۆڕێت • لە پیرۆزیی دۆعاکەی شێخەوە ئەو خەڵکە حاڵیان گۆڕاو ، روویان کردە شێخ هاتن تۆبەیان کردو ، تەریقەتیان لێ وەرگرت و ، گەڕانەوە بۆ سەر دینداری و خوداپەرستیی •

ئەم ذاتە بە هاوڕێتی پیاوی دنیا زۆر وەڕس و بەست دەبوو و ، بە هاوڕێتی هەژاران شادمان دەبوو •

شێخ هیدایەتی حەسەن ئاوایی - خ - فەرموویەتی : گەلێ جار بە چاوی خۆم دیومە کە شێخ عیسا بە کۆڵی خۆی ئاردی بردوە بۆ ماڵی هەتیوو ، داماوو ، هەژاران و ، گەلێ جاریش چیلکەی بە شانی خۆی هەڵئەگرت و ئەیدا بە هەتیوباران و پیرەژنان •

شێخ عیسا زانا بوە بە زانیاری ئایینی و ، یاسای وا بوە هەموو رۆژێك لە پاش نیوە ڕۆدا دەرسی گوتوەتەوەو ، ئاموژگاریی موسوڵمانانی کردوەو ، پاش عەسرانیش قورئانی خوێندوەو ، لە شەوەکانا لە گۆشەی تایبەتی خۆیدا خەریکی ذیکرو ویردخوێندن و بەندەیی کردن بۆ خود بودو ، تەمەنی بەم جۆرە بەسەربردوەو هیچ کات لەخودا بێ ئاگا نەبوە •

شێخ عیسا لەگەڵ ئەمانەیشدا کە باس کران حەزی لە ئەدەب کردوەو ، هەستی شیعری بوە • ئەم شیعرانەی خوارەوە لە شیعری ئەون :

کائنات‌است جسم ما جانیم
واصلان‌را دلیل‌و بورهانیم
خاتمی اولیای دور قمر
وارث فقر شاه مردانیم
گر چه مرغان عشق بسیارند
هەم چو عنقا امیر ایشانیم
میهر جامعیم' جمله کون
هەرچە بوداست هست ما آنیم
گەر چە در ملك عشق عالم فقر
بر سریر شهود سلطانیم
نور بخشیم بر همه عالم
بر سپهر کمال تابانیم
هر کە بینااست دیدەاست کە من
عیسی مریم آل عمرانیم

وە حەزرەتی شێخ مەعرووفی نۆدێیی – خ – چەند شیعرێکی بە عەرەبی لە ستایش‌و رەوشتی شێخ عیسادا داناوە لێرەدا بۆ یادگار دەیان‌نووسین :

الشیخ عیسی قطب اهل عصره
وواحدی وقته ودهره
أول من أقام فی (برزنجه)
یرشد بالحجة للمحجة

لما بنى مسجدها اذ قد أمر
بذاك فى المنام سيد البشر
قصر عن جانبي الجدار
جذع فمده بأذن البارى
على يديه ظهرت خوارق
جليلة تشهده الخلائق

كان من مشايخ الاكراد ، وكان سيدا كبيرا ، عالما ، صالحا ، زاهدا ، وارعا ، صاحب المكاشفات وخوارق العادات ، له لسان فى التوكل ، حسن الكلام والعبارات ، وهو اول من تكلم فى علم الاحوال بكردستان ،يقصده الناس بالزيارات من اقصى الاقطار ، وصحب ابا اسحاق الختلانى ، والشيخ محمود البرزقانى والسيد محمد النوربخشى ، ودخل الى العراق والحجاز ، وحج مرات ، وزار المدينة المنورة • على صاحبها الصلاة والسلام •

نەوەکانی شێخ عیسا

حەزرەتی شێخ عیسا لە (بەرزنجە)دا لەسەر بەرماڵی ئیرشاد دانیشتو ، ئیرشادی موسوڵمانانی کردو دڵی موریدەکانیی رووناك کردوە ، تا لە ساڵی حەوتصەدو پەنجاو چواری کۆچیدا لە دێی بەرزنجەدا کۆچی دوایی کردوەو ، هەر لەوێ بە خاك سپێرداوە •

ئەم ذاتە ــ وەك مەشهورە ــ دوازدە کوڕی لە فاتمەخانی خێزانی بوە ، کە هەر یەکێ لەوانە وەکوو چرایەك وابوون بۆ موسوڵمانان :

یەکەم : سەیید عەبدولکەریم کە یەکێ بوە لە پیاوچاکە گەورەکانی چەرخی خۆی •

دودم : سەید محەمەد صادق ، کە لەسەر شوێنێکی دیاریی‌و ئەمراو بە ناوی خۆیەوە لە شارەزوور نێژراوە •

سێهەم : سەید محەمەدی ڕۆخانە کە لە دێیەك لە گوێ‌چەمی سیروان لە کۆتایی خاکی (ئەورۆڵی پارچە) لە جەنووبی ڕۆژاوای هەڵەبجەدا بوو دانیشتوە • ئەم ذاتە لەو شوێنەدا جیهانی بەجێ‌هێشتوەو ، لە گۆڕستانی ئەو دێدا بە خاك سپێرراوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو هەشتای کۆچیدا لە ترسی بەژێرەوە بوونی بە ئاوی دەریاچەی دەربەندیخان تەرمەکەی گوێزرایەوە بۆ گۆڕستانی دێی (گوندە) کە یەکێکە لە دێکانی (ئەورۆڵی پارچە)و لەوێدا دووبارە بە خاك سپێررایەوە •

چوارەم : سەید ئیسحاق کە لە گوندی شێخانی گوێ چەمی سیروان لە خۆرهەڵاتی دێی (ئەوسوود) لە خاکی (لهۆن)دا نێژراوە • ئەو ذاتە ئێستە بە سوڵطان ئیسحاق ناسراوە •

ئەم ذاتە لەسەردەمی خۆیدا کەراماتی زۆر بوە ، بەڵام هەندێ لە مەنسووبە نەزان‌و نەفامەکانی گەلێ خەرافات‌و شتی پڕوپووچ‌و بیرو باوەڕی ناڕەوا‌و نادروستیان خستە سەر ڕێبازو یاسای تەریقەتەکەی سەید ئیسحاق کە ئەو زۆر لەو شتانە دوور بوەو پیاوچاك‌و موسوڵمانی ڕاست بوە •

پێنجەم شێخ ویصال‌و ، شەشەم شێخ جەمال‌و ، حەوتەم شێخ کەمال‌و ، هەشتەم شێخ عەباس • ئەم شێخ عەباسە لە گوندی (وڵووبە)ی جەنووبی شاری سلێمانیدا کۆچی دوایی کردوە هەندێ دەڵێن : ئەو سێ کوڕەکە لە دێی (ئاپاوا)ی شاربازێڕدا بە خاك سپێرراون • وە هەندێکی دیکە دەڵێن : لە خواری دێی (گڵەزەردە) وە نێژراون •

نۆهەم‌و دەهەم : سەیید حەسەن‌و ، سەیید حسەین ، ئەم دوو ذاتـە هەر لە دێی بەرزنجەدا لە ساڵی نۆصەدی کۆچیدا کۆچی دوایی‌یـان کردوەو هەر لەوێش بە خاك سپێرراون •

ناوی ئەو دوو کوڕەکەی تری سەیید عیسا ـ یانی یازدەهـەم‌و ، دوازدەهەم ـ م لە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوەوە دەست نەکەوتو، تـا لێرەدا تۆماریان بکەم •

وە گەلێ جێگەی داخە کە نووسەرەکانی (بحـر الانساب) ی بەرزەنجەیی‌یەکان ـ ئەوەی لەبەردەستدان ـ جگـە لـە نـاوی رشتـە کوڕەکانی سەیید عیسا ئەوانەیان کە جێگەدار بوون بە هیچ جۆرێ ناوی کوڕەکانی دیکەیان نەنووسیوە • بۆ نموونە نـاوی نـەوەکانی سەیید صادق‌و ، سەییـد محەمەدی رۆخانـەو ، سەییـد ئیسحاقـی سیروان‌و ، ویصال‌و ، جەمال‌و ، کەمال‌و ، عەباسیان نەنووسیوە ، وەکوو ئەوە کـە هەر بە تەنیا کوڕانی رشتەی جێگەدارەکانیان شیاوی نووسین بن‌و بەس ! وەکوو موتەواتەر وەهایە کە سەیید ئیبراهیمی مودەڕیسی ئەمیر حەمزەی بابان لەبەر قەڵای مەریواندا کە بە (کابل) واتە کورتکراوەی کاکە بلە ناسراوە •• ئەڵێن : ئەم سەیید ئیبراهیمە لە نەوەی سەیید مەحموودی کوڕی سەیید عەبدولکەریمی کـوڕی سەیید عیسایەو کـەسیان ناویان نەنووسراوە •

هەروەها گەلێ لـە سەییدەکانی پشت‌کێوی بەرزنجـەو ، دەوری سووورداش‌و ، شینکایەتیی لە نەوەی سەیید عیسان‌و بە بۆنـەی ئەوەوە کە باپیرەکانیان نەنووسراون رشتەی نەسەبیان ون بوە •

سەیید عەبدولکەریمی کوڕی سەیید عیسا

ئەم ذاتە چاکترینی کوڕانی سەیید عیسا بوە لە بارەی زانیاریو ڕێزو گەورەیی‌یەوەو ، لە جێگەی باوکیدا دانیشتوە •

دەگێڕنەوە : کە ئەم سەیید عەبدولکەریمە خاوەن تەصەڕوفی ڕۆحیی بوەو ، هەموو مورِیدو خەلیفەکانی باوکی دانیان بەمەدا ناوە • وە شێخ عیسا خەریکی خزمەتی دینو ڕێنومایی موسولمانان بوەو ، موسوڵمانان گەلێ سوودیان لە ئامۆژگاریو پیرۆزیی ئەم ذاتە وەرگرتوە •

ئەبو سعوود ئەڵێ : ڕۆژێك بە بەردەمی گۆشەکەی سەیید عەبدولکەریمدا رابوردم ، ئارەزووی گۆشتی برژاوم کرد ، تەماشام کرد کە سەیید عەبدولکەریم لە گۆشەکەی خۆی هاتەدەرەوەو مووچەیەك پارووێەك ی بە دەستەوە بوو ، دایە دەستمو فەرمووی : ها ئەبوسعوود فەرموو بیخۆ ! کە کردمەوە تەماشام کرد گۆشتی برژاوەو ، شوێنەواری ئاگرو دووکەڵیشم لەوێدا نەبینی ، تێگەیشتم کە هەر بە کەرامەت ئەو گۆشتەی دەستکەوتوەو دای بە من •

دەڵێن : سەیید عەبدولکەریم لە زستاندا میوەی هاوینەو ، لە هاویندا شتی زستانەی لە لا دەستکەوتوە •

ئەم ذاتە لە ساڵی هەشتصەدو چلو پێنجی کۆچیدا لە بەرزنجە کۆچی دوایی کردوەو ، بایەزید کە چاکترینی کوڕەکانی بوە لە جێگەکەیدا دانیشتوە •

سەییدی بایەزید

ئەم ذاتـە پیاوێکی زاناو بەڕێـزو لەخوداترس و دنیانەویست ... بـوە .

مەولانا فەخرەدینی تەبریزی گێراوی‌یەتی‌یەوە دەڵێ : ڕۆژێـك لە خـزمەتی سەید بایەزیددا بووم ، پیاوێکـی بەرزنجەیی هات ئیزنی خواست بڕوا بۆ سەفەرێك . ئەویش فەرمووی : ئەمڕۆ مەڕۆ نەکا یەکێك لەم کاتی ساردی‌یەدا بمرێت و بۆمان نەشارێتەوە ، کابـرا نەڕۆیشت و لەوێدا مایەوە ، پاش ئەوە لە ناکاوا لەرزی و کەوت و مرد ! ئێمە هەموومان کەوتینە زەحمەتەوە تا شاردمانەوە .

سەید بایەزید زۆر دڵـی ناسك بـوە ، کاتێك ئامۆژگاری‌یەکی ئایینی لە زانایەکەوە دەبیست دەستی دەکرد بە گریان و ، هەندێ جـار ئەوەندە تێك‌ئەچوو وەکـوو بێهۆشی لێ‌ئەهات ، جـا پـاش ماوەیـەك ئەهاتەوە سەرخۆی .

سەید بایەزید تەمەنی خۆی لە خزمەتی دیندا بەسەر برد ، تا لـە ساڵی نۆصەدو بیست و دووی کۆچیدا لە جیهـان دەرچـوەو ، سـەید حسەینی کوڕی چاکترینی کوڕانی بوە .

لە سەر گومانی ئەوەی کـە سەیـد ئیبراهیمی بە (کابل) ناسراو لە نەوەی شێخ مەحموودی کوڕی سەید عەبدولکەریم و ئامۆزای سەید حسەینی کوڕی سەید عەبدولکەریمی کـوڕی سەید عیسایەو ، مـن خۆیشم باوەڕم لەسەر ئەوەیە کە ئەمە ڕاستـە وا لێرەدا باسی (کابـل) دەنووسم :

کابـل

یانی کاکه بله واته کاکه ئیبراهیم ، وا مەشهووره کـوڕی سەید مەحموودی کوڕی سەید عەبدولکەریمی کوڕی سەید عیسایه • ئەم ذاته زاناو بەڕێز بوەو گەشتچیو گەڕیده بوه • لەسەردەمی خوێندندا بـه وڵاتی ئیسلامدا گەڕاوەو ، بیستوومانه که سەید ئیبراهیم چوه بۆ میصرو گەڕاروەتەوه بۆ وڵاتی خۆمانو له ناوچەی (مەریوان)دا دامەزراوەو بوه به مودەڕیسی ئەمیر حەمزەی بابان •

ئەم بابانانه له پێش بابای عیراقدا بوونو ، له مێژووی شەشصەدی کۆچی بەرەوژوور ناویان هەیەو،زۆربەیان له وڵاتی عەجەمدا فەرمانڕەوا بوونو ، ناوی میرعەبدولکەریمو ، میرئەحمەدخـانو ، میرسەعدوڵلاو ، ئەمیر حەمزەی بابان به موناسەبه لەناو باسی سەیدەکانو زانایانی وڵاتدا •• دێـن •

وه ئەم ئەمیر حەمزه زۆر خـاوەن هێزو دەسـتەڵات بـوەو ، کتێبی (تذکرة الاجناد ، في محاربة الاتـراك والاکراد) ئـەم ناوانـه بـاس دەردەبڕێت • میرحەمزه له مێژووی هەشتصەدی کۆچیدا شەڕی لەگەڵ تورکی (جلایری)دا بوەو گەلێ وڵاتی داگیرکردوه •

ئەم میر حەمزه سوپاکەی خـۆی لـه شانی کێوی (بەرقـەڵا) ی مەریواندا گردکـردوەتەوەو شووڕایەکی بـه دەوردا کێشاونو ، لـه تەنیشتی شووراکەوه مزگـەوتو خوێندنگایـەکی زۆرچاكو لەبـاری دروستکردوەو ، سەید ئیبراهیمی به (کابل) ناسراوی کـردوه بـه مامۆستای ئەو خوێندنگاو ، شێخ ئەحمەدی نەعێمی ناسراو به (ابن الانبار)ی پێشنوێژی مزگەوتەکه بوەو ، مزگەوتەکه به (مسجد السور) ناسراوه •

وە میر حەمزە سوپایەکی باش پێکەوە دەنێت‌و لەگەڵ تورکـەکاندا بەشەڕدێت‌و لە ئەنجاما لە شاری بەعقووبەدا بە دەرمانخواردکراویی کۆچی دوایی دەکات •

بەهەرحاڵ (کابل) لەو سەردەمەدا مودەڕیسی ئەمیر حەمزە بوەو زۆر بەڕێزو پایە بوەو ، چەن پارچە زەویی دەست کەوتوە ، وەکـوو : **دێی (نەولو) لە نێوان (دەرەتفێ)و (کانی سانان)و (ئەی)دا •**

وە ئەم زەوی‌یانـەی وەقف‌کـردوەو ، مولکەکانی کـردوە بـە شەش بەشەوە : بەشێ وەقفی مزگەوت‌و ، بەشێ بۆ میوان‌و ، بەشێ بۆ قوتابی علم‌و ، سێ بەشەکەی دیکەی بۆ نەوەی نێرینەی خۆی •

وە بەم شێوە ژیانی بەسەربردوەو ، خەریکی دەرسوتنەوەو خزمەتی دین بوەو ، گـەلێ موریدی باشی بوەو ، گـەلێ زانـا لـە لای ئـەو خوێندوویانەو لە سەر دەستیدا پێگەیشتوون • یەکێ لـە موریدەکانی پیرمصطفا بوە کە ئێستە بە پیرصەفا ناسراوەو ، گۆڕەکەی لـە نـزیکی گوندێکدایە بەو ناوە • وە لەو زانایانەیە کە لە سەردەستیدا خـوێندنیان تەواوکردوە (عەللامەی کازرونی) کە لە لاواندنەوەی مامۆستاکـەیدا دەڵێت • مامۆستام ئەگەرچی شافیعی مەذهەب بوو بـەڵام لـە شەرعـی حەنەفیدا ئەبویوسفی دوەم بوو •

دەڵێن : کابل لە مێژووی هەشتصەدو بیست‌و سێی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە • جا ئەگەر ئەو قسە راست بێ کـە (کابل) کـوڕی سەیید مەحموودی کوڕی سەیید عەبدولکەریمە ئەبێ لە پاش ئەو مێژوە کۆچی دوایی کردبێت •

سەیید حسەینی کوڕی سەیید بایەزید

ئەم ذاتە کە چاکترینی نەوەی سەیید بایەزید بوە لە جێگەی باوکیدا

دانیشتوەو دەستی کردوە بە خزمەتکردنی موسوڵمانانو ، لەبەر ئەوە کە زانای ظاهیرو باطین بوە خزمەتێکی راستو باشی کردوە •

ئـەم ذاتــە زۆر لەخوداترسو گویێبەدنیانەدەر بودو ، بەزۆری لەسەر حەسیر دانیشتوەو ، شەربەتی هەندێ دانەوێڵەی لە لای خۆیدا دائەناو بەوە دائەکەوت • ئەمە لە قسەی ئەوە : « حەرام لە یـەك شوێندا ئەهوەنترە لە حەلاڵ چـەند شوێندا » واتـە ئەگەر مرۆ لە یـەك شوێندا خواردەمەنی حەرام بخواتو دەستبەردار بێت لەوە چاکترە بڕوات بـۆ گەلێ شوێن بە هیوای حەلاڵ پەیداکردنو ماڵەو ماڵ بسووڕێتەوە،چونکە ئەم کارە گەلێ شتی ناڕەوای لێ پەیدا ئەبێت •

وە هەندێك جار بە موریدەکانی ئەفەرموو : زەخیرەی زۆر لـە ماڵی خۆتاندا راگیر مەکەن ، ئەوەندە نەبێ کە بەشی کاروانێك بۆ ماوەی رۆیشتنو هاتنەوەی •

ئەم ذاتە خاوەن پایە بە مەردانە خزمەتی دینی کرد هەتا لە ساڵی نۆصەدو سیو دووی کۆچیدا لە بەرزنجەدا کۆچی دوایی کردوە • باشترینی نەوەی ئەم ذاتە سەیید عیسای بە عیسای (احدب) ناسراو بوە •

سەیید عیسای ئەحدەب

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو لەخوداترس بوەو ، زۆر لە ترسی خـودا ئەگریاو ، عیلمی ظاهیرو باطینی دەزانی •

لە منـداڵی یـەوە خـەریکی خـوێندن بـوەو ، پـاش تێگەیشتنو پێگەیشتن بۆ زیادەخوێندن شارانو ولاتان گەڕاوەو ، چوەتە حیجازو بـە خزمەتی گەلێ لە پیاوچاکان گەیشتوەو ، لە خزمەتی سەیید حەسەنـی باوکیدا تەمەسوکی کردوەو بە پایە گەیشتوە •

وە یاسای وابوە لە سبەینێوە تا نیوەڕۆ هەر دەرسی ئوتوەتەوەو ، پاش نیوەڕۆ قورئانی خوێندوەو ، پاش عەسریش خەریکی حاڵی خۆی بوەو ، لە شەوەکانیشدا لە هۆدەی تایبەتیی خۆیدا کاتی بەسەر بردوە • وە هەندێ جاریش شەو تا بەیانی نەخەوتوەو خەریکی خودایەرستیی بوەو فەرموویەتی : (هر شب شب قدراست أگر قدر بدانی) وە لە پاش نوێژی چاشتە نوێژ ئەندازێك نوستوەو گەلێ دوور بوە لە دنیاو ئەهلی دنیا •

پرسیاریان لێ کردوە : کێ ئەگا بە خودا ؟ ئەویش لە وەلامدا فەرموویەتی : (هر کس طمع از خود بریده بحق رسیده) •

دەگێڕنەوە : رۆژێك لە کۆمەڵی دانیشتنی سەید عیسادا یەکێك قورئان ئەخوێنێت ، کاتێك ئەگاتە ئەم ئایەتە : (انا عرضنا الامانة على السماوات والارض والجبال فأبين أن يحملنها وأشفقن منها ، وحملها الانسان انه كان ظلوما جهولا) سەید عیسا هاوارێکی کردوەو ئەم شیعرەی حافیظی شیرازیی خوێندوەتەوە کە دەڵێ :

آسمان بار أمانت نتوانست کشید
قرعه فال بنام من دیوانه زدند

دوای ئەوە حاڵی تێکچوەو ، سەری دانەواندوەو ، پشتی کووڕکردوەتەوە ، ئیتر دوای ئەوە پشتی نەچوەتەوە سەر حاڵی خۆیو ، هەروا بە کووڕیی ماوەتەوەو ، بە سەید عیسای ئەحدەب - واتە پشت کووڕ - ناوبانگی دەرکردوە •

دەگێڕنەوە : کە شێخ عیسا فەرموویەتی : جارێك بە خزمەتی حەزرەتی خضر گەیشتم دەستی بەسەر چاوەکانمدا هێناو فەرمووی : سوودی ئەم دەستپێداهێنانی منە بەسەر چاوتا چی‌یە ؟ فەرمووی :

سووده‌که‌ی ئه‌وه‌یه‌ له‌مه‌ولا شتی حه‌ڵاڵ له‌ شتی حه‌رام جیائه‌که‌یته‌وه‌ • له‌و کاته‌وه‌ هه‌ر خۆراکێ بێته‌ به‌رده‌مم ئه‌گه‌ر حه‌رام بێ دوو که‌ڵێك به‌سه‌ری‌یه‌وه‌ ئه‌بینم‌و ئه‌زانم ئه‌و شته‌ حه‌رامه‌ •

شێخ عیسا وه‌کوو له‌ خزمه‌تی شێخ حسه‌ینی باوکیدا سلوکی کردوه‌ هه‌روه‌ها چوه‌ته‌ به‌غداو له‌ لای شێخ عه‌بدولفه‌تاحی طه‌رسووسی ته‌ریقه‌تی وه‌رگرتوه‌و ، له‌ خزمه‌تی ئه‌ویشدا بوه‌ به‌ خه‌لیفه‌و خه‌رقه‌ی کراوه‌ته‌به‌رو ئیجازه‌ی ئیرشادی دراوه‌تێ ، جا دوای ئه‌مانه‌ گه‌ڕاوه‌ته‌وه‌ به‌رزنجه‌و ئیرشادی کردوه‌ ، هه‌تا له‌ ساڵی نۆصه‌دو چل‌و یه‌کی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوه‌ •

شێخ عیسا دوو کوڕی لێ‌به‌جێ‌ماوه‌ : یه‌که‌م سه‌ید محه‌مه‌دی ناسراو به‌ (میره‌سوور) • دوه‌م : سه‌ید عه‌بدوسسه‌ید • جا سه‌ید محه‌مه‌دی میره‌سووره‌ چوه‌ بۆ شاره‌زوور له‌ نزیکی سه‌رچاوه‌ی (شه‌لم) له‌ بناری کێوی هه‌ورامانذا نیشته‌جێ بوه‌و ئاوایی‌یه‌که‌ به‌ ناوی خۆیه‌وه‌ به‌ (میری سوور) ناسراوه‌ • وه‌ له‌و جێگه‌دا خه‌ریکی ئیرشاد بوه‌و که‌رامه‌تی زۆر بوه‌و ، به‌ زۆری هه‌ر شێتێکیان بردوه‌ بۆ خزمه‌تی به‌ میهره‌بانی خودا شیفای بۆ هاتوه‌ • وه‌ ئێسته‌یش هه‌ر شێت‌و نه‌خۆش ئه‌به‌ن بۆ سه‌ر ئارامگاکه‌ی‌ی‌و به‌ زۆری شیفایان بۆ دێت •

سه‌یید عه‌بدوسسه‌یید

ئه‌م ذاته‌ پیاوێکی به‌ڕێز بوه‌و له‌ دێی به‌رزنجه‌دا له‌ شوێنی باوکیدا سه‌قامگیر بوه‌و گه‌لێ خاوه‌ن پایه‌ی رۆحیی بوه‌و ، له‌ وتاره‌کانی‌یه‌تی : هه‌رکه‌سێ خۆشه‌ویستی دنیا له‌دڵیدا دابمه‌زرێ ئه‌ودنیای له‌ کیس ئه‌چێت • وه‌ فه‌رموویه‌تی : پێویسته‌ بۆ سالیك که‌ به‌رگی ده‌ره‌وه‌و

ناوەوەی وەکوو یەك بن • وە فەرموویەتی : ئەگەر هەموو ئەهلی دنیا دوژمنی تۆ بن بە قەد نەفسی خۆت زیانت لێ نادەن • وە فەرموویەتی : سەفەرکردن بۆ سالیك هۆی پەرێشانی‌یەو ، بۆ کامڵ نەبێ بە هۆی جەمعی‌یەت • ئەم ذاتە تەریقەتی خەلوەتی‌یەی بەکارهێناوەو • لە مێژووی نۆصەدو چل‌و شەشدا لە بەرزنجە کۆچی دوایی کردوەو ، سەید قەلەندەر باشترینی کوڕانی بوەو لە جێگەکەیدا دانیشتوە •

سەیید قەلەندەری کوڕی عەبدوسسەیید

ئەم ذاتە لە پیاوچاکە گەورەکانی کورد بوەو تاقانەی سەردەمی خۆی بوەو ، گەلێ شوێنەواری باشی بوە • زیاد لەوە کە لە خزمەتی باوکیدا سلووکی کردوە •• لە خزمەتی شێخ محەممەد قاسمیشدا لە بەغدا سلووکی کردوەو ئیجازەی ئیرشادی لێ وەرگرتوەو ، زیارەتی گەلێك لە پیاوچاکانی کردوە • لە ئەنجامدا لە دێی بەرزنجە لەسەر سەجادەی ئیرشاد دانیشتوەو لەوێ نیشتەجێ بوە • گەلێ واتەی بەسوودی لێ ئەگێڕنەوە لەوانە : وەلیی ئەوەیە ناوو شۆرەتی نەوێت • صابیرو خۆگر ئەوەیە شکات لە بەلاو ئازار نەکات •

مەلا رەحیمی جوانرۆیی کە لە خەلیفەکانی ئەو بوە دەڵێت رۆژێك سەید قەلەندەر لە شوێنێکی سارادا دانیشتبوو گەلێ حەیوانە کێوی بەدەوری‌یەوە بوون ، کاتێك کە من لێی نزیك بوومەوە هەموو بلاوەیان لێ کرد • منیش لێم پرسی : هۆی چی‌یە ئەو حەیوانانە بە ئارامیی لە دەوری تۆدا دەسوڕان کە من نزیك بوومەوە رایان کرد ؟ فەرمووی : هەتا صیفەتی خودبینی لە لای ئینسان بمێنێ هەموو حەیوانێ سڵی لێ ئەکات • وە فەرموویەتی : صیفەتی (زوهد) لە (وەرع) گەورەترە ،

چونکە وەرع نزیکە لە عەلاقەی دنیاوە ، بەلآم زوهد بریتی یە لە بێ‌عەلاقەیی لەگەڵ دنیادا .

دەگێڕنەوە : کە سەیید قەلەندەر زۆر جوان‌خاس بوە ، هەروا میری (قەڵای سرووچك) لە دۆڵی (گەلال) ئەویش زۆر جوان‌و لاوچاك بوەو ، میر ژنێ زۆر جوانی بوە . جا ڕۆژێك میر لە ژنەکەی دەپرسێت : کەست لە من جوانتر دیوە ؟ ئەویش ئەڵێت : بەڵێ سەیید قەلەندەر لە تۆ جوانترە ، جا میر غیرەت ئەیگرێت‌و ئەڵێت : بە خوا ئەبێ سبەینێ سەری سەیید قەلەندەر فڕێبدەمە بەردەمت !

سبەینێ میر لەگەڵ چەند سوارێکدا سوار دەبێت‌و بەرەو دێی بەرزنجە دەکەوێتە رێ بە هیوای سەری سەیید قەلەندەر . کاتێ نزیکی بەرزنجە دەبنەوە سوارێك بە غار دێت‌و پێیان ئەگات ، ئەڵێت : وا سوپای دوژمن لە شارەزوورەوە هاتوەتە سەرمان . ئەویش کە ئەم هەواڵە ئەبیسێت ئەگەڕێتەوە بۆ قەڵاو لەگەڵ دوژمندا بەجەنگ دێت ، بەڵام بە قەزاو قەدەری خودا دوژمنەکان بەسەریدا زاڵ دەبن‌و سەری ئەبڕن . کاتێ ئەم هەواڵە ئەگات بە سەیید قەلەندەر ئەویش بە دەستەی خۆیەوە ئەڕوا بۆ یارمەتیی میری سرووچك‌و زاڵ ئەبێت بەسەر دوژمنەکانداو ، تالآنەکەیان لێ وەردەگرێتەوە . کاتێ تەماشا ئەکات میر کوژراوەو سەرەکەی لە مەیداندا کەوتوە .. سەیید قەلەندەر فەرمان ئەدا تەرمەکەی میر هەڵئەگرن‌و ئەیبەنەوە بۆ ماڵی خۆی‌و ، سەری میر لە بەردەمی خێزانەکەیدا دادەنێن ! جا ژنەکەی هەناسەیەك هەڵدەکێشێت‌و زەردەخەنەیەك دەیگرێت . ئەڵێن : ئەو زەردەخەنەت لەبەرچی بوو ؟ ئەویش ئەڵێت : لەبەر ئەوە بوو دوێنێ میر سوێندی خوارد کە ئەمڕۆ سەری سەیید قەلەندەر بێنێ بیخاتە بەرێم ، کەچی بە پێچەوانەی ئەوەوە ئەمڕۆ سەیید قەلەندەر سەری میری خستە بەرپێم . وە بە

تەقدیری خودا پاش ماوەی (عدە)ی شەرعیی سەید قەلەندەر داوای ئەو ژنە دەکاتو دەیدەنێو مارەی دەکاتو کوڕێکی لێی دەبێت ناوی دەنێن : (عبدالرسول) •

پاش ئەم ڕووداوە سەید قەلەندەر ماوەیەکی باش لەسەر ڕێبازی پێشوانی خۆی لە خزمەتکردنی دینو موسوڵمانااندا دەوام ئەکات • تا لە ساڵی نۆصەدو پەنجاو یەکی کۆچیدا لە بەرزنجە کۆچی دوایی دەکاتو لە پشتی ئارامگای شێخ عیساوە بە خاك دەسپێررێت •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێماوە : سەید یاسین لە ژنی یەکەمیو ، سەید عەبدوڕەسووڵ لە ژنە دواییەکەیو ، سەید عەبدوڕەسوول لە جێگەی باوکیدا دانیشتوە •

جا بۆ ئاگاداری لێرەدا دەنووسم : شێخ مارفی ڕیشەلانیی لە کتێبەکەی خۆیدا دەڵێت : (وتمان لە پاش کۆچی دوایی سەید قەلەندەر دوو کوڕ بەجێماون : سەید عەبدوڕەسووڵو ، سەید یاسین • سەیدەکانی دێی قەڵاتەبزانی گەرمیانو ، بەرەی شێخ عەبدوڕەحمان لە دێی سەرکۆو ، سەیدەکانی نورباب شەجەرەی مۆرکراویان هەیە کە لە نەوەی شێخ یاسینی کوڕی سەید قەلەندەرن • بەلام سەیدەکانی صۆڵەی قەرەداغ لە نەوەی شێخ مەعرووفی-نەرگسەجاڕنو ، لە نەتەوەی سەید عەبدوڕەسووڵو سەید یاسین نین •)

منیش کە دانەری ئەم کتێبەم دەڵێم : خوالێخۆشبوو شێخ مەعرووفی ڕیشەلانی گەلێ باوەڕی بە شێخ مەعرووفی نۆدێیی بازکی کاك ئەحمەدی شێخ لە بابەتی زانیاریو ڕاستیو لەخوداترسییەوە ••• بەتێنەو شێخ مەعرووفی نۆدێیش شەجەرەی سەیدەکانی صۆڵەی قەرەداغی لە شێخ ڕەسووڵی دەوڵەتئاواوە هۆنیوەتەوە ، کە بە شێخ ڕەسووڵی صۆڵەیی ناسراوە ، تا ئەگاتە حەزرەت ــ درووودی خودای

لەسەربێو – دانی بە سیادەتیاندا ناوەو ، بە نەوەی شێخ یاسینی کوڕی شێخ قەلەندەری داناون ، وەکوو سەیدەکانی قەڵاتەبزانو سەیدەکانی شاکەلی، شەجەرەی شاکەلیەکانیشی کردوە بە شیعرو ، من لێرەدا ئەو شەجەرانە بە شیعری شێخ مەعرووف بۆ بەڵگە دەنووسم ، لە باسی سەیدەکانی صۆڵەدا دەڵێت :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله المليك البررة
على هدايتي لنظم الشجرة
ثم من الصلاة والسلام
اترعها على النبي التهامي
والآل والعترة والاصحاب
هم لسماء الدين كالاقطاب
وبعد : من عذاب نار نرتجي
أمنا بشيخنا رسول السولجي
وبابيه السيد المقبول
المصطفى ابن السيد رسول
ابن سمي لشهيد كربلاء
ارجو بهم حفظا من اقسام البلاء
ابوه موسى السيد ابن السيد
حسين التالي بالاسم الامجد
سادسهم بالعد ، واسم السابع
سيد سليمان بذي الاصابع
الستة بينهم اشتهرا
وللانام الفيض منه بهرا

هو ابن السيد رسول الثالث
طهره الله مـن الخبائث
ولد سيد يوسف ابن السيد
ياسين ابن السيد المـؤيد
قلندر ابن السيد المؤدب
عبد السيد ، بن عيسى الاحدب
لقب في الورى لفرط الشفقه
منه على اصحابه والرفقه
اذ وضعوا للحنو والتواضع
لفظة (حدب) وهو وضع الواضع
والده السيد حسين السامى
ابن سمى العارف البسطامى
اعني أبا يزيد البرزنجي
شهر في الاسلام والافرنج
اذ هـو في زمانه للعالم
قطب ، واى قطب ! قطب اعظم
والـده السيد ذو المكارم
عبدالكريم ابن مغيث العالم
السيد المعروف سيد عيسى
كان اخاثقة سيد موسى
أعني ابني صدق لسيد بابا
علي الهمداني ، فطـوبى
لمـن تشبث بأذيالهم
حيا وميتا ، وأهنا لهـم

من التحيات ، ومـن سلام
عليهم اذكاه بالـدوام
ثم لسيد يوسف قدير تقي
نسبهم وهـو ابن المتقي
السيد المنصور ، ابن السيد
عبدالعزيز ذى التقى والرشـد
خلف صدق السيد النبيل
عبدالله ابن السيد اسماعيل
من مفخر الكبار والاعاظم
امامنا المحق موسى الكاظم
ياربنا بحـق ذا الامام
أعط بنا الغنى عن الانام
وأبـه المشهور فى المشارق
وفي المغارب المحق الصادق
أعني الأمام جعفر بن الباقر
بن زين عباد الطهور الطاهر
نرجو بزهد زين العابدين
تشبثا بالعـروة المتين
وبشهادة الحسين نرجو أن
يحفظنا الله من انواع المحن
وبعلى حيـدر الكرار
نرجو النجاة من عذاب النار
وبالنبي المصطفى التهامـي
اسأل غفرانا من الاثام

رب ! بحرمة النبي العربي
وكل من ذكرتهم في النسب
اعددني من خدام نسل فاطمة
واختم أمورنا بحسن الخاتمة

× × ×

وە لە هۆنینەوەی شەجەرەی شێخ سەعیدی شاکەلیدا فەرموویەتی :

سعيد العارف ذو النـوال
من حاز كل الفخر والكمال
نجل شهاب الدين عالي الجاه
نجل علي ، نجل عبدالله
ولد ابراهيم بادي الشرف
نجل رسول ، وهو نجل يوسف
وهو الى ياسين ينمي ، ولد
قلندر ، سليل عبد السيد
ابوه عيسى الاحدب الاجل
والده الحسين ، وهو نجل
الشيخ بايزيد وهو ولـد
عبدالكريم ، من ابوه المرشد
الشيخ عيسى قطب اهل عصره
واوحد اوانـه ودهره
على يديه ظهرت خوارق
جليلة شاهـدها الخلايق
نجل علي ذي العلا والمكرمة
الهمذاني بـذال معجمة

يوسف من منصور الأواه
عبدالعزيز نجل عبدالله
والده الامام اسماعيل
ابوه موسى الكاظم النبيل
والده الحبر الامام السيد
جعفر الصادق ، وهو ولد
محمد الباقر ذي الفضل الجلي
سليل زين العابدين ، اى علي
ابن شهيد كربلاء : حسين
سبط النبي سيد الكونين
دامت له صلاة ذى الجلال
والآل والصحب ذوى الكمال

وه شەجەرەکەیشیان کە بە مۆری گەلێ لە زانایانو ناوداران مۆرکراوە ئەمەیە کە لە خوارەوە دەینووسین :

الشيخ احمد ، ابن الشيخ محمد ، ابن الشيخ سعيد ، والشيخ محمد ، ابن الشيخ سليمان ، ابن الشيخ محمود ، ابن الشيخ سعيد ، ابن الشيخ شهاب الدين ، ابن الشيخ علي ، ابن الشيخ عبدالله ، ابن السيد ابراهيم البرزنجي ، ابن السيد رسول البرزنجي ، ابن السيد قلندر البرزنجي ، ابن السيد عيسى البرزنجي ، ابن السيد الشيخ عيسى الاحدب البرزنجي ، ابن السيد حسين البرزنجي ، ابن السيد بايزيد البرزنجي ، ابن السيد عبدالكريم البرزنجي ، ابن السيد الاعظم السيد عيسى البرزنجي الحوراني ، وهو أول من توطن في قرية (برزنجة) من أعمال شهرزور ، ابن السيد بابا علي الهمداني ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد منصور ، ابن السيد عبدالعزيز ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد اسماعيل المحدث ، ابن السيد الامام موسى الكاظم ابن السيد

الامام جعفر الصادق ، ابن السيد الامام محمد الباقر ، ابن السيد الامام علي زين العابدين ، ابن السيد الامام حسين الشهيد ، ابن السيد الامام علي بن ابي طالب ، والسيدة فاطمة الزهراء -رض- بنت سيد الاولين والآخرين محمد صلى الله عليه وعلى اله وصحبه وسلم تسليما •

وە ئەمەیش دەقی شەجەرەی سەیدەکانی دێی (قەڵاتەبزانە) •

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله وصحبه اجمعين •

اما بعد : فهذه شجرة مباركة منسوبة الى عباد الملك القديم السادة : الشيخ محمد ، والشيخ محمود ، والشيخ حسن ابناء الشيخ عبدالقادر الشاكلي البرزنجي ، وهو ابن الشيخ عبدالله البرزنجي ، وهو ابن الشيخ حسن البرزنجي ، وهو ابن الشيخ نظامي البرزنجي ، ابن الشيخ يوسف البرزنجي ، ابن السيد مصطفى البرزنجي ابن السيد عبدالله البرزنجي ، ابن السيد على (قەلاتە بزاني) البرزنجي ، ابن السيد عبدالله البرزنجي ، ابن السيد ابراهيم البرزنجي ، ابن السيد رسول البرزنجي ، ابن السيد يوسف البرزنجي ، ابن السيد ياسين البرزنجي ، ابن السيد قلندر البرزنجي ، ابن السيد عيسى البرزنجي ، ابن السيد عيسى الاحدب ، ابن السيد حسين البرزنجي ، ابن السيد بايزيد البرزنجي ، ابن السيد عبدالكريم البرزنجي ، ابن السيد الاعظم السيد عيسى البرزنجي الكوراني ، وهو اول من توطن من اجدادنا في قرية (برزنجه) من اعمال شهروز ابن السيد بابا علي الهمداني ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد منصور ، ابن السيد عبدالعزيز ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد اسماعيل المحدث ، ابن السيد الامام موسى الكاظم ، ابن السيد الامام جعفر الصادق ، ابن السيد الامام محمد الباقر ، ابن السيد الامام حسين الشهيد ، ابن السيد الامام علي بن ابي طالب والسيدة الرضية المرضية فاطمة الزهراء النبوية • رضى الله تعالى عنهم اجمعين •

سەیدەکانی صۆڵە

بۆ رووناککردنەوەی باسی سەیدەکانی صۆڵە بزانن ! ئەمانە لە نەوەی سەید یاسینی ، کوڕی سەید قەلەندەری ، کوڕی سەید عیسای ئەحدەبی بەرزنجین‌و ، بەشی زۆریان لە صۆڵەی قەرەداغدا بوەو ، ئەم سەیدانە لقی زۆریان لێ بوەتەوە وەکوو سەیدەکانی دێی زەردەلیکاوو پساکانو ، باوەخۆشێن‌و ، بێدەن‌و ، دەولەت‌ئاواو ... غەیری ئەمانەیش .

سەیدەکانی صۆڵە لە نەوەی خوالێ‌خۆشبوو شێخ حسەینن .

شێخ طاهیرو ، شێخ باهیر کوڕی شێخ قادری کوڕی شێخ حسەین.

شێخ حەسەن کوڕی شێخ عەلی کوڕی شێخ حسەین .

شێخ صەدیق کوڕی شێخ غەفوور کوڕی شێخ حسەین .

شێخ هادی کوڕی شێخ نووری کوڕی شێخ حسەین .

شێخ محەمەد ، کوڕی شێخ ئەحمەد ، کوڕی شێخ رەزا ، کوڕی شێخ حسەین .

شێخ رەئووف کوڕی شێخ رەزا کوڕی شێخ حسەین .

وە شێخ حسەین کوڕی شێخ حەسەنی کوڕی حاجی شێخ قادرە .

وە لقی زەردەلیکاو شێخ طاهیری ، کوڕی حاجی شێخ محەمەدی کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی حاجی شێخ قادرە .

وە لقی بساکان شێخ نەصرەدینی کوڕی شێخ محەمەدصالحی کوڕی شێخ عەزیزی کوڕی حاجی شێخ قادرە .

وە لقی بێدەن شێخ محەمەدی کوڕی شێخ بابارەسوولی کوڕی شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەبدوصەمەد ...

وە حاجی شێخ قادری باپیری ئەم ذاتانە کـوڕی شێـخ حسەینی کوڕی شێخ سلێمانی ، کوڕی شێخ حسەینی (بێهەور)ە •

وە لقی دەوڵەت ئاوا : شێخ طاهیر ، کـوڕی سەید قەیـدەری ، کوڕی شێخ قادری ، کوڕی شێخ رەسووڵی ، کـوڕی شێخ مصطفای ، کوڕی شێخ رەسووڵە ، کە لەگەڵ شێخ سلێماندا کوڕی شێخ حسەینی (بێهەور) ن • [کە گوندێکە لە نێوان (کرماشان)و (سنە)دا] کوڕی سەید مووسای ، کوڕی شێخ حسەینی ، کوڕی شێخ سولەیمانی شەش ئەنگوس ، کوڕی شێخ رەسووڵی[1] کوڕی سەید یوسفی ، کوڕی سەید یاسینی ، کوڕی سەید قەلەنـدەری ، کـوڕی سەید عیسـای ئەحدەب ، کوڕی سەید حسەینی ، کوڕی سەید بایەزیدی ، کـوڕی سەید عەبدولکەریمی ، کوڕی سەید عیسای بەرزنجی ••• تا کۆتایی شەجەرەکە وەك لە پێشەوە نووسیمان •

ئەوەی پێشەوە لەسەر قسەی شێخ مەعـرووفی نۆدێیی نووسراو ، ئاشکرایشە کە شێخ مەعرووف زاناو مورشید بوەو عیبارەتی ئەو لـەم جۆرە باسانەدا جێگەی متمانەیە •

لقێکی دیکەی سەیدەکانی صۆڵە سەیدەکانی ئەزگلەیە کـە رشتەکـەیان ئاوایە : سەید حسەینی ، کوڕی سەید عەبدوڕەحمانی ، کـوڕی سەیـد عەبدولغـەفووری ، کـوڕی سـەید عـەبدوڕەحمانی ، کـوڕی سەیـد عەبدوڕەزاقی ، کوڕی سەید مصطفای ، کوڕی شێخ رەسووڵی صوڵەی قەرەداغ •••

---

(١) ئەم ذاتە خەلیفەی شەهابەدینی کاکۆزەکریای شاذلیی حەسەنی یەو، بە شێخ رەسووڵی قەرەداغـی ناسراوەو ، لە دەوروبەری سالـی هەزارو چلدا لەدایك بوە •

سەیید عەبدوڕەسووڵی کوڕی سەیید قەڵەندەر

ئەم ذاتە لە جێگەی باوکیدا دانیشتو لەبەر ئـەوە دارای زانستو تەریقەت بوو دەستی‌کرد بە خزمەتی دین‌و موسوڵمانان •

ئەمانە لە فەرموودەکانین :

مورشید ئەوەیە کە ئەوەندە کار بکاتـە سەر دڵـی موریدی خـۆی خۆشەویستی دنیای لە دڵدا نەمێنێ •

هەرچی موریدم هەیە شێوەیانم نیشان دراوەو زانیومە کێ ئەبێ بە موریدم •

ئەم ذاتە هەمیشە بەڕۆژ ـ ئەو ڕۆژانە نەبێت کـە ڕۆژوو تیایانـدا حەرامە ـ بەڕۆژوو بوەو ، بە شەو شەونوێژی کردوە •

شێخ ئەبو سەعیدی موریدی ئەڵێت : ڕۆژێك لە خزمەتیدا بووم لە سەفەرێکدا لە ڕێگەدا گەیشتین بە ئاوێك ویستی دەسنوێژ بگرێ ، کاتێ لەو ئاوەی کردە مشتی فەرمووی : ئەم ئاوە نیشانەی گوناهی گـەورەی تێدایە • منیش بەو چەمەدا سەرکـەوتم پیاوێك‌و ژنێکم پێکـەوە بینی • پاش لێکۆڵینەوە لەو دوو کەسە تێگەیشتم کە ئەوانە بەدکردەوەن •

سەیید عەبدوڕەسووڵ لە ساڵی نۆصەدو شەصت‌و چواری کۆچیدا لـە گـوندی بەرزنجە کـۆچی دوایی کـردوە • دوو کـوڕی لـێ بەجێما : سەیید عەبدوصەمەدو ، سەیید عەبدوسەیید • ئـەم کـوڕەی دوایی لە جێگەکەیدا دانیشت •

سەییید عەبدوسەییدی کوڕی عەبدوڕەسووڵ

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو خاوەن تەریقەتو کەرامەت بوە • ئەم پیاوە گەلێ فەرموودەی جوانی بوە ، لەوانە :

ئیسراحەتی دنیاو قیامەت لە کەنارەگیریدایە •

زاهید ئەو کەسەیە ستایشو ذەم لەلایا وەکوو یەك وابن •

مەلا عەزیز ناوی بەرزنجەیی گیراوی‌یەتی‌یەوە ئەڵێت : ڕۆژێك لە خزمەتیدا بووم کەوێکی کێوی هات لە نزیکی‌یەوە نیشتەوەو ، دەستی کرد بە خوێندن • جا سەیید عەبدوسەیید پێی فەرمووم : بڕۆ فلانم بۆ بانگ بکە • چووم بانگم کردو ، هات بۆ خزمەتی • سەیید فەرمووی : ئەو کەوە ئەڵێ : ئەمڕۆ ئەو کابرا هاتوە هەموو کەوبارەکانی گرتوومو بردوونی ! کابرا عەرزی‌کرد : ڕاستە • جا سەیید عەبدوسەیید فەرمووی : بڕۆ کەوبارەکانی لە شوێنەکەی خۆیاندا بەرەڵا بکە ، ئەویش بەقسەی کرد •

ئەم ذاتە لە ساڵی نۆصەدو نەوەدو پێنجدا لە دێی بەرزنجە کۆچی دوایی‌کردوەو دوو کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە : سەیید ئیسماعیلو ، بابارەسووڵ • ئەم بابارەسووڵە لە جێگەکەیدا دانیشت •

بابا ڕەسووڵی کوڕی عەبدوسەیید

ئەم ذاتە لە زانا هەڵکەوتوەکان بوەو ، گەلێ ڕەنجی داوە بۆ خوێندنو لە خزمەتی شێخ شوکروڵلای کوڕی شێخ نیعمەتوڵلای خالیدیدا کتێبی (مصابیح) و (شرحی معالم)ی خوێندوەو ، لە خزمەتی مەولانا ئەبوبەکری موصەننیفیشدا کتێبی (وضوح)ی (شرح محرر)ی لە شەرعداو ، (جمع الجوامع) ی لە ئوصوولی فیقهدا خوێندوەو ، مەلا

ئەبوبەکری موصەنیف گەلێ ستایشی سەید بابا رەسوولی کردوەو فەرموویەتی :

(انتهى اليه الاحوال وكشف موارد الصادرين بشهرزور ، وتلمذ عليه خلايق من العلماء والفقهاء والصلحاء ، وقصدوه بالزيارات ، وانتهى اليه الرياسة فى الطريق وشرح احوال القوم، وكشف مشكلات منازلهم ، وبه عرف تربية المريدين ، وانعقد عليه اجماع المشايخ بالاحترام والتعظيم •

وله كلام عال فى التصوف والاشارات في لسان القوم وقال : المراقبة تقتضى حال القرب ، وحال القرب تقتضى حال المحبة •

ويقول : المراقبة لعبد يراقب الحق بالحق ، ويتبع المصطفى ـص ـ فى افعاله واقواله وآدابه •

ويقول : انفع العلوم العلم باحكام العبودية ، وارفع العلوم علم التوحيد •

وە ئەیفەرموو : هەرکەسێ بە دنیاوە خەریك بێت هەمیشە داماو کزە •

وە (فەقر) رووتبوونە لە پەیوەندیو خەریکبوونە بە خوداوەو ، خۆخاڵیکردنە لە غەیری خودا • وە نیشانەی ئەم حاڵە ئەوەیە کە حاڵی ئینسان بە بوونو نەبوونی ئەسباب نەگۆڕێ •

وە ئەیفەرموو : هەڵەیە کەسێ دەعوای زانست بکاو ترسو زەرعی نەبێ •

ئەم بابا رەسووڵە لە فەقرو زوهدو موجاهەدەدا گەیشتبوە پلەیەك کەس نەیگەیشتوەتێو ، ئارەزووی دنیاو خەڵکی دنیای نەبوو •

وە ئەیفەرموو : تەمەن لە هەموو شتێ خۆشەویستترەو ، دنیا لە هەموو شتێك بێ بایەخترە ، جا زیانێکی گەورەیە کە ئادەمیزاد خۆشەویستترین شت لە بێبایەخترین شتدا خەرج بکات •

سەیید محەمەدی مەدەنی‌ی کوڕی بابا رەسووڵ ئەڵێ : رۆژێک بە باوکم وت : مامۆستای تۆ کێ‌یە ؟ فەرمووی : بە ظاهیر سەنەدی من مەولانا ئیلیاسە ، ئەویش عەهدی لە باوکی خاوەن پایەم وەرگرتوە ، بەڵام لە راستیدا مامۆستای من خضری زیندەیە ، چونکی من لەمەوپێش سێ مانگ چاوم کوێر بوەو شتی نەبینیوەو ، منیش بە نی‌یەتی زەیارەت‌و پاڕانەوە لە مەردان چووم بۆ زیارەتی ئیمام حسەین • کاتێ گەیشتمە بەر ئارامگاکەی‌و راوەستابووم‌و بە دڵ داوای شیفام ئەکرد ، لەو کاتەدا یەکێ هات دەستی گرتم‌و ، بردمی بۆ نزیکی شوێنەکەی‌و ، لەوێدا دەستی بە چاوەکانمدا هێناو ـ لە سوپاسی خوداوە ـ چاوەکانم رووناك بوونەوە ، کە تەماشام کرد رووناکی‌و نوور لەسەر ئارامگای ئیمام حسەینەوە بەرز ئەبوەوە بۆ ئاسمان‌و دنیا بەو نوورە رووناك ئەبوەوەو ،دنیام بۆ دەرئەکەوت• جا لەو کەسەم پرسی : تۆ کێیت ؟ فەرمووی : من خضرم‌و ، لەو شوێنەدا دەرسی پێ گوتم‌و فێری کردم •

بابا رەسووڵ لە سەرەتای ژیانی‌یەوە خەریکی خوێندن بوەو ، بۆ خوێندن سەفەری بەغداو حیجازو میصری کردوەو ، لە کاتی خوێندنیشدا هاوڕێتی گەلێ لە پیاوچاکانی کردوەو ، صەحیحی بوخاریی بە دەرز خوێندوەو ، لە ئەنجامدا هاتوەتە بەرزنجەو خەریکی دەرسوتنەوەو رێنومایی موسوڵمانان‌و خزمەتی ئایین بوە •

وە من ئەڵێم : (جمع الجوامع)و (وضوح)ی لە خزمەتی مەلا ئەبوبەکردا خوێندوەو (مصابیح)و (شرحی معالم)ی لە خزمەتی شێخ شوکروڵڵای خالیدیدا خوێندوە • هەروا بیستومە لە خزمەتی مەلا مووسای تەوەکەڵیدا خوێندوویەتی •

حاجی عەبدوڵڵای شارەزووریی کە ئێستە کۆچی دوایی کردوەو لە بەر جادەی لای کێوی سەیید صادقدا نێژراوە •• ئەڵێ : من کاتی

خۆی خزمەتکاری هەندێك ئەهلی دنیا بووم‌و ، لە ناو کردەوەی نابارو ناشەرعیدا دەژیام‌و ، رۆژێك مەڕێکم لە هەژرانێك داگیر کردو سەرم‌بڕی‌و دەستم‌کرد بە گۆشت برژاندن • لەو کاتەدا ژنێك هات هەندێك ئاگری بردو ئەوەندەی پێ نەچوو هاتەوە ئاگری برد ، جاری سێهەم هاتەوە ئاگری برد ، تێگەیشتم ئارەزووی لە گۆشتە ، جا هەندێك گۆشتم دایێ بردی ئیتر رۆیشت‌و نەهاتەوە •

پاش ماوەیەکی کەم لە خۆمەوە حاڵم گۆڕاو ، هەندێك شت هاتەبەرچاوم‌و ، شەو خەوم لێکەوت‌و ، لەخەودا یەکێك هاتەسەرم وتی : من خدری زیندەم‌و فەرمانت پێ‌ئەدەم کە بچیت بۆ لای بابارەسوولی بەرزنجە • کە رۆژم لێ‌بووەوە هەستام رێکەوتم بۆ بەرزنجەو ، لە خزمەتی بابا ڕەسووڵدا تەوبەم کردو ، ئەوەی لە توانامدا بوو لە دانەوەی ماڵی خەڵك‌و گێڕانەوەی ستەم جێ‌بەجێم کرد •

پاش ئەوە بە ئیجازەی شێخ بابارەسووڵ چووم بۆ حەج‌و گەڕامەوەو لە خزمەتی شێخ بابارەسووڵدا مامەوەو خەریکی بەندەیی‌کردن بووم‌و دەسبەرداری حەرامخواردن‌و کردنی کردەوەی نابار بووم •

شێخ بابارەسووڵ لە ساڵی نۆصەدو هەشتاو سێدا لە بەرزنجە لەدایك بوەو لە ساڵی هەزارو پەنجاو شەشی کۆچیدا لە بەرزنجە کۆچی دوایی کردوە •

شێخ بابارەسووڵ پیاوێکی جوان‌و پێکەوتوو و سالارو سوارچاك‌و تیرەندازو ئازا بوەو ، گەلێ ژنی هێناوەو کوڕو کچی زۆر بوون •

ژنی یەکەمی : عائیشەی کچی مەلا محەممەدی نائیب بوە • لەم ژنە تاقە کچێکی بوە ناوی مریەم بوە ، لە پێش کۆچی دوایی باوکیدا لەگەڵ دایکیدا مردوون •

دووەم : فاطیمەی کچی شێخ عیزەدین کوڕی شێخ شەمسەدینی شۆشیی عەباسی یە کە خەلیفەی شێخ ئەحمەدی (قصیران) ی بوە لەم ژنە کوڕێکی بوە ناوی عەبدوصەمەد بوە کە باپیری سەیدەکانی سەرگەڵووەو کوڕی گەورەی بابارەسووڵ بوەو • هەروەها سەیید عەبدولکەریمو عەبدوسەییدو سەیید عەلی (وەندەرێنە)و سەیید ئیسماعیلو سەیید ئیسحاق کە لەگەڵ سارای خوشکیدا بە سکێ پەیدابوونو ، عائیشەو ئاسیە •• بەرەی ئەم ژنەن •

سێهەم : فاطیمەی کچی شێخ شوکروڵڵای کوڕی شێخ نووروڵڵای خالدی بوە • لەم ژنە حەسەنو ، حسەینو ، یوسفو ، ئەحمەدو ، محەمەدو ، ئیبراهیم بوە • هەروەها لەم ژنە پێنج کچیشی بوە : زلێخاو ، بەڵقیسو ، هاجەرەو ، رابیعەو ، حەفصە •

چوارەم : ناوی زێرین بوە • لەم ژنە تەنها حەیدەری بوە کە باپیرەی سەیدەکانی عەبابەیلێو تاوێرەو ئەو دەورو بەرەیە •

پێنجەم : ناوی ئینصاف بوە ، لەم ژنە (ذو النون)و ، عەبدوڕەسوولو ، بایەزیدو ، زەینەلعابیدین بوە •

ئەم شێخ بابا رەسووڵە حەفدە کوڕی بوە : عەبدوصەمەدو ، عەبدولکەریمو ، عەبدومسەییدو ، عەلیو ، ئیسماعیلو ، ئیسحاقو ، حەسەنو ، حسەینو ، یوسفو ، ئەحمەدو ، محەمەدو ، ئیبراهیمو ، حەیدەرو ، ذونوونو ، عەبدوڕەسووڵو ، بایەزیدو ، زینەلعابدین • وە هەندێك کەس دەڵێن : کوڕێکی سولطان ناویشی بوە •

جا یەکەم کوڕی کە شێخ عەبدوصەمەدە باپیرەی سەیدەکانی سەرگەڵووەو ، چوار کوڕی بوە : شەمسەدینو ، مصطەفاو ، عەبدوڵڵاو ، محەمەد • لە شەمسەدین یوسفو ، لە یوسف شێخ عەلی حاجیو ، لە شێخ عەلی حاجی یوسفو ، ئیبراهیم بوە • لە یوسف سلێمانو ئەحمەد بوە ،

که دوایی بوه به حاجی شێخ ئەحمەدو بوه به خەلیفەی مەولانا خالیدو ، ئەنجام لە دێی سەرگەڵوودا بە چاوەقووڵە کۆچی دوایی کردوەو هەر لەوێ بە خاك سپێرراوە •

لە حاجی شێخ ئەحمەد چوار کوڕ بەجێماوە : عەبدولقادرو ، ئیبراهیمو ، عەبدوڕەحمانو ، سەلیم •

شێخ عەبدولقادر چوەتە ڕێبازی تەصەووفەوەو بوە بە خەلیفەی باوکیو ، لە کاتی خۆیدا پارێزەری کەرکووك لە نزیکی سەرای حوکوومەتدا خانەقای بۆ دروست کردوەو ، شێخ عەبدولقادر لەو خانەقادا ئیرشادی کردوەو ، کاتێك لە جیهان دەرچوە لە هۆدەیەك لە هۆدەکانی خانەقاکەیدا بە خاك سپێرراوە •

شێخ عەبدولقادر محەمەد جەوادو ، عەلیو ، حسەینو ، محەمەدو ، مەعرووفو ، طەیفووری لێ بەجێماوە • لە شێخ حسین ـ کە لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەوتی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە ـ سەید ئەحمەدی خانەقاو سەید عومەر بەجێماون •

کوڕی دوەمی شێخ بابا ڕەسووڵ شێخ عەبدولکەریمە : ئەم ذاتە تەنها یەك کوڕی بوە بە ناوی خۆیەوە ناوی ناوە • واتە عەبدولکەریم ، وە عەبدولکەریم کوڕێکی بوە ناوی عەبدوڵڵا بوەو ، عەبدوڵڵایش نەوەی نەبوە •

کوڕی سێهەمی بابا ڕەسووڵ عەبدوسسەیدە : ئەمیش سێ کوڕی لێ بەجێماوە : مەحموودو ، ئەحمەدو ، محەمەد •

کوڕی چوارەمی شێخ بابا ڕەسووڵ شێخ عەلیە : کە بە شێخ عەلیی وەندەرێنە ناسراوە • کە دێیەکە لە نزیکی بەرزنجەدایە • ئەم ذاتەیش چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ محەمەدی نۆدێ کە بە (الکبریت الاحمر) ناسراوەو ، شێخ عیساو ، شێخ بایەزیدو ، شێخ حسەین •

شێخ عەلیی وەندەرێنە لە ساڵی هەزارو هەژدەی کۆچیدا لەدایـك بوەو ، لە ساڵی هەزارو هەشتادا کۆچی دوایی کردوەو ، ئارامگای پیرۆزی لە وەندەرێنەدایە •

وە نەتەوەی ئەم شێخ عەلی یە لە گوندی قـەڵاگای ناوچـەی سەنگاودا نیشتەجێ بوون •

وە نەتەوەی شێخ بایەزیدو شێخ حسەین ، کـوڕانی شێـخ عـەلیی وەندەرێنە لە دێی (لۆتەر)و (نەیلووجە)ی سەر بە ناحیـەی (مەرگە)دا نیشتەجێ بوونو ، هەندێکیشیان هەر لە بەرزنجەدا ماونەتەوە •

کوڕی پێنجەمی شێخ بابا رەسووڵ کە شێخ ئیسماعیلە باپیرەی گەلێ لە سەیدەکانی بەرزنجەیە ، لە شێخ ئیسماعیل شێخ بایەزیدو ، لە شێـخ بایەزید شێخ عیساو ، شێخ ئیمامو ، شێخ حسەینی بە (المعی) ناسراوو ، شێخ حەسەنی (کونەکۆتری)و ، شێخ عەبدوسسەلامو ، شێخ محەمەدئەمین بەجێماون •

جا لە شێخ عیسای کوڕی شێخ بایەزید پێنج کوڕ بەجێماون : شێـخ محەمەدو ، شێخ حەسەنو ، شێـخ حسەینو ، شێخ ئیسماعیلو ، شێـخ ئیمـام •

شێخ ئیمام باپیری سەیدەکانی (میل ناصر)ی ناوچەی گەرمیانەو ، خۆی لە دێی (ژاڵەی گوم) دا کۆچی دوایی کردوەو ، هەر لەوێ بـە خاك سپێرراوە • وە لە نەتەوەی ئەوە شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ رەسووڵی باوکی شێخ طاهاو ، شێخ یاسینو ، شێخ محەمەدو شێـخ عەبدولقادرو ، بایەزید ، زۆربەی نەتەوەی ئەمانە وان لە دێی (بەرزنجە)دا •

وە شێخ حسەینی بە (ألمعی) ناسراو باپیرەی سەیدەکانی (خێوەتە)ی نزیکی قەڵاچوالانەو ، لەم شێخ حسەینە دوو کـوڕ بەجێماون : شێـخ

موحسین‌و ، شێخ غەنی کە باپیری سەیدەکـانی خێوەتەو (پەلکانە)ن لـە شاربازێر •

وە لە شێخ حەسەنی کوڕی بایەزیدی کوڕی ئیسماعیلی کوڕی شێخ بابا رەسوول •• شێخ مەحمـوودو شێـخ قاسم بەجـێ‌ماون‌و ، لە شێـخ مەحموود بەرەی شێخ عەبدوصەمەدی قازی سلێمانی‌و سەیدەکانی کونەکۆتر بەجێ‌ماون •

وە لە شێخ قاسمی کوڕی شێخ حەسەنی کوڕی شێخ بایەزیدی‌کوڕی شێخ ئیسماعیلی کوڕی شێخ بابا رەسووڵ •• شێخ عەبدولکەریم‌و ، شێخ عەبدوڕەحیم‌و ، شێخ عەبدولەطیف بەجێ‌ماون ، کە لـە زانا بەرزەکانـی شاری سلێمانی بوون •

ئەم شێخ عەبدولکەریمە مامۆستای گەلێ لـە زانایانی سلێمانی بـوە وەکوو مەلا برایمی بیارەو ، مـەولانا خالیـدی نەقشبەندیی • ئـەم شێـخ عەبدولکەریمە لە ساڵی هەزارو دووصەدو سیازدەی کۆچیدا بە تاعـوون لە سلێمانی کۆچی دوایی کردوە •

وە کوڕانی شەشەم‌و ، حەوتەم‌و ، هەشتەم‌و ، نۆهەم‌و ، دەهەم‌و ، یازدەهەم‌و ، دوازدەهەم کە بریتین لە ئیسحاق‌و ، حسەین‌و ، یـوسف‌و ، ئەحمەدو ، ئیبراهیم‌و ، ذونوون‌و ، زەینەلعابیدین ئەمانە نەتەوەیان نەبوە • هەروا سولطان ناویش ، ئەگـەر راست بـێ کـوڕی شێـخ بابا رەسووڵ بووبێت •

وە کوڕانی سیازدەهەم‌و چواردەهەمی شێخ بابا رەسووڵ کـە شێـخ عەبدوڕەسووڵ‌و شێخ بایەزیدن •• زۆربەی نەوەیان لە دێی بەرزنجەدا ماونەتەوە •

وە کوڕی پازدەهەمی بابا رەسووڵ کە سەید محەمەدە ، کە لە ١٠٤٠دا لەدایك بوە ، چوەتە مەدینـەی مونەووەرەو ، لـەوێ بـوە بـە قاضی‌و ،

مودەڕیس و ، پاش ماوەیەکیش بوە بە موفتیی مەدینە تا لە سالی ۱۱۰۳ دا کۆچی دوایی کردوە ٠

ئەم ذاتە گەلێ نەتەوەی زانای لێ بەجیّماوە وەکوو : سەیید جەعفەری بەرزنجیی کە لە مەدینەی مونەووەرەدا ناوبانگی دەرکردوەو زانایەکی گەورە بوەو ، نەتەوەی لە مەدینەدا ماون وەکوو سەیید ئیبراهیمی (محدث) ٠

ئەم سەیید ئیبراهیمە ، بە گوێرەی ئیجازەی هەندێ (محدثین) زانایەکی بەرزی حەدیث بوە ٠ پاش ماوەیەك کە لە مەدینەدا بوە هاتوەتەوە بۆ خاکی نیشتمان و پاشاکانی بابان ڕێزیان گرتوەو ، لە دێی (بەردەزەرد)ی نزیکی قەلاچوالاندا بە مودەڕیسی دامەزراوەو گەلێ خزمەتی زانست و ئایینی کردوەو ، ئەنجام هەر لەو دێدا کۆچی دوایی کردوەو سەیدەکانی بەردەزەرد لە نەتەوەی ئەم سەیید ئیبراهیمەن ٠

بەم گوێرە کە لە سەیید ئیبراهیمی بەردەزەرد پێنج کوڕ بەجیّماون ٠ سەیید محەممەدو ، سەیید ئەبوبەکرو ، سەیید عومەرو ، سەیید عوثمان و ، سەیید عەلی و ، دووکچ : فاطیمەو ، بەلقیس و ٠٠ سەیید محەممەد کوڕی گەورەی سەیید ئیبراهیم لە دێی (قەلاتە) دا کۆچی دوایی کردوەو ٠٠٠ هاتنەوەی سەیید ئیبراهیمی کوڕی سەیید محەممەدی مەدەنی لە مەدینەوە بۆ خاکی بابان و دامەزراندنی لە دێی بەردەزەرددا ٠٠ موتەواتەرەو جێگەی گومان نی یە ٠٠٠

قسەی شێخ مارفی ڕیشەلانیش لە کتێبی (أنساب) ەکەیدا کە ئەلێ : سەیید ئیبراهیمی کوڕی شێخ بابا ڕەسوولی نەتەوەی نەبوە ٠٠ زیان لەم مەبەستی ئێمە نادا ، چونکی ئەو ئیبراهیم ناوە کە شێخ مارف باسی ئەکات شێخ ئیبراهیمی کوڕی شێخ بابا ڕەسوولەو ، ئەم سەیید ئیبراهیمی بەردەزەردە کوڕی سەیید محەممەدی مەدەنی و کوڕەزای بابا ڕەسولە ٠

باش ئاگاداری ئەم مەبەستە بن ٠

ئەمەیش دەقـی شەجـەرەی نەسەبی سەیید طاهیری کـوڕی سەیید ڕەشیدە کە لە نەتەوەی سەیید ئیبراهیمی بەردەزەردە :

السید طاهر بن السید رشید ، بن السید احمد ، بن السید عباس ، ابن السید عبدالله ، ابن السید معروف ، ابن السید اسماعیل ، ابن السید محمد ، ابن السید ابراهیم ، ابن السید محمد المدنی ، ابن السید بابا رسول ، ابن السید عبد السید ، ابن السید عبدالرسول ، ابن السید قلندر ، ابن السید عبدالسید ، ابن السید عیسی الاحدب ، ابن السید حسین ، ابن السید بایزید ، ابن السید عبدالکریم ، ابن السید عیسی البرزنجی ، ابن السید بابا علی الهمدانی ، ابن السید یوسف ، ابن السید منصور ، ابن السید عبدالعزیز ، ابن السید عبدالله ، ابن السید اسماعیل المحدث ، ابن الامام موسی الکاظم •

وە کوڕی شازدەهەمی شێخ بابا ڕەسووڵ ، کە شێخ حەیدەرە ، چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ قاسمو ، شێخ عەبدولکەریمو ، شێخ عەبدوڕەحیم •

شێخ عەبدوڕەحیم پێش ژنهێنانی کۆچی دوایی کـردوە • نەتەوەی شێخ قاسمو ، شێخ عەبدولکەریمیش لە دێهاتی شارەزووردا و لـە شاری هەڵەبجەدا بڵاو بوونەتەوە •

وە لە شێخ عەبدوڵلای کوڕی شێخ حـەیدەری کـوڕی شێخ بابا ڕەسووڵ •• شێخ حەیدەر بەجێماوە کە لە دێی ناسراو بە (عەبابەیلێ) نیشتەجێ بوەو[1] ، نەتەوەیەکی زۆری لێ کەوتوەتەوە •

ئەم شێخ حەیدەرە جارێك بە سەفەر ئەچێت بۆ دێی (قەیتوول) لە ناحیەی (زەنگەنە) لەو دیوی قەرەداغەوەو ، بە خواستی خـودا لـەوێ

---

(١) ئەم شێخ حەیدەرە لە پێشدا لە دێی تاوێرەدا بودو ، دوایی لەوێوە هاتوە بۆ عەبابەیلێ ــ ابا عبیدە ــ •

نەخۆش دەکەوێت‌و کۆچی دوایی ئەکات‌و ، ئارامگاکەی لە دێی (فەیتوول) دایە •

وە کوڕی حەقدەهەمی شێخ بابا ڕەسوول کە شێخ حەسەنە تەنها کوڕێکی لێ بەجێماوە کە ناوی سەیید ئەحمەد بووە بە (کاکە سوور) ناسراوە • سەییدەکانی (پیرحەسەنی) نەتەوەی (شێخ مەولان)و سەییدەکانی (هەزار مێرد)و سەییدەکانی (سیتەك)ی ژوورووی لە نەتەوەی کاکەسوورن •

وە سەییدەکانی دەروێشانی ئیددیعای ئەوە ئەکەن کە لە سەییدەکانی سیتەکن‌و شەجەرەی مۆرکراویشیان هەیە • شێخ مارفی ریشەلانی ئەڵێ : بە دەستخەتی باوکم ، شێخ ئەحمەدی ئیمام ، نووسراوە کە شەجەرەی سەییدەکانی پیرحەسەنی هەرچی لە سەیید مەولانە ئەوە شێخ حەسەنی گڵەزەردە مۆری کردووە لە نەوەی سەیید ئەحمەدی ناسراو بە کاکەسوورن •

وە من کە دانەری ئەم کتێبەم ئەڵێم : حاجی سەیید حەسەن ، کوڕی سەیید مەعرووف ، کوڕی سەیید شەمسەدین وە حاجی شێخ عەبدوڵلای واژەیی کوڕی سەیید عەزیزی ، کوڕی سەیید شەمسەدین ئەمانە داوای ئەوە ئەکەن کە لە نەوەی شێخ حەسەنی کوڕی شێخ بابا ڕەسووڵن‌و ، وێنەی شەجەرەکەیان ئاوایە :

السيد عبدالله ، ابن السيد عزيز ، ابن السيد شمس‌الدين ، ابن السيدمحي‌الدين ، ابن السيد عثمان ، ابن السيد حسين ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السيد ذوالنون ، ابن السيد صادق ، ابن السيد عبد العزيز ، ابن السيد حسن ، ابن السيد بابا رسول ، ابن السيد عبدالسيد، ابن السيد عبدالرسول ، ابن السيد قلندر ، ابن السيد عبدالسيد ، ابن الشيخ عيسى الاحدب •••

تا دوایی شەجەرەی بەرزنجەیەکان •

وە ئەم شەجەرەیەم دیوە کە بە مۆری گەلێ لە گەورە زاناکانی وەکوو شێخ مەحموودی نەقیبو ، کاك ئەحمەدی سلێمانیو ، شێخ مصطەفای موفتییو ، سەید عەلیی کوڕی باباڕەسوولی بەرزنجیو ••• غەیری ئەوانیش مۆر کراوە • مێژووی نووسینەکەی هەزارو دووسەدو حەفتاو چواری کۆچی‌یە •

جا لەبەر ئەوە کە دیارترینی کوڕی شێخ بابا رەسوول شێخ عەلی وەندەرینە بۆیە لێرەدا دەنووسین :

شێخ عەلی

ئەم زاتە پیاوێکی زاناو بەرێزو خاوەن پایەو مایە بوەو ، لە تەریقەتدا خاوەن کەرامەت بوەوە زیاد لەوەیش کە لە خزمەتی باوکیدا تەمەسوکی کردوەو تەریقەتی وەرگرتوە •• چوە بۆ شاری بەغداو لە خزمەتی شێخ محەمەد قاسمی بەغدادیدا تەریقەتی وەرگرتوەو سلووکی کردوە تا ئیجازەی پێداوە بۆ ئیرشادی موسوڵمانان •

وە لە فەرموودەکانی‌یەتی :

هەرکەسێ تەربی‌یە نەکرابێت تەربی‌یەی کەسی پێ‌ناکرێت •

پاش ئەوە لە بەغدا گەڕایەوە چوو لە دێی (لۆتەر)ی سەر بە ناحیەی (مەرگە) دانیشتو ، گەلێ موریدو مەنسووبی لێ‌کۆبوەوەو ، گەلێ کەس لە خزمەتیدا گەیشتن بە پایە • وە گەلێ فەرموودەی بە نرخی بوەو ، گەلێ ئامۆژگاری موریدەکانی کردوە بۆ ئەوە خۆیان لە خۆشویستنی دنیاو ئەهلی دنیا دوور بخەنەوە •

شێخ عەلی ساڵێك پێش لە دنیادەرچوونی (لۆتەر)ی بەجێ‌هێشتوەو هاتوەتەوە وەندەرێنەی کۆنە شوێنی خۆیان لە نزیکی بەرزنجەدا ، تا لە ساڵی هەزارو هەشتادا لەوێ کۆچی دوایی کردوە •

شێخ محەمەدی نۆدێی کوڕی شێخ عەلی

ئەم ذاتە دیاریترینی کوڕی شێخ عەلی بوەو،لە سەرەتای ژیانی‌یەوە خەریکی زانیاری‌و تەصەووف‌و لەخوداترسی بوەو،لەگەڵ گەورەزاناکانی چەرخی خۆیدا رای‌بواردوە • وە زیاد لەوە کە لە خزمەتی باوکیدا سلووکی کردوەو بوە بە خەلیفەی چوە بۆ بەغداو لە خزمەتی شێخ محەمەدصادقدا سلووکی کردوەو ئیجازەی لێ‌وەرگرتوە •

جا هاتوەتەوە بۆ وڵاتی خۆی‌و خەریکی ئیرشادی موسوڵمانان بوە • وە چەند جار حەجی ماڵی خوداو زیارەتی پێغەمەری کردوە • وە گەلێ پیاوی باشی پێگەیاندوەو بوون بە خەلیفەیی‌و موسوڵمانان سوودیان لێ‌وەرگرتوون •

وە لە فەرموودە بەنرخەکانی‌یەتی :

زانا ئەوەیە رەفتار بە زانستەکەی بکاو پەیڕەویی رێبازی حەزرەت بکات •

وە : بەرزیی ئادەمیزاد بە جوانیی خوویەتی • پێغەمەر – د – فەرموویەتی : (اقربکم منی مجلسا یوم القیامە احسنکم اخلاقا) •

وە : دنیا دەریایەو کەناری دەریا قیامەتەو ، کردەوەی باش کەشتی‌یە ، بە کەشتی نەبێ زەحمەتە ئادەمیزاد لە دەریا رزگار بێت‌و بگا بەو قیامەتە باش بێت •

وە : دوور بکەونەوە لە هەر کەسێ کـە بۆ خێری دنیا ستایشـتان ئەکات • وە لەو کەسانەیش کە بەندەیی کردنی خوداتان لەبیر ئەبەنەوە •

وە : هەمیشە موراقەبەی خـودا بکـەنو ئاگاتان لە خـۆتان بێت ، چونکی موراقەبەی خودا کلیلی دەرگای پیرۆزی یەو ، ئاسانترینی ڕێگەی حەقەو ، هۆی پاکیی دڵو ، ئولفەت لەگەڵ حەقو ئازاری نەفسدایە •

وە : بینای سلووك لەسەر سێ شتە :

یەکەم : خەریکبوون بە ذیکری خوداوە لەگەڵ حوزووری دڵدا •

دوەم : موراقەبەی حەق •

سێهەم : موخالەفەی نەفس •

وە : پاروی حەلاڵ وەکو ئیکسیر وایە بۆ دڵ • واتە دڵی خراپ چاك ئەکاتەوەو ، دڵی تاریك رووناك ئەکاتەوە •

ئەم ذاتە گەلێ کەسی پێگەیانـدوە ، وەکـوو : شێـخ عەبدولـلای سوێدیی و ، شێخ حەسەنی مەولاناوا ••• وە دۆسـتی شێخ ئیسماعیلی عەودالانی بوە •

بە کورتی ئەم ذاتە تەمەنێکی پیرۆزی لە خزمەتی ئاینی ئیسـلامدا رابوارد ، تا لە سالی هەزارو صەدو بیستو شەشی کۆچیدا لە دێی نۆدێ کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە پێنج کـوڕی بەڕێزو بەتـوانای بـەجێ هێشـت : شـێخ ئیسماعیلو ، شێخ حەسەنو ، شێخ عەلیو،شێخ ئەحمەدو ، شێخ محەمەدە سـوورە •

ئەم کوڕانە هەموو لەو خانەدانەدا تەربیەیە کراونو خوێندوویانەو ، هەر یەکەو بە گوێرەی بەشی خۆی سوودی وەرگرتوە •

شێخ ئیسماعیلو شێخ حەسەن بە فەرمانی باوکیان لە خزمەتی شێخ عەبدوڵلای سوێدیدا ـ کە خەلیفەی باوکیان بوە ـ سلووکیان کردوەو پێگەیشتوونو خەریکی خزمەتی ئایین بوون •

شێخ ئەحمەدی غەزائی لەگەڵ شێخ محەمەدە سوورەی برایدا لە نۆدێ لە جێگەکەی باوکیدا دانیشت • وە شێخ ئیسماعیلو شێخ حەسەن چوون بۆ قەرەداغو لە دێی (ولیان) دانیشتنو ، شێخ عەلی چوو بۆ (دۆڵبەموو) لە خۆرهەلاتی بەرزنجەداو لەوێ نیشتەجێ بوو ، وە هەرکەسێ بە گوێرەی توانای خۆی خزمەتی ئایینی کرد •

بەلام شێخ ئیسماعیل لە ئیرشاددا دەرکەوتو ناوبانگی دەرکردو رۆژبەرۆژ پلەی بەرز ئەبوەوە ، هەتا بە بڕیاری خودا کەوتە رێ بۆ زیارەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیو سوودوەرگرتن لە ئیرشادی شێخ ئەحمەدی ئەحسائی[(١)] کە لەو چەرخەدا هاتبوو بۆ بەغداو لە تەکیەی خالیدی‌یەی ئێستەدا دانیشتبوو خەریکی ئیرشاد بوو ، جا شێخ ئیسماعیل بە خزمەتی گەیشتو تەمەسوکی پێ‌کردو سلووکی کرد لە خزمەتیدا ، وە لە ماوەیەکی کەمدا ئیجازەی خەلافەتی لە تەریقەی قادری‌یەدا لێوەرگرت ، کە شێخ ئەحمەد ئەو تەریقەتەی بەڕێوە دەبرد •

وە لە بەغداوە گەڕاوە بۆ شارەزوورو دەستی کرد بە ئیرشاد ، بەلام

---

(١) ئەم ذاتە تەریقەتی لە شێخ حسەینی بەصری وەرگرتوە ئەویش لە شێخ محەمەد صادق ، ئەویش لە شێخ محەمەد قاسم ، ئەویش لە شێخ عەبدولفەتاح ، ئەویش لە شێخ محەمەد (غریب الله) ئەویش لە شێخ (عبدالرؤوف) ئەویش لە (سلطان الاولیاء) عەبدولقادری گەیلانی •

ئەوەندە بە توانا بوو ئیرشادی باشـی کـرد بوو بـە شـێخێکی باڵادەستی بێوێنەو ، ناوو شۆرەتی بڵاوبوەوە بە وڵاتدا •

لەو سەردەمەدا ئەحمەد بەگی زەنگەنە لە لایەنی عوثمانی یەکانەوە فەرمانڕەوای قەرەداغو سەنگاو بـوو ، هات بۆ ولیـان بۆ دیدەنی شـێخ ئیسماعیلو شێخ حەسەنو ، لەو دیدەنی یە گەڕایەوە کارێکی وای کرد کە دەوڵەت دێی (قازان قایە)ی دا بـە شێخ ئیسـماعیلو دێی گڵەزەردە بە شێخ حەسەن • جا هەردوو برا بە دڵگەرمیی خەریکی ئیرشادو خزمەتی موسوڵمانان بوون •

بەڵام لەبەر ئەوە کە تەصـەڕوفاتی ڕۆحیی شـێخ ئیسماعیل گەلێ دیاری دا لە جیهاندا •• شێخ حەسەنی برای لەگـەڵ ئـەوەدا کە خۆی شێخی ئیرشاد بوو چوو تەمەسوکی پێکـردو دەستی کـرد بە خەلوەتو بەندەیی کردن بۆ خودا هەتا ئیـجازەی ئیرشادی لێوەرگرت ، هەروەها شێخ عەلی دۆڵبەموویش هات تەمەسوکی کرد بە شێخ ئیسماعیل ، ئەویش دایە دەستی شێخ حەسەن کە تەربی‌یەتی بکات •

وە لە هەمان کاتـدا شـێخ ئیسـماعیل سـلووکی ئەکـرد بە شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی کە بە شێخ ڕەزای دێلێژە ناسراوە • هەروەها شێخ محێدینی کوڕی شێخ حەسەن ئەویش هەر تەمەسوکی پێکردو دەستی کرد بە سلووکو بەندەیی کردن ، هەتا بە میهرەبانی خودا پێگەیشتن •

وە بێجگە لە کۆمەڵی خۆیشیان گەلێ کەسی پێگەیاند ، وەکوو شێخ موئمینی سـازانیو حـاجی ئەبوبەکـری (کەیمنـە)و ، مـەولانا عەلی شۆشیو ، مەولانا ئیسـماعیلی تەبریزیو ••• گـەلێ پیاوی گـەورەی دیکەیش کە هەموو لە خزمەتیدا پێگەیشـتن ، وەکوو شـێخ حەسـەنی مەولاناوا هەرچەند لە خـزمەتی شـێخ محەمەدی باوکیـدا تەمەسـوکی

کردبووو خەلیفەی ئەو بوو •• لە خزمەتی شێخ ئیسماعیلیشدا سلووکی کردوەو بە پایە گەیشتوون •

شێخ ئیسماعیل زۆر خاوەن تەصەڕوفی ڕۆحی بوە • مەلا عەلیی شۆنسیی خەلیفەی گێڕاویەتی‌یەوە دەڵێت : لە ناحیەی خۆشناودا لەگەل سەیید محەمەد زەکی ناوێکدا خەریکی خوێندن بووم ، شەوێك لە خەودا چاوم کەوت بە ڕووناکی‌یەك لە لایەنی خۆرهەڵاتەوە جیهانی ڕووناك کردەوە ، وە چاوم بە ئادەمیزادێك کەوت لە ئاسمانەوە هاتەخوارەوەو لە حەوشەی مزگەوتو خوێندنگاکەماندا ڕاوەستا ، وە ئەو ناوەی پڕ کرد لە ڕووناکیی • منیش نزیکی بوومەوە ، جا بانگی کردمو وشاردمی بە خۆیەوەو وتی : تۆ بێ بۆ لام • وتم : تۆ کێیتو لە کوێیت ؟ وتی : من ئیسماعیلمو ، وام لە (قازان قایە)، ئەم قسەیە فەرمووو لەبەر چاوم ونبوو •

کاتێك لە خەو هەستام حاڵێکم بەسەردا هات لە چاوپێکەوتنی شێخ ئیسماعیل بەولاوە هیچ لە دڵمدا نەما • جا کەوتمە ڕێ بۆ لایو گەیشتمە کەرکووك • لەوێ هەواڵی ڕێگەوبانم پرسیو هاوڕێیەکم پەیدا کرد ، تا گەیشتمە دەربەندی بامەڕە •

جا شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی شێخ ئیسماعیل ئەڵێ : باوکم لە ڕۆژی هاتنی مەلا عەلیدا فەرمووی : میوانێك بەڕێوەیە دێت بۆ لامان ، زۆر خۆشەویستو بەڕێزە • ئەڵێ : کاتێ هاتنەبەرەوە باوکم بانگی کرد فەرمووی : عەلی ! هەتا بانگم نەکردی نەهاتی ؟! ئەویش عەرزی کرد : قوربان ! و اهاتمو تا ئێستە داماوی دەستی نەفسو ئارەزوو بوومو بێ ئەدەب بووم • فەرمووی : نە ، نە • (من کان ربە مؤدبە لایغلبە احد) •

جا گورج تەمەسوك بە شێخ دەکاتو تەریقەتی لێ وەردەگرێتو ، ماوەی ساڵێك لە خزمەتی شێخدا مایەوەو ، لە هەر ڕۆژێکدا هەندێك

کەرامەت و شتی لە یاسابەدەری شێخی بۆ ئەگێڕاینەوەو ، سوودمان لێ لێ وەردەگرت •

لە شێخ محیٰدینی (قوولە)ی کوڕی شێخ حەسەنی گڵەزەردەوە دەگێڕنەوە فەرموویەتی : رۆژێك بە مامە شێخ ئیسماعیلم وت : گەورەم قوطبی ئیرشادم نیشان بدە ! ئەویش ئیشارەی بۆ خۆی کرد • واتە خۆم قوطبی ئیرشادم • وە ئەم رووداومە بۆ شێخ حەسەنی باوکم گێڕایەوە ، ئەویش فەرمووی : راستە پلەی (قوطب)یەتی هەیە • (یختص برحمته من یشاء ، والله ذو الفضل العظیم) •

من کە دانەری ئەم کتێبەم لە خودالێخۆشبوو شێخ عەلادینم بیست فەرمووی : حەبیبوڵلا خانی قوبادیی لە دەست حوکوومەتی خۆیان رای کردبوو ، هاتبوو لە پشت قەڵای شەمێرانەوە دانیشتبوو نامەی نووسیبوو بۆ خزمەتی باوکم کە دوعای بۆ بکات خودا لەو تەنگانە رزگاری بکات ، باوکم پاش ماوەیەك لە ماڵ هاتەدەرەوەو فەرمووی : عەلادین وەڵامی نامەکەی حەبیبوڵلا خان بنووسەرەوەو ، بۆی بنووسە کە سبەینێو دوو سبەی خۆ بگرێت رۆژی سێهەم لە نزیکی خۆرئاوادا نامەی پێئەگاتو ئەگەڕێتەوە بۆ جێگەی خۆی • منیش ـ واتە شێخ عەلادین ـ عەرزم کرد: قوربان بۆچی وەها وادەی بۆ دیاری بکەین ؟ با بنووسم : (ان شاء الله)لەم نزیکەدا خودا رزگارتان ئەکا • فەرمووی : رۆڵە من بە هەوا قسە ناکەم، ئێستە لە ماڵەوە خەریکی کاری حەبیبوڵلاخان بووم ، رۆحانی یەتی گەلێ لە پیاوچاکان حازربوون ، رۆحانی یەتی شێخ ئیسماعیلی ولیانی حازر بوو ، فەرمووی:خەریکی چین؟عەرزمان کرد: خەریکی کاری حەبیبوڵلا خانین، فەرمووی : کاری لە کوێیە ؟ وتمان : لە ئێران • فەرمووی : ئێستە ئەڕۆم سەرۆك تێئەگەیەنم • ئەوەندەی پێنەچوو رۆحانی یەتەکەی هاتەوە فەرمووی : سێ رۆژی تر ئەمری بۆ دێو رزگار ئەبێت • وە من

لەسەر ئەوە ئەڵێم : وا بنووسە • جا چۆنی فەرموو وەها نووسیمان و،دوای ئەو ماوە نامەی بۆ هات و گەڕایەوە بۆ شوێنی خۆی •

ئەم شێخ ئیسماعیلە لە دوادوایی ژیانیدا قازانقایەی بەجێ‌هێشت و چوو بۆ ناوچەی بادینان و لە دێی ناسراو بە (گرد رێوی) دانیشت و خەریکی ئیرشاد بووو ، خەڵکێکی زۆری لە دەور کۆبووەوە • ماوەیەك ئیرشادی کرد • دوایی بۆ رێکخستنەوەی کۆمەڵێك لە مەنسووبەکانی چوو بۆ شام ، کاتێ لە شام گەڕایەوەو گەیشتە (موصل) چەند رۆژێك لە لای موریدەکانی مایەوە ، جا نەخۆش کەوت و لەوێ کۆچی دوایی کردو ،تەرمەکەیان بردەوە بۆ دێکەی خۆی و لەوێ بە خاك سپێررا •

شێخ ئیسماعیل لە ساڵی هەزارو هەشتاو یەکی کۆچیدا لە نۆدێ لەدایك بوەو [1]، لە هەزارو صەدو پەنجاو هەشتدا لە (موصل) کۆچی دوایی کردوە • یەکێ لە مەنسووبەکانی ئەڵێت :

ونور بانوار الشريعة قد رقى
وبحر باسرار الطريقة قد طما
سمى ذبيح الله أرخت مادحاً :
« لفقدك اسماعيل قد بكت السما »

بە یاسای (ئەبجەد) لە (میم)ی (مادح)ەوە تا دوایی نیوە بەیتی دوەم مێژووی کۆچی دوایی شێخ ئیسماعیلە کە ئەکاتە هەزارو صەدو پەنجاو هەشت •

---

(١) لە دەفتەری سەیدەکانی (رێوی)یەدا ئەڵێ : لە ساڵی هەزارو نەوەدو شەشدا لەدایك‌بوە •

خوالێخۆشبوو شێخ ئیسماعیل لەسەر نووسراوی (رسالەیمنجیە)ی شێخ مارفی ریشەلاّنی حەوت کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەبدوڕەزاق‌و، شێخ عەبدوسەلام‌و ، شێخ عەبدولکەریم‌و ، شێخ مەحموودو ، شێخ مەعرووف‌و ، شێخ عەبدوڵلا . بەلاّم بە گوێرەی نامیلکەی (سراج السالکین)ی کتێبی شێخ حسەینی قازی : عەبدوڵلا ناوی نەبوە . بەلاّم شێخ مصطەفاو ، ئاغا محەمەدو ، قەلەنـدەرو ، عەبدوڕەحمان‌و ، شێخ عەبدولقادرو ، کاك یەحیا ، کە بە شێخ یەحیای (دێوانە) ناسراوە .. هەن . هەرچەند هەڵدەگرێ مەبەستی خاوەنی (سراج السالکین) هەموو کوڕەکانی بێ چ ئەوانەیان لە ژیانی باوکیانـدا مردوون‌و ، چ ئەوانەیان کەوتوونەتە دوای باوکیان . لەگەڵ ئەوەیشـدا کـاك یەحیـا بوێرراوە کەچی ماوەیەکیش پاش کۆچی دوایی باوکی ژیاوە .

شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕي شێخ ئیسماعیل

ئەم ذاتە لە (دێلێژە) دانیشتوەو خەریکی ئیرشادی موسوڵمانان بوە، تا لە ساڵیهەزارو صەدو هەشتاو چـواردا کۆچی دوایی کردوەو ، لـە دێلێژە بە خاك سپێرراوە . شێخ مەعرۆفی نودێیی مـادەی تەئریخی بە رستەی (رضي الحي عنه) نووسیوە کە ئەکاتە ١١٨٤ .

ئەم ذاتە تاقە کوڕێکی بوە ناوی شـێخ محەمەد بـوە بەلاّم لەم تەنیا کوڕە نەتەوەیەکی زۆر کەوتوەتەوە .

شێخ رەسووڵی کوڕی شێخ ئیسماعیل

ئەم ذاتەیش تەنیا کوڕێکی بوە ناوی عەبدولغەفوور بوە ، بەلاّم لەم کوڕەیش نەتەوەیەکی زۆر کەوتوەتەوە .

شێخ عەبدولقادری کوڕی شێخ ئیسماعیل

ئەم ذاتە ، بە پێی ئەوەی لە (رسالەی منجیه)دا نووسراوە بە بێ نەوە سەری ناوەتەوە .

شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ ئیسماعیل

ئەم ذاتە چوە بۆ سەفەرو بێ سەرو شوێن بوە .

بەڵام من ئەڵێم : لە کاتێکدا خەریکی نووسینی ئەم کتێبە بووم کوڕێکی (معلم) هاتە لام ، وتی : خەڵکی ناوچەی ئاغجەلەرمو لە نەوەی شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ ئیسماعیلی ولیانیم ، بەڵام لەو ڕۆژەوە کە باپیرە شێخ عەبدوڕەحمان هاتوەتە ئەو ناوە ناوی خۆی بە مەلا بردوەو ، وەصیەتی بۆ نەوەتانی کردوە کە خۆیان بە ناوی مەلا بناسێننو ناوی سەید بۆ خۆیان دانەنێن بۆ ئەوە لە خوێندن دوور نەکەونەوە .

هەر ئەو کوڕە بەم شێوە رشتەی ئەو شێخانەی نووسی : شێخ ئەحمەد ئیمامو شێخ محەمەد ـ کە بە کاکە حەمە ناسراوە ـ کوڕانی حاجی شێخ حەسەنی ئیمام ، کوڕی شێخ حسەینە سوور ، کوڕی شێخ حسەینی ، کوڕی شێخ مووسای ، کوڕی شێخ عومەری ، کوڕی شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ ئیسماعیلی ولیانی .

دوای ئەوەیش بۆی نووسیووین : کە شێخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ عومەرو ، شێخ مووسا لە (بلووکێن)دا بە خاك سپێرراون . وە شێخ حسەینە سوورو ، شێخ حسەینو ، حاجی شێخ حەسەنی ئیمامو ، شێخ ئەحمەدی ئیمامو ، شێخ محەمەدیش لە ئاغجەلەردا بە خاك سپێرراون .

شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ ئیسماعیل

کە بە شێخ عەبدولکەریمی (خاوێ) ناسراوە لەبەر ئەوە کە لە

خاوی یەدا نیشتەجێ بوە • پیاوێکی خاوەن ڕێزو ، زانایەکی بەرزی (علومی ظاهیرە) بوەو ، لە خزمەتی باوکیشیدا سلووکی کردوە تا بوە بە خەلیفەیی‌و ئیرشادی کردوە هەتا کاتێ کە بە تاعوون لە جیهان دەرچوە •

ئەم ذاتە یەك کوڕی بوە ناوی حەسەن بوە لە خزمەتی باوکیدا سلووکی کردوە تا بوە خەلیفەی ئەو ، ئەم حەسەنە خودا حەوت کوڕی پێ‌بەخشیوە کە ئەمانەن : عەبدولکەریم‌و ، مصطەفاو ، عەبدوللاو ، حسەین‌و ، عەبدولعەزیزو ، عەبدولقادرو ، عەبدوڕەحمان • ئەم کوڕانەیش نەتەوەیەکی زۆریان لێ‌کەوتوەتەوە •

شێخ حسەینی کوڕی شێخ حەسەن

ئەم ذاتە زانایەکی بەرز بوەو ، خەریکی خزمەتی زانیاری بوەو ، خۆی بە ئیرشادەوە خەریك نەکردوە تا کۆچی دوایی کردوە • لەم شێخ حسەین ناوە شێخ عەبدولکەریم‌و ، شێخ محیّدین‌و ، شێخ عەلی‌و ، شێخ محەمەدو ، شێخ حەسەن بەجێ‌ماون •

شێخ عەبدولکەریم

کوڕی شێخ حسەینی کوڕی شێخ حەسەنی کوڕی شێخ عەبدولکەریمی خاوێ • ئەم ذاتە یەکەم‌جار لە خزمەتی کاك ئەحمەدی شێخدا سلووکی کردوە ، بەڵام لای ئەو نەماوەتەوەو چوە بۆ خزمەتی شێخ عەبدولقادری قازان‌قایەو لای ئەو سلووکی کردوە هەتا ئیجازەی پێداوە •

ئەم شێخ عەبدولقادرە خۆی لای شێخ عەبدوصەمەدی کوڕی شێخ حەسەنی گلەزەردە سلووکی کردوە •

بە کوڕتی شێخ عەبدولکەریم ــ شێخ کەریمی کەس‌نەزان ــ لەسەر ئیرشاد دەوام ئەکا هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەتدەی کۆچیدا لە جیهان دەردەچێت •

ئەم ذاتە شەش کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : عەبدولقادرو ، ئەحمەدو ، محەمەدو ، عەبدولفەتاحو ، مەعرووفو ، مەحموود • عەبدولقادریان لە شوێنی باوکیدا دانیشتوە ، پاش ئەوەی کە ئیجازەی ئیرشادی لە باوکی خۆی وەرگرتوە • دوای ئەوە لەسەر ئیرشادکردن ماوەتەوە تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو چلو یەکی کۆچیدا لە دێی (بیران) کۆچی دوایی کردوەو ، تەرمەکەیان هێناوەتەوە بۆ دێی (کربچنە) لە ناحیەی (سەنگاو) •

ئەم شێخ عەبدولقادرە چوار کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ حسەینو ، شێخ کاکەحەمەو ، شێخ عەبدولکەریمو ، شێخ حەمەصالح •

شێخ حسەین

دوای کۆچی دوایی شێخ قادر شێخ حسەین لە جێگەکەیدا دانیشتوە• ئەم ذاتە موریدی باوکی بوەو خۆی حەزی لە خوداپەرستیو بەندەیی‌کردن بوە • بە داخەوە تەمەنی زۆر نەبوە • بەڵام نازانم لە چ ساڵێکدا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ عەبدولکەریم

برای خوالێ‌خۆشبوو شێخ حسەینو کوڕی شێخ قادرە ، لە جێگەی کاك شێخ حسەیندا دانیشتو لەسەر یاسای ئیرشاد رۆیشت هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو نەوەدو هەشتی کۆچیدا لە کەرکوك کۆچی‌دوایی

کردو ، تەرمەکەیان لەوێوە بردەوە بۆ کـربچنەو لەگەڵ باوكو باپیریدا بە خاك سپێررا •

ئەم ذاتە چەن کوڕی هەیە ، گەورەیان ناوی •

شێخ محــەمەدە

ئەم شێخ محەمەدە ئێستە لە جێگەی باوکیدا دانیشتوەو ، خەریکی رێبازی خـۆیەتیو گەلێ کەس بە رەوشـــتی ئیـدراكو شـوعوورو ، بەیرەویی ئەحکامی شەرعی شەریف تاریفی ئەکەن • خودا یارمەتیی بدات بۆ بەیرەوی کردنی شەریعەتی پیرۆز •

شێخ کاکە حەمەی کوڕی شێخ عەبدولکەریم

ئەم پیاوە لە سەر رێبـازی باوباپـیری خـۆی دەڕوات‌و ، ئێسـتە لە سلێمانیدا دادەنیشێو ، تەکیەو شوێنی خـۆی هـەیەو ، خـزمەتی ئایین دەکاتو ، چەند کوڕی پیاوانەو بەدینو دارای خووو رەوشـتی جوانی هەیە ، وەك : شێخ قادرو ، شێخ حسەینو ، شێخ موعتەصەم •

شێخ عەبدوسەلام کوڕی شێخ ئیسماعیل

ئەم ذاتە لە دێی (دەربەندسووتاو)دا نیشـتەجێ بوە ، هەتا لـەوێ کۆچی دوایی کردوەو ، تەرمەکەی براوەتەوە بۆ (دێلێژە)و لەوێدا بـە خاك سپێرراوە •

وە پێنج کوڕی لێ بەجێماوە : شـێخ حەسـەنو ، شـێخ عەلیو ، شێخ ئیسماعیلو ، شـێخ عـەبدوصـەمەد ، ئـەم ذاتانە گـەلێ نەتەوەیان لێ کەوتوەتەوە •

شێخ مەعرووفە کۆستە

کوڕی شێخ ئیسماعیلی ، خەلیفەی شێخ محێدینی کەرکووك بوە ، کە کوڕی شێخ حەسەنی گڵەزەردەیە • ئەم شێخ مەعرووفە خاوەنی کەشف‌و کەرامەت بوەو ، لەقەبی سیراجەدینی بوەو لە سالّی هەزارو دووصەدو سی‌و شەش لە دێی (کانی‌کەوە)دا کۆچی دوایی کردوەو نەوەی نەبوە •

شێخ عەبدوڵڵا

کوڕی شێخ ئیسماعیل لە دێی (کانی خاکیی) دانیشتوەو ، لە دێی خۆرنەوەزان بە خاك سپێرراوە ، تەنها کوڕێکی بوە ناوی شێخ مصطەفا بوە ، بەڵام لە شێخ مصطەفا نەتەوەیەکی زۆر کەوتوەتەوە •

شێخ مەحموود

کوڕی شێخ ئیسماعیل ، ئەم ذاتە پێنج کوڕی بوە : عەبدوصەمەدو ، ئاغا محەمەدو ، ئەحمەدو ، حەسەن‌و ، حسەین • سیانە پێشوەکان بێ نەوە سەریان‌ناوەتەوە • شێخ حەسەنیش کە بە شێخ حەسەنی (هەشەزین) ناوبانگی دەرکردوە لە سالّی هەزارو دووصەدو سی‌و چواردا کۆچی دوایی کردوەو ، چوار کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : عەبدولقادرو ، محەمەدو ، ئەحمەدو ، عەبدولعەزیز • جا عەبدولقادر جێگەنشینی باوکی بوەو دوو کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : مەعرووف‌و ، کاکە حەمە • لە مەعرووف عەبدولقادرو ، لە عەبدولقادریش عارف‌و ، محەمەدعەلی‌و ، لە کاکە حەمە میرەسوورە بوە •

شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ حەسەن

کوڕی شێخ مەحموود چوار کوڕی بوە : باباعەلیو ، عەبدولعەزیزو ، مصطەفاو ، مەحموود •

باباعەلیو عەبدولعەزیز بێ نەوە سەریان ناوەتەوە •لە شێخ مصطەفا عەبدولکەریمو باباعەلی بوە •

وە لە شێخ مەحموود محیّدینو ، محەمەدفەرەجو ، محەمەد ڕەشیدو ، بابا ڕەسووڵ بوە •

وە لە شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ مصطەفا •• کاکە مصطەفاو ، ئیسماعیلو ، مەعرووفو ، ئەحمەدو ، محەمەدو ، محەمەدئەمینو ، سەعید بوون •

وە لە باباعەلیی کوڕی شێخ مصطەفا عەزیزو ،عەبدوللاو،محیّدینو ، نەصرەدین بوون •

شێخ حسەینی کوڕی شێخ مەحموودی (کلیسە)

ئەم ذاتە لە دێی قازانقایەدا بوەو بە شێخ حسەینی قازانقایە ناسراوە، پێنج کوڕی بوە : محەمەدئەمینو ، عەبدولقادرو ، ئەحمەدو ، مصطەفاو ، عەلی • ئەم کوڕانە هەموو نەتەوەیان لێ کەوتوەتەوە •بە تایبەتی لە شێخ عەبدولقادری قازانقایە کە پیاوێکی باشو ئەهلی ئیرشاد بوە پێنج کوڕ بەجێ ماوە : عەبدولکەریمو ، محەمەدصالحو ، ئەحمەدو ، محەمەدو ، مصطەفا •

شێخ عەبدولکەریم

کوڕی شێخ عەبدولقادری قازانقایە • ئەم ذاتە پیاوێکی چاکو بە تواناو ، خاوەن تەریقەتو زانا بوەو ، لەسەر تەکیەی پێشووی شێخ

ئیسماعیل لە شاری کەرکووك دانیشتوەو ، خەریکی زانستو دین بوەو، لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو دووی کۆچیدا لە نێوان نوێژی مەغریبو عیشادا بە دەردی تاعوون کۆچی دوایی کردوە ٠

ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ حەسەنو ، شێخ حسەینو شێخ محێدین ٠

شێخ حەسەنی کوڕی شێخ عەبدولکەریم

پیاوێکی چاكو زاناو لەخوداترسو خاوەن رەوشتو خووی بەرز بوە : لە خزمەتی کاك ئەحمەدی شێخدا سلووکی کردوەو بوە بە خەلیفەی ئەو ، لە سەرەتاوە لە قەرەچیواردا بوە ، دوایی هاتوە بۆ (قادرکەرەم)و بە گوێرەی توانا خزمەتی دینی کردوەو ، لەگەڵ رێبازی شەرعدا بوە ، بە جۆرێك کە ئەڵێن کەم کەس وا پەیرەوی رێبازی پێغەمەری کردوەوە گەلێ کەسی پێگەیاندوەو ناردوونی بۆ ئەملاولا بۆ بەرەپێدانی دینو ، خۆیشی بۆ هەمان مەبەست گەلێ هاتوچۆی کردوە ٠

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو شەصتو چواری کۆچیدا لەدایك بوەو لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستو چواردا کۆچی دوایی کردوەو لە قادرکەرەم بە خاك سپێرراوە ٠

شێخ محێدینی برای شێخ حەسەن

لەبەر ئەوە شێخ حەسەن نەوەی نێرینەی نەبوەو شێخ حسەین کە برای بوەو زووتر کۆچی دوایی کردوە شێخ محێدینی برای بڕیاری داوە کە لەسەر تەکیەکەیان دابنیشێ بۆ سەرپەرشتی ئیشو کاری ئایینی٠ جا لەسەر تەکیەکە دانیشتوەو بە یاسای خانەدان سەرپەرشتی ئیشو

کاری کردوەو تەریقەتی بەجێ‌هێناوە تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو سی‌و پێنجدا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ حسەین

پاش کۆچی دوایی شێخ محێدین •• شێخ عەبدولکەریم لە جێگەکەیا دانیشتوە کە پیاوێکی زاناو ئەدیب‌و چاك بوە ، ئەم ذاتە لە (ئامینەخان)ێك بوە کە لە نەوەی شێخ عەبدوڕەحمانی ، کوڕی شێخ عوثمانی ، کوڕی شێخ عەبدوللەطیفی زانای پایەبەرزی گەورەی قەرەداغە •

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو حەوتی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو چواری کۆچیدا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ عەبدولکەریم گەلێ ژنی هێناوەو گەلێ نەوەی نێرو مێی بوە • کوڕەکانی ئەمانەن : شێخ محەمەدو ، شێخ ئیسماعیل‌و ، شێخ مەعرووف‌و، شێخ جەعفەرو ، شێخ عەبدولوەهاب‌و ، شێخ سەعیدو ، شێخ رەئووف‌و ، شێخ موعتەصەم‌و ، شێخ حسەین •

لە پاش کۆچی دوایی شێخ عەبدولکەریم شێخ محەمەدی کوڕی لە جێگەیا دانیشت • ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو سێصەدو پازدەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو چواری کۆچیدا لەجیهان دەرچوە •

ئەم ذاتە چەند کوڕی بوە دیاریترینی کوڕەکانی شێخ ئیبراهیم بوو کە لەسەر جێگەو شوێنی پۆست‌نوشینی دانیشت‌و ، بە گوێرەی توانا خزمەتی دین‌و موسوڵمانانی کردو ، مزگەوت‌و تەکیەی کردەوە کە تا ئێستە بەردەوامە کە ساڵی هەزارو چوارصەدو چواری کۆچی‌یە •

شێخ حەمەصاڵح

کوڕی شێخ عەبدولقادری قازانقایە ، کوڕی شێخ حسەین ....
ئەم پیاوە ذاتێکی بەدیانەتو خاوەن رەوشتو خووی بەرز بوەو ، ئیرشادی کردوە تا لە ساڵیهەزارو سێصەدو دووی کۆچیدا لەقازانقایە کۆچی دوایی کردوە . چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەبدولقادری بە (گولەنەبڕ)ناسراو ، شێخ مەحموود ، شێخ حەسەن ، شێخ سەعید .

شێخ مەحموود لەسەر رێبازی باوکی رۆیشتو ئیرشادی کرد . ئەمیش گەلێ نەوەی لێبەجێماوە لەوانە : شێخ طاهاو ، شێخ ئەمینو ، شێخ صەفائەدینو ، شێخ فاضیل ...

دایکی ئەم شێخ فاضیلە کچی حەبیبوڵلا خانی قوبادییەو ، پیاوێکی سەروشێوە جوانو ، رەوشت پاکو ، خۆشنووسو ، دەنگخۆش بوە . بۆ خوێندن هاتە بیارەو ماوەیەك لەوێ مایەوەو ، گەلێ هەوڵی داو کۆششی کرد لە خوێندنداو ، (تهذیب الکلام)ی خوێندو ، کاتێ گەیشتە ئەوە ئیجازە وەربگرێتو دەرس بڵێتەوە .. مێشکی تێکچووو ، حاڵی گۆڕاو یەکێك ئەیوت : شێت بوەو،یەکێکی تر ئەیوت : مەجذووبەو پلەی ویلایەتی هەیە . بەو شێوەیە چوو بۆ شاری کفریو لەوێ مایەوەو رێزی لێدەگیرا ، تا لە ساڵی (١٣٨٥)دا کۆچی دوایی کرد .

شێخ یەحیای کوڕی شێخ ئیسماعیلی ولیانی

کە بە شێخ یەحیای دێوانە ناسراوە . ئەم ذاتە پیاوێکی دەروێش دیمەن بوەو گوێی بە دنیا نەداوەو گەلێ کەشفو کەرامەتی لێدەگێڕنەوە .

له پاش کۆچی دوایی باوکی له گـوندی (گرده ڕێوی) کـه بـه (ڕێویه) ناسراوه دانیشتوەو ماوەی بیست ساڵ بەو شێوه ماوەتەوە،دوایی له جیهان دەرچوەو تاقه کوڕێکی لێ بەجێماوه ناوی شێخ محەمەد بـوه • لەم شێخ محەمەدەیش دوو کوڕ بەجێماوه : یەحیاو ، عەبدولقادر • لـه عەبدولقادریش محەمەدو ، فاطیمه بەجێماون •

پاش کۆچی دوایی شێخ یەحیای دێوانه خەلیفه مەلا مصطفا لەسەر تەکیەی شێخ ئیسماعیلی ولیانی له (ڕێویه) دانیشتوەو ، ماوەی چل ساڵ ماوەتەوە•پاش کۆچی دوایی ئەمیش محەمەدی کوڕی چل ساڵ ماوەتەوە• دوای کۆچی دوایی ئەم محەمەدی کوڕی خەلیفه مەلا مصـطەفا تەکیەکه چۆڵ بوه • جا شێخ محێدینی هەشەزینی خەلیفەی خوالێخۆشـبوو شێخ حەسەنی قەرەچیوار هاتوه ماوەی حەفتا ساڵێ لەسەر تەکیەکه دانیشتوه • دوای کۆچی دوایی شێخ محێـدین فاطـمەخانی خێزانی که ئافـرەتێکی چاكو لەخوداترس بوه له شوێنەکەدا ماوەتـەوه تا (١٥)سـاڵێك • دوای ئەمیش حاجی شێخ عەبدولعەزیزی کوڕی شێخ بابا ڕەسوولی ، کـوڕی شێخ مەحموودی ، کوڕی شێخ ئەحمـەدی ، کـوڕی شـێخ حەسـەنی هەشەزینی ، کوڕی شێخ مەحموودی کلیسه کوڕی شـێخ ئیسـماعیلی ولیانی •• لەو شوێنەدا بوه •

ئەم حاجی عەبدولعەزیزه پیاوێکی چاكو ، لەخوداترسو ، بەئەدەبو، خوێندەوار بوەو ، پەیڕەویی شەریعەتی کردوەو ،زۆر بەشەرمو،ڕاگری یاسای ڕێبازی خۆی بوه •

له بیستو شەشی صـەفەری سـاڵی هـەزارو سێصـەدو نـەوەدو حەوتی کۆچیدا له جیهان دەرچوەو ، سەعیدو ، ئەحمەدو ، کاك یەحیاو ڕەزای لێ بەجێماونو ، لەو شـوێنەدا لەسـەر یاسـای شێخ ئیسـماعیل

خزمەتی تەکیەکە ئەکەن‌و ، ئێستە هەرچەند شێخ فاتیحی برای عەبدولعەزیز لە زیاندایە • شێخ سەعید خەریکی خزمەتی تەکیەکەیە •

ئەوانەی کە نەتەوەیان بوە لە نەوەی شێخ ئیسماعیلی ولیانی ئەمانە بوون کە باسی نەوەکانیانمان کرد • وە بە گوێرەی نامیلکەی (رسالەی منجیە)ی شێخ مارفی ریشەلانی نەوەی شێخ سەلامی کوڕی شێخ ئیسماعیل لە هۆزی شێخ محەممەدە غەوثەن‌و هەندێکیان لە (دەربەند سووتاو)ن‌و ، هەروەها نەوەی شێخ رەسوولیش وان لە هەمان دێداو ، نەوەی شێخ مەحموودی (کلیسە)یش لە دێکانی : (قازانقایە)و ـ گۆپتەپە ـ و (هەشەزین)و (قەرەچیوار)و ـ قادرەکەرەم ـدان •

وە نەوەی شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ ئیسماعیل وان لە (خاوێ)و (کەس‌نەزان)داو ، نەوەی شێخ عەبدوللا وان لە دێی (کانی خاکی)دا •

شێخ حەسەنی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو هەشتاو شەشی کۆچیدا لە گوندی (نۆدێ) نەدایك بوەو لە ساڵی هەزارو صەدو هەشتاو پێنجی کۆچیدا لە دێی (گڵەزەردە) لە سنووری قەرەداغدا کۆچی دوایی کردوە •

پیاوێکی زاناو ، عاقڵو ، هۆشیارو ، پیرۆز بوە • شارەزایی لە زانیاری‌یە باوەکاندا وەکوو : (نەحو)و (صەرف)و ــ بەلاغە ــو (مەنطیق)و (فقە)و اصول فقە و اصو لدین و تەفسیری قورئانی پیرۆز •••• دا بوە •

هەروا زانا بوە بە (علومی باطن) کە بریتی‌یە لە تەصەووف بە یاسای شەریعەتی ئیسلامو ، گەلێ کەرامەتی لێ‌دەرکەوتوەو ، لە تەصەڕوفاتی دەروونیشدا خاوەن پایە بوە •

وە ئەوەندە خاوەنی رەوشتی بەرز بوە کراوە بە نموونە بۆ بەڕەوشتان • وە لە سەردەمی شێخ محەمەدی نۆدێی باوکیداو بە فەرمانی باوکی لای شێخ عەبدوڵڵای (سویری) ــ کە گوندێکە لە شاربازێڕ لە نزیکی چنگنیاندا ــ کە ئەو شێخ عەبدوڵڵایش خەلیفەی شێخ محەمەدی نۆدێ بوە •• سلووکی کردوەو ، ئیجازەدراوە بۆ ئیرشادو ، لە بەغدادیشا بە خزمەتی شێخ ئەحمەدی ئەحسائی گەیشتوەو ، تەمەسوکی پێ‌کردوەو لە خزمەتی شێخ ئیسماعیلی براگەورەیدا سلووکی کردوەو ، شێخ ئیسماعیل خەرقەی ئیجازەی بۆ ئیرشادکردن کردوەتە بەری •

خوالێخۆشبوو شێخ حەسەن وەکوو لە ڕێگەی تەریقەتەوە گەلێ خزمەتی ئایینی کردوە ، لە ڕێگـەی زانیاری‌یە ئایینی‌یەکانیشـەوە زۆر تێکۆشاوەو هەوڵی داوەو ، لە خـزمەتی زانا گەورەکانی ولاتـدا وەکوو شێخ محەمەد وەسیمی ، کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ مصـطەفای تەختەیی‌و ، مەلا جـامی چۆڕی‌و ، مـەلا عەبدولکەریمی کـوڕی مـەلا ئەبەبەکری موصەنیف‌و ••• زانایانی دیکەی ئەو چەرخە خوێندوویەو ، ئەوەندە پایەی لە زانیاری ئایینیدا بەرز بوە لـە هەموو لایەکـەوە باسـی کراوەو پەنجەی بۆ درێژ کراوە • شێخ حسەینی ئەملەعیی بەرزنجی کە لەو ڕۆژەدا زانای گەورەی ولات بوەو خەڵك لـە هەموو لایەکـەوە بۆ خوێندن هاتوون بۆ خزمەتی •• شێخ حەسەنی بە زانای بەرز ناوبردوە •

شێخ حەسەن زۆر جار هەر لە بەرگی مەلایانەدا زیاوەو ، فوتابی لە هـەموو لایەکـەوە هاتـوون بـۆ خـزمەتی‌و ئـەمیش دەرسـی پـێ وتوون‌و ، لەگەڵ ئەو هەموو ئیش‌و کارەیشـیدا قـورئانی پیرۆزی لەبەر کردوە ، بۆیە پێیان وتوە : شێخ حەسەنی (حافظ) •

شێخ حەسەن سەفەری حیجازو زیارەتی پێغەمـەرو حـەجی ماڵی خودای کردوەو ، لەم سەفەرەدا شێخ محێدینی کوڕی خۆی لە خزمەتیدا بوەو ، لە ڕێگەدا هـاوڕێتی گـەلێ پیاوچـاکی کـردوەو ، پیرۆزی لێ وەرگرتوون • بە تایبەتی لە شاری شـامدا بە خزمەتی شـێخ مصـطەفای شامیی گەیشتوەو گەلێ سوودی لە هاوڕێتی ئەو وەرگرتوە •

وا باوو نووسراوە کە شێخ حەسەن ئەوەندە پایەی ئیرشـادی بەرز بوە زۆربەی موریدو خەلیفەکانی لە گەورەزاناکانی جیهان بوون وەکوو : شێخ مصطەفای کوڕی شێخ ئەحمەدی غەزائیی باپیری شـێخ مەعـرووفی نودێیی‌و ، شێخ جەعفەری مەجذووب‌و ، شێخ محێدینی کوڕی خۆی‌و ، شێخ عەبدولجەباری کوڕی خۆی‌و ، شـێخ موئمینی سـازانی‌و ، شـێخ

عەبدوڵڵای هەراتیو ••• وە لە مەلاکان وەکوو : مەلا جەلالی خورمالی ــ کە گەورە مەلای چەرخی خۆی بوەو ــ گەلێ لە مەلاکانی قەڵاچوالان ، وەکوو مەلا ئەحمەدی غەزائی مودەڕیس لە قەڵاچوالاندا •

شێخ عەبدوڵڵای هەراتی ئەڵێ : لە خزمەتی خوالێخۆشبوو شێخ حەسەندا بووم ، ڕۆژێك بەو شوێنەدا رابورد کە ئێستە ئارامگاکەی لەوێدایە فەرمووی : ئەی زەوی من ئەمەوێ لە خاکی (بطحا) یا (یثرب)دا بنێژرێمو تۆیش بانگم ئەکەی ئەڵێیت : من جێگەی تۆم ! منیش پێم گوت : قوربان ! خودا فەرموویەتی : (وماتدری نفس بای ارض تموت)چلۆن تۆ ئەفەرمووی ئەمە جێگەی منە ؟ ئەویش فەرمووی : خودا فەرموویەتی : (بأی ارض تموت)و نەیفەرموە : (بأی ارض تدفن)• ئەم شوێنە جێگەی داپۆشینی منە نەك شوێنی گیاندەرچوونم •

شێخ حەسەن لە ساڵی مردنیدا نەخۆش کەوتو تا ماوەی چل ڕۆژ ئەو نەخۆشی‌یەی پێوە بوو ، بەڵام ئەو هەر نوێژەکانی بە جەماعەت ئەکرد ، تا لە ساڵی هەزارو صەدو هەشتاو پێنجی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو لەو شوێنەدا کە ئێستە هەیە بە خاك سپێرراوە •

نەوەکانی شێخ حەسەن

ئەم ذاتە هەشت کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ محێدینو ، شێخ عەبدولجەبارو ، شێخ مەعرووفو ، شێخ عەبدوصەمەدو ، شێخ عیساو ، شێخ عەبدوڕەحیمو ، شێخ محەمەد عارفو ، شێخ عەبدولکەریم •

شێخ محێدین

ئەم ذاتە کە لە سەرەتاوە لە دێی گڵەزەردە دەرچوو چوو بۆ دێی قوولەو لەوێدا دانیشت ، تا پاش ماوەیەك چوو بۆ شاری کەرکووكو لەوێ

نیشتەجێ بووو خەریکی ئیرشادی موسوڵمانانو ذیکری خودا بوو ، وە گەلێك بە زانیاریو ئیرشادو ئامۆژگاری خزمەتی جیهانی ئیسلامی کردو، زەخیرەی خۆی خست •

شێخ محێدین لە بنەڕەتی پێگەیشتنیا زۆر بە نەرمیی ئوتیتی کردوەو بە پایە گەیشتوە • لە خانەدانی خۆیاندا سەرەتای زانستی خوێندوە ، ئەمجار لە خزمەتی زانا گەورەکانی وڵاتی کوردستاندا خوێندوویە • پاش تەواوکردنی خوێندن لە خزمەتی باوکیدا چوە بۆ حیجازو گەلێ پیاوی چاكو زانای بەرزی دیوەو سوودی لێ وەرگرتوون•

وە لە بارەی تەصەووفەوە سالیکێکی سالارو پیاوێکی دامەزراوو هۆشیار بوەو ، لە ڕێبازی تەریقەتیشدا زۆر بایەخی بە ڕێبازەکەی داوەو ، لە خزمەتی مامی خاوەن پلەو پایەی خۆی شێخ ئیسماعیلی ولیانیدا تەریقەتی وەرگرتوەو ، پلەو پایەی بەرزی دەستکەوتوەو ، خەرقەی ئیرشادی لێ وەرگرتوە • کاتێ گەیبوەتە پلەی ئیرشاد تەربیەتی گەلێ کەسی کردوە •

شێخ عەبدوصەمەدی برایو ، شێخ مارفەکۆستەی ئامۆزای لە بەردەستی ئەم شێخ محێدینەدا پێگەیشتوون •

وە زانای گەورە ئیبنولحاجی جێشانەییو شێخ عەبدوڕەزاقی (دێنێزە) گەلێ تاریفی شێخ محێدینیان کردوە ، هەروەها شێخ مەعرووفی نۆدێیی ـ هەرچەند پاش ئەو بوە ـ زۆر تاریفی کردوە •

شێخ عەبدوڕەزاق ئەڵێ : لە کۆساری گڵەزەردەدا کەم تەختە بەرد هەیە کە شێخ محێدین نوێژی لەسەر نەکردبێو سوجدەی بۆ خودا لەسەر نەبردبێ •

لە زمانی شێخ یاسینی بەرزنجەیییەوە دەگێڕنەوە ئەڵێ : لەگەڵ شێخ محێدیندا کەوتینە ڕێگە بۆ بەرزنجە ، کاتێ لە دێی گڵەزەردە

دەرچووین باوکم کە شێخ رەسوولی بەرزنجەیی‌و خاڵۆی شێخ محێدین بوو فەرمووی : ئێوە ئیمڕۆ مەدەن لە ئاوی تانجەرۆ ، ئاوەکەی زۆرە ، من سوارم دەرئەچم ئێوە راوەستن تا ئاوەکەی ئەنیشێتەوە ، باوکم بە سواریی رۆیشت •

ئەو رۆیشت‌و ئێمە ماینەوە ، زۆری پێ‌نەچوو شێخ محێدین هات دەستی گرتم‌و فەرمووی : بێن بە شوێنما ، رۆیشتە ناو چەم‌و ئێمەیش بە دوایا لە چەم پەڕینەوە ، کە تەماشام کرد دەبینم لەشمان تەڕ نەبووبوو ! کاتێ گەیشتین بە باوکم فەرمووی : ئەمە کاری محێدینە ، ئەگەرنا ئێوە ئەو پیاوە نەبوون وا لەو ئاوە دەربچن •

وە ئەڵێ هەر لەو رێگەدا حەیوانێکی کێویمان دی ، باوکم فەرمووی: محێدین بانگ بکە لەو حەیوانە بەڵکو بگەڕێتەوە بۆ لامان • شێخ محیدین بانگی لێ‌کرد گەڕایەوە بۆ لای شێخ‌و چوە باوەشی بەڵام بەرەڵای کردو رۆیشت •

لە شێخ ئەحمەدی تیماریی دەگێڕنەوە کە لە سارادا پەلەوەر دائەبارین بە دەوری شێخ محێدینداو سڵیان لێ نەدەکردو ، ئەویش میهرەبانی لەگەڵ دەکردن •

کەرامەتەکانی شێخ محێدین زۆر بوون‌و دەفتەرێکی تایبەتی‌یان دەوێت •

شێخ محێدین پاش کۆچی دوایی شێخ حەسەنی باوکی لە گڵەزەردەوە گواستی‌یەوە بۆ دێی (قوولە) لە (بازیان)و ، یەك دوو ساڵ لەو دێدا مایەوە ، دوایی چوو بۆ ناحیەی قەرەحەسەن‌و ، لە دێی (تەیمەزئاوا) دانیشت‌و سێ ساڵی تێدا مایەوە ، پاش ئەوە چوو بۆ شاری کەرکووك‌و بە تەواوی لەوێ نیشتەجێ بوو •

شێخ محێدین قازانجێکی زۆری بۆ موسوڵمانان بوو گەلێ رێنومایی کردنو ، لە هەمان کاتدا گەلێ کتێبیشی داناوە وەکوو .

١ ـ السیف القاطع في الدعوات وبرء الآلام .

٢ ـ مجمع الجـواهر .

٣ ـ ابـدال الاعمـال .

٤ ـ معادن اللآلی فی فضایل الآل .

٥ ـ جلـب الراحـة .

٦ ـ الافاقـة في رفع الفاقة .

٧ ـ وە نامیلکەیەك لە زانیاری (اوفاق)دا .

ئەمانە هەموو دەسخەتنو چاپ نەکراون .

ئەم ذاتە لە دێی گڵەزەردەدا لە ساڵی هەزارو صەدو سیو سێدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو صەدو نەوەدو سێدا کۆچی دوایی کردوە .

ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەبدولعەزیزو ، شێخ محەمەد . ئەم دوانە لە ناحیەی قەرەحەسەندا ماونەتەوەو ، لە شێخ عەبدولعەزیز شێخ مەحموود بەجێماوە کە بە شێخ مەحموودی قوطبو ، شێخ مەحموودی شۆڕیجە ناسراوە .

کوڕی سێهەمی شێخ حەسەن کە نەتەوەی لە دێی قوولەی بازیاندا ماوەتەوە :

سەیید عەبدولجەبباری کوڕی شێخ حەسەنی گڵەزەردەیە

ئەم ذاتە یەکێ بوە لە زانا گەورەکانی رۆژگارو ، یەکێ بوە لە

پیاوچاکەکانی چەرخی خۆیو ، عیلمی ظاهیرو باطینی زانیوە • لە خزمەتی زانای پایەبەرز ئیبن‌ولحاجی جێشانەدا خوێندوویە •

سەیید عەبدولجەببار لە خزمەتی ئەم مامۆستا مەزنەدا دەرزی زانیاری‌یەکانی خوێندوە تا سەرامەد بوە •

تەریقەتیشی لە شێخ حەسەنی باوکی خۆی وەرگرتوە ، باوکی لەقەبی (مصلح‌الدین)ی داوە پێی •

بەداخەوە تەمەنی کورت بوەو ساڵێك دوای کۆچی دوایی باوکی ئەمیش لە جیهان دەرچوە • ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو صەدو سی‌و یەکی کۆچیدا لە (ولیان) لەدایك بوەو ، ساڵی هەزارو صەدو هەشتاو شەش لە گڵەزەردە کۆچی دوایی کردوە • لە لای باوکیدا بە خاك سپێرراوە •

ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ ئەحمەدی تیمار کە بە (امین الدولة) ناسراوەو ، سەیید محەممەد کە بە سەیید محەممەدی عوکاشە ناوبانگی دەرکردوەو ، سەیید مصطەفا •

شێخ ئەحمەدی تیمار کوڕی سەییدعەبدولجەببار

ئەم ذاتە هەر لە منداڵیدا باوکی رێبازی تەریقەتی پیشان داوەو ، لە (ریاضە) و (سلوك)دا تاقانەی چەرخی خۆی بوەو ، کەشف‌و کەراماتی زۆری بوە •

پاش کۆچی شێخ‌عەبدولجەبباری باوکی لە تیمارەوە گوێزاوی‌یەتی‌یەوە بۆ (ئالیاوا)و لە ساڵی هەزارو دووصەدو نۆزدەدا کۆچی دوایی کردوەو ، نەتەوەی لە دێکانی تیمارو ، ئالیاواو ، گڵەزەردەو ••• شوێنانی دیکەیشدا بڵاوبوونەتەوە • لەوانە بەرەی شێخ عەزیزی (عەلی‌بەکان) کە دێنەوە سەر شێخ ئەحمەدی تیمارو ، لە شەجەرەکەیاندا ئاوا نووسراوە :

السيد عبدالله ، ابن السيد عبدالعزيز ، ابن السيد محمد ، ابن السيد بابا علي ابن السيد رضا ، ابن السيد علي ، ابن السيد احمد ، ابن السيد عبدالجبار ، ابن السيد حسن كلەزەردە ، ابن السيد محمد النودهى ، ابن السيد علي ، ابن السيد بابا رسول ، ابن السيد عبدالسيد الثانى ، ابن السيد عبدالرسول ، ابن السيد قلندر ، ابن السيد عبدالسيد ، ابن السيد عيسى الاحدب ، ابن السيد حسين ، ابن السيد بايزيد ، ابن السيد عبدالكريم ، ابن السيد عيسى النوربخشى البرزنجي ، ابن السيد بابا علي الهمدانى ...

تا کۆتایی شەجەرەی بەرزنجە .

سەید عەبدوصەمەدی کوڕی شێخ حەسەن

ئەم ذاتە نازناوی (فضل‌الدین) بوە ، هەر لە منداڵی‌یەوە خەریکی بەندەیی‌کردن بۆ خودا بوەو . خەریکی خوێندنیش بوە ، پاش ئەوە کە توانای پەیداکردوەو لە شت تێگەیشتوە چوەتە خزمەتی مەلا محەمەدی جێشانەو ، لای ئەو خوێندوویە تا لە زانیاری‌یەکاندا سەرامەد بوە .

دوای ئەوەیش لای شێخ محێدینی برای خەریکی تەریقەت بوە تا وای لێ‌هاتوە ئیجازەی داوە پێی .

شێخ مەعرووفی نۆدێیی گەلێ ستایشی ئەم سەید عەبدوصەمەدەی کردوە .

ئەم سەید عەبدوصەمەدە گەلێ کەسی لە تەریقەتدا پێگەیاندوە . لەوانە : شێخ حسەینی قازان‌قایەو ، شێخ عەبدوڕەحمانی قەرەحەسەن‌و ، شێخ ئەحمەدی‌ئیسام ... هەموو لە خزمەتیدا خەریکی تەریقەت بوون‌و ئیجازەیان لێ وەرگرتوە .

یاسای شێخ عەبدوصەمەد وا بوە لە پێش نوێژی نیوەڕۆدا دەرسی گوتوەتەوەو ، پاش نوێژی عەصر خەریکی ئادابی تەریقەت بوەو ، شەوان

لە ماڵی خۆیاندا خەریکی خوداپەرستی بوە • بە کورتی : کـاتی بەزایە نەچـوە •

گەلێ زمانی خۆی پاراسـتوە ، دەڵێـن : قسـەی ناڕەوای بەدەمدا نەهاتوەو ، فەرموویەتی : زمانێ کە یادی خـودای پێ نەکرێ‌و ئەوتریێ حەیفە شتی ناڕێکی پێدا بێت •

بە گوێرەی توانا پەیڕەوی سوننەتی پێغەمەری کردوە•ئەگێڕنەوە : کەمێك لە پێش کۆچی دوایدا دەسنوێژی گرتوەو سیواکی کردوە ، جا لە ساڵی هەزارو دووصەدو بیستدا لـە گـوندی (گڵەزەردە) لـە جیهـان دەرچوە •

نەوەکانی شـێخ عەبدوصـەمەد لە دێی گڵـەزەردەو (داراغـا)دا دانیشتوون‌و نەتەوەیان لەو دێهاتەدا هەیە •

نەتەوەکانی شێخ عـەبدوڕەحیمی کـوڕی شـێخ حەسـەن لە دێی گڵەزەردەدا ماونەتەوە •

شێخ مەعرووفی کوڕی شێخ حەسەن

ئەم پیاوە نەوەی لە گوندەکانی ریشەڵان‌و ، سەرزەڵ‌و ، کانی‌سپیکەو، شێخ ویصاڵ‌و ، گڵەزەردەدا هەیە ، هەروەها نەوەی لە شاری سلێمانیدا ، وەکوو نەقیب‌و نەتەوەکانی ، هەیە •

شێخ محەمەدعارفی کوڕی شێخ حەسەن

نەوەی ئەم ذاتە لە دێی (مزگەتە)ی شارباژێڕدا هەیە •

شێخ عیسای کوڕی شێخ حەسەن

ئەم ذاتە وەجاخکوێر بوەو کەسی لێ بەجێ‌نەماوە •

شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ حەسەن

نەوەی ئەم ذاتەیش لە شاری (کۆیسنجەق)دا هەیەو ، یەکێ لەوانە شێخ ئەحمەد بوە لە نەتەوەی شێخ عەبدولکەریم ، کە شێخ مەعرووفی نۆدێ شەجەرەکەی بەم شێوەی خوارەوە کردوە بە شیعر :

ان ينتسب احمد راجی ذی المنن
فهو فتى عبدالكريم بن حسن
والده محمد كان ولي
مربيا للثقلين ، ابن علي
بابا رسول نجل عبدالسيد
فهو فتى عبدالرسول ولد
وحيد اهل العصر عبدالسيد
قلندر ، سليل عبدالسيد
ابوه عيسى الأحدب الاجل
وألده الحسين وهو نجل
الشيخ بايزيد ، وهو ولد
عبدالكريم ، وابوه المرشد
الشيخ عيسى قطب اهل عصره
وأوحدي وقته ودهره
اول من اقام في برزنجه
يرشد بالحجة للمحجة
لما بنى مسجدها اذ امره
بذاك في المنام خير البرره
قصر عن جانبي الجدار
جذع فمده بأذن البارى

على يديه ظهرت خـوارق
جليلة شـاهدها خلايـق
نجل على ذى العـلا والمكرمـة
الهمـذاني بذال معجمـة
يوسـف من منصـور الاواه
عبدالعـزيز نجل عبـدالله
والده الامـام اسماعيل
ابوه موسى الكاظـم النبيـل
والده الامـام وهو السـيد
جعفر الصـادق ، وهو ولـد
محمد الباقر ذى الفضل الجليّ
سليل زين‌العابـدين اى عليّ
نجل شـهيد كربلا حسـين
سبط النبيّ سـيد الكونـين
دامت له صـلاة ذى الجـلال
والآل والصحب ذوى الكمـال

شێخ عەلی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ

ئەم ذاتە بە شێخ عەلی‌یەکۆسە ناسـراوەو لە (نۆدێ)دا لـەدایك بوەو ، لە خانەدانی خۆیاندا خوێندوویەتی‌و ، لە خزمەتی شێخ ئیسماعیلی ولیانیی براگەورەیدا سلووکی کردوەو ، ئیجازەی وەرگرتوە بۆ ئیرشادی موسوڵمانانو ، چـوە بـۆ دێی دۆڵبەموو لـە نزیکی بەرزنجەدو لـەوێ دانیشتوەو خەریکی ئیرشـادکردن بوەو ، شـێخ مـەعرووفی نۆدێ کـە

کچەزای خۆیشی بوە ، یەکێ لە خەلیفەکانی بوە • شێخ مەعرووف نامیلکەیەکی لە باس‌و ستایشی شێخ عەلی باپیریدا نووسیوە •

ئەم شێخ عەلی‌یە لەسەر ئیرشادکردن ماوەتەوە لە جێگەکەی خۆیدا هەتا کۆچی دوایی کردوە • وە هەشت کوڕی لێ بەجێ‌ماوە کە ئەمانەن : شێخ عەبدە ، شێخ محەمەدی تەڕاتەوەن ، شێخ ئەحمەد ، شێخ مصطەفا ، شێخ موحسین ، شێخ عەزیز ، شێخ حسەین شێخ مەحموود •

شێخ عەبدەی کوڕی شێخ عەلی

ئەم ذاتە هەر لە دۆڵبەموودا لە خزمەتی باوکیدا ماوەو ، پاش کۆچی دوایی باوکیشی هەر لەوێدا ماوەتەوە تا لەجیهان دەرچوەو ، چوار کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : حەسەن ، مەحموود ، محەمەد ، عەبدولجەلیل • جا لە شێخ حەسەن شێخ رەسووڵ بوەو،لە شێخ رەسووڵ عەبدوڕحمان‌و ، محەمەدو، مەعرووف‌و ، عەبدولقادر بەجێ‌ماوە •

وە محەمەدو عەبدولجەلیلی کوڕانی شێخ عەبدە لە دێی دۆڵبەموودا بە طاعوون لە جیهان دەرچوون‌و ، نەوەیان نەبوە • وە شێخ محەمەدی کوڕی شێخ رەسووڵ لە دۆڵبەموودا ماوەتەوەو نەتەوەی لێ‌بوەتەوە •

شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەلی

ئەم ذاتە پیاوێکی چاک‌و خاوەن پایەو مایەی تەریقەت بوە ، لە خزمەتی باوکیدا ئیجازەی وەرگرتوە ، دوایی لە دۆڵبەمووەوە گوێزاوی‌یەتی‌یەوە بۆ دێی تەڕاتەوەن‌و ، لەو دێدا تەمەنی خۆی بە ئیرشادو خزمەتی موسوڵمانان بەسەر بردوە ، تا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە هەشت کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ سلێمان‌و،شێخ ئیسماعیل‌و، شێخ عەبدولجەبارو ، شێخ عەبدولغەفوورو ، شێخ عەبدوسەلام‌و ، شێخ یەحیاو ، شێخ شەمسەدین‌و ، شێخ عەلی •

شێخ سلێمانی کوڕی شێخ محەمەد

ئەم پیاوە لە دێی تەڕاوەتەنەوە گواستوویەتی‌یەوە بۆ دێی (ئیلانبێ)ی نزیکی ناحیەی خورماڵو ، لەوێ ماوەتەوەو خەریکی خزمەتی دین بوە ، تا لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو یەکدا کۆچی دوایی کردوەو ، شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ بەپێی حورووفی ئەبجەد ئەم شیعرەی بۆ مێژووی کۆچی دوایی باوکی نووسیوە :

الفو نونو راو غین خوش دلی
سوی جنت شد سلیمان بن محمد علي

شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ سلێمان

ئەم ذاتە دوای کۆچی دوایی باوکی لە (ئیلانبێ)وە گواستوویەتی‌یەوە بۆ چەمی (شامیان)ی لە دێی (سەوڵئاوا)دا دانیشتوە• وە لەبەر ئەوە کە لەسەردەمی ژیانی باوکیدا خوێندوویەتی‌و ، لە لای زاناکانی ئەو چەرخە خوێندنی تەواوکردوەو پێگەیشتوە کاتێ کە لە دێی (سەوڵئاوا)دا نیشتەجێ بوە دەستی‌کردوە بە ئیرشادو دەوامی کردوە تا لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو سێی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

ئەم ذاتە گەلێ کوڕی بوە کە چوون بۆ ناحیەی مەریوان لە دێی ـ نژمار ـ و ـ باڵەك ـ و ـ کالی خواروو ـ و ئەسکۆڵ ـ دا دانیشتوون• وە دیاریترین کوڕی شێخ عەبدولجەلیل بوە کە لە (سەوڵئاو) لە جێگەی باوکیدا دانیشتوە •

شێخ عەبدولجەلیلی کوڕی شێخ عەبدولکەریم

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو چلو نۆدا لەدایك بوەو ، لە خزمەتی شێخ عەبدولکەریمی باوکیدا خوێندوویە • پاش کۆچی دوایی

باوکی خەریکی ئیرشاد بوەو ، خۆیشی پەیوەندی موریدێتی بە حەزرەتی کاك ئەحمەدی شێخەوە بوە • لەسەر ئەو ڕێبازە ماوەتەوە تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستی کۆچیدا لە سەوڵ ئاوا لە جیهان دەرچوە • لەم ذاتە شێخ عەبدولفەتاح ناوێك بەجێ‌ماوە •

شێخ عەبدولفەتاحی کوڕی شێخ عەبدولجەلیل

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو پێنجدا لەدایك بوەو ، لە خزمەتی باوکیدا کتێبە وردەکانو سەرەتای زانیاری‌یەکانی خوێندوە ، دوای ئەوە بە یاسای ئەو ڕۆژە ڕۆیشتوە لە لای زاناکانی وڵات خوێندوویە تا پێگەیشتوەو ، ئیجازەی وەرگرتوە ، ئەوسا هاتوەتەوە بۆ دێی سەوڵ‌ئاواو لە جێگەو ماڵی خۆیدا دانیشتوەو ، دەستی کردوە بە خزمەتی دین •

ئەم پیاوە موریدی کاك ئەحمەدی شێخ بوەو ، پیاوچاكو لەخوداترس بوەو ، بە ڕاستی بەیرەوی شەرعی کردوەو ، پیاوی وەها پاكو خاوێن کەم بوە•بەم جۆرە ماوەتەوە تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو سێی کۆچیدا ماڵ‌ئاوایی لە جیهان کردوە • ئەم ذاتە کوڕێکی لێ بەجێ‌ماوە ناوی محەمەد بوە •

شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولفەتاح

ئەم ذاتە قورئانی پیرۆزی خوێندوەو هە... سەرەتای زانیاری دین ئەزانێو ، ئیشو کاری ماڵی خۆی ئەکاتو خزمەتی موسوڵمانانیش ئەکات • ئەمیش کوڕێکی هەیە ناوی شێخ عەبدولقادرە کە خوێندەوارو بە توانایە •

شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە

ئەم شێخ ئەحمەدە لە دۆڵبەموو لەدایك بوەو ، خوێندوویەو بوە بە زانایەکی بەرزی بەڕێز ، هەروا لە خزمەتی باوکیشیدا خەریکی تەریقەت بوە هەتا پێگەیشتوە ، جا لە دۆڵبەمووەوە چوە بۆ دێی (بێلو)ی سەر بە مەریوان‌و لەوێ دانیشتوە •

لەم شێخ ئەحمەدە شێخ عەبدوڵڵاو ، شێخ ڕەزا بوە • شێخ عەبدوڵڵا هەر لە بێلو ماوەتەوەو دوو کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە ، شێخ محەمەدو ، شێخ مەحموود کەهەر لەوێ ماونەتەوە •

بەڵام شێخ ڕەزای کوڕی شێخ ئەحمەد چوە بۆ دێی (هەنگەژاڵ)ی سەر بە (بانە)و لەوێ دانیشتوەو ، لەم شێخ ڕەزا : شێخ عەلی‌و ، شێخ محەمەدو ، شێخ محێدین‌و ، شێخ عەبدولقادر بەجێ‌ماون •

شێخ عەلی کوڕی شێخ ڕەزا

ئەم ذاتە موریدی حەزرەتی کاك ئەحمەد بوەو ڕۆیشتوە بۆ ناوچەی موکریان‌و لە دێی (قەباغلوجە)دانیشتوەو ، خەریکی ئیرشاد بوە تا کۆچی دوایی کردوە • دوو کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە : شێخ فەرەج‌و ، شێخ حەسەن •

وە لە شێخ محەمەدئەمینی ، کوڕی سەیید عەلیی ، کوڕی شێخ ڕەزای ، کوڕی شێخ ئەحمەدی بێلو تاقە کوڕێ بەجێ‌ماوە ناوی شێخ عەلی بوە •

وە لە شێخ ڕەزای ، کوڕی سەیید عەلیی ، کوڕی شێخ ڕەزا کە لە دێی (سوورێن)ی سەر بە بانەدا دانیشتوە سێ کوڕ بەجێ‌ماون : کاکە حەمەو ، بابا عەلی‌و ، شێخ حسەین •

شێخ مصطەفای کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە

ئەم ذاتە تاقە کوڕێکی بوە ناوی شێخ حەسەن بوە

شێخ موحسینی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ ئیسماعیل‌و ، شێخ عەلی ، وە لەمانە نەتەوە کەوتوەتەوە •

شێخ عەزیزی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە

لەم ذاتە دوو کوڕ بەجێ‌ماوە : شێخ عەلی‌و ، شێخ محەمەد • ئەم دوو کوڕەیش گەلێ نەتەوەیان لێ کەوتوەتەوە •

شێخ حسەینی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە

ئەم ذاتە لە دۆڵپەمووەوە گواستوویەتی‌یەوە بۆ خاکی ئێرانو ، چوەتە دێی (دادانە) کە لە نزیکی شاری سنەدایە ، پاش ماوەیەك لە دادانەوە گواستوویەتی‌یەوە بۆ دێی (داسێران)لە پشتی قەڵای‌مەریوانەوە•

جا لەم شێخ حسەینی داسێرانە پێنج کوڕ بەجێ‌ماوە : محێدین‌و ، سەلام‌و ، مەعرووف‌و ، محەمەدو ، حەسەن • جا لە شێخ محێدین شێخ عەلی‌و ، لە شێخ عەلی محێدین‌و ، لە محێدین باباعەلی بەجێ ماوە •

وە لە شێخ سەلام عەتارو ، موختارو ، جەبارو ، صەنعان‌و ، رەزا بەجێ‌ماون •

وە لە شێخ مەعرووف عەلی‌و ، عەبدوڕەحمان‌و ، محەمەدئەمین بەجێ‌ماون •

وه له شێخ محەمەد حسەینو ، عەلیو ، مەحموۆد بەجێماون •

وه له شێخ محەمەد حسەنی کوڕی شێخ حسـەینی داسێران که به شێخ حەسەنی (کەلوڕان) ناسراوه : شێخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ عەلیو، شێخ حسەین بوون • جا له شێخ عەبدوڕەحمان شێخ حەسەنو ، قادرو ، شەمسەدین بوون •

وه له شێخ عەلی ـ که به شێخ عەلییەگرده ناسراوه ـ عەبدولقادرو، ڕەزا بەجێ ماوه •

وه له شێخ حسـەین شـێخ محـەمەد بەجێماوه • وه لـه شـێخ عەبدولقادر ـ که به شێخ قادر ناسراوه ـ شێخ بابا ڕەسووڵ لەگەڵ چەند کوڕی دیکه بەجێماون •

شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ

ئەم ذاته پیاوێکی چاکو لەخوداترس بوەو ، به شێخ ئەحمەدی غەزالی ناوبانگی دەرکردوه •

لەم پیاوه دوو کوڕ بەجێماوه : شێخ عیساو ، شێخ مصطەفا • له شێخ عیسایش سێ کوڕ بەجێ ماوه : شێخ عـەبدوللاو ، شـێخ عەلیو ، شـێخ ئیسماعیل • ئەم ئیسماعیله بێ نەوه سەری ناوەتەوه•له شێخ عەبدوللایش شێخ حەسەن بەجێماوه • له شێخ عەلیش شێخ مەحموودو،شێخ محەمەد بەجێماون •

وه له شێخ مصطەفای کوڕی شـێخ ئەحـمەدی غەزالی •• شـێخ محەمەدو شێخ مەعرووف بەجێماوه ، جا لـەم شێخ محـەمەده کوڕێك بەجێماوه ناوی حەسەن بوەو به تاعوون له جیهان دەرچوه •

شێخ مەعرووفی نۆدێ

شێخ مەعرووفی ، کوڕی شێخ مصطەفای ، کوڕی شێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ لە ساڵی هەزارو صەدو شەصتو شەشدا لە دێی (نۆدێ) لەدایك بوە • ئەم ذاتە لە خانەدانی خۆیاندا خوێندوویەتیو، پاش گەورەبوون لە خزمەتی زانا گەورەکانی (قەڵاچوالان)دا ــ کە لەو سەردەمەدا بنکەی زانیاری ئایینی بوە ــ خوێندنی تەواو کردوە، گەیشتوەتە پلەو پایەیەکی بەرزو ، لە خزمەتی شێخ عەلیەکۆسەی دۆڵپەموودا ــ کە باپیری بوە لە دایکیەوە ــ تەریقەتی وەرگرتوەو ، سلووکی کردوە هەتا ئیجازەی پێدراوە •

وە پاش ئەوە کە برایم پاشای بابان شاری قەڵاچوالانی بەجێهێشتوەو هاتوەتە سلێمانی لە ساڵی هەزارو دووصەدی کۆچیداو ، مزگەوتی گەورەی دروستکردوە شێخ مەعرووفی نۆدێیی بوە بە مامۆستای ئەو مزگەوتە لەگەڵ مەلا مەحموودی دێلێژەیی باوکی مەلا ئەحمەدی چاومارداو لە مزگەوتدا خەریکی بڵاوکردنەوەی زانیاری بوەو ، سوودی بە موسوڵمانان گەیاندوەو ، ئیرشادی کردوون بە گوێرەی توانا • وە کاتێ کە کاك ئەحمەدی کوڕی ــ کە کوڕە گەورەی بوە ــ پێگەیشتوە ، هێزی دڵو دەروونی زیاتر بوەو،باشتر خزمەتی زانیاریو دینی کردوەو،لەسەر ئەو شێوە ماوەتەوە هەتا ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو چواری کۆچی لە جیهان دەرچوە • وە وەصیەتی کردوە کە لە (گردی سەیوان)دا بینێژن ، وە وەصیەتەکەی جێبەجێ کراوە •

ئەم ذاتە بەڕێزە لە زانا بەرزەکانی کوردستان بوەو ، زانای دیاریو گەورەی بنەماڵەی بەرزنجە بوەو ، خاوەنی دەستی باڵا بوە لە شیعرو ئەدەبداو ، سوارچاکی مەیدانی زانستی عەرووضو هۆنینەوەی شیعر بوە بە زمانەکانی : کوردیو ، فارسیو ، عەرەبی • گەلێ دانراوی بە نرخی لە زانیارییە جۆراوجۆرەکاندا هەیە • لێرەدا دەیاننووسین بۆ برادەران، تا ئاگاداری پایەی زانیاریی شێخ مەعرووفی نۆدێ بن •

١ ـ (ای شده) نامیلکەیەکە بریتییە لە چەند جامە بە ژمارەی (حروفی هجاء) لە ستایشی حەزرەتدا •
٢ ـ (احمدیه) فەرهەنگێکی عەرەبی ـ کوردییە •
٣ ـ الجوهر النضید • لە قەواعیدی تەجویدا •
٤ ـ فتح المجید • لە تەجویدا •
٥ ـ التعریف بابواب التصریف •
٦ ـ تصریف المبانی فی نظم تصریف الزنجانی •
٧ ـ الشامل للعوامل •
٨ ـ الاغراب فی نظم قواعد الاعراب •
٩ ـ القطوف الدوانی فی حروف المعانی •
١٠ ـ کفایة الطالب نظم کافیة ابن الحاجب •
١١ ـ فتح الموفق فی نظم علم المنطق •
١٢ ـ نظم آداب البحث •
١٣ ـ نظم العروض •
١٤ ـ تنقیح العبارات فی توضیح الاستعارات •
١٥ ـ نظم الرسالة العضدیة فی علم الوضع •
١٦ ـ شرح نظم الاستعارة •
١٧ ـ عمل الصیاغة فی علم البلاغة •
١٨ ـ فتح الرحمان فی علم المعانی والبیان •
١٩ ـ غیث الربیع فی علم البدیع •
٢٠ ـ الفریدة فی العقیدة •

٢١ ـ الفرائد من العقائد ٠
٢٢ ـ زاد المعاد فى مسائل الاعتقاد ٠
٢٣ ـ سلم الوصول فى علم الاصول ٠
٢٤ ـ عقد الدرر فى مصطلح اهل الاثر ٠
٢٥ ـ تنوير البصائر فى التحذير عن الكبائر ٠
٢٦ ـ كشف الباساء بأذكار الصباح والمساء ٠
٢٧ ـ فتح الرزاق فى اذكار رفع الاملاق ٠
٢٨ ـ قطر العارض فى علم الفرائض ٠
٢٩ ـ روض الزهر فى مناقب آل سيد البشر ٠
٣٠ ـ البرهان الجلى فى مناقب سيدنا على ٠
٣١ ـ السراج الوهاج فى مديح صاحب المعراج ٠
٣٢ ـ اوثق العرى فى الصلاة والسلام على خير الورى ٠
٣٣ ـ الروضة الغناء فى الدعاء بالاسماء الحسنى ٠
٣٤ ـ تنوير العقول فى احاديث مولد الرسول ٠
٣٥ ـ تنوير القلوب فى مديح حبيب علام الغيوب ٠
٣٦ ـ الجوهر الاسنى فى الصلوات المشتملة على الاسماء الحسنى ٠
٣٧ ـ تنوير الضمير فى الصلوات المشتملة على اسماء البشير النذير ٠
٣٨ ـ الأزهار الخمايل فى الصلوات المشتملة على الشمائل ٠
٣٩ ـ راحة الارواح فى الصلوات المشتملة على خصائص حبيب الملك الفتاح ٠
٤٠ ـ كشف الاسف فى الصلاة والسلام على سيد اهل الشرف ٠
٤١ ـ تخميس البردة ٠
٤٢ ـ تخميس بانت سعاد ٠
٤٣ ـ تخميس الهمزية البوصيرية ٠
٤٤ ـ تخميس المضرية ٠
٤٥ ـ تخميس يامن يرى مافى الضمير ويسمع ٠
٤٦ ـ تخميس لامية العجم ٠
٤٧ ـ شرح الصدر بذكر اسماء اصحاب البدر ٠
٤٨ ـ عقد الجوهر فى الصلاة والسلام على الشفيع المشفع يوم المحشر ٠

کاك ئەحمەدی شێخ

ئەگێڕنەوە کە خوالێخۆشبوو شێخ مەعرووفی نۆدێ تەمەنی گەیشتوەتەنزیکی شەصت ساڵو دایکی کاك ئەحمەدیش تەمەنی بوە بە پەنجا ساڵو منداڵیان نەبوە • جا رۆژێك پێی ئەڵێت : قوربان تۆ وەکوو خۆت دۆعا بۆ ژنان ئەنووسیو منداڵیان ئەبێ دۆعایەکیش بۆ خومان بنووسە بەڵکو خودا منداڵێکمان پێ ببەخشێ !

جا شێخ مەعرووف داواکەی پەسەند دەکاتو دەست ئەکات بە نووسینی دۆعاکە بۆ خۆیو خێزانیو نامەیەکی (عریضە)یش دەنووسێ بۆ لای شێخ عەبدولقادری گەیلانی • پاش ماوەیەك دایکی کاك ئەحمەد لە خەودا ئەگات بە خزمەتی پێغەمەر ـ د ـ و دوڕێکی زۆر سپیو جوان ئەدا بە دایکی کاك ئەحمەدو ، ئەفەرموێت : ئەمە دیارێکە لە باپیرەتەوە بۆ کوڕێکی پیرۆزو ناوم نا بە کاك ئەحمەد •

پاش ئەمە بە یاسای خۆی کاك ئەحمەد لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتی کۆچیدا لەدایك ئەبێ •

ئەم ذاتە پاش خۆناسینەوە لە خزمەتی باوکیداو لە خوێندنگای خۆیاندا قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەکانی خوێندوەو ، دوایی دەستی کردوە بە زانیاری یەکانی نەحوو صەرفو ، بە شێوەی خوێندنی قوتابیانی کوردستان خوێندوویە تا لە پلەکانی زانیاریدا باش سەرکەوتوەو بوە بە زانایەکی باشو ئیجازەی وەرگرتوە •

هەروەها لە خزمەتی باوکیدا تەمەسوك ئەکاتو تەریقەت وەرئەگرێو سلووك ئەکات هەتا ئەگاتە پلەی ئیرشادو ئیجازەی ئەدرێتێ ، جا پاش ئیجازەوەرگرتن لە هەردوو علمەکەدا دەس ئەکا بە تەدریسو سوودگەیاندن بە خەڵك لە هەموو دەرزەکاندا • هەروا تەریقەت ئەدا بە داخوازان چەندی بۆ بکرێ تا باوکی بەڕێزی کۆچی دوایی ئەکات •

پاش کۆچی باوکی ئیتر گیانی خۆی وەقفی خزمەتی موسوڵمانان ئەکات‌و ، بە هەموو جۆرێ خەریکی دەرسوتنەوەو ئیرشاد ئەبێ بە جۆرێ کە وێنەی لە چەرخی خۆیدا نەبوە • وە کاك ئەحمەد وەکوو زانیاری شەریعەت‌و ڕێبازی تەریقەتی وەرگرتوە ، لە زانیاریی حورووف‌و (ویفقەکان)دا ، بە هەموو جۆرو بەشەکانی‌یەوە ، شارەزایی باشی هەبوە •

خزمەتەکانی کاك ئەحمەدی شێخ بۆ موسوڵمانان بە کورتی بریتین لەمانەی خوارەوە :

یەکەم : دەرزوتنەوە لە زانیاری‌یەکاندا بە گوێرەی توانای خۆی‌و یارمەتی خودا •

دوەم : تەربی‌یەتی موریدان‌و پیاوانی ڕێگەی تەریقەت بە ذیکرو فیکرو ، تەهلیلەو ، خەڵوەو ، ریاضەی دەروونی بە یاسای ئەهلی تەریقەت •

سێهەم : وەڵامدانەوەی پرسیارو فەتوای زانایان‌و موسوڵمانان بە گشتی بە گوێرەی توانا •

چوارەم : میوانداری‌کردنی بۆ ئەوانەی هاتوونەتە خزمەتی‌و ، ناندان بەموسوڵمانان‌و داماوان •

پێنجەم : یارمەتیدانی داماوان بە هاتوچۆی لای فەرمانبەران بۆ جێ‌بەجێکردنی ئیش‌و کاریان‌و لابردنی تەنگ‌و چەڵەمەیان •

شەشەم : ئاشتکردنەوەی ناکۆکان‌و ، چارکردنی گیروگرفتەکانی ناو خەڵکی وڵات ، چ لە سەیدەکانی بەرزنجەو چ لە غەیری ئەوان • وە جاری وا هەبوە هاتوچۆی بۆ ڕێکخستنەوەی نێوانی ژن‌و مێردو کاری دیکەی وەهای کردوە کە جێگەی سەرسوڕمانە چۆن ئەو هەموو کارەی لەدەست هاتوە !

حەوتەم : خەریکبوون بە کارو باری ژین‌و ژیواری خێزان‌و ماڵـی خۆیەوە ، وەك یاسای خەڵك •

هەشتەم : نووسینی (مکتوبات) بـۆ رێنومایی خەڵك‌و پیشاندانی رێگەی چاك بۆ لایەنی بیرو بـاوەڕو ، فێربوونی عیـادەت‌و ، لابـردنی ناڕەوایی‌و ••• هەر مەکتووبێك لەوانـەی ئەوەندەی نامیلکەیەکی بـاش دەبێت‌و ژمارەیان دەگاتە صەد نامە[1] •

نۆهەم : خزمەتی تەجـویدی قورئانی پیرۆزو خزمەتی ئەوانە کـە ویستوویانە قـورئان بخوێنن‌و قـورئان لەبـەر بکـەن لە چاوساغـان‌و کوێرەکان‌و ، دامەزراندنیان لە شارو دەرەوی شاردا ، بە جۆرێ کە لە سەردەمی ئەودا کەم ماڵ بوە (حافظ)و قورئان خوێنی تایبەتی خـۆیانیان نەبووبێ‌و قورئانیان بۆ نەخوێندرابێ •

دەهەم : نووسینی دۆعای چاك‌و بەنرخ بـۆ گـەلێ ئیش‌و کـاری گەورە ، وەکوو : گوللەبەندو ، تیغ‌بەندو ، چاری بەرکـەم‌و ، شێت‌و ، هارو ••• بە جۆرێ ئەگەر ئادەمیزاد بە ویژدانەوە تەماشا بکات ئەزانێ کاك ئەحمەد تازەکەرەوەی ئایینی ئیسلام بوە ، بە کردەوەو ، رەوشت‌و ، زانیـاری •

ئەگەر بمانەوێ بـە تەواوی مێژووی ژیانی کاك ئەحمەد بنووسین بە لای کەمەوە کتێبێکی باشی دەوێت • بەڵام ئێمە لێرەدا بـەم ئەندازە دەست هەڵدەگرین •

کاك ئەحمەدی شێخ چوە بۆ حەج‌و ماوەی چوار ساڵ لە مەدینەدا ماوەتەوەو ، لە هەردوو مزگەوتی مەککەو مەدینەدا گـەلێ سوودی بـە

---

(١) دانەر ئەم مەکتووباتەی کردوە بە کوردی‌و ، ئێستە شان‌بەشانی ئـەم کتێبە لە ژێر چاپدایە • م٠ع٠ق •

موسوڵمانان گەیاندوەو ، لە مەککەدا میوانخانەیەکی دروست کردوە بۆ ئەوانەی کە بێ خەرجو دەرامەت بوون تا لە ماوەی حەجدا تیا دابنیشنو رابوێرن •

پاش ئەو ماوە هاتوەتەوە بۆ کوردستانو ، لە جێگەی خۆیا کە شاری سلێمانی بوە دانیشتوە هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو پێنجی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە شوێنی خۆیدا لە مزگەوتی گەورەدا بە خاك سپێرراوە •

نەوەکانی کاك ئەحمەد

کاك ئەحمەد دوو کوڕی بوە ، یەکەم : بابا عەلی کە بە جوانی لە کاتی خوێندندا کۆچی دوایی کردوە •

دوەم : شێخ محەمەد ، ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو هەڵکەوتوو بوە ، بەڵام بەداخەوە هەر لە ژیانی باوکیدا بیست ساڵ پێش کۆچی دوایی باوکی لە جیهان دەرچوە •

نەوەکانی شێخ محەمەدی کوڕی کاك ئەحمەد

شێخ محەمەد هەشت کوڕی لێ بەجێماوە : ئەحمەد ، محەمەد ، سەعید ، مەعرووف ، مصطەفا • ئەم پێنج کوڕە لە کچی شێخ محەمەد ئەمینی (قازانقایە) بین •

حەسەن ، عومەر ، ئەم دوو کوڕەیش لە کچی (باباجان) بوون کە پیاوێکی شەریفو پیاوانە بوە لە سلێمانیدا •

عیسا ، ئەم کوڕە لە ژنێکی مەسیحی بوە کە موسوڵمان بوە بۆ شێخ محەمەد تا شووی پێ بکا •

کوڕەزاکانی شێخ محەمەد

لە سەیید ئەحمەد کوڕێکی هاوناوی باوکی بەجێماوە یانی ناوی ئەحمەد بوە • لەم شێخ ئەحمەدە دوو کوڕ بوون ، شێخ محەمەدو ، شێخ طاها • شێخ محەمەد بە شێخ محەمەدە بچکۆلە ناسراوە • دوو کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ مصطەفاو ، سەیید ئەحمەد •

وە لە شێخ محەمەدی ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی کاك ئەحمەد •• دوو کوڕ بوون : محەمەد ئەمینو ، عەبدوللا • لە عەبدوللا عەبدوڕەحمانو عەلی بەجێماون • وە لە شێخ سەعیدی کوڕی شێخ محەمەدی کوڕی کاك ئەحمەد •• محەمەدو ، ئەحمەدو ، مەحموودو ، قادرو ، ئیبراهیم بوون •

هەروەها شێخ سەعید پێنج کچی بوە : حەبیبە ، فاطمە ، حەفصە ، خەدیجە ، حەلاوە • ئەمانە هەموو خاوەن دینو ، داوێن پاکو ، بە شەرافەت بوون •

جا لە شێخ محەمەدی کوڕی شێخ سەعید دوو کوڕو سێ کچ بوون : عەبدولکەریمو ، محەمەد صالحو ، فاطیمەو ، عائیشە •

وە لە شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ سەعید ـ کە لە سالی هەزارو سێصەدو بیستو شەشدا لە موصل شەهید کراوە ـ جەلال بوە • ئەم کوڕە لە عائیشەخانی کچی شێخ مارفی نەقیب بوە •

وە لە شێخ جەلال شێخ طاهیرو ، داراو ، ئازادو ، نەوزادو ، دوو کچ : پاکیزەو ، درەخشان بوە •

وە لە شێخ مەحموودی کوڕی شێخ سەعید شێخ لەتیف بوە کە لە عایشەخانی کچی شێخ مارفی نەقیب بوە ، کە پاش کۆچی دوایی شێخ

ئەحمەد مارەی کردوە • وە باباعەلیو ، رەئووفیشی لە بەهیەخانی کچی ئەمینی عەطار بوە •

وە لە شێخ قادری کوڕی شێخ سەعید کوڕێ بەجێ ماوە ، کە ناوی بەختیارەو ، دایکی لە سەیدەکانی (سەرزەل) لە نەتەوەی شێخ حەسەنی گلەزەردەیە • وە لە شێخ ئیبراهیمی کوڕی شێخ سەعید تاقە کوڕێ (نەورەس) و ، پێنج کچ : نوخشەو ، نەوبەش و ، نەخشین و ، ئامین و ، سۆلان بوە •

وە لە شێخ مارفی ، کوڕی شێخ محەمەدی ، کوڕی کاک ئەحمەد تاقە کوڕێك بوە کە بە جوانی لە جیهان دەرچوەو ، دوو کچیش عائیشەخان و ، حەفصەخان بوە • عائیشەخان یەکەم جار شووی کردوە بە شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ سەعیدو ، پاش ئەویش شووی کردوە بە شێخ مەحموود • وە حەفصەخان شووی کردوە بە شێخ قادری کوڕی شێخ سەعید ، ئەم ژنە لە بەخشندەیی و ، خزمەتگوزاریی خەڵکدا بەناوبانگ بوە •

وە لە شێخ مصطەفای کوڕی شێخ محەمەد تاقە کوڕێك بوە ناوی محەمەد بوە ، کە بە منداڵی کۆچی دوایی کردوە •

لە حاجی سەید حەسەنی کوڕی شێخ محەمەدیش دوو کوڕ بوە سەید عەبدوڵلا کە پیاوێکی زاناو لە خواترس بوە•وە سەید محەمەدو ، سێ کچ : فاطیمەو ، عائیشەو ، رەحمە •

وە لە سەید عومەری کوڕی شێخ محەمەد دوو کوڕ بوون عەبدولقادرو ، عەبدولکەریم و ، دوو کچ : ئامینەو ، حەلاوە •

ئەمانەی کە نووسیمانن کوڕو کچی نەتەوەی خانەدانی کاك ئەحمەدی شێخ بوون •

کاك ئەحمەد وەکوو ئەو خزمەتە گەورەو پیرۆزانەی هەبوە کە باسمان کردنو ، ئەو هەموو (مکتوبات) ەیشی نووسیوە • دانــراوی دیکەیشی هەیە لەوانە :

یەکەم : شەرحی مەنظوومەی (سلم الوصول الی علم الاصول) کــه دانراوی شێخ مەعرووفی باوکی بوە •

دووەم : حاشیەی لەسەر شەرحــی (کمال الدین) فەسەوی لەسەر (شافیە)ی (ابن الحاجب) لە زانیاریی صەرفدا •

سێهەم : حاشیەی لەسەر (جمع الجوامع) لە ئوصوولی فیقهدا ، کە من خۆم نوسخەیەکی دەسخەتی ئەو کتێبەم لە لایە •

کاك ئەحمەد گەلێ موریدو مەنسووبی تێگەیشتوودو پێگەیشتووی هەبوە ، کە هەموویان پیاوچاكو لەخوداترس‌و پەیڕەوی کــەری شەرع بوون • وەکوو : خەلیفــه پیرۆتی باوکی مــەلا حسەینی پەسکەندی‌و ، سەید عەلیی (دۆزەخدەرە) و ، مەلا صەدباری بانەیی‌و ، شێخ‌حەسەنی قەرچێوار ، کە بە باوەڕی من صەد خەلیفەی بەرز ئەژێ‌و ، ئێستە باسی دێت •

وردبوونەوەیەك لە تاکەکانی ئەم خانەدانی بەرزنجە

یەکە یەکە پیاوانی ئەم رشتەی شێخ عیسای بەرزنجە لــە سەرەتاوە تا ئێستە ئەوانەیان کە ئیرشادیان کردوە زانا بوون • وە چەند کەسێکیان هەڵکەوتوە دەستی بالاَیان لە زانیاریدا بوە • وەکوو (کابل) ـ کاکە بلەـ سەید ئیبراهیمــی کــوڕی شێــخ مەحموود ، کــوڕەزای شێخ عیسای بەرزنجە • بە گوێرەی ئەوەی کە دەم بە دەم لە ناو رشتەی ئەو بنەماڵەدا

زانراوه •• ئەم ذاتە زیاد لە عیلمی تەصەووف لـە هـەموو زانیاری‌یە ئایینی‌یەکاندا زۆر بـەرزو بـاڵادەست بـوەو (فاضلی کازرونی) کـە شاگردی بوە ئەڵێ : مامۆستام هەرچەند شافیعی مەذهەب بوو بەڵام لـە فیقهی حەنەفیدا ئەبو یوسفی دوەم بوەو ، تاقانەی چەرخ‌و رۆژی خـۆی بوە • وە لە مێژووی کۆچیدا نووسیویەتی :

توفی ـ رحمه الله ـ ليلة الجمعة غرة ذی الحجة الحرام عام ثلاث وعشرين وثمانمائة من هجرة خير الانام •

٢ ـ سەید محەمەدی مەدەنی کوڕی بابا رەسووڵ ئەم ذاتـە موفتی مەدینەی مونەووەرە بوەو گەلێ دانراوی هەیە ، وەکوو (الاشاعة فـی اشراط الساعة) •

٣ ـ شێخ حەسەنی گلەزەردە کە یەکێ لـە گـەورەو پیاوچـاکانی سەردەمی خۆی بوەو ، لە گەورە زاناکانی چەرخی خۆیشی بوە •

٤ ـ شێخ محێدینی کوڕی شێخ حەسەنی گلەزەردە •

٥ ـ شێخ حسەینی ئەلمەعبی کوڕی شێخ بایەزیدی کوڕی شێـخ ئیسماعیلی کوڕی شێخ بابا رەسووڵ •

شەشەم‌و ، حەوتەم‌و ، هەشتەم : شێـخ عـەبدولکەریم‌و ، شێـخ عەبدوڕەحیم‌و ، شێخ عەبدوللەطیف • کـوڕانی شێخ قاسمی ، کـوڕی شێخ حەسەنی ، کوڕی بایەزیـدی ، کـوڕی ئیسماعیلی ، کـوڕی بابا رەسووڵ •

نۆهەم : شێخ طاهای گەورە ، کوڕی شێخ رەسووڵی ، کوڕی شێخ بایەزیدی ، کوڕی شێخ ئیسماعیلی کوڕی شێخ بابا رەسووڵ •

دەهەم : شێخ حەسەنی ، کوڕی شێخ مارفی ، کوڕی شێخ حەسەنی گلەزەردە • کە بە شێخ حەسەنی دوەم بە ناوبانگ بوەو ، خاوەنی دانراوی (بحر الانساب) ی کۆنە •

یازدەهەم : شێخ عەبدوصەمەدی کوڕی شێخ مەحموودی کوڕی بایەزیدی ، کوڕی ئیسماعیلی ، کوڕی بابا رەسووڵ کە قازی بوە لە شاری سلێمانیدا •

دوازدەهەم : شێخ حسەینی قازیی ، کوڕی شێخ مەحموودی ، کوڕی شێخ مەعرووفی ، کوڕی شێخ حەسەنی گلەزەردە •

سیازدەهەم و ، چواردەهەم : شێخ مەعرووفی نۆدێ‌یی و ، کاك ئەحمەدی کوڕی ، کە مانگ و رۆژی ئاسمانی زانیاری و ئایین بوون •

پازدەهەم : شێخ مصطەفای موفتی سلێمانی ، کوڕی شێخ محەمەدی (متولی) بەرزنجە ، کوڕی شێخ طاهای کوڕی شێخ رەسوولی ، کوڕی بایەزیدی ، کوڕی ئیسماعیلی ، کوڕی بابا رەسووڵ •

شازدەهەم : شێخ ئەحمەد فائیز خاوەنی (السحر الحلال) •

حەڤدەهەم شێخ ئەحمەدی بێلو کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە •

هەژدە : شێخ محەمەدی بەرزنجی کوڕی شێخ عەبدورەحیم •

ئەمانەو پیاوانی دیکەیش لە هەڵکەوتووانی زانیاری و خوێندەواری کە من ئێستە لەبیرم نین هەموو لە کەڵەپیاوەکانی ئەم رشتەو ، لە گەورە زانایانی بەرزنجەن و ، هەڵکەوتوو و تاقانەی چەرخ و سەردەمی خۆیان بوون •

هەزار ئافەرین لە زانیایی
یەکەم ئەساسە بۆ بەختیاریی
لە بۆ سەربەرزی ئینسان لە ژینا
لە بۆ پیرۆزیی لە پایەی دینا
ئینسان زانا بێ دڵی روونا کە
دڵ و دەروون و کردەوەی پاکە

چاوی ئەبینێ بڕوا بـــە زێدا
قەت پاش ناکەوێ لە تەختی جێدا
ئەو کارە ئەیکا هەر لەسەر شەرعە
عەقیدەو ، عەمەل ، ئەصلە ، یا فەرعە
لە بەر پەیڕەوی لە بۆ مصطەفا
ئەبێ بە مەرکەز بۆ دەوری صەفا
زانا دەروونی عەینی چرایە
عالەم لە بۆ ئەو وەکوو برایە
یاسای قورئانو حەدیثی پیرۆز
ئەکا بە دەرمان بۆ دڵی ئاڵۆز
بەرگی ناشەرعي نابێ بە بەرگی
لوقمەی ناهەموار ناچێتە قوڕگی
لە رووی دنیادا بێ ژانو ژارە
لە قیامەتدا وێنەی سالارە
ئەو خانەدانەیش بێ عیلمو فامە
نازانێ مەعنای سەعادەت کامە
کە زانا نەما دێتە دەر نەزان
بێ قیاسی شەرع بێ حوکمی قورئان
زینهار زانا بن ! زانا سەربەرزە !
چرای رووناکیی تەختی سەر عەرزە
(نامی) هەر عیلمە چرا بەرقی ئەو
بۆیە بە دەوام وەرئەگرێ پڕتەو

بنەماڵەی زانای گەورە مەلا جەلالی خورماڵی

لە سەر دەستنووسی مەلا محەمەدی ، کوڕی مەلا مصطەفای ، کوڕی مەلا جەلال لە رشتەی نەسەبی خۆیانداو بە گوێرەی (الناس مأمونون علی انسابهم) ئەم شەجەرەیە ئەنووسمەوە :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول‌الله ، وعلى آله واصحابه اجمعين .

وبعد : فيقول[1] العبد الفقير الى ربه القدير ، محمد بن الملا مصطفى الكلعنبرى ، ابن جلال الدين ، ابن السيد على الشهرزورى البلباسى ، ابن السيد عمر ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد وسيم

(١) ليس خفيا بان الداخل والخارج - فى ومن - النسب سويان فى الاثم وخوفا من هذا الاثم والوقوع فيه كتبت هذه السلسلة النسبية التى حافظ عليها الاباء والاجداد ، واخذها اللاحق من السابق ، دون تحيز وتبديل مع ذكر الامكنة التى عاش عليها سلفنا الصالحون .
ولن اقصد وراء كتابة هذه السلسة سوى الامتثال لوصية السابقين الصالحين ، والمحافظة على السلاسل النسبية الصالحة ، واخذ العبرة منهم بالسير على ما ساروا عليه من الدين الاسلامى الحنيف فى السعى لاعلاء الحق والعلم ، والعلماء ورثة الانبياء والمرسلين ، عليهم الصلاة والسلام . والله على ما اقوله شهيد . و (ان اكرمكم عند الله اتقاكم) .
كتب فى ضحوة يوم الاثنين السابع من محرم الحرام ، سنة الف ومائتين وواحد وتسعين ، بعد الهجرة النبوية الشريفة ، على صاحبها آلاف الصلاة والسلام (محمد البلباسى الحسينى) .

ابن الامیر خسرو ، ابن سبحان آغا ، ابن الامیر سلیمان ، ابن سوار ئاغا ، ابن پیردانیال ابن پیرغیب ، ابن‌بابا أویس، ابن‌امیر بکر ،ابن پیر سبحان ، ابن‌پیرمنصور ،ابن‌السیدصادق،ابن‌السیدالحاج‌بلال،ابن السید ابراهیم البلباسی ، ابن السید عباس ، ابن السید عبدالله أبی العباس الثانی ، ابن السلطان محمد منصور ، ابن السلطان عبدالعزیز ، ابن السید عبدالله ، ابن اسماعیل المحدث ، ابن الامام موسی الکاظم ــ المکنی بأبی العباس تارة ، وبأبی عبدالله تارة اخری ــ ابن الامام جعفر الصادق ••• الخ •

وه له پاش ئەم رشتەی نەسەبە (وەصیەت نامە)ی نووسیوه بۆ مەلا عەبدوڕحمانی کوڕی ، بەڵام من ئەوەم کرد بە کوردی • جا ئەڵێ :

نووری چاوم عەبدوڕەحمان ! من ئەم بەسەرهاتە نەبیسراوە بۆ تۆ دەنووسم بەس بۆ وەصیەت تا ببێ بە هۆی پەندوەرگرتن لە رەوشتی پێشینان ، نەك بۆ بایی بوون‌و خۆبەگەورە تەماشاکردن ، چونکی رێزو پلەی بەندە لای خودا بە تەقوایەو ، تەقوایش لە دڵدایەو ، شایەت لەسەر شتی پەنامەکیی کردەوەو رەفتاری ئاشکرایە • جا بزانە تۆ کوڕی منی‌و تۆ لە لای من لە خۆم خۆشەویستتری‌و ، هەر شتێکیان بە من گوتوە ئەیدەم بە تۆ ، لە هەموو شتێ زیاتر خۆت لە رق‌و قاری خودا بپارێزە • بە هۆی گوناهەوە خۆت نەکەی بە نیشانە بۆ سزای خودای تەعالاو ، خوداو پیغەمەری خودات لە هەموو شتێ زیاتر خۆش بوێت‌و ، فەرمانی (فاستقم کما امرت) لە گوێ بگرەو ، دەرمانی (کما امرت) بە داری ئیستیقامەت بساوە بە هەموو لەشی خۆتاو ، ئەمرو نەهی خودا ــ هەرکام لە جێگەی خۆیدا ــ تەماشاو چاودێری بکە ، چونکی نەکردنی کارێ کە پێویست بێ بکرێ ، وە یاخود کردنی کارێ کە پێویست بێ نەکرێ لادانە لە سنووری شەریعەت •

عەبدوڕەحمان ! گیانی باوکت ! هەرکاتێ ئەم وەصیەتی منەت وەرگرت‌و ، لە ناو کۆمەڵی موسوڵمانداندا پێشەوای باش بوویت‌و ، تەفرەو

تەگەرەت نەخستە ڕێبازی دینەوە •• ئەوە ئەو کاتە ئەتوانی ڕێنـومایی موسوڵمانان بکەیت •

بە دڵێکی پڕ لە خۆشەویستی خوداو ، پێغەمەرو ، موسوڵمانا نەوە ، دەرو ناوی خۆت بە حیکمەتی باوی ئەهلی ئوصوول (الحسن ما حسنه الشرع ، والقبیح ما قبحه الشرع) •• جوان بخەو بڕازێنەوە • وە ڕستەی (الدین النصیحة) فەرامۆش نەکەیت ، وە هەتا تۆ لەگەڵ موسوڵمانانا بی خودایش لەگەڵ تۆدا ئەبێ • (والله یوفق لما فیه الخیر انـه سمیـع مجیب) •

کوڕی خۆم عەبدوڕەحمان ! وەکوو زانیومە لە پاش شەهادەتی ئیمام حسەین تەنیا کوڕێکی ڕزگار بوە ، ناوی ئیمام (علی زین العابدین) بـوە ئەویش لە ساڵی نەوەدو پێنجی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، نـەوەی نێرینەی ئەو بریتی بوە لە محەمەد باقرو ، عەبدوڵلاو ، زەیدو ، عومەرو ، حەسەنو ، حسەینو ، عەلی • لە ناو ئەم کوڕانەدا محەمەد باقر جێگەدار بوەو ، لە ساڵی صەدو چواردەدا کۆچی دوایـی کـردوە • لـەم ذاتـە جەعفەری صادقو ، ئیسماعیلو ، عوبەیدیللاو ، ئیبراهیم بەجێماون • لە ناو ئەم کوڕانەدا جەعفەری صادق جێگەدار بوە کە لە ساڵی هـەشتای کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی صەدو چلو هـەشتدا کـۆچی دوایی کردوە • ئەم ذاتەیش حەوت کوڕی لێ بەجێماوە : (موسی الکاظم) ، ئیسماعیل ، ئیسحاق ، عەبدوڵلا ، محەمەد ، عەباس ، عـەلی • لـە نـاو ئەمانەدا مووسای کاظم جێگەدار بوە • کە لە ساڵی صەدو بیستو هەشتی کۆچیدا لە مەدینەی مونەووەرەدا هاتوەتە دنیاو ، لە ساڵی صەدو هەشتاو سێدا لە جیهان دەرچوەو ، ئارامگای پیرۆزی لە شاری بەغدادایە • لـە بەری کەرخ •

ئیمام مووسای کاظم بیستو یەك کوڕی بوە : ئیسماعیل ، عەباس ،

عەلی‌رەضا ، ئیبراهیم ، زەید ، عەقیل ، فەضل ، هارون ، عەون ، حەسەن ، حسەین ، حەمزە ، جەعفەر ، عەبدوڵلا ، یەحیا ، ئیسحاق ، ئەحمەد ، محەمەد ، قاسم ، سولەیمان ، عوبەیدیللا •

جا گیانی باوکت عەبدوڕەحمان ! ئێمە لەم شوێنەدا بە ئەندازەی پەیوەندی نەسەبی خۆمان بە ئیسماعیلی (محـدث)ەوە باسی نـەوەی ئیسماعیلی (محدث) ئەکەین‌و ئەڵێم : کوڕی ئیمام مووسای کاظمەو کونیەی (ابو العباس) بوەو ، لە ساڵی صەدو شەصت‌و سێدا هاتوەتە دنیاو ، لە ساڵی دووصەدو دووی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، ئارامگای لە شاری بەغداد لە بەری کەرخدایە • وە هەندێ دەڵێن : ئارامگای لـە خـواری دێی ئەسبەرێزی هەورامانی ئێراندایە •

وە لە پاش کۆچی دوایی ئەو سەید عەبدوڵلای کـوڕی لـە سەر وەصیەتی باوکی لە جێگەیدا دانیشتوەو ، پاش ماوەیەك چوە بۆ خۆراسان‌و لەوێ کۆچی دوایی کردوە • وە پاش کۆچی دوایـی سەید عەبدوڵلا سەید عەبدولعەزیزی کوڕی لە جێگەیدا دانیشت • وە لە پاش کۆچی دوایی ئەمیش سەید محەمەد مەنصووری کوڕی لە جێگەیدا دانیشت‌و ، لە خۆراسانەوە چوە بۆ شاری هەمەدان‌و لەوێدا لە جیهان دەرچوە •وە لە پاش ئەمیش دوو کوڕ بەجێ‌ماوە : محەمەد یوسف‌و ، عەبدوڵـلا • محەمەد یوسف لە هەمەدان دانیشتوەو ، عەبدوڵلا گەڕاوەتەوە بۆ شاری بەغداو پاش ماوەیەك لە بەغدادەوە چوە بۆ (شارەبان) • لـە شارەباندا شێخێك بوە ناوی بابا یەحیا بوە ، کچێکی (لوئلوئە) ناوی بوە داوی‌یە بەم سەید عەبدوڵلاو لێی مارە کردوە •

جا خودا بە میهرەبانی خۆی لەم ژنە دوو کوڕی پێداوە : عەباس‌و ، مەنصوور•وە پاش کۆچی دوایی سەید عەبدوڵلا کە کونیەی ئەبولعەباسی دوەم بوە ، سەید عەباسی کوڕی لە شارەبان نەماوەو لەوێوە چوە بـۆ

(خدر آباد) • وه لەوێ رۆستەم ناوێ بوە کچێکی بو، بە ناوی یاسەمین مارەی کردوە لە سەید عەبدوللاو ، خودا کوڕێکی پێ بەخشیون ناویان ناوە ئیبراهیم • جا مەنصووریش لە شارەباندا ماوەتەوەدو ، نەتەوەی ئەو لەو ولاتەدا بە (بنی منصور) ناوبانگیان دەرکردوە •

وە سەید ئیبراهیم پاش مردنی باوكو دایکی رێگەی کوردستانی گرتوەتەبەرو ، بە چەن دەردیسەر هاتوون هەتا گەیشتوونەتە شارەزوورو ، لە خۆرهەلاتی شارەزووردا لە دێیەکدا کە ناوی (جبراوا) بوە نیشتەجێ بوە • ئەم دێ ئێستە وێرانەو شوێنەواری لە نزیکی (سەرگەت) دایە ، لە نێوان گۆڕستانی باوەیسو دێی سەرگەتا •

وە پاش ماوەیەك سەید ئیبراهیم ناوبانگی سەید مصطەفای عورەیضی ئەبیسێ کە ذاتێکی خاوەن پیرۆزیی بوە لە هەورامانی تەختدا بە (پیرشهریار) ناسراوە • وە ئەچێ بۆ زیارەتی ، کاتێك بە خزمەتی ئەگات زۆر رێزی لێ‌ئەگرێ ، ئەمیش ئەچێتە ناو مەسلەكو رێبازی ئەوو ، ماوەی دوو ساڵ بەو جۆرە ئەمێنێتەوە ، هەتا فێری شێوەی هەورامیش دەبێت •

سەید ئیبراهیم لە یاداشتی خۆیدا نووسیویەتی ئەڵێ : لە صەد کەس زیاترم لە گەورەو بچووك بینیوە لە خزمەتی سەید مصطەفای عورەیضیدا بوونو ، لە ئادابو سولووكو بەندەیی‌کردندا سوودیان لێ‌وەرگرتوەو ، دەرزیان لە لا خوێندوە •

لەگەڵ ئەمەیشدا کابرایەك بوە گەورەی دنیایی شوێنەکە بوەو ، پێیان وتوە : (شالیارە سیاو) هێشتا هەر لەسەر یاسای کۆنی (مجوسی) ـ ئاگرپەرستەکان ـ بوو ، وە ئەو خەلکە مودارایان لەگەلدا دەکرد •

جا پاش ماوەی ئەو دوو ساڵە سەید ئیبراهیم ئەڵێ : بە سەید مصطەفای عورەیضیم وت : کە رێگەی داهاتووی من چی‌یە ؟

فەرمووی : من ئێستە لە وەزعی تۆ حاڵی بووم کە بۆ ئیرشادی موسوڵمانان ئەشێیت • جا چاك وایە بگەڕێیتەوە بۆ شارەزووردو شوێنێ لەبار بۆ خۆت هەڵبژێری‌و ، خەریکی فێرکـردن‌و ئیرشادکردنی موسوڵمانان بیی ، چونکی ئێمە خزمەتی ئیسلام ئەکەین ، ئەنا هەتا ماوی لە لای من بی من هەر شانازیت پێوە دەکەم •

جا سەید ئیبراهیم نووسیویەتی ئـەڵێ : لـەسەر فـەرمانی سەیید مصطفا گەڕامەوە بۆ شارەزووڕو لە دێی (زان زان) لە تەنگەبەری چەمی (زەڵم)دا لە خواری سەرچاوەکەوە دانیشتم‌و ، کردم بە زێدو نیشتمانی خۆم‌و ، ئاوی سەرچاوەی زەڵم زۆر بوو باخ‌و بێستانی لەبەردا ئەکرا •

وە لە نزیکی دێی (زان زان)دا ئەشکەوتێك بوو کردم بە خەڵوەتخانەی خۆم بۆ بەندەیی کردن بۆ خودا •

وشەی (زان زان) وەکـوو لـە دانیشتـوانی ئەوسای زەڵـم دەبیستـرا شوێنێکە پێی دەڵێن :(زەڵمەکۆن) یا (زەڵزەڵە) وا لە بەرانبەری دێی زەڵمەوە •

سەید ئیبراهیم ئەڵێ : هۆگری خەڵکی (زان زان) بووم‌و ، لەگەڵ خەڵکی دێهانی ناوچەکەیشدا ناسراویم پەیداکردو ، مزگەوتێکی بچووکم کردەوەو ، خۆیشم هەر لە ئەشکەوتەکەدا بەندەیی خودام ئەکرد •

لەو ماوەدا دەنگوباسی بەندەیی کردن‌و پارێزگاری سەیـد ئیبراهیم بڵاوئەبێتەوە بەو ناوەداو ، فەرمانداری خورماڵ مەلیك بەدر ناوێك دەبێت ، باسی ئەم پیاوە دەبیستێت •

سەید ئیبراهیم ئەڵێ : مەلیك بەدر چەن کەسی ناردە سەرم بۆ ئەوە بچم بۆ خورماڵ ، منیش بیانووم هێنایەوەو نەچووم بۆ لای ، پاش ئەوە ویستی بە زۆر بمبا بۆ خورماڵ ، بەلام دەستەوبەستە ژێرەکانی نەیانهێشت‌و ، بـە راوێژ وایان لێ کرد ئەو خۆی بێت بۆ لای من •

کاتێك مەلیك بەدر لەگەڵ هەندێك لە دەستەوبەستەیدا هتن بۆ لام • پرسیاری لێ‌کردم ، لە بارەی ناوو ، نیشانەو ، هۆزو بەرەو ، کارو پیشەمەوەو ، وە لە هۆی دانیشتنم لە ئەشکەوتدا • بە قەزاو قەدەر لەو کاتەدا مەلیك بەدر هاتبوو چاوی کەوتبوو بە پڵنگێ لەو دەورەدا نوستوە • لەو بارەیشەوە پرسی : ئایا تۆ لەم جانەوەرو دڕندانە ناترسی ؟ منیش پێم وت : من لەوانە ناترسم ، چونکی ئەگەر یەکێ بە راستی لە خودا بترسێ بێجگە لەو لە کەس ناترسێ‌و پەنا بە خودا ئەگرێ •

جا مەلیك بەدر وتی : کە وایە تۆ هەندێ شت ئەزانی کە ئێمە نایانزانین‌و ، ئەتوانی کاری وا بکەیت کە خەڵکی نەتوانن بیکەن ! منیش وتم : (ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين) •

جا مەلیك بەدر وتی : من تاقە کچێکم هەیە ، تۆ ئەگەر پیاوێکی گەورە بی ئەزانی ناوی چی‌یەو ، ناساغەو ، ناساغی‌یەکەی چی‌یە ! منیش وتم : ناوی (عەنبەر)ەو ، نەخۆش‌و ناڕەحەتە بە دەستی وەسوەسەو خەیاڵەوە •

مەلیك بەدر وتی : ئەگەر بتوانی دۆعای بۆ بکەیت‌و وەك خۆی لێ‌بێتەوە لێت مارە دەکەم • منیش وتم : خودا ، دەستی بەسەر هەموو کارێکدا دەڕوات •

جا مەلیك بەدر وتی : ئەگەر سبەینێ کچەکەم شیفای بۆ نەیەت مەعنای وەهایە کە تۆ راست ناکەیت‌و ، لە نەتەوەی ئیمام مووسا نیت •

منیش وتم : بەڵێ ئەوەی تۆ ئەتەوێ بۆ ئەو کچە خودا جێ‌بەجێی کردە جا کاتێ مەلیك بەدر ئەڕواتەوە تەماشا ئەکات حاڵی کچەکەی گۆڕاوەو شوێنەواری نەخۆشی نەماوە •

سەیید ئیبراهیم ئەڵێ : دوایی ناردی بە شوێنماو عەنبەری لێ مارە کردم‌و ، بووم بە یاریدەدەرو جێگەی باوەڕی‌و ، زیاتر لە پێشوو دەمتوانی خزمەتی دینی ئیسلام بکەم‌و ، خەریکی خزمەتکردن بووم •

وە خودا لەم ژنە ـ عەنبەر ـ پێنج کوڕی پێدام : بیلال ، محەمەد ، حەسەن ، شێردڵ ، حسەین • وە مێژووی مارەکردنی ئەم ژنە ساڵی (٥٣٠)ی کۆچی بوو •

وە سەیید ئیبراهیم ـ وەك مەلا محەمەدی باوکی مەلا عەبدوڕەحمان دەڵێ ـ لە هەمان ساڵدا ـ واتە ساڵی ٥٣٠ ـ دەستی کردوە بە نووسینەوەی قورئانی پیرۆز •

ومن وصاياه لاولاده باللغة العربية :

اوصيكم أبنائى بمخافة الله والمواظبة على طاعته فى اوامره واجتناب مناهيه ، وان لاتضيعوا نسبكم لا للفخر به بل للاتعاظ به • وعلموا اولادكم امور الدين والاحاديث النبوية ، وكونوا على ثقة تامة بان سلسلة نسبكم انحدرت من انفَس الناس خَلقا وخلقا • ولا تضيعوا شعاركم الذى تعرفون به انتم بنى اعمامكم وهم به يعرفونكم ، وهو : نحن الكاظميون ابو العباسيين • وليس نسبكم هذا ينتمى الى ابى العباس السفاح المشهور ، بل انتم منتمون الى ابى العباس الامامِ موسى الكاظم • وكونوا جادين فى خدمة الدين لانكم انتم المكرمون بِسبب الدين • وهوَ سبب احترامكم فى الدارين • ولا تفقدوا نسبكم ودينكم حتى ولو تأتيكم المصيبة التى اتت على جدكم سيد الشهداء رضى الله عنه • والله يرعاكم مادمتم انتم تراعون دين الله وعباده المخلصين • والله المستعان والشاهد على ماكتبته لكم • والله يحفظكم •

وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم تسليما كثيرا • وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين •

حرر فى مدينة (خورماد) ، و (شيرميران) فى شهر رمضان المبارك لخمسمائة وخمسة واربعين عاما بعد الهجرة النبوية

الشريفة • على صاحبها آلاف الصلاة والسلام • المفتقر الى الله ابراهيم ابو العباس الحسينى •

وكتبت الوصية خوفا من الضياع ـ كما قلت سابقا ـ وكان ماكتبه جدى ابراهيم على وشك التلف •

المستنسخ منصور ابن صادق البلباسى ، منصور ابن صادق ابن بلال ، ابن ابراهيم ، كتبت فى عام سبعمائة وسبعين بعد الهجرة النبوية •

گیانی باوکت عەبدوڕەحمان ! ئەمەیش چەند یادداشتێکە نەوەکانی سەیید ئیبراهیم بۆیان بەجێ‌هێشتووین لە دوالاپەڕەی ئەو قورئانەدا کە بە خەتی سەیید ئیبراهیم نووسراوەتەوە :

الحمد لله على الاتمام
ثم صلاة الله مع سلام
على الذى اصطفاه فى الانام
واله وصحبـه الكرام
اعوذ بك من همز الوسواس
دمنى على سنة خير الناس
رضاك يطلب كاتب فقير
منصور ابن صادق البلباسى

منصور بلباسى
(شێوەی مۆر)

قەرارگای بەدرەدینی باوکی عەنبەر لـە زستانا (خورماد) و ، لـە بەهارانا (شیرمیران)و ، لە هاوینا (شاذروان) بوە کە شوێنێنە لە نزیکی (دزلی) لە هەورامانا •

وە ئەڵێن : خورماد پێنجسەد ساڵ پێش لەدایکبوونی مەسیح ـ د ـ دروست کراوەو ، ئەو کەسەی دروستی کردوە ناوی (ماد) بوەو ، کوڕێکی بوە ناوی (خۆر) بوە ، واتە (خورشید) بە فارسیو ، (شمس) بە عەرەبیو ، دوایی بە بەکارهێنان بوە بە (خورمال)[1] •

وە مەنصوور نووسیویەتی : لە (صادق)ی باوکی خۆمم بیستوە کە : ئەم قورئانە پیرۆزە بە دەستی باپیرم ئیبراهیمی ، کوڕی عەباسی ، کوڕی عەبدوڵلای ، کوڕی مەنصووری ، کوڕی عەبدولعەزیزی ، کوڕی عەبدوڵلای ، کوڕی ئیسماعیلی (محدث)ی کوڕی ئیمام مووسای کاظم نووسراوەتەوە •

وە فەرموویانە : مێژووی نووسینەوەکەی ساڵی (٥٣٠)ی کۆچی بوەو ، هەروا چەند شیعرێك دێنە یادم کە فەرموویانە ، لێرەدا بۆ پیرۆزی ئەیان نووسمەوەو ، لە نووسراوی سەیید ئیبراهیمی نووسەری قورئانە پیرۆزەکەیە :

وفقني الاله بالبدور
تحرير مصحف بشهرزور
بالعنبر ، ثم ابيها المكرم ،
ثم بلال نجلي المنصور
اشكرك يا خالق الحوادث
لما لي من كرم موفور

---

(١) ئەم باسە وەك ئەفسانە وایەو ، ناوی ئەو شوێنە (هورمان) یانی خۆرهەڵات بوەو ، (هـ) کراوە بە (خ) و (ن) کراوە بە (ل)و بوە بە (خورماڵ) •

هەروەها سەید ئیبراهیم لـە قەراخـی قـورئانە دەستنووسەکەیدا نووسیویەتی :

وە من کوڕەکانی خـۆم لـەم قورئانەدا فێرکرد کـە بـریتین لە : (اختر الدین)و ، (شاوەیس) و ، (غضنفەر) و ، (مەسعوود)و ، (باوەیس)و ، (سبحان) • وە لە خودا داوا دەکەم کـە ڕێگـەی باوکو باپیرەی خۆیان بگرنو ، چاو لە (آنازیان) نەکەن •

والله الموفق لما یحبه ویرضاه •

وە من ئەم یادگارەم نووسی‌یەوە نەکا لەناو بچێت •

منصور ابن صادق البلباسی الحسینی ربیع الاول سنة (٧٧٠) هـ •

هەروەها مەلا محەمەد نووسیویەتی :

بزانن ! حەرفە ئەبجەدی‌یەکانی (منصور بـن صـادق البلباسی) ئەکاتە حەوصەدو حەفتا •

بکر بن سبحان بن منصور بلباسی الحسینی ٨٣٠ هـ •

بابا اویس ، بن بکر ، بن سبحان ، بن منصور ، بـن صادق البلباسی ، (الگلعنبری) الحسینی ٨٩٠ هـ •

محمد غیب ، بن بابا اویس ، بن بکر ، بن سبحان ، بن منصور ٩١٤ هـ •

کوشتنی باوکم بە دەستی عوثمانی‌یەکان لـە ڕۆژی چوارشەممەی بیستو چواری (محرم الحرام)ی ساڵی ٩٣٤ی کۆچی •

(سوار) ابن (دانیـال) ابن (محمد غیب) ابن (بابا ویس) ابن بکر ابن سبحان ابن منصور بن صادق الحسینی •

هەروەها سەید مەنصوور نووسیویەتی ئەڵێ :

حکی لی والدی ـ ای جدی ـ قال : ان واندی حینما وصل الی

(قد افلح من تزكى) فى كتابة المصحف الذى باشر بكتابته فى سنة (٥٣٠) توفى اثناء كتابة هذه الآية ٠ وفى هذا الخصوص قال :

فى (فى صدور الناس) الا اثنين
بوشر بالتنميق للداريــن
حين وصل عطور (من تزكى)
وافى الى اجله فاوفى

جا من كه نووسەری ئەم کتێبەم ئەڵێم : ئەمانە هەموو نووسـراون لە چەن لا بەڕەیەکدا لە باڵ قورئانە دەسخەتەکەدا • وە ئەو مێژووانە لە باڵ ئەو ناوانەدا نووسراون هەموو مێژووی کۆچی دوایی ئەو کەسانەن •

هەروەها لەسەر ناوی خورماڵ دەنووسم : ئەوانە کە لە مێژووی کۆنی ئەو هەورامان و شارەزوورە ئاگادارن ئەزانن کە لە چەرخی کۆندا شێوەو لەهجەی هەورامی لە ناو خەڵکدا باوو بڵاو بوەو ، شێوەی گفتوگۆی ناوچەکە بوە ، جا لێرەوە وا دەردەکەوێت کە (خورماڵ) لە (هـورمان) واتـە ڕۆژهەڵات وەرگیرابێت و ، (ه) و (ن) ەکە کـرابن بـە (خ) و (ل)و مەبەس شارو ئاوەدانی خۆرهەڵاتی وڵاتی شارەزوورە •

وە لەسەر ناوی کوڕەکانی سەید ئیبراهیم دەنووسم : وا دیارە کە ناوی (گردەنازێ) لە (گردی عنازی) وەرگیرابێت ، چونکە لـە کۆندا (بنی عناز) فەرمانڕەوای شارەزوور بوون و قەرارگایان لەو شوێنەدا بوە •

وە ئـاوایی (قەدەفـەری) ئاوایی (غـەضنەفەر)ی کـوڕی سەید ئیبراهیم و ، دێی شاوەیس و ، باوەیسیش عائیدی ئەو دوو کوڕەی سەید ئیبراهیم بوون کە بەو ناوانەن • وە (سەراوی سوبحان ئاغا) یش بە ناوی سوبحانی کوڕی سەید ئیبراهیمەوە بوە • هەروا تـیرەی (مەسۆدی) ـ مەسۆیی ـ لە ناو جافداو لە قەرەداغـدا سەر بە مەسعوودی کـوڕی

سەید ئیبراهیمن ، کە لەو چەرخەدا فەرمانڕەوا بوون • (وتلك الايام نداولها بين الناس) •

جا بابڕۆینەوە سەر گێڕانەوەکەی مەلا محەممەد :

ئەڵێ : لە پاش ئەوەی کە مەلیك بەدرەدین لە مێژووی پێنجصەدو سیو پێنجدا مرد ، هەموو ماڵو زەویو دارایییەکەی گەڕایەوە بۆ سەر عەنبەر خانمی کچی کە خێزانی سەید ئیبراهیم بوە •

وە لە ساڵی پێنجصەدو چلو شەشدا سەید ئیبراهیم کۆچی دوایی کردوە ، بەڵام عەنبەرخانمی خێزانی هەر لە سەر فەرمانداریی وڵاتەکەی باوکی ماوەتەوە •

وە لە ساڵی پێنجصەدو پەنجاو یەکدا بیلال ، کە کوڕی گەورەی سەید ئیبراهیم بوە ، لە جێگەی دایکیدا بوە بە فەرمانداری وڵاتی شارەزوور ، بەڵام لەبەر ئەوەی کە گیرۆدەی ئەوینی (ڕەوشەن خانی) کچی (فەلامەرزی نوصەیری) ـ کە گەورەی بەرەی (آناز) ی (عناز)ی بوو ـ بو سەید بیلال دەستی لە گەورەیی هەڵگرتو ، وڵاتەکەی خۆی دایە دەستی فەلامەرز لە بەرانبەری ئەوەوە کە ئەویش ڕەوشەنخانمی بۆ مارە بکاتو ، ئەویش بۆی مارە کرد •

پاش ئەوە کە بیلال ڕەوشەنخانی مارەکرد خودا هەشت کوڕی بە بیلالو خێزانی بەخشی کە بریتین لە : صادقو ، ئیبراهیمو ، ئیسماعیلو ، بەکرو ، حەیدەرو ، ئەحمەدو ، نەصرەدینو ، زەینەدین •

وە بیلال کۆچی دوایی کردو لەو گۆڕستانەدا کە ئێستە بە (گۆڕستانی بیلال) دەناسرێتو ، لە نێوان زەڵمو ئەحمەدئاوادایە •• بە خاك سپێررا •

وە لە صادقی کوڕی بیلال حەوت کوڕ بەجێمان : مەنصوورو ، محەممەدو ، قەلەندەرو ، ئیلیاسو ، یوسفو ، خوسرەوو ، سوبحان • وە

له سوبحانی کوڕی صادق سێ کـوڕ بەجێ‌مان : بەکـرو ، جونەیدو ، حەسەن ، کە لەقەبی (هورمز) بوو • وە لە بەکر چوار کوڕ بەجێ‌مان : محەمەدو ، ئەحمەدو ، بابا ئوەیس‌و ، بازی •

جا بابا ئوەیس لە (گولعەنبەر) دا نیشتەجێ بوو ، سولطان سولەیمان لە ساڵی هەشتصەدو شەصت‌و پێنجدا مزگەوتێکی بۆ کردەوەو ، ئەویش لەوێدا دەستی کرد بە دەرسوتنەوەو فێرکردنی موسوڵمانان تا لە ساڵی نۆسەدو پێنجدا کۆچی دوایی کردو ئارامگای لـە (جەوراوا)ی لای سەرگەتدایە •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێ‌ما : (محمد غیب الله)و حـەیدەر ، محەمەد غەیب لە خورماڵ لە جێگـەی باوکیـدا دانیشت‌و ، خـەریکی دەرسوتنەوە بوو • وە لە پاش کۆچی دوایی ئەو دانیال ناوی کوڕی لە جێگەیدا دانیشت‌و ، تا کاتێك کە جەنگ لە نێوان (مـەئموون‌بـەگ)ی گەورەی شارەزوورو دەوڵەتی عـوثمانیدا رووێ دا • ئـەو جـەنگە دە ساڵ درێژەی کێشا • جا مەئموون بەگ بە دیل گیراو ، دانیال شەهیـد کراو ، نەوەکانیان بڵاوەیان کرد بە جیهاندا هەر یەکەی بەلایەکدا • وە حەیدەری برای محەمەد غەیب چوو بۆ هەولێر •

بۆ زانیاری : گۆڕی محەمەد غەیبوڵڵا وا لە بەر دێی سەرگەتاو بە بابا غەیبوڵڵا ناسراوە • وە گۆڕی سەید دانیال وا لـە نزیکی گـردی (چەقەڵاوا) ـ (تەکیە)دا لە نزیکی دێی خورماڵداو ، دارێکی بەڕووی گەورەی بـە سەرەوەیە •

جا با بچینەوە سەر مەبەستی خۆمان :

نەوەکانی دانیال پاش شەهیدبوونی باوکیان بڵاوەیان کردو ، ناویان سوارەو ، مامەندو ، بایەزیدو ، زوبێر بووە •

جا سوارە هەر لە شارەزووردا مایەوەو بە ناوونیشانی (بلباسی) یەوە دانیشت[1] • وە مامەندو ، بایەزیدو ، زوبێر چوون بۆ شارباژێڕ[2] • نازانین نەتەوەیان هەیە یا نە •

وە کوڕەکانی سوارە چوار بوون : مصطفاو ، نەصیرەدینو ، مووساو ، سولەیمان • ئەمانەیش هەر لە شارەزووردا مانەوە •

بەڵام سولەیمانی کوڕی سوارەئاغا کەوتە جەنگەوە لەگەڵ سوپای عوثمانیداو ، توانی شارەزووریان لێبسێنێتەوەو ، میرنشینێکی بلباسی لە ساڵی هەزارو چلو چواری کۆچیدا دامەزراند • بەڵام مەرگ مۆڵەتی نەداو لە ساڵی هەزارو چلو شەشدا کۆچی دوایی کرد •

دوای ئەو سوبحانئاغای کوڕی فەرمانداری وڵاتی گرتەدەستو ، لە شارەزووردا مایەوە[3] •

وە دوای مردنی ئەمیش خوسرەو ئاغای کوڕی کارو باری وڵاتی گرتەدەستو مایەوە • بەم جۆرە میرنشینیو فەرمانڕەوایی بلباسیی تا ساڵی هەزارو شەصتو هەشت لە شارەزووردا مایەوە • لەو ساڵەدا بە دەستبەیەکدانی هێزەکانی عوسمانیو ئێرانی میرنشینی بلباسەکان لە شارەزووردا بەرباد کرا •

دوای ئەم کارەساتە بلباسەکانو نەتەوەی خوسرەو هەر یەکەو بە لایەکدا بڵاوەیان کردو ، هەندێك بۆ قزلجەو ، هەندێکی دیکە لە شارەزووردا مانەوە • لەوانەی لە شارەزووردا مانەوە : ئەکرەمو ، ئومەیسو ،

---

(١) لەوانەیە دێی (سواری) بە ناوی ئەم (سوارئاغا) یەوە بێت •

(٢) دێیەك لە شارەزووردایە بە ناوی (گردەزبێر)ەوە رەنگە دێی زوبێر بووبێت •

(٣) سەراوی سوبحانئاغای ئێستە بە ناوی ئەم (سوبحانئاغا) وەیە •

ذولفەقارو ، سامەندو ، صادق • وە مەسعوودو ، هیلالو ، حەسەنو ، عومەرو ، ئیبراهیم چوون بۆ قزلجەو ، زوبێرو ، واشەو[ئێستە دێی واژە هەیە] سەیید وەسیم چوون بۆ شاربازێڕ •

وە سەیید وەسیم ژنەکەیشی ـ کە ڕۆشنی کچی سەیید مووسای بلباسیی بوو ـ لەگەڵ خۆیدا بردو ، لە دێی (قلعه چهار لا) نیشتەجێ بوو • ئەم سەیید وەسیمە تاقە کوڕێکی بوو ناوی سەیید ئیبراهیم بوو ، فاطیمە ناوی کچی سەیید ئەحمەدی نەرگسەجاڕیی بۆ مارە کرد • کوڕێکیان بوو ناویان نا عومەر ، ئەم عومەرەیش گەورە بوو ژنی هێناو خودا هەشت کوڕی پێدا • ناویان : مامەندو ، عەباسو ، بایەزیدو ، ظاهیرو ، جەعفەرو ، نوورەدینو ، ئیدریسو ، عەلی بوو • کچێکیش ناوی عائیشە بوو •

ئەم خێزانە لەو وڵاتەدا گەلێ ڕێزیان هەبوو و ، خەڵکی بە چاوی خۆشەویستی تەماشایان دەکردن ، هەتا کاتێك کە سولەیمانی کوڕی فەقێ ئەحمەدی (دارەشمانەیی) پەیدا بوو و دەستی کرد بە داگیر کردنی وڵاتو ، دەستەو بەستەیەکی بەهێزی پێکەوە ناو ، دەستەڵاتی پەیداکرد • هەتا دەوڵەتی عوسمانی کەوتە تەگبیری گرتنی ، کاتێك کە سولەیمان بەوەی زانی بە صەد کەسەوە چوو بۆ کەرکووكو هێرشی بردە سەر بنکەو بارەگای دەوڵەتو ، (دلاوەر) ناوی فەرماندەی وڵاتەکەی لەگەڵ چەند کەسێك لە دەستەو بەستەیدا لەناو بردو ، تالانی کردن • ئەم هێرشە لە ساڵی هەزارو صەدو دووی کۆچیدا ڕووی دا •

پاش ئەم ڕووداوە نەیتوانی لە قەزای پشدەردا دابنیشێو ، دارەشمانەی بەجێهێشتو ، لەگەڵ دەستەکەیدا هات بۆ شاربازێڕو ، (قلعه چهار لا) ـ (قەڵاچوالان)ی کرد بە قەرارگا بۆ خۆیو کۆمەڵەکەی •

کاتێ هاتە قەڵاچوالان داوای لە سەیید عومەر کرد کە خانوەکانی خۆی بۆ چۆڵ بکات ، ئەویش بە گوێی نەکرد • سولەیمان شەو بە چەن کەسەوە دایان بەسەر ماڵی سەیید عومەردا ، سێ کەسیان لە کوڕەکانی سەیید عومەرو چەن کەسێکیان لە خەڵکی دێکە کە لەلای بوو کوشت •

سەیید عەلیی کوڕە بچووکی سەیید عومەر بە ناچاری لەگەڵ فاطیمەی دایکیدا گەڕانەوە بۆ دێی (قای‌نەیجە)ی شارەزوورو ، لە ناو تیرەی بڵباسدا نیشتەجێ بوون •

وە لەولایشەوە عائیشەی کچی سەیید عومەر کە ژنی حاجی ئەحمەدی قەشانی بوو بۆ تۆڵەسەندنەوەی براکانی بە گۆڕینی شێوە ئەچێتە ماڵی سولەیمانو ، لە پاش چەن مانگێ شەوێك هەلی بەدەست‌هێناو سولەیمانی سەربڕی‌و ، دەستەی سولەیمانیش عائیشەیان کوشت ، بەڵام سەیید عەلی لەگەڵ دایکیدا لە ناو بڵباسەکانو لە دێی (قای‌نەیجە)دا مانەوە •

بە رێبازی تیرەی بڵباس هاوینان ئەچوون بۆ کێوێك لە نێوان کێوی (سوورێن)و (مەریوان)دا رایان ئەبوارد ، تا گەرما بەسەر ئەچوو ، بەڵام لەم جارەدا کە چوون بۆ کوێستان هەتا دوو ساڵ لە ترسی نەخۆشی چاوەقوولە نەهاتنەوە بۆ شارەزوور ساڵی سێهەم کە هاتنەوە هەر نەختێنەیەکی کە کاتی خۆی شاردبوویانەوە بۆیان نەدۆزرایەوەو ، بە هەناسەساردیی مانەوە ، بە هەرحاڵ سەیید عەلی لەگەڵ فاتمەی دایکیدا هەرچۆن بوو ژیواریان رێ‌خستەوەو خۆیان گرتەوەو ، سەیید عەلی کاتی ژنهێنانی هاتبوو (سیما) ناوی کچی سەیید ئەحمەدی قای‌نەیجەیی مارەکردو ، خودا سێ کوڕی پێدان : خالیدو ، محەممەدو ، جەلالەدین •

جا محەممەد لە پێش ژنهێنانا بە جوانی مرد • خالیدیش چوە ناو تیرە کۆچەرەکانو ، نەزانرا چی بەسەردا هاتو نەتەوەی هەیە یا نە •

جەلالەدین کە بە جەلالەدینی گەورە ناسراوە گەورەکچی سەید نوەیسی بلباسیی مارەکردو ، لە پاش ئەوە کە لە زانیاری‌یەکاندا شارەزا بوەو دەستی بالآی بەیدا کردوە تیایاندا ئیجازەی وەگرتوەو ، لە خورمالدا بە مامۆستایی دانیشتوەو ، خزمەتی موسولمانانی کرد • خودا چوار کوڕی پێدا : مصطفاو ، جەلالەدینی بچووکو ، محەمەد ئەمینو ، محەمەد • ئەم دوانەی دوایان بێ ژنهێنانو بە گەنجی مردن • جەلالەدینی بچووک ژنی هێناوەو کوڕێکی بوو ناوی عەبدوللایەو ، تا ئێستە کە مـن ئـەم مێژووە دەنووسم ژنی نەهێناوە •

منیش عەبدولکەریمی مدرس - نووسەری ئـەم کتێبـە •• دەڵێـم : عەبدوللا پاش ئەو مێژووە ژنی هێناوەو کوڕێکی بوە ناوی محەمەد ئەمین بوەو ، محەمەد ئەمین چەن کچی بوە •

وە مصطفای کوڕی مەلا جەلالی گەورە[1] کە بـە گـوڵعەنبەریی ناوبانگی دەرکردبوو (نەویس) ناوی کچی (ئەکـرەم وەیسی) بلباسیی مارەکردو ، خودا سێ کوڕو سێ کچی پێداوە ، کوڕەکان : من کە نـاوم محەمەدەو ، عەلیو ، کاک ئەمینو ، کچەکانیش فاطیمەو ، ئامینەو ، رەضیە •

جا من لەسەر وەصیەتی باوکم لەگەڵ براکانمدا خـەریکی خوێنـدن بووم‌و ، پاش تەواوکردنی خوێندن هاتمەوە بۆ خورماڵ • کە تەماشام کرد خانەدان چۆڵو هۆڵەو ، نە باوکو نە دایک نەماون‌و ، هـەموو مردوون • دراوسێکان لێـم گـردبوونـەوەو گـەلێ میهرەبانی‌یـان لەگـەڵ نوانـدم • خوشکەکانیشم شوویان کردبوو ، یەکێ بە : شێخ محەمەد بەهادینی کوڕی

---

(١) مەلا جەلالی گەورە خەلیفەی شێخ حەسەنی گلەزەردە بوەو ، لـە خورماڵدا دەرسی وتوەتەوە ، تا لە ساڵـی هەزارو دووصەدو سـیـدا کۆچی دوایی کردوەو ، مەلا مصطفای کوڕیشی خەلیفەی مەولانا خالید بوە •

عوسمان سیراجەدین‌و ، یەکێکیان بە مەولەوی‌و ، یەکێ تریشیان بە مەلا نەذیری تەوێڵەیی‌و ، عەلی‌و کاك ئەمینیش لە پێش ژن هێنانا مردبوون •

وە من خۆم کە مەلا محەمەدم لەسەر فەرموودەی مورشیدی گەورەم شێخ محەمەدی بەهادین لە دێی سەرگەتدا دانیشتم‌و ، خاتوون ئامینەی کچی شێخ عەبدولکەریمی سەرگەتیم مارە کردوە بۆ خۆم ، کە دایکی تۆیە عەبدورەحمان ! وە دایکی عەبدوڵڵاو ، حەلیمەو ، توحفەیە • جا عەبدورەحمان گیانی باوکت ! تۆ بزانە کە ئێمەو هەموو (بلباس) ەکان‌و نەوەکانی شێخ عوسمانی سیراجەدین لە پاکترینی نەسل هاتووینەتە خوارەوەو ، ئەگەینەوە بە ئیمام مووسای کاظم‌و ئەڕۆینەوە سەر ئەو ، یانی مووسای کاظم (ابو العباس) •

عەبدورەحمان ! کوڕی خۆم ! من ئەم ڕشتەو یاد داشتەم هەر لەسەر وەصیەتی پێشینەکان بۆ نووسیت ، تا پەندی لێ وەربگرن‌و لەسەر ڕێگەی ئەو پیاوچاکانەی پێشوو بڕۆیت ، نەك بۆ شانازی پێوەکردن‌و خۆبەگەورە تەماشاکردن ، چونکە ڕێز لە لای خودا بە تەقوایە • وە ئێمە خزمەتکاری دینین‌و شانازی بۆ خزمەتکار دەس‌نادا‌و ، ئێمە شوێنکەوتووی پێشینانین • کوڕم ! ئەم ڕشتە لە باوکمەوە گەیشت بە من‌و منیش بۆ تۆم بەیان‌کرد ، تۆیش ئەبێ بیگەیەنی بەوانەی کە لە نەتەوەی ئێمە پەیدا ئەبن •

از هزارو دوصد پس او نود آور میا
این نوشتم بهر تو ، یادش بگیر نور بصر !

محمد البلباسی الحسینی
قریه (سەرگەت)
فی سنة ۱۲۹۰

مەحموود ! ون نەکەی ئەم یادگارە
حەرفێکی بۆتان جێگەی هەزارە

عبدالرحمن السرگتی
۱۳۵۳ هـ

بۆ زانین و ئاگاداری : مەلا مەحموودی ، کوڕی مەلا عەبدوڕەحمانی ، کوڕی مەلا محەمەدی سەرگەتی ، قورئانێکی دەسنووسی باپیرەگەورەیان ـ سەید ئیبراهیم ـ ی بوو هێنای فرۆشتی بە (مدیریة الآثار العامة ـ قسم المخطوطات) هەندێ شت لە کۆتایی ئەو قورئانەدا نووسرابوو ، ئەوە بوو ئێمەیش بۆ یادگار نووسیمان • وە ئەم عیبارەتە فارسی‌یەیش هەر لە دوای ئەو شتانەوە نووسرا بوو :

از پدر خود بلال بمن رسیده ، که این مصحف شریف بدست مرحوم جدش نوشته شده که ابراهیم ، پسر عباس ، پسر عبدالله ، پسر منصور ، پسر عبدالعزیز ، پسر عبدالله ، پسر اسماعیل ، پسر امام موسای کاظم مکنی به (ابو العباس) ، وفرمودند که روزگار نوشتن این مصحف از سال هجری گذشته پنج‌صدو سی سال ، یعنی به دوصدو چهل سال قبل از نوشتن من این چند کلمه • وجد بزرگ فرمودند که این بیتها یاددارم از ابیات پدر پدرم :

وفقنی الاله بالبدور
تحریر مصحف بشهرزور
بعنبر ثم ابیها المکرم
ثم بلال نجلی المنصور

ومن پسران خودرا درین مصحف بتعلیم رسانیدم ، که : اخترالدین ، وشاویس ، ومنصور ، ومسعود ، وباویس ، وسبحانند ، وهمچنان از خدا

خواهم که راه اجداد خود بپیمانند ، وچشم بر (آنازیان) نکنند ، والله الموفق لما یحبه ویرضاه .

منصور ابن صادق البلباسی

برای خاطرم غم آفریدند
سر سال از محرم آفریدند

کشته شدن والدم در روز چهارشنبه بیست‌و چهارم محرم الحرام نوصدو سی‌و چهار ، بدست عثمانی .

سوار ابن دانیال

محمد غیب ، بن بابا اویس ، بن بکر ، بن سبحان البلباسی الحسینی ، تسعمائة واربعة عشر ٩١٤ هـ .

بابا اویس ، بن بکر ، بن سبحان بن منصور ، بن صادق ، ابن بلال ، ثمانمائة وتسعون ٨٩٠ هـ .

بابا اویس البلباسی الحسینی

منیش که دانەری کتێبی بنەماڵەم ئەڵێم‌و ئەنووسم :

بە پێی ئەم یادداشتە کە مەلا محەمەدی ، کوڕی مەلا مصطەفای ، کوڕی مەلا جەلالی خورماڵ نووسیویەتی رشتەی ئەم بنەماڵە ئەڕوا تا ئەگاتە ئیمام مووسای کاظم – وە لەسەر یاسای ئیسلام ئادەمیزادی موسوڵمان باوەڕی پێ‌ئەکرێ کاتێ داوای نەسەبی بکات ، مەگەر لە شوێنێکدا کە حوکمی شەرعیی بەسرابێ بە دامەزراندنی ئەو نەسەبەوە ، ئەو کاتە داوای شایەتی لێ دەکرێت .

کە واتە بنەماڵەی زانای گەورە مەلا جەلالی خورماڵ ، ئەو زانا گەورە کە مامۆستای مامۆستایان بوە لە زانیاری‌یە ئایینی‌یەکانداو ، لە رێبازی تەریقەتیشدا خەلیفەی شێخ حەسەنی گلەزەردە بوە ... لە سەیدەکانن .

ئەم ذاتە بە یەکێ لە سەیدەکان ئەناسرێو ، داوای بەرزیی پایەی دواڕۆژیشی لە خودا بۆ ئەکەین • وە هیوامان وایە بە هۆی بەرزیو پیرۆزیی پایەی ئەو ذاتەو وێنەی ئەوەوە لە پیاوەگەورەکانی جیهان ئێمەیش بەشێکمان لە پیرۆزی دەست بکەوێت لە دنیاو قیامەتدا •

جا رشتەی نەسەبی ئەم بنەماڵە لە مەلا محەمەدی نووسەری ئەم یادداشتەوە بەم جۆرەیە • وە یا لە عەبدوڕەحمانی کوڕی ئەو ذاتەوە کە زۆر باش بوەو پیاوچاك بوە ، ئاوایە :

عبدالرحمن بن محمد ، ابن مصطفى ، ابن جلال الدين ، ابن السيد على ، ابن السيد عمر ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد وسيم ، ابن امير خسرو ، ابن سليمان ، ابن منصور ، ابن صادق ، ابن بلال ، ابن ابراهيم ، ابن السيد عباس ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد منصور ، ابن السيد عبدالعزيز ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد اسماعيل ، ابن الامام موسى الكاظم ... الخ •

لێکدانەوەی هەندێ وشە کە لە لای قورئانە دەسنسووسەکەدا نووسرا بوون

آورمان : هەورامان •

گۆرانی : هەورامی •

جەوراوا : دێ کۆنێکە لە نێوان سەرگەتو گۆڕستانی باوەیسدا •

زەن‌زەن : دێکەی ئێمە لە بەرابەری دێی زەڵمەوە ، ئێستە لە بانی ئەو ناوە لەسەر زمانی خەڵکی ئەڵێن : زەڵزەڵە •

شێردڵ : زەردەڵە ، گۆڕەکەی لە بشتی دێی ئەحمەد ئاواوەیە ، پێی ئەڵێن : بابا زەردەڵە •

شادەروان : هەوارێکە لە نزیکی (دالآنی) بە رووی دێی دزلیدا •

شیرمیران : یا مەبەست شەمێرانە کە لەوبەری سیروانەوەیە ، یا مەبەست شیرەمەڕە ، یا جێگەیەکی دیکە •

شیرمیر : شیرەمەڕ •

جان جان : لە نزیکی بەکراوادایە لە شارەزووردا •

قەلآی سەرگرد : قەلآیێکە لە پشتی دێی سەرگەتەوە لە گەلێ لایەوە بە قەی مەترێ دیواری ماوە •

سەرگەت : یانی سەرخەت ، سەرسنوور •

قەلآی سەرگرد : یانی سەرگورد ، سەرکار ، فەرماندەی کۆمەلە •

بابا ناوز : واتە بابای نەنووستوو • ناوی پیاوێکی چاکە لە لای سەرگەتا •

دلیدەم : (تل الدم) وەختی خۆی جەنگی تێدا کراوەو ، خوێنی تێدا رژاوە •

بنەماڵەی شێخ موئمینی سازانی‌ی

بە بۆنەی ئەوەوە کە شێخ موئمینی سازانی دۆستی مەلا جەلالەدینی گەورەی مودەڕیسی خورماڵ بوەو هەردوکیان مەنسووبی شێخ حەسەنی گڵەزەردەی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ بوژن‌و ، شەجەرەی مۆر کراوی بنەماڵەی شێخ موئمینیش ئەوەی تێدایە کە ئەو بنەماڵە لە سەیدەکانی بەرزنجەن •• باسی ئەو بنەماڵە لێرەدا دوای باسی بنەماڵەی مەلا جەلال دەنووسم •

من خۆم دەقی شەجەرەی بنەماڵەی شێخ موئمینم نەدیوە ، هەرچەند خۆیان دەڵێن شەجەرەیەکی بەبایەخمان هەیە کە مۆری شێخ مارفی نودێ‌یی پێوەیە • وە دەڵێن : ئەو شەجەرە دەچێتەوە سەر شێخ زەینەدین کە برای شێخ عیسای بەرزنجە بوە •

بەڵام وەکوو زانراوە شێخ عیسای بەرزنجە دوو برای بوە : شێخ محەمەد نووربەخش کە لە کوردستاندا نەبوەو ، لە دەوری خۆراساندا دانیشتوەو نەتەوەیشی لەو ناوەدا هەیە • برای دوەمی شێخ مووسایە ئەویش پێش ئەوەی منداڵی ببێ لە جیهان دەرچوە •

کە وابێ ئەم شێخ زەینەدینە ئەبێ برای شێخ عیسای ئەحدەب بێ کە لە نەتەوەی شێخ عیسای گەورەی بەرزنجەیەو برای نی‌یە •

السيد علی ابن السيد وسيم ، ابن السيد عبدالمؤمن ، ابن السيد حسين ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد احمد ، ابن السيد شهاب الدين ، ابن السيد الشيخ‌علی ، ابن السيد عوض ، ابن‌السيد محمد،

ابن السيد ابو الحسن ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد عيسى ، ابن السيد موسى ، ابن السيد فخر الدين ، ابن السيد عمادالدين، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن السيد مظهر ، ابن السيد زين الدين ، ـ قدس سره العزيز ـ (اخ سيادة و نجابت پناهان شيخ عيسى‌وشيخ موسى ـ قدس سرهما العزيز ـ ومات فى مكة المكرمة) ابن السيد الشيخ على الهمدانى ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد منصور ، ابن السيد عبدالعزيز ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد اسماعيل، ابن السيد امام موسى الكاظم(١) •

به داخه‌وه ئێمه تا ئێسته (بحر الانساب)ی به‌رزنجه‌مان ده‌ست نه‌كه‌وتوه تا درێژه‌ی رشته‌كانیان بزانین ئه‌و (بحر الانساب) ه دوانن :

یه‌كه‌م : ئه‌و (بحر الانساب) ه‌یه كه شێخ حه‌سه‌نی كوڕه‌زای شێخ حه‌سه‌نی گڵه‌زه‌رده داینـاوه ، ئه‌مه نایده‌ن به كه‌س ته‌ماشای بكات •

دوه‌م : ئه‌و (بحر الانساب)ه‌ی كه شێخ مه‌حموودی شۆڕیجه كه له نه‌وه‌ی شێخ محێدینی كوڕی شێخ حه‌سه‌نی گڵه‌زه‌رده‌یه نوسیویه ، ئه‌م كتێبه‌یشمان هه‌م نه‌دیوه •

وه ئه‌وه‌ی كه لای ئێمه بوه‌و هه‌ندێ باسمان له‌به‌ری نووسیوه‌بریتی‌یه: له‌و كتێبی نه‌سه‌به كه له لای سه‌ید ئیبراهیمی كوڕی شێخ سه‌عیده • وه ئه‌و كتێبه‌یش كه له لای شێخ برایمی كوڕی شێخ محه‌مه‌دی كوڕی شێخ عه‌بدولكه‌ریمی (قادر كه‌ره‌م)ه • وه ئه‌م كتێبانه بجووكن‌و به (نهر الانساب) ئه‌ژمێررێن ، نه‌ك (بحر الانساب) ، چونكه شێخ عیسای

---

(١) كاتێ ئه‌م كتێبه له ژێر چاپدا بوو ئه‌م شه‌جه‌ره‌ی سه‌ره‌وه‌یان بۆ هێناین ، كه له ساڵی ١٢٢٣ ك دا به خه‌تی شێخ مارفی نۆدێیی نووسرابوه‌وه ، ئێمه‌یش لێره‌دا به‌شی پێویستمان لێ نووسی •

گەورە دوازدە کوڕی بوەو لەم دوو کتێبەدا تەنیا نەتەوەی شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ عیسا نووسراوەو ، ئیتر بە هیچ جۆرێ باس لە یازدە کوڕەکەی دیکەی ناکەن • هەروەها لە رشتەی نەتەوەی سەید عەبدولکەریمی کوڕی شێخ عیسای گەورە هەر باسی یەکێ لە کوڕەکانیان ئەکەن ، ئەوەی کە باپیرەی ئەم کۆمەڵە ناسراوەیە ، ئیتر باسی نەوەکانی تریان نەکردوە • بۆ نموونە :

نەتەوەی شێخ محەمەدە سوورەی ناسراو بە (میری سوور) بە هیچ شێوەیەک نەنووسراوە ، ئەگەرچی ذاتێکی خاوەن کەرامەت بوەو ، ئێستەش کەرامەتی هەیە •

وە باسی نەتەوەی سەید یاسینی کوڕی سەید قەلەندەر نەنووسراوە •

هەروەها نەتەوەی بابا رەسووڵ کە حەفدە کوڕی بوە زۆریان باسیان دیار نی یە • بە تایبەتی نەتەوەی سەید محەمەدی مەدەنی موفتی مەدینەی مونەووەرە ، کە تاقانەی سەردەمی خۆی بوە لە زانیاریدا •• نەنووسراوە •

وە سەید جەعفەری کوڕی سەید محەمەدو ، سەید ئیبراهیمی کوڕی سەید محەمەد کە بە (محدث) بەناوبانگەو ، لە مەدینەوە گەڕاوەتەوە بۆ کوردستانو ، لە دێی (بەردەزەرد) لە نزیکی قەزای چوارتادا نیشتەجێ بوە ••• نەنووسراوە •

بە کورتی : نووسینی نەتەوەی ئەم بنەماڵە بە رێکی کتێبێکی گەورەی دەوێ ، ئەگەر دوو سێ بەرگیان نەوێ • ئێستە سەیدەکانی (لۆن) لە (بیلەوار) ا کە لە بڕبڕەی نەتەوەی بەرزنجەنو چەند پیاوی گەورەیان بوە باسیان نی یە •

بە هەرحاڵ من باوەڕم وایە کە شێخ موئمینی سازانی لە سەیدەکانی بەرزنجەیەو ، لە نەوەی ئەو زەینەدینەیە ، بەڵام پێویستی بە لێکۆڵینەوەو تەماشای (بحر الانساب) و گەورەکانە تا بە تەواوی دەربکەوێت •

وە بۆ زیندوکردنەوەو رزگارکردنی لە لەناوچوون من لێرەدا بەو شێوە کە بۆم هاتوە ناوی شێخ موئمین ئەنووسم •

شێخ موئمینی کوڕی سەیید حسەین

شێخ موئمین کوڕی سەیید حسەین نیشتەجێی سازان ، لە نەتەوەی شێخ زەینەدینی بەرزنجی‌یە • ئەم ذاتە پیاوێکی چاکو لەخوداترس و خاوەن پارێز بوەو ، خەلیفەی خوانێ‌خۆشبوو شێخ حەسەنی گلەزەردە بوەو ، دۆستو برادەری زانای گەورەی چەرخی خۆی مەلا جەلالی خورماڵی بوە بە تایبەتی هاومەسلەك بوون بە دوای ئەوەوە کە مەلا جەلال خەلیفەی شێخ حەسەنی گلەزەردە بوە ، ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووسەدو دەی کۆچیدا لە (سازان)دا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ حەسەنی کوڕی شێخ موئمین

شێخ موئمین سێ کوڕی بوە ، شێخ حەسەنو ، شێخ سەلامو ، شێخ وەسیم •

شێخ حەسەن پیاوێکی چاکو زاناو لەخوداترس بوە • لەگەڵ مەولەویدا دۆستیو برادەری‌یان بوە • هەردوکیان مەنسووبی شێخ محەمەد بەهائەدینی کوڕی شێخ عوسمانی سیراجەدین بوون • مەولەوی دەربارەی شێخ حەسەن ئەڵێ :

نەتیجەی پاکدین شێخ سازانی
خاص وەتەن نە تۆی دەروون سازانی

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو پێنجدا کۆچی دوایی کردۆەو • باسی نەتەوەی نازانم •

ئەوەندە ئەزانم بە هۆی مارپێوەدانەوە مردوەو ، مەولەویش ئەو قەسیدەی بەو بۆنەوە نووسیوە •

شێخ سەلامی کوڕی شێخ موئمین

شێخ سەلام لە پێش ژنهێنانیدا لە دێی بەڵخەی نزیکی تەوێڵەی هەوراماندا کۆچی دوایی کردوەو ، گۆڕەکەی لە گۆڕستانی بەڵخەدایە •

شێخ وەسیمی کوڕی شێخ موئمین

ئەم پیاوە دوو کوڕی بوە : سەید صادقو ، سەید عەلی •

سەید صادقیش سێ کوڕی بوە ، سەید باواو ، سەید محەمەدو ، سەید طاها • لە سەید باوا سەید سلێمانو ، سەید سەعید بوە • جا لە سەید سلێمان سەید عەلیو ، سەید زەینەدین بوە • وە لە سەید سەعید کاکە شێخو ، حەمەڕەشیدو ، حەمەصاڵح بوە •

وە لە سەید محەمەدی ، کوڕی سەید وەسیمی ، کوڕی شێخ موئمینی سازانی سەید عەبدوڕەحمانو ، سەید مەحموودو ، سەید عەزیزو ، سەید مصطەفاو ، سەید طاهاو ، سەید یەحیا بوە •

جا لە عەبدوڕەحمان سەید مەجیدو سەید عارف بوە • سەید مەجید نەتەوەی نی یە • وە لە سەید عارف شەش کوڕ بوە : ئەبوبەکر ، عومەر ، عوثمان ، حەیدەر ، عەبدوڕەحمان ، مەحموود • لە عوسمانیش رەسوولو ، حەسەنو ، صادق بوون •

وه له ڕەسووڵ طاهاو ، یاسین‌و ، شاخەوان‌و ، پشتیوان‌و ، فەهمی بـوون •

وه له حەسەن ئومێدو ، مەجید بوون • وه له صادق سەلام بوه •

له حەیدەریش فاتیح‌و ، نەصرەدین‌و ، محەمەدو ، ناجی بوون •

وه له شێخ عەبدوڕەحمان فایەق‌و ، نوورەدین‌و ، فەریق‌و ، جەمال بـوون •

وه له مەحموود فاڕووق‌و عەواد بوون • وه لـه سەیید عەزیزی کوڕی سەیـید محەمـەد محێدین بـوەو ، له محێـدین محەمەدو ، لـه محەمەدیش نەصرەدین بوه •

وه له سەیید مصطفەای کوڕی سەیید محەمەد سەیید ئەحمەدو ، مارف‌و ، فەرەج بوه •

وه له فەرەج فەتاح‌و ، حسەین‌و ، ئەحمەد بوون • وه لـه فەتـاح نووری‌و ڕەئووف بوون •

وه له شێخ یەحیای کوڕی سـەیید محەمەد نادر بوەو ، لـه قـادر سەلام‌و عـەلی بـوون‌و ، له سـەلام مصطفەاو ، ڕەشیدو ، لـه عـەلی ئەمین بوه •

وه له شێخ طاهای کوڕی سەیید مجەمەد عەبدوڵلاو یاسین بوون • وه له عەبدوڵلا محەمەد بوه •

وه له سەیید عەلی ، کوڕی سەیید وەسیمی ، کوڕی شێخ موئمینی سازانی سەیید عەبدوڵلا بوه ، له سەیید عەبدوڵلاڵ حسەین بوه • وه له شێخ حسەین شێخ ئەمین‌و ، شێخ عەبدوڕەحمان بەجێ‌ماون •

شێخ ئەمین خوێنـدوویەتی‌و له پایەکانـی زانیـاری ئاینیـدا سەرکەوتوەو ئیجازەی وەرگرتوه • ئەم ذاتـه پیاوێکی بەڕێزو پایەبەرز بوه • برادەری مەلا قادری مەلا موئمین‌و ، مامۆستا مەلا عـەبدوڵلای شێخ قادرو ، مەلا مەحموودی کۆکۆیی بوه • نوکتەو قسەی خۆشیان

زۆر لێ‌ئەگێڕنەوە • لەم شوێنەدا جێگەی نووسینیان نی‌یە •

ئەم ذاتە چوە بۆ حەج‌و ، لەسەر دۆعای خۆی لە حیجازدا کۆچی دوایی کردوەو ، تاقە کوڕێك لە دوای بەجێ‌ماوە ناوی محەمەدە •

محەمەدی حاجی شێخ ئەمین خوێندی‌و بوو بە زانایەکی باش‌و لە رەوشت‌و قسەی خۆشدا وەکوو باوکی وابوو ، گەلێ رەوشتی پیاوانەی تێدا بوو ، بەداخەوە مەرگ مۆلەتی نەداو ، لە پێش ژن‌هێناندا کۆچی دوایی کرد •

کچی حاجی شێخ ئەمین شووی کرد بە شێخ ئەحمەدی موفتی ، لەم کچەنەتەوەیەکی پاك کەوتوەتەوە ، یەکێ لەوانە شێخ نەصرەدینی کوڕی شێخ جەلالی کوڕی‌شێخ ئەحمەدە ، کە ئێستە لە زانکۆی شەریعەدا دەخوێنێ • خودا سەرکەوتووری بکات • وە لە شێخ عەبدوڕەحمان دوو کوڕ بەجێ‌ماوە : شێخ عەبدوڕەحیم‌و ، شێخ رەزا •

جا لە شێخ عەبدوڕەحیم صالح‌و ، محەمەدو ، عەلی بەجێ‌ماون • لە محەمەد عەبدولباقی‌و ، لە عەلی کەریم‌و ، محەمەدو ، مصطەفاو ، ئەحمەد بەجێ‌ماون • صالح نەتەوەی دیار نی‌یە •

وە لە شێخ رەزا حەسەن‌و ، عەبدوڵلاو ، ئەحمەدو ، عەبدولقادر ، بەجێ‌ماون •

جا لە حەسەن حسەین‌و ، لە حسەین مەحموودو ، حەسەن بەجێ‌ماون • وە لە عەبدوڵلا عومەرو ، عوثمان‌و ، عەلی بەجێ‌ماون • ئەحمەد نەتەوەی نەنووسراوەو دیار نی‌یە •

وە لە عەبدولقادر وەهاب‌و ، ناصرو ، مەنصوورو حەیدەر بەجێ‌ماون •

جا لە وەهاب نەجمەدین‌و ، بەهادین‌و ، لە ناصر طەیب‌و ، ئەیوب‌و • لە مەنصوور بورهان‌و ، عیرفان‌و ، عادیل بەجێ‌ماون •

وە نەتەوەی حەیدەر نە نووسراوە •

بنەماڵەی سەییدەکانی سەرگەت

ئەم بنەماڵە لە دەمێ چەرخەوە وان لە دێی سەرگەتاو ، پیاوی گەورەو ناودارو خاوەن پایەیان لە مێژووی هەزارو دووصەدو پەنجای کۆچیدا بریتی بوە لە شێخ عوسمان ناوێ کە دوو کوڕی بەڕێزو پایەبەرزی بوە بە ناوی شێخ عەبدولکەریمو ، شێخ عەلی کوڕانی شێخ عوسمانی کوڕی شێخ خالیدی دانیشتووی دێی سەرگەتی سەر بە ناحیەی خورماڵ •

ئەم بنەماڵە ئەڵێن : لە نەوەی سەییدێکی پیاوچاکو بەڕێزو ، لەخوداترسن ، کە ناوی سەید ئیبراهیمو بە (بابا نەوس) ناسراوە •

بابا نەوس لە مێژووی پێنجصەدی کۆچیدا لە ژیاندا بوەو ، هاوچەرخی سەید مصطەفای (عریضی)ی ناسراو بە پیرشەهریاری مورشیدی هەورامی بوە • ئەم سەید مصطەفا خەلیفەی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی بوەو ، شێخی گەیلانی دەربارەی فەرموویەتی : (اخي مصطفى رجل صالح) • وە مەشهوورە کە نەوەدو نۆ پیری پێگەیاندوەو ، هەموو بوون بە خاوەن پایەو خاوەن هێزی دڵ بۆ رووناککردنەوەی دڵی موریدان •

وە بابانەوس برادەرو دۆستی قازیبەنێو ، شێخ عەلیخان بوە • قازی بەنێ لە دێی شیوی قازیی لە ناحیەی قەرەداغدا نیشتەجێ بوەو ، شێخ عەلیخان لەو دێدا کە بە ناوی خۆیەوە بە (شیلەخان) ـ کە سووککراوی شێخ عەلی خان ـ ە لە ناحیەی سورداشی پارێزگای سلێمانیدا بوە •

له ساڵانی حەفتاكانی كۆچیدا یەكێ لە برادەرانی وڵاتی خۆمان كە لە (ئەڵمانیا) بوو چەند نامەو چەند غەزەلێكی نێوان بابانەوس‌و ، قازی بەنێ‌و ، شێخ عەلی خانی بۆ ناردم كە بە شێوەی هەورامی ئەو رۆژە نووسراون‌و ، بۆ مێژووی چوارصەدو حەفتاو پێنجی كۆچی دەگەڕێنەوە •

ئەم شیعرانە بەڵگەی ئەوەن كە بابانەوس لەو چەرخەدا ژیاوە ، بەڵام باسی رشتەی نەسەبی تێدا نەبوو •

بە هەرحاڵ موسوڵمانان ئەمینن لەسەر نەسەبی خۆیان ، تا بەڵگەیەكی بێ گومان بەرپەرچی داواكەیان نەداتەوە •

هەروەها لە مانگی (ذی القعده)ی ساڵی هەزارو ، چوارصەدی كۆچیدا لە لایەنی شێخ خالیدی كوڕی شێخ عابیدی دانیشتووی دێی (كاڵ) ی سەر بە ناحیەی مەریوانەوە ـ كە خۆی لە سەیدەكانی سەرگەتە ـ شەجەرەی نەسەبیانم بۆ هات‌و تەماشام كردو ، مۆری گەلێ پیاوی گەورەی لە سەیدان‌و ، زانایان‌و پیاوچاكان پێوە بوو • لەوانە : شێخ عوسمانی سیراجەدین‌و ، شێخ نەجمەدین‌و ، مەولانا مەلا عەبدولقادری مودەڕیسی بیارەو ، سەیید موحسینی كوڕی شێخ عەلی‌یە كۆسەی دۆڵپەموو ، سەیید عەبدوصەمەدی بەرزنجی‌و گەلێ پیاوی دیكە ••• كە ئەگەر تەماشای حاڵیان بكرێ ئەزانرێ ئەمانە بە بێ بەڵگە شەجەرەی وەها مۆر ناكەن •

وە صوورەتی شەجەرەكە لە پاش (بسم الله)و ستایش‌و سەلام لە حەزرەت‌و یارانی ئەمەی تێدا نووسراوە :

السيد المحقق المدقق السالك الناسك العالم بالعلوم العقلية والنقلية : السيد عثمان بن السيد خالد ، ابن السيد حيدر ، ابن السيد محمد الحسيني ، ابن السيد على ، ابن السيد احمد ، ابن السيد آباويس ، ابن السيد يحيى ، ابن السيد امير شيخ ، ابن السيد نبى ،

ابن السيد اباويس ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد عيسى ابن السيد يوسف ، ابن السيد عبدالله الملقب ببابا غيب الله المدفون فى قرية (سەرگەت) ابن السيد سليمان ، ابن السيد بابا ، ابن السيد محمود ، ابن السيد صلاح‌الدين ، ابن السيد مقصود ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد سعيد ، ابن السيد داود ، ابن السيد محمود ، ابن السيد محمد ، ابن السيد داود ، ابن السيد سرهنگ ، ابن السيد سعد ، ابن السيد محمد ، ابن الامام جعفر الصادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام على زين العابدين ابن الامام حسين ، ابن الامام على ابن ابى طالب ـ رض ـ

بۆ زانین ! ئەم شێخ عوسمان ناوە کە لە سەرەتای شەجەرەکەوەیە باوکی شێخ عەبدولکەریمو ، شێخ عەلی سەرگەتە • وەکوو لە پێشەوە نووسیمان •

وە ئەم دوو کوڕە بەختەوەرە شێخ عەلیو ، شێخ عەبدولکەریم ، رۆیشتوون بۆ خزمەتی حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەدینی تەوێڵەو ، چوونەتە تەریقەتی نەقشبەندییەوەو گەلێ سلووکیان کردوەو حەزرەتی شێخ عوسمان خۆی تەربیەتی کردوون تا بوون بە خەلیفەی شێخ‌عوسمانو، پایەی ویلایەتیان بوەو ، گەیشتوون بە پلەی ئیرشادو گەلێ موریدیان بوەو کەشفو کەرامەتیان بوەو ، پیرۆزیی کردەوەو رەفتاریان لە هەموو لایەکەوە دیار بوە •

جا حەزرەتی شێخ عوسمان دوو کچی خۆی مارەکردوە لەم دوو کوڕی شێخ عوسمانی سەرگەتی‌یە •

خاتوون (لالێ) ی داوە بە شێخ عەبدولکەریمو دوو کچی لێی بوە ، ئامینەو ، تووبا • ئامینە شووی کردوە بە مەلا محەمەدی کوڕی مەلا مصطەفای کوڕی مەلا جەلالی خورماڵی • لەم ئامینە دوو کوڕی بوە مەلا

عەبدوڕەحمان‌و ، مەلا عەبدوڵڵا • وە سێ کچیشی بوە : خەدیجەو ، توحفەو ، رەعنا •

وە خاتوو تووبای کچی شێخ عەبدولکەریم شووی کردوە بە شێخ محێدینی کوڕی شێخ عومەری ضیائەدین ، وا ئەزانم چەند کوڕو کچی لێی بوە وەکوو : شێخ محەمەدو ، شێخ صدیق‌و ، شێخ خالید ، کە ئەهلی دین‌و تەصەووف بوون •

بە تایبەتی شێخ محەمەد کە لە دێی (وشکێن) بوو لە مەریوانا ذاتێکی خاوەن کەرامەت‌و بارەمەند بوو ، وە لە سالی هەزارو سێصەدو سی‌و پێنجی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوە •

وە شێخ عوسمان سیراجەدین خەدیجەی کچی خۆی مارەبڕی بۆ شێخ عەلی‌ی برای شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ عوسمانی سەرگەتی • وە لەم ژنە سێ کوڕو کچێکی بوە : شێخ عارف‌و ، شێخ حەسەن‌و ، شێخ حسەین‌و ، ئەسما • ئەم خاتوون ئەسمایە شووی کردوە بە مەلا عەبدەی کوڕی مەلا نەذیری تەوێڵە وەکوو باسیان دێ (ان شاء الله) •

وە شێخ عارفی کوڕی شێخ عەلیی سەرگەتی گوێزایەوە بۆ دێی (کال) لە مەریواناو ، پاش چەند ساڵێك گوێزایەوە بۆ گوندی (دۆلاش) لە مەریوانداو ، چەند کوڕی لێ بەجێ ماوە : کاکە عەلی‌و ، کاکە حەمەو ، کاك ئەحمەدو ، بابا رەسووڵ‌و ، بابا طاهیرو ، سەیفەدین‌و ، کاکە شێخ •

کاکە عەلی پیاوێکی شارەزاو زانا بوو ، لە مەدرەسەی چۆڕدا پێگەیشتبوو ، وە لە خذمەتی سەید محەمەدی کوڕی حاجی سەید حەسەنی چۆڕیدا ئیجازەی وەرگرتبوو • کوڕەکانی دیکە خوێندەوار بوون بەڵام پایەیەکی ئەوتۆیان نەبوە •

ئەم کوڕانە ــ وەکوو بیستوومە ــ لە کاکە عەلی شێخ عەبدوول وە لە کاکە حەمە کچێك بە ناوی توو‌با بوە • وە لە کاك ئەحمەد چوار کوڕ : سەعیدو ، حەیدەرو ، عادیلو ، مصطفا بوە • وە لە بابا رەسووڵ دوو کوڕ : جەمالەدینو ، عیزەت بوە • وە لە بابا طاهیر کوڕو کچێ رەشیدو ، خەدیجە • وە لە سەیفەدین چوار کوڕ : خالیدو ، لەطیفو ، محەمەد سەعیدو ، محەمەدو ، کچێك بە ناوی ناهیە بەجێماوە • وە دەربارەی نەوەی کاکە شێخ شتێك نازانم •

وە شێخ حەسەنی کوڕی شێخ عەلی شەش کوڕی بوە : طاها ، رەزا ، عابید ، رەشاد ، نەجیب ، قادر • وە سێ کچ : زوبەیدەو ، ئاقتاوو ، ئەمنە بوە • زوبەیدە شووی کردوە بە شێخ عومەری کوڕی شێخ محەمەدی قەرەداغیی مودەڕیسی مزگەوتی محەمەد پاشا • شەش کوڕی لێی بوە : محەمەد ، رەئووف نووری ، ئەنوەر ، ئەحمەد ، زاهید • شێخ محەمەد خەطیبی مزگەوتی گەورەی شاری سلێمانی‌یە •

وە لە کوڕەکانی شێخ حەسەن لە شێخ طاها دوو کوڕ : جەعفەرو ، ناجیو ، لە شێخ رەزا دوو کوڕ : عەلیو ، خالید ، وە لە شێخ رەشاد کچێ شەمسە ناو ، وە لە شێخ نەجیب سێ کوڕ : محەمەدو ، تاجەدینو ، نەجمەدین بوە •

وە لە شێخ عابید سێ کوڕ : خالیدو ، هادیو ، موعتەصەم • وە سێ کچ : مەحتوومەو ، مەعصوومەو ، جەمیدە بەجێماون •

وە لە شێخ حسەینی کوڕی شێخ عەلی‌ی سەرگەتی پێنج کوڕو دوو کچ بەجێماون : ئیسماعیل ، نەجمەدین ، ئیبراهیم ، محەمەد ، ئەحمەد ، وە فاطیمەو • خورشیدە •

وە لە ئیسماعیل کە مەلایەکی ناوەنجیو ، پیاوێکی خاوەن خوو و رەوشتی بەرز بوە • • شێخ صەدیق بەجێ ماوە کە زانایەو ئیمامە لە

هەڵەبجەداو ، عوسمانو ، تەوفیق • وە لە ئەحمەدین حەسیبو حەسەنو ، کچێ بە ناوی مەهرو و بەجێماوە • وە لە ئیبراهیم مەعرووفو ، ئەنوەر ، وە لە محەممەد رەئووفو ، کەریم وە لە ئەحمەد مەحموودو عەبدوڵڵا بەجێماوە •

وە شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ عوسمانی سەرگەتی لە پێشدا ژنێ تری هێناوە لەو ژنە کوڕێکی بوە ناوی محێدینە • ئەم شێخ محێدینە چوار کوڕی بوە : ئەحمەدو ، عەبدوڕەحمانو ، صادقو ، محەممەد •

جا سەید ئەحمەد سێ کوڕی بوە : باوەشێخو ، عوسمانو ، عەبدولکەریم •

وە عەبدوڕەحمانی کوڕی محێدین کوڕێکی بوە ناوی کەمالەدینە •

وە صادقی کوڕی محێدین دوو کوڕی بوە : سابیقو ، حەمەصاڵح •

وە محەممەدی کوڕی محێدین کوڕێکی بوە ناوی صاحیبە • وە باوەشێخ دوو کوڕی هەیە : راغیبو ، زاهید •

وە عوسمانی کوڕی ئەحمەدی شێخ محێدین دوو کوڕی هەیە : غەفوورو جەمالەدین •

وە عەبدولکەریمی کوڕی ئەحمەدی شێخ محێدین کچێکی بوە ناوی حەلیمە بوە •

وە کەمالی کوڕی عەبدوڕەحمانی شێخ محێدین دوو کوڕی بوە : خالیدو ، سەعدەدین •

وە سابیقی کوڕی صادقی شێخ محێدین دوو کوڕی بوە : سەعیدو ، عەبدوڵلا •

وە حەمەصاڵحی کوڕی صادقی ••• کوڕێکی بوە ناوی محەممەد غەریبە •

وه له دێی سه‌رگه‌تا دوو کۆمه‌ڵی دیکه بنچگه له‌مانه هه‌یه : یه‌که‌میان نه‌ته‌وه‌ی شێخ موئمینه که له سه‌یده‌کانی به‌رزنجه‌یه‌و ، له نه‌ته‌وه‌ی شێخ محه‌مه‌دی ته‌ڕانه‌وه‌نی کوڕی شێخ عه‌لی‌یه کۆسه‌ی دۆلپه‌مووه • وه من خۆم شێخ ئه‌حمه‌دی کوڕی شێخ موئمینم دیوه له شه‌رعدا زانا بوو •

کۆمه‌ڵی دووهه‌م : نه‌ته‌وه‌ی مه‌لا جه‌لالی خورماڵن ، ئه‌مانه‌یش له‌سه‌ر به‌یاناتی خۆیان له ساداتن‌و له نه‌ته‌وه‌ی ئیمام مووسای کاظمن •

بنەماڵەی شێخ عوسمانی تەوێڵە

ئەم بنەماڵە ئەگەرچی لە بەرگی دوەمی یادی مەرداندا باسیان کراوەو ، هەروا یەکە یەکە پیاوە گەورە پیاوەکانیشیان لە کتێبی (علماؤنا فی خدمة العلم والدین) دا نووسراون •• ویستم ئەم کتێبەیش بە پیرۆزیی باسی ئەوان بکات •

ئەم بنەماڵە ، وەکوو دەرکەوت ، لە سەیدەکانی نەعێمو لە (جبل حمرین) بوون ، بەڵام چونکی حەزرەتی شێخ عوسمان خودا کردی بە سەرچاوەی پیرۆزیی‌و مورشیدی تەواو بۆ هاوچەرخی خۆی بە راستی ئەو ذاتە بە بنەوان‌و دامەزرێنەری ئەم خانەدانە گەورە دەزانرێ کە خزمەتێکی گەورەیان بۆ ئایینی ئیسلام بوە •

شێخ عوسمان کوڕی خالید ئاغای ، کوڕی عەبدوڵڵا ئاغای ، کوڕی سەیید محەمەدی ، کوڕی سەیید دەروێشی ، کوڕی سەیید موشەڕەفی ، کوڕی سەیید جومعەی ، کوڕی سەیید ظاهیرە •

وەکوو زانراوە ئەم سەیید ظاهیرە لە سەیدەکانی نەعێم بوەو ، لە زنجیرە کێوی (جبل حمرین) دا دانیشتوەو ، بە خواستی خودا محەمەد دەروێش لە جەبەل حەمرینەوە چوە بۆ هەورامان‌و لە دێی تەوێڵەدا دانیشتوەو نەتەوەی لێ کەوتوەتەوەو ، نەتەوەکانی لە تەوێڵەدا بە ئاغا ناوبراون • یانی محەمەدی کوڕی سەیید دەروێش‌و ، عەبدوڵڵاو ، خالیدی باوکی شێخ عوسمان بە لەقەبی ئاغا بەناوبانگ بوون‌و ، موختاری تەوێڵە بوون •

شێخ عوسمانی کوڕی خالید ئاغا لە مێژووی هەزارو صەدو نەوەدو پێنجی کۆچیدا لە تەوێڵە لەدایك بوە • دایکی نـاوی (حولەیمە)ی کچی فەقێ ئەبوبەکر بوە • ئەم فەقێ ئەبوبەکـرە لـە نەتەوەی فەقێ ئەحمەدە گردە بوە کە لە تەوێڵەدا بە فەقێ ئەحمەدی غەزائی ناوبراوەو ، لە کتێبی (نور الانـوار) ی سەیـد عەبدوصەمەدی تووداریدا بـە گێڕانەوە لـە شێخەکانەوە ئەڵێ : ئـەم فەقـێ ئەحمەدە بـە راستی لـە نەتەوەی شێـخ نیعمەتوڵلای وەلیی کوڕی شێخ زەکەریای کاکۆ زەکەریایی‌و ، لە نەتەوەی شێخ ئەبولحەسەنی شاذلی‌یە •

وە پاش روونکردنەوەی ئەم دوو رشتە لە باوکو دایکەوە دەرکەوت کە رشتەی نەسەبی شێخ عوسمانی تەوێڵە لە باوکەوە لە نەوەی ئیمـام حسەینەو ، لە دایکەوە لە نەوەی ئیمام حەسەنەو تانو پۆ سەیدن •

هەرچەند پیاوانی ئەم بنەماڵە لە کۆنەوەو ئێستەیش داوای سەیدایەتی ناکەن بەڵام پیاوە گەورە خاوەن زانیاری‌یەکان وەکوو محەمەد بەهائەدین‌و، عومەر ضیائەدین بە دەستووسی خۆیان نووسیویانەو ئەم رشتە زێڕەیـان دەربڕیوە •

شێخ عوسمان هەر لە منداڵی‌یەوە حەزی لە خوێندنو بەندەیی کردنی خودا کردوەو ، زۆر منداڵ بوە کە قورئانی پیرۆزی خوێندوەو خـەتمی کردوەو ، لە خوێندنگاکانی : تەوێڵەو ، بیارەو ، خـەرپانی‌و ، خـورماڵدا نەحوو صەرف‌و شەرعی خوێندوەو ، لە ئەنجامدا بە هیوای ئەوە کە بگات بە پیرۆزیی گیانی پاکان بە فەقێتی‌یەوە چوە بۆ شاری بەغداو ، لە مزگەوتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا بە ناوی داخـوازی خـوێندنەوە دامەزراوەو دەرزی خوێندوەو خەریکی ذیکرو فیکرو حەلقەیش بوەو ، بـەو شێـوە دەمێنێتەوە هەتا لە ساڵی هەزارو دوو صەدو بیست‌و شەشی کۆچیدا مەولانا

خالیدی کوردیی نەقشبەندیی خەلیفەی شێخ عەبدوڵلای دەهلەویی لە هیندستانەوە ئەگەڕێتەوە بۆ عێراق‌و ، بە فەرمانی مورشیدەکەی دێت بۆ مزگەوتی شێخ عەبدولقادر لە بەغداد • جا شێخ عوسمان ئەچێتە خزمەتی‌و تەمەسوکی پێ ئەکات‌و ئەبێ بە موریدی‌و ، لەسەر یاسای ئەو رێبازە خەریکی ذیکرو فیکرو طاعەت ئەبێ •

ئیتر ئەبێ بە موریدی دڵسۆزی مەولاناو لێی جیانابێتەوە هەتا لە ساڵی هەزارو دووصەدو سی‌ویەکی کۆچیدا ئیجازەی تەریقەت وەرئەگرێ‌و ، ئەبێ بە خەلیفەی حەزرەتی مەولانا خالید • وە یەکەم خەلیفەی مەولانا خالید بوەو ، لەو مێژوەوە هەتا ساڵی هەزارو دووصەدو سی‌و هەشتی کۆچی کە حەزرەتی مەولانا لە بەغداوە چوە بۆ شام شێخ عوسمان هەر لە خزمەتی مەولانادا بوە ، بەڵام پاش ئەوە بە فەرمانی ئەو گەڕاوەتەوە بۆ کوردستان‌و لە شاری سلێمانیدا لە خانەقای مەولانا خالیداو لە دێی بیارەداو لە تەوێڵەدا خەریکی ئیرشاد بوە •

وە ماوەی سێ‌چوار ساڵ بە تەواوی لە سلێمانیدا خەریکی ئیرشادکردن بوە ، بەڵام پاش ئەوە بە جارێ وازی لە شار هێناوەو ، چوە بۆ بیارەو بە ئیرشادکردنەوە خەریك بوەو ، خودا بە جۆرێ یارمەتی داوەو ، فەیض‌و ڕووناکی بە ناو خەڵکدا بڵاوبوەتەوە زانایان‌و پیاوچاکان لە هەموو لایەکەوە لێی گردئەبنەوەو ئەچنە تەریقەتەکەیی‌و پێ‌ئەگەن •

بەم جۆرە هەتا مێژووی هەزارو دووصەدو حەفتای کۆچی ، ئیتر بە تەواوی بیارەیش بەجێ‌دێڵێ‌و ، ئەچێ بۆ دێی تەوێڵەو لەوێ دادەنیشێ‌و ئیرشاد ئەکا هەتا ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو سێی کۆچی ، لەو ساڵەدا کۆچی دوایی ئەکات‌و لە باخچەی زەوی خۆیدا بە خاك ئەسپێرێ • بەڵام ئەو شوێنە دوای کۆچی دوایی ئەو لە

سەردەمی بەهادینی کوڕیدا کراوە بە خانەقاو جێگە بۆ ئیرشادکردنی موسوڵمانانو خزمەتی ئاینی ئیسلام •

وە ئەم ذاتە لە ماوەی ئیرشادیدا ، واتە لە مێژووی هەزارو دووصەدو سیویەکی کۆچییەوە تا کۆچی دوایی کردوە ، یەعنی پەنجاو سێ ساڵ گەلێ کەسی پێگەیاندوەو ، ناوی هەندێ لەو ذاتانە ئەنووسرێن (ان شاء الله) •

کوڕانی شێخ عوسمانی سیراجەدین

وەکوو زانیومانە ئەم ذاتە بەڕێزە شەش کوڕی هەبوە : عەبدولحەکیمو ، مەعرووف • عەبدولحەکیم بە منداڵی مردوە • مەعرووفیش گەورە بوەو ، ژنی هێناوە ، بەڵام نەچوەتە تەریقەتەوە • وە لە ژیانی باوکیدا کۆچی دوایی کردوەو ، کوڕێکی بوە ناوی عەبدولقادر بوە ئەمیش نەچوەتە تەریقەتەوە •

بەڵام چوار کوڕەکەی دیکەی کە ناویان : محەمەد بەهادینو ، عەبدوڕەحمان ئەبولوفاو ، عومەر ضیائەدینو ، ئەحمەد شەمسەدینە ، لە خزمەتی باوکیاندا سلووکیان کردوە • وەکوو لەمەولا باسیان دەکەین •

سەفەرەکانی شێخ عوسمان سیراجەدین

ئەم ذاتە لە سەردەمی ئیرشادکردنیدا بۆ کۆیسەنجەقو ، کەرکووکو ، بەغدا چوە • وە لەم لاوە سەفەری جوانڕۆو شاری سنەی کردوە • وە هەموو ئەم سەفەرانەی بۆ جێبەجێکردنی فەرمانی دینو ئیرشادکردنو خزمەتی موسوڵمانان بوەو ، موسوڵمانان سوودیان لە دیدارو چاوپێکەوتنی وەرگرتوە •

ئەدەبیاتی سیراجەدین

ئەم ذاتە ئەدیب بوەو ، شیعری بە گۆرانیو فارسی هەیە • گەلێ نامەی جوانیشی بۆ لای موریدو مەنسووبەکانی نووسیوە ، هەروا بۆ گەلێ پیاوی گەورەی دینیو دنیایی ، بۆ بەجێهێنانی ئیشو کاری موسوڵمانان یا بۆ رێنومایی بۆ راستیو بیرو باوەڕی پاكو کردەوەی چاك •

وە لێرەدا بۆ نموونە هەندێك لە خەلیفەکانی دەنووسم :

١ ـ حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشەیی •
٢ ـ سەید عەبدوڕەحیمی مەولەوی •
٣ ـ سەید محەمەد ئەمینی کەلجینی •
٤ ـ شێخ عەلی تەوێڵەیی •
٥ ـ شێخ عەبدولکەریمی سەرگەتی •
٦ ـ شێخ ئیسماعیلی هەجیجی •
٧ ـ سەید حامیدی هەورامی •
٨ ـ مەلا محەمەد ئەمینی نۆدشەیی •
٩ ـ مەلا صەدرەدینی رووداری •
١٠ ـ مەلا محەمەدی هانەدنی •
١١ ـ مەلا مەحموودی نۆدشەیی •
١٢ ـ مەلا حامیدی کاتبی بێسارانی •
١٣ ـ مەلا قەسیمی پایگەلانی •
١٤ ـ شێخ محەمەد صادقی قازی بەنێ •
١٥ ـ سەید قاسمی نگلی •
١٦ ـ مەلا عەبدوڵلای مەریوانی چۆڕیی •
١٧ ـ شێخ شوکروڵلای سنەیی •

١٨ ـ مەلا مەحموودی سنەیی •
١٩ ـ مەلا ئیبراهیمی جوانرۆیی •
٢٠ ـ مەلا حەسەنی جوانرۆیی •
٢١ ـ مەلا فەتحوڵڵای جوانرۆیی •
٢٢ ـ سەید قانوونی خانەگایی •
٢٣ ـ سەید عەلی خانەگایی •
٢٤ ـ سەید عەبدولحەکیمی خانەگایی •
٢٥ ـ سەید بایەزیدی خانەگایی •
٢٦ ـ سەید حسەینی خانەگایی •
٢٧ ـ سەید عەبدوڕەحمانی خانەگایی •
٢٨ ـ سەید شاکەرەمی تایکۆزیی •
٢٩ ـ مەلا صەدرەدینی ئەوێهەنگی •
٣٠ ـ مەلا عەبدولکەریمی ئەوێهەنگی •
٣١ ـ مەلا مووسای پایگەڵانی •
٣٢ ـ مەلا مصطەفای کەلاتی •
٣٣ ـ شێخ حسەینی باقلاوایی •
٣٤ ـ شێخ محەمەد صادقی وەزیری •
٣٥ ـ سەید عەبدولقادری ناسراو بە خەلیفە قادر •
٣٦ ـ شێخ محەمەد باقری سنەیی •
٣٧ ـ شێخ محەمەدی سمێرانی •
٣٨ ـ شێخ مصطەفای سەقزیی •
٣٩ ـ سەید عەبدولکەریمی دەگاشێخانی •
٤٠ ـ شێخ سلەیمانی چارەیی •
٤١ ـ شێخ محەمەدی قەرەداغی •
٤٢ ـ شێخ مەلا نەبیی ماویلی •

٤٣ ـ مەلا مەحموودی رەواندزی •
٤٤ ـ مەلا عەلیی بێتواتی •
٤٥ ـ شێخ مەلا ئەبوبەکری هەولێری •
٤٦ ـ شێخ فەتاحی بالیکەدەریی •
٤٧ ـ مەلا یوسفی یالآوەیی •
٤٨ ـ مەلا محەمەدی هەوشاری •
٤٩ ـ شێخ محەمەدی شێخ وەیسی بەرزنجەیی هەنگەژاڵی •
٥٠ ـ شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی محەمەدی مەولان بەگ •
٥١ ـ شێخ محەمەدە کوردە کە لە پشت کێودا دانیشتوە •
٥٢ ـ سەید شەهابەدینی طاڵشی •
٥٣ ـ مەلا طاهای باڵەکی •
٥٤ ـ مەلا محەمەدی سعردی •
٥٥ ـ شێخ عەبدولکەریمی قەرەداغی •
٥٦ ـ شێخ عەبدوڵڵای کوڕی عەبدوللەطیفی قەرەداغیی (قوطب) •
٥٧ ـ شێخ محەمەد ئەمینی زەیدۆمەریی •
٥٨ ـ مەلا عوسمانی حاجی ئیسماعیلی کانی کەوەیی •
٥٩ ـ مەلا مصطەفای شەعریی •
٦٠ ـ مەلا عەبدولکەریمی هەڵەبجەیی •
٦١ ـ شێخ ئیسماعیلی سۆڵەیی •
٦٢ ـ شێخ عەبدوڕەحمانی قەرەداغی (ابن الخیاط) •
٦٣ ـ مەلا وەیسی •
٦٤ ـ مەلا محەمەدی ماویلی •
٦٥ ـ شێخ عەلیی بالیسانی •
٦٦ ـ مەلا محەمەدی شێخ (چولی) •

٦٧ – مەلا محەمەدی بانەیی •

٦٨ – یەعقووب بەگی شەرەفبەیانی •

٦٩ – محەمەدی مەولان بەگ •

٧٠ – سەید حسەینی ئەستەموولی •

٧١ – عەلی ئەفەندیی حاکمزادەی ئەنطاکی‌یە •

٧٢ – مەلا محەمەدی قورەیشی دیاربەکری •

٧٣ – مەلا عوسمانی بالخی •

٧٤ – شێخ حەسەنی کوڕی عەبدوڕەحمان بەگی خەزنەدار •

٧٥ – شێخ محەمەد صالحی کوڕی ئیسماعیل بەگی خەزنەدار •

٧٦ – شێخ محەمەد صالحی کوڕی شێخ حەمەعەلیی نەوتی •

٧٧ – مەلا عومەری جەلەمۆردیی •

٧٨ – شێخ حەسەنی کەرکووکی •

٧٩ – مەلا ئیبراهیمی کۆیی •

٨٠ – مەلا محەمەدئەمینی کۆیی •

٨١ – مەلا مصطەفای کۆیی •

٨٢ – مەلا مصطەفای بلباسی کە لە کێوی (قەندیل)دا بوە •

٨٣ – مەلا ئەحمەدی شاوەریی •

وە گەلێ کەسی دیکەیش کە نەگەیشتوونەتە پایەی خەلافەت و ، بەس بە شێوەی مەنسووبێکی خاوەن روشدو دلڕووناک ماونەتەوە •

ئەو ذاتانەیش کە خەلیفە بوون هەندێکیان سەربەخۆ ئیرشادیان کردوە ، وەکوو : شێخ نەبی ماویلی و ، شێخ ئەبوبەکری هەولێریی ، هەندێکیشیان لە ژێر چاودێری رۆحیی مورشیددا ئیرشادو تەنویریان کردوە •

وە سەراسەری طەریقەتەکەی حەزرەتی شێخ عوسمان لەسەر پەیڕەویی شەریعەت بوەو بە هیچ جۆرێ نەبیسراوە کەسێ لە موریدو خەلیفەکانی کارێکی بێشەرعیی‌و ناڕەوایان کردبێت‌و لێیان وەرگیرابێ • بە کورتی تەریقەتەکەی پەیڕەویی پێغەمەر بوە بە گوێرەی تەوانا •

نەوەکانی حەزرەتی شێخ عوسمان

لە سەرەتاوە باسمان کرد کە شێخ عوسمان شەش کوڕی بوە ، یەکێکیان بە منداڵی مردوەو ، یەکێکیشیان نەچوەتە تەریقەتەوە • بەلام چواریان سلوکیان کردوەو بوون بە پیاوی خودا •

یەکەم محەمەد بەهائەدین

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو دووی کۆچیدا لە هەشتی مانگی (ربيع الثاني) دا لە تەوێڵە لەدایك بوە •

وە پاش خۆناسینەوەو هۆش‌کردنەوە دەستی کردوە بە قورئانی پیرۆز لە لای مامۆستای لە خوداترس مەلا مەحموودی دشەیی‌و ، قورئانی پیرۆزی تەواوکردوەو ، پاش ئەوە کتێبە وردەکانی خوێندوە ، جا لە خزمەتی مەلا حامیدی کاتبی شێخدا دەستی کردوە بەخوێندنی نەحووصەرف‌و لە خزمەتی باوکینیدا تەریقەتی وەرگرتوەو دەستی کردوە بە سلووك‌و ، سلوکێکی پیاوانەی کردوە • بە یارمەتیی خودا بوە بە یەکێ لە مەردە گەورەکانی جیهانی ئیسلام‌و ، ئیجازەی ئیرشادی لە باوکی وەرگرتوەو بوە بە جێگری ئەو شوێنە لەگەڵ شێخ عەبدوڕەحمانی برایداو ، دەستی کردوە بە ئیرشادکردنی موسوڵمانان •

جا شێخ محەمەدبەهادین پاش ئەم ئیجازە نامە بوە بە خاوەنی ئەمرو نەهی لە ئیش‌و کاری تەربی‌یەتی موریدەکانیدا •

وە لە پاش کۆچی دوایی حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەدین ئەم ذاتە لەگەڵ شێخ عەبدوڕەحمانی برایدا ناوبران بۆ ئیرشادو جێگەداریی باوکیان بەیەکەوە ، بەڵام شێخ عەبدوڕەحمان پاش چەند مانگ لە مردنی باوکی تەوێڵەی بەجێ‌هێشتوەو چوە بۆ شاری بەغدا تا لەوێ کۆچی دوایی کردوە •

وە شێخ محەمەد بەهادین بە تەنیا لە تەوێڵەدا ماوەتەوەو ئیرشادی کردوەو ، هەموو موریدو مەنسووب‌وخەلیفەکانی باوکی ملکەچی بوون‌و، ئەوەندە کۆمەڵ‌و قەرەباڵغی مەنسووبەکان لە لای پەیدا دەبێ کە باس ناکرێ !

لە پیاوی باوەڕپێکراوم بیستوە فەرموویەتی : ڕێکەوتوە لە شەوێکدا ئەڵقەی خەتمە ئەوەندە زۆر بوە حەفتا خەلیفە هەستاون بۆ (توجهات)و بەجێهێنانی ئادابی تەریقەت •

وە گەلێ لە زانایانی کوردو عەرەب‌و تورك لە خانەقادا لە خزمەتیدا کۆبوونەتەوە • بە تایبەتی حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشەیی‌و ، سەیید عەبدوڕەحیمی مەولەوی‌و ، مەلا حامیدی کاتبی بە زۆری لە خزمەتیدا بوون •

وە لە پاش کۆچی دوایی باوکی ئەو باخچەی مولکی خۆیانە کە گۆڕی حەزرەتی شێخ عوسمانی تێدا بوە کردوویەتی بە خانەقاو چەند ژووری تێدا دروست‌کردوەو ، گۆڕی باوکی دەکەوێتە ناو یەکێ لەو ژوورانەوەو ، پاش کۆچی دوایی بەهادین ئەویش هەر لەوێدا بە خاك ئەسپێررێت •

شێخ محەمەد بەهادین لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدی کۆچیدا چوە بۆ حەج و زیارەتی پێغەمەری کردوەو ، لەم سەفەرەدا حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشەو چەند کەسی دیکەی لەگەڵ خۆیدا بردوە •

وە پاش بەجێهێنانی ئیش و کاری حەج و زیارەتی پێغەمەر – د – چوە بۆ میصرو زیارەتی ئەزهەری پیرۆزی کردوەو ، لە میصرەوە هاتوەتەوە بۆ شام و ، لە شامەوە هاتوەتەوە بۆ سلێمانی بۆ جێگەی خۆی • ئەم سەفەرە نۆ مانگی خایاندوە مەولەوی لە کاتی پێشوازیدا ئەم شیعرانەی گوتوە :

ئاییینەی کامڵ ! ئازیزەکەی فەرد !
فیدای ئامات بۆ ، صەفاییت ئاوەرد
خەیلێن گەرد پات نە دیدەم دوور بی
یانەی چەم وێران تەمام خاپوور بی
خاص بی تەشریفت باز ئاوەردەوە
گەرد پات وەتەن ئاوا کەردەوە
ساقی ! ئینە بەزم وەصل یارانەن
چەرخیچ هەر ئەو چەرخ هەردەجارانەن
دەورێ دەر وە نەرم وە پیاڵەوە
ژەنگ دڵ وە زاخ مەی بماڵەوە
جامێمان جە دەس تۆ هەم سەندە بۆ
فرصەتەن نەصیو نەك نەمەندە بۆ

مەبەستی مەولەوی لە وشەی (کامڵ) عوسمان سیراجەدینەو ، محەمەد بەهادینی بە ئاوێنەی باوکی داناوە • وە مەبەستی لە (یانەی چەم) حوجرەی کەناری چەمی تەوێڵەیە لە خانەقادا ، یا هەر مەبەستی کاسەی چاوی خۆیەتی •

شێخ محەمەد بەهادین نووسەرو ئەدیب بوەو ، گەلێ لە شیعرەکانی لە کتێبی (یادی مەردان) ا نووسراونو پیاوێکی سالارو خاوەن پایە بوەو ، لە گەلێ کاروباری دنیادا خاوەن بەختو کامەران بوە ، بەڵام بە داخەوە گیرۆدەی (سەرئێشە) بوەو لەو رۆژەدا گەلێ خەریکی دەرمانکردنی بوە بەڵام بێ سوود بوە •

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووسەدو نەوەدو هەشتی کۆچیدا لە دێی تەوێڵە کۆچیدوایی کردوەو ،لە خزمەتی باوکیدا بەخاك سپێرراوەو ، پێنج کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەلی حیسامەدینو ، شێخ صادقو ، شێخ مەظهەرو ، شێخ جەعفەرو ، شێخ محەمەدی ناسراو بە کاکە شێخ • ئەم کوڕانە هەموو نەتەوەیان لێ کەوتوەتەوە •

حاجی شێخ عەبدوڕەحمانی ئەبولوەفا کوڕی شێخ عوسمان

ئەم ذاتە لە وەرزی بەهارا لە پێنجی مانگی موحەڕەمی ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو سێی کۆچیدا لەدایك بوە • دایکی ئەم کوڕە برازای حەزرەتی مەولانا خالید بوە •

ئەم کوڕە هەڵکەوتووو زرنگ بوە ، پاش هۆشکردنەوەو خۆناسینەوە لە خانەدانی خۆیاندا خوێندوویەتیو ، لە خزمەتی مەلا مەحموودی دشەیدا قورئانی خوێندوەو ، لە لای مامۆستا مەلا حامیدی کاتب نەحوو صەرفی خوێندوە • هەروەها لە خزمەتی حاجیمەلائەحمەدی نۆدشەو ، سەید عەبدوڕەحیمی مەولەویدا خوێندوویەتیو بوە بە زانایەکی پێگەیشتووو ، گەلێ حاشیەی لەسەر عەقیدەی کوردی مەولەوی هەیە •

وه له خزمەتی باوکیدا سلووکی کردوه تا بوه به خەلیفەو ئیجازەی ئیرشادی پێداوەو ، له ئەنجامدا ـ وەك پێشتر گوترا ـ لەگەڵ شێخ محەمەدی بەهادینی براگەورەیدا بوون به وەلی عەهدی باوکیان •

بەڵام وەك نووسیمان لەبەر ئەدەب له کاکەی براوەو ، له تەوێڵەوه چوه بۆ بەغداو له مزگەوتی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا دانیشتوەو خەریکی ئیرشاد بوەو ، له راستیدا خزمەتێکی باشی دین‌و ئیرشادێکی چاکی کردوەو ، زۆر بەرێزو خاوەن پایه بوەو ، گەلێ له زانایان تەمەسوکیان پێ کردوه •

وه له پاش نزیکەی ساڵێك چوه بۆ زیارەتی ماڵی خوداو زیارەتی فەخری عالەم‌و ، پاش ئەو سەفەرە که هاتوەتەوە بۆ بەغدا ماوەیێ تەندروستی باش بوه ، پاش ئەوه نەخۆش کەوتوەو به داخەوه به گەنجیی کۆچی دوایی کردوه • وه مردنەکەی رێکەوتی ساڵی هەزارو دووسەدو هەشتاو پێنجی کۆچی کرد ، واته نزیکەی سێ ساڵ پاش کۆچی دوایی باوکی • وه له گۆڕستانی شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا به خاك سپێرراوه •

حاجی شێخ عەبدوڕەحمان نووسەرو ئەدیب بوەو ، دیوانێکی شیعری نایابی هەیه ، بەشی زۆری دیوانەکەی له (یادی‌مەردان) بەرگی دوەمدا چاپ کراوه •

ئەم ذاته کوڕێکی لێ بەجێ‌ماوه ناوی شێخ تاجەدین بوەو پیاوێکی چاك‌و لەخوداترس‌و وەلی بوه • وه ئەم تاجەدینەیش تاقەکوڕێکی لێ بەجێ‌ماوه له خوشکی شێخ مصطەفای هەولێری ناوی (جمال الدین) • •

شێخ عومەر ضیائەدین

کوڕی سێهەم له چوار کوڕەکەی شێخ عوسمان شێخ عومەر ضیائەدین بوه •

ئەم ذاتە لە پاش خۆناسینەوە دەستی کردوە بە خوێندنو قورئانی پیرۆزی لە خزمەتی مامۆستا مەلا مەحموودی دشەییدا تەواو کردوە ، دوای ئەوە کتێبە وردەکانی خوێندوەو دەستی کردوە بە خوێندنی نەحوو صەرفو ، لە هەمان کاتدا لە خزمەتی باوکیدا تەمەسوکی کردوەو تەریقەتی وەرگرتوەو ، باوکی کارو باری سلووکی ئەوی داوەتە دەست شێخ محەمەد بەهادینی براگەورەیی و ، ئەویش تەربیەتی کردوە هەتا بە تەواوی پێگەیشتوەو ، ئیجازەی خەلافەتی بۆ نووسیوەو تەسلیمی کردوەو ، من خۆم ئەو ئیجازە نامەمە خوێندوەتەوە •

ئەم ذاتە لەگەڵ ئەوەدا کە لە تەریقەتدا ئیجازەی هەبوە •• هەتا شێخ محەمەد بەهادین لە ژیاندا بوە بە یاسای موریدیی لە خزمەتیدا رەفتاری کردوەو ، پاش ئەوە بە دوو ساڵ واتە لە ساڵی هەزارو سێصەدو یەکدا لە تەوێڵەوە گواستوویەتییەوە بۆ (بیارە) و خانووی کردوەتەوەو خەریکی ئیرشادکردن بوە•دوای ئەوەی کە لە بیارەدا دانیشتوەو لە نزیکی مزگەوتی دێی بیارەدا خەریکی ئیرشادو خزمەتی دینی ئیسلامو تەمێی موریدەکان بوە •

وە لە مێژووی هەزارو سێصەدو یەکدا چوە بۆ گەرمیانو خانەقای قزڕەباتی کردوەتەوەو ، لە مێژووی هەزارو سێصەدو سێدا خانەقای خانەقینی دروستکردوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو شەشیشدا خانەقای شاری کفریی کردوەتەوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەوتیشدا خانەقای بیارەی کردوەتەوەو ، قەرارگای ئیرشادو تەربیەی موریدەکان هاتوەتەوە خانەقاو مزگەوتی بیارەی بەجێهێشتوە • وە لە ساڵی هەزارو سێصەدو سێدا ناردوویەتی بە شوێن مەولانا عەبدولقادری مودەڕیسدا کە لە لای (امین السادات) بوە لە دێی (کوچك چەرموو) لە دەورو بەری شاری سنەداو هێناویەتی کردوویەتی بە مودەڕیس لە

بیارەداو ، ژمارەیەکی زۆر تا زیاتر لە صەد قوتابی زانیاری هاتوون بـۆ بیارەو ، بە بوون‌و نەبوونی ساچاندوویانەو ژیاون‌و دەرزیان خوێندوەو ، بوون بە زاناو بە مودەڕیسی‌و ئیمامەتی بڵاوبوونەتەوە بە کـوردستانداو خزمەتی ئایینی ئیسلامیان کردوە •

وە گەلێ زانای گەورە لەو خوێندنگا دەرچوون وەکـوو : مـەلا عەبدولقادری صـۆفی‌و ، مـەلا عـەبدوڕەحیمی چـروستانی‌و ، مـەلا عەبدوڵلای شێخ قادری ئەباعـویدەیی‌و ، شێـخ بابا رەسوولی بێدەنی‌و ، شێخ مصطەفای موفتیی هەڵەبجەیی‌و ، شێخ قاسمی قەیسیی بەغـدادی‌و غەیری ئەمانەیش ••• لە زانایانی ئەو چـەرخە لەگـەڵ جیاوازیی پلەو پایەی خوێندنیاندا کە مەگەر دەفتەرێکی تایبەتی‌یان بۆ دابنرێت •

بە کورتی خوێندنگای بیارە دیمەنێکی بچکۆلەی (جامع الازهر)ی میصر. بوە لە کوردستانداو شانی داوە لە شانی ئەو لە بڵاوکردنەوەی زانستی‌و لە خـوداترسیداو ، بنکەیەکی تیشکدەرو رووناککـەرەوەی وڵات بوەو ، ئێستەیش هەرکەس لەو وڵاتەدا زانا بێ‌و خزمەتی دیـن بکا بێگومان پەیوەندیی ـ نزیك یا دووری ـ بەو خوێندنگاوە هەیە •

ئەم ذاتە لە ماوەی ئیرشادی خۆیدا کە هەژدە ساڵ بوە ، گـەلێ خەلیفەی بە تواناو ، گەلێ مەنسووبی پاکی پێگەیاندوە • لە خەلیفەکاندا وەکوو :

دوو کوڕەکەی خۆی :

١ ـ شێخ عەلادین‌و •

٢ ـ شێخ نەجمەدین •

٣ ـ شێخ مارفی نەرگسەجاڕی •

٤ ـ سەیید فەتحوڵلای دۆزەخدەرەیی •

٥ ـ مەلا عەبدوڕەحیمی هەوشاری •

٦ ـ مەلا محەمەدی سونەتەیی •

٧ ـ مەلا عەلیی مەریوانی •

٨ ـ شێخ تاجەدینی برازای خۆی •

٩ ـ شێخ سەعیدی نەقشبەندیی بەغدادیی فەضلی •

١٠ ـ شێخ ئەحمەدی دێرەیی •

١١ ـ سەید عەلیی حەفاخانەیی •

١٢ ـ شێخ سەلیمی سنەیی مەردۆخی •

١٣ ـ مەلا عەبدوڕەحمانی بەرگردکەیی رانیەیی •

١٤ ـ مەلا محەمەدی کەستانەیی •

١٥ ـ مەلا عەبدولقادری مودەڕیس ، کە خەلیفەیش و زاوایشی بوە •

١٦ ـ مەلا عەبدوڵلای شێخ قادری عەبابەیلێیی •

١٧ ـ شێخ قادری عەبابەیلێیی و ••• چەندینی دیکەیش کە ئێستە نانووسرێن •

شێخ عومەر ضیائەدین لە مانگی شەووالی ساڵی هەزارو سێصەدو هەژدەی کۆچیدا لە بیارە کۆچی دوایی کردوە •

شێخ عومەر خەتخۆش و ، نووسەرو ، ئەدیب بوەو ، هۆنراوەی بە زمانەکانی : عەرەبی و ، فارسی و ، کوردی بە دوو شێوەی گۆرانی و سۆرانی هەیە[1] •

شێخ عومەر نۆ کوڕی بوە : محێدین ، عەلادین ، نەجمەدین ، نیظامەدین ، سەعدەدین ، ئەنوەر ، جەمیل ، کامیل ، تائیب • ئەمەولا باسی هەندێکیان دێت •

---

(١) شیعرەکانی ئەم ذاتە لە بەرگی دوەمی (یادی‌مەردان)دا بڵاوکراونەتەوە •

حاجی شێخ ئەحمەد

کوڕی چوارەمی حەزرەتی شێخ عوسمان •

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو شەصتو شەشی کۆچیدا لە دێی بیارە لەدایك بوە •

حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشەیی ئەفەرمویت : لەو سەردەمەدا من لە بیارە بووم لە سبەینێی ئەو شەوەدا کە شێخ ئەحمەد لەدایك بوو ، شێخ‌عوسمان سیراجەدین هاتە ناو موریدەکانو موژدەی پێدانو فەرمووی: ئیمشەو کوڕێکی خاوەن (قدوم)و پیرۆزمان پێ‌بەخشراوە •

ئەم کوڕە ناونرا بە ئەحمەدو ، لەو شوێنە پیرۆزەدا ژیاو ، کاتێك فامی پەیداکرد دەستی کرد بە خوێندنو ، قورئانی پیرۆزی خوێندو دوای ئەوە دەستی کرد بە خوێندنی زانیاری‌یەکانی : نەحوو صەرفو ، شەرع بە ئەندازەی پێویست • دوای ئەوە چوە تەریقەتەوەو سلووکی کردو بە میهرەبانی خودا وەکوو لە خوێندندا بەهرەمەند بوو لە تەصەووفیشدا بەهرەمەندو خاوەن پلە بوو ، وە لە هەمان کاتدا لە خانەدانی خۆیدا کە خەریکی سلووكو تەصەووف ئەبوو لە خزمەتی سەید عەبدوڕەحیمی مەولەویشدا عەقائیدی ئەخوێندو ، کتێبی (العقیدة المرضیة)ی بە تەواوی خوێندوەو ، گەلێ حاشیەی لەسەر نووسیوە • نوسخەی ئەو حاشیە لای مەلا محەممەد یوسفی کوڕی حاجی مەلا سەعیدی ساداواییدا هەیەو ، نوسخەیەکیش لە لای حاجی مەلا خالیدی کوڕی مەلا عەبدوڵڵای موفتیی شاری سنە هەیە •

حاجی شێخ ئەحمەد مورشیدێکی خاوەن تەصەڕوف بوەو ، گەلێ مەنسووبی بە ماریفەتی هەبوە • یەکێ لەوانە جەنابی حاجی سەید حەسەنی چۆڕیی بوە ، کە لە سەفەری حەجدا تەمەسوکی پێ کردوە بە هۆی موکاشەفەیەکەوە کە لە رەوضەی پیرۆزدا رووی داوە •

حاجی شێخ ئەحمەد سەفەری حەجی کردوەو ، چوویشە بۆ ئەستەموولو ، لەو سەفەرەدا گەلێ موریدو مەنسووبی بۆ پەیدا بوەو ، گەنێ سوودیان لێوەرگرتوە . یەکێ لە موریدەکانی کە بوە بە خەلیفەی .. شێخ عەبدوڕەحمانی کەرکووکی بوە ، کە پیاوێکی زاناو خاوەن نوور بوە .

حاجی شێخ ئەحمەد پاش کۆچی دوایی شێخ بەهادین لە دێی تەوێڵەوە گواستوویەتیەوە بۆ دێی ئەحمەدئاوای گوێ چەمی زەڵم لە ژووری خورماڵەوەو ، لەوێدا دانیشتوەو خەریکی ئیرشاد بوە هەتا لە مێژووی هەزارو سێصەدو هەشتی کۆچیدا بە نەخۆشی رشانەوە کۆچی دوایی کردوەو ، تەرمەکەی گوێزراوەتەوە بۆ خزمەتی باوکی لە خانەقای تەوێڵەو لەوێدا بە خاك سپێرراوە .

حاجی شێخ ئەحمەد چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ هیدایەت ، شێخ عەبدوڵلا ، شێخ حەبیب ، شێخ حەسەن ، وە لە شێخ حەسەن سێ کوڕ بەجێماوە : شێخ محەمەد ، شێخ عەطائوڵلا ، شێخ سەعید . ئەم کوڕانە هەموو زاناو خوێندەوارن .

شێخ عەلی حیسامەدین

ئەم ذاتە دیارترین نەوەی شێخ محەمەد بەهادینە . لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو هەشتی کۆچیدا لە دێی تەوێڵە لەدایك بوە . دایکی ئەم ذاتە خاتوون طەیبەی کچی شێخ عەبدوڕەحمانی (بیەڵەنگە) یە کە دێیەکە لە رۆژئاوای قەزای هەڵەبجەدا بوو .

شێخ عەلی حیسامەدین لە پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێندنو ، قورئانی پیرۆزی تەواو کردوەو ، کتێبە وردەکانی خوێندوەو ،

لە خانەدانی خۆیاندا ئەندازێکی عـەرەبی خـوێندوە • نـە خـەتو ، ئینشاو ، نامەنووسیندا تاقانەی سەردەمی خۆی بوە •

کاتێ باوکی لە دنیا دەرچوە ئەم لە تەمەنی گەنجیدا بوەو ، لە خزمەتی شێخ ئەحمەدی مامیدا سلووکی کـردوە • بـە هەرحـاڵ شێـخ عـەلی حیسامەدین ذاتێکی بەتوانا بوەو ، لە دڵی هەموو موریدەکانی باوکیـدا جێگەی خۆی کردوەتەوەو ئەوانیش بە دڵو دەروون وەریان گرتووەو ، گەلێ کەس لە زانایارانو خـاوەن پلەو پایەکان بوون بـە موریـدو مەنسووبیو ، موریدێکی وا بوون کەم وا رێدەکەوێتو ، لـە مـاوەی ژیانیدا ملکەچ بوون بۆی •

ئەم ذاتە پیاوێکی بەڕێزو خاوەن پایەو شکۆ بوەو ، لە شاوە تا گەدا بەڕێزەوە تەماشایان ئەکرد •

لە رووی کۆمەڵایەتیشەوە کەموێنە بوە ، زۆر قسەزانو ، زمانپاراوو ، بەئیدارە بوە • ئەگەر کتێبێ لـە ژیانی ئەم ذاتـەدا بنووسـرێ هێشتـا کـەمـە •

لە عاستی ئاوەدانکردنەوەو رێکخستنی شوێنو جێگەو باخو زەوی‌و زاردا گەلێ هەوڵی سەرکەوتووانەی داوە ، لە دێی تەوێڵەو ، لە باخوچەمی بیارەداو ، لە دێکانی گوڵپو باخەکۆنو ، مەرکەزی ناحیەی خورماڵەو ، لە شارەزوور لە دێی (تەپەکەل)و ، لە هەوراماندا لە هاوینەهـەوازی (کراویەدۆڵ)دا لە هەموو ئـەم شوێنانەدا ئاوەدانکـردنەوەو ساختمانو باخاتێکی نایابو کەموێنەی کردوەتەوە ، بەتایبەتی لە تەنیشتی خورماڵەوە باخێکی گەورەی بوو ، جۆرەها میوەو دارو درەختی بەرداری تێـدا ناشتبوو ، دەورو بەرەکەی هەموو چنارو داری بەرزو گەورە بوو ، کە مرۆ تەماشای دەکردن سەرسام دەبوو • وە دارەکـان بـە زۆری لـە کردنەوەی مزگەوتو شوێنی بەکەڵکدا کارئەکران •

وەکوو بیستوومە ئەم ذاتە لەگەڵ باوکی مندا برای شیریی بوون ،یانی دایکی باوکم لەبەر چاکیو موسوڵمانەتیی هەڵبژێرراوە بۆ ئەوە کە شیری پێبدات .

وە تا بە خەیاڵدا بێت لە بارەی بەرگو پۆشاکەوە پاکو خاوێنو ناسك بوە . ئەم ذاتە لە دێی (باخەکۆن)دا لە بەهاری ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو هەشتی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، هەر لەو شوێنەدا بەخاك سپێرراوە .

شێخ نەجمەدینی کوڕی شێخ عومەر ضیائەدین

وەکوو وتمان شێخ عومەر نۆ کوڕی بوە ، لە ناو ئەمانەدا دوو کوڕی سلووکیان کردوەو بوون بە خەلیفە : شێخ نەجمەدینو ،شێخ عەلادین .
ئەم دوو برا لە دایکەوە جیاوازن . دایکی شێخ نەجمەدین لە هۆزی صاحیبقەرانی سلێمانییەو ، دایکی شێخ عەلادین ئامۆزای شێخ عومەر ضیائەدین بوە .

شێخ نەجمەدین لە ساڵی هەزارو سێصەدو هەشتای کۆچیدا لە تەوێلە لەدایك بوە . ئەم ذاتە لە خانەدانی خۆیاندا بە ڕێزو کەرامەت پەروەردە بوە . پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێندنو قورئانی پیرۆزی تەواوکردوەو ، کتێبە وردەکانی خوێندوەو ، دەستی کردوە بە خوێندنی نەحوو صەرفو شەرعی مەذهەبی شافیعیو ، بە ئەندازەی پێویست خوێندوویەتیو ، لە دەوری تەمەنی دوازدە ساڵیدا لە خزمەتی شێخ محەمەد بەهادینی مامۆیدا چوەتە تەریقەتو سلووکی پێکردوە ، بۆ ئەوە هەر لە پێش بلووغدا دڵیان ڕووناك بێتەوە . وە لە پاش کۆچی دوایی بەهادینی مامی لە خزمەتی باوکیدا سلووکی کردوە ، هەتا بوە بە خەلیفەو ئیجازەی ئیرشادی وەرگرتوە .

وە پاش کۆچی دوایی باوکی بوە بە جێگەنوشینیو لە خانەقای بیارەدا لە سەر شوێنی ئیرشاد دانیشتوەو ، سلووکی بە موریدو مەنسووبەکانی کردوە لەسەر یاسای طەریقەتی نەقشبەندی •

ئەم ذاتە لە ناو موریدەکانیدا زۆر خۆشەویست بوەو ، موریدەکانی باوکی گەڕاونەتەوە بۆ خزمەتیو ئیطاعەیان کردوەو خۆیشی گەلێ موریدو مەنسووبی لە زانایانو گەورەکانی چەرخی خۆی گرتوە •

لە ژیانی خۆیدا زۆر لەخوداترسو دەس لەدنیا هەڵگرتوو بوەو ، ئارەزووی لەسەر کەنارەگیریو خەڵوەتکردن بوەو ، کۆڕو کۆمەڵی دانیشتنی پیرۆزو بێدەنگ بوەو ، هەر شوێنێ باسی دنیاو جوانی دنیای تێدا بووبێ ئەو خۆی لێ بەدوور گرتوەو ، مووچەی لە دەوڵەتی عوسمانی وەرنەگرتوەو ، بە زۆری کاتی خۆی لەگەڵ زاناکاندا رابواردوەو ، لە کۆڕو کۆمەڵی دانیشتنیدا یا تەفسیر ، یا (احیاء العلوم) ، یا کتێبی تەصەووف خوێنراوەتەوەو ، کاتی خۆی بە فیڕۆ نەداوە •

وە مەنسووبەکانی بە تایبەتی زاناکانو لە ناو ئەوانیشدا ئەوانەیان پەیوەندییان زیاتر بوە وەکوو : حاجی سەیید محەمەدی کوڕی حاجی سەیید حەسەنی چۆڕیو ، مەولانا مەلا عەبدولقادری موددەڕیسی بیارەو ، شێخ بابا رەسوولی بێدەنیو ، شێخ عەبدولکەریمی ئەحمەدبرندەو ، ماموستا مەلا عەبدولقادری صۆفیو ، شێخ عەبدوللەطیفی هەڵەبجەو ••• کە لە بیارەدا بووبن ئەمانە لە خزمەتیدا بوونو ، بە خۆشیو لەطافەت رایان بواردوە •

ئەم ذاتە هەمیشە خوێندنگاکەی باوکی راگرتوەو ، خزمەتی موددەڕیسەکەی کە مەولانا عەبدولقادری موددەڕیس بوە کردوەو ، لە سێبەری ئەودا چەن موددەڕیسی تر لە قوتابییانی خۆی دەرسیان وتوەتەوەو بەم شێوە ماوەتەوە تا ساڵی هەزارو سێصەدو سیو حەوتی کۆچی ، لە

دەی مانگی موحەڕەمی ئەو ساڵەدا لە بیارە کۆچی دوایی کردوەو ، لە پشتی باوکی‌یەوە لە ژوورەکەی ئەودا نێژراوە •

ئەم ذاتە نۆ کوڕی لێ بەجێماوە • دیاریتریان شێخ نوورەدین بوە کە لە جێگەکەیدا دانیشتوەو ، پاش ساڵو نیوێك کۆچی دوایی کردوەو لە هەمان ژووردا بە خاك سپێرراوە •

شێخ عەلادینی کوڕی حەزرەتی ضیائەدین

لە روی هەزارو دووصەدو هەشتای کۆچی لە دێی تەوێڵە لەدایك بوە • پاش فام‌کردنەوە لەگەڵ شێخ نەجمەدیندا بەیەکەوە خوێندوویانەو قورئانی پیرۆزیان تەواو کردوە•دوای‌ئەوە کتێبە وردەکانی خوێندوە • جا دەستی کردوە بە زانیاری‌یەکانی : نەحوو ، صەرفو ، شەرع • هەتا گەیشتوەتە مادەی (سیوطی) • لە هەمان کاتیشدا لە زیانی شێخ محەمەد بەهادینی مامیدا لای ئەو سلووکی کردوە ، پاش ئەو لە خزمەتی باوکیدا لە بیارە سلووکی کردوەو ئیجازەی ئیرشادی پێدراوە• وە لە ژیانی باوکیدا لەسەر فەرمانی ئەو رەفتاری کردوەو رێبازی موریدو تەریقەتی بەجێهێناوە •

وە پاش کۆچی شێخی ضیائەدین لە مانگی شەوالی ساڵی هەزارو سێصەدو هەژدەی کۆچیدا بە سێ چوار مانگ لە بیارە دەرچوەو ، لە (دەرەشیش)ی ژووروودا خانووو خانەقای کردوەتەوەو خەریکی ئیرشاد بوە • بەم شێوە تا ساڵی هەزارو سێصەدو بیستی کۆچی لەوێ ماوەتەوە • جا لە بەهاری ئەو ساڵەدا لە دەرەشیش گوێزاوی‌یەتی‌یەوەو چوە بۆ هەورامانی ئەودیوو لە (سەوڵئاوا) کە شوێنی کوڕانی شێخ محەمەد صادقی وەزیری‌و باوانی خێزانەکەی بوون •• نیشتەجێ بوەو خەریکی ئیرشاد بوە •

وە لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستو چواردا لەو دێیەوە چوە بۆ دێی (دووڕوو) لە گوێ چەمی (ڕۆخانە) کە بەشێکە لە ناوی سیروانو ، لە لایەنی بەگزادەی ڕەزاوەوە ئەو دێیە پێدراوە •

جا لە دووڕوودا خانەقای دروستکردوەو ، خانووی بۆ ماڵو خێزانو چەند هۆدەی بۆ میوان کردوەتەوەو ، باخو بێستانو جۆگەی ئاشو ئاشو پێویستی ژیواری دروستکردوەو مەلا محەمەدی کوڕی شێخ قادری ڕەشەدێی مەریوانی ـ کە یەکەم مەلای مەریوان بوە ـ هێناوی‌یەتی بۆ دووڕووو خوێندنگایەکی باشی ڕێکخستوەو ، لە هەموو لایەکەوە قوتابی هاتوون بۆ خزمەتی • ئەمە لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستو شەشی کۆچیدا بوو •

دوای ئەمە بە ئاسایشی خۆی ئیرشادی کردوەو ، مودەڕیس دەرسی وتوەتەوەو خزمەتی ئاینی ئیسلامیان کردوە • لەگەڵ ئەوەیشدا وردە وردە دە پارچە زەویی کڕیوەو کردوویە بە هۆی نانداندو خزمەتکردنی داماوانو لێقەوماوان • وە لە ساڵی هەزارو سێصەدو سیو پێنجدا بە بۆنەی جەنگی جیهانی یەکەمەوە قاتو قڕیو نەبوونی داکەوت • لەو ساڵەدا خزمەتێکی بێوێنەی کرد بە داماوو هەزارانو بە نانو خۆراك یارمەتی زۆری خەڵکی داو ، لە هاوینی ئەو ساڵەیشدا لەگەڵ سوپای ڕووسی قەیصەریدا جەنگی کردو چەند کەس لە پەیڕەوانی شەهیدکران •

وە لە ساڵی هەزارو سێصەدو سیو نۆدا لەبەر ئەوە کە شێخ نوورەدینی برازای لە بیارەدا کوچی‌دوایی‌کردبووو ، لە ساڵی پێشوویشدا مودەڕیسی بیارە لە دنیا دەرچوو بوو و بیارە چوڵ بوو بوو •• لە دووڕووەوە گوێزایەوە بۆ بیارە بۆ سەر شوێنو خانەقای باوکیو ، لەوێ دامەزراو دەستیکرد بە ئیرشادێکی مەردانە لەگەڵ خزمەتکردنی

موسولمانانیدا بە هەموو جۆرێ کە بۆی کرابێ ، وە موزیدانی باوکو برایی‌و خۆیشی لە هەموو لایەکەوە لای گردبوونەوەو دەست کرا بە خزمەتی دین •

بەڵام خوێندنگاکە بە هۆی مردنی مەلا عەبدولقادری مودەڕیس‌و هەندێ کارو باری دیکەوە لە نێوان ئاوەدانی‌و چۆڵیدا مایەوە ، هەتا ساڵی هەزارو سێصەدو چل‌و حەوتی کۆچی ، لەو ساڵەدا من ئیجازەم وەرگرتبوو و ، لە دێی نەرگسەجاڕدا مودەڕیس بووم ، شێخ نامەی بۆ نووسیم‌و ، چووم بۆ بیارەو پاش چەند ڕۆژێ لە سەری ساڵدا بە مودەڕیسی بیارە دانرام‌و ، قوتابی لە هەموو لایەکەوە گردبوونەوەو ، سەر لەنوێ دەرسوتنەوە گەرم بودەو ،سوپاس بۆ خودا دەرسوتنەوەیەکی ڕێک‌و ڕاست دامەزراو ، گەلێ جار ژمارەی طەلەبە ئەگەیشتە هەشتا نەوەد کەس کە یەک ئەکەوتن • وە نزیکی پەنجا کەس لە طەلەبەی تێگەیشتوو ئیجازەیان وەرگرت‌و ، بەم شێوە ئیرشادو دەرسوتنەوەو خزمەتی دین چوو بەڕێوەو موسولمانان سوودی زۆریان وەرگرت •

لە ڕاستیدا ئەم ذاتە بە ئیرشادو خزمەتی زانیاری خزمەتێکی وای کرد مەگەر هەر خودا پاداشی بداتەوە •

هەروەها خۆیشی زانا بووەو دانراوێکی بە زمانی عەرەبی بە ناوی (طب القلوب) ەوە هەیەو ، شێخ (حسین رمضان الخالدی) شەرحی کردووەو چاپ کراوە •

وە لە بەهاری ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو سێی کۆچیدا ئەم ذاتە لە جیهان دەرچوو و لە ژووری مەرقەدا بە خاک سپێررا •

ئەم ذاتە دە کوڕی لێ بەجێماوە • دیاریتریان شێخ عوسمان‌و • مەولانان • ئەم دوانە برای باوک‌و دایکین‌و ، لە خوێندنگای دینیدا خوێندوویانە تا پلەی سیووطی‌و فەناری‌و ، نووسەرو ئەدیبن •

شێخ عـوثمان

ئەم ذاتە لەسەر وەصیەتی شێخ عەلادینی باوکیو ئیشارەی باپیری جێگەنوشینە ، وە لەو رۆژەوە باوکی لە دنیا دەرچوە تا ئێستە خـەریکی ئیرشادو خزمەتی موسولمانانەو ، گـەلێ لـە زانایان بـوون بە موریدو مەنسووبی •

ئەم ذاتە لە پاش کۆچی دوایی باوکی لە سالی حەفتاو سێی کۆچیدا لەسەر خانەقا دانیشتو خەریکی خـزمەتی موسولمانان بوو ، تا سالـی هەزارو سێصەدو حەفتاو هەشتی کۆچی ، لەو سالەدا بە هـۆی هەندێ رووداوەوە لە بیارە دەرچوو و ، چوو بۆ سەر زەویو زاری خۆیان لـە هەورامانی ئەودیو ، یانی خانەقای (دوورِوو) و لەوێ دانیشتو ، لەسەر یارمەتی خودا لەسەر ئیرادەی ئیرشاد زەویی (مەحموودئاوا)ی سەندو لەوێدا خانەقاو مزگـەوتو خوێندنگاو خانووی بۆ خـۆیو بەیرەوانی کردەوەو ، بە دەوری ئەو شوێنەیشدا کشتێکی گوشادو باخێکی گەورەی وەهای دروست کرد کە بەشی گەلێ کەس بکا •

وە خوێندنگای دامەزراندەوەو مامۆستاو قوتابی دانایەوەو ، خەریکی خزمەتی ئایین بوون لەسەر یاسای خۆیان تا سالی هەزارو سێصەدو نەوەدو بەدواوە کارو باری ولات گۆڕاو ، گەلێ چواری کۆچی ، لەو مێژوە رووداوو کارەساتی نابار روویدا ••• بە بۆنەی ئەوانەوە لە سالی هەزارو گەڕایەوەبۆعێراقولە شوێنی نۆصەدو حەفتاو نۆی زایینیدا جارێکی دیکە خۆیدا لە بیارە دانیشتەوە ، بەلام جەنگی نێوان ئێرانو عێراق سنووری تێکداو بە ناچاری کۆچی کرد بۆ بەغداو ئێستە لە بەغدا دانیشتوە ، تـا بزانین رۆژانی داهاتوو چی تێدایە •

هەروەها شێخ مەولانایش لەم هاتوچۆو ئەمدیوو ئەودیو کـردنەدا وەکـوو برای گـەورەی هـاوبەشی گـەلێ ئـەرکو ماندوێتی بـوەو ،

ئێستەیش لە شاری سلێمانیدا نیشتەجێ بـوەو ، چـاوەڕێی ڕەحمەتی خودایە •

وە لە کـوڕانی شێـخ عـەلادین : محەمەد زاهیدو ، موختـارو ، محەمەدە •

محەمەد زاهید لە ساڵی هەزارو چوارصەدو دوودا لە کرماشان لە جیهان دەرچوە •

محەمەدیش لەسەر زەوی‌و زاری خۆیان ماوەتەوە •

موختاریش لەگەڵ شێخ عوسماندا هاتوەتەوە بۆ عێراق‌و ، ئێستـە لە سلێمانیدایە •

وە لە کوڕەکانی شێخە : حاجی ئەمین‌و ، محەمەد ثابیت‌و ، مەظهەر ، ئەم ذاتانە وان لە عێراقدا • ئەم سێ برایە هەرسێکیان لە یەك دایکـن • دایکیان رابیعەخانمی کچی شێخ ئەحمەدی عیززی‌یە ، کـە خەلیفەی حەزرەتی شێخ عومەر ضیائەدین بوەو ، دایکیـان لـە گـۆڕستانی شێـخ عەبدولقادری گەیلانیدا بە خاك سپێرراوە • ئـەم سێ بـرا هـەرسێکیان خوێندەوارن‌و ، ئەمین دانشگەی ئادابو ، ثابیت دانشگەی حوقووق‌و ، مەظهەر دوکتۆرای ئادابی وەرگرتوە • ئەمین بە دوو شێوەی کوردیی : سۆرانی‌و گۆرانی‌و ، بە زمانی فارسی شیعری وتوەو ، دیوانی چاپکراوی بە نازناوی (بێوەی) هەیەو ، لە بـارەی مێژووی شارەزووریشەوە باسێکـی نووسیـوەو ، لـە بەرگـی دەیەمی گۆڤاری کـوڕی زانیـاری عێراق ـ دەستەی کورد ـ دا چاپکراوە •

ثابیتیش فەرمانبەر بوو و ، ئێستە خانەنشینەو لە شاری سلێمانیـدا نیشتەجێ بوەو ، (محاماة) ئەکات • وە مەظهەر فەرمانبەرەو لـە کارو باری ڕەسمیدایە •

بنەماڵەی مەلا ئیبراهیمی بیارە

بە رووناکی نازانین ئەم بنەماڵە کێن و لە کوێوە هاتوون • ئەوەندە ئەزانین کە موتەواتەرە مزگەوتی ناو دێـی بیارە دەسکردی ئـەو یارانـی پێغەمبەرەیە کە لە ساڵی هەژدەی کۆچیدا شارەزووریان رزگارکردوە ، لەناو کـورددا بەو جـۆرە مزگـەوتانە دەڵێن : عەبدولـلاهی ، واتـە عەبدوللای کوڕی حەزرەتی عومەری خەلیفەی دوەم دروستی کردوون •

لەگەڵ ئەم قسانەیشدا لە مێژوودا نەمان‌دیوە کە عەبدوللای کوڕی عومەر فەرماندەی سوپا بووبێت•بەڵێ ئەڵێن : عەبدوللا لەو سوپادا بوە کە هاتن ئەربیلیان گرت و بەرەو خۆشناوو پشدەر سەرکەوتن •

وە بیستوومانە مامۆستای گەورە مەلا عەبدولقادری مودەڕیسی بیارە فەرموویەتی : بەرەی مەلا برایمی بیارە بیست و پێنج پشتیان لە بیارەدا مەلا بوون • جا ئەگەر ئەمە راست بێت ئەبێ نزیکەی هەشتصەد سـاڵ ئـەو بنەماڵە لە بیارەدا دەوامیان کردبێ و ، بەو پێیە کـە مـەلای بیـارە لـە مێژووی هەزارو سێصەدو دەدا ئەو قسەیە کردوە ئەبێ لە حەوتصەدی کۆچی‌یەوە تا ئەو چەرخە کە مەلای گەورە ئەو قسەیە فەرموە هۆزی مەلا برایم لە بیارەدا بووبن •

وە بۆ ئاگاداری دەنووسم : کە مزگەوتی بیارە زۆر لە زانا بەرزەکان دەرسیان تێدا گوتوەتەوەو ، لـە ناو مزگـەوتی بیارەدا بلەکانێ هـەیە دائەبەزێتە خوارەوە بۆ ژێرزەمینێ کە دەڵێن سەید محەممەد ناوێکی تێـدا نێژراوە • وە لەو ژێرزەمینەدا ئەندازێکی زۆر کتێبی زانیـاری جـۆراو جۆری دەسخەت هەیە ، کە بۆ زۆر کۆن دەگەڕێنەوە •

وە لە مێژووی هەزارو مینصەدو شەصتی کۆچیدا ویستم بـڕۆم ئەو ژێرزەمینە بگەڕێمو بزانم چی تێدایە • چرامان داگیرسانو چووینە خوارەوە تا گەیشتینە ژێرزەمینەکە ، بینیم هۆدەیەکە نزیکی سێ گـەز پانەو ، پازدە گەز درێژەو ، لای رۆژهەڵاتی ئەو ژێرزەمینە پڕە لە کتێبو کەوتوون بەسەر یەکدا بە ئەندازەی بـاڵای زەلامێك • وە گـەلێ لـەو کتێبانەم هەلگرتو تەماشام کـردن ، بەڵام دوایی لـە مارو دووپشكو جانەوەر ترسامو ، بە پلەکانەکاندا سەرکەوتمەوە تا گەیشتمەوە نـاو مزگەوتەکە •

بە هەرحاڵ بگەڕێینەوە سەر مەبەستی خۆمان ، مەلا برایمی بیـارە کە زانایەکی ناودارە کوڕی مەلا ئیسماعیلی بیارەیە ، مەلا ئیسماعیل لەو رشتەی مەلای بیستو پێنج نەفەری یەیە ، ئەم مەلا ئیسماعیلە زۆر زانا بووە ، لە مزگەوتی بیارەدا دەرسی گوتوەتەوەو ، لە دەورو بەری ساڵی هەزارو دووصەدی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لـەو کاتـەدا کـە خـەریکی تەجهیزی مەلا ئیسماعیل ئەبن لە ناو خۆیاندا باسی زانایەتیو ریـزی مەلا ئیسماعیلو دەرسوتنەوەو خزمەتەکانی دەکەن •• لەو کاتەدا یەکێك لە بیارەیی یەکان بە شێوەی گاڵتەپێکردنەوە دەڵێت : جا قەی ناکا با مەلا ئیسماعیل بمرێ ، سبەینێ مەلا برایم هەموو قوتابی یەکـان سەربەرشتی دەکاتو دەرزیان پێ ئەڵێتو ، ماوەی ئەوە نادات کە بـڵاوە بکـەن بـە وڵاتـدا !

مەلا برایم ئەم وتە زۆر کاری تێدەکاتو سێ رۆژەی پرسەی باوکی تەواو دەبێت کتێبەکانی هەڵدەگرێتو ئەڕوات بۆ سلێمانی بۆ خـزمەتی سەید عەبدولکەریمی بەرزنجیو لای ئـەو دادەمەزرێتو نایەتەوە بـۆ بیارە تا خوێندن تەواو دەکاتو ، چەند موستەعیدی باش لەگەڵ خۆیدا دێنێتو دێنەوە بـۆ بیارەو لـە جێگەکەی باوکیـدا دادەنیشێتو دەرس دەڵێتەوە •

وە لەو کاتەدا سەید عەبدولکەریم مودەڕیسی مزگەوتی عەبدوڕەحمان پاشای بابان ئەبێت ، ئەو مزگەوتە کە ئێستە پێی دەڵێن مزگەوتی شێخ بابەعەلی ، وە ئەبێ ئەمە لە ساڵانی هەزارو دووصەدو چوارو پێنجی کۆچیدا بووبێت •

کاتێ کە مەلا برایم ئەچێتەوە بۆ بیارەو دەست ئەکا بە دەرسوتنەوە میرەکانی بابان زۆر یارمەتیی ئەدەن‌و ، چەند پارچە باخ ئەدەن بە مەلا برایم بۆ ئەوە خەرجی خۆی‌و قوتابی‌یەکانی پێ بدات •

مەلا برایم زانایەکی بەرز بوە بە تایبەتی لە زانیاریی بەلاغەدا ، ئەڵێن کەم مەلا بوە وەکوو ئەو مەلا ئیبراهیمە کتێبی عیصامەدینی وەضعی زانی بێ • وا باوە مەولانا خالید لە خوێندنگای مەلا برایم‌و ، شێخ عەبدوڵلای خەرپانی‌و ، مەلا جەلالی خورماڵیدا خوێندوویەتی ، چونکە ئەم سێ خوێندنگا لەو سەردەمەدا لە خوێندنگا بەرزەکانی کوردستان بوونو ، مەلا برایم لە خوێندنگای بیارەدا دەرسی وتوەتەوە هەتا لە مێژووی هەزارو دووصەدو پەنجای کۆچیدا بە رەحمەتی خودا چوە •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێماوە : مەلا حسەین‌و ، مەلا محەمەد طاهیر • لە مەلا محەمەد طاهیر سێ کوڕو دوو کچ بوە : طەیب‌و ، عەبدوڵلاو ، مەلا مەجید • وە کافیەو ، صافیە • لە مەلا مەجید دوو کوڕو کچێ بوە : حامیدو ، حەمیدو ، ئەجێ • وە طەیب‌و عەبدوڵلا نەتەوەیان نیە •

وە لە مەلا حسەینی کوڕی مەلا برایم حامیدو ، مەلا طەیب‌و ، مەلا مصطەفا بوە •

حامیدو طەیب بێ نەتەوە بوون • وە لە مەلا مصطەفا سێ کوڕو دوو کچ بوە ، کوڕەکان : مەلا برایم ، مەلا عەزیز ، عوسمان • وە کچەکانیش صەفیەو ، حەبیبە •

جا لە مەلا برایم کوڕێ بوە ناوی عەبدوڕەحمان بوەو ، لە مەلا عەزیز دوو کوڕو کچێ بوە : محەمەدو ، غەفوورو ، رەعنا • وە لە مەلا عوسمان کچێ بوە ناوی رەعنا بوە •

بەم جۆرە ئەم بنەماڵە لە دوای بیستو پێنج پشت لە ئەهلی رێزو زانیاریی دوایی هاتوە •

خۆشە بیارە لە رووی هەورامان
مەنزلگەی یارە سەر تا بە دامان
بەهەشتی عەرزە ، گوڵو گوڵزارە
بێنی دەرمانی دەردو ئازارە
بێستانو باخەو درەختی بەبەر
شۆڕەبیو چنار بە وێنەی عەرعەر
سەروی سەرسەوزو نەمامی نەوتووڵ
بە سروەی شەماڵ دێنە جمو جووڵ
دەڵێی قەتارەی دۆستو دلدارن
بۆ دەس لەملان موشتاقی یارن
شنەی وەنەوشەی کە ئەدا لە دڵ
دڵ بۆن خۆش ئەبێ وێنەی پەڕەی گوڵ
کە دێن بە یەکا گوڵی رەنگامە
سەوزو زەردو سوور وێنەی شەمامە
دێتە بەرچاوت وەرەق بەوەرەق
بەرگی سوندوسو کاڵای ئیستەبرەق
ئامان نشینگای یارانی سامی
فەرامۆش مەکەن ئەحواڵی (نامی)

چون من قووتەکەم یادی یارانە
یارانی پاکی بەر کۆسارانە
خۆشی ژیانم یادی یارانە
نەشەی مەماتم دەردی هیجرانە
هەجری بارەگای مەولانا عومەر
هیجرانی ئالآی خانەقای ئەنوەر
هیجرانی غورفەی مەدرەسەی عالی
هیجرانی ئولفەی ئەهلی مەعالی
هیجرانی حەلقەی طەلەبەی دلپاك
هیجرانی فیرقەی گیانو دڵ ڕووناك
هیجرانی صەفای کاتی ئێواران
لە نوشینگای پای تەختەی چناران
هیجرانی وەفای دۆستانی صافی
هیجرانی دەوای بۆ دەروون کافی
هیجرانی ذەوقی هۆشمەندەکان
هیجرانی شەوقی ئەرجومەندەکان
نایێتەوە دی حەلقەی مەلاکان
خاوەن فامو هۆش دڵ پڕ جەلاکان
کوا بابا رەسووڵ بە خەندەی لێوان ؟
پڕ بکا لە ذەوق بەر چەمو کێوان
کوا شێخی بەرزی ئەحمەد برِندە ؟
غەم لە دڵ دەرکا بە زەردەخەندە
کوانێ دائیرەی مەلاکان سەرجەم ؟
لە دەوری بابا وەك پەروانەو شەم

کوا رەفیقەکان ، رەفیقی شەفیق ؟
وەکوو شێخ عومەر بە وێنەی صیددیق ،
بێ خەم ، بێ خەیاڵ ، بێ مەیلی دنیا
روو لەخودا کەن بە دڵی وریا
(نامی) بە نامی یارانی سەربەرز
ئەژیو دەرئەچێ بۆ مەنزڵگای عەرز

بنەماڵەی مەلا نەذیری تەوێڵە

ئەم ذاتە یەکێ بوە لە خوێندەوارانی دێی تەوێڵەو ، لە بنەڕەتدا لە ناحیەی (ئەوێهەنگ) ەوە هاتوون‌و ، لە تەوێڵەدا دامەزراون‌و ، خۆی پیاوێکی لە خوداترس‌و دنیانەویست بوە •

بۆ بەجێهێنانی حەج گەیشتوەتە مەکەو ، پاش حەج هاتوە بۆ مەدینەو ، لەوێ بە خزمەتی شێخ مەظهەری بوخارایی قادریی گەیشتوەو چوەتە تەریقەتەکەیی‌و ، لە بەندەیی کردندا گەلێ کۆششی کردوەو ، لە ئەنجامدا بوە بە مرۆیەکی پیرۆزو خاوەن کەشف‌و کەرامەت‌و ، گەلێ موریدو مەنسووبی لێ گردبوەتەوەو ، بەم جۆرە لە دێی تەوێڵەدا ئیرشادی کردوە •

وە شێخ عوسمانی سیراجەدین کە دیویەتی مرۆیەکی وەها چاک‌و لەخوداترسە عائیشەی کچی خۆی بۆ مارەکردوەو ، مەلا نەذیر لەم عائیشە ناوە چەن کوڕو کچی بوە : کوڕەکان شەشن : مەلا جەلال ، مەلا عەبدولمەتین ، مەلا عەبدولموعین ، مەلا غیاثەدین ، مەلا نەذیری بچووک ، کە هاوناوی باوکی بوە • کچەکانیش : گوڵێ‌و ، شیرین •

گوڵێ شووی کردوە بە مەلا یاسینی تەوێڵەیی کە عەللامە بوە • وە شیرین شووی کردوە بە شێخ عەبدوڕەحمان لە شێخەکانی دێی (مازی‌بن) لە ناحیەی ژاوەرۆ لە هەورامانی ئەودیو • وە گەلێ لە شێخەکانی مازی‌بن لە نەتەوەی ئەم ئافرەتەن ، ئێستە شێخ محەمەد لەو بنەماڵە ماوە •

جا مەلا جەلالی کوڕی مەلا نەذیر دوو کوڕی بوە : مەلا حەبیبوڵلاو ، مەلا عیصامەدین •

وە مەلا عەبدولمەتین؛ **خاتوون ئەسمای کچی شێخ** عەلیی سەرگەتی کە لە خاتوون خەدیجەی کچی شێخ عوسمان سیراجەدینە •• مارەکردوە • لەم ژنە کوڕێکی بوە ناوی مەلا عەبدوڵلا بوو ، بە مەلا عەبدوڵلای خاتوون ئەسما ناوبانگی دەرکردوەو ، مرۆیەکی چاکو ئەهلی تەریقەت بوە •

پاش ماوەیەك مەلا عەبدولمەتین کۆچی دوایی دەکاتو ، لە پاش ئەو مەلا عەبدولموعینی کوڕی مەلا نەذیر ئەم خاتوون ئەسمای مارەکرد ، مەلا ئەحمەدی لێ بوو ، ئێستە مەلا ئەحمەدو مەلا عەبدوڵلا لە دایکەوە برانو لە پشتدا ئامۆزان •

لە مەلا عەبدوڵلا دوو کوڕ بەجێ ماوە : مەلا نەذیرو ، مەلا عەلی • وە لە مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا عەبدولموعین چوار کوڕ بەجێ ماون : عەبدولکەریمو ، جەمالو ، کەمالو ، فەرید •

وە مەلا غیائەدینی کوڕی مەلا نەذیر تاقە کوڕێکی بوە ، ناوی مەلا صەلاحەدینە ، لەم صەلاحەدینە عەبدولواحید بەجێ ماوە •

وە مەلا عەبدولموبینی کوڕی مەلا نەذیر نەتەوەی نەبوە •

وە مەلا نەذیری بچووك کوڕی مەلا نەذیری گەورە چوار کوڕی لێ بەجێماوە : مەلا عارفو ، مەلا عابیدو ، مەلا حافیظو ، مەلا صاحیب •

مەلا صاحیب خوێندیو ئیجازەی وەرگرتو بوو بە خەطیبو ، مودەڕیسو ، پێشنوێژی تەوێڵە • وە خزمەتی ئایینی کرد ، تا لە دوادوایی ژیانیدا کۆچی کرد بۆ شاری هەڵەبجەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو نەوەدو شەشی کۆچیدا لە جیهان دەرچوو •

وه مەلا حافیظ چوار کوڕی لێ بەجێماوه : مەلا زوبەیر ، کـه ئیستە لە شارەزووردا مەلایەو ، عوزەیرو ، لوقمانو ، صەلاحەدین .

وه مەلا نەذیری گەورە لە پێش کچەکەی شێـخ عوسماندا ژنێکـی تەوێڵەیی هێناوەو ، لەو ژنە کوڕێکی بـوه ناوی محێدین بـوه حـەجی کردوه . ئەم حاجی محێدینە کوڕێکی لێ بەجێماوه ناوی مەلا نەجمەدین بوو ئەم مەلا نەجمەدینە چوار کوڕی بوه : مەلا زەینەدین ، مەلا نیظامەدین، مەلا عەبدولئەحەد ، مەلا بابا حاجی . ئەم ذاتانە هەموو نەتەوەیان هـەیەو ئیستە وان لە هەڵەبجەو سلێمانیدا .

لە مـەلا زەینـەدین کـوڕێك بەجـێماوه ، نـاوی مـەلا محەمـەد بوو ، زۆر زیرەكو بەڕێـز بوو ، دوایـی تێکچـوو و ، لـە شارەزووردا کۆچی دوایی کرد .

بە رەحمەت شادە هەرچی رزگارە
تایبەتی لە دەست ئەم رۆزگارە

بنەماڵەی مەلا یاسینی تەوێڵەیی

مەلا یاسینی ، کوڕی مەلا عەبدوڕەحمانی ، کوڕی مەلا حسەینی ، کوڕی مەلا عەبدوڕەحمانی ، کوڕی مـەلا حسەینی ، کـوڕی مـەلا سەلام •

ئەم بنەماڵەیە لە مەلا سەلامی باپیرە گەورەیانەوە تا ئەم چەرخە لـە دێـی تەوێڵەدا مـەلایەتیو پێشنوێژیو خـزمەتی دینیـان کـردوە • وە هەندێکیشیان مودەڕیس بوون وەکوو مەلا یاسین کە یەکەم زانا بوە لەو ناحیەداو لە خزمەتی شێخ عەبدوڵلای خەرپانیدا ئیجازەی وەرگرتوەو ، زانایەکی بەرزو بەڕێزو خاوەن پایە بوەو ، بە گوێرەی توانا دەرسی گوتوەتەوە •

ئەم ذاتە لە کاتی خوێندنو موستەعیدیدا هـاوڕێی مـەلا یوسفـی هەورامیی تەشاری بوەو ، مەلا یوسف لە مەلا یاسین بەتواناتر بوەو ، وا باوە هەتا مەلا یوسف حازر بووبێ مەلا یاسین ڕووی نەبـوە دەرز بـە فەقێکانی خۆی بڵێ ، وە هەتا مەلا یاسین حـازر بووبێ مـەلا محەمەدی زەهاوی ، کە بوو بە موفتیی زەهاوی ، نەیتوانیوە دەرز بە فەقێکانی خۆی بڵێت ، وە هەتا مەلا محەمەدی زەهاوی حازر بووبێ مەلا خضری (نالی) نەیتوانیوە دەرز بە فەقێکانی بڵێت • وە ئەم چوار کەسە پێکەوە لای شێخ عەبدوڵلای خەرپانی خوێندوویانە •

بە داخەوە نەبوونی نانو خۆراکو ژیوار بە ئەندازەی پێویست بوە بە هۆی ئەوە کە نەتوانراوە فوتابی زۆر پێکەوە کۆبنەوەو سوود لـە زانیاری ئەم ذاتانە وەرگرن •

وە مەلا یاسین لە دێی تەوێڵەدا مەلای ماڵو باخی خـۆی بـوەو دەرزی بە نەوەکانی خۆی گوتوە •

وەکوو زانراوە مەلا یاسین خاتوون گوڵەی کچی مەلا نەذیری گەورەو کچەزای شێخ عوسمانی سیراجەدینی مارەکردوەو ، دوو کوڕی بوە ، مەلا عەبدولباقی‌و ، مەلا عەبدولباری ، کە بە مەلا عەبدە ناسراوە • ئەم مەلا عەبدە مەلای چاك بوەو ، بە تایبەتی لە شەرعدا زۆر زانا بوە • وە ئەیانوت : کتێبی (بەهجە)ی ئیبنولوەردی لەبەر بوە کە چەند هەزار بەیتە • من خۆم مەلا عەبدەم دیوە •

ئەم مەلا عەبدە شەش کوڕی بوە : محەمەد عەلی ، صابیر ، مەلا طاهیر ، مەلا عەبدولواحید ، مەلا محەمەد حسەین ، مەلا عەبدولقادر •

مەلا طاهیر لە خوێندنگای بیارەدا نە لای من موختەصەری موطەووەلی ئەخوێندو ، پاش ماوەیەك لە بیارە نەماو بوو بە مەلای دەگاشێخان‌و کۆچی دوایی کرد •

مەلا عەبدولقادر کوڕێکی هەیە ناوی مەلا کامیلەو ، لە مەعهەدی ئیسلامی دەرچوو و هاتە ئەوقاف‌و بوو بە پێشنوێژو ، ئێستە لەم فەرمانەدا دەوام ئەکا •

هەرچەند کە ئێمە گیرۆدەی دەردین
لە هەجری یاران هەناسە سەردین
بە یادی یاران دڵمان شاد ئەبێ
لە دەردی دووریی باش ئازاد ئەبێ
دڵ وێنەی نەخۆش دەرمانی ئەوێ
دەرمانی شیفای زامانی ئەوێ
شیفای زامانی یادی یارانە
تایبەتی زامی لـە ئەغیارانە
(نامی) شەوو رۆژ بە یادی یاران
رێك ئەخا قووتێ بۆ رۆزگاران

بنەماڵەی شێخ نوورەدینی بریفکانی

ئەم بنەماڵە خۆیان بە نەوەی ئیمام عەلی رەزای خۆراسانیی کوڕی ئیمام مووسای کاظم ئەزانن .

وە ئەو شەجەرەی نەسەبە کە لەبەر کتێبی (ارشاد السالکین) کە دانراوی یەکێك لە باپیرەکانیانەو نووسیویانەتەوە ئەمەیە :

السيد عبدالحميد ، ابن السيد شمس الدين ، ابن السيد احمد ، ابن السيد شمس الدين ، ابن السيد اسلام ، ابن السيد شمس الدين ، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن الشيخ المرشد العارف القطب الرباني السيد شمس الدين البريفكاني ، ابن الشيخ عبدالكريم ، ابن الشيخ موسى ، ابن السيد سليمان ، ابن السيد عبدالغني ابن السيد اسحاق ابن السيد بابا منصور ، ابن السيد المولى الحسيب النسيب السيد حسين الاخلاطي ، ابن السيد الامام الشيخ المرشد شيخ الاسلام السيد على (٩١٥) ابن السيد حجى نظام الدين ، ابن السيد احمد ، ابن السيد زين العابدين المشهور ب (زورداني) الموحد على الخراساني .

فكتب : هذه شجرتنا التى كتبها جدنا فى تأليفه كتاب ارشاد السالكين فى طريق العارفين ، تأليف السيد عبدالحميد ابن السيد شمس الدين الاتروشي مسكنا ، والبريفكاني موطنا .

وا دیارە لەبەر تەواتوری رشتەی نەسەبی عەلی خۆراسانی ئیتر نەسەبەکەیان نەگەیاندوە بە ئیمام عەلیی رەزا .

ئەم شەجەرە لە سەیید عەبدولحەمیدەوە سەرکەوت • هەروا کەلێ وردە شەجەرەی لقەکانی بریفکانیان ناردوە بۆ لام کە بیان نووسم بەم شێوە :

شجرة اولاد الشيخ شمس الدين المشهور بالقطب :

١ ــ السيد عبدالحميد ، ابن السيد شمس الدين ، ابن السيد احمد ، ابن السيد اسلام ، ابن السيد شمس الدين ، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن السيد شمس الدين المشهور بالقطب •

٢ ــ السيد الشيخ نور الدين ، ابن السيد عبدالجبار ، ابن السيد نورالدين ، ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد زين العابدين ، ابن الشيخ القطب السيد شمس الدين •

٣ ــ السيد حماد(١) ابن السيد عبدالجليل ، ابن السيد حماد ابن السيد على ، ابن السيد عبدالحليم ، ابن السيد محى الدين ، ابن الشيخ القطب السيد شمس الدين •

٤ ــ السيد عبدالحليم الدرگلى ، ابن السيد عبدالكريم ، ابن السيد عبدالحليم ، ابن السيد عبيد ، ابن السيد موسى ، ابن الشيخ القطب السيد شمس الدين •

---

(١) بیستوومە نەوەی ئەم شێخ حەممادە خۆیان بە مەلا ناوبردوە ، لەبەر ئەوە لەسەرخوێندەواری دەوام بکەنەوە مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی ئەگات بەم سەیید حەممادە • وە مەلای پێنجوێنی خۆی فەرمووبەتی کە لە نەتەوەی یەکێ لە سەیدەکانی بریفکانە ، کە ناوی محەمەد بوە •

کتبه السید الشیخ عبدالحمید فی سنة الف وثلاثمائة هجریة .

ئەم عەبدولحەمیدە برازای شێخ نوورەدینی بریفکانی‌یە .

وە ئەم وردە شەجەرانە کــە نووســراون پەیوەندیان بە لقەکانەوە هەیەو ، مەبەستیان ئەوە بوە بگەن بە خوالێخۆشبوو سەید شەمسەدینی قوطب ، چونکی نەسەبی ئەو لە لایان ڕوون و زانراوە .

وە ئەمەیش باسی ڕشتەی تەریقەتی سەید عەبدولحەمیدی بریفکانی‌یە لێرەدا لە پاش نووسینەوەی شەجەرەی نەسەبەکە دەینووسمەوە :

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین ، والصلاة والسلام علی سیـدنا محمد واله واصحابه الطیبین الطاهرین ، وعلی جمیع اخوانه من الانبیاء والمرسلین .

اما بعد : فان هـذه سلسلة السید عبدالحمید ، ابن السیـد شمس‌الدین ، ابن‌السید الشیخ‌احمد ، ابن السیدالشیخ‌شمس‌الدین ، ابن السید الشیخ اسلام ، ابن السید شمس الدین ...

تا دوایی وەك شەجەرەکەی پێشوو .

وهو خلف الملا محمد الجهل تناتنائی القرەخلاطی الاخلاطی ، والشیخ علی الخراسانی المذکور أخذ من الشیخ الامام مفید الاسلام وبرکة المسلمین الشیخ زین الدین الخوافی ، وهو اخذ وتخلف من امام الارشـاد والتحقیق االشیـخ الصدیق السیـد عبدالرحمـن القرشی البحری المصری ، وهو من الشیخ الامام جمال‌الدین محمود الاصفهانی ، وهو من الشیخ المرشد امام العلماء ، وقدوةالعارفین ابی الحسن علی بن برخشی الشیرازی . وهـو مـن الشیـخ الامـام

الشيخ عبدالصمد النظرى ، وهو من الشيخ الامام قطب العارفين الشيخ شهاب الدين عمر ابن محمد السهروردى • وهـو من عمه الامام ابى النجيب قطب العارفين الشيخ عبدالقاهر السهروردى ، وهو من‌شيخه الامام القاضى وجيه‌الدين‌السهروردى‌المشهور بغمويه • وهو من شيخه الامام القاضى وجيه‌الدين السهروردى المشهور بغمويه • ابن اسود الدينورى ، وهو من‌شيخه الامام الشيخ‌ممشاد الدينورى، وهو من شيخه الامـام سيـد الطائفتين الشيـخ جنيد بن محمـد البغدادى • وهو من خاله الامام قطب الزاهدين وسلطان المجاهدين الشيخ ضياءالدين السرى السقطى • وهو من شيخه قطب العارفين وبرهان المقربين اسد الدين الشيخ معروف ، وهو مـن الشيخ داود الطائى ، وهو من الشيخ حبيب العجمى • وهـو مـن الشيخ حسن البصرى • وهو من الامام على بن ابى طالب • وهـو مـن سيـد المرسلين • صلى الله عليه وسلم •

شێخ نوورەدینی بریفکانی ، کوڕی شێخ عەبدولجەباری ، کوڕی شێخ عەبدولقەهارەو ، لە نەتەوەی شێخ شەمسەدینی قوطبە ، کە یەکە کەسێ بوە لە وڵاتی خەلاطی نزیکی شاری (وان) ەوە کۆچی کردوەو هاتوە بۆ بریفکان‌و لەوێ دانیشتوەو نەتەوەی لێ‌کەوتوەتەوە •

شێخ نوورەدینی بریفکانی لە ساڵی هـەزارو دووصەدو چـواری کۆچیدا لە بریفکان لەدایك بوەو ، پاش فامکردنەوە لـە خـوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەتی‌و قورئانی پیرۆزی تەواو کردوە • دوای ئەوە بـە یاسای قوتابیانی ئـەو رۆژە بە خـوێندنگاکانی دەوروبەردا گـەڕاوەو خوێندوویە تا پێگەیشتوە •

خـۆی لـە گیانی خـۆیدا هـەمیشە دڵی لـەسەر خواپەرستـی‌و بەندەیی‌کردنی خودا بوەو ، حەزی لـە تەصەووف بوە ، لەسەر ئـەو

حەزو ئارەزوە چوە بۆ شاری موصڵو تەمەسوکی بە حاجی مەحموودی جەلیلی موصلی ـ کە مورشیدی تەریقەتی قادری بوە ـ کردوەو ، سلووکی کردوە تا ئیجازەی وەرگرتوە •

پاش ماوەیەك شێخ نوورمحەممەدی هیندیی لە هیندستانەوە هاتوە بۆ کوردستان ، جا شێخ نوورەدین لای ئەم ذاتەیش کەسبی تەریقەتی نەقشبەندی کردوەو ئیجازەی ئەم تەریقەتەیشی وەرگرتوە • وەکوو خۆی دەفەرموێت :

حەقیقەت قادریمە ، من لە تەنگاوا رەفاعیمە
لە ذەوقا سەهرەوەردییو غولامی نەقشبەندیمە

بە هەرحاڵ شێخ نوورەدین یەکێك لە پیاوە گەورەکانی رۆزگارو خاوەنی کوشووفاتو کەرامات بوەو ، لە هەمان کاتدا نووسەرو ئەدیب بوەو ، زۆر شیعری بە زمانی عەرەبیو ، کوردی ـ کرمانجی سەروو ـ هەیە •

وە گەلێ دانراوی لە تەصەووفدا هەیە ، یەکێ لەوانە ناوی (البدور الجلیه) یەو لە دوو بەرگدایە • نوسخەیەکی ئەم کتێبە لە کتێبخانەی حاجی شێخ عەلی طالەبانیدا هەیە • وە یەکێ لە خەلیفەکانی شێخ نوورەدین کە ناوی سەیید محەممەد بوە کورد بوەو لە موصڵدا نیشتەجێ بوە •• شەرحی لەم کتێبە کردوەو شوێنە نەزانراوەکانی روونالە کردوەتەوە بە جۆرێك کە هەموو زانیارێك لە مەعنای عیبارەتەکانی بگات•

شێخ نوورەدین زۆر زاهیدو دەستلەدنیاشۆردوو بوەو ، دۆستەکانی خۆی هانداوە بۆ دوورکەوتنەوە لە تەماعی دنیاو ، گەلێ موریدو مەنسووبی ساغو پاکی لە : موصڵو ، دهۆکو ، عەقرەو ، زاخۆو ، لە خێلو هۆزەکانی ئەو ناوەدا بوە • وە زۆر جێگەی ریزو بایەخی خەڵك بوە ، بە تایبەتی لەو روەوە کە بە دنیا نەخەڵەتاوە •

وە خەلیفەکانیشی بە زۆریی لەسەر شێوەو ڕێبازی خۆی بوون •
یەکێ لە خەلیفەکانی شێخ عوسمانی ڕیضوانی موصڵی‌یە • ئەم شێخ عوسمانە ذاتێکی خاوەن ڕۆحانی‌یەت بوە • ئەم شێخ عوسمانە باوکی‌شێخ عەبدوڵلای ڕیضوانی بوە • شێخ عەبدوڵلا باوکی حاجی شێخ محەمەدی ڕیضوانی‌یە کە یەکێ لە پیاوە ناودارەکانی جیهانی ئیسلام بوەو ، زۆر زانا بوەو ، بە کارو کۆششی خۆی ژیاوەو ، خەریکی بازرگانی بوەو ، لەگەڵ ئەوەیشدا دەرسوتنەوەی بە قەفیان لەکیس نەداوە ، ئامۆژگاری‌و ڕێنومایی موسوڵمانانی زۆر کردوە • زۆر بەخشندەو خاوەن چاکە بوە • زۆربەی بەخششەکانی بە شێوەی پەنامەکی بوە •

وا باوە لە گرانی‌ی دوای شەڕی جیهانی یەکەمدا بەشەودا نان‌و گۆشت‌و ڕۆن‌و خواردەمەنی داوە بە کۆڵی حەماڵداو ، خوی لەگەڵیانا ڕۆیشتوەو بەشی کردوە بەسەر نەداراو هەژاراندا •

باسی هەندێ ڕەوشت‌و کردەوەی شێخ نوورەدین لە کتێبی سەربەخۆدا نووسراوەو چاپکراوە • ئەو کتێبە بۆ ئەوە دەشێ مرۆ تەماشای بکات‌و پیرۆزیی لە خوو و ڕەوشتی ئەو پیاوە وەربگرێت •

لە شێخ نوورەدین دەگێڕنەوە فەرموویەتی : من لە سێ شتدا لە سەر شێوەی باپیری خۆمم کە حەزرەتە :

یەکەم : ئەو گەلەی من وام لە ناویاندا لە کەللە ڕەقیدا وەکوو کافرەکانی قورەیش وەهانە •

دوەم : نەوەی نێرینەم نی‌یە وەکوو ئەو •

سێهەم : تەمەنم ئەوەندەی تەمەنی ئەو ئەبێت کە شەصت‌و سێ ساڵ بوە •

لە واقیعدا ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو شەصت‌و حەوتی کۆچیدا لە تەمەنی شەصت‌و سێ ساڵیدا لە جیهان دەرچوە •

یەکێ لە موریدەکانی شێخ نوورەدین قەصیدەیەکی لە شیوەن بۆ شێخ نوورەدیندا داناوەو ، نیوە شیعری دوایی ئەو قەصیدەیە کردوە بە مادەی تەئریخی لەجیهاندەرچوونی شێخ ، ئەو نیوە شیعرە ئەمەیە :

تبکی السماء لفقد النور للاسف

١٢٦٧ هـ

شێخ نوورەدین چوار کچی بوە فاتمەیان نەبێ هەموویان لە پێش شووکردندا لە جیهان دەرچوون • فاتمەیش شووی کردوە بە شێخ عەبدولحەمیدی کوڕی شێخ شەمسەدینی بریفکانی لە نەتەوەی شێخ شەمسەدینی قوطب •

ئەم فاتمە لە شێخ عەبدولحەمید دوو کوڕی بوە : شێخ محەمەد عەلیو ، شێخ محەمەد ئەنوەر • وە لە شێخ محەمەد عەلی دوو کوڕ بوە : شێخ محەمەد ئەمینو ، شێخ عەبدوڕەحمان • وە لە شێخ عەبدوڕەحمان چەند کوڕ بەجێماوە وەکوو : شێخ عەبدولحەمیدی ئەترووشیی قازییو ، شێخ بەشیرو •••

وە لە شێخ محەمەد ئەنوەر سێ کوڕ بەجێماوە : شێخ محەمەدو ، شێخ محەمەد سەعیدو ، شێخ جەحفەل •

ئەم شێخ جەحفەلەیان زانایەکی گەورەیەو ، ئێستە لە ژیاندایەو لە گوندی (گەلی رمان) ی نزیکی پاریزگەی دهۆکدا دادەنیشێ •

شێخ نوورەدین برایەکی بوە ناوی شێخ عەبدوڵڵا بوە لە بریفکان لە جیهان دەرچوەو ، چەن نەوەی لێکەوتوەتەوە ، لەوانە : شێخ محەمەدو ، شێخ عەبدولجەببار ، کە نەوەیان تا ئێستەیش لە دێی بریفکاندا هەیە • شێخ مەمدووح یەکێکە لەو رشتە پیرۆزەو ، گەلێ شوێنەواری زانیاریی لە لایە گەلێ سوودیان لێوەردەگیرێ •

له کاتی خۆیدا هات بۆ زیارەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیو یێکەوە دانیشتینو ، بڕیاری دا لەو شوێنەوارانە بێ بەشمان نەکات ، بەلام بە داخەوە کە ڕۆیشتەوە مەرگ مۆلەتی نەداو کۆچی دوایی کرد • چەند کوڕی لێ بەجێماوە گەورەکەیان شێخ‌محەمەدی ناوە لە شاری موصلدا دادەنیشێو مامۆستای قوتابخانەیە • دەلێن : پیاوێکی باشە ، هیوام وایە لای ئەوەوە سوودمان دەست بکەوێو هەندێك دەربارەی ئەو رشتەو بنەمالە بزانین •

شێخ نووردەدین لە نووسینی پەخشانو شیعردا دەستی بالای هەبودو ، ئەدیبێکی چاك بوە • لێرەدا نموونەی پەخشانو شیعری عەرەبیو کوردیی دەنووسین •

ئەمە نامەیێکە بەعەرەبی بۆ لای موریدێکیی نووسیوە :

یاشیخزاده ! هذه الاداب واجبة وفريضة على كل مريد يريد قرب الله ومحبته ، ويجب ان يكون قليل الكلام ، قليل المنام ،لايجلس مع الناس الا بقدر الحاجة ، ويصبر على الجوع والعرى والآلام ، ويصبر على ظلم الناس ، ويعفو عمن ظلمه ، ولا ينتقم من كل من ظلمه ، ويحب لكل انسان كما يحب لنفسه ، ويكون سخيا بماله ، ولا يطلب حاجة من المخلوقات ، بل يتوكل على الله ، ويفوض حوائجه الى الله •

وتعتقد انك ليس لك عمل مقبول ، بل تقول كل عمل اعمل مغشوش معلول ! ولا تفرح بنسبك ولا بطاعتك ولا بعملك ، بل تفرح بالله وبشريعته وبرسوله •

ويا اخى ! لاتترك الخلوة بقدر الاستطاعة والقدرة فى كل شهر او شهرين او ثلاثة اشهر على حسب التوفيق والتيسير ، تخلو فى مكان فى نحو عشرة ايام او اقل او اكثر ، فان الذكر فيه رضاء الله ، وكفارة الذنوب ، والتنبه من الغفلة ٠ واذا ترك الانسان الخلوة بقى جاهلا ولو كان عنده اوقار من الكتب ! وداوم على الوضوء ، وفعل التهجد ، وصلاة الضحى ، ومخالفة النفس ٠٠٠

ئەمەیش نموونەی شیعری عەرەبی‌یەتی :

تجلت لى صفات الله فى أسنى معانيها
فلاحت لى بها الاكوان قاصيها ودانيها
محل الفيض قلبى والمثانى كشفها عندى
وتلك الآية الكبرى لنا سبع مثانيها
بنائى بالايادى حققوه النسخة الصغرى
بنى فى احسن التصوير من تصوير بانيها
شؤون الحق : تصريف ، وتعريف ، وتأليف ،
وتأديب ، وتقريب ، وان ترقى بشانيها
ژ معنى هيكلى انسان بحثا فى هيولائى
خبيرم ئەر تە پسيارە ژ استاد معانيها

ئەمەیش نموونەی شیعری کوردی‌یەتی :

گەهی ئینسم ، گەهی جینم ، گەهی عاقل ، گەهی شەیدا
گەهی دەر خەلوەخانەم ، گەهە لە دەیرم ، گاه دەر بەیدا
گەهی مەوجوود ، گەهە مەعدووم ، گەهی دەر بەرزەخم پەیدا
گەهی بازم لە بەطحائێ ، گەهی خەرگۆش دەر بەیدا
تا دوایی ٠٠٠٠

وه له نه‌تەوەی خانەدانی شێخ نوورەدین جەنابی شێخ عەبدوڕەحمانە کە ذاتێکی نەجیبو خاوەن تەقواو کەرامەت بوو • گەلێ جار بە خزمەتی ئەم ذاتە گەیشتووم لەوانە بوو کە بڵێم تەماشاکردنی ناوچاوی ئەبوو بە هۆی دڵکردنەوەو چاوڕوون بوونەوە •

ئەم ذاتە گەلێ نەوەی لێ بەجێماوە ، ئەوانەیان کە من بە خزمەتیان گەیشتووم دوو کەسن :

یەکەم : شێخ عەبدولحەمید ، لەگەڵ ئەوەدا کە لە خوێندنگای ئایینیدا باش خوێندبووی‌و موطەووەلی لە خزمەتی مەلا ئەحمەدی قوطبدا لە شاری موصڵ خوێندبوو ، چووبوە خوێندنی قوتابخانە رەسمییەکانو دانشگای حوقووقی تەواو کردبوو ، گەلێ وەظیفەی فەرمانی میری دیبوو • بە قاضیێتی هاتە شاری هەڵەبجەو ، پاش ماوەیەك هاتە شاری سلێمانی‌و ، دوای ماوەیەك هات بۆ بەغداو بوو بە قاضیی یەکەمی مەحکەمەی شەرعی بەغدا • جا خانەنشین کرا •

ئەم ذاتە پیاوێکی نەجیبو بەڕێز بوو ، گەلێ چاکەی بەسەر منەوە هەیە •

دووهەم : شێخ بەشیر • ئەمیش یەکێکە لە فەرمانبەرە گەورەکانی میری‌و ، ئێستە (ئەمین عام)ی ئەوقافی ناوچەی حوکمی ذاتی‌یە • ئەم ذاتەیش پیاوێکی بە رەوشتو پیاوانەیەو ، چی پێ بکرێت لە خزمەتی خەڵکی دریغی ناکات •

بنەماڵەی مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوینی

بە بۆنەی ئەوەوە کە مەلای پێنجوێنی خۆی داوای ئەوەی کردوە کە لە رشتەی سەیدەکانی بریفکانەو ، هەندێ بەڵگەیش هەیە لەسەر راستی ئەو داوایە •• بە دوای باسی بریفکانی‌یەکاندا باسی ئەمانیش ئەکەم • هەرچەند پیاوی وەکوو مەلای پێنجوێن وەکوو ئەستێرەی (زوهرە) لە ئاسمانی زانیاری‌و ریزو رەوشتدا ئەدرەوشێتەوەو ، رووناکی ئەداتەوە •

لە باسی لقەکانی سەیدەکانی بریفکاندا نووسیمان کە سەید حەمادی کوڕی سەید عەبدولجەلیل نەتەوەی خۆی بە ناوی مەلا ناوبردوە ، بۆ ئەوە کە دڵیان لەسەر خوێندن‌و دەرسوتنەوە بێت • وە وا باوە مەلا عەبدولکەریم‌ناوی سەیدی بریفکانی لە وڵاتی خۆیەوە هاتوە بۆ خۆشناوو لە پارێزگای هەولێردا دانیشتوەو ، پاش ماوەیەك یا خۆی یا مەلا عەزیزی کوڕی چوە بۆ ناوچەی شارباژێڕو ، لە مەلا عەزیز مەلا یوسف‌و ، لە مەلا یوسف مەلا عەلی‌و ، لە مەلا عەلی مەلا ئیبراهیم بوە •

ئەم مەلا ئیبراهیمە لە کاتی خوێندندا چوە بۆ خزمەتی مەلا خضری گەورەو لە دێی شێخەڵمارێن دامەزراوەو ، لە بەر ئەوەی مامۆستاکەی زانایەکی گەورەو تەوانا بوە لەوێ ماوەتەوەو لەو خوێندنگادا خوێندنی تەواوکردوە ، وە مەلا خضریش ئەوەندە زانیاری‌و رەوشت‌و خووی مەلا برایمی بە لاوە پەسەند بوە کچی خۆی لێ مارە کردوەو کردوویەتی بە یارمەتیدەری خۆی لە دەرسوتنەوەو خزمەتکردنی موسوڵمانانا •

مەلا برایم لەو کچی مەلا خضرە کوڕێکی بوە ناوی محمد بوە • ئەم کوڕە دەستی کردوە بە خوێندنو ، ماوەیەك لە خوێندنگاکەی خۆیاندا بوە ، ئەمجار بە یاسای قوتابیانی کوردستان کەوتوەتە گەڕان بە مزگەوتەکانی کوردستانداو ، چوەتە جێشانەو لەوێ خوێندنی تەواو کردوەو ، کچی مەلا ئەحمەدی ، کوڕی مەلا محەمەدی ، کوڕی حاجی حەسەنی ئالانیی ناسراو بە ئیبنولحاجی مارەکردوەو هاتوەتەوە بۆ شێخەڵمارینو ، ماوەیەك لەوێ ماوەتەوە ، پاش ئەوە چوە بۆ پێنجوێنو لەوێ نیشتەجێ بوەو خزمەتی ئایینو زانیاری کردوە ، بە جۆرێك دانیشتوانی پێنجوێن زۆر مەمنوونی بوون •

ئەڵێن : ئەم مەلا محەمەدە ئەوەندە پیاوچاكو لەخوداترس بوە ئەگەر یەكێك لە خەڵكی پێنجوێن بچوایە بۆ شاری سلێمانیو زیارەتی کاك ئەحمەدی شێخی بکردایەو داوای دۆعای خێری لێ بکردایە •• ئەیفەرموو : بابا نەگەڵ ئەوەدا کە مەلا محەمەد لە پێنجوێندایە حەیفە بێن بۆ لای منو داوای دۆعای خێر لە من بکەن ! دۆعای مەلا محەمەدتان بەسە •

ئەم مەلا محەمەدە خزمەتی کردوە هەتا لە تەمەنی شەصتو پێنج ساڵیدا لە پێنجوێندا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم ذاتە لە عائیشەخانی کچی مەلا ئەحمەدی جێشانەیی چوار کوڕی لێ بەجێماوە : مەلا عەبدوڕەحمانو ، مەلا عبدوڕەحیمو ، مەلا محەمەد ئەمینو ، مەلا عەبدوڵلا ، کە لە دواییدا حەجی کردوەو ، بوە بە حاجی مەلا عەبدوڵلا •

دیاریو ناوداری ناو ئەم کوڕانە مەلا عەبدوڕەحمان بوە • ئەم ذاتە لە سەرەتاوە لە خوێندنگای خۆیاندا لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتی هەتا هەندێکیشی لە سەعدوڵلا خوێندوە • دوای ئەوە چوە بۆ سلێمانیو

لە خزمەتی مەلا عەبدولقادری شێخەڵمارێنیدا ـ کە خاڵۆزای باژکی بوە ـ کتێبی شەرحی (جامی)ی خوێندوە • پاش ئەوە کە مەلا عەبدولقادر لە سلێمانی‌یەوە چوە بۆ بەغدا مەلا عەبدوڕەحمان لای مەلا ئەحمەدی چاومار حاشیەکانی‌جامی وەکوو : عەبدولغەفوورو ،عیصامەدین‌و ،عەبدولحەکیمی سەر عەبدولغەفووری خوێندوە • هەروا لە خزمەتی مەلا ئەحمەدی چاوماردا ماوەتەوە هەتا هەندێ مەنطیقی خوێندوە • دوای ئەوە چوە بۆ شاری سنەو لەوێ لای مەلا محەمەدی فەخرولعولەما حاشیەی عەبدوڵڵا یەزدی‌و (آداب البحث)ی خوێندوە •

دوای ئەمانە چوە بۆ لای مەلا عەلی قزلجیی لە تورجان لە موکریانداو ، لەوێش شەرحی شەمسی‌یەو هەندێ لە شەرحی مەطالیع‌و هەندێکیش شەرعی لای مەلا عەلی خوێندوە • بەڵام زۆر بە وردەکاری‌یەوە •

دوای ئەوە گەڕاوەتەوە بۆ هەورامان لای مەلا ئەحمەدی نۆدشە عیلمی هەیئەت‌و کەلام‌و فیقهی خوێندوە •

پاش ئەمەیش لە هەورامانەوە گەڕاوەتەوە بۆ ڕەواندووزو کتێبی (تشريح الافلاك) و (چغمینی) لای مەلا عومەری خەیلانی خوێندوە • دوای ئەوە جارێکی دیکە گەڕاوەتەوە بۆ تورجان‌و زانیاری بەیان‌و بەدیع‌و هەندێ ریاضیات‌و هەندێ شەرعی لە خزمەتی مەلا عەلیدا خوێندوەو ، هەر لەو سەردەمەدا کە مەلا سەیید حەسەنی چۆڕیی لای مەلا عەلی قزلجی موستەعید بوە حاشیەی عەبدولحەکیمی شەرحی شەمسی‌یەی لە خزمەتی سەیید حەسەندا خوێندوە • پاش ئەمانە ئیجازەی لە مەلا عەلی وەرگرتوەو هاتوەتەوە بۆ شاری پێنجوێن‌و ، لەسەر جێگەو ڕێگەی خۆی دامەزراوەو خەریکی دەرسوتنەوەو خزمەتی زانیاری‌و ئایین بوەو زنی هێناوەو ، پاش چەن ساڵێك لە پێنجوێنەوە

گوێزاویەتی‌یەوە بۆ شاری سلێمانی‌و لە مزگەوتی نەقیبدا بوە بە مودەڕیس‌و چەن ساڵێ لەوێدا مودەڕیس بوە •

لە هەندێ بەڵگەدا دەڵێت : مەلا عەبدوڕەحمان مودەڕیسی مزگەوتی گەورە بوە بەڵام ڕاستی‌یەکەی ئەوەیە کە مودەڕیسی مزگەوتی نەقیب بوەو ، دوور نیە کە بێجگە لە دەرسوتنەوەی مزگەوتی نەقیب چووبێ بۆ مزگەوتی گەورەیشدا دەرزی گوتبێتەوە •

وە پاش ماوەیەك لەسەر موناقەشەی مەسائیلی شەرعی‌و شتی دیکە ئەوەندە ئازار ئەگا بە دڵی تەواو وەڕەس ئەبێ‌و بە دزی شێخ سەعیدو سەیدەکانەوە بە شەو ماڵی لە سلێمانی بار ئەکات‌و ئەگەڕێتەوە بۆ شاری پێنجوێن •

وە پاش گەڕانەوەی بۆ پێنجوێن دەست ئەکاتەوە بە دەرسوتنەوە ، بەڵام دەرسوتنەوەیەکی وەها کە هەر فەقێیەك زیرەك بووبێ‌و لە زانیاری‌یەکدا کتێبێکی لای خوێندبێ لەو زانیاری‌یەدا بوە بە زانایەکی باش‌و ، بەو جۆرە گەلێ لە زانایانی بەناوبانگ پێگەیەنی‌و ئیجازەیان ئەداتێ • وەکوو مامۆستا مەلا حسەینی پیسکەندی‌و ، مەلا ڕەشید بەگی دارەشمانەیی‌و ، مەلا سەعیدی ئاغجەلەری‌و ، مەلا عەبدوڕەحمانی سەلەسی‌و ، مەلا عەزیزی دەرەتفێ‌و ، مەلا محەممەدی شێخ قادری ڕەشەدێ‌و غەیری ئەم ذاتانەیش •

وە لەگەڵ ئەم خزمەت‌و دەرسوتنەوەدا حاشیەو تەعلیقاتی بەسەر گەلێ لە کتێبە زانیاری‌یەکانەوە نووسیوە • وەکوو حاشیەی لەسەر سەعدوڵلای گەورەو ، حیسام‌کاتی‌و ، فەناری‌و ، عەبدوڵلا یەزدی‌و ، (تهذیب المنطق)و ، گەلەنبەوی شەرح‌و ، گەلەنبەوی بورهان لە عیلمی مەنطیقدا • هەروەها لەسەر شەرحی شەمسی‌یە لە مەنطیقدا • وە حاشیەی هەیە لەسەر عەقائیدی نەسەفی‌و ، شەرحی سەعدو ، خەیالی‌و ، (تهذیب

الكلام) له عیلمی کەلامداو ، لەسەر (جمع الجوامع) و (لب الاصول) له ئوصوولی فیقهدا ، وە لەسەر (اقصی الامانی)و موختەصەرو موطەووەل له عیلمی بەلاغەدا • وه له سەر شەرحی مەقاصید له کەلامداو ، شەرحی مەطالیع له مەنطیقداو ، لەسەر (تشریح الافلاك)و (چغمینی) له عیلمی هەیئەتا • جگه لەمانەیش له زانیاری‌یەکانی دیکەدا •

هەروەها بە قەی چەند بەرگێ فەتاوای شەرعیی هەیە له وەلامی پرسیارو (مناظرات)ی نێوان خۆی‌و زانایانی سەردەمی خۆیدا • وە نامیلکەیەکی تایبەتی هەیە له زانیاری ئوصوولی دیندا له مەسئەلەی (کەلامی باری) دا •

بە راستی ئەم ذاتە تاقانەی سەردەمی خۆی بوەو ، لەگەڵ ئەم هەموو خزمەت‌و دەرسوتنەوەو نووسینەدا ئەوەندە لەخوداترس بوە له ناوی شەو یارێزی کردوە •

ئەم ذاتە بەم جۆرە تەمەنی خۆی له رێگەی خزمەتی زانیاری‌و دیندا بەسەربردوە ، هەتا له تەمەنی حەفتاو پێنج ساڵیدا له سەعات سێی شەوی جومعەی مانگی (ذی القعده) ی ساڵی هەزارو سێصەدو نۆزدەی کۆچیدا له پێنجوین کۆچی دوایی کردوەو ، له ژوورێك له ژوورەکانی مزگەوتدا پێش نوێژی جومعه بە خاك سپێرراوە •

ئەم ذاتە گەلێ جار عەرزیان کردوە : ئێوە وەکوو خۆتان ئەڵێن که له سەیدەکانی بریفکانن بۆچی نەسەبی خۆتان گوم کردوە ؟ ئەویش ئەیفەرموو : بە من ئەڵێن : مەلا عەبدوڕەحمانی ، کوڕی مەلا محەمەدی ، کوڕی مەلا ئیبراهیمی ، کوڕی مەلا عەلی ، کوڕی مەلا یوسفی ، کوڕی مەلا عەزیز ، که بە مەلا ناسراوین • ئیستە ئەگەر بڵێم ئێمە سەیدین ئەڵێن: خۆتان کردوە بە سەید • وە ئەگەر خودا میهرەبانی بکا میهرەبانی‌یەکە هەموومان ئەگرێتەوە •

وە لە راستیدا شوێنەواری سەیدی یەتی مەلا عەبدوڕەحمان و شێوەی نەجابەت و ، لە خوداترسی و ، دەستلەدنیا شۆریویی ••• بەڵگە بوون لەسەر شەرافەت و ڕێزی • بێجگە لە زانیاری یە بەرزەکەی •

وە ئەگەر ئەم بنەماڵە سەیید بن رشتەی نەسەبەکەیان ئاوایە : مەلا عەبدوڕەحمانی ، کوڕی مەلا محەمەدی ، کوڕی مەلا ئیبراهیمی ، کوڕی مەلا عەلی ، کوڕی مەلا یوسفی ، کوڕی مەلا عەزیزی ، کوڕی مەلا عەبدولکەریمی ، کوڕی سەید حەمادی بریفکانی ، کوڕی سەیید عەبدولجەلیل ••• تادوایی رشتەی نەسەبەکەیان •

وەکوو بیستوومە رشتەی مەلاکانی شێخەڵمارێن کە خاڵۆی مەلا محەمەدی باوکی مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی یە ئاوایە : ئەوەیان کە ئێستە لەم مێژووی هەزارو چوارصەدو سێی کۆچیەدا لە ژیاندایە ناوی مەلا محەمەدە • ئەم مەلا محەمەدە لە ساڵی هەزارو نۆصەدو دوازدەی زاینیی بەرانبەری هەزارو سێصەدو سیی کۆچی لەدایك بوە • وە لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتی • کاتێ هەندێ پایەی خوێندنی بەرزبوەتەوە چوەتە خوێندنگای شێخ عەزیزی دۆڵپەموو لەوێ خوێندوویە تا ئیجازەی وەرگرتوە • وە ئێستە لە (مجمع) ی شانەدەریی شارەزووردایە •

ئەم ذاتە کوڕی مەلا عەبدوڕەحمانە کە لە دێی شێخەڵمارێندا لەدایك بوە • لەوێ خوێندوویەتی تا بوە بە مەلا • دوایی لەوێ گوێزاوی یەتی یەوە بۆ دێی ساڵیاواو لەوێ کۆچی دوایی کردوە •

ئەم مەلا عەبدوڕەحمانە کوڕی مەلا عەبدوڵلای شێخەڵمارێنە کە لە دێی شێخەڵمارێن لەدایك بوەو ، هەر لەوێ لە جیهان دەرچوەو بە خاك سپێرراوە •

ئەم مەلا عەبدوڵلا کوڕی مەلا خدری بچووکەو ، مەلا خدر کوڕی مەلا مەحموودەو ، مەلا مەحموود کوڕی مەلا خدری گەورەیە • ئەو مەلا

خدره کچی خۆی مارەکردوە بۆ مەلا برایمی باپیری مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی•وە ئەمەلا خدره کوڕی‌مەلا ڕەسووڵ بوە کە لەسەر نووسینی‌مەلا محەمەدی شێخەڵمارێنی مەلایەکی زۆر زانا بوەو ، لە هەمان کاتدا پیاوچاك بوەو ، ئاسنی سوورەوەبووی گرتوە بە دەستی‌یەوە •

ئەو مەلا عەبدوڵلای باپیری مەلا محەمەدە کوڕێکی بوە ناوی شێخ عەبدولقادر بوە • خوێندوویەتی هەتا بوە بە مەلاو ، ماوەیەك لە سلێمانیدا مەلا بوە • وەکوو نووسیمان مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی دەرزی جامی لە خزمەتی ئەودا خوێندوە •

پاش ماوەیەك چوە بۆ بەغداو بوە بە پێشنوێژی مزگەوتی سلێمانی کە موفتی زەهاوی تێدا ژیاوەو کچێکی[1] بوە داویەتی بە سەعید ئەفەندی کوڕی موفتی زەهاوی •وە هەر لەو مزگەوتەدا کۆچی‌دوایی کردوەو ئارامگاکەی لە پاڵ ئارامگای موفتی زەهاویدا لە ژوورێك لە ژوورەکانی ئەو مزگەوتەدایە • بەڵام ئێستە ژوورەکە رووخاوەو گۆڕەکان ون‌بوون •

هەروەها بیستوومە کە مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی سێ کوڕی بوە •

یەکەم : مەلا ئەسعەد کە پیاوێکی زاناو بە تواناو لێهاتوو بوە • وە پاش ئەوە کە مەلا ڕەشید بەگی دارەشمانەیی کە لە لای ئەو فەقێ بوە لە خزمەتی مەلادا ئیجازەی وەرگرتوە ، مەلایش کچی خۆی بۆ مارەکردوەو گەڕاوەتەوە بۆ شاری سلێمانی‌و ، لە مزگەوتی شێخ سەلامدا دامەزراوە •• مەلا ئەسعەد لەگەڵیانا هاتوە بۆ سلێمانی‌و ، لە خزمەتی مەلا ڕەشیدبەگدا خوێندوویەتی ، جا نەخۆش کەوتوەو بردوویانەتەوە بۆ پێنجوێن‌و لەوێ لە جیهان دەرچوە •

---

(١) شێخ ئەمجەد زەهاوی لەو کچی مەلا عەبدولقادرە بوە •

دووەم لە کوڕەکانی مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی جەلال بوە • ئەم ذاتە خوێندەوار بوە ، بەلام مەلا نەبوە •

سێهەم : مەلا ئەحمەد بوە ، ئەم یەکەیان خوێندەوارو مەلاو خاوەن پایە بوە • پاش مردنی مەلا لە شوێنەکەیدا لەسەر خوێندنگاکە دانیشتوە • پاش ماوەیەك ئەگوێزێتەوە بۆ باشماخ کە هەندێ مولکی ئەوی تێدا بوەو ، پاش چەن سالێ هاتەوە بۆ پێنجوێن‌و ، لە سالی هەزارو سێصەدو پەنجاو چواری کۆچیدا هات بۆ بیارە لەگەل کۆمەلێ لە زانایانی پێنجوێنداو ، دوایی گەڕایەوە بۆ پێنجوێن‌و پاش ماوەیەك کۆچی دوایی کرد •

مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی سێ برای بوە : مەلا محەمەدئەمین‌و ، مەلا عەبدوڕەحیم‌و ، مەلا عەبدوللا • ئەم مەلا عەبدوللا گەڕیدە بوەو مالداریی نەکردوەو ، لە دوا دوایی تەمەنیدا چوە بۆ سەفەری حەج‌و گەلێ بە شارەکانی عەرەبستانا گەڕاوە •

مەلا محەمەد ئەمین‌و مەلا عەبدوڕەحیمیش خەریکی بازرگانی بوون‌و کاسبیان کردوە • مەلا عەبدوڕەحیم زۆر جوان‌و بەشێوەو دیمەن بوەو ، نووسەرو شاعیریش بوە • ئەگێڕنەوە ئەلێن : دلی بە کچێکەوە بوە ناوی رابیعە بوە ، باوکی ئەو کچە بێستانەوان بوە کالەك‌و شووتی فرۆشتوە • رۆژێك مەلا عەبدوڕەحیم ئەچێ بۆ سەر بێستانەکەیان‌و غەزەلێك لە غەرام‌و پیاهەلدانی یارەکەیدا دادەنێت • من سێ شیعرم لەو غەزەلە دەست کەوتوە بۆ یادگار لێرەدا تۆماریان دەکەم :

دلەی کۆچکەردەم ئەمرۆ بە جۆشە
وەتەن کەردەی سەرای کالەك فرۆشە
مەنی کالەك بە چەندە موشتەریتم
فیدای سەنگ‌و ترازووم روو مەپۆشە

وه لە دوایی غەزەلەکەدا دەڵێت :

کەویی نابێو بە کەس نایێتە ناو داو
عەجائیب ئاهوویەکی وەحشو تووشە !

وە مەلا عەبدوڕەحمان خوشکێکی بوە ناوی عاصیمە بوە داویەتی بە پیاوێکی کاسب ناوی عەبدولکەریمو لە هۆزی وەستا حسەین بوە •

جا عەبدولکەریم کە لە عاصیمەخانی خوشکی مەلایە دوو کـوڕی بوە : مەلا محەمەدو مەلا عەبدوڕەحمان •

کاتێ مـەلا محەمەد پێئەگـا (ثـریا)ی کچی مـەلا عەبدوڕەحیمی خاڵۆی مارە ئەکا • مەلا محەمەد ئەم شیعرەی لەم بارەوە نووسیوە :

خیالم شد بکف آرم زمام چهرهٔ خورشید
بحمد الله که طالع شد (ثریا) رخت ما پوشید

مەلا محەممەدی خوشکەزای مەلای پێنجوێن :

ئەم ذاتە ناوی محەممەدی کوری عەبدولکەریمی کوڕی ئەحمەدە ، لە دانیشتوانی شاری پێنجوێن‌و لە تیرەی حسەینە ، چونکە شاری پێنجوێن لە بناغەدا لە دوو تیرەی حسەین‌و بارام پێکهاتوە •

وە لەبەر ئەوە کە خوشکەزای مەلا بوە بە مەلا محەممەدی (خواهرزاد) ناوبانگی دەرکردوە •

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتاو حەوتی کۆچیدا لەدایك بوەو ، مادەی (مظهر علم) بە حسابی ئەبجەد پیتەکانی ساڵی لەدایکبوونی ئەم ذاتە دیاریی دەکەن •

ئەم ذاتە پاش فامکردنەوە لە پێنجوێندا چوەتە قوتابخانە هەتا قورئانی پیرۆزی تەواوکردوە ، دوایی چوە بۆ خوێندنگاکانی ناوچەکان وەکوو : بانەو موکریان‌و سابلاغ ••• لە پاشان گەڕاوەتەوە بۆ پێنجوێن‌و لە خزمەتی خاڵۆیدا خوێندنی تەواوکردوەو ، ئیجازەی وەرگرتوە ، بەڵام لەبەر هەندێ رووداو لە نێوانی برایەکی‌و هەندێ خەڵکی شارەکەدا بە ناچاریی شارەکەی بەجێ‌هێشتوەو چوە بۆ مەریوان‌و ، ماوەیەك لەوێ مەلا بوە • پاش ئەوە هاتوەتەوە بۆ نزارەو چەند ساڵ لەوێ مەلا بوە • جا عوسمان پاشای جاف کردوویەتی بە قازیی بۆ شاری پێنجوێن‌و هاتوەتەوە بۆ شارو لەوێ قەزاوەتی کردوەو ، بە شەرافەت‌و سەربەرزیی رایبواردوە •

وه لەبەر ئەوە زانایەکی هەلکەوتوو بوەو گەلێ موتالەعەی کتێبەکانی مێژوو رووداوەکانی جیهانی کردوە چاوی کراوەتەوەو ، بە شێوەیەکی رێك وپێك کاری قازییتی خۆی بەرێوەبردوە •

تەفسیرێکی بە زمانی کوردی لە قورئانی پیرۆز نووسیوە بە ناوی (تەذکاری ئیمان بۆ قەومی کوردان) ، کاتی خۆی درا بە زانکۆی سلێمانی بۆ ئەوەی چاپبکرێت ، ئومێدمان وایە چاپبکرێتو سوودی بۆ موسولمانان بێت •

ئەم ذاتە نەك هەر بە زمانی عوسمانی پاشای جاف بوە بە قازیی ، بەلکو لە ئەستەمووڵەوە لە سەردەمی حوسێن عەونی بەگی مودیری ناحیەی پێنجوێندا نامەی رەسمی بۆ هاتوەو (٧٥) لیرەی عوسمانی بۆ براوەتەوەو ، دیوەخانو جێگەی خۆی پێ ئیدارە کردوە •

وه لە پاش خۆکێشانەوەی دەولەتی عوسمانی لەبەر ئەوە کە میللەت لێی رازی بوە قەزاوەتەکەی ماوەتەوەو ، خەلك هەر بە چاوی پێشوو تەماشایان کردوە • وه پاش دامەزراندنی حوکوومەتی عێراقیش وەکوو پێشوو فەرمانی قەزاوەتی بۆ هاتوەو فەرمانداری دین بوە •

بەم جۆرە مایەوە تا لە ساڵی هەزارو نۆصەدو سیو پێنجی زایینیو رێکەوتی هەزارو سێصەدو پەنجاو پێنجی کۆچیدا لە جیهان دەرچووەو لە گۆرستانی (حاجی شێخ)دا بە خاك سپێرراوە • ئەم ذاتە دوو کوری لێ بەجێماوە هەردوکیان زانان : مەلا ئەحمەد کە بە مەلا ئەحمەدی قازیی ناسراوەو ، مەلا هیبەتوڵلا ، کە ئێستە لە شاری سلێمانیدان •

مەلا رەشید بەگی دارەشمانەیی

وەکوو باسمان کرد ئەم ذاتە یەکێ بوە لەوانەی کە لای مەلای پێنجوێنی ئیجازەیان وەرگرتوەو زاوایشی بوە •

ئەم ذاتە لە نەسەبدا کوڕی فەتاح بەگی کوڕی عەلی بەگەو ، لە بەگزادەکانی بابانەو ، مرۆیەکی بە تواناو زیرەك و لێهاتوو بوەو ، لەگەڵ مەلا حسەینی پیسکەندیدا لە خوێندندا هاوڕێ و وەك برا بوون و لە خزمەتی مەلای پێنجوێندا بەیەکەوە ئیجازەیان وەرگرتوە •

مەلا رەشید بەگ زۆر خۆشەویستی مەلای گەورە بوەو کچی خۆی لێ مارە کردوە • دوای ئەوە لە مزگەوتی شێخ سەلام لە شاری سلێمانیدا دامەزراوەو ، مودەڕیس بوەو ، لە دەرسوتنەوەدا سەرکەوتوو بوەو ، لە ماوەی دەرسوتنەوەیدا شەرحێکی چاکی لە (فریدە)ی سیووطی کردوەو ، نوسخەی ئەم شەرحە بە خەتی مەلا ئەحمەدی دەروێش هەیەو ، وا بزانم ئێستە لای حاجی شێخ محەمەدی خاڵەو ، زۆر پێویستە چاپ بکرێت تا ئەم گەنجە نایابە ون نەبێ و سوودی لێ وەربگیرێ •

ئەم پیاوە زانا پاش ماوەیەك بوە بە مامۆستای (رشدیە)ی سەر بە مەعاریف لە سلێمانیداو لەسەر ئەو کارە ماوەتەوە تا شەڕی جیهانی هەڵگیرساوە ، لەو دەمەدا سلێمانی بەجێ هێشتوەو چوە بۆ ئەستەمووڵ و لەوێ بەڕێزەوە لە گەلێ شوێندا فەرمانی رەسمی ی بوە تا خانەنشین کراوە •

دوای ئەوەی خانەنشین کراوە دەستی کردوە بە خزمەتی حەدیثی پیرۆزو ، حەدیثەکانی موسلیم‌و بوخاری کۆکردوەتەوەو ، دووپاتەکانی لێ لابردوون‌و ، بە زمانی کوردی تەرجەمەیەکی جوانی کردوە بە ناوی (اقتران النیرین فی مجمع البحرین) • وە پێشەکی‌یەکی دەربارەی ڕێنووسی کوردی نووسیوەو ، ڕێنووسێکی تایبەتی بۆ نووسینی کوردی داناوەو ، خۆی لە سەراسەری کتێبەکەیدا پەیڕەوی ئەو ڕێنووسەی خۆی کردوە •

کە دەستی کردوە بە دانانی کتێبەکەی هەر فۆرمەیەکی تەواو کردوە بە پۆستەدا ناردوویەتی‌یەوە بۆ لای دۆستی خۆشەویستی مەلا حسەینی پیسکەندی لە سلێمانی ، بە هیوای ئەوە کە لە پاشەڕۆژدا چاپ بکرێت •

جارێك لە خزمەتی شێخ بابا ڕەسوولدا هاتین بۆ سلێمانی‌و چووینە خزمەتی مامۆستا مەلا حسەینی پیسکەندی‌و ئەو فۆرمانەی پیشاندایین‌و ، هەندێکمان لێ خوێندەوە •

ئەو فۆرمانە هەروا مانەوە هەتا مامۆستا مەلا حسەین کۆچی دوایی کردو ، من لە بیارە دەرچووم‌و گەیشتمە شاری بەغداو ، بووم بە مودەڕیسی خوێندنگای شێخ عەبدولقادری گەیلانی ، جا هەوڵمان دا هەتا حاجی میرزا قادری جەببار لە گەورە پیاوانی سلێمانی ئەرکی لە چاپدانی بەرگێکی ئەو کتێبەی گرتە ئەستۆی خۆی‌و ، محەممەد عەلی قەرەداغی پێشەکی بۆ نووسی‌و نووسی‌یەوە بۆ چاپ‌و سەربەرشتی چاپی کرد • دوای ئەوە حاجی قادر نرخێکی زۆر کەمی لەسەر دانا ، بەڵام بە داخەوە خەڵك باش نەیان کڕی • جا حاجی قادر بە ئوتومبیلی خۆی‌و لەگەڵ حاجی عەبدوڕەحمانی کوڕیدا بردیان بۆ کوردستان لە ڕێگەی خوادا بەخشیانەوە بەسەر مەلاو مزگەوتەکاندا ، بۆ سوودی موسوڵمانان • دوای ئەوەی خەڵك بیریان کردەوەو لە نرخی کتێبەکە گەیشتن ئێستە

به پەرۆشەوە بە شوێنیدا دەگەڕێن‌و دەستیان ناکەوێ[١] • ئومێدمان وایە خودا یارمەتی بدات بەشەکانی دیکەی ئەم کتێبە نایابە چاپ بکەین[٢] •

مەلا رەشید بەگ پاش تەواوکردنی کتێبی (اقتران النیرین) بە ماوەیەکی کەم لە ساڵی هەزارو سێصەدو شەصت‌و دووی کۆچیدا لە ئەستەمووڵ کۆچی دوایی کردوە •

هەواڵی نەتەوەی ئەستەمووڵی نازانم ، بەڵام دوو کچی لە عێراقدا شوویان کردوە • یەکێکیان جاربەجار دێ بۆ زیارەتی شێخ عەبدولقادرو بەو بۆنەوە منیش وەك مامی خۆی تەماشا دەکات دێت دیدەنیم دەکات • ئافرەتێکی موسوڵمان‌و خاوێنە •

---

(١) دوای ئەوەی کە حاجی قادر کتێبەکەی بەخشی‌یەوە بەسەر خەڵکدا بیستم زەلامی خوێندەوار هەبوە گەلێ نوسخەی لەو کتێبە دەست‌کەوتوە ، جا هاتوە بە چەقۆ ناوی منی لەسەر بەرگەکان‌و ناوەوەی کتێبەکە کڕاندوە ! (م،ع،ق) •

(٢) لە ساڵی ١٩٧٥ ەوە بەرگی دوەمی ئەم کتێبەم نووسیوەتەوەو ، پێش هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر لوبنان ئەم بەرگە نێرراوە بۆ بەیرووت بۆ ئەوەی چاپ بکرێت ، بەڵام تا ئێستە بێ‌سەرو سۆراخە (م ، ع ، ق) •

مەلا حسەینی پیسکەندی

ئەم ذاتە خەڵکی دێی پیسکەندیی نزیکی شاری سلێمانی بوە ، لـە دەورو بەری هەزارو دووصەدو هەشتاو پێنجی کۆچیدا لەدایك بوە • باوکی ناوی خەلیفە پیرۆت بوەو خەلیفەی حەزرەتی کاك ئەحمەدی شێخ بـــوە •

ئەم ذاتە پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێنـدنو ، هـاتوەتە شاری سلێمانیو ، لە خوێندنگاکانی سلێمانیدا خوێندوویە ، کاتێ بوە بە موستەعیدو ، جەنابی مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنـی هـاتوەتە شـاری سلێمانی مەلا حسەین لەگەڵ مەلا رەشید بەگـدا لـە خـزمەتی مـەلای پێنجوێندا ئەخـوێنن‌و ، پـاش گـەڕانەوەی مـەلای گـەورە بـۆ پێنجوێن لە خزمەتیدا ئەڕۆن بۆ خوێندنو ، لەوێ ئەمێننەوە هەتا ئیجازە وەرئەگرن ، دوای ئەوە دێنەوە سلێمانیو مەلا رەشید لە مزگەوتی شێخ سەلامو ، مەلا حسەین لە مزگـەوتی پیسکەندی ئێستـە بـە ئیمامـەتو تەدریسەوە دادەمەزرێن •

مامۆستا مەلا حسەین کۆگایەکی رێـزو زانیـاری بوو ، زۆر بـە وردەکاری بوو لە دەرزوتنەوەدا • هەرکەسێ لە خـزمەتیدا خـەریکی خوێندن بوایە ، بە مەرجێ خۆی وریاو بە تـوانا بـوایە ، ئەبوو بە زاناو جێگەی سوودگەیاندن بە خەڵك •

وە لە شەرمو حەیادا کەسم بـەو شێوە نەدیوە ، ئەوەندە بێدەنگو

بە ئەدەبو بە ویقار بوو ، بەڵام ویقارێکی هێمن نەك لەگەڵ فیزو دەمارا ، چونکی ئەگەر مرۆیەکی عادەتی ، یا منداڵێ ، یا ژنێ ، یا پیرەژنێ ، قسەی لەگەڵدا بکردایە ئەو وەکوو باوك لەگەڵ منداڵی خۆیدا وەڵامی ئەدایەوەو لەگەڵی ئەدواو تێی ئەگەیاند •

وە زۆر لە خوداترس‌و بە پارێز بوو ، لە گومان خۆی لائەدا چ جای حەرام • باوەڕێکی پاك‌و بوختی بوو ، رێزی لە پیاوی چاك ئەگرت‌و ، هەرکەسی لە شوێنی خۆیدا دەناسی •

ئەم ذاتە زمانێکی پاکی بوە نەمبیستوە غەیبەتی کەسی کردبێ‌و گوێی لە غەیبەتی کەس گرتبێ بە پێکەنین‌و پێخۆشبوون • بە کورتی نازانم چۆن تاریفی بکەم ، من لە خزمەتیدا نەمخوێندوە ، مامۆستای گەورەی عەللامەم لە خزمەتیا خوێندبووی‌و ، باسی هەندێ لەم رەوشتانەی مامۆستا مەلا حسەینم لەوەوە وەرگرتوە • ئەم ذاتە لەبەر ئەم رەوشتە بەرزانە لەناو خەڵکدا بەرز بوەو هەموو کەسێ رێزی لێ ئەگرت • بە تایبەتی سەیدەکانی بەرزنجە زۆریان خۆش‌ئەویست‌و ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو سی کۆچی‌یەوە لە رێی خوداداو بێ تەمای هیچ دەرزی بە فەقێیانی مزگەوتی گەورە ئەوتەوە •

ئەم ذاتە گەلێ جار تەشریفی ئەهات بۆ خانەقای حەزرەتی مەولانا خالید بۆ دیدەنی مامۆستا شێخ عومەر کە کاتی خۆی لە خزمەتیدا خوێندبووی•مامۆستام زۆر خۆشی ئەویست • چەند خۆشیی پێئەگەیشت کاتێ ئەهات بۆ خانەقاو بانگی ئەکرد : شێخ عومەر وەرە بزانین وەڵامی ئەم (استفتا) یە چی‌یە ؟! وە بەم رەوشتە بەرزە ئیمەی فێر ئەکرد کە زۆر جوانە مامۆستا پرس بە فەقێی خۆی بکات بە تایبەتی ئەگەر زانایەکی بەرزو باڵا بێ •

ئەم ذاتە سەعات یازدەی عەرەبیی رۆژی هەینیی بیست‌و هەشتی (ذی القعدە)ی ساڵی هەزارو سێصەدو شەصت‌و حەوتی کۆچی رێکەوتی هەزارو نۆصەدو چل‌و هەشتی زایینی لە جیهان دەرچوو ، لە گۆڕستانی گردی سەیواندا بە خاك سپێررا •

ئەم ذاتە کوڕێکی لێ بەجێ‌ماوە ناوی عەبدوسسەلامە ، مەلایەو لە خوو و رەوشتا نموونەی مامۆستای باوکی‌یەتی • بە داخەوە لەم دوایی‌یەدا بە قەزاو قەدەر چاوی کوێر بوە ، لە خودام ئەوێ کە شیفای بۆ بێت‌و لەم تاریکی‌یە رزگار بێ •

بنەماڵەی موفتی مەلا عەزیز

مەلا عەزیزی کوڕی حاجی مەلا ئەمینی کوڕی حاجی مەلا ئەحمەدی چاومار ، کوڕی مەلا مەحموودی ، کوڕی مـەلا ئەحمەدی ، کـوڕی مەلا محەمەدی دێلێژەیی پیرحەسەنی • جا هەر لە سەرەوە باسیان ئەکەین :

مەلا محەمەدی پیرحەسەنی

ئەم ذاتە لە دێی دێلێژەدا لەدایك بوەو پاش فامکـردنەوە دەستی کردوە بە خوێندنو وردە وردە سەرکەوتوە تا بوە بـە موستەعیدێکی بە تەوانا • جا چوە بۆ خزمەتی مەلا محەمەدی ئیبنولحاج لە جێشانەو ، لای ئەو خوێندوویەتی تا ئیجازەی وەرگرتوەو گەڕاوەتەوە بۆ دێلێژە • وە بە یارمەتی شێخ رەزای کـوڕی شێـخ ئیسماعیلی ولیانی خوێندنگایەکی گەورەی پێکەوە ناو دەرسی گوتەوە هەتا لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو سێی کۆچیدا لە دێلێژە کۆچی دوایی کردو هەر لەوێ بە خاك سپێررا •

مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا محەمەد

ئەم ذاتە دوای خوێندن لە سەردەمی باوکیدا بوە بە مەلایەکی زانای تەواناو پاش کۆچی دوایی باوکی لە جێگەکەیدا دانیشتوەو تەدریسێکی چاکی کردوە •

ئەم مەلا ئەحمەدە زانایەکی پایەبەرز بوەو ، شاعیرێکی وردەکارو بەتوانا بوە • ئەگێڕنەوە : خـزمەتکارێکی بـوە نـاوی (رەشە) بوە ، رۆژێك بە گاڵتەوە دەم ئەبا کچێك ماچ بکا ، کچەکە تووڕە ئەبێ ، مەلا ئەحمەدیش ئەیەوێ دڵخۆشیی بکا ئەم شیعرە دەڵێت :

یاقووتە لەبی لەعلت ، یا قووتی رەوانی دڵ ؟

رەشمارە سەری زوڵفت ، یاخود (رەشە) مارێکە ؟

واتە : لێوە سوورە ناسکەکەت کە وەکوو لەعل وەهایە پێم بڵێ : یاقووتە یاخود قووتێکی سافی گەوارایە بۆ دڵی عاشقان ؟ وە سەری زوڵفت رەشمارەو خەڵك پێی گیرۆدە ئەبن‌و پێیانەوە ئـەداو ئەکـەون ؟ یاخـود (رەشە)ی خزمەتکارم وەکوو ماری بێ حەیا وایە دەم دێنێ بـە لای لێوەکانتەوە ؟

وا زانراوە ئەم مەلا ئەحمەدە لە ساڵی هـەزارو دووصەدو شەشی کۆچیدا لە دێلێژە لە جیهان دەرچوەو مەلا مەحموودی کوڕی کـە لـە خزمەتی باوکیدا بوە بە زانا لە جێگەیدا دانیشتوە •

مەلا مەحموودی کوڕی مەلا ئەحمەد

ئەم مەلا مەحموودە لە جێگەی مەلا ئەحمەدی باوکیـدا لەسـەر خوێندنگای دێلێژە دائەنیشێ ، تا شاری سلێمانی دروست ئەکـرێ لـە ساڵی هەزارو صەدو نەوەدو نۆی کۆچیـدا • دوای ئـەوە لـە دێلێژە ئەگوێزێتەوە بۆ سلێمانی‌و ئەبێ بە مودەڕیس لە مزگەوتی گەورە وەکوو چۆن شێخ مەعرووفی نۆدێ‌یی کـراوە بـە مـودەڕیسی یەکـەم ، وە بەیەکەوە دەرس دەڵێنەوە ، بەڵام دەرزوتنەوەیەکی وەها کە لە کوردستانا وێنەی نەبوە •

مەلا مەحمود بەو شێوە لەسەر دەرزوتنەوە دەمێنێتەوە تا لە سانی هەزارو دووصەدو سیو نۆی کۆچیدا بە یەکجاریی ماڵئاوایی لە جیهان ئەکات •

مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا مەحموود

مەلا مەحموودی دێلێژەیی پیرحەسەنی چوار کوڕی بوە : مەلا ئەحمەدی چاومارو ، مەلا یەحیاو ، مەلا حەسەنو ، مەلا حسەین •

مەلا یەحیا زانایەکی بەرزو بەڕێز بوە چوە بۆ ئەستەموولو لەوێ دامەزراوە تا کۆچی دوایی کردوەو شوێنەواری ونبوە •

مەلا حەسەنیش چوە بۆ ناحیەی مەرگەو لەوێ بوە بە مودەڕیسو نەتەوەی لێ کەوتوەتەوە •

وە مەلا حسەین چوە بۆ دێلێژەو لەسەر مزگەوتەکە دانیشتوە • جا لەم مەلا حسەین ناوە مەلا محەمەد بوەو ، لە مەلا محەمەد مەلا ئەحمەد بوە کەهاتوە بۆ شاری سلێمانیو لە مزگەوتی خومخانەدا بوە بە مودەڕیسو حەجی کردوەو مەلایەکی زاناو تەوانا بوە •

کاتێك ئەم مەلا ئەحمەدە کۆچی دوایی کردوە مەلا حەمەسەعیدی کوڕی لە جێگەیدا دانیشتوەو مەلا حەمەسەعید زانایەکی باشو بەتوانا بوە ، بەڵام لە کۆتایی ژیانیدا نەخۆش کەوتو ئەو نەخۆشینەی لەگەڵدا مایەوە هەتا کۆچی دوایی کرد •

بەڵام دیارترین کوڕی مەلا مەحموود مەلا ئەحمەدی چاومار بوە • کانی خۆی لە خزمەتی باوکیدا خوێندوویەتی ، هەروەها لە خزمەتی مەلا عەبدوڵلای رەشداو ، لە خزمەتی شێخ مەعرووفی نۆدێیدا خوێندوویەو ، لە ئەنجامدا لای شێخ مەعرووف ئیجازەی وەرگرتوەو بوە بە مودەڕیس

لەو مزگـەوتەدا کـە بـە مزگـەوتی موفتیی بەناوبانگەو لـە خـواری سەراوەیە •

ئەم ذاتە ئەوەندە زاناو خاوەن پایەو مایە بـوە لـە هەموو لایەکەوە فەقێی چاکی بە تواناى لێ گردبوەتەوە ، وەکوو مەلا محەمەدی زەهاوی – کە دوایی بـوو بـە موفتیی زەهـاوی – و ، مـەلا عـەبدوڕەحمانی پێنجوێنیو ، سەید ئەحمەد فائیزی بەرزنجیو ••• هاووێنەی ئەمانە •

ئەم مەلا ئەحمەدە زۆر مووەففەقو سەرکەوتوو بوە ، لە نزیکی مزگەوتەکەیدا خانووی بۆ خۆی کردوەتەوەو مەدرەسەیەکی گەورەیشی بەدەمەوە دروست کردوە •

مـەلا ئەحـمـەد ئەمنەخانی کچـی سلێمان پاشای بـابـان خوشکی فاتمەخانو ئەحمەدپاشای بابانی مارە کردوەو ، لەم ئەمنەخانە کوڕێکی بوە ناوی ئەمین بوە کە بوە بە جێگەداری •

مەلا ئەحمەد لە مێژووی هەزارو دووصەدو پەنجاو پێنجی کـۆچیدا بوە بە سەرۆکی مەلاکانی شاری سلێمانیو ، لە سالی هەزارو دووصەدو هەشتادا چوە بۆ حەجو لە سەفەری حەجدا گیرۆدەی گـەردەلـوولو هەوایەکی نابار بوونو حاجی مەلا ئەحمەد ئەکـەوێتە ناو لەو کۆچـی دوایی دەکاتو ، شێخ رەزای برای حاجی شێخ عەلی تاڵەبانیی بۆ ئیشارە بۆ ئەم کارەساتە بە زمانی کاکەیی‌یەکانەوە دەڵێت :

(بحمد الله) نەما کاك ئەحمەدی شێخ
(زەهاوی) مردو ، گۆڕی گوم بوو (چاومار)
ئەگەر بێ شێخ عەلی (دفع البلا) بێ
ئیتر دنیا ئەبێتە عەینی گوڵزار

حاجی مەلا ئەمینی کوڕی مەلا ئەحمەد

ئەم مەلا ئەمینە مەلایەکی زاناو بەتوانا بوە ، لە سالی هەزارو سێصەدو سێدا بوە بە حاکم لە سلێمانیداو ،لە سالی هەزارو سێصەدو هەشتدا بوە بە موفتیی سلێمانیو ، مەدالیەی مەجیدی بۆ هاتوەو کراوە بە وەکیلی دائیرەی مەشیەخەتی ئیسلامی لە سلێمانیداو لە سەردەمی سولطان عەبدولحەمیددا سەفەری ئەستەموولی کردوەو ، کتێبێکی لە عیلمی کەلامدا داناوەو ناوی ناوە بە (الرسالة الحميدية)و پێشکەشی کردوە بە بارەگای بەرزی (شيخ الاسلام)و لێی وەرگیراوە •

نوسخەیەکی ئەم کتێبە بە خەتی خۆم لای من هەیەو ، حاشیەم لەسەر نووسیوە ، هێشتا چاپنەکراوە ، بشت بە خودا چاپدەکرێت •

حاجی مەلا ئەمین لە سالی هەزارو سێصەدو یازدەدا کۆچی دوایی کردوەو لە گردی سەیواندا بە خاك سپێرراوە • ئەم ذاتە چوار کوڕو سێ کچی بوە • کوڕەکان : مەلا ئەحمەدو ، مەلا مەحموودو ، مصطەفاو ، عەبدولعەزیز • کچەکانیش : عائیشە خانو ، ئامەخانو ، شەمسەخان • جا عائیشەخان شووی کردوە بە ئەحمەد بەگی بابانو چوار کوڕی بوە : سەعید بەگو ، صالح بەگو ، رەمزیو ، نووری بەگ •

ئامەخانیش شووی کردوە بە مەلا مارفی قازییو دوو کوڕو کچێکی لێ بوە : رەمزی ئەفەندیو ، نووری ئەفەندی ، وە عەطیەخان کە شووی کردوە بە پوورزای خۆی •

وە شەمسەخان شووی کردوە بە سەید هادیی کوڕی سەید ئیبراهیمی کوڕی سەید عەبدولقادر ئەفەندی لە کەرکووك •

مەلا عەبدولعەزیزی موفتیی

پاش کۆچی دوایی مەلا ئەمینی موفتیی جەنابی مەلا عەبدولعەزیزی کوڕی لە جێگەکەیدا دانیشتوە •

ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو بەتوانا بوەو کراوە بە موفتیی سلێمانی لە جێگەکەی باوکیدا ، وە کراویشە بە ئەندامی کۆڕی زانیاری عوسمانیو مەدالیەی مەجیدی دراوەتێو ، کراوە بە سەرۆکی ئەنجومەنی مەعاریفی سلێمانیو ، وەکالەتی دائیرەی مەشیەخەتی ئیسلامیی دەوڵەتی عوسمانی دراوەتێ • وە لە مێژووی هەزارو سێصەدو هەژدەدا کراوە بە موفتیی بۆرسە لە تورکیا ، بەڵام ئەم نەڕۆیشتوە ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیستدا کردوویانە بە موفتیی شاری (ئەدرنە)بەڵام ئەمیشی وەرنەگرتوە• وە پاش دامەزرانی حوکومەتی عێراقیش مەلا عەزیز هەر لەسەر فەرمانی (افتا) ی خۆی ماوەتەوە •

مەلا عەبدولعەزیزی موفتیی چوار ژنی هێناوە : یەکەم دایکی حەمە کاکەیە کە لە سەیدەکانی بەرزنجەیە • دوەم : کچی سەید ئیبراهیمە کە بۆرزای خۆی بوە • سێهەم : رەحمەخانی کچی عەلی بەگی خالیدبەگی بابان ، ئەم ژنە دایکی عەبدولقادرو ، عەبدوڕەحمانو ، عەبدوڵڵاو منداڵەکانی دیکە بوە • چوارەم : ئەمنەخانی کچی یەحیا بەگی کوڕی عەلی بەگی خالید بەگی بابانە ، دوو کچی لێی بوە شیرینو ، شەوبۆ •

مەلا مەحموودی کوڕی حاجی مەلا ئەمینی موفتیی

ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو شەشی کۆچیدا هاتوەتە دنیاوەو ، لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەتیو خەریکی خوێندنی نەحوو ، صەرفو ، شەرعو ••• بوە •

وه لـه پاش مـردنی حاجـی مـەلا ئەمینی باوکـی لەگـەڵ مـەلا عەبدولعەزیزی برایدا چوە بۆ خوێندنگای بیارەو ، لە خـزمەتی مـەلا عەبدولقادری مودەڕیسدا خوێندوویانەو ، ماوەیەك لـە بیارە ماونەتەوە • دوای ئەوە رۆیشتوون بـۆ پێنجوێن‌و لای مـەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی خوێندوویە هەتا مەلا عەبدولعەزیزی برای خـوێندنی تەواوکـردوەو ، ئیجازەی وەرگرتوەو ، هاتوەتەوە بۆ شاری سلێمانی ، مەلا مەحموودیش هەرچەند تەواوی نەکردوە لەگەڵ مەلا عەزیزی برایدا هاتوەتەوە ، ئەو ئەندازە زیاتری نەخوێندوە ، بەڵام زیانی‌خۆی لە طاعەت‌و تەقوادا صەرف کردوەو ، لەبەر ئەوە پیاوێکی کۆمەڵایەتی بوە زۆربەی کاتی لە دیدەنی دۆستان‌و هاوڕێیانیدا بەسەر بردوە •

مەلا مەحموود پیاوێکی ئەدیب‌و شاعیرێکی بەناوبانگ‌و هەڵکەوتوو بوە • نازناوی (بێخـود) بـوەو زۆربـەی شیعرەکـانی لـە ستایشی پێغەمەردا داناوە • زیاد لەوانەیش باسی خەلیفەکانی حەزرەت‌و یارانی‌و پیاوچاکانی موسوڵمان دەکات • بە تایبەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی‌و شێخە مورشیدەکەی کە شێخ نەجمەدینی کوڕی شێخ عومەر ضیائەدیـن بـــوە •

وە گەلێ شیعریشی بە بۆنەی کۆچی دوایی هاوەڵان‌و دۆستانی‌یەوە وتوەو ، کە یەکێك لەو دۆستانەی لە جیهان دەرچوە ئیتر بێخود دنیای لێ تاریك بوەو ، بە شیعری بـە سۆزو جگەرسووتێن ئـەو بـرادەرەی لاواندوەتەوە • لە ناو ئەوانەیشدا بە تایبەتی لە مردنی شێخ‌عەبدولکەریمی ئەحمەد برندەو ، شێخ بابا رەسوولی بێدەنیدا هەر بە جـارێ ئاگـری تێ‌چوەو ، ئەو داتانەی وەها لاواندوەتەوە مرۆی بە هەست ناتوانێ نوێ لە شیعرەکانی بگرێت !

هەرکەس بیەوێ دەتوانێ دیوانی بێخود بخوێنێتەوە تا لەو دڵسۆزیو دۆستایەتی‌یە راستەقینە بگات •

بێخود لەگەڵ ئەوەدا دەستی ئەڕۆیشتو دەرامەتی ژیانی هەبوو ژنی نەهێناو نەکەوتە دنیاوەو ، هەر بە رەبەندی ژیا تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو شەشی کۆچیدا لە سلێمانی کۆچی دوایی کردوەو ، لە گردی سەیوان بە خاك سپێررا •

دایکی مەلا مەحموودو ، مەلا ئەحمەدو ، مەلا عەزیزی موفتیی لە سەیدەکانی نەوەی شێخ عەبدولکەریمی خەرقەڕەشی خەڵکی گور گەدەری شارباژێڕ بوە •

مەلا عەزیزی موفتیی حەمە کاکەو ، عەبدوڕەحمانو ، عەبدولقادری لێ بەجێ‌ما •

حەمەکاکە دوو کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : کەمالو ، جەمال • کەمال گەلێ فەرمانی میری دیوەو ، ئێستە سەرۆکی مەحکەمەی تەمیزی عەسکەری‌یەو ، پیاوێکی بەرزو بەڕێزو ، خاوەنی رەوشتو خووی پیاوانەیەو ، گەلێ یارمەتی خەڵك ئەداتو خزمەتیان دەکات •

جەمالیش فەرمانبەرە لە دەزگای رۆشنبیری کوردی‌و ، خزمەت دەکاتو پیاوێکی باشە •

کاك عەبدوڕەحمانی موفتیش خوێندنی تەواوکردو ، چوە سیلکی عەسکەری‌و ، بە پاکی‌و رەوشتبەرزی خزمەتی کردتا گەیشتە پلەی (لیوا) و ، دوای ئەوە خانەنشین کراو ، ئێستە ماڵی لە بەغدایەو چەند کوڕو کچی خاوەنی خوو رەوشتو بەدینی هەیە •

هەرچەن زەمانەی تەدریس نەماوە
زەمانەی دینو تەقدیس هەر ماوە

خیدمەتی ئیسلام ئەصنافی زۆرە
چاکە بۆ عالەم بە صەدها جۆرە
ئادەمیی وێنەی داری بەبەرە
بێجگە لە بەری خاوەن سێبەرە
ئەوەی ثەمەری ببێ بۆ عالەم
سێبەری ببێ بۆ بەنی ئادەم
پێویستە دۆعای بۆ بکرێ دائیم
تا لەسەر ثەمەر بمێنێ قائیم

بنەماڵەی مەلا عوسمانی باوکی حاجی مەلا عەلی

مەلا عوسمان ، کوڕی حاجی ئیسماعیلی ، کوڕی مەلا ئەحمەدی ، کوڕی مەلا فاضیلی ، کوڕی مەلا حەسەنی ، کوڕی مەلا میرەیە •

بنەماڵەکەیان لە دێی دەرگەزێن لە لای شاری هەمەدانـدا بوەو ، لە نەتەوەی شاعیری ناودار (بابا طاهـیر)ی هەمەدانین‌و ، بە قـەزاو قەدەر کۆچیان کردوە بۆ عێراق‌و لە ناوچەی سلێمانیدا دامەزراون • وە دوای دروستکردنی سلێمانی هاتوونەتە شارەوەو مەلا عوسمان لە ساڵی هەزارو دووصەدو بیست‌و یەکی کۆچیدا لە سلێمانی لەدایك بوە •

پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێندن‌و قورئانی پیرۆزی تەواو کردوەو ، دوایی کتێبە وردەکانی خوێنـدوە ، جـا دەسـتی کـردوە بە زانیاری‌یەکانی : نەحوو ، صەرف‌و ، بەلاغەو ، مەنطیق‌و ، شەرع‌و ••• زانیاری‌یەکانی دیکە •

وە لە رۆژگاری خوێندنیدا بە خزمەتی حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەدین گەیبوە تەمەسوکی پێ‌کردوەو،سلوو کی تەریقەتی نەقشبەندیی کردوە هەتا ئیجازەی عیلم‌و خەلافەتی بەیەکەوە وەرگرتـوەو ، بە پایەی بەرز گەیشتوەو لەسەر فەرمانی شێخ عوسمان هاتوە بۆ شاری سلێمانی‌و خەریکی ئیرشاد بوە •

بە گوێرەی ئەوەی لە باوەڕپێکراوانم بیسـتوە ئـەم ذاتە یەکێ بوە لەوانەی کە لە ناو خەلیفەکانی شێخ عوسماندا پلەی تایبەتی بوە ، وەکوو : شێخ عەبدوڵلای قوطبی قەرەداغی‌و ،شێخ‌نەبی ماویلی‌و ، مەلا ئەبوبەکری

هەولێری‌و ، شێخ محەمەدی چۆلی‌و ••• ئـەم ذاتە سـوودێکی گیانیی زۆری بۆ موسوڵمانان بوەو ، حەزرەتی شێخ عوسمان گەلێ (توجهات)و چاودێری تایبەتی بۆی بوە •

لە باوەڕپێکراوم بیستوە : جارێك شـێخ عوسـمان بۆ لای مـەلا عوسمان ئەنووسێ : فلانە شەوی جومعە ئاگادار بە لە فلان کاتدا (توجه)ت لێ ئەکەم • ئەویش لـەو کاتەدا دانیشـتوەو چاوەڕوانی تەوەجـجوهی کردوە کاتێ بەخۆی ئەزانێ گڕێ ئاگر لەسەر دڵی بەرزئەبێتەوە تا خەلك فریای ئەکەون‌و ئەیکووژێننەوە !

مەلا عوسمان گەلێ خزمەتی دینی کردوەو ، گەلێ خزمەتی ئەهلی تەریقەتیشی کردوەو ، دەرسی وتوەتەوەو ، ئامۆژگاری خەڵکی کردوەو، خەتم‌و تەهلیلەی لەسەر یاسای نەقشبەندیی بوەو لە هـەمان کاتدا ئەدیب بوەو دیوانی شیعری هەیە بە نازناوی (فائیق) چاپ کراوە •

مەلا عوسمان لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەوتی کۆچیدا لە سلێمانی کۆچی دوایی کردوەو ، لە ژوورێکی تایبەتیدا بە خاك سپێرراوە •

ئەم ذاتە دوو کوڕی لێ بەجێماوە : مەلا عەلی‌و ، مەلا صالح • مەلا عەلی لە جێگەی باوکیدا دانیشتوەو ئیرشادی کردوەو مودریدەکانی باوکیشی پەسەندیان کردوە •

لە دەوری ساڵی هەزارو سێصەدو چل‌و یەکی کۆچیـدا کە خۆم لە خانەقـای مـەولانا خالیـد لـە خـزمەتی مامۆسـتام شـێخ عومـەری قەرەداغیدا ئەمخوێند لە کاکە سوورم بیست ، کە پـیرێك بوو لـە خانەقا دادەنیشت ، وتی: پاش ئەوە کە مەلا عـەلی لە جێگەی مـەلا عوسـماندا دانیشت ، مەلا عەلی ناردی بە شوێن منـدا ، چـووم بۆ لای ، نامەیەکی نووسی بۆ خـزمەتی حـەزرەتی شـێخ عومـەری ضـیائەدین بۆ داوای تەوەججوهات‌و یارمەتیـدانی لە بـارەی ئیرشـادەوەو ، لە پشـتی زەرفی

کاغەزەکەی نووسیبوو : (یا ضیاءالدین ضئنی !) منیش نامەکەم برد ، لە هەڵەبجە بیستم کە شێخ وا لە خانەقای بیاوێڵەدا،چوومە خزمەتیو نامەکەم پێشکەش کرد • ئەویش وەڵامی نامەکەی بۆ نووسی یەوەو ، تکاکەی قەبووڵ کردو ، دۆعای بۆ کردو ، عاباپەکی بە خەڵات بۆ ناردو ، منیش بۆم هێنا،کە هاتمەوە بۆ سلێمانیو وەڵامی نامەکەو دیاری یەکەم دایێ گەلێ شادمان بوو و،لەو رۆژە بە دواوە مەلا عەلی هەمیشە لە سەر کەوتنو بەرزەوەبووندا بوو و ، حەجی کردو،موریدی زۆری لێ گردبوونەوەو، لەسەر ئەم شێوە مایەوە تا کۆچی دوایی کرد •

پاش کۆچی دوایی ئەم حاجی مەلا صاڵحی برای لە شوێنەکەیدا دانیشتو ، پاش مردنی ئەمیش ، مەلا ئەحمەدی کوڕی لە جێگەیدا دانیشت • وە دوای مردنی مەلا ئەحمەد مەلا جەلالی کوڕی لە جێگەکەدا دانیشت تا کۆچی دوایی کرد • کوڕێکی لێ بەجێماوە ئێستە لە زانکۆی شەریعەی (جامع الازهر)دایە •

بنەماڵەی مەلا عوسمانی باڵەخی

کە بە مەلا عوسمانی بچووك ناسراوە لەبەر ئەوە کە پاش‌مەرگە بووە لەسەر وەصیەتی باوکی ناویان ناوە عوسمان •

ئەم مەلا عوسمانە بچووکە کوڕی مەلا عوسمانی گەورەی باڵەخی‌یە کە پاش دامەزراندنی شاری سلێمانی لە باڵەخەوە هاتوەتە سلێمانی‌و ، لە جێگەی خانەقای مەحویی ئێستەدا مزگەوتێکی بچووکی کردوەتەوەو خەریکی پێشنوێژی‌و دەرزووتنەوە بوە تا کۆچی دوایی کردوە •

ئەم مەلا عوسمانی گەورە دۆستی شێخ عەبدولکەریمی بەرزنجی بوەو ، فەقێ خالیدی میکائیلی ، کە دوایی بوو بە مەولانا خالید باوکی ناسراوی شێخ عەبدولکەریم بوە • جا شێخ عەبدولکەریم لەسەر ئەم ناسراوی‌و دۆستایەتی‌یە مەولانا خالیدی هێناوە بۆ خزمەتی مەلا عوسمانی گەورەی باڵەخی کە لە حەفتەیەکدا دوو دەرز یا دەرزێکی پێ بڵێ ، ئەویش بەو بۆنەوە دەرزی پێ ئەڵێ • بە کورتی لە ماوەی زیانیدا چاودێری ئەکات •

وەك وتمان دوای مردنی ئەم مەلا عوسمانە ژنەکەی کوڕێکی ئەبێ‌و لەسەر وەصیەتی خۆی ناوی دەنێن عوسمان‌و ، بە هەتیوی گەورە ئەبێ‌و ئەینێنە بەر خوێندن‌و ، لەو کاتەدا مەولانا خالید لە هیندستانەوە بە پایەی مەشیەخەتەوە دێتەوەو ، خەڵك ئەچن بۆ زیارەتی ، مەلا عوسمانی بچووکیش کە لە تەمەنی حەوت ساڵیدا دەبێ ئەچێ بۆ زیارەتی مەولانا خالید • کاتێ ئەگاتە نزیکی مەولاناو لەو کاتەدا خەڵکێکی زۆری بە

دەورەوە ئەبێ ، حەزرەتی مەولانا بانگ ئەکا لە خەلکەکە : ڕێگەی ئەو کوڕە بچکۆلە بکەن با بێ بۆ لام • کاتێ ئەگاتە خـزمەتی زۆر میهرەبانی لەگەڵدا دەنوێنێ‌و کلاوەکەی سەری خۆی دائەگرێت‌و ئەینێتە سەر سەری عوسمانی بچووك‌و ئەڵێ : ڕۆڵە من قەرزاری باوکتم ، ئەمـەی کە کردم ئەوە قەرزەکەم دایەوە •

جا ئیتر مەلا عوسمانی بچووك لە پێشکەوتنـدا دەبێت‌و ڕۆژ بە ڕۆژ باشتر تێ‌ئەکۆشێ‌و ئەبێ بە پیاوێکی سەرامەدو خوێندن تەواو ئەکات • جا تەمەسوك بە شێخ عوسمانی سیراجەدین ئەکاو سلووك ئەکا تا لە تەریقەتدا پێئەگات ، پاش ئەوە کە شێخ عوسـمان ئەڕواتـەوە بۆ هـەورامان مەلا عوسمان تاقە جارێ چوە بۆ خزمەتی شێخ عوسمان ، کە ئەگـاتە خزمەتی شێخ ئەیکا بە خەلیفەو ، شاربازێڕو دەورو بەری سلێمانی ئەداتە دەستی‌و، ئەویش ئیرشادیان ئەکاو بە هەموو جۆرێ تەربیەتیان ئەکا • وە بەم جۆرە خەریکی ئیرشاد ئەبێ تا کۆچی دوایی ئەکات‌و لە گردی شێخ محێدیندا بە خاك ئەسپێررێ •

مەلا محەمەدی مەحوی

کوڕی مەلا عوسمان ، ئەم ذاتە پیاوێکی هەڵکەوتوو بوەو ، دیاریترینی کوڕەکانی باوکی بوە • لە سەرەتاوە لە مزگەوتی خۆیانا خوێندویەتی‌و، **لە پاش** گەورەبوون‌و تێگەیشتن‌بە فەقێتی چوە بۆ شاری‌سابلاخ بۆ لای‌مەلا عەبدوڵڵای پیرەباب‌و ، نزیکی سێ ساڵ لە لای ئـەو ماوەتەوە ، ئەوسـا گەڕاوەتەوە بۆ سلێمانی‌و ، لە لای مەلا چاکەکان خوێندوویە ، جـا چوە بۆ بەغداو ماوەیەك لە خزمەتی محـەمەد فەیضی ـ موفتی زەهـاوی ـدا ماوەتەوە •

مەلا محەممەدی مەحوی لە خزمەتی موفتی زەهاویدا ئیجزە وەرئەگرێو لە ساڵی هەزارو هەشتصەدو شەصتو دوودا کراوە بە ماموٚستای مزگەوتی ئیمامی ئەعظەم ، پاش ماوەیێ بێتاقەت ئەبێو ئەگەڕێتەوە بوٚ سلێمانیو ، ئەبێ بە ئەندامی مەحکەمە هەتا باوکی لە ژیاندا بوە • وە دوای ئەوە باوکی کوٚچی دوایی ئەکا ئیتر ئەویش دەسبەرداری دنیا ئەبێو دێتەوە مزگەوتو دەست ئەکا بە دەرسوتنەوەو رێنومایی‌و ، گەلێ فەقێ لەملاو لاوە دێن بوٚ لای • وە لەبەر ئەوە کە باوکی خەلیفەی سیراجەدین بوە خوٚیشی تەمەسوك بە شێخ محەمەد بەهادینی کوڕی ئەکا •

پاش ماوەیەك ئەچێ بوٚ حەجو ، دوای ئەوە ئەچێ بوٚ ئاستانەو ، لە ئاستانە ئەچێتە لای سولطان عەبدولحەمیدو،سولطان زوٚر رێزی ئەگرێتو، فەرمان دەرئەکا خانەقای بوٚ بکەنەوە • جا دێتەوە بوٚ کوردستانو ، ئەم خانەقای مەحوی ئێستە لە سلێمانی ئەکاتەوەو ، لەو شوێنەدا لەگەڵ خزمەتکردنی ئیسلامدا خەریك دەبێت ، تا لە ساڵی هەزارو نوٚصەدو چواری زایینیدا لە جیهان دەرئەچێت •

ئەم ذاتە مەلا عومەرو ، مەلا خالیدو ، مەلا عەزیزی لێ بەجێماوە ، کە سێ کوڕی پیاوانەی رەوشت بەرز بوون •

بنەماڵەی سەیدەکانی عەبابەیلێ لە بناری شارەزوور

شێخ حەیدەری عەبابەیلێ

شێخ حەیدەر ، کوڕی شێخ ئیبراهیمی ، کوڕی شێخ محەمەدزەکیی ، کوڕی شێخ عەبدولکەریمی ، کوڕی شێخ حەیدەری ، کوڕی شێخ عەبدوڵلای ، کوڕی شێخ حەیدەری کوڕی شێخ بابا رەسولی گەورەی بەرزنجی یە •

شێخ حەیدەری سێهەم کە هاتوەتە عەبابەیلێ کوڕی شێخ ئیبراهیمە کە چوار کوڕی بوە ، شێخ حەیدەرو ، شێخ عەبدوڕەحیمو شێخ ئەحمەدو ، شێخ عوسمان •

شێخ حەیدەر شەش کوڕی بوە : شێخ عەلی ، شێخ کەریم ، شێخ سەعید ، شێخ سلێمان شیخ عەزیز ، شیخ حسەین •

شێخ عەلی کوڕی شێخ حەیدەر

شێخ عەلی پیاوێکی بەدەستەڵات بوەو ، لە حوکومەتی دەوڵەتی عوسمانیدا بەڕێز بوەو ، فەرمانداری ناوچەی شارەزوورو ، قەرەداخو ، شەمێرانو ، هەورامانو ، پێنجوێنو ، سرووچکو ، بەرزنجە بوەو ، سەر بە میرەکانی بابان بوەو ، دوەڵەتی عوسمانی کەوتوەتە جەنگو هەرا لەگەڵ لەشکری ئێرانداو لەشکری ئێرانی شکاندوەو ، ناوچەی جوانڕۆی گرتوە تا نزیکی کرماشان • وە چەن ساڵێ لە دێی ڕەوانسەردا ماوەتەوەو ،

کاتی هاوینان چوەتە (سەراو لوولەپەڕ) ئێستەیش شوێنێکە بە مەنزڵی شێخ عەلی عەبابەیلێ ناسراوە . هەروەها لەو وڵاتەدا جۆگەیەکی بۆ کشتوکاڵ هەڵگرتوەو ، ئێستە بە جۆگەی شێخ عەلی عەبابەیلێ ناسراوە.

وە شێخ عەلی لەگەڵ ئەوەدا کە پیاوی دنیا بوە لە هەمان کاتدا پیاوی دین و خاوەن تەقوا بوەو ، دۆستی مەلاو زانایان بوە ، بە تایبەتی سەید عەبدوڕەحیمی مەولەوی یەکەدۆستی بوە . وە پاش ئەوە کە دەستی شێخ عەلی لە سەرپەرشتی شەمێران هەڵگیراوەو هاتوەتەوە بۆ عەبابەیلێ ئیتر مەولەویش دوای ئەو شەمێران بەجێ دێڵێ و دێتەوە بۆ دێی سەرشاتە .

شێخ عەلی پێنج کوڕو پێنج کچی بوە . کوڕەکان : سەید ئەحمەدو ، شێخ محەمەدو ، شێخ مەحموودو ، شێخ محەمەدئەمین و ، شێخ محەمەدسەعید . کچەکانیشی : زوبەیدەو ، خەدیجەو ، پیرۆزەو ، کافیەو ، حەبیبە .

کوڕەکانی شێخ عەلی عەبابەیێ

یەکەم : سەید ئەحمەدی کوڕی شێخ عەلی کە جێگەداری باوکی بوەو خاوەن دەستەڵات بوە ، وە پاش ئەوە کە سەید ئەحمەد پیر بوە ئەو دەستەڵاتە کەوتوەتە لای شێخ محەمەدی برای .

سەید ئەحمەد دوو ژنی هێناوە ، یەکەم سەلمەخانی کچی قادر بەگی بابان . لەم ژنە چوار کوڕو کچێکی بوە ، کوڕەکان : شێخ حسەین و ، شێخ مارف و ، شێخ عەبدوڵڵاو ، شێخ قادر . کچەکەیش فاطمەیە .

جا لە شێخ حسەین شێخ محێدین بوە کە منداڵی لێ بەجێ نەماوە .

وە لە شێخ مارف دوو کوڕ بەجێ ماون : شێخ فەرەج و ، شێخ صدیق .

وە شێخ عەبدوڵڵا سێ ژنی هێناوە . یەکەم : عەدلەی کچی شێخ محەمەد ، لەم ژنە شێخ حەمەصالح و ، شێخ حەمەسەعید بوە . دووهەم :

ڕەعنای کچی شێخ بابا ، لەم ژنە شێخ محەمەدئەمین‌و شێخ غەفوور بوون • سێهەم : فاطمەی مەلا حامید ، لەم ژنە شێخ غەریب‌و کچێ بە ناوی ئامینە بـوە •

شێخ قادری کوڕی سەید ئەحمەد پیـاوێکی باش‌و لەخوداترس بوەو ، بوە بە موریدی حەزرەتی شێخ عومەری بیارەو ، بوە بە خەلیفەی• ئەم ذاتە وەنەوشی کچی ئەڵلاوەیسـی کۆکۆیی هێنـاوەو دوو کچی لێی بوە • یەکەم : سەلما کە شووی کردوە بە مەلا محێدینی خـەرپانی‌و دوو کوڕی بوە : محەمەدو ، عەلی • کچەکەی تری حەبیبە ، شووی کردوە بە مەلا مصطەفای کوڕی مەلا محەمەدی ڕەباتی ، کـە موریدی حەزرەتی شێخ عومەر بوە • لەم ژنە دوو کوڕو کچێـکی بوە کـوڕەکان : مەلا محەمەدزاهیدو ، مەلا خالید •

وە فاطمەی کچی سەید ئەحمەد شووی کردوە بە مەلا نەجمەدینی کوڕی حاجی محێدینی کوڕی مەلا نەذیری تەوێڵە • ئەم کچـەی چوار کوڕی بوە : مـەلا زەینەدینی باوکی مـەلا محـەمەدی تەوێڵەیی • مەلا نیظامەدین • مەلا عەبدولئەحەد • مەلامحێدینی بە بابا حاجی ناسـراو • ئەمانە هەموو نەتەوەیان هەیە •

وە شێخ محەمەدئەمینی کوڕی شـێخ عەبـدوڵلا لە سـاڵی ١٩٢٥ی زایینیدا لەدایك بوەو،چوەتە خوێندنی ڕەسمی‌و خوێندنی تەواو کردوەو، بوە بە مامۆستاو ، دوایی چەن فەرمانی دیکەی بینیوە • لە ئەنجامـدا بوە بە (قائم‌مقام)و ، دوای ئەوە خانەنشین کراوەو ئێستە لە ژیاندایە •

دوەم ژنی سـەیید ئەحـمەد شـاپەروەری کچـی عـەزیز بەگی وەڵەدبەگی‌یە • لەم ژنە کوڕێك‌و چـوار کچی بوە • کوڕەکەی شـێخ محەمەدزەکی‌و کچەکانیش : ڕەعناو ، حەلاوو ، عائیشەو ، مەنیجە •

شێخ محەمەدزەکی پێنج ژنی هێناوە • لە سێ ژنیان منداڵیان بوە : لە ئاسکەی کچی شێخ مەحموود شەمسە خانی بوە شووی کردوە بە شێخ تائیبی کوڕی شێخ عومەری بیارە ، کوڕێکی بوە ناوی صەلاحەدینەو ، کچێکیشی بوە شووی کردوە بە صەلاحەدینی دەلۆیی کە مامۆستایە • وە لە ژنی دوەم کە عەطیەی کچی سەید حسەینی هانەسوورەیی‌یە کوڕێکی بوە محەمەدعەلی ناوە • دوو کچیشی بوە : پیرۆزەو ، حەفصە •

وە لە ژنی سێهەم کچێك بە ناوی کافیەو ، دوو کوڕی بوە : شێخ صاحیبو ، شێخ جەمال •

شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەلی

شێخ محەمەد پیاوێکی بەڕێز بوەو هەر لە سەردەمی شێخ ئەحمەدی برایدا دێی عەبابەیلێو چەن دێی ئەو ناوچەیە بە دەستەوە بوەو ، زۆر دەوڵەمەند بوە ، زۆر ئارەزووی راوو گەڕانی کەژو کێوی بوە •

ئەم شێخ محەمەدە پێنج ژنی هێناوە : دوانیان کچی سەعید بەگی وەلەدبەگیی بوون • یەکەمیان رابیعە ، لەم ژنە سێ کوڕو کچێکی بوە ، کوڕەکان شێخ فەتاحو ، شێخ رەزاو شێخ رەشید • کچەکەیش خەدیجەی ناو بوەو ، شووی کردوە بە سەید عەلیی ، کوڕی سەید محەمەدی ، کوڕی مەولەویو ، سەید مەحموودی تاوگۆزی لێ بوە • جا شێخ فەتاح شێخ جافرو ، شێخ جافریش تاقەکوڕێکی لێ بەجێماوە •

وە شێخ رەزا چوار کوڕو دوو کچی بوە ، کوڕەکان : شێخ مصطەفاو ، شێخ فەرەجو ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ حامید • شێخ مصطەفا تەنیا کوڕێکی بوە ناوی شێخ محەمەدئەمینەو ، شێخ فەرەج چوار کوڕی هەیە : جەمیلو ، حەمەصالحو ، حسەینو ، ئەنوەر •

وه شێخ حامید سەیید ئەحمەدو ، سەعدی ••• هەیە •

وه شێخ رەشیدی کوڕی شێخ محەممەد شێخ ئیبراهیمی بوه که له عائیشەی کچی سەیید ئەحمەد تەنیا بورهانی بوەو ، له حەفصەی شێخ کەریم محەممەدو ئەنوەری بوەو ، له سەنیەی کچی شێخ مەحموود صەلاح بوه •

دوەم ژنی شێخ محەممەد : خانمی سەعیدبەگ بوه تەنیا کچێکی لێی بوه ناوی عائیشه بوه •

ژنی سێهەمی : رابیعەی کچی کاکه حەسەنی زەردوویی بوه • لەم ژنه دوو کوڕو کچێکی بوه ، کوڕەکان : شێخ حەسەنو ، شێخ کەریم • کچەکەیش کافیەخان •

جا له شێخ حەسەن شێخ عوسمانو طووبا بوونو ، له شێخ عوسمان عومەر بوەو ، له شێخ کەریم کوڕێك بوه ناوی عەلی بوەو ، له عەلی کەریم بوەو • طووبایش شووی کردوه به قادربەگی جافرسولطان • وه کافیه شووی کردوه به شێخ نەجمەدینی بیارەو کوڕێكو سێ کچی بوه ، کوڕەکه ناوی کاك ئەحمەد بوەو ، کچەکان : فاطمەو ، ئامینەو ، ئافتاو •

پاش کۆچی دوایی شێخ نەجمەدین شووی کردوه به شێخ عوسمانی کوڕی شێخ عەلادینو چوار کوڕو دوو کچی لێ بوه • کوڕەکان : محەممەدو ، رەئووفو ، ناصحو ، مادیح • کچەکان بەدیعەو ، حەدیقه • محەممەدو بەدیعه مردوونو ، منداڵەکانی دیکەی ماون •

ژنی چوارەمی کاکەیی بوه • لەم ژنه تەنها شێخ مەجیدی بوه •

ژنی پێنجەم ناجیەخان بوه • که شێخ عەزیزی لێ بوه • له شێخ عەزیز شێخ رەسووڵو ، شێخ ئەنوەر بوون •

شێخ مەحموودی شێخ عەلی

ئەم شێخە پیاوێکی ئازاو سوارچاك بوە ، زۆر حەزی لە راو بوە • ئەم ذاتە دوو ژنی هێناوە :

یەکەم : عەنبەرخانی کچی بارامبەگی هەورامیی خوشکی جانوڵلا بەگ • لەم ژنە شەش کوڕو دوو کچی بوە • کوڕەکان : شێخ مصطەفاو ، شێخ حەمەصاڵحو ، شێخ رەشیدو ، شێخ کەریمو ، شێخ عەبدوڕحمانو ، شێخ ئەحمەد • کچەکانیش : ئامینە خانو حەنیفە خان • ئامینەخان شووی کردوە بە عەلی محەمەد خانی کوڕی شێخ جانوڵلا بەگ لە بارامئاوا • وە حەنیفە خان شووی کردوە بە شێخ مەظهەری کوڕی شێخ بهادین •

جا شێخ مصطەفا لە عائیشەخانی کچی شێخ محەمەد شێخ قادرو ، شێخ نەجمەدینی بوون • وە لە مەنیجەخانی کچی حاجی زەلی شێخ حەسەنو نەفیەخان بوون • وە نەفیەخان شووی کردوە بە داودبەگی کوڕی حەمەسەعید بەگی جاف •

شێخ حەمەصاڵح منداڵی نەبوە •

شێخ رەشید لە عائیشەخانی کچی شێخ محەمەد سێ کوڕو کچێکی بوە ، کوڕەکان : شێخ رەئووف ، شێخ کەمال ، شێخ نووری ، کچەکەیش ناوی فاطمەخان بوە •

جا شێخ رەئووف لە کافیەی کچی شێخ کەریمی مامی پێنج کوڕو،دوو کچی بوە ، کوڕەکان : طاهیرو ، کامیلو ، فاضیلو ، غەریبو،عەبدوڵلا • کچەکانیش : گوڵباخو ، گوڵزار •

وە شێخ کەمال سێ ژنی هێناوە یەکەم : ناهیدەی کچی شێخ کەریم بوە ، لەم ژنە دوو کوڕ : فەتاحو ، حەمەسەعیدو ، کچێکی بە ناوی نازەنین بوە •

له ئەختەری کچی شێخ حەمەصاڵح کە ژنی دوەمی بوە چوار کوڕی هەیە : ئەمجەدو ، ماجیدو ، بەختیارو ، بەهجەت •

لە ژنی سێهەم پیرۆزەناو دوو کوڕی هەیە : فاررووقو ، سیروان •

شێخ نووری کوڕی شێخ رەشید چوەتە سیلکی عەسکەریو بوە بە (مقدم)و ، دوایی بوە بە مودیرعامی کارگەی چیمەنتۆی سلێمانی • لە پاشان بوە بە ئەمینعامی دارایی ناوچەی کوردستان • جا لە هەزارو نۆصەدو هەشتادا خانەنشین کراوە•ئەم پیاوە لە شەوبۆی کچی طاهیربەگی بابان دوو کوڕی هەیە رێبوارو ، زانیار • سێ کچیشی هەیە •

شێخ کەریمی کوڕی شێخ مەحموود

ئەم شێخە پیاوێکی بەدینو ئازا بوو ، ئەمیش سێ ژنی هێناوە • یەکەم پیرۆزی کچی مەلا عەبە • دووهەم مەنیجەی کچی حاجی وەلی • سێهەم نۆبەی کچی کاك ئەمین برازای موفتیی هەڵبجە •

لە پیرۆزخان چوار کوڕو دوو کچی بوو • کوڕەکان : شێخ محەمەدو ، شێخ صادقو ، شێخ حسەینو ، شێخ عەلی •

جا لە شێخ محەمەد : جەلالو ، صاحیبو ، جەمالو ، کچێ بەجێماوە •

وە لە شێخ صادق چوار کوڕو کچێ بەجێماون ، کوڕەکان : لەطیفو ، عەبدوڵلاو ، موحسینو ، تەحسین • وە لە شێخ حسەین سێ کوڕو کچێکی هەیە ، کوڕی گەورەی ناوی حسەنە •

وە لە شێخ عەلی یەك کوڕ کە ناوی خەباتەو ، سێ کچی هەیە •

وە شێخ کەریم لە ژنی دووهەمی کە مەنیجەی حاجی وەلیبوە کوڕێکی بوە ناوی محەمەدئەمینە ، ئەمیش کوڕێکی هەیە ناوی غەفوورە •

شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ مەحموود

ژنێکی هێناوە زەینەبی کچی جانوڵلا بەگ چوار کوڕو کچێکی لێ بوە •

شێخ ئەحمەدی شێخ مەحموود

خەدیجە خانمی کچی شێخ نەجمەدینی بیارەی هێناوە • لەم ژنە پێنج کوڕی بوە : عارفو ، فاتیحو ، محەمەدو ، عەبدوڵلاو ، ماجید •

وە ژنی دووهەمی شێخ مەحموودی شێخ عەلیی کوڕی شێخ حەیدەر کە فاطمەی کچی کەریم بوە • سێ کوڕی بوە : شێخ عومەرو ، شێخ فەرەجو ، شێخ حەیدەر •

شێخ محەمەد ئەمینی کوڕی شێخ عەلی

ئەم شێخە پیاوێکی جوانو هەڵکەوتوو بوەو ، هەر بە گەنجی هاتوەتە هەڵەبجەو ژنێکی لە بابانەکانی هەڵەبجە هێناوە • سێ کوڕو سێ کچی بوە • کوڕەکان : شێخ فەرەجو ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ عومەر • کچەکانیش : فاطمەخانو ، حەنیفەخانو ، پیرۆزخان بوون •

جا شێخ فەرەج نەفیەخانی کچی شێخ محەمەدی هێناوەو کوڕێکی لێی بوە ناوی سەیفەدین بوەو ، سەیفەدین دوو کوڕی بوە : زەینەدینو ، خەبات •

شێخ ئەحمەد منداڵی نێرینەی نەبوە •

شێخ عومەر سێ کوڕی بوە : شێخ عوسمانو ، شێخ محەمەدو ، شێخ ئەنوەر •

شێخ محەمەدسەعیدی کوڕی شێخ عەلی

ئەم شێخە پیاوێکی ئازاو جوانمێر بوەو ، بەدین بوەو ، زۆر حەزی لە راو بوە • کوڕی نەبوەو ، چوار کچی بوە •

شێخ کەریمی کوڕی شێخ حەیدەر

شێخ کەریم یەك ژنی هێناوە • سێ کوڕی لێی بوە : شێخ باباو ، شێخ حەمەعارفو ، شێخ محەمەدئەمین •

جا شێخ بابا دوو کوڕو کچێکی بوە ، کوڕەکان شێخ حەمەسەعید کە زانا بوە • وە لەم شێخ حەمەسەعیدە کوڕێك بوە ناوی شێخ محەمەد بوە • شێخ محەمەدیش دوو کوڕی بوە : خالیدو ، عەلی •

کوڕی دوەمی شێخ بابا شێخ حەمەصالح بوە ئەمیش دوو کوڕی بوە : شێخ مەجیدو ، شێخ عومەر •

شێخ حەمەعارف نەوەی نەبوە شێخ محەمەد ئەمینیش لە دێی (تاوێرە) دانیشتوە ، کوڕەزایەکی هەیە ناوی شێخ محەمەدە •

شێخ حسەینی شێخ حەیدەر

ئەم پیاوە تاقە کوڕێکی بوە ناوی بابا نەوەیس بوە ، ئەم کوڕە کەسی لێ بەجێ نەماوە •

شێخ سەعیدی شێخ حەیدەر

ئەم شێخە چوەتە تاوێرەو چوار کوڕی بوە : شێخ رەشیدو ، شێخ ئەحمەدو ، شێخ محەمەدئەمینو ، شێخ حەمەصالح •

شێخ ئەحمەد چوار کوڕی بوە : شێخ فەرەجو ، شێخ حەسەنو ، ئەنوەرو ، رەئووف •

شێخ محەمەدئەمینیش سێ کوڕی بوە : سەید قادرو ، شێخ فەرەجو، شێخ سەعید •

شێخ حەمەصالح دوو کوڕی هەیە : شێخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ محەمەد •

شێخ سلێمانی کوڕی شێخ حەیدەر

ئەم شێخە پیاوێکی جوانخاس بوەو ، زمانی فارسیو ، تورکی زانیوە • بەگەنجی کوژراوە • تاقە کوڕێکی لێ بەجێماوە ، ناوی عەبدوڕەحمان بوە ، کە نێرینەی نەبوە •

کوڕەکانی شێخ ئیبراهیم کە حەیدەرو عەبدوڕەحیمو ، عوسمانو ، ئەحمەدبوون • باسی نەتەوەی حەیدەرمان کرد •

شێخ عەبدوڕەحیمی کوڕی شێخ ئیبراهیم

ئەم ذاتە زانایەکی گەورە بوەو ، تاقە کوڕێکی بوە ناوی عەبدوڕەحمان بوە • ئەم عەبدوڕەحمانەیش زانایەکی گەورە بوەو ، شێخی تەریقەتیش بوە • تەریقەتی قادری لە شێخی بریفکان وەرگرتوەو ، تەریقەتی نەقشبەندیشی لە شێخ عوسمانی تەوێڵە وەرگرتوەو ، خەریکی دەرزوتنەوەو ئیرشاد بوە •

لە خزمانی عەبابەیلێ تۆراوەو چوەتە ناوچەی شەمێرانو لە دێی کانیکەوەدا نیشتەجێ بوە تا کۆچی دوایی کردوە • دوایی شێخەکانی عەبابەیلێ تەرمەکەیان هێناوەتەوە بۆ عەبابەیلێو لە خسنی شێخاندا بە خاکیان سپاردوە •

ئەم ذاتە کوڕێکی بوە ناوی شێخ محەمەدئەمینو ، لە شێخ محەمەدئەمین دوو کوڕ بوە : شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ عەبدوڕەحمان •

شێخ عەبدوڵڵا[1] مەلایەکی تەواو بوەو ، لە دێی نەرگسەجاڕدا کۆچی دوایی کردوە • کچێکی لێ بوە ناوی طووبا بوە ، شووی کردوە بە عوبەیدی کوڕی حاجی مەلا عەبدوڵڵا ، ئێستە لە ژیاندایە •

شێخ عەبدوڕەحمان هەر لە شەمێراندا ماوەتەوە ، تا کۆچی دوایی کردوە • ئەم شێخە چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ نەجیبو ، شێخ حەمەعارفو ، شێخ محەمەد ، عەبدولغەفار •

وە لە شێخ نەجیب شێخ عەبدولقادر بەجێ ماوە •

شێخ عوسمانی کوڕی شێخ ئیبراهیم

ئەم ذاتە لە عەبابەیلێدا ماوەتەوەو سێ کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ محەمەدو ، شێخ ئیمامو ، شێخ غەفوور •

جا لە شێخ محەمەد شێخ قەسیمو ، سەید عومەر بوە • وە لە شێخ قەسیم شێخ محەمەدسەعیدو ، سەید کەریم بوە•وە لە شێخ محەمەدسەعید شێخ عومەر بەجێماوە وە لە سەید کەریم سەید حەیدەرو ، سەید مەحموود بەجێماوە • سەید عومەر نەوەی نەبوە •

شێخ ئیمام لە عەبابەیلێدا بوەو ، دوو کوڕی لێ جێماوە : یەکەم : سەید ئەبوبەکر کە چوە بۆ دەرەشیشی ژوورووو ، سەید قادرو ، سەید عومەری لێ بەجێماوە •

دوەم : شێخ غەفوور چوە بۆ دێی تاوێرەو خۆیو نەوەی لەوێ ژیاونو ، لە شێخ غەفوور شێخ صالح بوە •

---

(١) ئەم پیاوە (جەفایی)یە ، کە دیوانی شیعری هەیەو ، توانیم هەندێك لە شیعرەکانی کۆبکەمەوەو ، بە ناوی (دیوانی جەفایی)یەوە چاپ کرا • (م،ع،ق) •

شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ ئیبراهیم

شێخ ئەحمەد لە عەبابەیلێدا دانیشتوەو ، شـێخ طاهای لێ بوەو ، لە شێخ طاها شێخعەلیو ، لە شێخ عـەلی سـێ کوڕ بوە : شـێخ جـەبارو ، شێخ عارفو ، شێخ سەلام • شێخ جەبار نەوەی نەبوە •

شێخ عارف ، دوو کوڕی هەیە : شێخ جەمیلو ، شێخ کامیل •

شێخ سەلام لە عەبابەیلێ ماوەتەوەو پیاوێـکی باش بوە سـێ کوڕی بوە : شێخ حەمەصاڵح کە بە منداڵی مردوە • شێخ ئەحمـەد ، ئەمیش زوو کۆچی دوایی کردوە • شـێخ محـەمەد ، ئـەم ذاتە لە عـەبابەیلێ گوێزاویەتی‌یەوە بۆ سازان • ئێـستە هاتوەتەوە بۆ (مجمعی زەمەقی) بـە پێشنوێژی •

باسی پیرخدری شاهۆ

بە بڕوای زانایانی ڕشتەی نەسەب ئەم ذاتە لە نەتەوەی ئیمام حسەینی کوڕی ئیمامی عەلیی کوڕی ئەبوطالیبە • وە ڕشتەی نەسەبەکەی بەم جۆرەیە :

سەید محەمەدزاهید ، کوڕی سەید مەحموودی مەدەنی ، کوڕی سەید جەعفەر ، کوڕی سەید حسەین ، کوڕی سەید محەمەدی یەنبووعی مولەققەب بە عاصیم • کوڕی سەید ڕەحمەتوڵلای بە (العارف بالله) ناسراو • کوڕی شێخ مووسای (الداعی‌الی‌الله) • کوڕی شێخ حسەینی صامیت • کوڕی سەید هیلال ، کوڕی سەید محەمەدی خەلەف • کوڕی سەید (منهال) ، کوڕی سەید ماجید ، کوڕی سەید عەبدوڕەحمانی ، کوڕی سەید قاسمی ، کوڕی سەید ئیدریسی ، کوڕی سولطان جەعفەری ، کوڕی ئیمام عەلی نەقی •

سەید محەمەد لەبەر دووری لە دنیا بە زاهید ناسراوە ، وە یەکەم کەسێکە لە ڕشتەکەدا کە هاتوەتە کوردستان • مێژووی هاتنەکەی بە ڕوونی دیار نیە ، بەڵام بە گوێرەی هەندێ بەڵگە وەکوو ئەوە ئەڵێن : موریدی شێخ عومەری (سهروردی) ـ سوورەوەردی ـ بوەو ، ئەویش لە مێژووی شەشصەدو سیو دووی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، هەروەها کە هاوچەرخی ئەمیر (مقرب الدین)بوە کە فەرمانداری بەرەی سنەو کرماشان بوە لە چەرخی سەلجووقیەکاندا •• ئەبێ مێژووی هاتنی زاهید بۆ کوردستان لە دەوروبەری شەشصەدی کۆچی تا شەشصەدو چلدا بووبێت •

به گێڕانەوە لە باوڕپێکراوانەوەو ، لەسەر نووسراوەکانی وڵاتی خۆمان وەکوو (نورالانوار) ئەم ذاتە هاتوەتە کوردستانو لە ناحیەی (پاوە)دا نیشتەجێ بوەو لەو چەرخەدا (پاوە) ناوی (گەنجەویە)بوە •

وە فەرمانداری ناوچەی سنەو کرماشان ، وەکوو وتمان ، ناوی (مقرب الدین) بوەو لە دێی پایگەڵاندا دانیشتوەو ، قازی دادگا ناوی محەمەدنەجیب بوە ، ئەویش لە پایگەڵاندا بوە •

جا کاتێ ئەبیسن سەیدێ لە شێوەی دەروێشدا هاتوەتە پاوەو قەرەباڵغی لێ گردبوەتەوەو، هەندێ کاری نابار دەماودەم ئەبیسن •• قازیی دڵگران ئەبێو هەواڵ ئەدا بە میر (مقرب‌الدین) • ئەویش فەرمان ئەدا ئاگرێکی گەورە ئەکەنەوەو ئەڵێن بە سەید محەمەد زاهید : بڕۆ ناو ئەو ئاگرە ! ئەویش ناترسێو ئەچێتە ناو ئاگرەکەوەو ، پاش ماوەیەك بە ساغی دێتە دەرەوە !

جا ئەمیر (مقرب‌الدین) ئەڵێ : من شا نیمو تۆ شایتو ، باوەڕی پێ پێ‌یدا ئەکاتو بە دڵپاکیو راستی‌یەوە ئەبێ بە موریدو خۆشەویستیو ، دێیەکی مولکی خۆی ئەبێ لە ناحیەی (کورەوەژ) لە (کۆماسیان)دا بە ناوی (قوتلوئاوا) وەقفی ئەکا لەسەر سەید محەمەدو نەوەکانیو ، سەید محەمەد زاهید لەو شوێنەدا دادەمەزرێت •

ئەڵێن : بۆیە ئەم سەید محەمەدە بە (پیرخضر) ناوبانگی دەرکردوە چونکە دوای ئەوەی خراوەتە ئاگرەکەو لێی دەرچوەو ئاگرەکە کووژاوەتەوە لە شوێنی ئاگرەکەدا گیای سەوزیان دیوە •

ئەمەیش تەرجەمەی وەقف نامەکەیە :

بسم الله الرحمن الرحيم

من کە بەندەی دەرگای ئەحمەدمو ناوم (مقرب‌الدینی‌حسینی)یە مولکی ئاوەدانکراوەی خۆم کە ئاوایی (قوتلوئاوا)یە وەقفم کرد لەسەر نامۆزای

خۆم شێخ محەمەد ظەهیرەدین ئەبو عەبدوڵلای پیرخضری رەضەویی حوسەینی • وە دوای ئەو لەسەر کوڕو کوڕەزاکانی وەکوو یەك • وە حەقی سەرپەرشتی کردنی ئەو مەوقووفەمە دایە دەستی خۆی تا لە ژیاندایە ، وە لە پاش مردنی ئەو بە دەستی دیندارترینی نەوەکانی بێ لەوانەی کە وان لەو شوێنەدا •

وە خزمەتی بۆ میوانو زانایانو قورئانخوێنانو هەژاران زۆرتر بێ •

من وەقفکەری گوناهکار

(احمد مقربالدين الحسينى)

وە سنووری ئەو دێیە بەم جۆرەیە : سنوورێکی کێوی گۆڕی فەیرووزە ، کە وا لە پشتی ئاوایی (قوتلوئاوا)وە • سنووری دووهەمی بەردەچۆین • سنووری سێهەمی سەردەرەبیداد • سنووری چوارەمی بازووی شورطە •

پاش وەقفکردنی ئەم ئاواییە حەزرەتی سەیید محەمەد زاهیدی مەشهوور بە پیرخضر دەستی کرد بە ڕێنومایی‌کردنی موسوڵمانانو خزمەتکردن بە ئایینی ئیسلام • وە موسوڵمانان لە هەموو لایەکەوە ئەهاتن بۆ خزمەتیو سوودیان لە پیرۆزی ئەو وەردەگرت • وە لەو ناوچەدا ئایینی ئیسلام تازە بووەوە ، بەم جۆرە مایەوە هەتا بە ئاکامی بڕیاردراوی خودایی سەیید محەمەدزاهید لە هەمان ئاوایدا کۆچی دوایی کردو بە خاك سپێررا •

بە داخەوە ساڵی کۆچی دواییو ، ماوەی ژیانو ، بەسەرهاتیمان بە شێوەیەکی رووناك بۆ روون نەکرایەوە ، بەڵام بڕوا ناکرێ پیاوێکیوا بێ سەرو شوێن رۆیشتبێو هیچی دەربارە نەنووسرابێ •

باوەڕی بەهێز ئەمەیە کە ژیانو مردنو بەسەرهاتی ژیانی بۆ مێژوونووسەکانی سەردەمی خۆی روونو ئاشکرا بوە ، بەلام بە هۆی بشێوەی ئەو وڵاتەو هێرشی تاتارەوە ئەوەی کە بوەو نووسراوە لەناو چوە •

ئەوەندە بۆ ئێمە زانراوە کە گۆڕی پیرۆزی سەید محەمەدزاهید وا لە دەشتی (زێوە)ی خواری دێی (قوتلوئاوا)وەو لەو کاتەوە تا ئێستە زیارەتگای موسوڵمانانە •

هەروەها لە ژمارەی نەوەکانیدا قسەی زۆر هەیە : ئەوەندە زانراوە ئەڵێن لە رۆژی کۆچی دوایی پیرخضری شاهۆدا خودا کوڕێکی پێداو ناویان ناوە پیرخضر لەسەر ناوی باوکی •

وە دێی (قوتلو آوا) پاش ئەوە کە حەزرەتی سەید محەمەدی زاهیدی لەسەر دامەزرا ناوی گۆڕرا بە (پیرخدریان) واتە ئەم ئاواییە عائیدی ئەو کۆمەڵە سەیدەیە کە لە نەتەوەی پیرخدرن •

وە هەندێك ئەڵێن : ئەم ناوە ناوێکی تازەی هەڵبەسراوە بە ناوی خوالێ خۆشبوو پیرخضری گەورە ، وە ئەم کوڕە بچووکەی کە ناوی نراوە بە پیرخضر لەسەر ناوی باوکی بوە ، وە ئەم وشە (تثنیە)یە ، واتە: دوو شێخە پیرخدر ناوەکان •

هەرچۆن بێ پاش کۆچی دوایی سەید محەمەدزاهید نەوەکانی لە هەمان ئاوایدا دامەزراونو خزمەتی دینیان کردوەو ، پیرخدری بچکۆلەیش لە خانەدانی خۆیاندا دەستی کردوە بە خوێندنو ، قورئانو کتێبە وردەکانی خوێندوەو ، خەریکی ئەوە بوە کە لە هەموو زانیارییەکدا بخوێنێو سوود وەربگرێ • وە کاتێ تەمەنی(٢٤)ساڵانە بوە لە پیرخدران درچوەو چوە بۆ ناوچەی (هەوشار)و لە ئاوایی صەفاخانەدا دامەزراوەو،

لە ئەنجامدا ئەو دێیە کڕیوەو کردوویەتی بە جێگەی ئیرشادی خۆی تا کۆچی دوایی کردوەو لەو دێدا بە خاك سپێرراوە •

جا لەبەر ئەوە کە هەموو کەسێ نازانێ ئەم کوڕە پاشمەرگەی باوکیەتی‌و ناوی پیرخضرە •• خەڵك وا ئەزانن ئەم ذاتەو پیرخضری ناسراوو بەناوبانگ کە ناوی سەید محەمەدزاهیدە یەکێکن ، کەچی راست ئەوەیە ئەمە کوڕی ئەوەو پاش‌مەرگەیەتی •

سەید عەبدوصەمەدی دانەری (نور الانوار) ئەڵێ : نەسەب‌ناسەکان وتوویانە : پیرخضر لە پێنج کوڕەوە نەتەوەی لێ کەوتوەتەوەو ، لەو کوڕانەدا پیر عەبووڵڵاو ، پیرئیلیاس‌و ، شێخ حسەین ناسراو بە پیررۆستەم ناسراون • وە باسی پیرخضری پاشمەرگەی باوکی باس کردوەو ، باسی کوڕی پێنجەمی نەکردوەو ، هەروا بە نەزانراوی ماوەتەوە •

بەڵام ئێمە لەسەر شەجەرەی راستی مۆرکراو بە مۆری پیاوانی گەورە زانیومانەو ناوی گەلێ کوڕی بشێی سەید محەمەدزاهیدی پیرخضرمان دیوەو بیستوە •

بۆ نموونە شەجەرەی راستی مەلا ئەبوبەکری موصەننیفی چۆڕیی کە سەید عەبدوڕحیمی مەولەوی‌و گەلێ لقی جیاوازی لێ‌ئەبێتەوە •• ئەڕواتەوە سەر سەید بایەزیدی کوڕی سەید محەمەدی پیرخضری شاهۆ •

وە شەجەرەی سەیدەکانی باینجۆ کە بە بڕوای هەموو نەسەب ناسەکان خاوەنی نەسەبی راستن •• ئەڕواتەوە سەر سەید مەحموودی سەبزەواریی کوڕی پیرخضری شاهۆ •

وە شەجەرەی نەسەبی شێخەکانی عەودالانی پارێزگەی سلێمانی ئەچێتەوە سەر سەید مووسای کوڕی پیرخضر •

وە لە زانای باوەڕپێکراوم بیستوە کە لە کتێبی نەسەبدا دیویەتی کە سەید محەمەدی ناسراو بە (سەید محەمەدی باڵاتەران) لە ژووری (کانی بانکە)ی شارەزوورەوە لە نەوەی پیرخضرە • بەڵام ئەمە بێ گومان نیە لەوەدا کە کوڕی پشتی بێ ، چونکە تەنیا سەید محەمەدی پاشمەرگە، کە بە پیرخضر ناوبانگی دەرکردوە، هاوناوی باوکی بوە • جا هەڵئەگرێ لە کوڕەزاو نەوەی بێ •

بەهەرحاڵ باش دەرئەکەوێ کە کوڕەکانی پیرخضری شاهۆ ژمارەیان لە دە کەس زیاترە • وە بەگزادەکانی جافی جوانڕۆو ، جافی گەرمیانی عێراق داوای ئەوە ئەکەن کە لە نەوەی پیرخضری شاهۆن و ئەڕۆنەوە سەر سەید ئەحمەدبەگی کوڕی سەید محەمەدی پیرخضر •

کە وابێ لەم بابەتانەدا باوەڕ بە سێ شتە :

یەکەم : ئەو شۆرەت (استفاضە)ی کە لە ناو خەڵکدا ئەبێ بە بەڵگە لەسەر نەسەب و دروستە شایەتیی پێ بدرێ لەسەر نەسەب ، وەکوو لە توحفەی ئیبن و حەجەردا باسی ئەمە کراوە •

دووەم : داوای نەوەکانی خانەدانەکان ، چونکە بە گوێرەی شەرع مرۆ ئەمینە لەسەر نەسەبی خۆی و ، داوای چی بکا موعارەضەی ناکرێ مەگەر مانیعێکی شەرعی یا عەقڵیی رووناك بێ بەرهەڵستی ئەو داوایە بکاو پێچەوانەییەکەی بسەلمێنێ •

سێهەم : (بحر الانساب)ەکان کە پیاوی زانا دایان ناون ، وەکوو (قاموس الانساب)ی شێخەکانی کاکۆزەکەریا ، یا (بحر الانساب)ی شێخ حەسەنی ، کوڕی شێخ مەعرووفی، کوڕی شێخ حەسەنی گلەزەردە کە بە شێخ حەسەنی دووەم ناسراوە •

بە داخەوە (قاموس الانساب)ەکە هەر ناوەکەی هەیەو ناوەرۆکیمان نەدیوەو ، نازانین چی بەسەرهاتوە • هەروەها (بحر الانساب)ەکەی

شێخ حەسەنیش ـ وەك پێشتریش وتمان ـ دەست ناکەوێ تا سوودی لێوەربگیرێ •

بە هەرحاڵ من تا ئێستە لە خوێندنەوەی کتێبو ، نوسخەی شەجەرەکانو ، بیستن لە پیاوی باوەڕپێکراوەوە بۆم دەرکەوتوە بێجگە لە پیر عەبدوڵلاو ، پیرئیلیاسو ، شێخ حسەینی ناسراو بە پیر ڕۆستەمو ، سەید محەمەدی پاشمەرگەیو بە پیرخضر ناسراو •• چەن کوڕی تری بوە ، وەکوو : سەید بایەزیدو ، سەید مەحموودی سەبزەواریو،سەید حەیدەرو ، سەید حەمزەو ، سەید مووسا •

جا سەید عەبدوڵلا باپیرەی ئەوانەیە کە لە دێی پیرخدران خۆیدا ماونەتەوەو ، هەندێ سەیدی دیکەیش گۆڕیان لە پیرخدرانە • وە سەید ئیلیاس باپیری هەندێ لە سەیدەکانی پیرخدرانو سەیدەکانی سەر شیوی مەریوانو کەلاتەرزانو هەندێکی دیکەیشە کە بلاوەیان کردوە • وە گۆڕی لە دێی (گلە)یە لەسەر شیوی مەریوان •

وە شێخ حسەینی ناسراو بە پیرڕۆستەم باپیرەی سەیدەکانی (چاوڵکان)و (کۆڵ)و ـ دۆزەخدەرە ـ و گەلێ شوێنی دیکەیە ، وەکوو باسیان دێ • وە وام بیستوە گۆڕی ئەم ذاتە لە گوندی چاولکانی عەبدوڵلادایە •

وە سەید محەمەدی پاشمەرگەی ناسراو بە پیرخضر باپیرەی سەیدەکانی (صەفاخانە)و (پارسانیان)و گەلێ جێگەی دیکەیەو گۆڕی لە دێی صەفاخانەدایە •

وە سەید بایەزید باپیرەی سەیدەکانی مەریوانو ، کەلاتەرزانو تاوەگۆزیو ، سەیدەکانی چۆڕو ، باوەجانیو ، چنارەو ، دێی قەڵبو باخو ، کە ناسراون بە سەیدەکانی مەلاییو • غەیری ئەمانەیشە •

وە سەید مەحموود کە بە سەبزەواری ناسراوە باپیرەی سەیدەکانی

باینچۆو ،دەورو بەری هەمرۆلەو ، سیاسەران‌و ئەو دێهاتانەو،سەیدەکانی گەورەدێی پاریزگای سلێمانی‌و ، کۆمەلی خانعەلی ناو جەباری‌یە •

وە سەید حەیدەر باپیرەی سەیدەکانی بەلخەو نەوتیی قەرەداغە •
وە سەید حەمزە باپیرەی رشتەی خوالێ‌خۆشبوو مەلا موسا تەوەکەلیی‌یە کە ئێستە نەتەوەکانی وان لە دێی (شابەدین)و دەورو بەری (شابەدین)دا • وە سەید مووسا باپیرەی سەیدەکانی عەودالانە •

سەیید عەبدوصەمەد لە (نور الانوار)دا نووسیویە : سەیدەکانی دێی پیرخدران لە نەتەوەی پیر عەبدوللاو پیر ئیلیاسی کوڕانی پیرخضری گەورەن‌و ، گۆڕی پیرعەبدوللا وا لە لای دێی پیرخضرانا • وە گۆڕی پیرئیلیاس وا لە دێی گلەی سەر شیوی مەریوانا •

وە سەیدەکانی چاولکانی محەمەدی لە نەتەوەی سەید عەبدوصەمەدی ، کوڕی سەید عەبدولحەمیدی کوڕی شێخ حسەینی مەشهوور بە پیررۆستەمن کە کوڕی پیرخضرە • هەروا سەیدەکانی (کۆل)و (دۆزەخ‌دەرە) ئەوانیش لە نەتەوەی سەید رۆستەمن •

وە سەیدەکانی (کانۆران)ی بانە لە سەید حەسەن ناوێکن کە لەگەل سەید عەبدوڕەحیمی برایا لە گۆڕستانی پیرطاووسی یەمەنی سەر بە دێی چاولکانی عەبدوللادایە •

وە سەیدەکانی صەفاخانە لە نەوەی پیرخضری دوەمن کە کوڕی پیرخضری گەورەیەو ، سەیدەکانی شمشێرو دشە کە لە نزیکی پاوەدایە لە نەتەوەی پیرئیلیاسی کوڕی پیرخضرن •

هەروا سەیدەکانی مەلا جاروللایی ـ کە هەندێکیشیان ئەلێن : مەلاجانوللا ـ ئەوانیش لە نەوەی پیرئیلیاسی کوڕی پیرخضرن • بەلام راستەکەی ئەوەیە کە مەلا جانوللایی لە نەتەوەی سەید مصطەفای

ناسراو بە پیرشەهریارەو ، لە نەوەی عەلیی کوڕی ئیمام جەعفەری صادقن، کە بە عەلی عورەیضی بەناوبانگەو (سجاد)یشی پێ ئەڵێن .

هەروا لە (نور الانوار)دا دەڵێ : سەیدەکانی (حسن صارمی) لە هەوراماندا ئەڕۆنەوە سەر کاتۆرانو لە نەوەی پیرئیلیاسی کوڕی پیرخضرن .

وە شێخ وەلی ، کە بە (شێوەلی) ناسراوە لە سەیدەکانی (قارەوائی)نو قارەوائی لە سەیدەکانی پارسانیانین کە لە نەوەی سەید شوکروڵلای کەوڵنەزەردنو ، لە نەتەوەی پیرخضرن ، بەلام بۆم روون نەبوەتەوە لە نەوەی کام کوڕی ئەون .

وە سەیدەکانی خەرقەڕەشی دێی گورگەدەر لە شاربازێڕاو نەتەوەی مەلا مووسای تەوەکەلی لە شابەدینو دەوری ئەو شوێنەدا لە سەیدەکانی پیرخضرین .

هەروەها سەیدەکانی شالیشەلیو باینجۆیی لە سەید مەحموودەوە ئەگەن بە پیرخضر . وە بەشێ لە سەیدەکانی جەباریی کە لە نەتەوەی (خانعەلی)ن ئەوانیش لە نەوەی سەید مەحموودی کوڕی پیرخضرن .

وە وا باوە ئەوانی دیکە لە نەوەی ئیمام حەمزەی تەکیەی قەرەداغن، کە ئەویش کوڕی ئیمام مووسای کاظمە .

وە مەلا وەیسی (کەلاتی) لە نەوەی مەلا ئیلیاسی کەلاتی‌یە ، کە بە پێی کتێبی (نور الانوار) ، برای مەلا یوسف جانی باپیری مەلا ئەبوبەکری موصەنیفەو ، پەیوەندی بە مەلا ئیلیاسی کوڕی پیرخضرەوە نیە ، چونکە ئەم کۆمەڵە لە نەوەی سەید بایەزیدی کوڕی سەید محەمەد زاهیدن .

جا ئەم مەلا ئیلیاس ناوە دێی کەلاتی‌ی کڕیوەو وەقفی کردوە لەسەر نەوەی نێرو مێی خۆیو ئەم چوار شیعرە وەقفنامەکەیە :

اقول بعد الحمد والصلاة
على النبي وآله الهداة :
وقفت ملكى قرية (كلاتى)
على بنى ّ وعلى بناتي
ثم على الاولاد والاحفاد
على السوية بلا نكاد
ثم صلاة الله مع سلام
على الرسول أشرف الانام

وە ئەم مەلا یوسف‌جانە ئەچێتەوە سەر سەید بایەزیدی کوڕی پیرخدری گەورە •

بە هەرحاڵ سەید محەمەدزاهیدی پیرخضر کە موریدی شێخ عومەری سوورەوەردی بێو ، لە دەوری مێژووی شەشسەدو بیستی کۆچیدا چووبێتە کوردستان تا ئەم مێژوە کە هەزارو چوارصەدو منێی کۆچی‌یەو ، نزیکی هەشتسەد ساڵ نەتەوەی لێ کەوتبێتەوە لە کوردستاندا •• دیارە نەتەوەیەکی زۆری لێ کەوتوەتەوەو گەلێ پارچەی جیاجیای لێ بڵاوبوەتەوە ، زانینی رشتەی نەسەبی ئەمانە کارێکی ئاسان نی‌یە •

هەرچۆن هەیە ئێمە باسەکە حەواڵەی داوای خانەوادەکان‌و شۆرەتی رشتەی نەسەبیان لەناو خەڵکدا ئەکەین • (والله اعلم) •

وە ئەو بنەماڵانە کە شەجەرەیان دەست ئێمە کەوتوە لێرەدا باسیان ئەکەین ، وەکوو بنەماڵەی مەلا ئەبوبەکری موصەننیف‌و ، ئەوانەی لەو بنەماڵە پەیدا بوون‌و ، بنەماڵەی باینچۆیی‌و ، عەودالانی‌و ، گەورەدێیی‌و هەندێکی دیکە لە سەیدەکان •

بنەماڵەی مەلا ئەبوبەکری موصەنیف

مەلا ئەبوبەکر ناوی حەسەنەو ، کونیـــەی ئەبوبەکـــرەو ، لە ناو خەڵکیشدا لەبەر زۆریی دانراوەکانی بە (مصنف) ناوبانگی دەرکردوە • کوڕی سەید هیدایەتی ، کـوڕی سـەید یوسـفجانی ، کـوڕی مەلا یەعقووبجان لە رشتەی سـەیدەکانی پیرخضـری‌یە • یانی لە نەتەوەی سەید محەمەد زاهیدی بە پیرخضری شاهۆ ناسـراوەو ، لە دەورو بەری نۆصەدو چلی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە سالی هەزارو چواردەدا لە دێی چۆڕدا کۆچی دوایی کردوەو ، لە گۆڕستانی نزیکی دێکەدا نێژراوە •

ئەم ذاتە لە تەمەنی تەمیزدا لـە خانەدانی خۆیانـدا خوێندوویەو ، قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەکانی خوێندوە •جا دەستی کردوە بە خوێندنی زانیاری‌یەکانی دیکەو ، بە خوێندنگاکانی مـەریوان‌و شـوێنەکانی دیکەی کوردستاندا گەڕاوە تا سەرامەد بوە • جا چوە بۆ شاری دیمەشقی شام‌و ، لەوێ حەدیثی پیرۆزی خـوێندوەو ، لـە خـزمەتی مورشـیدی ئـەو سەردەمەیشدا تەصەووفی وەرگرتوە • دوای ماوەیەك چوە بۆ میصرو ، لە خوێندنی ئەزهەریش سوودی وەرگرتوە • جا لەوێوە چوە بۆ حیجازو حەجی ماڵی خوداو زیارەتی پێغەمـەری کـردوەو ، مـاوەیێ لە شـاری مەدینەی مونەووەرەدا ماوەتەوە •

جا لە دەورو بەری ساڵی نۆصەدو حەفتای کۆچیدا گەڕاوەتەوە بۆ کوردستان و ، لە مەریواندا بوە بـە مودەڕیس لە لای هـەڵۆخان بەگی ئەردەلانی کە لەو رۆژەدا فەرمانڕەوای ئەو ناوچە بوە •

ئەگێڕنەوە : کاتێ خۆی ئەمیر حەمزەی بابان لە دەوروبەری هەشتصەدو حەفتای کۆچیدا لەشکرو سوپای خۆی هێناوە بۆ کێوی بەرقەڵای مەریوانو ، لە لای ئاوی کانیبادا سوپاکەی دامەزراوەو ، شوورایەکی قایمی بە دەوری سوپاگاکەدا دروست کردوەو ، لە نزیکی شوورای ئەو قەرار گادا مزگەوتێکی گەورەی دروست کردوەو،ناوی ناوە (مزگەوتی سوور)و زانای پایەبەرز سەید ئیبراهیمی ، کوڕی سەید مەحموودی ، کوڕی سەید عەبدولکەریمی ، کوڕی سەید عیسای بەرزنجی کردوە بە مودەڕیسی ئەو مزگەوتە • ئەویش لەوێدا تەدریسێکی وای کردوە جێگەی شانازی بێ •

لە پاش کۆچی دوایی سەید ئیبراهیمی بەرزنجی (کابل) بە ماوەی صەدو چواردە ساڵ کە دەوری بابان لەو ولاتەدا نەماوە هەڵۆخانی ئەردەڵانی لەو ناوچەدا فەرمانڕەوا بوەو ، مەلا ئەبوبەکری موصەننیف لە مەدینەوە هاتودەتەوە بۆ مەریوانو ، هەڵۆخان بەگ لە کێوی بەرقەڵادا ئەو مزگەوتەی بۆ تەعمیر کردوەتەوەو ، مەلا ئەبوبەکری کردوە بە مودەڕیسی •

لە هەندێ ساداتی چۆڕیم بیستوە کاتێ هەڵۆخان بەگ ئەو مزگەوتەو مەدرەسەی کردوەتەوە لە سەر تەختە بەردێکی مەڕمەڕ ئەم شیعرەی نووسیوەو ئەڵێ :

مسجد عالی هەلوخانی
حیفش اینست میشود فانی

وە ئەو تەختە بەردە لە میحرابی مزگەوتەکەدا دامەزراوە بۆ نیشانەو مێژووی دروستکردنی مزگەوتەکە •

بە هەرحاڵ مەلا ئەبوبەکر لەو مەدرەسەدا تەدریسێکی باشی کردوەو ، گەلێ کتێبی داناوە • جا هەڵۆخان بەگ دێی (وشکێن)ی

ئیستە کە ئەو کاتە ناوی (موشەڵە) بوە •• ئەدا بە جەنابی مەلا ئەبوبەکر ، ئەویش ئەڕوا بۆ ئەو دێو باش ماوەیەك ئەم دێی وشکێنە ئەگۆڕێتـەوە بە دێی (چۆڕ) کە ناوێـکی کـەمی لێ دەرچـوە • وە بۆ یەکـجاریی لە وشکێنەوە ئەگوێزێتـەوە بۆ دێی چۆڕو ، لەوێدا مـز گەوتو خـوێندنگا ئەکاتەوەو ، ئەو پارچە زەوی یە ئاوەدان ئەکاتەوەو بەم شـێوەی خوارەوە وەقفی ئەکا •

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الذى له الملك اولا وابـدا ، والحمـد للـه حمد من يحمده سرمدا ، والصـلاة والسـلام على حبيبه الذى لا نبى بعده ، وعلى آله وصحبه وجنده •

اما بعد : فيقول ابو بكر الحسن ، ابن هدايةالله البير خضرى : وقفت قرية جور على اولادى ، فـأولاد اولادى ، واولادهم واحفادهم ليصرفوا منافعها على انفسهم ، وعلى من عليهم نفقته ، وعلى ورادهم وطلابهم وفقراء المسلمين والعلماء والصلحاء • ربنا تقبل منا آمين !

ئەم وەقفنامەیە بە خەتی مەلا ئەبوبەکر خۆی لە دوای کتێبی (رياض الخلود)ەوە نووسراوە •

مەلا ئەبوبەکر گەلێ سوودی بە موسوڵمانان گەیاندوەو ، لە وڵاتی خۆیدا وەك تازەکەرەوەی ئایین‌و زانیـاریی وا بوە • خوا بۆ زانیـاری‌و تەصەووف ، یا بۆ رەوشـت‌و عـەقڵ‌و ، ئەو چینـەی گـۆڕیوەو بـەرەو بەختیاری‌و پیرۆزی بردوون •

مەلا ئەبوبەکر دەرزی زۆر گوتوەتەوەو ، گەلێ زانای پێگەیاندوە، هەروەها گەلێ دانراویشی هەیە : وەکوو :

١ ــ (سراج الطالبين) کەلەتەصەووفدایە •

٢ ــ (رياض الخلود) کە ئامۆژگاری‌و حیکمەتە •

٣ ــ کتێبی (وضوح) لە شەرحی (محرر)ی رافیعدا بە چوار بەرگ •

لەم کتێبەدا گـەلێ شـتی بە کـەڵکی نووسـیوە بە تایبـەتی لـە بابەتی موعامەلاتو ، ئیجـاراتو ، جـەعالەو ... لە سـەر یاسـای ولاَت . وە ئەحکامی شەرعیی ئەوانەی روون کردوەتەوە .

کتێبی (وضوح) دواکتێبو دانراوی مەلا ئەبوبەکرەو ، لەم کتێبەدا یاسی سنووری (سواد عراق)ی کردوە کە کاتی خۆی پاش رزگارکردنی ئەو ناوچە حەزرەتی عومەر وەقفی کردوە بە وەقفی عام بۆ موسوڵمانانو ، بە (ئیجارەی موئەبەدە) داوی‌یەتەوە بەو خەڵکە کە وان لەو ولاَتانەدا ، بۆ ئەوە لە بەرانبەری کرێیەکی موناسبەوە بەرهـەمی بهێننو خۆیانی پێ بژێننو (بیت المال)ی موسوڵمانیش سوودی لێ وەربگرێ .

وە ئەو سنوورەی بەم شێوە داناوە : کە لە کوردستاندا (زەهاو)و (قەڵای جوانرۆ)و (دەودان)و ـ سازان ـو ـ تەشار ـو ـ نەوسوود ـو رووی کێوی (سوورێن) بە لای شارەزووورداو ، (ئالان)و ـ سوەیل ـو دێی (بێژوە) ئەمانە هـەموو لە سـنووری (سوادی عـراق)دا ئەبنو ، حوکمی سەوادی عێراقیان بەسەردا تەتبیق ئەکرێ .

دێی چۆڕ زۆر جـوان هەڵکەوتوەو پاڵی داوە بـە کێوێکی بەرزی هەواخۆشەوە ، کـە ناوی (قەڵەبەرد)ەو ، بەهـاران لەو کێـوەدا گیای خواردەمەنیی وەکوو : شنگ‌و ، پیشۆک‌و ، هەڵـەکۆک‌و ، پیچـک‌و ، کاشمەو ، مەنێ‌و، ڕێواس‌و ، گوێنۆڕو ، کنیواڵ...ی هەیەو . بەردەمی چۆڕیش دەشت‌و دەرو جێگەی کشتوکاڵەو ، بەشی خۆی ئاوی هەیەو لە نزیکەوە داری سووتەمەنی دەست ئەکەوێ .

بە کورتی ئەو دێ گەلێ رووی باشی بۆ ژیوار تێدایە ئەم زانا گەورە گەلێ خزمەتی بە ئایین‌و گەل‌و ولاَت کردوە ، بە داخەوە هێرشی سوپای (صفوی) بەسەر ولاَتەکەدا ناچاری کردوە کە شـوێنی خۆی بەجێ‌بێڵێ‌و کەنار بگرێ . بۆیە هاتوەتە خاکی عێراق‌و ، چوەتە ناوچەی قەزەداغ‌و ،

ماوەیەك لای شێخەکانی سۆڵەی قەرەداغ ماوەتەوە ، بەڵام نازانم لە سەردەمی کام شێخیاندا بوە ، هەرچەند وا دیارە کە لە سەردەمی شێخ رەسووڵی گەورەدا بووبێت •

وە بۆ نوکتە لە زمانی مەلا ئەبوبەکرەوە دەگێڕنەوە کە حەزی لە کەلانەی پیچك کردوەو ، پیچك لە سۆڵەدا نەبوەو ، کەلانەیان بە پیاز کردوە • ئەویش بە یادی (چۆڕ)ەوە گوتوویە :

پیچك تەڕچك جنیاگ دۆلە
خاسترە لە پیاز سۆلیای سۆلە

جا پاش ماوەیەك ئەگەڕێتەوە بۆ وڵاتی خۆی بۆ دێی چۆڕ ، بەڵام هەر ژیانی بە دڵ نەبوەو ، گەلێ جار دەردی دەروونی خۆی لە عاستی ناباری و ناهەموارایی دەورو بەری خۆیدا دەربڕیوە • بە تایبەتی جافی کۆچەریی ، کە هاوینان چوون بۆ کوێستان و بەسەر مەریواندا رۆیشتوون و کشتوکاڵیانیان خواردوەو بە زایەیان داوە •

خوالێخۆشبوو مەلا ئەبوبەکر یاسای ئەوەی دامەزراندوە کە کوڕەکانی بە مەلا ناوبرێن بۆ زیادەهاندان و هەڵنانیان بۆ خوێندن و فێربوونی زانیاری • وە نەیویستوە بە شێخ یا سەید ناوبرێن و ، زۆر وەصیەتی کردوە بۆ نەوەکانی کە هەمیشە هەوڵ بۆ خوێندن بدەن و لایەنی خوێندن بەرنەدەن •

ئەم ذاتە لە مێژووی هەزارو چواردەی کۆچیدا لە دێی چۆڕ کۆچی دوایی کردوەو ، ئارامگای لە نزیکی چۆڕدایە •

ئەم ذاتە چوار کوڕی لێ بەجێماوە : مەلا عەبدولکەریم و ، مەلا محەمەدو ، مەلا یوسف جان و ، مەحموودجان •

وا باوە مەحموودجان بەر لەوەی ژن بێنێ بە منداڵی مردوە • سێ کوڕەکەی دیکەی نەتەوەیان لێ بوەتەوە • مەلا یوسفجان لە چۆڕ دەرچوەو بەرەو جوانڕو ڕۆیشتوەو ، لە دێی تاوگۆزی دانیشتوەو هەر لەوێش کۆچی دوایی کردوەو ، سەیدەکانی تاوگۆزی‌و هەندێ سەیدی دیکەیش ئەچنەوە سەر ئەو •

وە سەیدەکانی چنارەی شارەزوورو هەندێ سەیدی دەوری سلێمانی ئەچنەوە سەر مەلا محەمەد •

وە مەلا عەبدولکەریم لەبەر بشێوەی ناوچەی مەریوان‌و ستەمی سوپای قزڵباش ماوەیەك دێی چۆڕی بەجێ‌هێشتوەو چوە بۆ سابلاخ‌و ، لەوێوە چوە بۆ شاری وان‌و باش‌قەڵاو ، چەن ساڵێك لەو ناوەدا بوە ، جا گەڕاوەتەوە بۆ مەریوان‌و لە چۆڕدا دانیشتوە تا کۆچی دوایی کردوەو ، گەلێ نەتەوەی لێ کەوتوەتەوە •

مەلا جامی چۆڕیی کە چوە بۆ سابلاخ‌و میربۆداق مزگەوتی سووری بۆ کردوەتەوە ماوەیەك لە شاری قەڵاچوالان بوە کە پایتەختی بابان بوەو ، گەلێ لە نەوەکانی شێخ محەمەدی نۆدێ لە لای خوێندوویانەو سوودیان لێ‌وەرگرتوە • ئیتر نازانم ئەم هاتنەی بۆ قەڵاچوالان لە پێش ڕۆیشتنیدا بوە بۆ سابلاخ ، یاخود مزگەوت‌و مەدرەسەی سابلاخی بۆ بەجێ‌هێشتوەو گەڕاوەتەوە بۆ وڵاتی بابان •

ئەم مەلا جامی چۆڕیی‌یە زانایەکی زۆر گەورە بوەو ، گەلێ نەتەوەی لێ کەوتوەتەوەو ، هەندێکیان لەمەولا باسیان دێ •

یەکێکی دیکە لە نەوەکانی مەلا عەبدولکەریمی کوڕی جەنابی مەلا ئەبوبەکری موصەننیف سەید ئیبراهیم بوە ، کە باپیرە گەورەی حاجی سەید حەسەنی عەللامەی چۆڕی بوەو لێرە بەدواوە باسی ئەکەین •

سەییدحەسەنی چۆڕی

کوڕی سەیید ئیبراهیمی ، کوڕی سەیید عەبدوڕەحمانی ، کوڕی سەیید ئیبراهیم ـ کە لە سەرەتاوە بە میرزا ئیبراهیم ناسراوەو پاش ماوەیەك بە مەلا میرزا ـ کوڕی سەیید عەبدولغەفاری ، کوڕی سەیید ئیبراهیمی ، کوڕی مەلا عەبدولکەریمی ، کوڕی مەلا ئەبوبەکری موصەننیف .

سەیید حەسەن لە دەورو بەری سالی هەزارو دووصەدو پەنجاو پێنجدا لە دێی چۆڕا لەدایك بوەو ، پاش فامکردنەوە لە خانەدانی خۆیاندا دەستی کردوە بە خوێندنو ، قورئانی پیرۆزی خوێندوەو ، دوای ئەوە هەندێ کتێبە وردەی خوێندوەو ، دوای ئەوە دەستی کردوە بە خوێندنی نەحوو صەرفو ، وردەوردە سەرکەوتوەو خودا یارمەتی داوەو ، لە وەرگرتنی زانیاریدا پێشکەوتوو و سەرکەوتوو بوەو ، لە شاری سنەو شارو ناوچەکانی دیکەی کوردستاندا خوێندوویەتیو ، لە نزیکی تەواوکردنی خوێندندا چوە بۆ تورجان لە ولاتی موکریانداو ، لە خزمەتی زانای گەورە مەلا عەلیی قزلجیدا خوێندوویەو دەستی کردوە بە حاشیەی عەبدولحەکیمی شەرحی شەمسییەو ، لە ماوەی چوار سالدا تەواوی کردوە .

بیستومە هەر رۆژێ کە دەرزی خوێندوە لە بەیانییەوە هەتا بانگی نیوەڕۆ خەریکی ئەو دەرزە بوەو جارجار تەواو نەبوەو ، پاش وچاندانی نیوەڕۆ هاتوونەتەوەو دەرزەکەی تەواو کردوە .

بیستومە کاتێ کە عەبدولحەکیمی تەواو کردوە ئیتر مەولانا عەلیی قزلجی فەرموویەتی : رازی نیم لەمە زیاتر دەرزی هیچ کتێبێ بخوێنی ، چونکە ئەوەی مەسئەلەی گرانو بە بایەخی زانیارییەکانی دیکە بێت لە وتنەوەی حاشیەی عەبدولحەکیمدا باس کراوەو ، تۆ تێیگەیشتووی .

ئیتر ئیجازە وەرئەگرێ‌و ئەگەڕێتەوە بۆ چۆڕ بۆ سەر مزگەوت‌و خوێندنگاو شوێنی خۆیان‌و ، لە هەموو لایەکەوە فەقێ لێی گردئەبنەوەو ، بە هەموو جۆرێ لە زانیاری رەوان‌و بە کەڵک‌و ، رەوشت‌و خووی جوان‌و بەرز سوودیان پێ ئەبەخشێ‌و ، دەرزێکی باش دەڵێتەوە • وە کاتێ کە دەرسی بە کوڕەکانی خۆی گوتوە فەرموویەتی : کێ ئارەزووی هەیە با بێت دابنیشێ‌و گوێ بگرێ ، بۆ ئەوە دەرزەکە تایبەتی منداڵەکانی خۆی نەبێ‌و سوودی گشتی ببەخشێ •

ئەم ذاتە گەلێ زانای بەرزی پێگەیاندوە ، وەکوو : سەیید هیدایەتوڵڵای هۆیەیی کە لە پاش خوێندنی زانیاری مەنطیق کتێبێکی وەکوو گەلەنبەوی داناوە کە تا ئێستە بە دەسخەتی‌ی ماوەو چاپ نەکراوە • وە سەیید محەمەدی کوڕی خۆی کە بە ئاغەمحەمەد بەناوبانگ بوە • ئەم ذاتەیش لە باوکی کەمتر نەبوە •

حاجی سەیید حەسەنی چۆڕیی گەلێ دانراوی بەنرخی هەیە ، وەکوو حاشیەی مودەووەنەی لەسەر تەصریفی مەلاعەلی‌و،لەسەر فەریدەی جەلالەدینی سیوطی‌و ، لەسەر (تهذیب المنطق)و عەبدوڵڵا یەزدی‌و ، گەلەنبەوی بورهان‌و ، لەسەر عەبدولحەکیمی شەرحی شەمسیەی‌و،لەسەر ریاضیات‌و ، فەلەکیات‌و ، حیساب‌و ، گەلێ فتوای بەنرخی دەرکردوە بۆ وەڵامدانەوەی ئەوانەی کە داوای فتوایان کردوە • وە نامیلکەیەکی هەیە لە باسی صیفەتی کەلامی ذاتی خودادا ، چ نەفسی‌و ، چ لەفظی ، وە بە موناسەبەوە باسی هەندێ شتی دیکەیشی لە عیلمی کەلامدا کردوە • وا باوە ئەم کتێبەی بە بیست‌و چوار ساڵ تەواو کردوە •

ئەم ذاتە لەگەڵ ئەم کۆششە زۆرەیدا لە دەرزوتنەوەو کتێب‌داناندا لە مەریواندا •• فەرمانی موفتێتیشی بەجێهێناوە ، چونکی شێخولئیسلام بوەو میوانیشی زۆر بوەو ، گەلێ هاتوچۆو ئەمسەرەوسەریشی کردوە بۆ

لابردنی ناکۆکی‌ی نێوان خۆی‌و خزمەکانی چۆڕیی کە لەسەر ئەو زەوی‌یە وەقفکراوە ئازاری دڵیان داوەو شکاتیان لێ‌کردوە •

بە هەرحاڵ ئەم ذاتە ژیانی خۆی لە خزمەتی دین‌و زانیاریدا بەسەربردوە ، هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیست‌و یەکی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوە •

حاجی سەید حەسەن چوار کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە یەکەم : سەید عەبدولقادری شێخولئیسلام • دوەم : ئاغاحسین • سێهەم : سەید محەمەد • چوارەم مەلا عەبدولکەریم •

جا ئاغا سەید محەمەد برنجی مەلا بوە • سەید عەبدولقادریش مەلا بوە ، بەڵام لە پایەی ئاغا سەید محەمەد کەمتر بوە•هەروەها ئاغا حسەین‌و ئاغا مەلا عەبدولکەریمیش تا پلەی مەلای یاسایی بەرزبوونەتەوە •

حاجی سەید حەسەنی چۆڕیی لەگەڵ حەزرەتی شێخ عومەری ضیائەدیندا میانەیان باش بوەو ، زۆر دۆستی‌و خۆشەویستیان لە نێواندا بوەو ، سەید حەسەن خانەقای بیارەی بە (سەفینەی نووح) ناوبردوەو ، ئاموشۆیان بۆ لای یەکدی گەرم بوەو ، گەلێ جار شێخ عومەر چوە بۆ چۆڕ •

لە مامۆسنا مەلا عەبدوڕەحیمی خاڵۆی کوڕەکانی سەید حەسەنم بیست فەرمووی : جارێك شێخ عومەر لە چۆڕدا میوان بوو ، منیش بە فەرمانی سەید حەسەن خزمەتی شێخم ئەکرد • فەرمووی : پاش نوێژی بەیانی لە حوجرەی میواندا خەریك بووم چایم لێ‌ئەناو ، شێخ عومەر لەسەر بەرماڵەکەی خۆی رووەوقیبلە دانیشبوو قاپووتێکی لەبەردا بوو کاتێ لام‌کردەوە دەبینم قاپووتەکە ماوەو شێخ دیار نی‌یە • منیش سەرم سوڕما کە چۆن ئەو ذاتە چوەتە دەرەوەو من نەمزانیوە ! هەرچەند تەماشای ڕێگەو داڵانم کرد کەسم نەدی‌و ، زۆر سەرسام بووم • لەو

کاتەدا لام‌کردەوە بە لای جێگەکەیدا تەماشام کـرد وەکوو پێشوو وا لە جێگەکەی خۆیدا •

ئەوەندەی پێ نەچـوو حاجی سـەید حەسەن هات بۆ حـوجرەو بەرقلیان ئامادەکرا ، لەو کاتەدا شـێخ عومەر فەرمووی : حـاجی سەید حەسەن ئەمڕۆ من چووم بۆ زیارەتی مەولانا مەلا ئەبوبەکری موصەننیفەو، لە نزیکی ئارامگای ئەودا سەیدێکم چاوپێکەوت هات بۆ لامو ، زۆر تکای لێ‌کردم کە دۆعای خێری بۆ بکەم • وە پەنجەیەکی دەستی قرتاوە • جا سەید حەسەن ئەفەرموێت : ئەو سـەیدە باپیرەی من بـوە • لـە کاتی درەوکردندا مار داویە بەو پەنجەیەوەو بڕیاریان داوە پەنجـەی ببڕن بۆ ئەوە ژارەکەی بڵاونـەبێتەوەو کـار لـە لەشـیدا نـەکات ، بە راسـتی (موکاشەفە)کەت راستو رەوانە •

حاجی سەید حەسـەن کاتێ چوە بۆ حـەج هاتوەتە بیارە بۆ ئەوە لەگەڵ حاجی شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عوسمانی سیراجەدیندا بڕۆن بۆ حیجاز • جەنابی شێخ عومەر فەرموویەتی : سـەید حەسەن ! ئاگات لەخۆت بێ لەم سەفەرەدا ، ئەحمـەدی برام تەفرەت نەدا بـە هاوڕێتی • یانی ئاگات لەخۆت بێ بە هاوڕێتی ئەم سەفەرە نەتکا بە موریدی خۆی !

کاتێ ئەڕۆن مەناسیکی حەج بەجێ دێنن‌و لەوێوە ئەچن بۆ مەدینەی مونەووەرەو ماوەیەك لەوێ دەمێننەوە ، رۆژێك حاجی سەید حەسەن بـە حاجی شێخ ئەحمەد ئەفـەرموێت : ئـەی شـێخ وا زانـراوە ئێوە ئەهلی کوشووفاتن‌و ، منیش هەندێك مەبەستم لە دڵدایـە بە زمان دەریان نابڕم ، ئەگەر بە خـزمەت حـەزرەت گەیشـتین‌و مەبەسـتەکانمت پێگەیانـدو وەڵامەکانیان هەرچۆن بوو پێت‌وتمەوە من دڵم دائەمەزرێ‌و باوەڕ ئەکەم •

پاش چەند رۆژێك حاجی شێخ ئەحمەد ئەفەرموێت : سەید حەسەن! سوپاس بۆ خودا بە خزمەتی حەزرەت گەیشتم‌و مەبەستەکەتم عەرزکرد

که ئەوە بوو : ئایا سەید حەسەن سەیدە یا سەید نی یەوتۆ لێی رازیت یا نە ؟ ئەویش فەرمووی : موژدەی بدەرێ کە ئەوەی منەو ئێمەیش لێی رازین •

دەقی شەجەرەی حاجی سەید حەسەن

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على ان من علينا حيث جعلنا بمحض فضله الجميل وكرمه الجزيل خير آل انتسب للاولياء والانبياء ، وجعل حسبنا بحسن لطفه الكامل ، وبتوفيقه الشامل اتباع سنة افضل اجدادنا اعز خلق الله الى الله تعالى محمد المصطفى ـ ص ـ •

فانا الفقير حسن الجورى ، ابن المرحوم السيد عبدالقادر ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن ابراهيم المعروف اولا بميرزا ابراهيم ، وثانيا بملا ميرزا ، ابن السيد عبدالغفار ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد عبدالكريم مؤلف (الواضح) في التفسير ، وانذار الاقران فى الموعظة ، وغير ذلك ، ابن السيد حسن المشهور بالمصنف ، المكني بابى بكر ، ابن السيد هداية الله ، ابن السيد يوسف جان ، ابن السيد يعقوب جان ، ابن السيد هداية الله، ابن السيد محمد جان ، ابن السيد هداية الله ، ابن السيد حسن ، ابن السيد شاه حسين ، ابن السيد حسن(١) ، ابن السيد محمود ، ابن السيد حسن ، ابن السيد جعفر ، ابن السيد بايزيد ، ابن السيد محمد(٢) المشهور بپير خضر ، ابن السيد حسن ، ابن السيد محمود ، ابن السيد موسى ، ابن السيد حسين ، ابن السيد هدل ، ابن السيد خليفة(٣)، ابن السيد منهال ، ابن ماجد الدين ، ابن قاسم ، ابن ادريس ، ابن جعفر الامام الحسن العسكرى ، ابن الامام علي النقى، ابن الامام محمد التقى ، ابن الامام علي الرضا ، ابن الامام موسى الكاظم ••• الخ

---

١ ـ نسخة اخرى (حسن علي محمود)

٢ ـ نسخة اخرى (محمد حسن موسى)

٣ ـ نسخة اخرى (خلف)

شەجەرەی سەیید عارفی چۆڕیی

السید عارف ، ابن السید ابو بکر ، ابن السید طاها ، ابن السید عبدالرحمن ، ابن السید طاها ، ابن السید باوه شیخ ، ابن السید عبدالقادر ، ابن السید محمود ، ابن السید عبدالغفور ، ابن السید مصطفی ، ابن السید حسن ، ابن السید جامی ، ابن السید عبدالکریم ، ابن السید حسن المکنی بابی بکر المشهور بالمصنف الجوری ٠٠٠ الخ

شەجەرەی نەسەبی مەولانا مەلا عەبدولقادری مودەڕیسی بیارە

بەر لە نووسینی شەجەرەکە پێویستە کەمێ تەرجەمەی حاڵی ئەم خاوەن شەجەرە بنووسین ٠

ئەم ذاتە ناوی عەبدولقادری ، کوڕی سەیید عەبدوڕەحمانی ، کوڕی سەیید یوسفەو ، لە دێی کانی کەوەی بازیانا لە دەوروبەری ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو پێنجی کۆچیدا لەدایك بوەو ، پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێندنو قورئانی پیرۆزی تەواو کردوەو ، کتێبە وردەکانی خوێندوە ، دوای ئەوە دەستی کردوە بە زانیارییەکانی نەحوو صەرفو ، لە خوێندندا سەرکەوتوەو ، چوە بۆ شاری سلێمانیو لە خزمەتی گەلێ زانای ئەوێدا خوێندوویەتی ٠ کاتێ گەیشتوەتە پایەی دوایی چوە بۆ هەورامان بە خزمەتی شێخ محەمەدبەهادینی کوڕی حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەدین گەیشتوەو ، تەمەسوکی پێکردوەو ، ئەندازێك تەربیەتی کردوە ٠ وە لە تەوێڵەوە چوە بۆ خزمەتی حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشیو کتێبی گەلەنبەوی بورهانی لە مەنطیقداو ، جەمعولجەوامیعی لە ئوصوولداو ٠٠٠ هەندێ کتێبی دیکەیشی خوێندوە،

جا ئیجازەی وەر گرتووە، چوە لە دێی (کوچك‌چەرموو)دا دانیشتوەو دەرزی گوتوەتەوە،بە یارمەتی‌و خزمەتی (امین‌السادات) کە جەنابی‌سەید سەعدەدین بوو • وە لە راستیدا (امین السادات) مەدرەسەیەکی بۆ رازاندەوە،لە هەموو لایەکەوە فەقێ‌و قوتابی خوێندن روویان تێ‌کردو، مەلا عەبدولقادریش بە شێوەیەکی شیاو دەرزی ئەگوتەوە ، تا لە سالی هەزارو سێصەدو سێی کۆچیدا شێخ عومەر ضیائەدین لە تەوێڵەوە ئەچێ بۆ بیارەو ، خانوو ئەکاتەوەو مەدرسەیەکی باش پێکەوە دەنێ •

لەو مێژوەدا شێخ عومەر نامەیەك ئەنووسێ بۆ مەلا عەبدولقادرو ، مەلا عومەری سەردەشتی‌و مەلا عەبدوڵلای پەسوەیی نارد بە شوێن مەلا عەبدولقادرداو هێنای بۆ بیارەو کردی بە مودەڕیس‌و ، پشتگیر یەکی وەهای کرد کە قوتابی لە هەموو لایەکەوە روویان‌کردە بیارەو ، لێی گردبوونەوەو ، بۆ زیادە رێز گرتن لە مەلای مودەڕیس فاطیمەی کچی خۆی بۆ مارەکردو ، بە هۆی ئەم خزمایەتی‌یە تازەیشەوە گەلێ پایەی لای موریدو مەنسووبەکانی خانەدانەکەدا بەرزتر بووەوەو فەقێ زیاتر لە بیارەدا کۆبوونەوە • بە جۆرێ کە لە ماوەی ژیانی حەزرەتی شێخ عومەردا لە لە سالێ هەزارو سێصەدو سێوە تا هەزارو سێصەدو هەژدە ، کە ئەکاتە پازدە سال ، دەیان فەقێی باشی پێگەیاندو ئیجازەیان وەرگرتو ، بە ناوچەکانی کوردستاندا بلاوبوونەوە بۆ دەرزوتنەوەو خزمەتکردنی ئاینی ئیسلام •

وە لە پاش کۆچی دوایی شێخ عومەرو هاتنی دەوری شێخ نەجمەدین کە تا سالی هەزارو سێصەدو سی‌و حەوتی کۆچی ـ سالی کۆچی دوایی شێخ نەجمەدین ـ ئەکات مەلای بیارە لەم نۆزدە سالەیشدا ژمارەیەکی دیکە مەلای باشی پێگەیاندو بە شێوەی پێشوو بە کوردستاندا بلاوبوونەوە•

وە پاش کۆچی دوایی شێخ نەجمەدین بە ساڵێك مەلای بیارەیش لە بیارەدا کۆچی دوایی کردو لای ئارامگای شێخ عومەردا بە خاك سپێررا •

جا ئەم ذاتە لە رشتەی نەتەوەی مەولانا مەلا ئەبوبەکری موصەننیفەو شەجەرەی نەسەبەکەی - دوای لابردنی پێشەکییەکەی - لەگەڵ خشتەسەری ناوی کوڕەکانیدا بەم جۆرەیە :

السيد محمد طيب الملقب بحسن ، والسيد محمد حبيب الملقب بحسين ، والسيد احمد الملقب بعبد الخالق ٠٠ ابناء الفاضل المدرس ببياره السيد عبدالقادر ، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد موسى ، ابن السيد احمد ، ابن مراد(١)، ابن السيد سيف الدين ، ابن السيد حسين ، ابن السيد على ، ابن السيد رستم ، ابن السيد شهاب الدين ، ابن السيد زبير،ابن السيد جامى ، ابن السيد محمود جان ، ابن السيد حسن الملقب بمولانا ابى بكر المصنف ابن السيد هداية الله ، ابن السيد يوسف جان ٠٠ الخ

لە کۆتایی ئەم شەجەرەوە نووسراوە :

كتبت هذه الشجرة المباركة سنة الف وثلاثمائة واربع وعشرين كتبه حيدر •

ئەم حەیدەرناوە ، شێخ حەیدەری کوڕی شێخ عەلی تەوێڵەیی خەلیفەی حەزرەتی شێخ عوسمان سیراجەدینە •

نوسخەی ئەصڵی ئەم شەجەرەم لای محەمەدئەفەندیی کوڕی خوالێخۆشبوو مەلا حسەینی کوڕی مەولانا عەبدولقادری مودەڕیسەوە بە دەست گەیشتو تەماشام کردو ، نووسەرەکەی یەکێکە لە راسترینی پیاوانی چەرخی خۆی •

---

(١) ئەم ذاتە مەلا مورادی بازیانی یە کە ئارامگای لە دێی (رەشەکان) لە ناحیەی ئالان لە قەزای چوارتای پارێزگای سلێمانیدایە •

هەروەها ئـەو شـەجەرە مـۆرکراوە بـە مۆری کـەلێ لـە بەرزەپیاوانی ئەو چەرخە ، وەکوو شێخ عوسمانی سـیراجەدین و پیاوانی دیـکە ٠

بەڵام بە داخەوە ئەوەیان بەسـەردا تێپەڕیوە کە مەلا جامی کوڕی سەید مەحموودجان نەبوەو کوڕی مـەلا عەبدولکـەریم بـوەو ، سەید مەحموودجان بە گەنجی مردوەو کەسی لە پاش بەجێنەماوە ٠

شەجەرەی بنەماڵەی شێخ ئەحمـەدی ناو جاف

بسم الله الرحمـن الرحيم

السيد حيدر والسيد بكر ابنا السيد جعفر ، ابن السيد احمد المشهور بشيخ (احمدى ناو جاف) ، ابن السيد عـبدالعزيز ، ابن السيد مصطفى المشهور بملا مصطفى ، ابن السيد على المشهور بالملا على كوسه ، ابن السيد خضر الجوارتايي المشهور بالملا خضر ، ابن السيد الملا عبدالكريم ، ابن السيد حسن الجـورى المشهور بمولانا ابى بكر المصنف ، ابن السيد هداية الله ، ابن السيد يوسـف جان ٠٠٠ الخ

بنەماڵەی سەیید عەبدوڕەحیمی مەولەوی

ئەم ذاتە ناوی عەبدوڕەحیمو نازناوی (مەعدوومی)یەو لە کوردستاندا بە (مەولەوی) ناوبانگی دەرکردوە • بە روونی مێژووی لەدایکبوونی نەزانراوە•بەڵام بە گوێرەی هەندێ بەلگەو بەراوردا دەبێ لە دەوروبەری هەزارو دووصەدو بیستو پێنجی کۆچیدا لەدایك بووبێ •

ئەم ذاتە کوڕی مەلا سەعیدی کوڕی مەلا شەریفەو ، لە نەتەوەی مەلا یوسف‌جانی کوڕی مەلا ئەبوبەکری موصەننیفی چۆڕی‌یە •

لای باوکی خۆی قورئانو کتێبە وردەکانی خوێندوە ، دوایی زانیاری‌یەکانی نەحوو صەرفی لە خوێندنگاکانی ئەو ناوەدا خوێندوە • لە سەرەتای خوێندنیدا باوکی کۆچی دوایی کردوە ، ئەمیش لەبەر بەڕێوەبردنی ژیوارو ئیش‌وکاری ماڵەوەیان ماوەیەك دەسبەرداری خوێندن بوە ، دوایی بە یارمەتی خودا دووبارە گەڕاوەتەوە سەر خوێندنو ، چوە بۆ خانەگاو پاوەو ، ماوەیەك لەو ناوچەدا خوێندوویە ، جا چوە بۆ مەریوانو ، دوایی بۆ شاری سنەو ، لەوێشەوە چوە بۆ بانەو ، لە بانەوە گەڕاوەتەوە بۆ شاری هەڵەبجەو سلێمانیو • لە ئەنجامدا لە خزمەتی زانای گەورە مەلا عەبدوڕەحمانی نۆدشیدا ـ کە مودەڕیسی مزگەوتی مەلا ئەمینی مام رۆستەم بوەولە هەمان کاتدا موفتیی رەسمیش بوە ـ ئیجازەی وەرگرتوە •

جا گەڕاوەتەوە بۆ ناوچەی هەڵەبجەو لە چەن دێی نزیکی هەڵەبجەدا وەکوو : چروستانەو ، پریسو ، کانی‌کەوەی شەمێرانو ، کوندەو •••

به مەلایەتی‌و دەرزوتنەوەوە خەریك بوەو ، بە دەم ئەوەیشەوە خەریکی کتێب‌دانان بوەو ، زۆربەی دانراوەکانی لە زانیاری کەلامدایە وەکوو :

١ ـ الفضیلەبە زمانی عەرەبی ، کە دوو هەزارو سی‌و دوو شیعرە لە عیلمی ئوصوولی دیندا .

٢ ـ العقیدة المرضیة . بە کوردی ، دوو هەزار شیعر زیاترە .(١)

مەولەوی لەبەر ئەوە کە زاناو ئەدیب‌و پیاوێکی کۆمەڵایەتی بوە سەفەری شارەکانی : سنەو،سابلاخ‌و ، سلێمانی‌و ، کەرکووك‌و ، بەغدادو، کرماشان‌و ، دەشتی گەرمیان‌و ، کۆساری جوانڕۆو،خێڵەکانی باوەجانی‌و، قوبادیشی بوە .

وە لە سەرەتای ژیانی‌یەوە پەیوەندی تەصەووفی نەبوە ، بەڵام پاش ماوەیەك لە لایەنی شێخ عوسمانی سیراجەدینەوە جاذیبەی رۆحیی بوەو شێخ بە توندیی دڵی بۆ لای خۆی راکیشاوەو ، مەولەوی چوەتە تەریقەتی نەقشبەندی‌یەوەو ، ئەوەند سلووکی کردوە پایەی خەلافەتی دەست‌کەوتوەو ، بوە بە یەکێ لە پیاوە بەنرخەکانی بارەگای شێخ عوسمان‌و ، چرای کۆڕو کۆمەڵی زاناو خەلیفەو موریدو مەنسووبەکان‌بوە .

ئەمەیش بە هۆی ئەوەوە بوە کاتێ خۆی مەولەوی پەیوەندی گیانی نەبوەو ، لە عاستی خۆیەوە هەندێك دوودڵ بوەو ، ئەو واتەی خەلکە کە دراوە بە گوێچکەیدا لە بارەی ئەوەوە کە خۆی‌و خانەوادەی لە سەیدەکانن .. بە لایەوە راست نەبوە . هەتا جارێك نامەیەك بۆ مەلا

---

(١) بۆ زیاتر ئاگاداری لە:ژیان‌و،بەسەرهات‌و ، هاوڕێ‌یی‌و،دانراوو..ی مەولەوی تەماشای بەرگی دووهەمی یادی مەردان بکە . لێرەدا زیاتر بایەخ بە لایەنی بنەچەو بنەماڵەی مەولەوی دراوە .

حامیدی کاتبی شێخ دەنووسێتو، بۆ مەلا حامید دەنووسێت کە عەرزی شێخ بکات : ئێمە وا باوە کە سەیدین ، ئایا ئەم قسە باوە راستە یا نە؟مەلا حامیدیش ئەو مەبەستەی بە شێخ راگەیاندوە ، هەتا شێخ ئەم نامەی بۆ مەولەوی نووسیوەو تێیگەیاندوە کە خانەوادەی ئەوانو ، خانەزادەی (مەللایی)ـ کە شێخەکانی دینی (قلبە)ن ـ ئەوانیش هەروو سەیدنو رشتەی نەسەبیان راستە •

جا مەولەوی هاتوە تەمەسوکی بە شێخ کردوەو ، کەوتوەتە سلووکەوەو بەو بەشو بارە گەیشتوە کە پێیگەیشتوە •

ئەمەیش دەقی نامەکەی شێخە :

جناب مرکز دائرەء اعتقادو ادب ، سید سند صحیح النسب ، زیور طغرای علمو حسب، مولوی ملا عبدالرحیم‌را دعاو سلام می‌فرستیم •

وبعد : صحة نسبة شجرەء طیبەء شما بروضەء مطهرەء خانەدان نبوت نزد حقیر کشفا ووجدانا بدرجەء وضوح رسیدەاست •

وکذلك نسبة طاهرەء لؤالی ظاهرەء خانەوادەی جلیلەء (ملائی) به آن درەء فاخرە ثابتو صحیح گردیدەاست • به حدیکه (کالشمس فی وضح النهار) واضحو آشکاراست ، ومستغنی از بیانو اظهار امثال این فقیر خاکسار • تکرار سؤال اگر چه (والمسك ماکررته یتضوع) دلالت بر تشکیك می‌کند •

کاشکی آن ذات شریف درین خانواده علیه نقشبندیه که سلوکشان عین اتباع سنن سنیەء حضرت مصطفویەاست علیه وعلی اله واصحابه الصلاة والسلام والتحیه •• جهدی می‌کردی ، ؟ ودر صحبت خاك آستان ایشان صیقلی سر آینەء دل عرفان منزل می‌زدید ، تامستغنی از گواهی گواهان خارج می‌شدید •

آفتاب آید دلیل افتاب
گر دلیلت باید از وی رخ متاب

مارا بحمدالله بر آیینەی دل ازین جهت غباری نماندەاست ، در ثبوت این نسبت مذکورة وسوسەو خارخاری نیست •

چون گواهی داد حق چه بودملك
تا بود اندر گواهی مشترك
زانکه شعشاع حضور آفتاب
بر نتابد چشم دلهای خراب

وصلى الله على خاتم شجرة الرسالة ، وخاتمة صحيفة الجلالة ، محمد وآله وصحبه المتأدبين بآدابه • والسلام على من اتبع الهدى •

عثمان

المجددی الخالدی

ئەمەیش دەقی وەڵامەکەی مەلا حامیدی کاتبە :

جناب صاحب والا مناقب خودرا ، بعد از دستبوسی معروض میدارد : که صحیفەء شریفەو عبارات لطیفەء ایشان‌را در خدمت (قطب الزمان علیه الرحمة والرضوان) معروض داشتیم •

فرمودند : که مرا در صحتو ثبوت نسب شریف مولوی‌و طائفەء (ملائی) هیچ شبەو تشکیك نمانده • شبهەو گمان مشکك مصادم بداهت ما نمی‌شود •

نفرت خفاش بی بصر کلف رخسار محبوب مهر انور نمی‌شود • بلکه فی الحقیقه دلیل وجود خورشیداست •

نفرت خفاشکان باشد دلیل
بر وجود آفتاب بس جمیل

وصلی الله علی سیدنا محمد وآله وصحبه وسلم ، وبارك وكرم •

خادم العلماء والفقراء

حامد

مەولەوی پاش ئەوە کە ئیجازەی وەرگرتوەو چوە بۆ دێی چروستانەو ، بوە بە پێشەوای ئایینیو مودەڕیسی شوێنەکە • پاش ماوەیەك لەوێوە گوێزاویەتیەوە بۆ دێی پریس و دوای ئەوەیش کە ماوەیەك مەلای پریس بوە چوە بۆ دێی گوندە لە ناو نەورۆڵی پارچەدا،ماوەیەکیش لەوێ بوە جا چوە بۆ کانی‌کەوەی شەمێران بە خۆشی ئەوەوە کە شێخ عەلی عەبابەیلێیی لەو ناوچەدا بوەو فەرمانبەری میریی بوە •

پاش ماوەیەك مەحموود پاشای جاف ناوچەی شەمێران بە تاپۆ لە حوکومەتی عوسمانی وەرئەگرێو ، ئەیداتە دەست (عوسمانی خالە)و شێخ عەلی دەستەڵاتی بەسەر ناوچەکەدا نامێنێ • جا مەولەوێ ئەچێتەوە بۆ مەڵبەندی ئەصڵی خۆی کە دێی سەرشاتەی نزیکی چەمی سیروان بوو، ئەو دێ یەکێك بوو لە چوار دێی تاوگۆزی کە مەڵبەندی سەیدەکانی تاو گۆزی بوون •

وە لە کۆتایی ژیانیدا لەو شوێنەدا دەمێنێتەوەو ، دوا دوایی تەمەنی خۆی لەوێدا بەسەر دەبات ، لەگەڵ ئەوەیشدا کە گەلێ تەلاش کراوە بۆ ئەوە کوردستان بەجێ بێلێو بەرەو عەجەم بڕوا •

مەولەوی لە دە ساڵەی دوایی ژیانیدا تووشی سێ کۆسپی گەورە بوە :

١ - کۆچی دوایی عەنبەرخاتوونی خێزانی، کە ئەم کارە بە تەنها قیامەتی مەولەویی پێ هەڵساوەو، ئەو دڵە ناسکەی شکاوەو ، رووی رۆشنی دنیای لەبەرچاودا لێڵ بوە .

٢ - دوای کۆچی دوایی عەنبەرخاتوون کوێریش بوە ، کە ئیتر بە یەکجاریی دنیای لێ تاریك بوەو ، دیمەنی جوانی رەنگاورەنگی وەرزەکانی کوردستان، کە هەوێنیدەیان پارچە شیعری شاکاری بوون، بە پەردەیەکی رەش داپۆشراوەو ، هەر ئەوەی بۆ ماوەتەوە بە بەختی رەشی خۆیدا هەڵبدات .

٣ - کۆچیدوایی خۆی کە بە کارەساتێکی دڵتەزێنو نابار بوە .

دەگێڕنەوە : کاتێ ئەچێ بۆ پرسەی دۆستێکی لە دێی بریس بە سواری وڵاخێکەوە دەبێتو ، لە لای دێی هانەسووورەدا دارتوویەك بوە لقێکی لێ لاربوەتەوە بۆ سەر ڕێگەکەو ، مەولەوی خۆی ئەوەی زانیوە ، بە هاوڕێکەی گوتوە : کە گەیشتینە لای ئەو دارتوە پێم بڵێ با سەر دانەوێنمو ئەو لقەدارە لێمنەدا . بەڵام بە داخەوە کابرا ئەو قسەی مەولەوییەی بیردەچێتو ، کاتێ مەولەوی بە خۆی زانیوە ئەو دارە لارە داویەتی لە سنگیو پشتی بردوە بە دواداو پشتی شکاندوەو ، بەو ئازارە سەختە گیانی پاکی بە پەروەردگاری خۆی سپاردوە .

مەلا حامیدی کاتبی شێخ بەم جۆرە مەولەویی لاواندوەتەوە :

آسمان گر خون ببارد بر وفات مولوی
زيبد ار برگ سيه‌پوشند اهل دنيوى
مجمع علمو عبادت ، مخزن صدقو صفا
مظهر عقلو درايت ، مير ملك معنوى

پی‌روی شرعی محمد ، شیخ اولادی حسین
سالك راه طریقت در طریق اخروی
فارس نظم قصاید در حقیقت در مجاز
ریزه‌خوار خوان جودش صد أمیر دهلوی
بهر تأریخ وفاتش آن‌قدر کردیم فکر
کاسمان (غش) کرد بر مرگ مولوی
۱۳۰۰هـ

باوکی مەولەوی کە مەلا حەمەسەعید بوە سێ کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : مەلا سەعدوڵلاو ، مەلا عەبدوڕحیم ـ مەولەوی ـ ، مەلایوسف .

لە مەلا سەعدوڵلا دوو کوڕ بەجێ‌ماوە : عەبدولکەریمو ، محەمەد . لە عەبدولکەریم صۆفی فەتاح بەجێ‌ماوە.وە لە محەمەدسەید عەبدوڕەحیم بووبوو . وە لە عەبدوڕەحیم چوار کوڕ بەجێ‌ماوە .

دەربارەی نەوەی مەلا یوسف هیچم دەست‌نەکەوتوە .

مەولەوی چوار کوڕی بوە : شێخ محەمەدی گەورەو ، شێخ محەمەدی بچووکو ، سەید عەبدوڵلاو ، سەید هیدایەت . جا لە شێخ محەمەدی گەورە شێخ محەمەسەعید بوەو لە هادی شێخ محەمەد بوە .

لە شێخ محەمەدی بچووك سەید عەلی بوەو ، لە سەید عەلی سەید مەحموودو ، سەید جەمیلو ، سەید نووری بوە .

جا لە سەید مەحموود سەید عەبدوڕەحمانو ، سەید عەبدولقادرو، سەید لەطیفو ، سەید رەئووف بوە .

وە لە سەید جەمیل ئەحمەدو ، عەبدوڵلاو ، صەدیقو ، عەبدولقادر بوە .

وە سەید نووری منداڵی نەبوە •

وە لە سەید عەبدوڵلا سەید محەمەدو ، سەید کاك ئەحمەدو ، سەید فەتاحو ،سەید حەسەنو،سەید مصطەفاو،سەید عەبدوڕحیم بوە •

جا لە سەید محەمەد جەلالو موحسین بوە • وە لە سەید کاك ئەحمەد سەید محەمەدو ، لە سەید فەتاح عەزیزو ، محەمەدو ، ئەنوەر بوون •

وە سەید هیدایەتی کوڕی مەولەوی منداڵی نەبوە •

ئەمە دەقی شەجەرەی مەولەوی یە :

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدا لمن تنزه في كنه ذاته عن ان ينتمي اليه العقل بالطلب ، وشكرا لمن تقدس عن ان ينتمي الى نسب او ينتمي اليه نسب •

واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له الخالق بالقضاء والقدر ، وان سيدنا محمدا عبده ورسوله النسيب الاذكى الاطهر • صلى الله عليه وعلى اصحابه المتعززين بانتسابهم اليه ، المتذللين كالتراب تحت قدميه •

وبعد : فان شجرة ثمرتها حصول المعرفة للجنان ، ودوحة غصنها الوصول الى غرفة الجنان ، ثناء السلسلة العلية النبوية ، ومدح السلالة الجليلة العلوية ، ولكن لما ماجت بحور الايات والاخبار ، وامتلأت انهار السنن والاثار بجوار مناقبهم العلية ، ولآلى معاليهم المتلألئة المتوالية ، •• صار مديح امثالنا من القاصرين في حقهم قصورا ، وثناء اشباهنا من الصاغرين لهم جهلا وغرورا ، كيف ومن وجوه شرف المنسوب شرف المنسوب اليه ؟واداؤه ممالاتسلط للعقل عليه !

ارى كل مدح في النبى مقصرا
وان بالغ المثنى عليه واكثرا
اذ الله أثنى بالذى هو اهله
عليه ، فما مقدار مايمدح الورى ؟

فلنصرف عنان البيان الى المقصود ، ولنتخذه وسيلة الى شفاعة صاحب المقام المحمود • ونقول :

طالما كانت شجرة نسب السادات التاى جوزية يابسة مختفية فى زاوية الكتمان ، كأنما نسجت عليها عناكب النسيان • فاتخذها الايام ظهريا ، وجعلها نسيا منسيا ، واخفاها الانام فى مجهول الزوايا فكأنما استغنوا عنها بما فيهم من الكمال والمزايا • بينما كانت كذلك اذ اورقت اغصانها ، ونمت وبرزت افنانها ، فوجدت من طرف السادة الجورية والجوارتائية اولاد قطب عصره عند المنصف والمتعسف ، المولى المعروف بملا ابى بكر المصنف قدس الله تعالىسره ! وافاض علينا بره • وزيادة على اشتهار الانتساب عند اولى الالباب صحت شجرة السادة التاى جوزية بشهادة ذوى الاقدار العلية ، والشرف والسيادة الجلية،السادات اولى السعادات الجورية، حيث قالوا فى شهادتهم واصح روايتهم : ان جناب جدنا الامجد الاعلم الارشد : قدوة علماء الدين ، صاحب وراثة سيد المرسلين ـص ـ العالم الربانى والعارف الصمدانى ، صاحب التاليفات الفائقة والتصنيفات الرائقة ، مقبول المعاند والمنصف : السيد حسن المعروف بملا ابى بكر المصنف ـ قدس سره ! قد تزوج درة درج العصمة والخدارة ، ودرية برج العفة والطهارة ، بنت جناب القطب الربانى والغوث الصمدانى الشيخ ميكائيل الدودانى ـ قدس سره ! ـ التى ماسمح بمثلها الزمان المسماة ب (خاتون جهان) ، فتولد منها الجامعان للكمال البعيدان عن النقصان : الملا عبدالكريم، والملا يوسف جان • والسادة الساوجبلاغية والجوارتائية ، من نسل المورد للرحم العميم المولى عبدالكريم • وهو قد مات بجور ، ودفن فى جوار والده الماجد فيها ، وقبره معروف يزار ويتبرك به •

ولكن المولى يوسف جان لما غلب بالفتوة والشباب والحدثان على نفسه داعية الركوب والاصطياد ، وكان ذلك خلاف رأى والده الماجد النقاد •• انتقل الى جده الامجد الشيخ ميكائيل بهذا القال والقيل ، ثم بعد ذلك انتقل الى ارض الروم فى جوار خاله الشيخ سعد التاى جوزى تارك العادة والرسوم ، وحصل له فيها اقطاعات ووظائف ، وصلات وعوارف • والسادة التاى جوزية من نسل ملا يوسف جان ـ رحمه الملك المنان ! ـ •

وهو قد مات بتاى جوز ودفن في جوار خاله الشيخ سعد غفر الله لهما • انتهى مضمون شهادتهم •

واعلم انه لما نطقت صحاح الاخبار ، ووردت اخبار الاحبار بوجوب محبة اهل البيت النبوى ، وتحريم بغضهم بالتحريم القوى ، ونص عليه فى ماحكى عن الشافعى ـرضـ من قوله :

يا اهل بيت رسول الله حبكم
فرض من الله فى القرآن انزله

فلا جرم كان حفظ نسبهم الشريف ، وكتابة انتسابهم اللطيف، مما فيه مصالح عامة المسلمين كيلا يضيعوا حقوقهم ، حتى يكرموا من حيث البضعة عدولهم وفسوقهم • فلذا جرى على هذا السنن السلف ، واقتدى بهم الخلف • اللهم اجعلنا من جملة خادمى اهل البيت النبوى ، ومن زمرة منتسبى مخلصى المنتسبين الى النسب العلى العلوى • ومن علينا بالفناء فى محبة الساقطين فى ديارهم بفناء دارهم الفائزين بكمال قرب جوارهم ، وطرف جدارهم آمين يامجيب السائلين !

فنقول ـ وبالله التوفيق ـ : وممن فاز بسعادة نسبة السيادة، الاعز الارشد ، والاعلم الاحلم الامجد ، صاحب الشمائل الحميدة ، والفضائل الكثيرة العديدة ، مدرك المنطوق والمفهوم ، جامع المنثور والمنظوم : السيد عبدالرحيم المعروف بالمولوى المتخلص بالمعدوم ، عفا عنه القيوم • ولد ذى الرأى السديد والعقل الاكيد : السيد سعيد• غفره مالك يوم الوعيد• ولد المرحوم المنيف : السيد شريف• غفره الملك اللطيف ، ولد المرحوم المسعود : السيد محمود • رحمه الملك المعبود • ولد المغفور الكامل الايمان : السيد يوسف جان • غفر له المنان • ولد واصل درجة اليقين : السيد جمال‌الدين • عفا عنه القوى المتين • ولد البازل جهده فى متابعة سيد المرسلين ـصـ: السيد كمال‌الدين ، حفه بمغفرته غافر المستغفرين ! ولد منبع العلم والايمان : السيد ملا يوسف جان ، رحمه الملك المنان ! ولد صاحب العلوم الباطنة والظاهرة ، معدن الكشوفات والكرامات الباهرة • ذى التصانيف الدقيقة ، والتآليف الحقة الحقيقة ، الحبر الوفى والعالم العامل الولى، المحقق المدقق بالاتفاق، السيد حسن المعروف بملا

ابى بكر المصنف فى الافاق قدس سره العـليم الخـلاق ! ولد صلب المنور قلبه بنور الله : السيد هداية الله ، حفه بمغفرته الله ، خلف منبع التقي والزهد والايمان ، السيد يوسـف جان ، من الله تعالى عليه بالرضوان • فى غرف الجنـان ، ولد كامل الايقـان : السيد يعقوب جان ، غفره المنان • ولد مشـرق نور الله : الســيد هداية الله ، اعانه بعفوه الله • خلف مركز العرفان السيد محمـد جان ، حفه الله تعالى بالاحسان • ولد مطلع شمس محبة الله : السيد هداية الله • ولد المرحوم المؤتمن السيد حسن ، رحمه ذو المنن لؤلؤ صدف الشرف فى العلم والعين ، شاه حسـين ، خلف الارشـد المؤتمن : السيد حسن ، من عليه ذو المنن ، خلف المرحوم المطهر الســيد جعفر غفره الله الاكبر ، خلف جامع نعوت المـزية والمـزيد ، السيد ابى يزيد • عفا عنه يوم الوعيد • خلف شيخ مشايخ الزمان قطب دائرة الدوران ، غوث الامن والامان ، الولى الكامل المكمل الواصل المجاهد السيد محمد زاهد ، قطب الارشـاد المعنوى ، المعروف ببير خضـر الشاهوئى ، قدس سره وافيض بره !

ووجه تسميته على ماقاله العالم الربانى والاعلم الصمدانى ، مقبول المتسعف والمنصف ، المولى ابى بكر المصـنف هو : ان الامـير مقرب الدين كان امير زمانه ، فأوقد نارا عظيمة لتجربته وامتحانه ، فأمر بايقادها بحيث تحرق كل من يدانيها ، والقاء الســيد محـمد زاهد فيها ، فلما كملت حيثية وراثته الجليلة كمالا تماما ، صارت النار فى حقه بردا وسلاما • فتحيرت اركان دولته ، وقالوا له بالفارسية :

« شاها ديدى چگونه شخصى‌است بزرگ ؟! » فقال بها :

« شاه من نيستم شاه اوست » فمن ذلك الوقت لقب ب (پيرخضر شاهو)•

وايضا الجبل الموسـوم ب (شـاهو) كان اسـمه فى الاصـل (گنجوية) فلما اتخذه السيد المذكور محلا لنفسـه ، وسـكنا ليومه وغده وامسه ، سمي ب (شاهو) تسمية للمحل باسم الحـال ، كما هو دأب اهل اللسان والكمال •

وجناب بيرخضر خلف المرحوم المسعود : السيد محمود ، صانه عن الحساب الملك المعبود • ولد المطهر المظفر السـيد جعفر ، غفره الله العلى الاكبر • ولد من ارتفع عنه حجاب البين : السيد حسين ، عفا عنه رب العالمين • ولد المرحوم المسـعود السيد محمـود ، حفظه

يوم الجزاء الملك المعبود ! خلف مشمول نعمة اللـه : السيد رحمة الله ، رحمه الله ! ولد المتصف بالمصابرة على موجب الاسى ؛ السيد موسى ، حفظه يوم الجزاء عما اسا • خلف رافع حجاب البين : السيد حسين • عفا عنه بعز جـده منور المشرقين • ولـد الخلي عن العلل السيد بدل • المتصف بالعز المتمادى ، المشهور بالعادل الهادى • عفا عنه الهادى •

خلف المرحوم ذى اللطيفة ، المشهور بالخليفة : السيد خلف ، حشره فى زمرة السلف ، ولد مطلع الافضال ، السيد منذر المعروف بالمنهال ، عفا عنه ذو الجلال والجمـال • ولد شمس فلك اليقين السيد ماجدالدين ، رحمه رب العالمين • ولد سالك مسالك الدين القويم • السيد عبدالرحيم ، رحمه الـرب العظيم • خلف ذى المجد والمراسم السيد قاسم ، شـفع فيه جده ابو القاسـم • خلف مدرس مدرسة التقديس : السيد ادريس ، حفظه رب المرؤوس والرئيس • ولد المزكى المطهر السيد جعفر ، رحمة الله عليه ، وأثابه مما لديه • ولد من هوعلى مدارج حق اليقين مرتقى ، الامام الهمام الامام علي النقى • خلف الامام التام الوفي الوقى ، الامام محمد التقى • خلف المتصف بمقام الرضا والارتضاء ، الامام علي موسى الرضاء •

ولد من عجز عن مناقبه الناثر والناظم الامام موسى الكاظم • خلف من هو بالحق ناطق ، الامام جعفر الصادق • خلف ذى العرفان الوافر والمجد المتكاثر ، الامـام محمـد الباقر • ولد من هو ملجـأ الاسلام والدين ، ومنبع العرفـان واليقـين ، الامام الهمـام زين العابدين • ولد فلذة كبد نور المشرقين والمغربين ، وقرة عين سـيد الثقلين ، كاشف الغطاء بنور القلب عن البـين ، السـبط النجيب الحسيب السعيد ، الخـائف عن يوم الوعيـد ، مع ماحواه من النور المزيد ، الامام حسين الشهيد • من صلب امير المؤمنين وامام المتقين ، اسد الله الغالب علي ابن ابى طالب ، وترائب سيدة نساء العالمين ، حائزة اعلى درجات القبول ، (فاطمـة الزهراء البتول) • ابنة من بظهوره ظهر البهاء والصفاء ، ومنه كشف عن الاعيان غطاء الخفاء ، روح الوجود ، حبيب المعبود ، صاحب المقام المحمود ، سيدنا وسندنا ، ملاذنا ومعاذنا فى معاشنا ومعادنا : حضرة محمـد المصطفى سـيد الانبياء • على جمـاله وكماله وعلى اصحـابه بعد آله ازكى صـلاة وسلام وثناء • واذ قد وصل القلم الى حقيقته ، والعقل الى ماهيته ،

تحير من مهابته ، فلم يعـدل عن هذا مخافة النـدم ، ولو انتهى الى حضرة خليفة الله ابى البشر سـيدنا آدم • عليه السـلام مع سـيد الانام • اللهم صل وسلم وبارك على سيدنا محمد وعلى آله ، وعترته واصحابه وتبعته اجمعـين • واغفر بحـرمته لامته قاطبة ، لاسيما لافقر اهل العصيان احمد بن عبدالرحمن[1] •

شەجەرەی هەندێ لە تاوگۆزی‌یەکان لە نەوەی مەلا یوسف‌جان :

السيد الملا عزيز ،ابن السيد احمد ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد شريف ، ابن السيد ابراهيم ، ابن السيد مـريد ، ابن السـيد يار احمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد محمد حسن ، ابن السيد كمال الدين ، ابن السيد جمال الدين ، ابن السيد كمال‌الدين ، ابن السيد جمال‌الدين ، ابن السيد كمال‌الدين ، ابن السيد الملا يوسف جان ، ابن السيد حسن المعروف بملا ابى بكر المصنف ، ابن السيد هداية الله •••• الخ •

شەجەرەی سەیدەکانی مەلایی بە خەتی مەولەوی ، نووسراوی

ساڵی ١٢٦٩ ك •

بسم الله خير الاسماء

والحمد لله ملأ الارض والسماء ، والصلاة والسلام على سيد السادات وافضل الانبياء • محمد وآله وصحبه البررة الاتقياء •

وبعد : فقد صرح الشيخ ابن حجر ـ رحمه اللـه تعالى ـ فى مواضع فى تصانيفه بما حاصـله ، وفى مواضـع بما لفظه : « من ادعى نسبا ولم يشتهر بغيره •• سمع دعواه » •

فهؤلاء الذين تاتى كتابة نسـبهم قد بلغ انتسابهم الى السـيد خضر المشتهر بملا خضـر الجوارتائى حد الاستفاضـة والتواتر من الرجال العدول والرواة الثقاة ، وما كانوا مشتهرين بغيره •

وانتساب السيد خضر الى حضرة الامام حسين ـرضـ ثابت فيما رأينا فى شجرات متعـددات مكتوبات ممهورات بخطـوط ومـهور السادات والعلماء والفضـلاء ، ومنقول فيما سـمعنا من العلمـاء

---

١ ـ ئەم ئەحمەدە عەلامە ئەحمەدی نۆدشی‌یە •

العاملين والفضلاء الكاملين (وما شهدنا الا بما علمنا ، وماكنا للغيب حافظين) •

على ان حفظ النسب لتعلق بعض الاحكام الفقهية به كالكفاءة فى النكاح وغير ذلك ، كما لايخفى على اهله امر مهم ، وان خدمة ذوى القربى واهل البيت النبوى حكم محبوب مستحب ، بل فرض كما يستفاد مما يأتى ؛ فلذلك سمعنا فضائلهم ، واطعنا امرهم ، وكتبنا سلسلة نسبهم الشريف ببناننا ، واعتقدناه بجناننا ، فقلت بلساننا : من طائفة (ملائى) السيد مصطفى ، ابن السيد حسن ، ابن السيد صالح ، ابن السيد محمد، ابن السيد مصطفى التايجوزى، ابن السيد محمد النارواوى ، ابن السيد خضر الجوارتائى المشتهر بملا خضر ، ابن السيد عبدالكريم ، ابن السيد حسن المشتهر بمولانا ابى بكر المصنف ، ابن السيد هداية الله ابن السيد يوسف جان ، ابن السيد يعقوب جان ، ابن السيد هداية الله ، ابن السيد محمد جان ، ابن السيد هداية الله ، ابن السيد حسن ، ابن السيد شاه حسين ، ابن السيد حسن ، ابن السيد محمود ، ابن السيد حسن ، ابن السيد جعفر ، ابن السيد ابى يزيد ، ابن السيد محمد المشهور ببيرخضر(١) •••• الخ

---

(١) مەولەوی لەسەر ناوی پیرخضر نووسیویە : شجرهء نسب پیرخضر در نسخهء دگر که صحیحو بی ترکاست و تغییری در سی. بدلو،سید خلیفەو ، سید حسنو تقدیمو تأخیری در سید محمودو سیدحسن دارد ، تا بسید منهال میرسد این است : پیر خضر ، ابن السید محمود ، ابن السید جعفر ، ابن السید حسین ، ابن السید محمود ، ابن السید رحمة الله ، ابن السید موسی ، ابن السید حسین ، ابن السید عادل ، ابن السید خلف ، ابن السید منهال •

الطائفة الملائيـة

ان الطائفة الملائية[١] من نسل السيد الملا مصطفى ، ابن السيد الملا حسن ، ابن السيد صالح ، ابن السيد محمد ، ابن السـيد الملا مصطفى التاى جوزى ، ابن السيد الملا محمد الناراوى ، ابن السيد الملا خضر الجوارتائى ، ابن السيد الملا عبدالكريم الجـورى ، ابن السيد حسن المكنى بابى بكر المشهور بملا ابى بكر المصنف •

السيد الملا مصطفى

المشهور بملا مصطفى الشميرانى ـ وهى قرية قرب شهرزور ـ[٢] وللسيد الملا مصطفى هذا اولاد وهم : السيد عبدالرحـمن ، والسيد على ، والسيد احمد ، والسيد محمد • وبنت واحدة اسمها (عائشة) • كما ان للسيد محمد ابن الملا مصـطفى ولدان : هما السـيد محمود والسيد يوسف •

والملا مصطفى هذا ابن السيد حسن المشهور بملا حسن وهو ابن السيد صالح المشهور بملا صالح • وله اولاد ، وهم : السـيد المـلا حسن ، والسيد حسين ، والسيد الياس ، والسـيد محمد ، كما يظهر لك من اجداد الاحفاد •

والسيد سليم ابن السيد عبدالقادر ، ابن السيد حسـين ، ابن السيد صالح •

والسيد عبدالقادر ابن السيد محمد سعيد ، ابن السيد الياس ، ابن السيد صالح •

والسيد محمد ابن السيد مؤمن ، ابن السيد عثمان ، ابن السيد محمد ، ابن السيد صالح • (اولئك اولاد السيد صالح) •

---

(١) ئەم بەشی بنەماڵەی (مەلائی)یە بە خەتی مەولەوی بوو ، ئێمەیش وەك خۆیمان نووسیو وەرمان نەگێڕا سەر زمانی كوردی •

(٢) ئەمە لەو سەردەمەدا وا گوتراوە ، بەڵام ئەم دێ دوایی ـ لەناو چەند دێیەكی سەر بە شەمێراندا ـ بە دێی (ئەحمەدبەگ) ناسرا •

واما الاحفاد : فالسيد محمد ، والسيد احمد ابنان للسيد سليم والسيد حمزة ، ابن صالح ، وصالح وعبدالكريم ابنان للسيد حسين ابن السيد صالح .

والسيد علي ابن السيد مصطفى ، ابن السيد حسين ، ابن السيد صالح .

والسيد عبدالفتاح ، والسيد معروف ، والسيد عباس ، ابناء للسيد محمد سعيد ابن السيد الياس ابن السيد صالح .

كما ان السيد عبدالصمد والسيد عبدالله والسيد فرج اولاد السيد عبدالفتاح .

والسيد صالح ابن السيد عبدالصمد .

والسيد محمد ابن السيد عبدالله .

والسيد محمد امين ابن السيد عثمان ابن السيد الياس .

والسيد محمد صالح والسيد احمد هما ولدا السيد محمد أمين

والسيد محمود والسيد صالح والسيد احمد ابناء السيد محمد.

والسيد عبدالعزيز ، والسيد علي ابنا السيد صالح ، ابن السيد عثمان .

والسيد صالح ابن السيد محمد .

وللسيد محمد اولاد ، وهم : السيد مصطفى ، والسيد حسين ، والسيد يوسف ، ولهم سلالة كما يلي :

السيد محمد ابن عبدالرحمن ، ابن السيد يعقوب ، ابن السيد مصطفى ، ابن السيد محمد .

والسيد معروف ، والسيد عباس ، والسيد عبدالقادر ، ابناء السيد سليم ابن السيد عباس ، ابن السيد مصطفى ابن السيد محمد.

والسيد عبدالله ابن السيد حيدر ، ابن السيد عبدالله ، ابن السيد مصطفى ، ابن السيد محمد .

والسيد عبدالعزيز ، والسيد خضر ، ابنا السيد مصطفى ابن السيد خضر ، ابن السيد مصطفى ، ابن السيد محمد .

والسيد احمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد احمد ، ابن السيد مصطفى ابن السيد محمد .

والسيد علي ، والسيد عبدالرحيم ، والسيد محمود ابناء السيد رسول ، ابن السيد محمود ابن السيد مصطفى ابن السيد محمد . والسيد محمد ابن السيد سليمان ، ابن السيد امام ، ابن

السيد محمود ، والسيد عارف ولدا السيد سليمان ، والسيد محمود ولد السيد عارف ، والسيد عبدالله ولد السيد سليمان •

والسيد رسول ابن السيد حسين ، ابن السيد يعقوب ، ابن السيد حسين ، ابن السيد محمد •

والسيد عبدالقادر ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السيد محمود ابن السيد مصطفى المشهور بملاله ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد محمد •

وللسيد اسماعيل اخ وهو السيد شريف ، وللسيد شريف ابن هو عبدالكريم •

وللسيد سليم اخ وهو السيد علي ، وللسيد علي ابن هو السيد محمد ، وله ابن وهو محمد صالح ، وله اولاد وهم : السيد فتاح ، والسيد عارف ، والسيد رشيد •

السيد مصطفى التاى جوزى

المشهور بملا مصطفى وكان ــ قدس سره !ــ صاحب كرامات، وخوارق عادات ، و (تاى جوز) قرية من قرى (جوان رود) ودفن ــ رحمه‌الله تعالى ! ــ فيها •

وكان له ولدان : السيد محمد ، وقد كتبنا نسله • والسيد (يار احمد) ونسله كما يلي :

السيد علي محمد ، والسيد محمد ، والسيد يار محمد ، والسيد يار احمد ، والسيد حيدر ، والخمسة اولاد لمحمد ابن السيد حيدر ، ابن السيد يعقوب آقا ، ابن السيد يار احمد ، ابن السيد مصطفى التاى‌جوزى •

والسيد بهرام ابن‌السيد ملا مصطفى‌ابن احمدابن السيد ياراحمد ابن السيد مصطفى التاى‌جوزى •

والسيد محمد امين ، والسيد محمد سعيد ، والسيد سليمان ابناء السيد قيتولى ، ابن السيد حيدر ، ابن السيد يعقوب ، ابن السيد يار احمد ، ابن السيد مصطفى التاى‌جوزى •

والسيد يعقوب ، والسيد محمد خان ، والسيد محمد ، والسيد معروف ، وهم ابناء السيد عبدالمحمد ، ابن السيد حيدر ، ابن السيد يعقوب ، ابن السيد يار احمد ، ابن السيد مصطفى التايجوزى •

السيد محمد النا راوى

المشهور بملا محمد الكوسج ، وكان ـ قدس سره ! ـ صاحب كرامات • وكان له اولاد منهم : السيد مصطفى ، وقد ذكرناه ونسله • ومنهم : السيد احمد الجنى ، والسيد الياس ونسلهما كما يلى :

السيد حسن والسيد حسين ، والسيد عبدالعزيز،والسيدمحمد سعيد • والسيد كاكا علي ، والسيد محمد • واولائك الستة ابناء السيد مصطفى ، ابن السيد علي ابن السيد محمد ابن السيد احمد الجنى ، ابن السيد الملا محمد الناراوى •

والسيد محمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ابن السيد الملا محمود الناراوى •

والسيد حسين ، والسيد محمد ، ابنا السيد عمر ، ابن السيد عثمان ، ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى •

والسيد محمد والسيد مصطفى ابنا السيد علي ، ابن السيد الياس ، ابن السيد علي ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السيد محمود، ابن السيد الياس ، ابن الملا محمد الناراوى •

والسيد عبدالقادر ، وعبدالعزيز ، ونادى ، ابناء السيد محمد، ابن السيد احمد ، ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى •

والسيد عثمان والسيد كاكه خان ابنا السيد علي ، ابن السيد عثمان ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى •

والسيد عبدالله ابن السيد عثمان ، ابن السيد ابى بكر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى •

والسيد عبدالقادر ابن السيد عبدالله ، واخوه السيد محمد ابنا السيد مصطفى ، ابن السيد عمر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى •

وللسيد محمد ابنان : السيد احمد ، والسيد محمود ٠

والسيد عبدالقادر ، وابراهيم ، ومصطفى ابناء درويش محمد وهو واخوه السيد يوسف ابنا السيد علي ، ابن السيد عمر ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى ٠

والسيد احمد ، ابن السيد شريف ، ابن السيد بيره ، ابن السيد محمود ، ابن السيد الياس ، ابن السيد الملا محمد الناراوى ٠

وكانت شجرة الطائفة الملائية ممهورة بمهرجم غفير من فضلاء العصر في وقته مثل : المرحوم كاك احمد الشيخ ٠ والمولوى،وعلماء العصر في السليمانية وشهرزور وغيرهما ٠ ولا داعي الى تعدادهم هنا ٠ اكتفاء بما في شجرتهم ٠

شەجەرەی ساداتی چنارە لە قەزای دەربەندیخانــدا :

ئەم بنەماڵە لقێکن لە بنەماڵەی مەلا ئەبوبەکری موصەننیفی چۆڕیی مەریوانیو ، لەسەر بناغەی دەقی شەجەرەکەیان لە نەوەی مەلا محەممەدی کوڕی مەلا ئەبوبەکری موصەننیفنو یەکەم کەسێ لەم بناماڵە کە هاتوە بۆ دێی چنارە سەید نیظامەدین بوە کە مرۆیەکی باشو زاناو بەڕێز بوە •

وە هەرچەند بە وردیی مێژووی هاتنی بۆ دێی چنارە نەزانراوە ، بەڵام لەسەر تەماشای هەندێ بەڵگە ؤا دەردەکەوێ کـە لە دەوروبەری هەزارو دووصەدی کۆچیدا بووبێ ، وە ئەم بنەماڵە لەو کاتەوە دامەزراون لە چنارەدا هەمیشە خوێنـدەواریان لێ نەبڕاوە ، بەڵام لەبـەر ئـەوە کە خەڵکی ئەو دێیە خەریکی ئیشوکارو کشتوکاڵ بوون ئەگەر خوێندەواری باشیان تێدا هەڵکەوتبێ لە چنـارەدا نیشتەجێ نەبوەو چـوە بۆ دەرەوەی ئەو نـاوە •

ئەمەیش شەجەرەکەیانە :

بســم الله الرحــمن الرحــيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعــين •

وبعد : ان الله تعالى جعل المرشد العالم الفاضل الكامل المحقق المدقق الشيخ سيد نظام الدين من جلابيــب كرمه ، وشـآبيب نعمه منخرطا فى سـلك بيت الـذين اذهب اللــه عــنهم الرجس وطهرهم تطهيرا •

فنشهد امتثالا لاية : (ولاتكتموا الشـهادة) انه ابن الســيد مولانا ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد سـليمان ، ابن السيد بابا شيخ ، ابن السيد علي ، ابن السيد محمـود الملقب بمـولانا ، ابن السيد محمد ، ابن السيد حسن المسمي بملا ابى بكر المصنف ، ابن السيد هداية الله ••••

سەیدەکانی کەس نەزانی لای سەقز

بۆ ئاگاداری بزانن کە شێخەکانی کەس نەزانی سەر بە قەزای سەقز کە یەکێ لەوان شێخ نەجمەدینی کوڕی شێخ شەمسەدینە ئەوانەیش لە نەوەی مەلا محەمەدی کوڕی مەلا ئەبوبەکری موصەننیفن و ، لەگەڵ شێخەکانی چنارەی شارەزووردا لە شێخ مەحموودی ناسراو بە (مەولانا)دا یەك ئەگرنەوە ، چونکە شێخەکانی دێی چنارە ئەچنەوە سەر سەید عەلیی کوڕی سەید مەحموودی بە مەولانا بەناوبانگ ، وە شێخەکانی کەس نەزانیش ئەچنەوە سەر شێخ شەمسەدینی کوڕی سەید مەحموودی ناسراو بە مەولانا ، بەم شێوە ئەڵێن :

شێخ نەجمەدینی ، کوڕی شێخ شەمسەدینی ، کوڕی حاج شێخ فەضلوڵلای ، کوڕی شێخ شەریفی ، کوڕی حاجی شێخ ئەسعەدی ، کوڕی حاجی شێخ عەبدوڵلای کوڕی حاجی شێخ شەمسەدینی دوەم ، کوڕی حاجی شێخ عومەری ، کوڕی حاجی شێخ شەمسەدینی یەکەم ، کوڕی حاجی شێخ مەحموودی مەشهوور بە مەولانا ، کوڕی سەید مەلا محەمەد ، کوڕی سەید حەسەن ـ مەلا ئەبوبەکری موصەننیف ـ

هەروەها شەجەرەی حاجی شێخ ئەمینی خاڵیش ئەگات بە شێخ شەمسەدینی ، کوڕی مەلا مەحموودی ، کوڕی مەلا محەمەدی کوڕی سەید حەسەنی ناسراو بە مەلا ئەبوبەکری موصەننیف بەم شێوە :

حاجی شێخ ئەمینی خاڵ ، کوڕی شێخ محەمەدی خاڵ ، کوڕی شێخ ئیسماعیلی ، کوڕی شێخ عوسمانی ، کوڕی شێخ عەلی ، کوڕی شێخ شەمسەدین ، کوڕی شێخ مەحموودی ناسراو بەمەولانا ، کوڕی سەید حەسەن ـ مەلا ئەبوبەکری موصەننیف ـ •

شەجەرەی شێخەکانی قـەرەداغی دانیشتووی دێکانی (نەوتی)و (بەڵـخە) :

بسـم الله الرحمن الرحـيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين •

اما بعد : فهذا نسب السيد سـعيد ، ابن السيد محمـد ، ابن السيد عبدالكريم ، ابن السيد عبدالرحمن ، ابن السيد محمد ، ابن السيد خضر ، ابن السيد ميكائيل ، ابن السيد سليمان ، ابن السيد كولنان = (كـولەنان) ، ابـن السـيد ابراهيـم ، ابن السـيد اسماعيل ، ابن السيد دانيـال ، ابن السيد محمـود ، ابن السـيد عبدال ، ابن السيد حسن ، ابن السيد عبـدال بير ولي ، ابن السيد شهاب الدين ، ابن السيد ارين ، ابن السيد بلال ، ابن السيد مؤمن، ابن السيد شهاب الدين ، ابن السيد عيسى ، ابن السيد موسى ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد علي ، ابن حسين ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد حيدر ، ابن السيد محمـد(١)، ابن السيد ضارى ، ابن السيد يعقوب ، ابن السيد محمد ، ابن السيد ابراهيم سمين ، ابن الامام موسى الكاظم ، ابن الامـام جعفر الصـادق ، ابن الامام محمد الباقر ، ابن الامام علي زين العـابدين ، ابن الامـام الحسن السبط ، ابن الامام علي ابن ابى طـالب وفاطمة الزهراء وردة الرسول ـصـ •

---

(١) لە نوسخەی شەجەرەکەدا لەسەر ئەم محەمەدە نووسراوە : المشهور (ببير خضر الشاهو) بەڵام ئەوە هەڵەیە ، چونکی پیرخضر کوڕی سەید مەحموودی مەدەنی‌یەو کـوڕی سـەید ضـاری نی‌یە • وە پیرخضر لە نەوەی عەلی رەضای خۆراسانەوە ، لـە نەوەی ئیبراهیم سەمین نی‌یە •

بنەماڵەی سەیید ئەحمەدی باینچۆ

وەکوو باوە سەیید ئەحمەدی باینچۆ کوڕی سەیید محەمەدی سەبزەواری‌یەو ، لە نەتەوەی سەیید محەمەدی زاهیدی بە پیرخدری شاهۆ ناسراوەو ، ئەم قسە لە ناو شارەزایانی نەسەب لە کوردستاندا روونو ئاشکرایە •

سەیید ئەحمەد پیاوێکی چاكو خوداناسو لەخوداترس بوەو ، گەلێ کەرامەتی لێ‌دەگێڕنەوە لەوانە :

دەڵێن : کە گەیشتوەتە ئەو شوێنە کە ئێستە پێی دەڵێن باینچۆ لەبەر بێ‌ئاویی شوێنەکە خەڵك داوایان لێ‌کردوە کە دۆعا بکا بەڵکو خودا لە لایەکەوە ئاوێکیان بۆ دەربخات • ئەویش عاساکەی کوتاوە بە زەویداو ، خودا لە شوێنی عاساکەیەوە ئاوێکی زۆری بۆ دەرکردوون کە خەڵکی سوودی لێ‌وەربگرن •

دوای ئەوە خەڵکی ئەو ناوە زۆر رێزیان لێ‌گرتوەو بەسەربەرزیی لەو شوێنەدا دامەزراوە •

جا سەرگوزەشتەی ئەم خێزانە کاتو شوێنێکی زۆری دەوێ • ئێمە لێرەدا لەسەر نووسینی سەیید حەسەن ـ کە یەکێکە لەو خانەدانەـ بە کورتی هەندێ شت دەنووسین بەڵکو لە هەلی تردا شتی دیکەمان دەست‌کەوێو بینووسین •

سەیید حەسەن ئەڵێ : نەتەوەی سەیید ئەحمەدی باینچۆیی لەسەر چوار کەس هاتوەتە خوارەوە : سەیید رەحمەتو ، سەیید میرزاو ، سەیید سەعدیو ، سەیید شاوەیس •

چینی دوەم‌و سێهەم لە پلەو پایەی دنیادا لە چینی یەکەم‌و دوەم کەمتر بوون‌و ، لە ژێر سێبەری ئەواندا ژیاون • لەگەڵ ئەوەدا هەموویان بەدین‌و لەخوداترس بوون •

چینی دوەم کە چینی سەید میرزایی بوون پیاوی دیاری‌و بەرزیان زۆر بوە ، یەکێ لەوانە جەنابی سەید عەبدولحەکیم بوە کە لە دێی (گەوون‌توو)دا دانیشتوە • ئەم ذاتە زاناو ئەدیب بوەو ، هەستی شیعری بوەو ، نامیلکەیەکی جوانی لە باسی صیفاتی بەرزو رەوشتی جواندا بە شیعر داناوە • ئەو هۆنراوە لە کتێبخانەی سەیدەکانی باینچۆدا هەیە ، کە بە داخەوە تا ئێستا چاپ نەکراوە •

سەید عەبدولحەکیم خاوەن تەکیەو شوێن بوەو ، نان‌و خوانی بوەو ، لەگەڵ شێوەی ناندان‌و خانەدانیشدا ئیرشادی کردوە ، هەتا لە دنیا دەرچوەو چەند کوڕی لێ‌بەجێ‌ماوە • گەورەتریان سەید نەجمەدین بوە ، کە لە جێگەکەی باوکیدا دانیشتوە بەلام پاش ماوەیەك گوێزاوی‌یەتی‌یەوە بۆ دێی (هەمرۆلە) لە ناحیەی لەیلاخ کە شوێنەواری خێڵەکانی (زەند)و (مەنمی)یەو ، بە صیفەتی خانەدانی‌و تەکیەداری‌و ئیرشاد دامەزراوە • بە تایبەتی دوای ئەوە کە سەید نەجمەدین بوە بە مەنسووبی حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەدین‌و ، چوەتە تەریقەتی نەقشبەندی‌و بوە بە خەلیفەو ، شێخ عوسمان کچێ خۆی بۆ مارەکردوەو بەمە زیاتر پلەی سەید نەجمەدین بەرزبوەتەوە •

سەید نەجمەدین لەو کچی شێخ عوسمانە دوو کوڕی بوە، سەید جەلال‌و سەید شەهاب • ئەم دوو کوڕە هەردوکیان ئینسانی باش‌و بە تواناو خوێندەوار بوون •

سەید جەلال لە مێژووی هەزارو سێصەدو هەشتای کۆچیدا لە

جیهان دەرچوەو چوار کوڕی لێ بەجێماوە : عابیدو،خالیدو،زەینەدین و، عـارف •

وە سەید شەهاب لە مێژووی هەزارو سێصەدو نەوەدی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو دوو کـوڕی لێ بەجێماوە • ئەمانە ئیستە لە مێژووی هەزارو چوارصەدو سێی کۆچیدا لە ژیاندان •

وە لە نەوەی سەید میرزایی دوو پیاوی بەڕێز هەڵکەوتوون ، یەکەم ناوی سەید ئەحمەدە کە لە دێی (زەلکە)دا بە خـاك سپێرراوە • دوەم سەید ئاغاجان کە لە گوندی (هانەگلان)دا نێژراوە • ئەم دوو دێ سەر بەباینچۆن •

سەید ئەحمەد زۆر لەخـوداترس و خواپەرست بـوەو ، ذەوقی شیعرو ئەدەبیشی بوە • نزیکەی پێنج‌صەد شـیعری لە خودابەیەکناسیو پاڕانەوەدا هەیە ، ئەو شیعرانە وان لای سـەید حەسەن کە یەکێك لـە نەوەکانی یەتی •

سەید ئاغاجانیش پیاوێکی لەخـوداترس بوەو ، چـەن کوڕی لێ بەجێماوە • یەکێ لەوانە ناوی شێخ رەضـا بوە ، جـەذبەو حاڵی نەفسی بوەو ، لەسەر تەریقەتی قادری بوە •

وە چینی یەکەم کە سەیدەکانی نەتەوەی سەید ئەحمەدی باینچۆن کە بە سەید رەحمەتی بەناوبانگن•• باپیرەیان ناوی سەید رەحمەت بوە• ئەم پیاوە یـا کـوڕی سـەید شـەمامەی کـوڕی سـەید ئەحمەدە یـا کوڕەزایەتی •

سەید رەحمەت چـەند کوڕێکی بوە گەورەکـەیان ناوی سـەید مەهدی بوە • سـەید مـەهدی دوازدە کـوڕی بوە دیاریتـریان نـاوی محەمەدسەعید بوەو ، زانایەکی بەڕێزو ئەدیـبو شـاعیر بوە ، یوسف‌و زلێخای داراوی مـەولانای جامیی لـە فارسـییەوە وەرگێڕاوە بۆ سەر

زمانی کوردیی شێوەی هەورامیی‌و ،هۆنراوەیەکی زۆر شیرین‌و پاراوە •
ئەم کتێبە هێشتا چاپ‌نەکراوەو نوسخەیەکی لە کتێبخانەی
خێزانی (امین السادات)دا هەیە •

ئەم سەید محەمەدسەعیدە هەرچەند لە باینچۆ لەدایك بوەو زۆر
دڵی پێوە بوە تیایدا دابنیشێ ، بەڵام هەر گوێزاوی‌یەتی‌یەوە بۆ دێی
کوچك‌چەرموو لە باکووری‌باینچۆوەو لەوێدا نیشتەجێ بوەو ژیانی خۆی
بردوەتە سەر •

وە بە فەرمانی دەسەڵاتداری ئەو رۆژە بوە بە فەرمانڕەوای ناحیەی
(لەیلاخ)و (خورخورە)و کەڵاتەرزان‌و ، مەردانە ئیش‌و کاری ئەو
سێ ناحیەی بەڕێوەبردوە •

سەید محەمەدسەعید لەگەڵ ئەو پایەوپلەدا هەم خەریکی خزمەتی
ئایین‌و زانست بوەو لە ماوەی ژیانیدا خوێندنگای بەرزی پڕ لە فەقێی
بوەو ، بڕیاری داوە هەمیشە شەصت نەفەر فەقێ لە خوێندنگاکەیدا بێ •
وە ئەگەر وا رێکەوتبێ یەکێك یان دووان لەو فەقێیانە رۆیشتبن گورج
ناردوویە فەقێی دیکەی هێناوەو جێگەکەی پڕکردوونەتەوە •

وە لە دوادوایی ژیانیدا مودەڕیسی ئەو خوێندنگا بەرزە مەلا
فەتحوڵلا ناوێ بوە لە نەتەوەی زاناکانی فەرهادئاوای ناوچەی (سارال)ی
سەر بە شاری سنە •

ئەم مەلا فەتحوڵلا زانایەکی نایاب‌و لەخوداترسێکی دڵڕووناك بوە •
خەڵکی شتی لە یاسابەدەریان لێ گێڕاوەتەوە •

دەگێڕنەوە کە سەید محەمەدسەعید قوشخانەیەکی بوە بازو هەڵۆو
جۆرەها پەلەوەری تێدا بوە کە بۆ راوو شکار دەست بدەن • رۆژێك لە
پێش هەتاوکەوتندا سەید محەمەدسەعید ئەڕوا لە قوشخانەکەدا بازێك
دەرئەکاو ئەیخاتە سەر دەستی ، چاوەڕێی ئەوە ئەکا کانی راو بێت‌و

بازەکەی بەرەڵا بکات • لەو کاتەدا جەنابی مەلا فەتحوڵڵای مودەڕیس لە مزگەوت دێتەدەرەوە ، کە سەید محەمەدسەعید ئەبینێ وا بازێکی بەسەر دەستەوەیە بە شێوەی گۆرانی پێی دەڵێت : « بدیە ! بدیە ! سەیدو ئەولادو پێغەمەری ـدـ نمازو صوبحیش نەوەندەن ، کەچی قوشش نان سەرودەستشەوە » •

واتە تەماشا بکە ! تەماشا بکە ! ئەم ذاتە سەیدەو نەتەوەی پێغەمەرە ـدـ نوێژی سبەینێی نەکردوە ، کەچی بازی ناوە بەسەر دەستی یەوە ؟

کاتێ مەلا فەتحوڵڵا ئەو قسە ئەکا سەید محەمەدسەعید لە شەرمەزاریدا بازەکەی ئەکوتێ بە زەویداو باڵێکی ئەشکێنێو ، خۆیشی بەشەرمەوە ئەڵێ : مامۆستا پەیمان بێ هەتا ماوم لە دنیادا نوێژی بەیانی نەفەوتێنم • جا مەلا فەتحوڵڵا ئەڵێ : کە تۆ ئاوا قسەکەی منت وەرگرت لە خودا داوا ئەکەم سەربەرزی هەردوو دونیا بی •

وە لەو کاتەدا کە بازەکەی سەید محەمەدسەعید بە باڵشکاویی تەپەتەپ ئەکاو ناتوانێ بفڕێ ، جەنابی مەلا فەتحوڵڵا بازەکە هەڵئەگرێو دەست دێنێ بە باڵیاو ئەیداتەوە دەستی سەید محەمەدسەعید ، کاتێ سەید محەمەدسەعید وەری ئەگرێ تەماشا ئەکا باڵی ساغەو بازەکە وەکوو جاری جارانی پێشووی وەهایە !

پاش ئەم کەرامەتە سەید محەمەدسەعید کوڕەکانی کۆئەکاتەوەو وەصیەتیان بۆ ئەکات: هەرگیز لە هاتوچۆدا پێش زانای دین نەکەونو بە ڕێزەوە تەماشایان بکەن •

ئەگێڕنەوە : لە سەردەمی سەید محەمەدسەعیدا یەکێ لە سەیدەکانی صەفاخانە کە ناوی سەید محەمەدصادق بوە دڵدارێکی بوە ناوی

(صراحی) بوە ، لە پێش گوێزانەوەیدا دڵدارە دیاری کراوەکەی دەمرێ• ئەویش لە داخی ئەم کارەساتە سەری خۆ هەڵدەگرێو ، بڕیارئەدا هەتا ماوە سەر بە ئاوایی صەفاخانەدا نەکاتەوە،ئەچێت بۆ دێی کوچت‌چەرموو بۆ لای مەلا فەتحوڵڵاو ، ئەم سەید محەمەدصادقەیش ئەوەندە جوان‌خاس بوە کەم‌وێنە بـوە ، وە ئەوەنـدەیش دەنگی خۆش بوە کاتێ شـیعرێکی خوێندوەتەوە هەرکەسێ بیستوویەتی لە شوێنی خۆیدا وەستاوە •

وە سەید محەمەدسەعید خۆشەویستی ئەم سەید محەمەدصـادقە ئەچێتە دڵیەوەو زۆر پەسەندی ئەکاتو ، کچێکی بوە ناوی جیهان‌ئارا بوە بڕیار ئەدا بیدا بە سەید محەمەدصادق • بە قەزای خودا ئەم جیهان‌ئارایش نەخۆش ئەکەوێتو ئەمرێ ! ئەمجار سەید حەمەصادق بە تەواویی شێت‌و شەیدا ئەبێت‌و لە حاڵی تێرەتی دەرئەچێت • بەم بۆنەوە چەند شیعرێك لە لاواندنەوەی دوو دەستگیرانەکەیی‌و پەرێشانی خۆیـدا دەڵێت‌و ، لە ناو شیعرەکاندا باسی ئەوە ئەکا کە شوێنە خۆشەکانی دێی کوچك‌چـەرموو کە ناویان : (سەرسێوك)و (باخان)و (بێڵۆ)و ـ شـاجۆـیە خەمبارن‌و بێ‌نازن بە هۆی جیابوونەوەو مردنی ئێوەوە • لە شیعرەکەدا دڵێ :

(سەرسێوك)١ بێ ناز (باخان) بێ‌رەنگەن
(بێڵۆ)٢ خاطرزیز ، (شاجۆ)٣ دڵ‌تەنگەن
ئەعزا شکستەی بێ جەراحە خۆم
بێ (جیهان‌ئارا)و بێ (صوراحە) خۆم

---

١ ـ سێوك : ناوی باخێ بوە لە کوچك‌چەرموودا ، سەرسێوك : ناوی کێوێکە لە پشتی ئەو باخەوە •

٢ ـ بێڵۆ : ناوی سەرچاوەی ئاوێکە لە هەمان‌شوێندا •

٣ ـ شاجۆ : ناوی جۆگەیەکی گەورە بوە لەو دێدا •

سەید محەمەد سەعید لە کوچك چەرموودا کۆچی دوایی کردوەو ، چوار کوڕی لێ بەجێماوە :

یەکەم : محەمەدڕەشید ، ئەم ذاتەیش کوڕێکی بوە ناوی سەید فەتحوڵلا بوە ، بە بێ نەوە سەری ناوەتەوە •

دوەم : سەید محەمەدئەمین ، ئەم ذاتە سێ کوڕی بوە :

١ ـ سەید ئەسعەدی قاضیی کە نەوەد ساڵی تەمەن بەسەر بردوە لە خانەدانێکی پڕ ڕێزو کەرامەتدا • ئەم ذاتەیش پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێندن‌و لە پاش خوێندن تەواوکردن خەریکی دەرزوتنەوە بوەو ، سوودی بە موسوڵمانان گەیاندوەو خەریکی قازیێتی‌و تەطبیقی یاسای ئایین بوەو ، بەو جۆرە ئەو تەمەنە درێژەی بەسەر بردوەو ، نەچوەتە ناو دنیاو بە بێ ژن‌و پەیوەندی‌و پاشماوە سەری ناوەتەوەو ، لە باینچۆدا بە خاك سپێرراوە •

٢ ـ سەید جەعفەر ، کە دوو کوڕی بوە ، یەکەم سەید محەمەد کە بە بێ نەوە مردوە • دوەم سەید ئەحمەد کە نەتەوەی هەیە •

٣ ـ لە کوڕەکانی سەید محەمەدئەمین •• سەید عەبدوڵلایە کە لە تەمەنی بیست‌ویەك ساڵیدا حەجی کردوەو ، لە تەمەنی بیست‌و پێنج ساڵیدا بە بێ خێزان‌و منداڵ سەری ناوەتەوە •

سێهەم لە کوڕەکانی سەید محەمەدسەعید سەید عەلی‌یە ، کە لە گەنجیدا بە بێ نەوە سەری ناوەتەوەو ، لە کوچك‌چەرموو بە خاك سپێرراوە •

چوارەم لە کوڕەکانی سەید محەمەدسەعید •• سەید سەعدەدین بوە ، کە بە (امین السادات)ناسراوەو ، خاوەنی پایەو مایەو مزگەوت‌و

خوێندنگاو دیوەخان بوەو ، هەمیشە خوێندنگاکەی ئاوان بوە •

ئەم ذاتە لە پاش کۆچی دوایی مەلا فەتحـولّلای مودەڕیس جەنابی مەلا عەبدولقادری بازیانی کانی‌کەوەیی (موجاز)ی حاجی مەلا ئەحمەدی نۆدشی هێناوە بۆ کوچك‌چەرمووو ، کردوویەتی بـە مودەڕیس‌و گەلێ فەقێی زاناو هۆشیار ، وەکوو مـەلا محەمەدحەمـەنی کوڕی مەلا عەلیی قزلّجی‌و وێنەی ئەو لە لای خوێندوویانە •

بەلّام شێخ عومەری ضیائەدین ناردوویەتی بە شوێن مـەلا قادرداو هێناویە بۆ بیارەو لەوێ دەرزی گوتوەتەوە •

سەید محەمەدسەعید زۆر لە ڕۆیشـتنی مەلا قادر دلّگران بوەو ، ماوەیەك پاش ئـەوە مەلا عـەزیزی ڕوح زادی بـوە بـە مودەڕیسـی کوچك‌چەرمو ، ئەویش دوازدە ساڵ لەو شوێنەدا دەرزی گوتوەتەوە، جا باوکی مەلا عەزیز هاتوە بە شوێنیداو بردوویەتی‌یەوە بۆ شارەزوورو، لەوێ بوە بە مەلای دێی عـەبابەیلێ‌و ، پاش ماوەیەك مـار پێوەی داوەو کۆچی دوایی کردوە •

لە پاش گەڕانەوەی مەلا عەزیز بۆ شارەزوور مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا فەتحولّلای مـودەڕیسی پێشـووی کوچك‌چـەرموو هاتوەتـەوە بۆ جێگەکەی باوکی‌و بوە بە مودەڕیس‌و ، نزیکی چل سـاڵ لەو شـوێنەدا دەرزی گوتوەتەوە •

سەید سەعدەدین تەمەنی خۆی لە خزمەتکردنی ئایین‌و زانسـت‌و ناندان بە موسولّماناندا بەسەربردوەو ، بەم شێوە ماوەتەوە تا کۆچی دوایی کردوە • پێنج کوڕی لێ بەجێ‌ماوە :

یەکەم : سەید عەلیی ناسراو بە (امین السادات) کـە لـە ڕێزو بەلاغەت‌وقسەڕەوانی‌و مەجلیس‌ئارایدا کەم‌وێنە بوە•زۆربەی شیعرەکانی مەولەوی لەبەر بوو ، وتاری زۆر بە تەئثیر بوو •

بەڵام لە دوایی ژیانیدا بە هۆی بەژارەو خەمی مردنی دوو کوڕی جوانەمەرگی یەوە وازی لە دنیاو سەرگەورەیی خێزانەکە • هێناوەو کەنارنشین بوە •

دوەم لە کوڕەکانی سەید سەعدەدین : سەید محەمەدی بە (فخر الاشراف)ناسراو بوە • ئەم ذاتە دوو کوڕی هەیە : سەید جەمیل و سەید حەسەن •

سێهەم لە کوڕەکانی سەید سەعدەدین سەید ئەحمەدی ستوودەیە، ئەم سەید ئەحمەدە دوو کوڕی هەیە : سەید ئیبراهیم و ، سەید مەحموود • هەردوکیان لە ژیاندان •

چوارەم : سەید ئەباعوبەیدە • ئەم ذاتە دوو کوڕی هەیە ، حیسامەدین و ، عەلادین ، هەردوکیان لە ژیاندان •

پێنجەم : سەید ئەبوسەعید ، ئەم ذاتە سێ کوڕی هەیە : سەید محەمەدڕەشیدو ، سەید محەمەدصادق و ، سەید محەمەدباقر • هەرسێکیان لە ژیاندان •

وەك گوتمان ئەم کورتە زانیاری یە لە دەستنووسی سەید حەسەنی ئەشرەفی وەرگیراوەو ، بەڵکو لە داهاتوودا زیاترمان دەست بکەوێ •

وێنەی شەجەرەی هەندێ لە بنەماڵەی زانای گەورە مەلا مووسای (توکلی) کە لە دێی (شابەدین)ا دانیشتوە ٠

مەلا مووسای تەوەکەڵی یەکێ بوە لە زانا بەرزەکانی چەرخی دەو یازدەی کۆچیو ، هیوامان وایە بەسەرهاتی ژیانی بنووسین بۆ ئەوەی برادەران سوودی لێوەرگرن ، وە ئەمەی خوارەوە شەجەرەی سەیدئەحمەد ناوێکە کە یەکێکە لە نەوەکانی :

السيد احمد ابن السيد عمر ، ابن السيد عبدالله ابن السيد احمد ، ابن السيد علي ، ابن السيد يوسف ، ابن السيد موسى المشهور بملا موسى ، ابن السيد بايزيد ، ابن السيد علي ، ابن السيد علي ، ابن السيد خسرو ، ابن السيد حمزه ، ابن السيد علاءالدين ، ابن السيد عبدالمطلب ، ابن السيد احمد ، ابن السيد حسين ، ابن السيد طاهر ، ابن السيد حسين ، ابن السيد علي ، ابن السيد محمد ، ابن السيد موسى ، ابن السيد جعفر ، ابن السيد محمد ، ابن السيد اسماعيل ابن السيد احمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد احمد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد قاسم ، ابن السيد حمزه ، ابن السيد محمد المشهور ببيرخضر الشاهوئى ٠٠٠ الخ ٠

مەلا مووسای تەوەکەلی

مەلا مووسا قورئانێکی بە خەتی خۆی نووسیوەو ، ئەو قورئانە ئێستە ماوەو سەرچاوەیەکی راستو باشە ـ هەرچەند کورت بێ ـ بۆ ژیانی مەلا مووسا[1] •

مەلا مووسا دەربارەی لە دایکبوونی خۆی دەڵێت : لە دەوروبەری سالی (٩٥٠)ی کۆچیدا لەدایك بووومو ، لە سالی نۆصەدو هەشتاو یەکدا فاطیمەی کچی شێخ عیسام مارەکردو ، لەم فاطیمە سێ کوڕو سێ کچم بوە • دوای ئەوەیش باسی مردنی خێزانەکەی دەکات کە لە سالی هەزارو پێنجدا بوە •

هەروەها لە رووی قورئانەکەوە باسی هەندێ وەقفو نەذری کتێبو خانوو دەبینرێت •

لە دوا لاپەڕی قورئانەکەیشەوە مێژووی کۆچی دوایی مەلا مووسا بە سالی (١٠٢٧) هەزارو بیستو حەوتی کۆچی دیاری کراوە •

مەلا مووسا خۆی رشتەی نەسەبی خۆی بەم جۆرە نووسیوە :

موسى بن بايزيد ، بن بايزيد ، بن علي ، بن خسرو ، بن حمزه ، بن علاءالدين ، بن عبدالمطلب ، بن محمد ، بن احمد ، بن حسين ، بن طاهر ، بن حسين ، بن علي ، بن محمد ، بن موسى ، بن جعفر ، بن محمد ، بن اسماعيل ، بن احمد ، ابن محمد ، بن احمد ، بن محمد ، بن قاسم ، بن حمزه ••••

---

(١) ئەم زانیاریانەم بە دەستخەتی کاك مەحمودی ئەحمەدی ئەمینی مەکتەبەی ئەوقافی سلێمانی دەستکەوت • (م،ع،ق) •

بنەماڵەی شێخ ئیسماعیلی عەودالان

ئەم ذاتە لە نەتەوەی پیرخضری شاهۆیەو ، لە سەردەمی شێخ محەمەدی نودێی کوڕی شێخ عەلیی کوڕی بابا رەسوولدا بوەو ، ئەم دوو پیاوە زۆر دۆستی یەك بوونو ، میانەیان زۆر خوش بوەو ، هاتوچۆی گەرمی یەکیان کردوە •

ئەم شێخ ئیسماعیلە یەکێ بوە لە پیاوەگەورەکانی چەرخی خۆیو خاوەن کەرامەت بوە • وە لە نەتەوەکەیدا پیاوی خاوەن تەقواو زانا زۆر بوە • لەوانە شێخ ئەحمەدی ناسراو بە (بێن خۆش) کە کوڕی شێخ عەبدوڵلای کوڕی شێخ ئیسماعیل بوە کە تاتانەی خانەدان بوەو گەلێ کەرامەتی بوە •

مەلا عومەری (رەنجووری)[1] کە یەکە شاعیری زەنگنە بوە موریدی گیانیی ئەم شێخ ئەحمەدە بوەو ، گەلێ شیعری پێداوتوە • لەو ساڵەدا کە شێخ ئەحمەدی بێن‌خۆش کۆچی دوایی کردوە ، شێخ ئەحمەدی تیمار لە عێراقداو ، شێخ ئەحمەدی تەنگیسەری لە ئێراندا کۆچیان کردوە ، جا مەلا عومەر بە سۆزەوە هەرسێکیانی لاواندوەتەوەو ، شیوەنی بۆ نووسیونو ، داخی دەروونی خۆی هەڵڕشتوەو ، باسی ئەوەی کردوە کە سێ شێخ ئەحمەدی وەلی بە جارێ مردوون •

---

(١) خودا یارمەتی دام دیوانی رەنجووریم بە لێکۆڵینەوەوە بڵاوکردەوە • م،ع،ق •

شێخ ئەحمەدی بێنخۆش دوازدە کوڕی بوە ، ئەو کوڕانە لە دێی (بانیمۆرد)ی سەر بە ناحیەی سەنگاودا نیشتەجێ بوونو ، ئیستە نەتەوەیان لەو ناوچەدایەوە شێخ عەبدولکەریم شەجەرەیەکی بۆ ناردووم کە ئەمە دەقەکەیەتی :

السيد عبدالكريم ، ابن السيد عصام‌الدين ، ابن السيد قادر ، ابن السيد حسين ، ابن الحاج السيد عطار ، ابن السيد قادر ، ابن السيد احمد الملقب بـ (بين‌خوش)،ابن السيد عبدالله ، ابن القنديل النوراني السيد اسماعيل القطب العبدالاني ، ابن السيد محمد ، ابن السيد موسى ، ابن السيد ابراهيم ابو البهاء ، ابن السيد خضر المبرور ، ابن السيد منصور ، ابن السيد حمزه ، ابن السيد حسين، ابن السيد يوسف ، ابن السيد حيدر ، ابن السيد موسى ، ابن السيد محمد زاهد المشهور ببيرخضر الشاهوئى .. الى آخر شجرتهم .

شێخ عیصامەدینی باوکی حاجی شێخ عەبدولکەریم ئەدیب بوەو ، ئەم غەزەلە نموونەی شیعری‌یەتی :

لەفیکری مەعصی‌یەت‌دەرماندەوو مەبهووت‌وحەیرانم
غەریقی بەحری عیصیان‌و ، ذەلیلی نەفس‌و شەیطانم
خمیده قامتم خم شد میان از بار عصیانها
من از بار گنه هەر دم پریشان‌و پەریشانم
شدم غافل ز یاد حق تهی کشکول زاب زاد
برای منزل آخر فقیرو پیرو عطشانم
رفیقان دسته دسته سالما طی سفر کردند
من بی‌پاو پژمرده در اهوال بیابانم
اسف زان روز در قبرم که منکر می‌شود سائل
خجالت مند محجوب معذب کورو نادانم

که تاکی من نباشم معتبر از هجرت یاران
درین دیر کهن هردم ز جهدی ثروتو نانم
طمع هردم ز تحریکم تغافل می نخواهد کرد
همیشه در پی ملکی همه ایرانو تورانم
ز حرصو طول آمالم ندارم یك نفس راحت
اجل یادم نمی‌آید که تا گیرد گریبانم
(عصام الدین) بگو هردم ز روی معذرت‌خواهی
ندانستم نفهمیدم غلط کردم پشیمانم

ئەم پارچەی دوایش شیعری ئەوە :

تەمامە بێم بە (بسم‌الله) لە (الرحمن) داوا کەم
رەحیم ئەمڕۆ لە بۆ صوبحەی لە جەنەتدا تەمەننا کەم
لەسەر ئەم بەخششو رەحمە خودا (الحمد لله)
کە (رب‌العالمین) رێی داوە ئەم سوورەتە مەعنا کەم
بە (الرحمان)ە ئومێدم هەتا هەم من لە دنیادا
کەمردیشم (رحیم) بێ بۆم‌بە شەرتێ‌روو لەمەولا کەم
ئەڵێم: (یارب) ئەتۆی (مالك‌یوم‌الدین)وەکوو فەرموت
(اصح) (ایاك نعبد) ئیطاعەی غەیری تۆ ناکەم
(وایاك) بە نووری (نستعین) دێین لە بۆ طاعەت
بە لەفظی (اهدنا) رێی (الصراط المستقیم) چا کەم
(صراط الذین) وا کە (انعمت علیهم) بوون
بە غەیری کۆمەڵی گومڕا لە(مغضوب) خۆم‌تەوەنلا کەم
خودا! نەمکەی بە مەرجەع بۆ (علیهم) دوای(مغضوب)
بە شەددو مەددی تەجویدی (ولا الضالین) گۆیا کەم

له پاش ئایاتی سەبعەی فاتیحه لازم به (ئامین)ه
تەرەحوم به (عصامالدین) بکه بۆ هەردوو دنیاکەم

شەجەرەی سەیدەکانی (گەورەدێ) له ناحیەی (ئاغجەلەر) دوای (بسم‌الله)و حەمدو صەلاتو سەلامو دەرخستنی شەرەفی ئالی پێغەمبەر دەڵێ :

السیدان یعقوب ویوسف ابنا السید اسحاق ، ابن السید اسماعیل ، ابن السید محمد ، ابن السید عبدالله ، ابن السید عبد الکریم ، ابن السید عبدالرحیم ، ابن السید عبد الواحد ، ابن السید هاشم ، ابن السید قاسم ، ابن السید عبدالله ، ابن السید شمس‌الدین ، ابن السید محمود ابن السید رحمة‌الله ، ابن السید موسی ، ابن السید محمد زاهد المشهور کالنار علی علم ، بل وکالنجم فی العلم الذی کان علی قدم سیدنا ابراهیم ، وجرب کما جربه المردود نمرود اللئیم بالنار العظیم فصارت النار له بیمن جده بردا وسلاما وصار المجرب لعتبته خادما وغلاما ، وهو کما ثبت فی سلسلة الذین نسبوا انفسهم الیه ، وشهدت الاستفاضة لحصول الظن الراجح لدیه ، ابن السید جعفر ، ابن العید حسین ۰۰۰ الخ

وە لەملاو لای ئەم شەجەرەوە مۆری گەلێ لە زانایان دانراوەو ئیمزاو قسەی گەلێکی دیکەیشی پێوەیە لەوانە :

قد شهد السید النجیب الشیخ طاها البرزنجی فی حضور الوالی الحاکم بمملکة بابان (خالد باشا) وسماعه من ابن عمهم السید بکر افندی الساکن فی قسطنطینیة ۰

سمعت من جمع کثیر صدق مضمون الشجرة بلا ریب ، انا الحقیر السید عبدالصمد القاضی بسلیمانیة ۰

سمعت ممن لا مجازفة فی اقوالهم صحة مضمون الشجرة ۰ المدرس بقصبة السلیمانیة !

بسم الله والحمدلله وبعد : فقد اطلعت علی تحقیق وتصحیح هذه الشجرة الشریفة من ۰۰۰ وهو من ابیه الشیخ اسماعیل

الصالح ، ووثقت بهم ، ولم يوجد القادح فختمته ، وانا ابن محمود البرزنجي الحسيني النقيب على الاشراف • احمد •

وه له حاشیەی شەجەرەکەدا ناوی نەتەوەی سەید یەعقووب و سەید یوسف نووسرابووەوە هەتا بۆ سبەینێ بەکاریان بێ و دەربکەوێ کە ئەوانە لە نەتەوەی سەیدەکانی (گەورەدێ) ن •

شەجەرەی مەلا مارفی قازیی لەگەڵ خستنەسەری ناوی رەمزی و نووری بە رشتەکەوە :

السيد الحاج رمزى افندى ، والسيد نورى افندى ابنا السيد الملا معروف وهبى افندى القاضى بالسليمانية ، ابن السيد رسول المشهور بالملا ، ابن السيد محمود المشهور بالملا ، ابن السيد حسين المشهور بالملا ، ابن السيد ابراهيم المشهور بالملا ، ابن السيد الحاج الملا حمزه ، ابن السيد علي ، ابن السيد داود ، ابن السيد سيف الدين ، ابن السيد حسين ، ابن السيد سيف‌الدين ، ابن السيد علي، ابن السيد رستم ، ابن السيد شهاب الدين ، ابن السيد زبير ، ابن السيد محمد ، ابن السيد مند ، ابن السيد الحاج،ابن السيد يوسف، ابن السيد محمود ، ابن السيد محمد المشهور ببيرخضر الشاهوئى ، ابن السيد حسن ، ابن السيد محمود ، ابن السيد موسى ، ابن السيد حسين ••• الخ

شەجەرەی بنەماڵەی مەلا صـەدیقی دانیشتووی دێی گەرمکی گەرمیان

لە ناو عەشیرەتی (داودە) دا کـە خۆی بە یەکێ لـە سەیدەکانی بانیمۆردی ناحیەی سـەنگاو ئەزانێو داوای سـەیدایەتی دەکا سـەید مەحموودی کوڕی سەید محەمەدی مەشهوور بە پیرخضری شاهۆیە •

انا الفقير المدعو السيد صديق ابن السـيد لطف الله ، ابن السيد جاسم ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السـيد الشيخ قولى ، ابن السيد شعبان ، ابن السـيد ولى ، ابن السـيد شـعبان ، ابن السيد اسماعيل ، ابن السيد احمد ، ابن السيد اسحاق ، ابن السيد محمد، ابن السيد اسحاق ، ابن السيد نظر ، ابن السيد مـراد ، ابن السيد محمد ، ابن السيد الحاج جوشن ، ابن السيد بير محمود ، ابن السيد بيرخضر محمد ظهيرالدين ، ابن السيد محمود المـدنى ، ابن السيد جعفر ، ابن السيد الشيخ حسين ، ابن السيد محمود الينبوعى ••• الـخ •

وقد ادرج فى كتاب السيد صديق ستة اشـخاص وهم : السيد بير محمود ، والسيد بيرالياس ، والسيد بير روستم ، والسيد محمد بيرخضـر المـولود بعـد وفـاة والـده السـيد محـمد بيرخضـر، والذى سـكن اخـيرا فى قـرية (صفاخانه) من مضـافات بـلدة (سقز) ويشتبه فى هذا السيد كثير من الناس ، ويعتقدون انه هـو المولى السيد محمد زاهد البيرخضـر الاول ، وليس كذلك ، بل هو ولده المولود فى يوم وفاته •

بنەماڵەی شێخ زەکەریای موهاجیر لە ناحیەی خورخورەدا

شێخ زەکەریا لە مێژووی هەشتصەدی کۆچیدا هاتوەتە کوردستان و، لە وڵاتی ئەردەڵان لـە ناحیـەی خورخورەدانیشتەجێ بـوە • وە لـەو سەردەمەدا زیارەتی شێخ نیعمـەتوڵڵای وەلیی کـوڕی شـێخ زەکەریای حەسەنیی شازلیی کاکۆزەکەریایی کـردوەو ، تەمەسوکی پێکردوەو ، خەریکی بەجێهێنانی ڕێبازی تەریقـەت بوە هـەتا ئیجازەی خـەلافەتی وەرگرتوە :

وە شێخ نیعمەتوڵڵا کە خاوەن دەستەڵاتو قسەڕەوا بوە ئاوایی (بست)ی بە پارە کڕیوەو بەخشیویەتی بە شێخ زەکەریای موهاجیرو ، ئەویش بـە ئاسوودەیی یەوە گەڕاوەتەوە بۆ سەر جێگەو ڕێگەکەی خۆی و خەریکی ئیش و کارو هۆی ژیوار بوەو ، لە هەمان کاتدا ڕێنومایی موسـوڵمانانیشی کردوەو ، نەتەوەیەکی خـوداناس و تێگەیشتووی لێکەوتوەتەوەو ، لـە دێی (بست)و دەوروبەریدا بڵاوبوونەتەوەو خـەریکی ژیواری خۆیان بـوون •

وە لە دەوروبەری مێژووی هەزارو پەنجای کۆچیدا شێخ ئیبراهیمی کوڕی شێخ میکائیل کە یەکێ بوە لە نەتەوەی شێخ زەکەریا بە میهرەبانی خودا سەرکەوتوو ئەبێ لـە ڕێگەی دین و خزمەتی ئیسـلامداو ئەچێ لە خزمەتی شێخ شەهابەدینی کوڕی شـێخ ڕەضـی یەدیندا کـە لە نەوەی

شێخانی کاکۆ زەکەریا بوە تەریقەت وەرئەگرێو دێتەوە لە دێی (بست)دا خەریکی رێنومایی ئەبێو ، لە واقیعدا پیاوێکی هەلکەوتووو خاوەن کەرامەت بوە ٠

دەگێرنەوە کە : کۆلەکەیێ لە مزگەوتی (بست)دا بوەو کاتی خۆی شێخ ئیبراهیم پالی پێوەداوە هەر ناساغێ پالیپێوەدابێ ئاسایشی بۆ هاتوەو باری ئازاری سووكبوە ٠

ئەم ذاتە لە دەوروبەری سالی هەزارو صەدو بیستی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، دوو کوری لێبەجێماوە : شێخ عەبدولقادرو ، شێخ حەسەن ٠ شێخ عەبدولقادر لە دێی بستدا ماوەتەوە ، بەلام شێخ حەسەن چوە بۆ خوێندنو لای زانایانی کوردستان خوێندوویەتی ، پاش ئەوە چوە بۆ میصرو لە ئەزهەردا خوێندوویە هەتا زانیاری‌یەکانی تەواوکردوە ، دوای ئەوە ئیجازەی وەرگرتوەو گەراوەتەوە بۆ عێراق ٠

پاش گەرانەوەی بۆ عێراق لە خزمەتی شێخ محەمەدی نۆدێیی کوری شێخ عەلیی ، کوری شێخ بابا رەسوولی بەرزنجیدا طەریقەتی وەرگرتوەو سلووکی کردوە ، هەتا بوە بە خەلیفە ، جا چوەتەوە بۆ ناحیەی خورخورەو ، لە دێی مەولاناوادا نیشتەجێ بوەو ، خەریکی دەرزوتنەوەو رێنومایی موسولمانان بوەو ، بە خەتی خۆی قورئانی پیرۆزی نووسیوەتەوەو ، لە مزگەوتەکەی مەولاناوادا دایناوەو دۆعای لەو کەسە کردوە کە کەمو زیاد لەو قورئانەدا بکات !

بەو شێوە تەمەنی خۆی لە رێگەی خزمەتکردنی ئایینی ئیسلامدا بەسەربردوە هەتا لە سالی هەزارو صەدو سی‌وپێنجدا کۆچی دوایی کردوە ٠ ئەم مێژوە لە پیتەکانی (شێخ حسن حق)دەردێت ٠

لە پیاوە پێشینەکانی ئەو خانەوادە بیسراوە کە شێخ عەبدولقادری برای شێخ حەسەن هەر لە دێی بستدا ماوەتەوەو کورێکی بوە ناوی شێخ

حەیدەر بوە • ئەم شێخ حەیدەرە بە شێخ حەیدەری گەورە ناوبانگی دەرکردوە •

ئەم شێخ حەیدەرە چوار کوڕی بوە : شەمسەدین‌و ، شوجاعەدین‌و، ضیائەدین‌و ، مەظهەرەدین ، شەمسەدین هەر لە دێی بستدا ماوەتەوە • شێخ شوجاعەدین چوە بۆ دێی (سورەمۆزە)و ، شێخ ضیائەدین چوە بۆ دێی (جانەوەرە)و ، شێخ مەظهەرەدین چوە بۆ مەولاناوا ، ئەم چوار کوڕە هەموو نەتەوەی زۆریان لێ کەوتوەتەوە •

وە شێخ حەسەنیش لە مەولاناوادا بوەو نەتەوەی زۆری لێ کەوتوەتەوە •

ئەم خانەدانە بە ئاسایش‌و کەرامەت لەو ناحیەدا ژیاون‌و ، خەریکی ماڵ‌و کشتوکاڵی خۆیان بوون‌و ، توانیویانە شوێن‌و پایەی خۆیان رابگرن‌و، نانداری‌یان بۆ موسوڵمانان بوە • هەتا دەورو بەری ساڵی هەزارو سێصەدو سی کۆچی • وە لەو مێژوە بەدواوە لە ژێر پێی جافی گەرمیانی عێراق‌و ، ستەمی خێڵە کوردەکانی ئێران‌و ، ستەمی ستەمگارانی دیکەدا وڵاتەکەیان وێران بوەو ، خۆیان بڵاوەیان کردوە بۆ وڵاتی عێراق‌و شوێنەکانی دیکە کەمێکیان نەبێ کە لەوێ ماونەتەوە •

وە شێخ عەزیزی جانەوەرەیی و شێخ عەبدوڕەحمانی برای ، کە هەردوکیان ئەدیب‌و خۆشنووس‌و بەڕێز بوون لە نەوەی شێخ ضیائەدینی جانەوەرەن •

شێخ عەزیز لە کاتی خوێندندا هاوڕێی سەید عەبدوڕەحیمی مەولەوی بوەو ، یەکتریان زۆر خۆش‌ویستوەو ، مەولەوی بە وشەی (ئازیز) ناوی شێخ عەزیزی بردوەو ئەمانەیش لە رۆژی خۆیاندا دەوریان بوە •

لە رشتەی خانەدانی شێخ زەکەریای موهاجیرەدا قسە زۆرە • هەندێك ئەڵێن : لە نەوەی طەلحەی کوڕی عەبدوڵڵان ، کە لە نەوەی ئیمام حسەین ئەژمێررێن •

وە یەکێ لەم شێخانی نەتەوەی شێخ زەکەریای موهاجیرە لە سەفەری حیجازدا شەجەرەیەکی دەستکەوتوە کـە پاڵپشتی ئەوە ئەکات لە نەوەی طەلحەی کوڕی عەبدوڵڵانو ئەچنەوە سەر ئیمام حسەین •

وە سەید عەبدوصەمەدی توودارىی دانەری (نور الانوار) ئەڵێ : شێخ شەهابەدینی کاکۆزەکەریایی مورشیدم ئەو شەجەرەیە لە (قاموس الانساب)ی دانراوی شێخ محەمەدصادقی شاذلیدا لە پلەی چواردەهەمدا نووسیوەو ، لە دوایی‌یەکەیەوە نووسیویە : (والله اعلم) •

وە خەلیفە رۆستەمی حەوتاشی لەگەڵ شێخ ئیبراهیمی بستیدا لە خەلیفەکانی شێخ شـەهابەدینی کاکۆزەکەریانو شـەجەرەی نەسـەبیان هەیەو ، کاك ئەحمەدی شێخ بە ناوی سەیدەکانی نەوەی ئیمام حسەینەوە بۆی مۆرکردوونو ، بە راستی داناوە •

شێخ حەسەنی مەولاناوا هەرچەن خەلیفەی شـێخ محەمەدی نۆدێ بوە ، تەریقەتی لـە شـێخ ئیسـماعیلی ولیانیی کوڕی شـێخ محـەمەدی نۆدێیش وەرگرتوە بەم شێوە :

اخذ الطريقة الشيخ حسن مولانا آبادی عن السيد اسـماعيل الولياني ، عن الشيخ احمد الاحسائی ، عن الشيخ حسين البصری ، عن الشيخ صادق ، عن الشيخ قاسم ، عن الشيخ ابی الفتـاح ،عن الشيخ غريب الله ، عن الشيخ عبدالرزاق ، عن القطب الرباني ابی محمدمحیالدين الشيخ عبدالقادر الكيلانی ، عن الشـيخ ابی سعيد

المخرمي[1] والمخزومي ، عن الشيخ ابى الحسن الهكارى ، عن الشيخ ابى الحسين الطرسوسي ، عن الشيخ ابى الفرج ، عن الشيخ ابى الفضل التميمى ، عن الشيخ ابى بكر الشبلي ، عن الشيخ جنيد البغدادي ، عن الشيخ سري السقطي ، عن الشيخ معروف الكرخى ، عن الشيخ داود الطائي ، عن الشيخ حبيب العجمى ، عن الشيخ حسن البصري ، عن الامام الهمام المرتضى علي ابن ابى طالب الكرار ، عن حضرة المصطفى المختار سيدنا محمد -ص- .

---

(١) المخرمي : نسبة الى مخرمة ، وهى محلة من بغداد جانب الرصافة قرب دجلة ، وتسمى اليوم بالعيواضية . والمخزومي نسبة الى بنى مخزوم قبيلة من العرب . والشيخ ابو سعيد كان مخرميا ومخزوميا .

بنەماڵەی مەلایانی جەلیزادە لە شاری کۆیەدا

تەرجەمەی ژیانی ئەم خێزانە بە دەفتەرێکی زۆر گەورە ئەوسا دەنووسرێتەوەو ، یەکێکی زۆر شارەزاو ئاگاداری بەسەر ئەو بنەماڵەدا دەوێ‌و ، لەوانە نی‌یە من بتوانم ئەم کارە ئەنجام بدەم ، بەڵام وەك دەڵێن : (ما لا یدرك کله لایترك جله) ، وە بە یارمەتی برام مەسعوود کە ئێستە تاقانەی ئەو بنەماڵە بەڕێزەیە شتێکی کەم ئەنووسم :

جا ئەڵێم : لەم رشتە وێنەفریشتەدا لە دواکەسی بەرزی بەڕێزیانەوە کە ناوی مەلا محەمەدەو بە جەنابی مەلا ئەفەندی ناسراوە دەست پێدەکەم تا ئەچمە سەرەوە بەم ریزە : مەلا محەمەدی کوڕی حاجی مەلا عەبدوڵلای ، کوڕی حاجی مەلا ئەسعەدی ، کوڕی مەلا عەبدوڵلای ، کوڕی حاجی مەلا عەبدوڕەحمانی جەلی ، کوڕی مەلا عەبدوڵلای جەلی ، کوڕی مەلا محەمەدی ناسراو بە مەلازادە ، کوڕی مەلا ئیبراهیم،کوڕی کوڕی مەلا حەسەن ، کوڕی مەلا ئیبراهیم ، کوڕی مەلا حەسەن ، کوڕی مەلا ئەبوبەکر .

مەلا ئەبوبەکرو ، مەلا حەسەن‌و ، مەلا ئیبراهیم‌و ، مەلا حەسەن‌و ، مەلا ئیبراهیم .

کاك مەسعوود ئەڵێ : ئەوەندە لە هەواڵی مەلا ئەبوبەکر ئەزانین کە لە دێی (بێ گەلاس)دا کە سەر بە قەزای‌پشدەرە لە پارێزگای‌سلێمانیدا مەلا بوەو ، خزمەتی دین‌و زانیاریی کردوە . هەروەها مەلا حەسەنی کوڕی مەلا ئەبوبەکرو ، مەلا ئیبراهیمی کوڕی مەلا حەسەن ، ئەم ذاتانەیش

هەر لە دێی (بێ گەڵاس) دا بوون‌و خزمەتی دینیان کردوە تا لـە جیهـان دەرچوون •

مەلا محەممەدی کوڕی مەلا ئیبراهیم

ئەم ذاتە کە بە مەلازادە ناسراوە لە دێی (شیوئاشان)دا دانیشتوەو خزمەتی دینی کردوەو ، هەر لەو دێدا کۆچی دوایی کردوە •

شیوئاشـان گونـدێکی خـۆش‌و سـازگارە کـەوتوەتە شـیمالی چیای(کۆسرەت)ەوە لە قەزای رانیەدا •

کاك مەلا عەبدوڕەحمانی جەلی

ئەم ذاتە زانایەکی بەرزو بەڕێزو خاوەن پایـەو مایەو لەخوداترس بوە • لـە کـاتی خـوێندندا زۆر بـە وردی خوێنـدوویەتی دوای ئیجازەوەرگرتن تەدریسێکی زۆر چـاکی کردوە ، لـە هـەر کتێبێکدا دەرسی گوتبێتەوە ئەو کتێبەی بە حاشیەو تەعلیقاتو ، (تضمیر)و (تضبیب) رازاندوەتەوە •

گەلێ حاشیەی لەسەر کتێبە عادەتی‌یەکان هەیە ، حاشیەی لەسـەر جامیی شەرحی (کافیە)و کەمالی شەرحی شافی‌یە لە صەرفداو ، لەسـەر عەبدوڵلآیەزدی‌و جەلالی مەنطـیق هـەیە • هەروەها لەسـەر شـەرحی عەقائیدی نەسەفی لە عەقائیداو ، لەسەر موختەصەری موطەووەل لە عیلمی بەلاغەدا هەیە • هەروەها حاشـیەی لەسەر شەرحی جمع الجوامع لە ئوصوولی فیقهداو ، لەسەر شـەرحی موختەصەری مونتـەهاو شـەرحی مینهاجی بەیضاوی لە ئوصوولی فیقهداو ، لەسەر شـەرحی نین‌وحەجەر بۆ (اربعین) کە ئیمامی نەوەوی دایـناوەو ، لەسەر (المنح المکیـة فی شرح القصیدة الهمزیة) هەیە •

ئەم کتێبە بە خەتی خوالێخۆشبوو مەلا سەعدی کۆیی نووسراوەتەوە کە یەکەم خۆشنووسی چەرخی خۆی بوەو ، خادیمی سوججادەی پیرۆزی پێغەمەر بوە • وە حاشیەی لەسەر (اشکال التأسیس) لە عیلمی هەندەسەو ، لەسەر شەرحی چەغمینی لە عیلمی هەیئەتدا هەیە • (خلاصة الحساب)ی بەهادینی عامیلی شەرح کردوە • ئەم شەرحە زۆر بە کەڵکەو لە ناو زانایانی کوردستاندا زۆر باو بوە • وە حاشیەی لەسەر تەفسیری بەیضاوی‌و ،توحفەی ئبن‌و حەجەر هەیە • ئەم حاشیە نزیکەی سێ بەرگ ئەبێ‌و تا ئێستە چاپ نەکراوە • بەڵکو لە داهاتوودا چاپ بکرێت •

خوالێخۆشبوو کاك مەلا عەبدوڕەحمانی جەلی هەر لە دێی جەلیدا بوە کە دێیەکی ئاووهەواخۆش‌و سازگارە لە رووی شیمالی کێوی ئاواگردەوە ، هەتا کاتێ کە عەبدوڕەحمان پاشای بابان بوە بە فەرمانداری قەزای کۆیە•ئیتر لەو رۆژەوە کاك مەلا عەبدوڕەحمان گوێزاوی‌یەتی‌یەوە بۆ شاری کۆیەو ، عەبدوڕەحمان پاشا مزگەوت‌و خوێندنگای بۆ کردوەتەوەو خەریکی دەرزوتنەوەو خزمەتی دین بوەو ، ژیانی خۆی لەم کارە پیرۆزەدا بەسەربردوە • وە لە هەمان کاتدا کاروباری (افتا)ی ، رێنومایی‌و ، رێکخستنەوەی نێوانی کۆمەڵەی موسوڵمانانی شارەکەیشی گرتوەتە ئەستۆی خۆی‌و،بەم شێوە ژیاوە هەتا لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفدەی کۆچیدا لە شاری کۆیە جیهانی بەجێ‌هێشتوەو گیانی بە پەروەردگار سپاردوە •

حاجی مەلا عەبدوڵلای جەلی

پاش کۆچی دوایی کاك مەلا عەبدوڕەحمانی جەلی مەلا عەبدوڵلای کوڕی لە جێگەکەیدا دانیشتوە ، ئەم ذاتە پیاوێکی زاناو بەرێزو لەخوداترس‌و دنیانەویست بوە • وە لە کاتی پێگەیشتنیدا رێکەوتی چەرخی ئیرشادی

حەزرەتی مەولانا خالیدی نەقشبەندی کردوە ئەمیش بە ئیخلاصەوە چوە تەمەسوکی پێ کردوەو سلوکی کردوە هەتا پێگەیشتوەو ئیجازەی خەلافەتی وەگرتوەو ، گەڕاوەتەوە بۆ شاری کۆیەو لەگەڵ دەرزوتنەوەدا ئیرشادیشی کردوە .

لە هەمان کاتدا ئافرەتێکی برازای حەزرەتی مەولانایشی مارە کردوەو پەیوەندیو خزمایەتیشی لە ژنو ژنخوازییەوە لەگەڵ شێخەکەیدا پتەو بوە . بەو شێوە دامەزراوە لەسەر دەرزوتنەوەو ، ئیرشادو ، فتوادانو ، ئامۆژگاریو ، خزمەتی موسوڵمانانو گەلێ خزمەتی دینی کردوە .

وە هۆنراوەیەکی بە ناونیشانی (وسیلة الوصول لساحة عناية الرسول) داناوە . وە حاشیەی لەسەر گەلێ کتێب نووسیوە ، وەکوو (جامع الاصول)ی دانراوی (ابن الاثیر)و ، (انسان العیون) لەسەر شەرحی بوخاری دانراوی قەسطەلانی . وە کتێبێکی هەیە لەسەر وێنەی (اتقان)ی (سیوطی) . مێژووی لەدایکبوونی ئەم ذاتە دیار نییە ، بەلام لە مێژووی هەزارو دووصەدو چلو شەشی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە .

حاجی مەلا ئەسعەدی کوڕی مەلا عەبدوللای جەلی

ئەم کوڕە بەڕێزە لە ساڵی هەزارو دووصەدو بیستو شەشی کۆچیدا لە شاری کۆیە لەدایك بوەو ، لەو خێزانە بەرزەدا گەورە بوەو ، پێگەیشتوەو ، خوێندنی تەواوکردوە . خۆی نووسیویەتی ئەڵێ : باوکم لە ساڵی هەزارو دووصەدو چلو شەشی کۆچیدا بە نەخۆشی رشانەوە کۆچی دوایی کردوە . وە ئەڵێ : لەو چەرخەدا محەمەد پاشای فەرمانداری رەواندووزو کۆیەو ئەو ناوە گەلێ چاودێری کردینو ، زۆر رێزی لێ گرتینو ، لەسەر خوێندنگاکەی باوکم دایانم ، بەلام من خوێندنم تەواو نەکردبووو تا عیصامەدینی (وضع)م خوێندبوو .

وە کاتێ تەمەنم گەیشتە بیستو سێ ساڵ کچی محەمەدئاغای کوڕی حەوێز ئاغام مارەکردو ، لەو کاتەدا شەرحی شەمسی‌یەم ئەخوێند ، وە لە مانگی موحەڕەمی ساڵی‌هەزارو دووصەدو پەنجادا ژنەکەم گوێزرایەوەو ، لە بیستو دووی مانگی شەووالی ئەم ساڵەدا عەبدوڵلا جەمالەدینی کوڕم لەدایك بوو • وە لەگەڵ ئەوەدا کە بووم بە خاوەنی ژنو منداڵ لە خزمەتی زانای بەرزی بەڕێز مەلا محەمەدی قازیی کوڕی مەلا ئیسماعیلدا خوێندنم تەواو کرد •

جا پاش ئەمانە جەنابی بابیری حاجی مەلا ئەسعەد تەشریفی بردەوە بۆ شامو ئیجازەی شەرعو حەدیثو تەفسیری لە زانای بەرزی ئەو وڵاتە شێخ عەبدوڕەحمانی کەزبەری وەرگرتوەو ، ئەمە لە مێژووی هەزارو دووصەدو شەستی کۆچیدا بوە • وە لە شامەوە چوە بۆ حەجی ماڵی خوداو زیارەتی پێغەمەرو ، دوای تەواوکردنی ئەوانە گەڕاوەتەوە بۆ شاری کۆیەو خەریکی کارو باری خۆی بوە •

وە پاش ماوەیەکی کەم چوە بۆ شاری بەغداو لە خزمەتی زانای پایەبەرز مەلا عەبدوڕەحمانی ڕۆژبەیانیدا ئیجازەی وتنەوەی هەموو عیلمەکانی وەرگرتوەو ، دوای ئەوە گەڕاوەتەوە بۆ شاری کۆیەو خەریکی دەرزوتنەوەو سوودگەیاندن بە موسوڵمانان بوەو ، گەلێ فەتوای لە ئەحکامی شەرعدا هەیە هەندێکیان لەناو چوونو هەندێکیان ماون ، وە گەلێ حاشیەی لەسەر کتێبەکان هەیە بە تایبەتی لە تەفسیرو ، حەدیثو شەرعدا •

وە لە ساڵی هەزارو دووصەدو هەشتادا بۆ جاری دووەم چوە بۆ حەجو مەلا عەبدوڵلای کوڕی خۆی لەگەڵ خۆیدا بردوەو ، نیشو کارەکانی حەجی تەواوکردوە ، دوای ئەوە نەخۆش کەوتوەو ، پاش

ماوەیەك کۆچی کردوە بۆ ماڵی یەکجاری خۆیی ، لەو شوێنە پیرۆزەدا گیانی بە پەروەردگاری خۆی سپاردوەو ، لە (جنة المعلى)دا بە خاك سپێرراوە • ئەم رووداوە لە مانگی (ربیع الثانی)ی ساڵی هەزارو دووسەدو هەشتاو نۆی کۆچیدا بوە •

خوالێخۆشبوو مەلا عەبدوڵلا لە یاداشتەکانی خۆیدا نووسیویەتی :

(توفی والدی یوم الجمعة ، اخر شهر ربیع الثانی من سنة الف ومائتین وتسع وثمانین،فی مکة المکرمة عصر یوم الجمعة،وصلی علیه ضحوة یوم السبت بالملتزم الشریف ، ودفن فی جنة المعلی ، فی شعبة النور ، قرب قبر الشیخ ابن حجر • رحمهما الله تعالی •)

حاجی مەلا عەبدوڵلای جەلی

ئەم ذاتە ، وەکوو باسمان کرد ، لە ساڵی هەزارو دووسەدو پەنجای کۆچیدا لە شاری کۆیە لەدایك بوەو،پاش فامکردنەوە لە خانەدانی خۆیاندا خوێندوویەتیو ، جەنابی مەلا ئەسعەدی باوکی بایەخێکی زۆری پێداوەو، کۆششی زۆری کردوە لە رێگەی پێگەیاندنیدا بە شێوەیەکی رێكو پێك، ئەویش ئەو رەنجەی بە زایە نەداوەو کوڕێکی بەویقارو خاوەن توانای لێدەرچوەو ، لە خوێندندا زۆر سەربەرزو سەرکەوتوو بوە •

وە بێجگە لە خوێندنی لە خوێندنگای خۆیاندا چوویشە بۆ ناوچەی باڵەكو لە خزمەتی مەلا محەمەدی کوڕی کاك عەبدوڵلای شێخ وەتماندا خوێندوویەتی ، هەروەها لە خزمەتی جەنابی شێخ طاهای (سورسور)و، زانای بەرزو بەناو بانگ مەلا محەمەدی خەتێدا زۆری خوێندوەو ، گەلێ پێشکەوتوەو،لە ناو زاناکانی شاری کۆیەدا ناوبانگی بە زاناییو بەڕێزی دەرکردوە •

کاتێ لەو سەفەری حەجە گەڕاوەتەوەو هەواڵ دراوە کە حاجی

مەلا ئەسعەد کۆچی دوایی کردوە بەبێ دامان و تێرامان حاجی مەلا عەبدوڵڵا لە جێگەکەی باوکیدا لەسەر خوێندنگاکەی باوکی دانیشتوەو ، لە هەموو لایەکەوە فەقێی لێ گردبوەتەوەو ، خەریکی دەرزوتنەوەیەکی چاك بوە بە شێوەیەکی وەها لە وڵاتەکەدا دەنگی داوەتەوە .

وە لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو دوودا سەفەری بەغدای کردوە بۆ ئەوە کە هەندێ لە گەورەپیاوانی بەغدا ببینێ و بارو دۆخی ناهەمواری وڵاتەکەیان بۆ بگێڕێتەوەو ، بە گوێرەی دڵی خۆی لەگەڵیان دواوەو ئەو پیاوانە زۆر ڕێزیان لێ گرتوە ، بەتایبەتی نەقیبی سەیدەکانی گەیلانی سەید سەلمان و ، زانای گەورە موفتی زەهاوی و ، دەروێش حەیدەری ، ئەمانە زۆر ڕێزی حاجی مەلا عەبدوڵڵا ئەگرن و بە هەموویانەوە هەوڵ ئەدەن بۆ ئەوە کە ئیش و کاری بۆ تەواو بکرێ .

وە خۆشبەختانە هەر لەم ڕۆژانەدا کە جەنابی مەلا عەبدوڵڵا لە بەغدادا بوە کاك ئەحمەدی شێخیش لە سلێمانی یەوە هاتوە بۆ بەغداو ، لەو هەلەدا گەلێ جار چاویان بەیەك کەوتوەو ئەو میانەی پێشموویانە کە بە هۆی نامەوە بوە لەم سەفەرەدا بە دانیشتن و گفتوگۆو چاوپێکەوتنەوە پتەوتر دەبێ .

جا پاش چەن ڕۆژێك جەنابی حاجی مەلا عەبدوڵڵا ئەگەڕێتەوە بۆ کۆیەو بە یاسای خۆی و زیاتر لە جاران خەریکی دەرزوتنەوە ئەبێ و ، لەوسا زیاتر لە کاری خۆیدا سەرگەرم ئەبێ .

وە کاتێ لە ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو دوودا جەنگی نێوان دەوڵەتی عوسمانی و رووسیا ڕوودەدات جەنابی حاجی مەلا عەبدوڵڵا لەگەڵ کۆمەڵێکی بەهێزو تواناو وەکوو هۆزەکانی وڵاتی کۆیەدا ئەچێ بۆ جیهاد لە دژی سوپای رووس و ، لەسەر جیهادکردن بەردەوام ئەبێ و ، ناگەڕێتەوە تا ئەو جەنگە تەواو ئەبێ .

وه بە هۆی ئەم یارمەتیدانەی سوپای عوسمانی یەوە نێوانی حاجی عەبدوڵلاو ئیسماعیل پاشای فەرماندەی سوپای عوسمانی گەلێ پتەو دەبێ‌و دۆستایەتی یان خۆش دەبێ •

وه پاش ئەوەی ئیسماعیل پاشا ئەگاتەوە بەغدا کۆشش ئەکا تا لە باتی ئەو دیهاتە کە کاتی خۆی بە دەست ماڵی مەلاوە بووەو ، دوایی حوکوومەتی عوسمانی خۆی وەری گرتوەتەوە •• هەموو مانگێ هەزار قورووش مانگانە بۆ حاجی مەلا عەبدوڵلا ئەبڕێتەوە •

وه ئەوەندەی پێناچێ نێوانی حوکوومەتی عوسمانی‌و ئێران ئاڵۆز ئەبێ‌و ، ناکۆکی ئەکەوێتە نێوانیانەوە • جا حوکوومەتی عوسمانی بە پەلە حاجی مەلا عەبدوڵلاو عەبدوڵلا پاشای رەواندووز ئەنێرێ بۆ ئێران بۆ چارەسەری ئەو ناکۆکی یە • ئەوانیش لە مێژووی هەزارو سێصەدو نۆی کۆچیدا ئەڕۆن‌و ئەچنە سابڵاخ‌و،بە یارمەتی خودا ناکۆکی یەکە لادەبەن‌و نێوانیان رێک ئەخەنەوە •

جا پاش ئەم خزمەتە مەدالی مەجیدیی لە پلەی سێهەم بە خەڵات دەدرێ بە حاجی مەلا عەبدوڵلاو ، لە لایەنی ناصرەدین شایشەوە ئەموستیلەیەکی ئەڵماسی بۆ دەنێررێت •

حاجی مەلا عەبدوڵلا لەگەڵ ئەوەدا کە ئەکەوێتە ناو ئەم کارە دەوڵەتی یە گەورانەوە هەر کاتێک ئەگاتەوە ماڵی خۆی وەکوو جاران دەچێتەوە سەر دەرسوتنەوەو رێنومایی موسوڵمانان‌و خزمەتە ئاینی یەکانی خۆی •

بەڵام لەبەر ئەوە کە بێ‌تاقەت ئەبێ کاری پێشنوێژی‌و خوتبەخوێندنەوە ئەدات بە مەلا محەمەدی کوڕی خۆی‌و ئەویش ئەو کارانە بەڕێوە ئەبات‌و، حاجی مەلا عەبدوڵلایش خەریکی دەرسوتنەوەو رێنومایی موسوڵمانان

ئەبێ • بەم شێوە دەمێنێتەوە تا لە ساڵی هەزارو سێصەدو بیست‌و شەشی کۆچیدا لە جیهان دەردەچێ •

گەلێ لە شاعیرانی ئەو ڕۆژە لاوانـدوویانەتەوە بە تایبەتی دوکتۆر حسەین باباجان ، بە زمانی فارسی سوکوارێکی زۆر بەرزی بۆ داناوەو، وشەی (مغفور)ی کردوە بە مادەی (ابجد) بۆ ساڵی کۆچی دوایی‌یەکەی• کە ١٣٢٦ بوە •

جەنابی مەلا محەممەدی کوڕی حاجی مەلاعەبدوڵلا

مەلا محەممەد بە گوێرەی نووسینی باوکی لە کۆتایی مانگی ڕەجەبی ساڵی هەزارو دووصەدو نەوەدو دووی کۆچیدا لەدایك بوە • وە لە پاش فامکردنەوە لە خانەدانی خۆیاندا خەریکی خـوێندن ئەبێ‌و دەوام ئەکا تـا پێ‌ئەگـات‌و ئیجـازە وەرئەگـرێ‌و ، لـە پێشـەوە ـوەك‌وتمان ـ لـە سەردەمی باوکـیدا خـەریکی پێشـنوێژی‌و خوتبـەخوێندنەوە دەبێ ، دوای کۆچی‌دوایی باوکی فرمـانی دەرزوتنەوەیش ئەگرێتەدەسـت • لە ڕاستیدا مەردانەو پاڵەوانانە شـان‌ئەکا بە خـزمەتکردنداو ، ئـەو ئەرکە گەورانە بەڕێوە دەبـات‌و ، زیاد لـەوانـەیش هەوڵێـکی زۆر دەدات بۆ تێگەیاندنی کۆمەڵ‌و ڕووکردنیـان بۆ ئایینی ڕاسـتی‌و ، تێگەیاندنیان کـە بەرزی‌و ڕەوشتی جـوان‌و پێشکەوتن لە یاسـای ئیسـلامدایە • وە هەر ناکۆکی‌و تەنگوچەڵەمەیەك لە شاری کۆیـەدا رووی بدایـەت کۆشـشی ئەکرد بۆ چارەسەرکـردنی‌و ، بە زۆریی سـەربەزانە چـاری دەکردن‌و ئاگربەستی ئاژاوەی دەکرد •

مەلا محەممەد بەم شێوە لەسەر ئەم کارانە ئەمێنێتەوەو ، گەلێ فوتابی زیرەك‌و زانـاو خـاوەن پایـەو مـایە لـە خوێنـدنگاکەیـدا دەخوێنن‌و

خوێندن تەواو ئەکەن‌و ، لە شـارو دێهاتەکاندا دادەمەزرێن‌و ، ئەبن بـە مەلاو پێشنوێژو خوتبەخوێنی ئەو دێهاتانەو ، بەم شـێوە بزوتنـەوەیەکی زانیاریی لە ولاتدا پەیدا کرد •

وە پاش ماوەیـــەك خۆی تەرخـان ئەکـا بۆ دەرزوتنـــەوەو ، خوتبەخوێندنەوەی مزگەوتەکەیان ئەدا بە شێخ نووری کە برای دایکیی بـوە •

پاش ئەمە دەست ئەکا بە کتێب‌دانان‌و :

١ ـ لە عەقائیدا کتێبێ بە ناوی (القائد)ەوە دەنووسێ •

٢ ـ (المصقول فی علم الاصول)لە ئوصوولی فیقهدا دادەنێ •

٣ ـ الکلام الجدید لە عیلمی کەلامدا دادەنێ •

٤ ـ نامیلکەیەك لە باسی صیفەتی کەلامدا •

٥ ـ نامیلکەیەك لە مەعنای ئیماندا •

٦ ـ زیاد لەمانە نووسیویەتی : وشـرعت فی تحریر کتـاب علی طـراز المقاصد والمواقف ، وسمیته (المشاهد) • اسأل الله اتمامه •

٧ ـ تەفسیری قورئانی پیرۆز بە زمانی کوردی • تا ئێسـتە دوو بەرگی لێ‌چاپ‌کراوە • پشت بە خودا ئەوانی دیکەیشی چـاپ دەکرێ • لە کۆتایی ئەم تەفسیرەوە بە خەتی خۆی نووسیویەتی :

(واما مشـربی ومیلی فلیـس الا الی الاتحاد ، ونبـذ الخلاف ما امکن ، واکـرر علی الـدوام قوله ـ تعالی ـ : (تلك امـة قـد خلت لها ماکسبت ولکم ماکسبتم ، ولاتسألون عما کانوا یعملون) • وقوله ـ تعـالی ـ : (ان الله لایغـیر مابقـوم حتی یغـیروا ما بانفسهم) • انتهی فی یوم الاربعاء سلخ ربیع الثانی سـنة الف وثلاثمائة وسبع وخمسین • الحقیر جلی زاده محمد •)

خوالێخۆش.بو تەفسیرەکەی لە سێ بەرگدا لە سالّی هەزارو نۆصەدو چلو سێدا بە چەند مانگێك‌پێش کۆچی دوایی تەواو کردوە • چونکە لە دوازدەی تەشرینی یەکەمی هەزارو نۆصەدو چلو سێدا کۆچی دوایی کردوە •

شێخ نووریی حاجی مەلا عەبدوڵلا

لە پاش کۆچی دوایی مەلا محەمەد شێخ نووری برای وەکوو جاران کارەکانی مزگەوتەکەیانی بەڕێوە بردو ، لەسەر پێشنوێژی‌و خوتبەخوێندنەوەو ، دەرزوتنەوە رۆیشت تا لە بیستی مانگی ئابی سالّی هەزارو نۆصەدو پەنجاو دووی زاییندا کۆچی دوایی کردو ، لە گۆڕستانی گشتیی‌شاری کۆیە لە نزیکی گۆڕی مەلا محەمەدی برایی‌و حاجی مەلا عەبدوڵلای باوکیدا بە خاك سپێررا •

صەد داخم بە دڵ لە بەرزەداخان
لە کووژانەوەی چرای ئۆجاخان
مردن پێویستە لە بۆ گیان‌لەبەر
گەداو دەوڵەمەند یا پاشای سەروەر
نەزان یا زانای دڵ پڕ لە حیکمەت
یا پیری ئیرشاد وەسیلەی رەحمەت
کەس رزگار نابێ لە داوی مردن
بە خۆ نکردن یا بە راکردن
ئەسەف لەوەیە چەرخێکی وا هات
زانیاریی دینی کەوتە سەر نەهات

ئەو خانەدانەی پڕ بوو لە عولووم
لە کەشفی سیرِی مەنطووق‌و مەفهووم
ئەو خانەدانەی پڕ بوون لە ئیرشاد
چرای دەروون بوون بۆ زومرەی عیباد
تۆماری طەی بوو بە چەن پێچ‌و لوول
بردی بۆ سەما گێژی گەردەلوول
ئاثاری نەما لە رووی جیهانا
مەگەر لای مەردی حیکایەتخوانا
سا مەگەر خودا بە فەیضی ئیحسان
لابکاتەوە لە عالەم دیســـان
کە هێزی قودرەت دەربخاتەوە
مردووی عیلمی دین زیندوو کاتەوە
(نامی) نەماوە تەمای بە دنیا
هەر هیوای ماوە بە خودای تەنیا

بنەماڵەی شێخانی تاڵەبانی

رشتەی ئیرشادی بنەماڵەی تاڵەبانی بریتی‌یە لە : شێخ عەلیی کوڕی حاجی شێخ جەمیلی ، کوڕی شێخ محـەمەدعەلی ، کـوڕی حاجی شێخ عەلی ئەفەندی ، کوڕی شـێخ عـەبدوڕەحمان خالیـص ، کوڕی شـێخ ئەحمەدی ، کوڕی شێخ مەحموود . وە چەن رشتەی دیکەیش کە سەر بە کوڕەکانی شێخ ئەحمەدو کوڕەزاکانین .

شێخ مەحموودی تاڵەبانی

ئەم پیاوە کوڕی یوسف‌ئاغا ناوێ بوە . ئەم یوسـف‌ئاغا مەئموور مەفرەزەی عوسمانی بوە ، پاش ماوەیەك دەستی لە کارەکەی هەڵگرتوەو، چوەتە ناو عەشیرەتی زەنگنەو ، ئافرەتێکی زەنگنەی مارەکردوەو،کوڕێکی بوە ناویان ناوە مەحموود .

ئەم کوڕە بەختەوەرە پاش فامکردنەوە دەستی‌کردوە بە خوێندن‌و ، قورئانی پیرۆزی تەواوکردوەو ، دەستی‌کردوە بە خـوێندنەکانی عەرەبی لە : نەحوو ، صەرف‌و ... بۆ خوێنـدن چوە بۆ دەرەوەی شوێنەکەی خۆی‌و ، لە شارو لادێکانی کوردسـتان دەخوێنـێ‌و ، دەچێ بۆ ناوچەی بادینان‌و ، لە دێیەك لە دێکانی ئەو ناوچەدا دەخوێنێ‌و ، بۆ مەتاڵاو کۆشش گەلێ جار دەچێتە سەر کـانی‌یەکی گوندەکـە ، دیارە ئـەوەندە لەسەر

کانی‌یەکە ئەمێنێتەوە تا ناویان ناوە بە (کانی مەلا مەحموود)و ئێستەیش بەو ناوەوەیە •

بە هەرحاڵ لەسەر خوێندن ئەڕوا تا هەموو زانیاری‌یەکان تەواو دەکاتو ، دوایی دێتەوە بۆ ناوچەکەی خۆیو ، لە (قرخ)و (تاڵەبان)ی قەزای چەمچەماڵ دادەنیشێو خزمەتی دینو زانیاری دەکات • لە هەمان کاتدا خەریکی کشتوکاڵیش ئەبێو بە رەنجەشانی خۆی دەژیو ، بێستانی هاوینەیشی بوە بۆ میوەو سەوزەی خۆیو ، بەم شێوە بەڕێزەوە کاتی خۆی رابواردوە •

رۆژێ لە رۆڕان لە هاویندا کاتێ لەسەر بێستانەکەی ئەبێ تەماشا دەکا وا سێ دەروێش هاتنو ، لە رێگەکە لایان‌داو ، روویان کردە مەلا مەحموود ، ئەمیش ئەچێ بە پیریانەوەو بەخێرهاتنیان ئەکاو ، ئاوی ساردو میوەیان بۆ دادەنێ ، تا وچانێك ئەدەن • تمەزیەکێك لەم سیانە شێخ ئەحمەدی لاهووری‌یەو بە هیوای چوون بۆ بەغداو زیارەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی ئەم رێگەیان گرتوەتەبەرو ، ئەو دوانەکەیش دەروێشو مەنسووبی تەریقەتنو وان لە خزمەتیدا • مەگیرە شێخ ئەحمەد بە تایبەتی بۆ ئەوە لای‌داوە رێبازی تەریقەت نیشانی شێخ مەحموود بداتو شێخ مەحموود بکاتە ئەو پلەو پایە خودا بۆی بڕیارداوە •

جا شێخ مەحموودیش بە سینەگوشادیو شادمانی‌یەوە وەڵامی شێخ ئەحمەد ئەداتەوەو رێبازی تەریقەتی قادری لێ وەردەگرێتو ، ئەبێ بە مەنسووبێکی ساغو دەروێشێکی بەدەماغو ، لەو رۆژەوە دەست‌ئەکا بە سلووك‌کردنو ، ئادابی تەریقەت بەجێ‌دێنێو رۆژ بە رۆژ دڵی بەهێزتر دەبێ •

وە شێخ ئەحمەدیش پاش حەسانەوە لای شێخ مەحموود دەکەونەوە رێو خوداحافیزی لە شێخ مەحموود دەکەنو،بەرەو بەغدا بەڕێ‌دەکەون،

بۆ زیارەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی • شێخ رەزای تاڵەبانی لەم رووەوە بە شیعر دەڵێت :

خودا وەختێ کە حەز کا بەندەیێکی خۆی بکاخۆشنوود
لە رێگەی دوورەوە بۆی دێ بە پێی خۆی شـاهیدی مەقصوود •
لە هیندستانەوە شەش مانگەرێ تا خاکی کوردستان
خوا شێخ ئەحمەدی هیندیی رەوان کرد بۆمەلامەحموود
مەلا مەحموودی زەنگنە، یەعنی قوطبی دائیرەی ئیرشاد
لە دەوری مەرقەدی هـەر دەنگی (یاهـو) دێـتو (یامعبود)
لە پاش ئەو ئەرشەدی ئەولادی شێخ ئەحمەد لە جێی دانیشت
بە عەینی وەك سولەیمان جێنوشینی حەزرەتی داوود
بەڵێ بابی وەها ئەلبەت دەبێ فەرزەندی وا بێنێ
ئیلاهی ! صەد هەزار رەحمەت لـە قەبری والیـدو مەولوود •
بە رەحمەت چوون ئـەوان بـا بێینەوە سـەر بابی ئەورەحمان •
فیدات بم ئەی نەتیجەی دوودمانی ئەحمەدو مەحمود !
نەتیجەم مەقصەدە (تالی)و (مقدم) شەرتی تەحصیلە
ئەوانەی بۆیە ئیجاد کرد خودا تا ئەم ببێ مەوجوود
ئەمێستاش شێخ عەلی نەجلی کەپیری صاحیب ئیرشادە
ئەمیش وەك باب و باپیری لە زومرەی ئەولیا مەعدوود

(رەضا)ش لەو نەسلەیە بیبەخشە یارەب ! چونکە قەت نابێ :

گوڵی بێ خارو، بەحرێ بێ بوخارو، ئاگری بێ دوود

لە کاتی ڕۆیشتنی جەنابی شێخ ئەحمەدەوە بۆ بەغدا تا کاتی هاتنەوەی بۆ کوردستانو چاوپێکەوتنی مەلا مەحموود کە شەش مانگێك بوە .. شێخ مەحموود بە جۆرێك سەرکەوتوو ئەبێو کەرامەتی لێ دەرئەکەوێ، کاتێ کە جەنابی شێخ ئەحمەد دێتەوە زۆر سوپاسی خودا ئەکا لەسەر ئەو بەشو بارەیە کە دەستی کەوتوەو ، بە دڵخۆشی ئەڕواتەوە بۆ سووورداش کە جێگەی یەکەمجاری بوە بەڵام دوو دەروێشەکەی هاوڕێی ئاگری حەسادەت بەرئەبێتە گیانیانو شەوێ لە شەوان بڕیاری کوشتنی شێخ ئەحمەد ئەدەنو ئەیکوژنو لەناو دڕکودالدا دەیشارنەوە .

لەو شەوەدا شێخ ئەحمەد دێتە خەوی مەلا مەحموودو ئەفەرموێ : فریام کەوە! فلانو فلان سەریان بڕیوم ! جا شێخ مەحموود لە خەو هەڵساوەو لەگەڵ کۆمەڵێك لە موریدەکانیدا چوە بۆ سووورداشو تەرمەکەی شێخ ئەحمەدی دۆزیوەتەوەو بە ڕێزەوە بە خاکیان سپاردوەو، ئێستە ئارامگاکەی لە سووورداشدا زیارەتگایە .

پاش کۆچی دوایی شێخ ئەحمەدی لاهووری مەلا مەحموود دەبێ بە مورشیدێکی سەربەخۆو ، لەبەر ئەوە دارای عیلمی ظاهیرو باطین بوە گەلێ خزمەتی بەسوودی بە جیهانی موسوڵمانان کردوە .

لە حاجی شێخ عەلیی کوڕی حاجی شێخ جەمیلم بیستوە کە : مەلا مەحموود چوە بۆ شاری کەرکوكو ، لە ناو ئەو تەکیەدا کە ئێستە هەیە تەکیەیەکی بچکۆلەی کردوەتەوەو ، هەندێ دەروێش لەو تەکیەدا گردبوونەتەوەو ذیکرو تەهلیلەیان کردوە . مەلا مەحموودیش جارجار

چوه بۆ کەرکووکو سەری لە دەرویشەکان داوە ، لە دواسەفەریدا کە ئەچێ بۆ کەرکووك لەوێ نەخۆش ئەکەوێتو ، کۆچی دوایی دەکات • جا شێخ ئەحمەدی کوڕی ئەچێ بۆ کەرکووکو ، لەو شوێنەدا کە ئێستە هەیە بە خاك دەسپێررێت • مەلا مەحموود هەشتاو پێنج ساڵ تەمەنی بەسەربردوەو ، دوای کۆچی دوایی گەلێ لە شاعیرە : کوردو ، تورکو، عەرەبەکان لاواندوویانەتەوەو شیوەنیان بۆ نووسیوە • لەوانە مەلا صیبغەتوڵلای هەورامیی رووداری بەم چەن شیعرە لاواندوویەتیەوە کە دەڵێ :

مشرع کرم ، مروج راه هدی
غوث الضعفا که بود محمود مقام
در عالم صورت سوی معنی بشتاف
کانجاست مقام وصل ارواح عظام
بر تربت او باد ز الطاف خدائی
بس نوع تحیات بس گونه سلام
(نوری) ز خرد بخواست تأریخش گفت :
محمود جوار احمدش هست محام

١٢١٥هـ

شێخ ئەحمەدی تاڵەبانی

مەلا مەحموود کە کۆچی دوایی کردوە دوو کوڕی لێ بەجیماوە : محەمەدو ، ئەحمەد • محەمەد بە گەنجی لە جیهان دەرچوەو کەسی لێ بەجێ نەماوە •

شێخ ئەحمەد ماوەتەوە ، ئەم پیاوە بە یارمەتی خودا لە خانەدانی باوکیدا دەستی کردوە بە خوێندن‌و ، لە گەڵ خوێندنەکەیشیدا خەریکی تەصەووف بوەو ، لە خزمەتی باوکیدا طەریقەتی وەرگرتوەو ، ئادابی بەجێ‌هێناوەو ، سلووکی کردوەو ، گەیوەتە پایەی خەلافەت . وە لە ژیانی باوکیدا لە سێبەری ئەودا ئیرشادی کردوە ، بەلام پاش کۆچی دوایی ئەو سەربەخۆ ئیرشادێکی باش‌و راستی کردوە .

ماوەیەك دوای کۆچی دوایی باوکی هاتوەتەوە شاری کەرکووك‌و ، لە نزیکی جێگە تەکیەکەی باوکیدا لە نزیکی گۆڕستانی گەڕەکی بلاغدا جێگەی گرتوەو دوو سێ ژووری لە خۆرهەلاتی تەکیەکەوە بۆ خۆی‌و میوان کردوەتەوە .

وە لە لای شیمالیشەوە چوار هۆدەی بۆ موریدەکانی کردوەتەوەو، لە بەردەمی ئەم هۆدانەدا مزگەوتێکی ژێرزەمینی کردوەتەوە تا ئەم نزیکانە مابوو ، بەلام ئێستە پڕکراوەتەوەو ، لە نێوانی ئەو هۆدانەو مزگەوتی ئێستەدا دوو ژووری دروستکردوە ، گەورە و بچووك ، گەورەکەیان حاجی شێخ عەلی ئەفەندی‌و شێخ محەمەدعەلی کوڕی تێدا بە خاك سپێراوەو،لە بچووکەکەیشیاندا حاجی شێخ جەمیل‌و عەبدوڕەحمانی کوڕی نێژراوە .

شێخ ئەحمەد زۆر سەرکەوتوو بوەو ئیرشادێکی باشی کردوەو خودا پلەو پایەیەکی بەرزی داوەتێ‌و ، لە عێراق‌و ، سووریاو ، تورکیاو ، ئێراندا گەلێ موریدو مەنسووبی گرتوە ، بە تایبەتی لە هەورامانداندا ، وە گەلێ ژنی هێناوەو ، خودا دە کوڕی باشی پێ‌بەخشیوەو ، هەموویان دارای زانست‌و ، خاوەنی رێبازی تەصەووف بوون ، ئەو کوڕانەیش ئەمانەن : شێخ عەبدوڕەحمانی خالیص‌و ، شێخ عەبدولغەفوورو ، شێخ

عەبدولفەتاحو ، شێخ عەبدولکەریمو ، شێخ محێدین • ئەم کوڕانە هەموو لە کچی کوڕی میرئیسماعیلی زەنگنە بوون •

وە شێخ عەبدولعەزیزو ، شێخ محەممەدصالحو ، شێخ حسەین • دایکی ئەمانەیش خاتوون شانازە • کە لە ئاغاکانی هۆزی داوودەیە • وە شێخ محەممەدعارف لە ژنێکە لە ئاغاکانی زەهاو ، وە شێخ عەبدولقادر کە بە گەنجی مردوەو لە لای قەبری شێخ مەحموودا بە خاك سپێرراوە •

وە چەن کچیشی بوە لەمەولا بە درێژی باسیان دەکەین • شێخ ئەحمەدی تاڵەبانی لە ساڵی هەزارو صەدو نەوەدو چواردا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو حەوتدا لە کەرکووك کۆچی دوایی کردوەو ، لە پاڵ مەرقەدی باوکیدا بە خاك سپێرراوە • گەلێ لە شاعیرو ئەدیبەکان ئەم شێخ ئەحمەدەیان لاواندوەتەوە ، لەوانە مەلا صیبغەتوڵڵای هەورامیی رووداری کە بە زمانی فارسی دەڵێ :

قطب عرفان معین دین خـدا
که ازو نجم شرع مسعوداست
هشت دنیاو رفت سوی بهشت
که در انجا لقای معبوداست
رفتو اَز رفتنش ز چشم جهان
خون ازان چشم دهر مرمود است
عقل تأریخ او ز رضوان خداست
که کسی لب باین نه بگشوداست
تاج حشمت فگنده از سر گفت :
دست احمد مقام محمود است

١٢٥٧هـ

شێخ عەبدوڕەحمانی ناسراو بە (خالص)

شێخ عەبدوڕەحمان لە ناو دە کوڕەکەی شێخ ئەحمەددا جیاوازو دیاری بوە بە گەورەیی لە تەمەن‌و زانست‌و کردەوەداو ، لە تەصەووفیشدا شارەزاو بەتوانا بوە ، یانی دیاریترینی نەوەی شێخ ئەحمەد بوە ، لە بەر ئەمانە بە بڕیاری مورید‌و مەنسووب‌و کوڕەکانی شێخ ئەحمەدو لەسەر ئەو بناغە کە دیاریترینی نەوەی شێخ ئەحمەد بوە لە جێگەکەی باوکیدا دانراوەو جێگەداری باوکی بوەو ، بە مورشیدی هەمووان ناسراوەو ، هەمو موریدو مەنسووبەکانی ملکەچی بوون‌و گوێڕایەڵی قسەکانی بوون .

وە لەبەر ئەوە هەموو کوڕەکانی بەیەکەوە نەدەژیان‌و ، گەلێ موریدو مەنسووبیان لە وڵاتاندا بوە بە خواستی خۆیان بڵاوەیان کردوەو ، هەر یەکێکیان لە شوێنێکدا نیشتەجێ بوون‌و ، خەریکی ئیرشادو خزمەتی دین بوون .

شێخ عەبدولغەفوور چوە بۆ ئێران‌و لە سەردەشتدا تەکیەیەکی کردۆتەوەو خەریکی ئیرشاد بوە، بەڵام پاش ماوەی دوو ساڵ براکانی تاقەتی دووریی شێخ عەبدولغەفووریان نەبوو ، چوون ماڵەکەیان هێنایەوە بۆ عێراق‌و لە شاری کۆیەدا دایانمەزراند . شێخ عەبدولغەفوور لە کۆیەدا تەکیەو خانەدانێکی بەرپاکردەوەو دەستی کرد بە ئیرشادو خزمەتی موسوڵمانان .

ئەم ذاتە سێ کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ رەشیدو ، شێخ ئەدیب‌و، شێخ نووری . رەشیدو ، ئەدیب بێ نەوە سەریان ناوەتەوە . شێخ نووری چ‌ار کوڕی لێ‌بەجێماوە : عیززوڵلاو،نوورولڵاو ، بورهان‌و ، ئەفضەل. دایکی ئەمانە کچی‌شێخ عەبدولقادرفائیزی کوڕی شێخ عەبدوڕەحمان

خالصه • شێخ ئەفضەل سێ کوڕی لێ بەجێماوە : حیسامەدین‌و ، نەصرەدین‌و ، شەرەفەدین •

عیزولڵایش دوو کوڕی لێ بەجێماوە : کاکەسوورو ، شێخ رەشید • وە لە بورهانیش دوو کوڕ بەجێماوە : محەمەدصالح‌و ، جەنگی • وە لە حیسامەدین جەلال بەجێماوە •

وە شێخ عەبدولفەتاحی کوڕی شێخ ئەحمەد چوە بۆ ئاوایی (خەربەگ)لە ناحیەی (قەرەحەسەن) •

وە شێخ عەبدولکەریم لە ئاوایی باداوا دانیشتوەو ، شێخ محێدینیش چوە بۆ دێی (حاجی‌لەر) لە نزیکی (قۆرەتوو)دا •

وە شێخ عەبدولعەزیز چوە بۆ ئاوباریك‌و لە ناحیەی (گل) نیشتەجێ بوەو ، چوار کوڕی لێ بەجێماوە : شێخ عەبدوصەمەدو ، شێخ مەعرووف ـ کە زانایەکی بەرز بوەو ، شێخ رەضاو ، شێخ حەمید کە بە شێخ حەمیدی گل ناسراوە •

لە شێخ عەبدولکەریم : شێخ عەبدولڵاو ، شێخ غەنی‌و ، شێخ محەمەدئەمین بەجێماون •

وە لە شێخ محێدین شێخ محەمەدی نان‌گەورەو ، شێخ نەصرەدین‌و ، شێخ لەطیف‌و ، شێخ جەلال بەجێماون • وە لە شێخ عەبدولفەتاح شێخ مەعرووف‌و ، شێخ لوطفولڵاو ، شێخ سەلام‌و ، شێخ صەمەدو ، شێخ طاها بەجێماون •

وەلە شێخ محەمەدصالح شێخ مەحموودو شێخ قادرو شیخ سەعید بەجێماون •

وە لە شێخ حسەین : شێخ هادی‌و ، شێخ جەمیل بەجێماون •

وە لە شێخ محەمەدعارف : شێخ سەعیدو ، شێخ حەکیم‌و ، شێخ شوکور بەجێماون •

ئەم شێخ محەمەدعارفە لە دێی سەوزبلاغ دانیشتوەو ، چوار مەلای مودەڕیس و چل طەلەبەی دینیی داناوەو،ژیوارو پێویستیانی بەڕێوەبردوە. تا پێ‌بگەن‌و ئەوانیش بە دەوری خۆیان خزمەتی ئایین‌و زانیاریی بکەن .

وە لە شێخ مەعرووفی کوڕی شێخ عەبدولعەزیز : شەمسەدین‌و ، طاهیرو ، صابیرو ، صەدیق‌و ، عوثمان بەجێ‌ماون .

وە لە شێخ حەمیدی گل : شێخ جـەلال‌و ، شێخ وەهـاب‌و ، شێخ طالیب‌و ، شێخ غالیب‌و ، شێخ رەشیدو ، شێخ مصطەفا بەجێ‌ماون .

جا با بڕۆینەوە سەر باسی شێخ عەبدوڕەحمانی خالیص . ئەم کوڕە کە دوڕێکی کەم‌وێنە بوە لە ساڵی هەزارو دووصەدو دوازدەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە خوێندنگا بەرزەکەی خۆیانا خوێنـدوویەتی . قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەکانی خوێندوەو ، زمانـەکانی عـەرەبی‌و ، فارسی‌و ، تورکی ـ جگە لە زمانی زکـماکی خـۆی ـ فێر بوەو ، لـە زانیـاری‌یە ئایینی‌یەکاندا سـەرامەد بـوە . تەمەسوکیشـی بە باوکی خۆی کردوەو سلووك‌و ریاضەی خۆی بە تـەواوی بەجێهێنـاوە . پاش تەواوکـردنی ئادابی عادەتیی تەریقەت کـراوە بە خەلیفـەو ئیجـازەی لە باوکی خۆی وەرگرتوە .

بەڵام ئەم ذاتە سەروێ بوە لە چەمەنی شاهانەی ئەولیاداو ، ئەدیب‌و نووسەرێکی تاقانە بوە لە باخی ئەصفیاداو ، مامۆستایەکی زاناو توانا بوە لە ناو مامۆستایانداو،مورشیدێکی هەڵکەوتوو بوە لە ناو کۆڕی مورشیدەکانا. نازناوی شیعریی خالیص بوە ، دیـوانێکی ئەدەبی هـەیە مرۆی زیرەك‌و وریا لە عاستی نوکتەی وردو ، هەستی ناسکی ئەم شاعیرەدا سەرسام دەبێ. خاوەن تەوەججوهاتێ بـوە هەمیشـە وەکوو مۆمی عـالەم‌ئارا گڕاوەو ، موریدان وەکوو پەروانە بە دەوریدا سووتاون .

شێخ عەبدوڕەحمان ئەوەندە خاوەن جیلوەی خودایی بوە تەکیەکەی بوە بە بنکە بۆ دائیرەی تەکیەی دەرویشان ، خوێندنگاکەی دەرمانخانەی دڵڕیشان بوەو ، هۆدەکانی تەکیە مەڵبەندی پیاوانو ناوداران بوونو ، هەموو جۆرە خوێندەوارو زمانزانێ تیایاندا دانیشتوونو وچانیان داوە •

باسو تاریفی شێخ عەبدوڕەحمان تەواو نابێو ، بە مەعنای کەلیمە مەردی مەیدانو شێری ناو مەردان بوەو ، تاجی سەری ئەولیاکان بوەو ، لە ناو پیاوە هەڵکەوتوەکانی جیهاندا لە ریزی سەرەوە ناوی نووسراوە •

تەکیەکەی شیاوی شاهی جیهان بوە ، هەرگیز جیاوازی لە نێوان پیاوی گەورەو بچووکو قورسو سووك نەخراوە تیایا ، هەروەکوو جیاوازی لە نێوان عەرەبو کوردو تورکو ••• نەبوە تیایا •

هەرچی دەستکەوتوە بە گوێرەی توانا سەرفکراوە • لێی دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی : عومری ئەو کەسە نەمێنێ ئەوەندەی پارە بێ کە حەجی لەسەر واجب بێ •

یەکە پیاوی پیاوانەو خێرخوای ناو کۆمەڵ بـوەو ، میانەی لەگەڵ شێخانو پیاوانی سەردەمی خۆیدا زۆر باش بوە ، بە تایبەتی لەگەڵ شێخ عوسمانی سیراجەدیندا • وە هەر لەبەر ئەو پەیوەندییە بوە کە شێخ عوسمانی سیراجەدین شێخ عومەری کوڕی خۆی ناردوە بۆ کەرکووك بۆ ئەوە ماوەیەك لەو تەکیەدا بمێنێتەوەو سوود لە خوو رەوشتی دەرویشان وەربگرێ ، بەڵام کاتێ شێخ عوسمان بیستوویەتی بەیانیو ئێوارە سینی بۆ شێخ عومەر دێت •• ناردوویەتی بە شوێنیا تا بێتەوە بۆ بیارە بۆ ناو ژیانە زبرو هەژارانەو دەرویشانەکەی خۆیان لە هەوراماندا •

شێخ عەبدوڕەحمان وەکوو لە خزمەتی شێخ ئەحمەدی باوکیدا سلووکی کردوە هەروا لە خزمەتی شێخ مارفەکۆسەی شێخ ئیسماعیلی ولیانیدا سلووکی کردوە •

ئەگێڕنەوە رۆژێك شێخ ئەحمەدی تاڵەبانی بە دیدەنی ئەچێ بۆ خزمەتی شێخ مارفو شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی لەگەڵدا دەبێ ، جا شێخ مارف ئەفەرموێت : کاك ئەحمەد تۆ شوکور کوڕت زۆرەو من کوڕم نی‌یە ، یەکێ لە کوڕەکانت بدە بە من • ئەویش ئەفەرموێت : کوڕەکانم هەموو خزمەتکاری تۆن ، هەرکامیان ئەفەرموویست لە خزمەتتانایە • ئەویش ئەفەرموێ : دەی عەبدوڕەحمانم بۆ بەجێ بێڵە • ئەویش عەبدوڕەحمان بەجێ دێلی • شێخ مارف هەر مەبەستیشی ئەوە ئەبێت کە شێخ عەبدوڕەحمان تەمێ بکاتو بیکات بە کوڕی خۆی لە بارەی زانستو رێبازی تەصەووفەوە • وە پاش ئەوەی کە ماوەیەك لە خزمەتیا سلووکی کردوە لەسەر رای شێخ مارف ئەگەڕێتەوە بۆ کەرکووك بۆ خزمەتی باوکی •

سەردەمی شێخ عەبدوڕەحمان سەردەمی زێڕینی هەموو بنەماڵەی تاڵەبانی بوەو ، چەرخێکی باش بوە بۆ چاودێری دۆستایەتی‌و خۆشەویستی نێوان شێخەکانی کوردستانو هەموو مەبەستیان خزمەتی ئایینی ئیسلام بوە •

کاتێ کە سوڵطان عەبدولحەمیدی عوسمانی شێخ عەبدوڕەحمان ئەناسێ‌و شارەزای رەوشتی دەبێ فەرمان دەرئەکا بە کردنەوەی مزگەوتێکی چاكو گەورەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو شەصتو یەکدا مزگەوتەکە ئەکرێتەوە بە شێوەیەکی وا مزگەوتێکی تاقانە دەبێ لە شێوەو قەوارەداو ، لە رەسمی‌یاتدا بە ناوی مزگەوتی (مجیدیە) ناسراوە •

لەو سەردەمەدا ئەو مزگەوتە دروست کراوە خوالێ خۆش بوو سەید عەبدوڕەحیمی مەولەوی دیدەنی ئەو شوێنەی کردوەو ئەم شیعرانەی نووسیوە :

عقل گفتا چون تفکر کردو ایست :
دانی این بانی‌و مبنی چیستو کیست ؟

در تنزل کرد جلوه بی چنین
حق در انو ، عرش اعظم آن‌درین
هر کـه داند سر این راز نهفت
خوش (علی العرش استوی الرحمن) گفت
مبتداو منتهای هـر شیی است
(مظهر حق باد) تأریخ وی‌است
١٢٦١

وه شێخ عەبدوڕەحمان ئەدیبو شاعیرێکی تاکو کـەم‌وێنە بـوەو ، دیوانێکی شیعری ناسکو جوانی هەیە چـاپ‌کـراوە . ئـەم دوو شیعـرە نموونەی ئەو شیعرانەن :

طواف کعبهء دل کن اگر دلی داری
دل‌است کعبهء معنی تو دل چه پنداری
هزار حج پیاده کنی بـه آن نرسد
که : یك نفس دل بی چارهء بدست آری !

وه لەو دیمەنە جوانانە کە دیومە منارەی تەکیەکەیە کە لـە هـۆی ئەوەوە لە ساڵی‌هەزارو سێصەدو سی‌و شەشی کۆچیدا سوپای عوسمانی‌یەکان تەقەمەنی‌و باروتیان ئاگرداو تەقینەوەیەکی گەورە لـە نزیکی تەکیەکەدا ڕووی‌داو ، منارەکەیش لاربوەتەوە بە جۆرێ کە مرۆ سەرسام دەبێت‌ئەم منارە گرانە بەم شێوە لارە چۆن ڕاوەستاوە ! لەگەڵ ئەوەدا ماوەی پەنجاو شەش ساڵ بەو جۆرە بە لاریی مایەوە هەتا منارەکەیان دەرهێناو ،منارەیەکی تازەیان لە جێگەیدا دروست‌کردوەتەوە . ئەم تەعمیرە لە سەردەمی‌حاجی شێخ عەلیی کوڕی شێخ جەمیلدا بـوو ، ئەم پیـاوە کـۆششی کـرد بـۆ ئاوەدانکردنەوەی ئەو شوێنەو ، من کە لە ساڵی هەزارو سێصەدو حەفتاو

چواری کۆچیدا بە مودەڕیسی لەو شوێنەدا دانرابووم ئەم مجامعۆ نووسی کە ئیشارەم تێداکردوە بۆ ئەو ڕووداوەی بەسەر ئەو منارەدا هاتوە :

بسم المهيمن مَن له الآلاء
من فاض من احسانه النعماء
حمد وشكر شامل ، وثناء
منا لمولى جاء منه ضياء
وصلاة اخلاص كغيث وابل
هطلت على من طاوعته سماء
بكريم خلق احمد ومحمد
طاها النبى وآلــه النجباء
طوبى لكم يا اهل ذوق مدامة
فى كأسها سكر ، وفيه نماء
بشرى لكم اذ قد بدى قبس الهدى
ومنارها ، اى طورها السيناء
طور تقدس عن غبار غباوة
وبه الغنا ، وبه الهنا ، وشفاء
فاخلع به اديا نعال علاقة
وتجردن عما عــلاه عــناء
كملت لديك وسائـل المتواجـد
هذا المـدام وهـذه الصهباء
ثم واسترح ، قم عش لكل مسرة
وافــرح بقلبك اذ أتــاه صفــاء
هى بقعة للعاشقين اولى الوفا
وبذوقهم طاب الهوى وهــواء

لما بنوها مخلصين لوجهه
عم الفناء عناية وبقاء
هى طور موسى للغريب بنورها
علم الرشاد منارة بيضاء
تعلو الثريا من علو مقامها
بالرغم مــن ان الرغام هبــاء
بالاستقامة فى الهدى قامت بها
مر السنين (منارة حدباء)
مالت الى البيت العتيق كراكع
يخشى الاله وهاله الآلاء
تحكى مقالة حالها بفصاحة
عن مدح قوم كلهم عظماء
عن معشر طاب الزمان بطيبهم
وبنورهم عم الانــام ضياء
الطالبانيين من طلبــوا الهــدى
من ربهــم فاتتهم النعماء
السادة الاشراف مــن محمودهم
عم الزمــان أمانــة وسخاء
والشيخ احمد نجله السامى الذى
بلغ العلا ما سابقته سماء
وله اساس عمارة المجد الذى
ينمو بهــا الانوار والاضواء
ثم المحب الخالص المجذوب من
جذبات حق ما لهن فنــاء

شيخ بجذبة عشقه انجذب الورى
وبجـذوة نـوره انجلت ظلماء
وبنوره قـد استنـار العالـم
وبدا الصباح وزالت الظلماء
العبد للرحمن حـق عبـادة
قد زانهـا التسليم ، ثـم رضاء
ثم العلى المقتدى وامام مـن
فى جامع الاحسان قـام وراء
احسن بـه من مرشد متواضع
فى سيره ما شانـه الخيـلاء
من حف محفله الفضيلة والتقى
وسمت لديه السنة الغراء
والتف حوله كل ذى فضل سني
واصطف عنده سادة علماء
فكان منزله ينابيع حكمة
فيها الفنون ينالهـا العـرفاء
ثم الشريف محمد مـن علوه
وصف العلا قد خصه وثناء
اعنى محمد العلي بوصفه
وقد استفاد بفضله العلماء
ثم الجميل بزينة الاحسان من
قد استراح بفضله الفضلاء
بكماله قد زاد نـور جمالهـم
وبماله استغنـوا وزال عنـاء

ومتى ننقب عن وجوه فخارهم
فهم الوجوه ، وكلهم وجهاء
ولهم مآثر كل طائفة ، ومن
ينبوع آداب لهم ادباء
جاء النداء بدعوة البارى لهم
شاء العلى لهم الأله فشاؤا
يارب اعل مقامهم بكرامة
يوما تجلى من لقاك ضياء
وصن المقام عن الملام ، وزد بها
شرفا وايمانا يليه حياء
بعلا علي تحتويه كرامة
وبعبد رحمن أتاه ثناء
واجعل لهم عرفان حق لازما
مادامت الانوار والظلماء
يا اهل بيت كرامة وشرافة
وسخاوة وسماحة ووفاء
قد تاه فى بيداء حب جمالكم
عبدالكريم ، وقد علاه عناء
لاتهملوا شأن المحب المغرم
ان المحب حياته البلواء
لاتهملوا ذكراه بعد فراقكم
لقلوبنا بالذكريات شفاء
لاتهملوا عطف القلوب الى الذى
عطف الحبيب له شفا ودواء

وادعوا دعـــاء خالصا لنجاحه
فلعل يكشف بالدعـــاء بـــلاء
ما اطيب الساعات عند لقائكم
لو لم يكن لى من نواى شقاء
الف مضى وثلاث مئين وراءه
سبعون اربعـــة لها رقبـــاء
وقد استرحت من العنا بلقائكم
والدهر بعد القهر فيه صفـــاء
لابد من نفس ولو طال الاسى
يأتى عـــلى عقب الظلام ضيـــاء
يارب صل على النبى وآلـــه
ما لاح من افق السناء سناء
ما فاح من ذكراه روح محبة
او لاح نـــور واستبان صفـــاء
ما حن مغترب الى اوطانه
ما جن ليل قد تلاه ضياء
ما قد نما الـ (نامى) بدوحة عزة
واتاه مـــن كرم الالـــه بهـــاء

دەگێڕنەوە : کاتێ کـــە شێخ عـــەبدوڕەحمان نەخـــۆش دەکـــەوێت ـ بەو نەخۆشی‌یە کە پێی دەمرێت ـ شێخ عەلی ئەفەندی کوڕە گەورەی خۆی بانگ دەکات‌و پێی دەڵێت : عەلی کوڕی خۆم ئێمە بە میهرەبانی خودا ذیکرو تەهلیلەو بەندەیی‌کردن بۆ خودا بوە بـــە ڕێگەمان‌و ، بە ڕاستـــی لەسەر (لا اله الا الله) دەوامىان کردوەو ، خودایش ناوی‌یەتی‌یە دڵـــی سولطان عەبدولمەجیدەوە ئەم مزگـــەوتە گـــەورەیە بۆ کـــردووینەتەوەو ،

ئیمەیش بەندەیی خودامان تێدا کردوە ، لەمەولا ئیتر زەمان زەمانی تۆیە ، ئەگەر تۆیش بە راستی لەسەر ئەم رێبازە بڕۆیت خودا ئەم شان و پایەت بۆ دێڵێتەوەو وێرانی ناکات .

وە ئەگەر تۆ هەر لەسەر ئەم رێبازە رۆیشتی‌و خودا ویستی مزگەوتەکەت بڕووخێنێ‌و ، هەندێکی لێ رووخاند تۆیش گورج لاکەی تری برووخێنە . واتە کە خودا خواستی هاتە سەر ئەوە کە شوێنەکەت نەمێنێ ئیتر بە تۆ چار ناکرێ . انا لله وانا الیه راجعون .

شێخ عەبدوڕەحمانی خالیص چوار کوڕی بوە : شێخ عەلی‌و ، شێخ رەضاو ، شێخ عەبدولواحید . شێخ عەلی گەورەیان بوە .

شێخ عەبدوڕەحمان لە ساڵی هەزارو دووصەدو دوازدەدا لەدایک بوەو ، لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو پێنجی کۆچیدا لە کەرکووک کۆچی دوایی کردوەو ، لە ژوورێکی تەکیەکەدا بە خاك سپێرراوە .
گەلێ لە شاعیرو ئەدیبەکان ئەم ذاتەیان لاواندوەتەوەو ، سووکواریان بۆ نووسیوە . لەوانە مەولەوی ئەم شیعرانەی بە فارسی بۆ گوتوە :

ضیائی کان برحمانی درین کون
میان سایها ممتاز گردید
به فیضش هر یك از أجزای عالم
علی استعداده همزار گردید
مثالش چون ز رحمت مشتق آمد
پی مصدر روان پرواز گردید
بتأریخش قلم زان سان رقم زد :
برحمت جان پاکش باز گردید
١٢٧٥

حاجی شێخ عەلی ئەفەندی

لە پاش کۆچی دوایی حاجی شێخ عەبدوڕەحمان دیاریترین کوڕەکانی کە شێخ عەلی بوو لە جێگەکەیدا دانیشت .

ئەم پیاوە لە ساڵی هەزارو دووصەدو چلو هەشتی کۆچیدا لەدایك بوەو ، پاش فامکردنەوە لەو خانەدانە پڕ لە زانستەدا دەستی کردوە بە خوێندنو قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەکانی خوێندوە . پاش ئەمانە دەستی کردوە بە خوێندنی زانیاری‌یە باوەکانو ، ماوەیەك لە خزمەتی سەید محەمەدی ئیمامی مزگەوتی بلاّغدا ـ کە یەکێك لە پیاوچاکان بوە ـ خوێندوویەتی ، لەم مزگەوتەدا ماوەیەك لەگەڵ شێخ عومەری کوڕی‌شێخ عوسمانی سیراجەدیندا بەیەکەوە بوون .

تەنها بەمەیشەوە نەوەستاوەو بە یاسای خوێندنی کوردستان گەلێ جێگە بۆ خوێندن گەڕاوەو ، چوەتە خزمەتی حاجی مەلا ئەسعەد ئەفەندیی جەلیو لەگەڵ مەلا عەبدوڵلای کوڕیدا بە یەکەوە خوێندوویانە .

بیستوومە لە سەرەتاوە جەنابی مەلا ئەسعەد زۆر گوێی بە عەلی ئەفەندی نەداوە ، بەلاّم پاش چەند رۆژێك کە شارەزای بوەو ، توانایی بۆ دەرکەوتوە زۆر بایەخی پێداوەو دەرسی باشی پێ‌گوتوە هەتا خوێندنی تەواوکردوەو، ئیجازەی وەرگرتوەو گەڕاوەتەوە بۆ کەرکووك .

وە لەم لایشەوە لە لای باوکی خاوەن پایەی خۆی سلووکی کردوە هەتا گەیوەتە پلەی خەلافەتو دارای هەردوو عیلمەکە : ظاهیرو ، باطین بوەو ، بە هەردوولایان خزمەتی موسوڵمانانی کردوە . بە کورتی شێخ عەلی ئەفەندی لە کاتی کۆچی دوایی باوکیدا زانایەکی شارەزاو مورشیدێکی بەتەوانا بوە ، بۆیە دوای مردنی باوکی بە رەزامەندی موسوڵمانان لە جێگەکەیدا دانیشتوە .

لە راستیدا شێخ عەلی باشترین جێگرێك بوە بۆ باوکیو ، لە زانیاریدا بەرزو باڵا بوە بە تایبەتی لە شەرعو ، حەدیثو ، ئوصوولی فیقهەو ، ئوصوولی حەدیثدا • وە قورئانی پیرۆزی لەبەر بوە ، هەروەها وا باو بوە کە صەحیحی بوخاریی کردوەتەبەرو ، لە تەفسیری قورئاندا دەستێکی باڵای هەبوە • وە زۆر دامەزراو بوە لەسەر پەیرەویی سوننەتی پێغەمەرو ، ئیرشادێکی رێك وپێكو بەسوودی کردوە ، چەند پیاوی گەورەی پێگەیاندوە ، کاتی خۆی بەفیرۆ نەداوە ، هەمیشە دەمی بە ویردو ئامۆژگاری‌یەوە بوەو ، دەستی لە بەخششو ناندان بە موسوڵماناندا بوە ، دیارە کەسێ ئەمە دەستو دەمی بێت دڵیشی وا بوە •

وە هەمیشە کۆڕە پیرۆزەکەی بە زانایانی رۆژگار رازاوەتەوەو ، جێگەی چارەسەرکردنی تەنگوچەڵەمەی موسوڵمانان بوەو ، هەر کاتێ رووداوێکی گەورە رووی دابێ زاناکانی کەرکووك چوون بۆ تەکیەکەیی‌و لە خزمەتیدا چارەسەری کارەکەیان کردوە •

بە راستی ئەوەی ئێمە لە پیاوانی باوەڕپێکراومان بیستوە دەربارەی مەناقیبی ئەم پیاوە ئەگەر بنووسرێ دەفتەرێکی گەورەی دەوێت • ئەوەی کە من تێیگەیشتووم ئەوەیە کە ئەو بنەماڵە سێبەری رەحمەتی خودا بوون لەسەر زەویدا •

لە بارەی ئیرشادەوە دەرمانی دەردی دڵنەخۆشو پیاوی سەرخۆش بوون ، وە لە بارەی زانیاری‌یەوە بارەگاکەی جێگەی مامۆستایانی خاوەن پایە بوە ، وە لە بارەی ناندان بە موسوڵمانانەوە بیستومە هەر ساڵێ حەوصەد تەغار گەنمو ، جۆو ، زەڕاتو ، برنجو ، نیسكو ، ماشو ، فاصۆلیای کردوەتە عەمارەوە ، لەگەڵ ئەوەیشدا لە ناوەڕاستی بەهاردا لێیان بڕاوەو ، پێویستیان بەوە بوە قەرز لەمو لەو بکەن ، یا بە کڕین نان دەست بخەن تا نوخشە پێدەگات •

شێخ عەلی ئەچێ بۆ سەفەری حەج ، لە مەکەدا هەندێ خوێندەواری (وەهابی) لێی ئەپرسن : چۆن دروستە بانگکردن لە ئەرواحی ئەوانە کە مردوون ؟ یەکێك کە مرد پەیوەندی بە دنیاوە نامێنێ • ئەویش لە وەڵامیاندا ئەفەرموێت : یەکەم ئەو کەسە کە ئەچێ بۆ حەج نابێ خەریکی جیدالو هاوردوبردی قسەو کاروباری دنیا بێت • دوەم : ئەگەر ویژدان بێ ئەبینین هەموو موسوڵمانێ لە کاتی نوێژکردندا لە تەحییاتدا قسە لەگەڵ حەزرەتدا دەکاتو ئەڵێت : (السلام علیك ایها النبی ورحمة الله وبرکاته) ئەگەر قسە لەگەڵ ئەرواحدا رەوا نەبوایە ئەم عیبادەتە وەها دانەدەمەزرا • ئەوانیش بێدەنگ دەبن •

رۆژێك لەبەر منارەی تەکیەدا دادەنیشێو بەکوڵ دەگری ، لەو کاتەدا دۆستێکی دێ بەسەریاو پێی ئەڵێ : یا شێخ تۆ ئەو چاکەو ، ئەو چاکەو ، ئەو خزمەتەو ، ئەو خزمەتەت کردوە ! ئەمیش ئەڵێ : جا تۆ ئەزانی کە خودا ئەوانەی لێوەرگرتووم ؟! ئەڵێ : نەوەڵڵا ، ئەڵێ : دەی مـن بـۆ ئەوە دەگریم •

رۆژێك لە تەکیەوە دەچێتەوە بۆ ماڵی خۆیان لە بەردەرگای ماڵەکەدا سەگێکی گەڕۆڵ دەبینێ ، ئەویش روو ئەکاتە ئەو سەگەو ئەڵێ : بە خودا ئەگەر خودا نەمان‌بەخشێ تۆ لە ئێمە باشتری ، تۆ هەر ئازاری دنیات هەیە ئێمە ئازاری دنیاو پاشەڕۆژ •

بیستوومە لە کاتی سەرەمەرگیدا دەست دەکا بـە گـریان دۆستێکی پێی دەڵێت : یا شێخ پیاوی وەکوو تۆ کە خەڵك بانگ ئەکەی بۆ لای خودا چۆن ئەبێ کە خۆت بەم جۆرە لە مردن بێزاربیتو بەم شێـوە بگریت ؟ ئەویش ئەفەرموێت : تۆ وا ئەزانی من لە مردن بێزارم ؟ حاشا ! بە خودا بۆ ئەوە ناگریم ! بەڵکو بۆ ئەوە ئەگریم کە تەماشای ئەو کتێبخانە گەورە

ئەکەم کە پڕن لە کتێبی بەنرخو ، کەسێکم نیە تەماشایان بکات و سوودیان لێوەربگرێت •

حاجی شێخ عەلی گەلێ ڕێزی زانایان و ئەهلی دینی گرتوە ، بە تایبەتی ئەوانە کە مافی دۆستایەتی و هاوڕێتیی لەگەڵیاندا بوە • وەکوو حاجی مەلا عەبدوڵلای جەلی کە بەیەکەوە لە خزمەتی حاجی مەلا ئەسعەدی باوکیدا خوێندوویانە ـ وەکوو باسمان کرد ـ • حاجی مەلا عەبدوڵلایش زۆر ئەم خۆشەویستی یەی دەربڕیوە ، وەکوو لە نامەیەکدا بۆ شێخ عومەری ضیائەدینی نووسیوە دەڵێ :

لە پاشی تۆ ـ خودا بۆ خۆی عەلیمە ـ
لە کەرکووکێ دۆعاگۆی شێخ عەلیمە

بیستوومە کاتێ حاجی کاک ئەحمەدی شێخ ئەڕوا بۆ حەج لە کەرکووک میوانی حاجی شێخ عەلی ئەبێ ، لەو کاتەدا زاناکان دەربارەی حوکمی جگەرەکێشان پرسیاری لێ ئەکەن ، ئەویش ئەفەرموێت : مادام حەزرەتی کاک ئەحمەد دانیشتوە من مافی قسەکردنم نیە•ئەوانیش ڕووئەکەنە جەنابی کاک ئەحمەد ، ئەویش ئەفەرموێت : ئەم مەسەلە نەصێکی قورئان وحەدیثی تێدا نیەو ، لە سەردەمی تەشریعاتدا جگەرە باو نەبوەو ، ئێمەیش موجتەهید نین هەتا حوکمێکی بۆ بدۆزینەوە ، بەڵام بە گوێرەی حەدیثی (من حسن اسلام المرء ترکه مالا یعنیه) ئەم گرەپفەو ، ئەم ئاگر بەماڵەوە نانەو ، ئەم کات بەفیڕۆدانە نەبوونی باشترە لە بوونی[1] •

---

(١) هەزار ڕەحمەت لە گیانی کاک ئەحمەد بۆ ئەم وەڵامە جوانەی ،چەند ڕێک و جوانەو ، ڕێگی بەختەوەریی ئینسانە ! بەڵام لەو کاتەدا ئەو ئەم وەڵامە جوانەی داوەتەوە کەرەسەی لێکدانەوەو (تەحلیل) نەبوەو ، تووتن تەحلیل نەکراوە هەتا تێبگەن چەن مادەی ژاری تێدایە • لە هەزارو نۆصەدو سی و یەکی زایینیەوە کەرەسەی

=

حاجی شێخ عەلی لە ئیرشاددا گەلێ سەرکەوتوو بوەو ، ماوەی ئەوەی نەداوە کە خەلیفەو مەنسووبەکانی بە ناو موریدەکاندا بگەڕێن و پارەو شت و مەك بە ناوی شێخ و تەکیەوە کۆبکەنەوە ، بەڵکو ئەو بە گوێرەی توانا شتی داوە بە خەلیفەو مەنسووب و دەروێشەکان •

لەسەر ئەم بناغەیە بوە کە حاجی مەلا عەبدوڵڵای کۆیی فەرموویەتی: من دەف لێدانی تەکیەی تاڵەبانیم پێ خۆشە ، چونکە غەیری ئەوان دەف لێدەدەن و دەڵێن : شتمان بۆ بێنن •

حاجی شێخ عەلی ئەدیبێکی بەرزو شاعیرێکی باڵا بوە ، بەڵام لەبەر ئەوە کە خەریکی ئیرشادی موسوڵمانان بوە ماوەی ئەوەی نەبوە خوو بداتە شیعرو ئەدەب •

وە لەم شیعرانەی خوارەوەدا کە لە لاواندنەوەی شێخ سەعیدی

=

ئەمانە زۆر بوو و ، دەرکەوت کە چەندێ ژاری نیکۆتین لە ناو ئەندازێکی کەم تووتندایەو ، کە ئەم نیکۆتینەیش چەندەی زیان بۆ قورگ و سنگ و سیی ئادەمیزاد هەیە •

بۆیە لەو کاتەدا لە (جەمعیەی رابطەی علما) دا لە بەغدا بڕیاردرا : هەرکەسێ تا ئێستە فێری جگەرەخواردن نەبووبێ حەرامە خۆی فێر بکاتەوە هەرکەسیش فێر بووبێت دەبێ وردەوردە هەوڵ بداو ژمارەی جگەرە کەم بکاتەوەو کەم جگەرە بخوات تا بە یەکجاریی وازی لێ دێنێ •

وە نەوەك ئەوانەی لە زووەوە جگەرە ئەکێشن تووشی دەردێ بن نەماتوانی بڵێین : واجبە یەکسەر دەستبەرداری جگەرە بن و وازی لێ بێنن •

حەفیدا وتوونی ، کاتێ کە شێخ سەعید لە موصڵ شەهید کراوە ..
دەردەکەوێ کە حاجی شێخ عەلی چۆن شاعیرێك بوە :

نه در خورشید تاب مهرو ، نه در مه ضیا باشد
نه در روی فلك شرم ، نه در دوران حیا باشد
گهی با ابن ملجم شیر یزدان را زنـد ناوك
گهی با شمر آن در قتل شاه کربلاء باشد
سر آن نوجوان را از چه ببرید آن کافر
که میدانست رویش بوسه گاه مصطفی باشد ؟
سری کز عرش برتر بسترش آغوش پیغمبر
بخاك انداختن پیشش برند آن کی روا باشد ؟
گزشتیم ار چه شایان گزشتن نیست کردارش
پس از آن ماجرا آخر چرا این ماجرا باشد ؟
حفید حضرت کاك احمد آن شیخ سعید آثار
ز تابوتش بیرون کردن بریده سر چرا باشد ؟
چرا آتش زدی ای بی مروت در دل زهـراء !
ترا اندیشه‌ء از برق تیغ مرتضی باشد ؟
تو گر گوئی که هم گهواره‌ء بوجهل ملعون است
که دائم در خیال کشتن آل عبـا بـاشد
خراب آباد کن یا رب سلیمانی موصل را
که دنیا پاك گردد ورنه آن ناپاکها باشد
الا سنگین دلان ای اهل موصل این چه آشوب است
کەسی بر پـا کند این‌را که دشمن بـا خدا باشد ؟!
بریزان از دو دیده اشك حسرت (خالص) ا هردم
که آل فخر عالم بسته‌ء دام بـلا باشد

بخون دیده جوهر دار کردم حرف تأریخش
پدر در کربلاو ، خود شهید (نەی‌نەوا) باشدا

١٣٢٦ هـ

حاجی شێخ عەلی ئەفەندی پێنج کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ محەمەد عەلی‌و ، شێخ محەمەد ڕەئووف • دایکی ئەم دوانە لە بەگزادەی زەهاوە • شێخ حەبیب‌و ، شێخ حەسیب‌و ، شێخ نەجیب ، دایکی ئەمانەیش خەڵکی کەرکووکە •

شێخ محەمەد عەلی لە پاش کۆچی دوایی شێخ عەلیی باوکی لە جێگەکەیدا دانیشتوە • ئەم شێخ محەمەد عەلی‌یە لە ساڵی هەزارو دووصەدو حەفتاو سێی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو دووی کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە پاڵ باوکیدا لە هۆدەکەی ئەودا بە خاك سپێرراوە •

شێخ حەمەعەلی پیاوێکی باش‌و بەغیرەت بوەو ، لە ژیانی خۆیدا بە هەموو توانای تەکیەکەی راگرتوەو ، موریدو مەنسووب‌و خزم‌و خوێشان خۆشیان ویستوە •

شێخ حەمەعەلی دوو کوڕی لێ بەجێ ماوە : جەمیل‌و ، جەمال ، شێخ جەمال خەریکی کارو باری دنیا بوەو ، شێخ جەمیلیش خەریکی ئیش‌و کاری تەکیەو بەندەیی کردن‌و دەروێشی بوە •

شێخ جەمیل

ئەم ذاتە پیاوێکی باش‌و خوداپەرست بوەو ، پاش کۆچی دوایی باوکی لەسەر تەکیەو ڕێبازی خۆیان دەوامی کردوە • شێخ جەمیل لە ساڵی هەزارو سێصەدو دەی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە خانەدانی خۆياندا خوێندوویەتی‌و ، قورئانی پیرۆزی تەواو کردوەو ، چەند کتێبە وردەی

خوێندوه • دوای ئەوە دەستی کردوە بە خوێندنی : نەحوو ، صەرفو ، شەرعو ، ئەندازەیەکی خوێندوە • دوای ئەوە خەریکی ئیشو کاری تەکیەو ماڵی خۆیان بوەو ، لەسەر یاسای خانەدانەکەیان ذیکرو تەهلیلەی کردوە ، هەتا باوکی لە جیهان دەرچوە ، دوای ئەوە واتە لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو دووی کۆچی‌یەوە کارو باری ئیرشادو چاودێری موریدانیشی گرتوەتە ئەستۆی خۆی •

شێخ جەمیل دەست ئەکا بە تازەکردنەوەی یاساو ئوصووڵی تەکیەو ئیرشادو ، بە هەموو جۆرێ خەریك ئەبێ ، بە شێوەیەك کە هەر موریدێ لە هەر شوێنێ بوە دێتەوە بۆ تەکیەو ، شێخ جەمیل خۆی بانگی‌بەیانی‌یەکانو تەمجیدو تەسبیح ئەگرێتە گەردنی خۆی ، پاش ئەمانە بایەخی زۆر ئەدا بە خوێندنی شێخ عەلیو ، شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی لە خوێندنگاکەی خۆیانداو ، مەلایان بۆ دادەنێ هەتا هەموو زانیاری‌یەکان تەواوئەکەن • وە فەرمانیان پێ ئەدا کە خەریکی ذیکرو تەهلیلەو یاسای خانەدان بن ، هەتا لە ساڵی هەزارو سێصەدو هەشتاو یەکی کۆچیدا لە جیهان دەرچوە •

مردنەکەیشی وابوو : ئازاری ناساغیو نەخۆشیی پەرەی سەندو هێنایانە (مستشفى جمهوری) بەغداو ، چەند رۆژێك مایەوە ، تا لە بەرەبەیانی رۆژی سێ‌شەممەی نۆزدەی مانگی صەفەری ساڵی هەزارو سێصەدو هەشتاو یەکی کۆچیدا لە هەمان نەخۆشخانەدا گیانی بە پەروەردگاری جیهان سپارد ، دوایی هێنایان بۆ مزگەوتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیو ، لێرە شۆردیانو نوێژمان لەسەر کردو ، بردیانەوە بۆ کەرکووكو ، لە هۆدەی بەردەمی هۆدەکەی حاجی شێخ عەلیدا بە خاك سپێررا •

حاجی شێخ جەمیل پێنج کوڕی لێ بەجێما : شێخ عەلیو ، شێخ عەبدوڕەحمانو ، شێخ عیرفانو ، شێخ نووریو ، شێخ محەممەد

زیاد • دیارترى کوڕەکان حاجى شێخ عەلى بوو کە لە جێگەکەیدا دانیشت •

حاجى شێخ عەلیى کوڕى حاجى شێخ جەمیل

ئەم پیاوە پاش فامکردنەوە لە خوێندنگاى خۆیاندا خوێندوویەتىو ، زانیارىیە باوەکانى تەواوکردوەو ، پاش کۆچى دوایى حاجى شێخ جەمیل لە جێگەکەیدا دانیشتوەو ، بە راستى خەریکى خزمەتى تەکیەکەو راگرتنى نوێژى جومعەو جەماعەتەکانو ذیکرو تەهلیلەو ناندان بە موسوڵمانان بوەو ، هەموو موریدەکانى باوکو باپیرەى لىٚ گردبوونەوەو ، هەموو تەکیەکەى بە منارەو گومەزو هۆدەکانەوە چاككردەوە ، بە جۆرىٚ گەلىٚ لە جاران خۆشترو جوانترنو ، تائێستەیش لەسەر ئەو پلەو شێوە بەردەوامە •

شێخ عەبدوڕەحمان کۆچى دوایى کردوەو ، شێخ عیرفانو ، شێخ نووریو ، شێخ محەمەد زیاد لە ژیاندان •

لە شێخ محەمەد ڕەئووفى کوڕى حاجى شێخ عەلى ئەفەندى شێخ فاتیحو ، شێخ فائیقو ، شێخ فاضیل بەجىٚماون • وە لە شێخ فاتیح شێخ عارفو ، لە شێخ فاضیل خوسرەوو پیرۆت بەجىٚماون • شێخ فائیق نەوەى نێرینەى نیە •

وە لە شێخ حەسیبى کوڕى حاجى شێخ عەلى شێخ عەبدولمەجیدو ئەدیبو ، ناظمو ، چالاكو ، شێرزادو ، قابیلو ، کامیلو ، عەلیى بەجىٚماون •

وە لە شێخ حەبیبى کوڕى حاجى شێخ عەلى : شێخ سوعادو ، شێخ تەحسین بەجىٚماون •

وە لە شێخ نەجیبى کوڕى حاجى شێخ عەلى : شابیلو ، عادیل بەجىٚماون •

وە لە حاجی شێخ عەلیی کوڕی شێخ جەمیل : یوسف‌و ، ئیسماعیل‌و ، جەمیل بسوە •

وە لە شێخ عەبدوڕەحمان : ئاشناو ، ئامانج‌و ، لوقمان بەجێ‌ماون •

شێخ عەبدولقادر فائیز

دووهەم لە کوڕەکانی شێخ عەبدوڕەحمان خالیص شێخ عەبدولقادر فائیز بوە • ئەم ذاتە پیاوێکی خوێندەوارو زاناو بەدین بوەو ،لە خوداپەرستی‌و بەندەیی کردندا کەم وێنە بوە • وە لە عیززەتی نەفس‌و قنیاتدا تاقانەی چەرخی خۆی بوەو ، شاعیرێکی پایەرز بوەو ، بە زمانی کوردی‌و فارسی‌و تورکی شیعری هەیە • بەڵام زۆربەی شیعرەکانی بە کوردین •

ئەم ذاتە چەن کوڕی لێ بەجێ‌ماوە : شێخ فەیضوڵلاو ، شێخ عیززەدین‌و ، شێخ نووری • ئەمانەیش هەموو نەوەیان هەیەو ، لێرەدا ماوەی باسکردنیان نیە •

شێخ عەبدولواحید

سێهەم لە کوڕەکانی شێخ عەبدوڕەحمان خالیص شێخ عەبدولواحید بوە • ئەم ذاتە پیاوێکی باش‌و لەخوداترس بوە ، لەمیش شێخ ئەسعەد بەجێ‌ماوە •

حاجی شێخ عەلی ئەفەندی فاطیمەی کچی خۆی لێ مارە بڕیوە • ئەم ژنە یەکێ لە ئافرەتە چاکەکانی چەرخی خۆی بوەو ، تا کۆچی دوایی کردوە سەرحەلقەی خەتم‌و تەهلیلەی ناو ژنانی تەکیەی تاڵەبانی بوە • شێخ ئەسعەد لەم ژنە باشە بەڕێزە سێ کوڕی بوە : عەبدولکەریم‌و ، محەمەدو ، عوسمان •

شێخ ڕەزای تاڵەبانی

کوڕی چوارەم لە کوڕەکانی شێخ عەبدوڕەحمان خالیص شێخ ڕەزا بوە • ئەم ذاتە لە ساڵی هەزارو دووصەدو پەنجاو سێی کۆچیدا لە دێی (قرخ) ی سەر بە قەزای چەمچەماڵ لەدایك بوە •

پاش فامکردنەوە دەستی کردوە بە خوێندنو قورئانی پیرۆزو کتێبە وردەکانی خوێندوە • دوای ئەوە دەستی کردوە بە زانیاری یەکانی : نەحوو، صەرفو ، وردە وردە بەرز بوەتەوە • ماوەیەکی زۆر لە خوێندنگاکانی کەرکووکدا خوێندوویە ، پاش ئەوە چوە بۆ شاری کۆیەو بە بۆنەی شێخ غەفووری مامیەوە لەوێ ماوەتەوە تا خوێندنی تەواو کردوە • دوای ئەوە هاتوەتەوە بۆ شاری کەرکووکو لە تەکیەکەی خۆیاندا ماوەتەوە •

ئەم ذاتە هەرچەن پیاوێکی زانا بوەو لە زانیاری یەکاندا دەستی باڵای بوە ، بەڵام لەبەر ئەوە کە ذەوقی شیعرو ئەدەبی زاڵ بوە لە جیهاندا بە شاعیرو ئەدیب ناوبانگی دەرکردوە • ئەگەرنا لە هەموو زانیاری یەکاندا سەرامەد بوە ، بە تایبەتی لە شەرعو ، تەفسیرو ، حەدیثدا •

ئەگێڕنەوە : جارێك حاجی شێخ عەلی ئەفەندی ئەچێ بۆ بەغدا بۆ زیارەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی ، شێخ ڕەزایشی لەگەڵدا دەبێ ، جا ڕۆژێك لە ماڵی نەقیبدا ئەبن حاجی شێخ عەلی بە بۆنەی باسێکەوە حەدیثی (دع مایریبك الی ما لایریبك) ئەخوێنێتەوە ، بەڵام بە بۆری (ی)ی لەسەر ئەساسی ئەوە کە ئەو فیعلە لە بابی (افعال) ە ، وە هەندێ مەلا دەڵێن : ئەبێ بە فەتحە ـ سەر ـ ی (ی) کە بێ • قسەکەیان درێژە دەکێشێ • جا شێخ ڕەزا ئەفەرموێت : کاکە (لاتتکلم معهم انهم لفی شك منەمریب) کە (مریب) ئیسمی فاعیلی بابی ئیفعالەو بە بۆری میمە ، جا مەلاکان بێدەنگ دەبن •

باش وردبوونەوە لە شیعری شاعیرەکانی کوردستان دەردەکەوێ کە : مەولەوی‌و ، نالی‌و ، مەحوی‌و ، شێخ رەزا • هەریەکەیان لە بابەتی خۆیدا تاقانە بوون • مەولەوی لە تەئثیری شیعرو جۆش‌و خورۆشی دەروونداو ، نالی‌و مەحوی لە وردیی ناوەرۆك‌و چاودێریی نوکتەی بەلاغەداو ، شێخ رەزایش لە رەوانی‌و بێ‌گرێیی شیعرەکانی لە هەموو بابەتێکدا •

وە بزانە چۆن لە خودا دەپاڕێتەوە :

ای ریزخوری خوان نوالت مه ماهی
جودت چو وجودت ابد نا متناهی
بر نامهء اعمال سیاهم قلم عفو
بر کش که بدل شد به سفیدیم سیاهی
بودم من اگر بندهء از خواجه گریزان
باز آمدم ای بنده‌گیه‌ت عزت شاهی
بر عفو عقوبت نبود سودو زیانت
این هردو به پیش تو موساویست الهی
بیرون شدن از ساحت ملك تو محالست
عبد توم‌و ملك توم خواهی نخواهی
این دیدهء گریانم‌و این سینهء بریان
بر صدق سخن میدهدم هردو گواهی
صد بار امیداست (رضا)را به تو هرچند
سر تا قدمش غرق گناه‌است‌و مناهی

وە تەماشای ئەم تەرجیع‌بەندەی بکەن لە ستایشی پێغەمەردا – د – وتوویەتی :

ای جهان آفرین ثناگویت
وی دو عالم معطر از بویت
ساکنان سرادق ملکوت
همه قربان یك سر مویت
گل ز خونین دلان رخسارت
لاله از هندوان گیسویت
لاله در باغ داغ دار رخت
سرو مائل به قد دلجویت
سرمه مفتون چشم مازاغت
نافه دلریش خال هندویت
عارضت (والضحی) ، خطت (واللیل)
(قل هو الله) حرز بازویت
(قاب قوسین) را نمیدانم
جز کمانهای هردو أبرویت
نسخهء کائنات هرچه در اوست
شرح رمزی ز مصحف رویت
باز گویم غم اسارت خویش
بزبــان فصیح لاهویت
عرش کمتر بهای مشت گلی
که برو آرمیده پهلویت
روز شب جبرئیل در پرواز
بی سرو پا همی دود سویت
روضه‌خوانی کند بنظم حجاز
همچو درویش بر سر کویت

کز سراپردهٔ مقدس ذات
بر سراپای انورت صلوات
ای منادی بکاف ها یا عین
وی منادی (انا النبی) ب (حنین)
جبرئیل امین بامر خدای
أمرت اورد ای شه کونین
خیز بر نه‌قدم به کوی قدم
خیز بر کش علم ز علم بعین
بمقامی در آمدی کــه درو
نه (متی) را مجال بود نه (این)
(قاب قوسین کان او ادنی)
(بین مولی الوری وبینك بین)
قسمت میدهم بجان (حسن)
بسر (مرتضی) بخون (حسین)
روز (وا أمتی) که پیش روی
بأمید شفاعت ثقلین
بنوازو مرأنم از نب جوی
تر کن از آب کوثرم (شفتین)
ای بکویت سعادت ابدی
وی ز رویت شرافت حرمین
ما ز امر تو غافل تو بما
مشفق مهربان‌تر از ابوین
در مزار این درود می‌خوانم
باز پرسند از تــوم ملکین

کز سراپردهء مقدس ذات
بر سراپای انورت صلوات

خواجهء انبیاو ختم رسل
هادی خلق ، پیشوای سبل
ای همه ممکنات جسم تو جان
وی همه ممکنات خار تو گل
محرم کردگار مهبط وحی
مهتر اصفیاو مظهر کل
(لم تلد مثلك النساء فتی
لم یجد شبهك الزمان رجل)
صفت شانئهت (هو الابتر)
صفت باغضت (زنیم ، عتل)
در قیامت چو ذو الجلال ترا
میدهد رخصت شفاعـت کـل
آید از بارگاه قدس خدا
(لك ماشئت یا نبی فقل)
فکر من کن که کردهام تسبیح
در خرابات رهن شاهد ملّ
تا مرا چون تویی شفیع چه باك
ز آتش دوزخ سلاسل و غلّ ؟
بهوای تو مست بی پروا
نعت گویان خرامم از سر پلّ

کز سراپردهء مقدس ذات
بر سراپای انورت صلوات

تەماشا بکەن لە باسی شکافی تاقی کیسرا لە (مدائن) دا ئەڵێ :

شکافی که بینی تو در طاق کسری
دهانی است گوید : بقانیست کس‌را !

ئەم دووبەیتەیشی لە ستایشی خودای تەعالادا فەرموە :

هشت بهشت‌و ، شش‌جهت ، هفت زمین ، نو فلك
جمله تو آفریدهٔ (وحدك لاشريك لك)
من چیم – ای فدای تو – دم‌زنم از ثنای تو
این همه ماسوای تو ودر کف قدرت تو یك

شێخ ڕەزا چامەی درێژو تەرجیع‌بەندو گەلێ بابەتی شیعری لە ستایش‌و هەجودا وتوەو ، هەروەها تاکە شیعری جوانیشی هەیە هەر تاکێکیان تاقانەی دایکی ئەدەبن ، تەماشا بکە لەم تاکەدا دەڵێ :

نیك‌و بد چون بحکم تقدیراست
ترك تدبیر عین تدبیراست

لەگەڵ ئەوەدا باوك‌و باپیرەی شێخ ڕەزا داوای ئەوەیان نەکردوە کە سەید بن‌و خۆیان بە عەشرەتی زنگنە داناوە .. شێخ ڕەزای تاڵەبانی لە چەند شیعرێکدا ئەوەی دەربڕیوە کە لە بنەماڵەی سەید ئەحمەدی ، کوڕی سەید حەسەنی ، کوڕی سەید بابا ڕەسووڵی گەورەی بەرزنجین‌و فەرموویەتی :

مشهور جهان بەغوث ثانی
عبدالرحمن تاڵەبانی
محمودش جدو ، احمدش باب
هرسه ولی‌اندو قطب اقطاب
محمود مرید پیر لاهور
هرچند به زنگنه است مشهور

در اصل نسب گلی است سوری
از گلبن باغ (کاکه سوری)

دەگێڕنەوە : ئـەم سەیدە بەرزنجی یە کاکەسووری یانە هـەندێکیان کۆچیان کردوە بۆ دەوروبەری سەقزو بانە لە ئێرانداو لـەوێدا نیشتەجـێ بوونو ، هەندێکیان لە دێی سیتەکی ژووروو ، هـەندێکی دیکەیـان لـە هەزارمێرددا دانیشتوون•جا شێخ ڕەزا دەڵێ :ئێمە لە نەوەی کاکەسوورین کە لەقەبی سەید حەسەنی کوڕی باباڕەسووڵە •

شێخ ڕەزا لەسەردەمی حاجـی شێخ عـەلی ئەفەندیی براگـەورەیدا لەگەڵ ماڵی شێخ عەبدوڵلای کوڕیدا کە زاوای حاجی شێخ عەلی ئەفەندی بوە کۆچی کردوە بۆ بەغداو ، لە بەرانبەری (دفاع)ی ئەمڕۆدا تەکیەو خانووی کردوەتەوەو ، لەوێدا نیشتەجێ بوە هەتا لـە ساڵـی هـەزارو سێصەدو بیستو حەوتی کۆچیدا لە جیهان دەرچـوەو ، لـە گۆڕستانـی مزگەوتی شێخ عەبدولقادری گەیلانیدا بـە خاك سپێرراوەو ، ئەم شیعرانە لەسەر کێلی گۆڕەکەی نووسراوە :

یا رسول الله چه باشد چون سگ اصحاب کهف
داخل جنت شوم در زمرهٔ احباب تو ؟
او رود در جنت من در جهنم کی رواست ؟
او سگ اصحاب کهف من سگ اصحاب تو

شێخ ڕەزا کە کۆچی دوایی کردوە شێخ عەبدوڵلاو ، شێخ محەمەدی شاعیری لێ بەجێماوە • لە شێخ عەبدوڵلایش شێخ ڕەحمەتوڵلاو ، شێـخ حەسەنو ، شێخ عەلی بەجێماون • کـە ئـەم ذاتانـە کەسیان لـە پـاش بەجێنەماوە •

وە لە شێخ محەمەد شێخ سەعید بەجێ ماوەو ، لە شێـخ سەعیدیش نەتەوە کەوتوەتەوە •

بنەماڵەی (خادم السجادە)

ئەم خانەدانـە ـ وەك بـاوە ـ لـە نەتەوەی حـەزرەتی عـوسمانی خەلیفەی سێهەمن •

وەك لە لای زانایانی سیرەتی پێغەمبەرو ـ د ـ حەدیثی پیرۆز زانراوە بناغەی ئەم سوجادەی پیرۆزە وا بوە کە حەزرەتی عوسمان لەگەڵ کۆمەڵێ لە یاراندا بە فەرمانی حـەزرەت ـ د ـ لە مەکـەوە کـۆچیان کـرد بۆ حەبەشستان لەسەر ئەوە کـە کافرەکـانی شـاری مەکـە گـەلێ ئازاری موسوڵمانەکانیان دەدا •

وە پاش ئەوەی کە ماوەیەك لە حەبەشستاندا مانەوە هاتنەوە بۆ مەکە ، دووبارە کافرەکان دەستیان کردەوە بە ئازاردانیان ، جا حەزرەت بۆ جاری دوەم فەرمانی دا بە عوسمانو یارانی کە بچنەوە بۆ حەبەشستانو ، لەوێ مانەوە هەتا حەزرەت ـ د ـ لە مەکەوە کۆچی کرد بۆ شاری مەدینە •

پاش ئەوە کە پێغەمەر ـ د ـ لە مەدینەدا دامەزرا ئیتر یاران لە هەموو لایەکەوە کۆچیان کرد بۆ مەدینە ، لە ناو ئەوانەدا موهاجیرەکانی وڵاتـی حەبەشەیش هاتنەوە بۆ مەدینە • کاتێ کە حەزرەتی عـوسمان خـۆیو خێزانەکەی ـ کە کچی حەزرەت بوو ـ گەیشتنە مەدینـەو حـەزرەت بەمەی زانی زۆر شادمان بوو :

یەکەم : لەبەر ئەوە کە عوسمان خاوەن ڕێزو بەتوانا بوو لە باوەڕو وەفاکاریو خزمەتگوزاریدا •

دوەم : پیاوێکی ئازاو دڵ بەهێز بوو ، خاوەن بیرو راوێژ بوو ٠

سێهەم : زاوای حەزرەت بوو کچی حەزرەتی لەلا بوو ٠

چوارەم : بە هۆی هاتنەوەی عوسمانەوە هیوای ئەوەی بوو ، کە گەلێ لە خزم‌و خوێشان بێن موسوڵمان ببن‌و ٠٠٠ لەبەر چەن شتی تریش ٠

جا کاتێ عوسمان گەیشتە بەرەوەو هات بۆ خزمەتی ، حەزرەت ـ د ـ فەرمووی بە ئەنەس : برۆ ئەو سوجادە کە نوێژی جومعەی لەسەر ئەکەم بۆم بێنە ٠ ئەویش چوو هێنای ، حەزرەت ـ د ـ سوجادەکەی بە خەڵات دا بە عوسمان‌و فەرمووی : هەر پێغەمەرێك هاوڕێ‌یەکی هەیە ، هاوڕێی من لە بەهەشتدا عوسمانە ٠٠ ئەم فەرموودەیشە بوو بە خەڵاتێکی گەورەتر لە خەڵاتە پێشووەکە ٠

جا حەزرەتی عوسمان سوجادە ـ بەرماڵەکە ـ ی وەرگرت‌و نایە سەر چاوەکانی‌و بۆنی ئەکرد وەکوو چۆن یەکێ بۆنی گوڵباخی بەهار بکات ٠ وە بەرماڵەکەی لای خۆی دانا ٠ وە کاتێ نوێژی ئەکرد بەرماڵەکەی دائەخست‌و بەرماڵێکی دیکەی بەسەردا دائەخست بۆ ئەوە پێ نەنێتە سەر ئەو بەرماڵە کە حەزرەت پێی موبارەکی ناوەتە سەری ٠

وە تا عوسمان لە ژیاندا بوو ئەو بەرماڵە لە لای مایەوە ٠ وە پاش کۆچی دوایی خۆی کەوتە دەستی (ابان)ی کوڕی کە پیاوێکی گەورە بوو و ، یەکێ لە زانایانی ئەو سەردەمەو زانایانی مەدینەی مونەوەرە بوو ٠ (ابان) نوێژی لەسەر نەدەکردو لەسەر کورسی‌یەك داینابوو رێزی لێ دەگرت ٠

دوای کۆچی دوایی (ابان) کەوتە دەستی نەتەوەکەی بەم ریزەی خوارەوە : کەوتە دەستی (ابو عبدالله الخفیف) دوای ئەو کەوتە دەست حەمدوون ، دوای ئەو لای طاهیر ، جا داود ، جا کەوتە لای

(آخ بابا) ، جا حەمید ، جا (علاء الدولة) ، جا (شجاع الدین) ، جا (حبیب الله) ، جا (افضل) جا محەمەد ، جا (اویس) ، جا (عبدالقاسم) ، جا (عبدالباقی) ، جا (عبدالقاسم) • ئەمە کە نوسیم لە سەرەتاوە تا ئێرە تەرجومەی ئەو کتێبەیە کە مەلا ئەبوبەکری موصەننیفی چۆڕی نووسیویەتیو لە کۆتاییەکەیدا نووسیویە :

(فقد تمت الصحیفة بعون الله ، فاعتمد علی مافیها ، فانه قد صح عندی ، وثبت لدی ، وانـا الفقیر ابو بکر بـن هـدایة الله الحسینی ، عفا الله عنه وعـن جمیـع المسلمین آمـین • والحمد لله رب العالمین) •

نەقشی مۆرەکەی

دارد شرف سلسله ازشاه ولایت

الواثق بالله ابو بکر هدایت

وە ئەم تەئیدە بۆ دەرخستنی راستیی نیسبەتی سوجادەی شەریف دەستبەدەست تا حەزرەتی عوسمانو تا پێغەمەر ـ د ـ لەسەر ئەخباری موتەواتەرو لەسەر تەماشاکردنی سەنەدەکانی دەستاودەستی ئەم بەرماڵـە پیرۆزە بوە لە حەزرەتەوە بـۆ لای عـوسمان ـ خ ـ تا گەیشتوە بـە عەبدولقاسمی دووهەم نـەك لەسەر هاوچـەرخێتی مـەلا ئەبوبەکـری موصەنیف بۆ عەبدولقاسم ، چونکە مەلا ئەبوبەکر ـ خ ـ لـە سـەدەی دەی کۆچیو لە سەرەتای سەدەی یازدەدا لە دێی چۆڕ کۆچی دوایی کردوە •

وە مەلا ئەبوبەکر هاوچەرخی پیرمیکائیل بوە کە یەکێکە لە گەورەکانی نەتەوەی حەزرەتی عوسمان ـ د ـ وە خاتوون جیهانی کچی پیرمیکائیلی مارەکردوەو ، مەلا عەبدولکەریمو ، مەلا یوسف جانو ، مەحموودجانی کوڕی مەلا ئەبوبەکر لەو ژنەن •

وه باپیرانی پیرمیکائیلی عوسمانی له مێژووی شەشصەدو حەفدەی کۆچیدا هاتوون بۆ ناحیەی جوانڕۆ و له دێی دەودانـدا دامەزراون بەڵگەی ئەمانەیش که نووسیمن ئەو نامەو قەباڵانەن که له خانەدانی عەلی رەفیق ئەفەندیی (خادم السجاده) دا له کەرکووك خۆم دیومن‌و لەسەر هەندێکیان نووسراوه که ئەمیر شەمسەدین بیلالی مەشهوور بە مەرزەبان ماڵی به دەرامەت‌و باشی وەقف کردوه لەسەر ئەو کەسانه که خزمەتی سوجادەی شەریفه ئەکەن ، وه ئەوانەیش که دێن بۆ دیدەنی ، وه مێژووی نووسینی ئەو وەقف‌نامەیه ساڵی حەوتصەدو سی‌و هەشتی کۆچی بوه که لەو کاتەدا ئەمیر شەمسەدین فەرمانداری جوانڕۆ بوه •

جا ئەو بەرماڵه له عەبدولقاسمەوه گەیشتوه بە عەبدوڕەحمان ، جا بە محەمەد ، جا بە ئیسماعیل ، جا بە عەلی ، جا بە پیرمیکائیل ، جا به ئیبراهیم ، جا به ئەبوبەکر ، جا سەعدەدین ، جا مەنصوور ، جا ئیبراهیم ، جا محەمەد ، جا به ئیسماعیل ، جا بە حەسەن ، جا بە ئاصەف ، جا به خضر ، جا به سەعدی که بریتی‌یه له مەلا سەعدی زانای بەرزی شاری کۆی‌سەنجەق له دەوری مێژووی هەزارو صەدو شەصتەوه تا هەزارو دووصەدو شەصت •

یانی نەتەوەی پیرمیکائیل هەر له دێی (دەو دان) بوون تا صەد ساڵێك دوای مردنی پیرمیکائیل • دوای ئەوه بە بۆنەی هەندێك رووداوی جیهانی‌یەوه له جوانڕۆ دەردەچن‌و دەچنه کۆی‌سنجەق‌و لەوێ نیشتەجێ دەبن ، هەروەها کۆمەڵێکی دیکه له نەتەوەی پیرمیکائیل هاتوون بۆ عێراق‌و بە هۆزی پیرمیکائیلی ناوبانگیان دەرکردوەو ، ماوەیەك وەکوو جافی کۆچەریی گەرمیان‌و کوێستانیان کردوه ، دوای

ئەوە لە قەرەداغ و سەنگاودا نیشتەجێ بوونو ، مەولانا خالیدی نەقشبەندی یەکێکە لەم بنەماڵەی پیرمیکائیلی یە •

وە بە گوێرەی هەندێ نامەو دەستنووسی مێژوویی کە دیومن و خوێندوومنەوە نوسراوە : کە مەلا یوسف جان لە چۆڕەوە چوە بۆ لای شێخ سەعدەدینی خالۆیو ، لەگەڵ خالیدا بە یەکەوە چووون بۆ تورکیاو ، پاش ماوەیەك گەڕاونەتەوە بۆ ولاتی خۆیان کە ناحیەی تاوگۆزی یەو ، لەوێدا کۆچی دوایی یان کردوەو گۆڕی هەردوکیان لای یەکدایە • وە بەو بەڵگەو نووسراوانەدا دەردەکەوێ کە : ئیبراهیم و ، ئەبوبەکرو ، سەعدەدین برابوونو کوڕی پیرمیکائیل بوونو ، ئیبراهیم براگەورە بوەو ، هەرسێکیان دەست بەدەست خزمەتی بەرماڵی پیرۆزی پێغەمەریان کردوە •

وە دەرئەکەوێ لە سەردەمی حەزرەتی عوسمانەوە ئەو کەسانە کە خزمەتی ئەو بەرماڵەیان کردوە زاناو خوێندەوارو پیاوچاك و لەخوداترس بوون • وە وا باوە کە پیرمیکائیل خۆی مورشیدێکی بەرزو پیرۆز بوە • بۆیە مەلا ئەبوبەکری موصەننیف لە مەریوانەوە ناردوویەتی بۆ لای و داوای کچی لێ کردوە تا بە ژن و ژنخوازی خزمایەتیان ببێ •

وە مەلا سەعدی کۆیی لە نەوەی ئەو بنەماڵەیەو ، چۆن بە بەڵگەوە سەرپەرشتی خزمەتی بەرماڵی پیرۆزی بە دەستەوە بوە وەهایش مودەڕیس و زاناو پیاوێکی بەرزی خاوەن دانراوی بەنرخ بوە •

ئەم پیاوە لە ساڵی هەزارو صەدو پەنجای کۆچیدا لە شاری کۆیە لەدایك بوەو خوێندنی تەواوکردوەو بوە بە برنجی مەلاو زاناو ، ئەوەندە کتێبی داناوە دانراوەکانی خۆی لەسەر یەك هەڵچنیوەو لە پالیاندا وەستاوە دانراوەکانی بەقەدەر بالای خۆی بەرز بوونەتەوە !

یەکێك لە دانراوەکانی کتێبێکە بە ناونیشانی (الدرر اللامعه فی بیان اشکال بعض الایات الساطعة) • لە ساڵی هەزارو دووسەدو پەنجاو چواری کۆچیدا ئەبو ئەنای ئالووسیو گەلێکی دیکە لـە زانایانـی بـەرزی وڵات تەقریظیان کردوە •

ئەبو ئەنا لە تەقریظەکەیدا نووسیویەتی :

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لوليه ، والصلاة على نبيه ، وعلى آله الاقطـاب واصحابه الانجـاب •

اما بعد : فقد سرحت طرف الطرف في معاني هـذا الكتـاب الجامع من فرائد الفوائد ما يبهر الاذهـان ، ويحير ذوى الالبـاب ، فعلمت ان جامعه فريد في عصره ، واحد الاحدين في مصره • وفقه الله ـ سبحانه وتعالى ـ للتهذيب والتحرير ، وجعله نافعا بما يبديه من التقرير كل تحرير •

كتبه افقر العباد اليه ـ عز شأنه ـ ابو الثناء شهاب الدين السيد محمود المفتي ببغداد المحمية عفى عنه •

ختـم

خوالێخۆشبوو مەلا سەعدی لە مێژووی هەزارو دووسەدو شەستی کۆچیدا لە شاری کۆیە بۆ یەکجاریی ماڵئاوایی لە جیهان کردوە • واتـە صەدو دە ساڵی تەمەن بەسەر بردوە •

ئەو بەرماڵە پیرۆزە لە ماوەی ژیانی مەلا سەعدیدا لای مەلا سەعدی بوە ، دوای ئەو کەوتوەتە دەستی حاجی محەمەد ئەفەندی کـوڕی کـە دیارترینی کوڕەکانی بوە •

حاجی محەمەد پاش کۆچی دوایی باوکی ماڵی گوێزاوەتەوە بۆ کەرکووك و لە گەڕەکی بلاغدا خانووی کردوەتەوەو شوێنێکی تایبەتی کردوەتەوە بۆ بەرماڵە پیرۆزەکەو ، لە لایەنی دەولەتی عوسمانی یەوە مووچەو بەرات و دەرامەتیان بۆ نان‌دان بۆ بڕیار دراوەو ئەو خێزانە لە کەرکووکدا بەڕێزەوە دامەزراون و ، حاجی محەمەد ئەفەندی لە دەوروبەری مێژووی هەزارو دووصەدو سی و چواری کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە مێژووی هەزارو سێصەدو چواری کۆچیدا لە جیهان دەرچوەو ، لە گۆڕستانی حەوشەی تەکیەی تاڵەبانیدا لە نزیکی ئارامگای شێخ مەحموودی زەنگنەوە بە خاك سپێرراوە •

وە پاش کۆچی دوایی حاجی محەمەد ئەفەندی ئەو بەرماڵە دەکەوێتە لای حاجی ئەمین ئەفەندیی کوڕی کە پیاوێکی لێهاتووو بەڕێز بوەو ، زاوای جەنابی شێخ عەبدوڕەحمانی خالیص بوە • ئەو خانەدانە لەو مێژوەوە زۆرتر لە جاران جێگەو شوێنیان دەرکەوتوە •

وە ئەم بنەماڵە بێجگە لەوە لە نەوەی حەزرەتی عوسمانن بە زۆری رشتەکەیان لە پیاوچاك و زانای بەرزو بەڕێز خالی نەبوە • ئەوەندە بۆ رێزی ئەم بنەماڵە بەسە کە مەولانا خالیدی نەقشبەندی و ، مەلا سەعدی (خادم السجادة) لەم رشتە پیرۆزەن •

حاجی ئەمین ئەفەندی لە مێژووی هەزارو دوصەدو شەصت و دووی کۆچیدا لەدایك بوەو ، لە هەزارو سێصەدو سی و دوودا کۆچی دوایی کردوە •

پاش کۆچی دوایی حاجی ئەمین ئەفەندی بەرماڵەکە کەوتوەتە لای جەنابی رەفیق ئەفەندی کوڕی کە پیاوێکی هۆشیارو زاناو خاوەن دین بوە • ئەم ذاتە بە یاسای ئەدەب تەمەنی خۆی بەسەر بردوە ، ماوەیەك لە (مجلسی نواب) دا مەندووب بوە • لە سالی هەزارو دووصەدو

ئەوەدا لەدایك بوەو ، لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو پێنجی کۆچیدا کۆچی دوایی کردوەو ، بەرماڵەکە کەوتوەتە دەستی عەلی ئەفەندی کوڕی .

عەلی ئەفەندیو ، رەئفەت ئەفەندیو ، ئەمجەد ، سێ کوڕی زاناو هۆشیارو بەڕێز بوونو شوێنو جێگەی کۆمەڵایەتیو دیوەخانی باشیان بوو و ، شوێنەکە ئامادە بو بۆ ئەوە کە هەرکەس بچێ دیدەنیو زیارەتی ئەو بەرماڵە پیرۆزە بکات ، من خۆم چەند جار چووم زیارەتم کردوە .

من هەرچەند بیردەکەمەوە نازانم پیاوەتیو ناسکیی رەئفەت ئەفەندیو ، هۆشیاریو زانایی عەلیەفەندی چۆن بەیان بکەم . ئەم دوو کوڕە دوو پیاوی وەها بوون ئەگەر چەرخو رۆژگار یارمەتی بدایەن لە پێشیانەکانیان کەمتر نەدەبوون . لە سەردەمی خۆیشیاندا لە هاوڕێو هاودەمی خۆیان لە پێشتر بوون . هەروەها ناتوانم مافی برایەتیو دۆستایەتی راستی ئەمانە بەجێ بهێنم .

وە ئەم خانەدانە وەك لەگەڵ خانەدانی تاڵەبانیدا خزمایەتیو ژنو ژنخوازیان هەیە لەگەڵ خانەوادەی مەلا محەمەدی قوطبیشدا خزمایەتیو ژنخوازیان هەبوە .

مەلا محەمەدی قوطب لە بنەڕەتدا لە هۆزی شوانەو ، لە سەردەمی خوێندندا ئەم لەقەبە جوانەی لە زمانی تەفەئولی هاوڕێکانیەوە وەرگرتوە کە پێیان وتوە مەلا محەمەدی قوطب ، وە ئەم نازناوە وەك میرات پشتاوپشت هاتوەو بوە بە ناونیشانی ئەو بنەماڵە .

مەلا محەمەدی قوطب مەلا مەردانو مەلا ئەحمەدی قوطبی لێ بەجێماوە . مەلا ئەحمەدی قوطب زانایەکی بەرزو بەڕێز بوەو لە سەردەمی عوسمانیەکاندا بوە بە حاکم . ئەم پیاوە بەهادینی قوطبو عەبدولخالیقی قوطبی لێ بەجێماوە . کە هەردووکیان خاوەن وەظیفەی گەورە بوون لە

حوکوومەتی عێراقدا • مەلا مەردان مەلا عەبدولمەجیدی قوطبو مەلا حەمیدی لێ بەجێماوە •

مەلا عەبدولمەجیدی قوطب پیاوی زاناو شارەزای کارو باری کۆمەڵایەتی‌یەو ، هەروەها خۆشنووسو ئەدیبە • لەگەڵ ئەمانەیشدا بە دەستەڵاتو دەستڕۆیشتوە لای کاربەدەستانی وڵات •

وە لە مێژووی نووسینی ئەم کتێبەدا کە ساڵی هەزارو چوارصەدو مێی کۆچی‌یە گەلێ پیاوی زاناو ئەهلی زانیاری لە کەرکووکدا هەن ، دیاریتریان : مەلا عەبدولمەجیدی قوطبو ، مەلا عەلی فەتحوڵلایە کە لە هۆزی زەنگنەیەو ، لە مزگەوتی عەلی بەگدا خوتبەخوێنو پێشنوێژەو خزمەتی ئایینو موسوڵمانان دەکات •

ژنو ژنخوازیی خێزانی مەلا محەمەدی قوطب لەگەڵ (خادم السجادە)دا ئەمەیە کە کچی مەلا محەمەدی (خادم السجادە)کە رەحمای ناو بوە شووی کردوە بەجەنابی مەلا مەردانو مەلا عەبدولمەجیدی قوطبی لێ بوە • وە کچی دوەمی مەلا محەمەدی (خادم السجادە) شووی کردوە بە مەلا ئەحمەدی قوطبو بەهادینو عەبدولخالیقو محەمەدی لێ‌بوەو ، ئەم کچە ناوی عیصمەت بوە •

منو ئەم کتێبە

کاتێ خودا یارمەتیی دامو توانیم پاش رەنجو کۆششێکی زۆر هەر حەوت بەرگەکەی (تەفسیری نامی) بنووسمەوەو چاپیان بکەم[1] ، هاتمە سەر ئەوە بیرێك لە پرۆژەیەکی خۆم بکەمەوە ، بە تایبەتی بەرگەکانی دیکەی (اقتران النیرین) کە دەمێك بوو وەستابوو تا ئێستەیش چاوەڕێی هەلو دەرفەتە • لەم کاتەدا مامۆستا دوو سێ جار داوای ئەوەی لێ کردم کتێبی (بنەماڵەی زانیاران) ئامادە بکەمو چاپی بکەم • بە راستی گەلێ سەرپێچیم کردو ، زۆرم هەوڵ دا کە مامۆستا ئەم ئەرکە نەخاتە ئەستۆمو رێگەم بدات لەسەر بیرەکەی خۆم بڕۆم • بەلام بینیم ئەگەر هەر لەسەر لارەملیی خۆم بڕۆم لەوانەیە کارەکە ئەنجام نەدرێو مامۆستایش گەلێکی مەبەست بوو کە وەك بەشی سێهەمی یادی مەردان ئەم کتێبە بگاتە دەستی خوێنەران • بۆیە ئەنجام دوای هەندێ قسەوباسو لەسەر بنەڕەتی پەندێکی باو مامۆستا فەرمووی « ئەمە بکەو تەوبە بکە ! »

ئەمجارەیش نەمتوانی لە قسەکەی دەربچمو پشت بە خودا شانم دایەبەرو ، وا خودا یاربێت بەرەوئەنجامدان دەڕوات • لێرەدا بە کورتی هەندێك شت روون دەکەمەوە :

لە کوردستاندا گەلێك بنەماڵەو تیرە هەیە داوای ئەوە دەکەن

---

(١) کە ئەم قسە دەکەم بەرگی حەوتی (تەفسیری نامی) لە ژێر چاپدایە خودا یار بێت ئەویش تەواو دەبێت •

رشتەی پشتیان دەچێتەوە سەر حەزرەتی عەلی‌و فاطیمەی کچی پێغەمبەر ـ د ـ • زۆربەی ئەو بنەماڵانەیش هەرکەسەو لە رێگەی رشتەی خۆیەوە شەجەرەیەکیان هەیەو ، مۆری گەلێك لە زاناو پیاوە گەورەکانی کوردستانی پێوەیەو ، پشت بەو شەجەرانە خۆیان بە سەیید دادەنێن •

ئەمە واقیعێکە لە کوردستانداو کەس ناتوانێ نکوولی لێ بکات • مامۆستایش بەشێکی زۆری لەم شەجەرانە کۆکردووەتەوەو ، لەم کتێبەدا تۆماری کردوونو ، دەکرێ لەمەولا شیبکرێنەوەو لێیان بکۆڵرێتەوە •

ئەوەی کە روونە بەشی زۆری ئەم شەجەرانە تەمەنیان لە ٣٠٠ ـ ٤٠٠ ساڵ تێپەڕ ناکاتو ، کاتێکیش شەجەرەی سێ‌وچوار لقی تیرەیەك بەراورد دەکەین رشتەکانیان لە جیاوازی‌و ئاڵۆزیی بەدەر نینو ، مەولەوی زوو هەستی بەم کارە کردووەو پەنجەی بۆ راکێشاوە ، خوێنەر دەتوانێ بەڵگەی ئەم خاڵە لە رشتەی بنەماڵەی پیرخضری شاهۆدا بە روونی ببینێ •

لێرەدا ئەوە دێتە پێش کە زانینی رشتەی نەسەب لە ئێستەوە بۆ پێش هەزارو چوارصەد ساڵ دەچێتە بابەتی عیلمی ریوایەتی سەنەدەوەو دەقاو دەق وەك عیلمی حەدیثو ، گێڕانەوەی (مەتن)و (سەنەد) وایە ، دیارە ناسینی ئەو کەسانە کە بابەتەکە ـ واتە رشتەکە ـ دەگێڕنەوەو زانینی حاڵیان بەر نەشتەری (جەرح)و (تەعدیل) دەکەوێتو ، دامەزراندنو بەڕاستناسینی تەواویی شەجەرەکان زۆری دەوێت •

من بەش بە حاڵی خۆم کە ئەم کتێبەم نووسیوەتەوە ئارەزووم دەکرد کە لەم شێوەی ئێستەدا نەبێتو بە گوێرەی توانا هەندێکی دەسکاری بکەم، چونکە کاتی وا هەیە بنەماڵەیەك هەڵدەگرێ زۆری لەسەر بنووسرێ‌و زیاتر لەوەی بۆ بکرێت کە بۆی کراوە ، بەڵام مامۆستا خۆی هەر ئەوەندە مەچەکی چەرخابوو و ئەوەی بنەماڵەکان لەوە زیاتر بەدەنگیەوە نەهاتبوون تا زانیاری بۆ بنێرن • کاتی وایش هەیە بنەماڵەیەك کەوتوونەتە

خۆو هەرچیان زانیوە نووسیویانەو ، لق و پووپ و رشتەی شەجەرەیان بۆ مامۆستا ناردوە ، ئەمیش بە هۆی ئەوەوە بنەماڵەکە یەك دوو زانای بەرزی تێدا بوە - وەك دەڵێن : خاڵو بای چاکان - بابەتەکەی بە درێژی نووسیوە، هۆی ئەمەیشە دەبینین گەلێ جار بابەتەکـان بە لای رشتـەی سەیدەکاندا زیاتر دەشکێنەوە •

هەرچۆن بێت مامۆستا رێگەی ئەوەی نەدام کە دەستێك بە هـەندێ جێگەدا بهێنم ، بەڵام لە داڕشتنـەوەو دەسکاریی رواڵەتـی نووسینەکـەدا دەسەوسان دۆش دانەماوم و ، گەلێ جار نووسینەکەی مامۆستام لەبەریەك هەڵوەشاندوەو خۆم جارێکی دیکـە دامڕشتوەتەوە ، جـاری وایش هەبوە هەندێ وشەم هەڵگرتوەو وشەی دیکەم لە جێگە داناون ، ئەمانەیش بـێ دەسکاری مەبەستو ناوەڕۆکی کتێبەکە •

لەم کتێبەدا ناوی زۆر دێ و کێوو شوێن هاتوە ، مامۆستا ناوەکانی بـە رێنووسی کۆن نووسیوە منیش کاتێ ناوەکانم هێناوەتەوە سـەر رێنووسی ئێستە ئەوانەی کـە خـۆم بیستوومن و زانیومن سەربەخۆ نووسیومن ، بۆ ئەوانی دیکەیش گەلێ جار چوومەتە لای مامۆستا بۆ ئەوەی بە راستـی بیاننووسم ، رەنگە شتم بەسەردا تێپەڕیبێ و لە نووسیندا بە هەڵەدا چووبم ، بە گوێرەی توانا درێغیم نەکردوەو ، بۆ ئەوەیشی لە دەستم دەرچـووبێ داوای لێبووردن دەکەم •

محەمەد عەلی قەرەداغی

بابەتو سەرباسەکان

بابەت	لاپەڕە
پێشەکی	٥
ئیمام محەمەدی باقر	١٢
ئیمام جەعفەری صادق	١٣
ئیمام مووسای کاظم	١٥
ئیمام عەلی رەزا	٢٠
محەمەد جەواد	٢٢
ئیمام عەلی نەقی کە مەشهوورە بە عەلی هادی	٢٤
ئیمام حەسەنی عەسکەری	٢٥
حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی	٢٨
لە دایکبوونی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر	٢٩
گەیشتنی حەزرەتی غەوث بە غدا	٣٢
باسای دەرزوتنەوەو رێنومایی‌ی	٣٣
دانراوەکانی شێخ عەبدولقادر	٣٧
خوێندنگاو کتێبخانەی حەزرەتی عەبدولقادری گەیلانی	٣٨
ئەوانەی لەو خوێندنگادا دەرسیان گوتوەتەوە	٤٢
باسی نەوەکانی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر	٤٥
باسی کوڕەزاکانی حەزرەتی شێخ	٥٠
داودی کوڕی سولەیمان	٥١
عەبدوسەلامی کوڕی عەبدولوەهاب	٥١
باسی کوڕەکانی شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی شێخ	٥٢
عەبدوڕەحیمی کوڕی عەبدوڕەزاق	٥٢

لاپەڕە	بابەت

٥٢ ـ ئیسماعیل کوڕی عەبدوڕەزاق
٥٢ ـ نەصری کوڕی عەبدوڕەزاق کوڕی شێخ
٥٤ ـ زەینەب (امة الاله)
٥٤ ـ یەحیای کوڕی شێخ نەصر
٥٥ ـ محەمەد کوڕی شێخ نەصر
٥٦ ـ ئەحمەدی کوڕی محەمەد
٥٦ ـ عەبدوسەلام کوڕی عەبدولقادر کوڕی محەمەد
٥٧ ـ شەمسەدین محەمەد کوڕی سەیفەدین یەحیا
٥٧ ـ عەبدولقادر کوڕی شەمسەدین محەمەد
٥٧ ـ عەلائەدین عەلی کوڕی شەمسەدین
٥٨ ـ شەمسەدین محەمەد کوڕی عەلائەدین عەلی
٥٨ ـ بەدرەدین حەسەن کوڕی عەلادین عەلی
٥٨ ـ بەدرەدین حسەین کوڕی عەلادین عەلی
٥٨ ـ محێدین عەبدولقادری کوڕی شەمسەدین
٥٨ ـ شەمسەدین محەمەد
٥٩ ـ محێدینی کوڕی محەمەد
٦٠ ـ دەروێش محەمەدی کوڕی محێدین عەبدولقادر
٦٠ ـ شەرەفەدین عەبدوڵلای کوڕی محێدین عەبدولقادر
٦٠ ـ عەفیفەدین حسەین کوڕی محێدین عەبدولقادر
٦٢ ـ شەمسەدین محەمەدی کوڕی بەدرەدین حسەین
٦٢ ـ شێخ ئەحمەد کوڕی شێخ بەدرەدین
٦٣ ـ عەبدوڕەزاق کوڕی شێخ محەمەد

لاپەڕە بابەت

٦٤ ـ شێخ عەبدولباسیط کوڕی ئەحمەد
٦٤ ـ محێدین یەحیا کوڕی بەدرەدین حسەین
٦٥ ـ شەرەفەدین قاسم کوڕی محێدین یەحیا
٦٥ ـ شەمسەدین محەمەد کوڕی قاسم
٦٦ ـ شێخ عەبدوڵلا کوڕی شەمسەدین محەمەد
٦٦ ـ شێخ تاجولعاریفین
٦٦ ـ شێخ شەهابەدین ئەحمەد
٦٧ ـ شێخ عەبدولقادر
٦٨ ـ شێخ بەرەکات
٦٨ ـ محەمەد ئەبولوەفای کوڕی قاسم
٦٩ ـ کوڕەکانی شێخ عەبدولعەزیزی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدولقادر
٦٩ ـ محەمەد (هتاك)
٧٠ ـ شەرەفی کوڕی شێخ محەمەدی هەتاك
٧٠ ـ شەمسەدین محەمەد (الاکحل)
٧٢ ـ بەدرەدین حەسەن کوڕی محەمەد ئەکحەل
٧٢ ـ عەلادین عەلی کوڕی شەمسەدین محەمەد
٧٩ ـ شەجەر
٨٥ ـ شێخانی دێی نزارە لە قەزای پێنجوێن
٨٨ ـ بنەماڵەی شێخانی کاکۆ زەکەریا
٨٩ ـ ئەبوحەسەنی شاذلی
٩٠ ـ ئادابی طەریقەی شاذلیە .
٩٣ ـ شێخ سولەیمانی کوڕی شێخ خالید
٩٣ ـ شێخ عەبدوڕەحمانی ئەهدەل

لاپەڕە	بابەت

٩٤ – شێخ زەکەریای کوڕی شێخ عەبدوڕەحمانی ئەهدەل
٩٦ – وەقف‌نامەی شێخ زەکەریا
٩٩ – نەوەکانی شێخ زەکەریا
١٠١ – خەلیفەکانی شێخ زەکەریا
١٠٢ – شێخ نیعمەتوڵڵای وەلی
١٠٣ – شێخ محەمەد صادقی کوڕی شێخ نیعمەتوڵڵا
١٠٤ – شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەبدوڵڵا
١٠٤ – شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ ئەحمەد
١٠٥ – شێخ یوسفی کوڕی شێخ عەبدوڕەحمان
١٠٧ – شێخ مەحموودی کوڕی شێخ یوسف
١٠٧ – شێخ ڕەزای کوڕی شێخ مووسا
١٠٨ – شێخ ڕەضی‌یەدینی کوڕی شێخ ڕەزا
١٠٩ – شێخ شەهابەدینی کوڕی شێخ ڕەضی‌یەدین
١١١ – باسی ئەوانەی بە دەستی موبارەکی خۆی خەرقەی لەبەرکردوون •
١١٢ – بۆ ئاگاداری
١١٥ – شەجەرەی عەبدوصەمەدی تووداری
١١٦ – باسی بنەماڵەی شێخانی مەردۆخی
١١٩ – مەلا گوشایش
١٢٠ – شێخ عەبدولغەفار
١٢٢ – شەمسەدینی کوڕی عەبدولغەفاری یەکەم
١٢٣ – شێخ عەبدولغەفاری دووەم
١٢٣ – شەمسەدینی دووەم کوڕی عەبدولغەفاری دووەم

لاپەڕە	بابەت

١٢٤ ـ شەمسەدینی دوەم
١٢٤ ـ جەمالەدین کوڕی شێخ عەبدولمو‌ئمین
١٢٥ ـ شێخ عەبدولمو‌ئمینی دوەم
١٢٧ ـ جەمالەدینی دوەم
١٢٨ ـ شێخ مصطەفای کوڕی شەمسەدینی یەکەم
١٢٩ ـ شێخ ئەبوبەکر
١٣٠ ـ شێخ ئەحمەدی عەللامە
١٣٠ ـ شێخ محەمەد وەسیم
١٣٢ ـ شێخ مەحموودی کوڕی شێخ ئەحمەدی عەللامە
١٣٣ ـ شێخ ئەحمەدی دوەم
١٣٣ ـ شێخ محەمەد قەسیم
١٤٠ ـ شێخ محەمەد سەعید
١٤١ ـ شێخ عەبدولقادر
١٤٥ ـ شێخ محەمەد وەسیم
١٤٥ ـ شێخ محەمەد جەسیم
١٤٦ ـ شێخ محەمەد نەسیم
١٤٦ ـ شێخ حەسەن
١٤٧ ـ شێخ عەبدولەطیفی کوڕی شێخ مەعرووف
١٤٩ ـ شێخ عومەر
١٥٢ ـ شێخ مەعرووفی کوڕی شێخ ئەمین
١٥٢ ـ شێخ عومەری کوڕی شێخ ئەمین
١٥٦ ـ گێڕانەوەی باسێکی ناسك

لاپەڕە بابەت

١٥٧ ـ شێخ عوثمانی کوڕی شێخ عەبدولەطیف
١٥٧ ـ شێخ عەبدولەطیفی کوڕی شێخ عەبدوڵلا
١٥٩ ـ شێخ نەجیب
١٦١ ـ شێخ حەسەنی کوڕی شێخ عەبدوڵلا
١٦٢ ـ شێخ محەمەد ئەمینی کوڕی شێخ عەبدوڵلا
١٦٣ ـ شێخ قادری کوڕی شێخ عوثمان
١٦٤ ـ شێخ عەبدوسەمیع
١٦٤ ـ شێخ عەبدوصەمەد
١٦٥ ـ شێخ عەبدوڕەحمان
١٦٧ ـ شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولەطیف
١٦٧ ـ شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەبدولەطیف
١٦٧ ـ وردبوونەوەیێ لە رشتەی شێخانی مەردۆخی
١٧٠ ـ شیعر
١٧٣ ـ بنەماڵەی سەیدەکانی خانەگا لە هەوراما‌نا
١٧٥ ـ رشتەو بنەماڵەی سەیدەکانی کەلجی
١٧٧ ـ شەجەرەی بنەماڵەی سەیدەکانی (کاژاو)
١٨٨ ـ بنەماڵەی سەیدەکانی تەکیەی قەرەداغ
١٩١ ـ شێخ عەبدوڵلای خەرپانی
١٩٨ ـ شێخ عەبدولکەریم
١٩٨ ـ شێخ عەبدوڕەحمان
١٩٨ ـ شێخ مەعرووف
١٩٩ ـ شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدوڵلا
٢٠٥ ـ شێخ مەحموودی کوڕی شێخ عەبدوڵلا

لاپەڕە بابەت

٢٠٨ ـ شێخ مصطەفای شێخ مەحموود

٢١١ ـ شیعر

٢١٢ ـ شێخ ڕەسووڵی تەکیەیی

٢١٢ ـ شێخ ئیمام لە سەیدەکانی تەکیە

٢١٣ ـ شێخ عەلی مەلا

٢١٤ ـ شێخ عەبدوڕەحمانی شێخ ئەبوبەکر

٢١٤ ـ شێخ بابا عەلی تەکیەیی

٢١٨ ـ شێخ نوری شێخ بابا عەلی

٢١٩ ـ شێخ عەبدوڵڵای مەلا

٢٢١ ـ شێخ ئیسماعیلی تەکیەیی

٢٢٢ ـ بنەماڵەی حەیدەری یەکان

٢٢٣ ـ بنەماڵەی حەیدەری یەکان

٢٢٣ ـ محەمەدی کوڕی حەیدەر پیرەدین

٢٢٥ ـ حەیدەری کوڕی محەمەد

٢٢٦ ـ ئەحمەدی کوڕی حەیدەری یەکەم

٢٢٧ ـ حەیدەری دوەمی کوڕی ئەحمەدی کوڕی حەیدەری یەکەم

٢٢٩ ـ ئیبراهیمی کوڕی حەیدەری کوڕی ئەحمەد

٢٣٠ ـ ئەحمەدی کوڕی حەیدەری کوڕی ئەحمەد ..

٢٣١ ـ عەبدوڵڵای کوڕی حەیدەر

٢٣٢ ـ صیبغەتوڵڵای حەیدەریی

٢٣٣ ـ دانراوەکانی صیبغەتوڵڵا

٢٣٤ ـ یەکەم : سەید عاصیمی برای صیبغەتوڵڵا

لاپەڕە	بابەت

٢٣٥ ـ ئیبراهیمی کوڕی سەیید عاصیم

٢٣٥ ـ نیعمەتوڵڵای حەیدەری و عوثمانی حەیدەری

٢٣٦ ـ عەبدوڵڵای کوڕی صیبغەتوڵڵا

٢٣٦ ـ غیاثەدینی کوڕی صیبغەتوڵڵا

٢٣٧ ـ حەیدەری کوڕی صیبغەتوڵڵا

٢٣٧ ـ محەمەد ئەمینی کوڕی صیبغەتوڵڵا

٢٣٧ ـ عوبەیدوڵڵای کوڕی صیبغەتوڵڵا

٢٣٨ ـ ئەسعەدی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی صیبغەتوڵڵا

٢٣٩ ـ عەبدوسسەلامی کوڕی عەبدوڵڵا

٢٣٩ ـ عەبدولقادری کوڕی ئەسعەد

٢٤٠ ـ عەبدولغەفووری حەیدەریی

٢٤٠ ـ محەمەد ئەمینی حەیدەریی

٢٤٠ ـ صیبغەتوڵڵای کوڕی ئەسعەدی کوڕی عەبدوڵڵا

٢٤١ ـ ئیبراهیم فەصیحی حەیدەری

٢٥٧ ـ سەییدەکانی بەرزنجە ...

٢٥٨ ـ عەبدوڵڵای کوڕی ئیسماعیلی کوڕی ئیمام مووسا

٢٥٩ ـ عەبدولعەزیزی کوڕی عەبدوڵڵای کوڕی ئیسماعیل

٢٥٩ ـ محەمەد مەنصوور

٢٦٠ ـ سەیید یوسف

٢٦٤ ـ بابا عەلی هەمەدانیی

٢٦٧ ـ شێخ عیساو شێخ مووسا

٢٧٥ ـ نەوەکانی شێخ عیسا

٢٧٨ ـ سەیید عەبدولکەریمی کوڕی سەیید عیسا

لاپەڕە	بابەت

٢٧٩ – سەید بایەزید
٢٨٠ – کابـــل
٢٨١ – سەید حسەینی کوڕی سەید بایەزید
٢٨٢ – سەید عیسای ئەحدەب
٢٨٤ – سەید عەبدوسەید
٢٨٥ – سەید قەلەندەری کوڕی عەبدوسەيید
٢٩٣ – شەجەرەی سەیدەکانی قەڵاتەبزان
٢٩٤ – سەیدەکانی صۆڵە
٢٩٦ – سەید عەبدوڕەسووڵی کوڕی سەید قەلەندەر
٢٩٧ – سەید عەبدوسەیدی کوڕی عەبدوڕەسووڵ
٢٩٧ – بابا رەسووڵی کوڕی عەبدوسەيید
٣٠٦ – شەجەرەی سەید طاهیری کوڕی سەید رەشید
٣٠٨ – شێخ عەلی
٣٠٩ – شێخ محەممەدی نۆدێ کوڕی شێخ عەلی
٣١٠ – کوڕانی شێخ محەممەد
٣١١ – شێخ ئیسماعیل
٣١٦ – شێخ عەبدوڕەزاقی کوڕی شێخ ئیسماعیل
٣١٦ – شێخ رەسووڵی کوڕی شێخ ئیسماعیل
٣١٧ – شێخ عەبدولقادری کوڕی شێخ ئیسماعیل
٣١٧ – شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ ئیسماعیل
٣١٧ – شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ ئیسماعیل
٣١٨ – شێخ حسەینی کوڕی شێخ حەسەن
٣١٨ – شێخ عەبدولکەریم

لاپەڕە	بابەت

٣١٩ ـ شێخ حسەین
٣١٩ ـ شێخ عەبدولکەریم
٣٢٠ ـ شێخ محەمەدی شێخ عەبدولکەریم
٣٢٠ ـ شێخ کاکە حەمەی کوڕی شێخ عەبدولکەریم
٣٢٠ ـ شێخ عەبدوسەلام کوڕی شێخ ئیسماعیل
٣٢١ ـ شێخ مەعرووفە کۆستە
٣٢١ ـ شێخ عەبدوللا
٣٢١ ـ شێخ مەحموود
٣٢٢ ـ شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ حەسەن
٣٢٢ ـ شێخ حسەینی کوڕی شێخ مەحموودی کلیسە
٣٢٢ ـ شێخ عەبدولکەریم
٣٢٣ ـ شێخ حەسەنی کوڕی شێخ عەبدولکەریم
٣٢٣ ـ شێخ محێدینی برای شێخ حەسەن
٣٢٤ ـ شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ حسەین
٣٢٥ ـ شێخ حەمە صالح
٣٢٥ ـ شێخ یەحیای کوڕی شێخ ئیسماعیلی ولیانی
٣٢٨ ـ شێخ حەسەنی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ
٣٣٠ ـ نەوەکانی شێخ حەسەن
٣٣٠ ـ شێخ محێدین
٣٣٣ ـ سەید عەبدولجەباری کوڕی شێخ حەسەنی گلەزەردە
٣٣٤ ـ شێخ ئەحمەدی تیمار کوڕی سەید عەبدولجەبار
٣٣٥ ـ سەید عەبدوصەمەدی کوڕی شێخ حەسەن

لاپەڕە	بابەت

٣٣٦ ــ شێخ مەعرووفی کوڕی شێخ حەسەن
٣٣٦ ــ شێخ محەمەد عارفی کوڕی شێخ حەسەن
٣٣٦ ــ شێخ عیسای کوڕی شێخ حەسەن
٣٣٧ ــ شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ حەسەن
٣٣٨ ــ شێخ عەلی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ
٣٣٩ ــ شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەلی
٣٣٩ ــ شێخ عەبدەی کوڕی شێخ عەلی
٣٤٠ ــ شێخ سلێمانی کوڕی شێخ محەمەد
٣٤٠ ــ شێخ عەبدولکەریمی کوڕی شێخ سلێمان
٣٤٠ ــ شێخ عەبدولجەلیلی کوڕی شێخ عەبدولکەریم
٣٤١ ــ شێخ عەبدولفەتاحی کوڕی شێخ عەبدولجەلیل
٣٤١ ــ شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەبدولفەتاح
٣٤٢ ــ شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە
٣٤٢ ــ شێخ عەلی کوڕی شێخ ڕەزا
٣٤٣ ــ شێخ مصطەفای کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە
٣٤٣ ــ شێخ موحسینی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە
٣٤٣ ــ شێخ عەزیزی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە
٣٤٣ ــ شێخ حسەینی کوڕی شێخ عەلی‌یە کۆسە
٣٤٤ ــ شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ محەمەدی نۆدێ
٣٤٥ ــ شێخ مەعرووفی نۆدێ
٣٤٨ ــ کاك ئەحمەدی شێخ
٣٥١ ــ نەوەکانی کاك ئەحمەد
٣٥١ ــ نەوەکانی شێخ محەمەدی کوڕی کاك ئەحمەد

لاپەڕە	بابەت

٣٥٢ ـ كوڕەزاكانی شێخ محەمەد
٣٥٤ ـ وردبوونەوەیەك لە تاكەكانی ئەم خانەدانی بەوزنجە
٣٥٨ ـ بنەماڵەی زانای گەورە مەلا جەلالی خورماڵی
٣٧٩ ـ لێكدانەوەی هەندێ وشە كە لە لای قورئانە دەسنووسەكەدا نووسرا بوون
٣٨١ ـ بنەماڵەی شێخ موئمینی سازانی‌ی
٣٨٤ ـ شێخ موئمینی كوڕی سەید حسەین
٣٨٤ ـ شێخ حەسەنی كوڕی شێخ موئمین
٣٨٥ ـ شێخ سەلامی كوڕی شێخ موئمین
٣٨٥ ـ شێخ وەسیمی كوڕی شێخ موئمین
٣٨٨ ـ بنەماڵەی سەیدەكانی سەرگەت
٣٩٥ ـ بنەماڵەی شێخ عوسمانی تەوێڵە
٣٩٨ ـ كوڕانی شێخ عوسمانی سیراجەدین
٣٩٨ ـ سەفەرەكانی شێخ عوسمان سیراجەدین
٣٩٩ ـ ئەدەبیاتی سیراجەدین
٤٠٣ ـ نەوەكانی حەزرەتی شێخ عوسمان
٤٠٣ ـ یەكەم محەمەد بەهائەدین
٤٠٦ ـ حاجی شێخ عەبدوڕەحمانی ئەبولوەفا
٤٠٧ ـ شێخ عومەر ضیائەدین
٤١١ ـ حاجی شێخ ئەحمەد
٤١٢ ـ شێخ عەلی جیسامەدین
٤١٤ ـ شێخ نەجمەدینی كوڕی شێخ عومەر ضیائەدین
٤١٦ ـ شێخ عەلادینی كوڕی حەزرەتی ضیائەدین

بابەت	لاپەڕە

٤١٩ ـ شێخ عوثمان

٤٢١ ـ بنەماڵەی مەلا ئیبراهیمی بیارە

٤٢٤ ـ شیعـر

٤٢٧ ـ بنەماڵەی مەلا نەذیری تەوێڵە

٤٣٠ ـ بنەماڵەی مەلا یاسینی تەوێڵەیی

٤٣٢ ـ بنەماڵەی شێخ نوورەدینی بریفکانی

٤٣٩ ـ نامەیەکی شێخ نوورەدین بە عەرەبی

٤٤٢ ـ بنەماڵەی مەلا عەبدوڕەحمانی پێنجوێنی

٤٥١ ـ مەلا محەمەدی خوشکەزای مەلای پێنجوێن

٤٥٣ ـ مەلا رەشیدبەگی دارەشمانەیی

٤٥٦ ـ مەلا حسەینی پیسکەندی

٤٥٩ ـ بنەماڵەی موفتی مەلا عەزیز

٤٥٩ ـ مەلا محەمەدی پیرحەسەنی

٤٥٩ ـ مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا محەمەد

٤٦٠ ـ مەلا مەحموودی کوڕی مەلا ئەحمەد

٤٦١ ـ مەلا ئەحمەدی کوڕی مەلا مەحموود

٤٦٣ ـ حاجی مەلا ئەمینی کوڕی مەلا ئەحمەد

٤٦٤ ـ مەلا عەبدولعەزیزی موفتیی

٤٦٤ ـ مەلا مەحموودی کوڕی حاجی مەلا ئەمینی موفتیی

٤٦٨ ـ بنەماڵەی مەلا عوسمانی باوکی حاجی مەلا عەلی

٤٧١ ـ بنەماڵەی مەلا عوسمانی باڵەخی

٤٧٢ ـ مەلا محەمەدی مەحوی

٤٧٤ ـ بنەماڵەی سەیدەکانی عەبابەیلێ

لاپەڕە	بابەت

٤٧٤ ـ شێخ حەیدەری عەبابەیلێ
٤٧٤ ـ شێخ عەلی کوڕی شێخ حەیدەر
٤٧٥ ـ کوڕەکانی شێخ عەلی عەبابەیلێ
٤٧٤ ـ شێخ محەمەدی کوڕی شێخ عەلی
٤٧٩ ـ شێخ مەحموودی شێخ عەلی
٤٨٠ ـ شێخ کەریمی کوڕی شێخ مەحموود
٤٨١ ـ شێخ عەبدوڕەحمانی کوڕی شێخ مەحموود
٤٨١ ـ شێخ ئەحمەدی شێخ مەحموود
٤٨١ ـ شێخ محەمەد ئەمینی کوڕی شێخ عەلی
٤٨٢ ـ شێخ محەمەد سەعیدی کوڕی شێخ عەلی
٤٨٢ ـ شێخ کەریمی کوڕی شێخ حەیدەر
٤٨٢ ـ شێخ حسەینی شێخ حەیدەر
٤٨٢ ـ شێخ سەعیدی شێخ حەیدەر
٤٨٣ ـ شێخ سلێمانی کوڕی شێخ حەیدەر
٤٨٣ ـ شێخ عەبدوڕەحیمی کوڕی شێخ ئیبراهیم
٤٨٤ ـ شێخ عوسمانی کوڕی شێخ ئیبراهیم
٤٨٥ ـ شێخ ئەحمەدی کوڕی شێخ ئیبراهیم
٤٨٦ ـ باسی پیرخدری شاهۆ
٤٩٦ ـ بنەماڵەی مەلا ئەبوبەکری موصەنیف
٥٠٢ ـ سەید حەسەنی چۆڕی
٥٠٦ ـ دەقی شەجەرەی حاجی سەید حەسەن
٥٠٧ ـ شەجەرەی سەید عارفی چۆڕی
٥٠٧ ـ شەجەرەی نەسەبی مەولانا مەلا عەبدولقادری مودەڕیسی بیارە

لاپەڕە	بابەت

٥١١ ـ بنەماڵەی سەید عەبدوڕەحیمی مەولەوی
٥١٣ ـ نامەی شێخی سیراجەدین بۆ مەولەوی
٥١٤ ـ نامەی مەلا حامیدی کاتب بۆ مەولەوی
٥١٦ ـ شیعری مەلا حامید بە بۆنەی مردنی مەولەوییەوە
٥١٨ ـ دەقی شەجەرەی مەولەوی
٥٢٥ ـ طائیفەی مەللایی
٥٢٥ ـ سەید مەلا مصطەفا
٥٢٧ ـ السید مصطفی التایجوزی
٥٢٨ ـ السید محمد النااوی
٥٣٠ ـ شەجەرەی ساداتی چنارە لە قەزای دەربەندیخاندا
٥٣١ ـ سەیدەکانی کەس‌نەزانی لای سەقز
٥٣٢ ـ شەجەرەی شێخەکانی قەرەداغی دانیشتووی دێکاسی (نەوتی) و (بەڵخە)
٥٣٣ ـ بنەماڵەی سەید ئەحمەدی باینچۆ
٥٣٦ ـ مەلا فەتحوڵلای فەرهادئاوایی
٥٣٧ ـ سەید محەمەد صادقی صەفاخانەیی
٥٣٩ ـ کوڕەکانی سەید محەمەد سەعید
٥٤٢ ـ وێنەی شەجەرەی مەلا مووسای تەوەکەڵی
٥٤٣ ـ مەلا مووسای تەوەکەڵی
٥٤٤ ـ بنەماڵەی شێخ ئیسماعیلی عەودالان
٥٤٥ ـ شیعری شێخ عیصامەدین
٥٤٧ ـ شەجەرەی سەیدەکانی گەورەدێی ناحیەی ئاغجەلەر
٥٤٨ ـ شەجەرەی مەلا مارفی قازیی
٥٤٩ ـ شەجەرەی بنەماڵەی مەلا صەدیقی دانیشتووی دێی گەرمك

لاپەڕە	بابەت

٥٥٠ ـ بنەماڵەی شێخ زەکەریای موهاجیر
٥٥٣ ـ رشتەی خانەدانی شێخ زەکەریا
٥٥٥ ـ بنەماڵەی مەلایانی جەلیزادە لە شاری کۆیەدا
٥٥٦ ـ مەلا محەمەدی کوڕی مەلا ئیبراهیم
٥٥٦ ـ کاك مەلا عەبدوڕەحمانی جەلی
٥٥٧ ـ حاجی مەلا عەبدوڵلای جەلی
٥٥٨ ـ حاجی مەلا ئەسعەدی کوڕی مەلا عەبدوڵلای جەلی
٥٦٠ ـ حاجی مەلا عەبدوڵلای جەلی
٥٦٣ ـ جەنابی مەلا محەمەدی کوڕی حاجی مەلا عەبدوڵلا
٥٦٥ ـ شێخ نووریی حاجی مەلا عەبدوڵلا
٥٦٧ ـ بنەماڵەی شێخانی تاڵەبانی
٥٦٧ ـ شێخ مەحموودی تاڵەبانی
٥٧١ ـ شێخ ئەحمەدی تاڵەبانی
٥٧٤ ـ شێخ عەبدوڕەحمانی (خالص)
٥٨٠ ـ چامەیەکی عەرەبی
٥٨٦ ـ حاجی شێخ عەلی ئەفەندی
٥٩٢ ـ شێخ جەمیل
٥٩٤ ـ حاجی شێخ عەلیی کوڕی حاجی شێخ جەمیل
٥٩٥ ـ شێخ عەبدولقادر فائیز
٥٩٥ ـ شێخ عەبدولواحید
٥٩٦ ـ شێخ رەزای تاڵەبانی
٦٠٠ ـ بنەماڵەی (خادم السجادە)
٦٠٥ ـ تەقریظێکی ئەبو ئەنای ئالووسی
٦٠٩ ـ من و ئەم کتێبە
٦١٢ ـ بابەت و سەرباسەکان

هەڵە راستکردنەوە

خوێنەری ئازیز زۆرم هەوڵ دا ئەم کتێبە لە هەڵەی چاپ رزگار بکەم ، بەڵام بەداخەوە هەندێك هەڵە هەر مایەوە ، لێرەدا کە ئەوانە دیاریی دەکەم ، ئەوە دەڵێم پیتەکانی چاپخانەکـە شکاوو سواویان تێدا بـوو ، جا ئەوانەی کە لەم بابەتەن واتە بە هۆی شکاوی‌و سواویی پیتەکانەوە وەك هەڵە دەرچوون .. دەیان‌دەینە دەست هەست‌و بیری تۆی ئازیز .

لاپەڕە	دێڕ	هەڵە	راست
٣٦	٢١	شەصەو	شەصت‌و
٨٣	١٨	لێ بوتەوە	لێ‌بوەتەوە
٢٣١	٢٤	داوییشی	دوایِیشی
١٦٠	٩	حەمید	حامید
٢٠٩	١٣	نەیە !	نیـە !
٢٧٣	٢٣	خود	خودا
٣١٧	١٠	نەوەتانی	نەوەکانی
٣٥٦	١٨	زانیایی	زانیاریی
٣٧٩	١٥	دەصنسووسەکەدا	دەسنووسەکەدا
٤١٩	١٧	ئەم دێڕە لە ناوەڕاستدا قرتاوەو دوایـی پاش‌و	

پێشی بێ‌کراوەو دەبێ بەم جۆرەبێت :

چواری کۆچی ، لەو مێژوە بەدواوە کاروباری .... تاد

٤٨٧	١٤	پێ‌یدا	پەیدا

لاپەڕە	دێڕ	هەڵە	ڕاست
٤٤٩	٢٠	کۆچکەردەم	کۆچکەردەکەم
٤٧٥	١٣	عەبابەیێ	عەبابەیلێ
٥١٧	٦	مولوی	جناب مولوی
٥٣١	٢١	کوڕی	کوڕی سەید محەمەد
٥٧٧	٢٣	کۆسەی	کۆسەی کوڕی
٥٨٧	٢	فیقهەو	فیقهو
٦١٠	١٠	پێشیانەکانیان	پێشینانەکانیان

لە کتێبخانەی نیشتمانیدا ژمارە ٦٤٠ ی ساڵی ١٩٨٤ی دراوەتێ ٠